Bundel - Gecombineerde commissievergadering van 4 november 2026

Agenda bijlagen

- Ontwerp WBP6 - Overzicht van vooraf ontvangen vragen
- Ontwerp WBP6 - Overzicht van gestelde vragen en antwoorden tijdens de beeldvormende bijeenkomst op 14 oktober
- Ontwerp WBP6 - Overzicht van gestelde vragen en antwoorden ontvangen na de beeldvormende bijeenkomst op 14 oktober
- Technische vragen en beantwoording Beleidsbegroting 2027
- Begroting 2027 exploitatie inclusief jev 2026-2
- Begroting 2027 majeure projecten naar verwachte ingebruikname jaar 021126
- Technische vragen en beantwoording Belastingverordeningen 2027

1 Opening

2 Ontwerp WBP6

- Dossier 4425 voorblad
- AB-voorstel__412592__wbp6_20261006
- WBP6 De waarde van water_20261002
- Participatie WBP6_20261006

3 Beleidsbegroting 2027

- Dossier 4849 voorblad
- AB-voorstel_Beleidsbegroting 2027
- 1a begroting 2027 WDD
- 1b Meerjarenbegroting 2027 - 2033 wdd
- 2a presentatie Taskforce AB 14 oktober 2026_def
- 2b_Presentatie begroting 2027 AB
- 3a Memo_Taskforce_transformatieve_opgave_met_rendement_Def
- 3b Memo 4% correctie netto lasten
- 3c Begroting 2027 nadere toelichting
- Overzicht m.b.t. moties t.b.v. Begroting 2027 (definitief)

4 Belastingverordeningen 2027

- Dossier 4864 voorblad
- AB-voorstel_412947-412948 belastingverordeningen watersysteemheffing De Dommel 2027 def-1
- Verordening watersysteemheffing 2027-1
- Verordening zuiveringsheffing 2027-1
- Verordening verontreinigingsheffing 2027-1

5 Sluiting

Overkoepelend ... 3
Max Tollenaar (Water Natuurlijk) ... 3
Frank Aarts (50Plus) ... 3
Helen de Rooij (Partij voor de Dieren) ... 4
Marlies van der Zanden (Ongebouwd) ... 5
Juridische status van het waterbeheerprogramma ... 6
Marloes Jansen (BBB) ... 6
H1 De waarde van water ... 7
Marlies van der Zanden (Ongebouwd) ... 7
H2 Het watersysteem als vertrekpunt voor de transitie ... 8
Helen de Rooij (Partij voor de Dieren) ... 8
Marlies van der Zanden (namens Ongebouwd, BBB, 50Plus, WaW) ... 8
H3 Samenwerken met de omgeving ... 9
Helen de Rooij (Partij voor de Dieren) ... 9
Marlies van der Zanden (namens Ongebouwd, BBB, 50Plus, WaW) ... 9
Marlies van der Zanden (Ongebouwd) ... 10
H4 Doelen 2050 en maatregelen 2028-2033 ... 12
Helen de Rooij (Partij voor de Dieren) ... 12
Marlies van der Zanden (Ongebouwd) ... 14
H5 Zeven programmalijnen ... 15
Marlies van der Zanden (namens Ongebouwd, BBB, 50Plus, WaW) ... 15
1. Ruggen, flanken en beekdalen sturen ruimtelijke ontwikkelingen ... 17
Gerrit Verhoeven (CDA) ... 17
Frank Aarts (50Plus) ... 17
Helen de Rooij (Partij voor de Dieren) ... 17
Marlies van der Zanden (Ongebouwd) ... 18
Marloes Jansen (BBB) ... 18
2. Ruggen versterken als brongebieden ... 19
Gerrit Verhoeven (CDA) ... 19
Helen de Rooij (Partij voor de Dieren) ... 20
Marlies van der Zanden (Ongebouwd) ... 21
3. Stuurbaar systeem op de flanken ... 22
Gerrit Verhoeven (CDA) ... 22
Marlies van der Zanden (Ongebouwd) ... 22
4. Beekdalen de ruimte geven ... 23
Gerrit Verhoeven (CDA) ... 23
5. Waterketen van de toekomst ... 24
6. Schoon en gezond water ... 24
Gerrit Verhoeven (CDA) ... 24

Frank Aarts (50Plus) 24
Marlies van der Zanden (Ongebouwd) 24
7. Waterbewustzijn 25
Helen de Rooij (Partij voor de Dieren) 25
Marlies van der Zanden (Ongebouwd) 25
H6 Doelsturing 26
Gerrit Verhoeven (CDA) 26
Marlies van der Zanden (Ongebouwd) 26

Overkoepelend

Max Tollenaar (Water Natuurlijk)

Vraag: Hoe zijn de beide moties die zijn ingediend bij het vaststellen van het PvA verwerkt in het ontwerp WBP?

Motie 1
De kern van deze motie betreft de oproep aan het AB om de wens uit te spreken dat:

- *middelbare scholieren, studenten en andere jongeren actief en op een laagdrempelige manier betrokken worden bij de totstandkoming van WBP6.*

***Antwoord**: Conform het participatieplan zijn jongeren tijdens de voorbereiding van het Waterbeheerprogramma actief betrokken. Zo zijn studenten van de HAS en het Agrarisch Jongeren Kontakt (AJK) uitgenodigd voor bijeenkomsten op 31 maart en 15 september en hebben zij aan één of meerdere sessies deelgenomen.*
Daarnaast is het betrekken van jongeren opgenomen in de programmalijn Waterbewust zijn. De uitvoering hiervan vraagt om een aanpak waarin ervaringen worden opgedaan en inzichten worden benut. Daarom wordt momenteel onderzocht of een jongerenberaad kan worden ingezet bij concrete vraagstukken. Het onderwerp heeft daarmee aandacht en wordt de komende jaren verder uitgewerkt.

Motie 2
De kern van deze motie is de oproep aan het AB om uit te spreken:

- *Dat de wateropgaven in stedelijk en bebouwd gebied een belangrijk thema zijn voor het WBP6, en daarmee voor het proces om dit programma op te stellen.*
- *Dat het wil toewerken naar een WBP6 waarin een duidelijke basis staat voor het maken van bestuurlijke afspraken met medeoverheden en private partijen over verantwoordelijkheden, financiering, rollen, samenwerking en innovatie op het snijvlak van ruimtelijke (stedelijke) ontwikkeling en wateropgaven.*
- *In de tussentijd alle kansen die zich voordoen met beide handen aangegrepen moeten worden om de genoemde bestuurlijke afspraken met medeoverheden en private partijen al te maken.*

***Antwoord**: Water en stedelijk gebied komen ruimschoots aan bod. In alle sporen wordt onderscheid gemaakt naar de 3 gebruikersgroepen. WBP6 is vanuit daar opgebouwd waardoor duidelijk is wat van welke partijen wordt verwacht.*

Frank Aarts (50Plus)

Vraag: Welke uitvoeringscapaciteit (in fte en budget per programmalijn) gaat in het uitvoeringsplan gereserveerd worden om de maatregelen 2028-2033 te realiseren, en hoe verhoudt die zich tot de ervaringen met de GGA's, waar uitvoeringskracht als knelpunt is gesignaleerd?

***Antwoord:** Het programma biedt helderheid over de koers. Daarbij vormt niet het huidige uitvoeringsvermogen het vertrekpunt, maar wat binnen deze periode nodig is om de doelen voor 2050 daadwerkelijk te realiseren. De financiële kaders voor de uitvoering worden door het nieuwe bestuur vastgesteld in 2027 en zijn geldend vanaf de voorjaars- en begrotingscyclus 2028.*
De uitvoering van WBP6 zal een stevige inzet van mensen en middelen vragen. Na vaststelling van het Ontwerp WBP6 wordt daarom een uitvoeringsplan opgesteld, waarin de benodigde capaciteit, investeringen en financiële middelen nader worden uitgewerkt. Ook worden daarin keuzes inzichtelijk gemaakt aan de hand van verschillende scenario's. Hierbij vindt een zorgvuldige afweging plaats tussen tijd (het tempo van doelbereik richting 2050),

middelen (de benodigde middelen in de periode 2028-2033) en kwaliteit (de gekozen aanpak, impact en het beoogde effect). De uitkomsten van deze afweging vormen een belangrijke bouwsteen voor de definitieve vaststelling van WBP6.

Vraag: Wat is de geraamde totale investering (en tariefimpact in €/jaar per gemiddelde huishouding) van de maatregelen 2028-2033, en welke oplossingen worden in WBP6 overwogen om de lastenstijging te beperken – zoals cofinanciering door gebiedspartners, gezamenlijke programmering met gemeenten of inzet van landelijke fondsen?

Antwoord: *Het programma biedt helderheid over de koers. Daarbij vormt niet het huidige uitvoeringsvermogen het vertrekpunt, maar wat binnen deze periode nodig is om de doelen voor 2050 daadwerkelijk te realiseren. De financiële kaders voor de uitvoering worden door het nieuwe bestuur vastgesteld in 2027 en zijn geldend vanaf de voorjaars- en begrotingscyclus 2028.*
De uitvoering van WBP6 zal een stevige inzet van mensen en middelen vragen. Na vaststelling van het Ontwerp WBP6 wordt daarom een uitvoeringsplan opgesteld, waarin de benodigde capaciteit, investeringen en financiële middelen nader worden uitgewerkt. Ook worden daarin keuzes inzichtelijk gemaakt aan de hand van verschillende scenario's. Hierbij vindt een zorgvuldige afweging plaats tussen tijd (het tempo van doelbereik richting 2050), middelen (de benodigde middelen in de periode 2028-2033) en kwaliteit (de gekozen aanpak, impact en het beoogde effect). De uitkomsten van deze afweging vormen een belangrijke bouwsteen voor de definitieve vaststelling van WBP6.

Helen de Rooij (Partij voor de Dieren)

Vraag: Het WBP6 maakt een vertaalslag van Europees-, rijks- en provinciaalbeleid naar strategische doelen voor het waterschap; Dekt het WBP6 daadwerkelijk alle beleid en richtlijnen waar het waterschap aan moet (gaan) voldoen? Zo nee, waar niet?

Antwoord: *Bij de doelen van WBP6 is rekening gehouden met Europees-, nationaal en provinciaal beleid, maar de doelstellingen zijn geen concrete doorvertaling daarvan. We hebben ons er wel toe te verhouden, nu en in de toekomst.*

Vraag: Het WBP6 beschrijft welke volgende stappen noodzakelijk zijn om de lange-termijnambitie in richting 2050 te voldoen. Zijn de lijnen en planning voor 2028-2033 gebaseerd o.b.v. backcasting van het doel in 2050 en de eerder EU/Rijks/provinciale richtlijnen en doelen waar het waterschap aan moet voldoen?

Antwoord: *Ja, de lijnen en planning voor 2028-2033 zijn gebaseerd o.b.v. backcasting van onze doelen in 2050 binnen de richtlijnen vanuit EU/Rijks/provinciale richtlijnen.*

Vraag: Welke risico's loopt het gebied door te mikken op waterrobuust systeem in 2050?

Antwoord: *Het risico van sturen op een waterrobuust systeem in 2050 is dat dit vraagt om aanpassingen in grondgebruik, ruimtelijke ontwikkeling, watergebruik en investeringen die niet voor iedereen eenvoudig zijn. Dat kan leiden tot maatschappelijke weerstand, financiële kosten en bestuurlijke discussies. Het WBP6 laat zien dat de risico's van niets doen groter zijn: toenemende droogte, wateroverlast, achteruitgaande waterkwaliteit, schade aan natuur en landbouw en een afnemende leveringszekerheid van water. De kernvraag is daarom niet óf er risico's zijn, maar hoe De Dommel deze transitie samen met partners zorgvuldig en rechtvaardig organiseren.*

Marlies van der Zanden (Ongebouwd)

Vraag: Algemeen: droogte en waterkwaliteit worden nadrukkelijk beschreven. Over droge voeten/wateroverlast is weinig tot niets beschreven. Waarom is er niet voor gekozen dit ook een plek te geven in WBP6?

Antwoord: *De urgentie wordt in hoofdstuk 1 beschreven vanuit de verwachting dat, als er geen aanvullende maatregelen worden genomen, zowel de watertekorten (droogte) als de wateroverlast zullen toenemen. Wateroverlast krijgt daarnaast een expliciete plek binnen onder meer de weerbaarheid van het watersysteem (hoofdstuk 2). Deze twee extremen vormen daarmee het fundament onder de sporen en maatregelen die in de verdere hoofdstukken zijn uitgewerkt.*
Beide opgaven zijn nauw verbonden met de ambitie om te komen tot een duurzame waterbalans. Dit komt onder meer tot uiting in het vasthouden en infiltreren van water, het verminderen van onttrekkingen en het herstellen van de waterhuishouding op ruggen en flanken. De aanpak van droogte en wateroverlast staat daarbij niet los van elkaar. Maatregelen die water langer in het gebied vasthouden dragen zowel bij aan het beperken van droogteschade als aan het dempen van piekafvoeren en het verminderen van wateroverlast bij hevige neerslag.

Juridische status van het waterbeheerprogramma

Marloes Jansen (BBB)

Vraag: Kunt u mij uitleggen wat er in een uitvoeringsplan staat? Waarom deze niet ter inzage wordt gelegd?

***Antwoord**: Het uitvoeringsplan is een uitwerking van WBP6. Dit ambtelijke document beschrijft de processen, werkwijzen, middelen en inrichting van de organisatie die nodig zijn om het WBP uit te voeren. Het bevat dus geen nieuwe bestuurlijke keuzes, maar werkt wel agenderend welke (ook bestuurlijke) keuzes wanneer worden voorbereid en voorgelegd.*

De besluiten die daaruit voortvloeien kunnen wel bestuurlijk van aard zijn.

H1 De waarde van water

Marlies van der Zanden (Ongebouwd)

Vraag: Pg. 5: “Het waterschap kiest voor een lerende aanpak om gaandeweg te ontdekken wat wel en niet werkt". Betekent dit ook dat het waterschap verantwoordelijkheid draagt als er dingen mis gaan?

***Antwoord**: Bij een lerende aanpak hoort dat niet alle effecten vooraf volledig voorspelbaar zijn en dat er soms sprake is van leergeld. Waar het waterschap vanuit zijn rol als waterautoriteit verantwoordelijk is voor de gevolgen van maatregelen of besluiten, neemt het die verantwoordelijkheid. Tegelijkertijd betreft de watertransitie een gezamenlijk leerproces van overheden, gebruikers en maatschappelijke partners. De verantwoordelijkheid voor de gevolgen van keuzes ligt daarom niet uitsluitend bij het waterschap, maar ook bij andere betrokken partijen binnen hun eigen rol en bevoegdheden.*

Vraag: Pg. 6: “verslechterende waterkwaliteit”: Klopt het dat op veel plekken de waterkwaliteit juist verbeterd is de laatste jaren?

***Antwoord**: De situatie op sommige plekken inderdaad verbeterd. Veel 'laaghangend fruit' op dit gebied is geplukt. De restopgave is lastiger te bereiken en vraagt ook om ander gebruik.*

Vraag: Pg. 10: Data gedreven werken: kunt u een korte toelichting geven welke gegevens er zijn/ aanvullend gewenst zijn en wat voorbeelden geven hoe deze in te zetten zijn. Vb. Over grondwaterstanden en stuwen.

***Antwoord**: Data gedreven werken is nodig om ontwikkelingen in het watersysteem beter te begrijpen, maatregelen doelgericht in te zetten en de voortgang van de watertransitie te monitoren. Door gegevens over waterkwantiteit, waterkwaliteit, klimaat, landgebruik en gebruikersgedrag te combineren, ontstaat een beter inzicht in de effectiviteit van maatregelen en de mate waarin doelen worden gerealiseerd. Dit ondersteunt zowel gebiedsgerichte besluitvorming als de verdere ontwikkeling van beleid, normering en uitvoering.*
Voorbeelden zijn; Analyse van waterbalansen per watersysteemeenheid, inzicht in effecten van droogte en piekbuien, volgen van veranderingen in grondwaterstanden, meten van waterbeschikbaarheid en sponswerking, etc..

H2 Het watersysteem als vertrekpunt voor de transitie

Helen de Rooij (Partij voor de Dieren)

Vraag: Pagina 10 weerbaarheid. Waterschap volgt de uvW, waarom is hiervoor gekozen? Kan er zelf vanuit de Dommel ook initiatief voor worden genomen?

***Antwoord**: De Unie van Waterschappen is voor weerbaarheid vooral een platform voor samenwerking. De Dommel bepaalt zelf zijn ambitie en maatregelen. Waar nodig kan De Dommel zelfs vooroplopen, bijvoorbeeld op het gebied van droogteweerbaarheid, cyberweerbaarheid, crisisbeheersing, waterbeschikbaarheid of samenwerking met Vlaanderen. De verwijzing naar de Unie betekent vooral dat De Dommel niet voor ieder vraagstuk afzonderlijk het wiel hoeven uit te vinden.*

Marlies van der Zanden (namens Ongebouwd, BBB, 50Plus, WaW)

Vraag: Onder het kopje "Groei, ruimtegebrek en stijgende gronddruk" wordt beschreven dat de watertransitie plaatsvindt in één van de meest intensief gebruikte gebieden van Nederland, met grote opgaven voor woningbouw, economie, energie, natuur en landbouw. Op welke momenten en door wie worden in deze complexe afweging uiteindelijk keuzes gemaakt wanneer belangen van watertransitie en andere maatschappelijke opgaven botsen?

***Antwoord**: Op het laagst mogelijk niveau van Ruimtelijke Ordening, dus gemeenten bij voorbaat in hun nieuw op te stellen omgevingsplan.*

Vraag: Het programma noemt brede welvaart als perspectief voor afwegingen. Kunt u toelichten hoe dit in de praktijk wordt toegepast wanneer bijvoorbeeld woningbouw, economische ontwikkeling en watersysteemherstel met elkaar concurreren om dezelfde ruimte?

***Antwoord**: Brede welvaart betekent dat ruimtelijke opgaven integraal worden beoordeeld. Daarbij wordt afgewogen welke keuzes niet alleen nu, maar ook voor toekomstige generaties het meest waardevol zijn. Het biedt geen kant-en-klare oplossingen, maar stimuleert partijen om verder te kijken dan kortetermijnbelangen en oog te hebben voor de bredere maatschappelijke opgave.*
Door ruimtelijke ontwikkelingen te toetsen aan bijvoorbeeld de twaalf dimensies van het PON/Telos-model, ontstaat ruimte voor draagvlak en het benutten van koppelkansen. Water is daarbij één van de opgaven, maar raakt tegelijkertijd andere thema's zoals biodiversiteit, gezondheid, duurzaamheid en recreatie. Juist daardoor kan het waterschap een verbindende rol vervullen tussen belangen die op het eerste gezicht tegenover elkaar staan, zoals economie, landbouw, woningbouw en natuur.

H3 Samenwerken met de omgeving

Helen de Rooij (Partij voor de Dieren)

Vraag: Pag. 11 3.3 punt 2. Wat wordt bedoeld met dat het waterschap een verbinder moet zijn? Hoe is dit anders dan samenwerkingspartner en waar ligt de focus, verbinder of aanjager?

***Antwoord**: Met "verbinder" wordt bedoeld dat het waterschap partijen, kennis en maatschappelijke opgaven bij elkaar brengt en helpt om gezamenlijke oplossingen te ontwikkelen. Dat is iets anders dan een samenwerkingspartner, die zelf onderdeel is van het proces, of een aanjager, die actief initiatief neemt en richting geeft. In de praktijk vervult De Dommel alle drie de rollen. De focus ligt daarbij niet op één vaste rol, maar op wat nodig is om de waterdoelen te bereiken. Daarbij blijft het waterschap altijd hoeder van het waterbelang en daarvoor bevoegd gezag. Wanneer belangen botsen, is het beschermen van een toekomstbestendig water- en bodemsysteem uiteindelijk leidend.*

Marlies van der Zanden (namens Ongebouwd, BBB, 50Plus, WaW)

Vraag: In hoofdstuk 3 wordt aangegeven dat participatie heeft plaatsgevonden met inwoners, ondernemers, agrariërs, bedrijven en andere partners. Kunt u toelichten hoe de opbrengsten uit deze participatie concreet zijn meegewogen bij de keuzes in het programma? Welke onderdelen zijn naar aanleiding van de participatie aangepast?

***Antwoord**: Na de verschillende participatiesessies vond direct een korte evaluatie plaats van eerste indrukken en inzichten. Kort na de participatiesessies stonden de zogenaamde schrijfdagen van het WBP team gepland, waarbij de deelschrijvers opgehaalde input uit de participatiesessie verwerkten in hun onderdeel. Er is een separaat participatieverslag uitgewerkt waarin uitgebreid wordt ingegaan hoe is omgegaan met de input van de participatiesessies.*

Vraag: Zijn er tijdens de participatie ook zorgen of bezwaren geuit tegen onderdelen van de watertransitie? Hoe zijn deze signalen verwerkt in de uiteindelijke koers van WBP6?

***Antwoord**: Algemeen signaal tijdens de participatiesessies is vooral ondersteuning en begrip voor de koers en ambitie mbt de watertransitie. Met name het verzoek om door te pakken en te doen. Zie ook het uitgebreide participatieverslag.*

Vraag: Het programma kiest nadrukkelijk voor het voortzetten van de watertransitie richting 2050. Werd deze richting tijdens het participatieproces breed omarmd, of zijn er ook onderdelen geweest waar minder draagvlak voor bestond? Welke bestuurlijke keuzes zijn vervolgens gemaakt om de koers toch vast te houden?

***Antwoord**: Het tweede deel van de vraag gaat over bestuurlijke keuzes. Het is aan het algemeen bestuur om deze te maken. We lezen de vraag daarom als volgt: zijn er tijdens het participatieproces verschillen in draagvlak naar voren gekomen en hoe zijn deze verwerkt in het Ontwerp WBP6?*
Een algemeen signaal uit de participatie was brede steun en begrip voor de gekozen koers en ambitie rondom de watertransitie. Deelnemers spraken daarbij nadrukkelijk de wens uit om door te pakken en de plannen daadwerkelijk in uitvoering te brengen.
De resultaten van de participatie zijn uitgebreid beschreven in een separaat participatieverslag. Hierin wordt toegelicht welke input tijdens de participatiesessies is opgehaald en op welke wijze deze is betrokken bij de verdere uitwerking.
Met de vaststelling van WBP6 ligt nu de bestuurlijke keuze voor om de ingezette koers voort te zetten. In het plan zijn de programmalijnen opgenomen waarbinnen de nog te maken bestuurlijke keuzes nader worden uitgewerkt en in tijd zijn gezet.

Vraag: Het programma spreekt over een lerende aanpak waarin wordt ontdekt wat wel en niet werkt. Welke praktijkvoorbeelden of casussen zijn tijdens de participatie genoemd die laten zien dat de beweging naar de watertransitie niet overal of niet volledig kan worden ingezet? Hoe worden deze lessen meegenomen richting de volgende planperiode?

***Antwoord**: Lerende aanpak is benoemd aangezien we beseffen dat de watertransitie een gezamenlijke opgave is van waterschap met andere overheden/stakeholders. Afstemming op en weging van meerdere belangen, wel met een gezamenlijk besef van het waterbelang. Uit ervaring weten we dat we nog niet alle antwoorden hebben en samenwerking nog niet altijd positief verloopt. Door kritisch te kijken naar succes- en faalfactoren van projecten en processen gaan we vormgeven aan een lerende aanpak.*

Vraag: Op pagina 13 wordt aangegeven dat de reductie-opgave voor beregening voornamelijk op de ruggen wordt gerealiseerd. Hoe verhoudt deze systeemindeling zich tot andere gebiedsindelingen die vanuit Natura 2000, beekdalen, grondwaterbeschermingsgebieden en andere landelijke trajecten worden gebruikt?

***Antwoord**: WBP6 gebruikt de watersysteemindeling om de watertransitie gebiedsbreed te structureren en maatregelen daar te treffen waar deze het meest bijdragen aan het functioneren van het watersysteem.*
Dat betekent dat verschillende gebiedsindelingen over elkaar heen kunnen liggen. Juist in de verdere uitwerking moet worden bepaald hoe de doelen uit deze verschillende beleidskaders elkaar versterken of waar bestuurlijke afwegingen nodig zijn. WBP6 kiest daarbij voor de watersysteemlogica als verbindend vertrekpunt.

Vraag: Hoe wordt voorkomen dat ondernemers te maken krijgen met verschillende en mogelijk conflicterende gebiedsindelingen, waarbij de watertransitie werkt met ruggen, flanken en beekdalen terwijl andere beleidsprogramma's andere grenzen hanteren?

Antwoord: Door aan te sluiten bij de brabant brede en provinciale benaming en begrenzing van de systeemeenheden ruggen, flanken, beekdalen (en polders) conform RWP.

Vraag: Wordt bij de verdere uitwerking van het beregeningsbeleid ook integraal gekeken naar de stapeling van maatregelen vanuit KRW, Natura 2000, grondwaterbescherming en watertransitie?

***Antwoord**: Ja, bij de verdere uitwerking integraal gekeken worden wat noodzakelijk is om de wettelijke en overige gebiedsdoelen te behalen.*

Marlies van der Zanden (Ongebouwd)

Vraag: Pg. 11: afbeelding: Waarom is er gekozen om reguleren het kopje te laten zijn en niet kaderstellen en/of experimenteren?

***Antwoord**: Regulering is benoemd vanuit de verantwoordelijkheid van het waterschap om de ondergrens van het watersysteem te borgen. Om dit mogelijk te maken, moeten via een zorgvuldig proces passende kaders worden ontwikkeld en vastgesteld. Daarbij wordt gebruikgemaakt van de kennis en inzichten die worden opgedaan in lopende experimenten en praktijkervaringen.*

Vraag: Pg. 11: 3.3 Een belangrijk deel van de ondertitel van het WBP6: “overbruggen van tegenstellingen, verbinden van belangen, *met een luisterend oor,* een warm hart” en het samen lerend werken zie ik niet terug in de rollen die het waterschap hier beschrijft. Is luisteren en ophalen van kennis niet ook een belangrijke rol? Dialooggestuurd samen leren? Waarom is er voor gekozen deze niet te noemen?

***Antwoord**: In hoofdstuk 3 wordt aangegeven hoe het waterschap tegenstellingen overbrugt, belangen verbindt, luistert naar de omgeving, met een warm hart en rechte rug. De figuur laat zien dat samenwerken (inclusief leren van elkaar) hand in hand gaat met reguleren.*

Vraag: Pg. 12 Communicatie (en pg. 26 strategie en pg 29, transparante communicatie) Waarom worden de gebiedstafels hier niet genoemd als middel?

***Antwoord**: Het Ontwerp – WBP6 is koersdocument, strategisch document. De gebiedstafel is specifiek een middel. Het betreft een pilot waar we van kunnen leren. Het is wel een concreet voorbeeld waar we reeds als pilot mee zijn gestart in lijn met het gedachtegoed van WBP6 waar we van kunnen leren.*

H4 Doelen 2050 en maatregelen 2028-2033

Helen de Rooij (Partij voor de Dieren)

Vraag: Pag. 13 landbouw: waarom staat hier niets over af/uitspoeling van meststoffen en milieuvreemde stoffen tegengaan? Net als bij stedelijk gebied? En biologisch en emissie en mestvrij? Waarom is dit bij landbouw weggelaten?

***Antwoord**: De landbouwparagraaf op pagina 13 richt zich vooral op de relatie tussen landbouw en het functioneren van het watersysteem, zoals waterbeschikbaarheid, bodemkwaliteit en beregening. Dat betekent niet dat uit- en afspoeling van meststoffen onbelangrijk is. Integendeel, waterkwaliteit is één van de centrale opgaven van het WBP6. Daarom is ervoor gekozen dit onderwerp niet alleen aan landbouw te koppelen, maar breder op te nemen in de onderdelen over waterkwaliteit en de programmalijn Schoon en gezond water. Daar gaat het om alle bronnen van verontreiniging, waaronder uit- en afspoeling vanuit de landbouw. Het WBP6 kiest daarbij niet voor één specifiek landbouwmodel, maar voor het uitgangspunt dat grondgebruik en bedrijfsvoering moeten bijdragen aan de doelen voor waterkwaliteit en het watersysteem.*

Vraag: Oa pag 13 “de reductie-eis voor onttrekkingen wordt voornamelijk gerealiseerd op de ruggen”. Waarom niet ook op de flanken en beekdalen? Waarom enkel op de ruggen?

***Antwoord**: WBP6 kiest ervoor om de generieke reductieopgave vooral op de ruggen te realiseren, omdat deze gebieden de bron vormen van het watersysteem. Water dat hier infiltreert vult de grondwatervoorraad aan en voedt de kwelstromen richting flanken en beekdalen. Een vermindering van onttrekkingen heeft daar (in combinatie met het vasthouden en infiltreren van neerslag) daarom naar verwachting het grootste effect op systeemherstel.*
Tegelijk is de gedachte dat een beter functionerend systeem op de ruggen uiteindelijk ook leidt tot meer grondwaterbeschikbaarheid op de flanken. Daardoor kan de beregeningsbehoefte op de flanken afnemen en is daar naar verwachting minder of geen reductie van onttrekkingen nodig. De nadere onderbouwing en gebiedsgerichte uitwerking hiervan vindt plaats bij de uitvoering van het beregeningsbeleid.

Vraag: Pag 14 “Het waterschap zoekt samenwerking met bedrijven en bedrijventerreinen waar innovatie, waterbesparing, hergebruik en klimaatadaptieve inrichting bijdragen aan een sterker watersysteem en een toekomstbestendige economie.” wordt hier bedoeld bedrijven die hier al aan bijdragen of ook bedrijven waar veel potentie ligt als zij zouden gaan bijdragen?

***Antwoord**: Beiden.*

Vraag: Pag 15- “De samenhangende verbindingen tussen hoge ruggen en beekdalen en natte structuren zijn opgenomen in gebiedsagenda’s en waar mogelijk gekoppeld aan landbouw, recreatie en ruimtelijke ontwikkeling.” Wat wordt hiermee bedoeld?

***Antwoord**: Hiermee wordt bedoeld dat wateropgaven niet als losse projecten worden opgepakt, maar worden verbonden met andere ontwikkelingen in een gebied. Denk bijvoorbeeld aan het combineren van een ecologische verbinding tussen een rug en een beekdal met beekherstel, natuurinclusieve landbouw, recreatieve routes of een gebiedsontwikkeling van een gemeente.*
Het uitgangspunt is dat maatregelen voor water, natuur, landbouw en ruimtelijke ontwikkeling zoveel mogelijk in samenhang worden gepland en uitgevoerd, zodat één ingreep meerdere maatschappelijke doelen ondersteunt.

Vraag: Pag 15- landbouw ” terwijl uit-en afspoeling zijn beperkt.” Hoeveel is beperken, 1%?

***Antwoord**: Dit is onderhevig aan bestuurlijke besluitvorming. Komende twee jaar worden verkenningen uitgevoerd waarvan de uitkomsten vervolgens in bestuurlijke kaders moeten worden gegoten.*

Vraag: Pag 15: “Het waterschap houdt als ondergrens vast aan de Watersignaleringskaart van de provincie Noord-Brabant.” Wat wordt bedoeld met ‘ondergrens’? En is de ondergrens voldoende om wateroverlast bij extreme piekbuien of hoogwater te voorkomen? Én voldoende om water in het gebied te laten infiltreren om de waterbalans te kunnen herstellen.

***Antwoord**: Met ondergrens wordt bedoeld dat nieuwe ontwikkelingen pas passend zijn zodra deze de hydrologische situatie niet verslechteren. Dit zal per gebied, afhankelijk van de combinatie van bestaande situatie en nieuwe ontwikkelingen, anders zijn en dus ook per locatie worden benadert*

Vraag: Pag 16: “Voor de ruimere beekdalen op de WBP/RWP-kaart geldt dat wonen en werken alleen passend is wanneer zij het watersysteem niet verslechteren en bij voorkeur versterken”. Wordt hier het huidige watersysteem bedoeld of het toekomstig benodigde watersysteem? En welke marge neemt het waterschap hierbij aangezien we het toekomstbestendige watersysteem met leren, iteratief aan het bouwen zijn? Uitleg achter de vraag: hoe wordt voorkomen dat een plot nu als ‘passend’ wordt gekwalificeerd dat later benodigd blijkt?

***Antwoord**: Binnen de begrenzing van beekdalen wordt bij woningbouw gewezen op waterbergend vermogen van het dal en de natte omstandigheden. Bouwtechnieken bewegen in de tijd en blijven de verantwoordelijkheid van de partij die deze tot uitvoering brengt.*

Vraag: Pag 18: “Zo wordt steeds beter bepaald wat aan de bron kan worden aangepakt en waar aanvullende zuivering nodig blijft.” Wat zijn voorbeelden wanneer er niet aan de bron kan worden aangepakt? Waaraan wordt dan gedacht?

***Antwoord:** Op bepaalde emissieroutes heeft het waterschap maar beperkt grip heeft, of zijn stoffen lastig volledig bij de bron te voorkomen. Een voorbeeld hiervan zijn medicijnresten. Hoewel een bronaanpak veel kan bijdragen, bijvoorbeeld door bewuster voorschrijven en het inzamelen van ongebruikte medicijnen, komen deze stoffen ook via normaal gebruik in het afvalwater terecht. Deze emissies zijn daardoor lastig volledig te voorkomen met alleen bronaanpak. Aanvullende zuivering kan daarom ook nodig zijn als onderdeel van de oplossing, afhankelijk van de stofgroep en emissieroute.*

Vraag: Pag 18: Wat houdt de Kallisto aanpak in en is dat voldoende?

***Antwoord**: De Kallisto-aanpak richt zich op het verbeteren van de waterkwaliteit van de Dommel door de hele afvalwaterketen (riool, berging, RWZI, lozingen) als één systeem te beschouwen en daarmee te zoeken naar de meest effectieve sturing voor het geheel. Dit vormt op zichzelf geen volledige oplossing, maar dit type systeembenadering en integrale sturing is wel cruciaal om waterkwaliteitsopgaven in de breedte en doelgericht aan te pakken.*

Marlies van der Zanden (Ongebouwd)

Vraag: Pg.13 en 15 natuur volgt peil: betekent dit dat de natuurdoeltypes herbezien moeten worden?

***Antwoord**: Met 'natuur volgt peil' wordt bedoeld dat ook natuur zich moet aanpassen aan het natuurlijk functioneren van het watersysteem. Dat geldt ook voor andere functies, zoals landbouw en stedelijk gebied. Herstel van het watersysteem kan ertoe leiden dat gebieden natter worden. Daardoor kunnen bestaande natuurdoeltypen op bepaalde locaties niet meer passend zijn en kan aanpassing nodig zijn. Daarover zal afstemming met terreinbeheerders en de provincie nodig zijn.*

Vraag: Pg. 15: "schadevergoeding is niet aan de orde" Ligt hier een eerder genomen bestuurlijk besluit aan ten grondslag?

***Antwoord**: Aan de passage ligt geen afzonderlijk besluit ten grondslag waarmee schadevergoeding generiek is uitgesloten. Wel heeft het algemeen bestuur eerder kaders vastgesteld in het handelingsperspectief voor beekdalen en functie volgt peil. Daarbij is uitgesproken dat bestaande schaderegelingen in ieder geval tot 2030 van kracht blijven en dat vóór die tijd wordt bezien hoe hiermee in de toekomst wordt omgegaan. De passage in het WBP6 moet daarom worden gelezen vanuit het uitgangspunt dat ontwikkelingen in beekdalen steeds meer rekening moeten houden met de primaire functie van het watersysteem.*

Vraag: Pg. 16: "Daarnaast is de lozing van het gezuiverde afvalwater (...) sterk verweven met het functioneren van de watersystemen in de beekdalen." 3 vragen:
- De meeste RWZI's staan benedenstrooms. Wat is de invloed daarvan op dit moment op de kwaliteit in de beekdalen?
- Wat is het handelingsperspectief t.a.v. schade door inundatie met vervuild water?
- Wordt er beleid ontwikkeld t.a.v. de waterkwaliteit van water dat inundeert?

***Antwoord**: De RWZI's liggen veelal in beekdalen en beïnvloeden daar op verschillende manieren de waterkwaliteit en ecologie, terwijl zij in sommige gebieden ook veel invloed hebben op de hoeveelheid water in de beken. Vanuit nieuwe Europese ontwikkelingen, waaronder de Richtlijn Stedelijk Afvalwater, worden de eisen aan de kwaliteit van effluent verder aangescherpt. Binnen WBP6 zetten we daarnaast in op een betere samenhang tussen waterketen en watersysteem, met nadruk op bronaanpak en gebiedsgerichte eisen. Zo per gebiedstype kan worden bepaald wat nodig is voor een goed functionerend watersysteem, inclusief de omgang met waterkwaliteit bij inundaties.*

Vraag: Pg. 17: Waar vind ik punt 5.5 en 5.6 waarnaar verwezen wordt?

***Antwoord**: pagina 23 voor spoor 5 en pagina 24 voor spoor 6*

H5 Zeven programmalijnen

Marlies van der Zanden (namens Ongebouwd, BBB, 50Plus, WaW)

Vraag: In het programma worden koplopers nadrukkelijk genoemd als voorbeeldprojecten voor de watertransitie. Hoeveel beleidsruimte is er tot 2030 om initiatieven van ondernemers mogelijk te maken die bijdragen aan de doelen, maar nog niet volledig passen binnen het eindbeeld van de watertransitie?

***Antwoord**: Koplopers zijn koplopers omdat zij vooruitlopen op ontwikkelingen en al in een vroeg stadium de stap zetten naar de watertransitie. We zetten ons maximaal in om deze groep zo groot mogelijk te maken door hun ervaringen en resultaten breed te delen en andere gebruikers actief te stimuleren en te verleiden om eveneens in beweging te komen. Uiteindelijk blijft het echter een keuze van iedere gebruiker om mee te bewegen of af te wachten.*

De ervaringen van koplopers zijn van grote waarde voor het ontwikkelen van haalbare kaders, het vormgeven van de transitie en het in beweging brengen van de verschillende sectoren. Zij laten zien wat in de praktijk mogelijk is en helpen daarmee om de koers voor de toekomst realistisch en uitvoerbaar te maken.

Naarmate de tijd verstrijkt en de gestelde doelen dichterbij komen, neemt de ruimte voor maatwerk en vrijwilligheid geleidelijk af. Tegelijkertijd zal regulering een grotere rol gaan spelen. Het tempo waarin wordt toegewerkt naar een meer kaderstellende en normerende rol van de overheid, met een geleidelijke afbouw van de stimulerende rol, is een bestuurlijke keuze die door het nieuwe bestuur in aanloop naar de vaststelling van de waterschapsverordening moet worden gemaakt.

Vraag: Durft het bestuur in de periode tot 2030 ruimte te geven aan innovatieve initiatieven die niet volledig binnen de toekomstige kaders passen, maar die wel beweging richting de doelen op gang brengen? Hoe maakt u die afweging?

***Antwoord**: Dit is geen technische vraag, maar een vraag gericht aan het bestuur. De technische vraag welke ruimte het WBP6 tot 2030 biedt voor innovatieve initiatieven die bijdragen aan de doelen van de watertransitie, maar niet volledig binnen de toekomstige kaders passen, komt hierboven al aan de orde.*

Vraag: In hoofdstuk 5 wordt 2030 benoemd als omslagpunt, waarna onder meer een nieuwe waterschapsverordening wordt vastgesteld en juridisch wordt opgetreden tegen plannen die niet passen binnen een toekomstbestendige waterhuishouding. Welke rol ziet het waterschap voor zichzelf na 2030: blijft het primair uitvoerder en beheerder, of ontwikkelt het zich nadrukkelijker tot kaderstellende en normerende overheid? Hoe verhoudt zich dit tot andere waterschappen?

***Antwoord**: In de loop van de tijd zal regulering een steeds grotere rol krijgen en zal de nadruk op stimulering geleidelijk afnemen. Deze ontwikkeling zet in bij de inwerkingtreding van de nieuwe waterschaps-verordening. Het tempo waarin wordt toegewerkt naar een meer kaderstellende en normerende rol van de overheid, met een geleidelijke afbouw van de stimulerende rol, is een bestuurlijke keuze die door het nieuwe bestuur in aanloop naar de vaststelling van de waterschaps-verordening moet worden gemaakt.*

Vraag: Veel aandacht gaat uit naar koplopers. Hoe kijkt het bestuur naar de grote groep ondernemers? Is 2030 voor deze groep vooral een harde deadline die dichterbij komt, of ziet het waterschap ook na 2030 nog ruimte voor maatwerk, overgangsregelingen en geleidelijke ontwikkeling?

***Antwoord**: Dit is deels een vraag aan het bestuur. Om een technisch antwoord te kunnen geven, hebben we de vraag als volgt geïnterpreteerd: Welke ruimte biedt het Ontwerp WBP6 na 2030 voor maatwerk, overgangsregelingen of een geleidelijke ontwikkeling voor ondernemers?*

Koplopers zijn koplopers omdat zij vooruitlopen op ontwikkelingen en al in een vroeg stadium de stap zetten naar de watertransitie. We zetten ons maximaal in om deze groep zo groot mogelijk te maken door hun ervaringen en resultaten breed te delen en andere gebruikers actief te stimuleren en te verleiden om eveneens in beweging te komen. Uiteindelijk blijft het echter een keuze van iedere gebruiker om mee te bewegen of af te wachten.

De ervaringen van koplopers zijn van grote waarde voor het ontwikkelen van haalbare kaders, het vormgeven van de transitie en het in beweging brengen van de verschillende sectoren. Zij laten zien wat in de praktijk mogelijk is en helpen daarmee om de koers voor de toekomst realistisch en uitvoerbaar te maken.

Naarmate de tijd verstrijkt en de gestelde doelen dichterbij komen, neemt de ruimte voor maatwerk en vrijwilligheid geleidelijk af. Tegelijkertijd zal regulering een grotere rol gaan spelen. Het tempo waarin wordt toegewerkt naar een meer kaderstellende en normerende rol van de overheid, met een geleidelijke afbouw van de stimulerende rol, is een bestuurlijke keuze die door het nieuwe bestuur in aanloop naar de vaststelling van de waterschapsverordening moet worden gemaakt.

Vraag: Kunt u schetsen hoe het pad eruitziet voor het "peloton" ondernemers tussen nu en 2030, zodat duidelijk wordt welk handelingsperspectief zij hebben om tijdig aan nieuwe verwachtingen te voldoen?

***Antwoord**: Koplopers zijn koplopers omdat zij vooruitlopen op ontwikkelingen en al in een vroeg stadium de stap zetten naar de watertransitie. We zetten ons maximaal in om deze groep zo groot mogelijk te maken door hun ervaringen en resultaten breed te delen en andere gebruikers actief te stimuleren en te verleiden om eveneens in beweging te komen. Uiteindelijk blijft het echter een keuze van iedere gebruiker om mee te bewegen of af te wachten.*

De ervaringen van koplopers zijn van grote waarde voor het ontwikkelen van haalbare kaders, het vormgeven van de transitie en het in beweging brengen van de verschillende sectoren. Zij laten zien wat in de praktijk mogelijk is en helpen daarmee om de koers voor de toekomst realistisch en uitvoerbaar te maken.

Naarmate de tijd verstrijkt en de gestelde doelen dichterbij komen, neemt de ruimte voor maatwerk en vrijwilligheid geleidelijk af. Tegelijkertijd zal regulering een grotere rol gaan spelen. Het tempo waarin wordt toegewerkt naar een meer kaderstellende en normerende rol van de overheid, met een geleidelijke afbouw van de stimulerende rol, is een bestuurlijke keuze die door het nieuwe bestuur in aanloop naar de vaststelling van de waterschapsverordening moet worden gemaakt.

1. Ruggen, flanken en beekdalen sturen ruimtelijke ontwikkelingen

Gerrit Verhoeven (CDA)

Vraag:
“Het waterschap heeft een adviserende rol en geen inspanningsverplichting meer om in beekdalen en lokale laagtes andere functies te beschermen tegen wateroverlast” (2030). Betekent dit dat de beekdalen hiermee standaard normloze beekdalen worden?

***Antwoord**: Nee, dat betekent niet dat alle beekdalen automatisch normloze beekdalen worden. Het WBP6 gebruikt deze term bewust niet. De term "normloos beekdal" is sterk verbonden aan de NBW-systematiek voor wateroverlastnormen en roept vaak het beeld op dat het waterschap geen verantwoordelijkheid meer heeft. Dat is niet wat hier wordt beoogd. WBP6 vertrekt vanuit de watersysteemlogica dat beekdalen en lokale laagtes van nature de plekken zijn waar grondwater, oppervlaktewater en afstromend regenwater samenkomen. In deze gebieden krijgen waterberging, waterafvoer, hogere grondwaterstanden en natuurlijke dynamiek meer ruimte. Daarbij hoort dat functies beter moeten passen bij periodiek natte omstandigheden.*
Het WBP6 beschrijft daarom dat beekdalen en lokale laagtes in de nieuwe waterschapsverordening een primaire functie voor het watersysteem krijgen en dat het waterschap niet langer automatisch een inspanningsverplichting heeft om andere functies tegen wateroverlast te beschermen.
Of en hoe dit juridisch wordt uitgewerkt, wordt pas bij de uitwerking van de nieuwe waterschapsverordening en gebiedsgerichte keuzes bepaald. WBP6 zet daarvoor de strategische koers, maar wijzigt op zichzelf geen normen of juridische beschermingsregimes.

Frank Aarts (50Plus)

Vraag: Welke oppervlakte aan nieuw te verharden gebied en welke hoeveelheid extra waterberging (in m³ en mm) is volgens de systeemberekeningen nodig in de planperiode 2028-2033 om het opgaveniveau voor wateroverlast in de ruggen, flanken en beekdalen te halen, en hoe verhoudt de 100 mm-bergingseis zich tot die berekende klimaatbestendigheidsopgave?

***Antwoord**: Binnen WBP6 zijn geen systeemberekeningen uitgevoerd waarmee voor de periode 2028-2033 een exacte opgave kan worden bepaald voor het aantal hectares nieuwe verharding of de benodigde aanvullende waterberging (in m³ of mm) op ruggen, flanken en in beekdalen. In de verdere uitwerking van het programma worden de benodigde berekeningen uitgevoerd om de kaderstellende uitgangspunten en eventuele eisen onderbouwd vast te kunnen stellen.*

Helen de Rooij (Partij voor de Dieren)

Vraag: Waarom wordt ervoor gekozen van de water en bodem sturend kaart naar de RWP kaart over te gaan?

***Antwoord**: We kiezen ervoor om de huidige kaart te vervangen door de RWP-kaart omdat we willen aansluiten bij de Brabantbrede watersysteemindeling die door de provincie is vastgesteld. Daarmee werken provincie, waterschappen en gemeenten vanuit hetzelfde beeld van ruggen, flanken en beekdalen. Dat vergroot de duidelijkheid, herkenbaarheid en uitvoerbaarheid van water en bodem sturend. De koers verandert niet; we kiezen vooral voor één gezamenlijke taal en één gezamenlijk ruimtelijk referentiekader voor Brabant.*

Vraag: Het waterschap ondersteunt gemeenten bij de afhandeling van zienswijzen en bezwaren tegen omgevingsvisies/-programma's/-plannen ten aanzien van water en bodem sturend. Is dit nodig? waarom moet het waterschap hier een rol in spelen?

***Antwoord**: Gemeenten zijn verantwoordelijk voor hun eigen omgevingsvisies, programma's en plannen. Tegelijkertijd raakt de toepassing van water en bodem sturend direct aan het functioneren van het watersysteem. Wanneer daar zienswijzen of bezwaren over ontstaan, ligt het voor de hand dat het waterschap gemeenten ondersteunt met kennis, data en inhoudelijke onderbouwing. Daarmee wordt niet de verantwoordelijkheid van de gemeente overgenomen, maar wordt geholpen om keuzes over water en bodem zorgvuldig, consistent en juridisch goed onderbouwd te maken. Dit draagt bij aan een eenduidige toepassing van water en bodem sturend in het hele beheergebied.*

Marlies van der Zanden (Ongebouwd)

Vraag: Wat is de status van de RWP-kaart? Is deze al vastgesteld? Wat zijn de (te verwachten) verschillen (in ha) voor ruggen, flanken en beekdalen?

***Antwoord**: De RWP-kaart heeft al een formele status. De Brabantbrede watersysteemindeling van ruggen, flanken, beekdalen en polders is op 18 februari 2025 door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant vastgesteld als onderdeel van het Regionaal Water- en Bodemprogramma (RWP). Waterschap De Dommel kiest ervoor hierbij aan te sluiten, zodat provincie en waterschappen vanuit dezelfde watersysteemindeling werken. De onderliggende watersysteemlogica verandert daardoor niet wezenlijk.*
De verhoudingen in het watersysteem veranderen niet wezenlijk. De overstap naar de provinciale kaart leidt op onderdelen tot andere begrenzingen van ruggen en flanken, maar de onderliggende watersysteemlogica blijft hetzelfde. Er is bewust gekozen voor aansluiting bij de Brabantbrede indeling, zodat provincie en waterschappen vanuit dezelfde kaart werken.

Vraag: "Andere functies zijn alleen mogelijk als ze aantoonbaar geen negatieve impact hebben op de primaire functie voor het watersysteem". In hoeverre wordt rekening gehouden met bestaand gebruik en hoe blijft de hoofdfunctie van gronden (vb landbouw) behouden? Wat betekent het juridisch als het waterschap geen inspanning meer levert om hoofdfuncties van gronden te beschermen tegen wateroverlast?

***Antwoord**: Dat het waterschap minder inzet op bescherming tegen wateroverlast betekent niet dat bestaande functies hun status ineens verliezen. Het betekent vooral dat in beekdalen waterberging en waterafvoer zwaarder gaan meewegen in de belangenafweging. Het WBP6 geeft deze richting zodat partners zich hierop kunnen voorbereiden en passende investeringen kunnen doen. De juridische uitwerking hiervan volgt bij de verdere uitwerking van de waterschapsverordening, vergunningverlening en andere instrumenten die in WBP6 zijn aangekondigd.*

Marloes Jansen (BBB)

Vraag: Pag.19-20 "Het waterschap heeft een adviserende rol en geen inspanningsverplichting meer om in beekdalen en lokale laagtes andere functies te beschermen tegen wateroverlast." Is dit een conclusie uit wbp6? Eerder wordt er in het stuk pagina 11 puntje 4 gesteld dat "Daarbij blijft het waterschap ook bevoegd gezag en verantwoordelijk voor het beschermen van publieke belangen" is wateroverlast anders gedefinieerd dan een publiek belang?

***Antwoord**: Het betreft geen conclusie die direct voortvloeit uit WBP6, maar een koerswijziging in verlengde van WBP5 waarbij het waterschap zich vanaf 2030 anders*

positioneert ten opzichte van ontwikkelingen en functies in het beekdal die kwetsbaar zijn voor wateroverlast en waarvoor de risico's voorzienbaar zijn. De juridische mogelijkheden en beleidsmatige ruimte om hier invulling aan te geven, moeten nog nader worden uitgewerkt.

Deze koers betekent nadrukkelijk niet dat het waterschap afstand neemt van zijn verantwoordelijkheid voor het beschermen van publieke belangen. Wel wordt onderzocht hoe verantwoordelijkheden en risico's in de toekomst op een evenwichtige en passende wijze kunnen worden belegd. Daarbij wordt rekening gehouden met de gebiedskenmerken, de voorzienbaarheid van risico's en de eigen verantwoordelijkheid van betrokken partijen.

2. Ruggen versterken als brongebieden

Gerrit Verhoeven (CDA)

Vraag: "De reductie-eis van 30% voor beregening in de landbouw uit het koersdocument beregeningsbeleid geldt voor het beheergebied als geheel. Deze opgave wordt vooral ingevuld op de ruggen, zodat op de flanken minder of geen reductie nodig is" (2028). Hoe verhoudt dit zich tot eerdere afspraken?

***Antwoord**: De doelstelling van 30% reductie van beregening in de landbouw, zoals vastgelegd in het Koersdocument Beregeningsbeleid, blijft vooralsnog ongewijzigd. WBP6 stelt echter voor om in te zetten op een gebiedsgerichte uitvoering van deze afspraak. Dat betekent dat de reductie niet overal in gelijke mate hoeft plaats te vinden, maar vooral wordt gerealiseerd op locaties waar deze het meest bijdraagt aan het herstel van het watersysteem.*

De afspraken uit het koersdocument bieden ruimte voor een dergelijke gebiedsgerichte aanpak. WBP6 geeft hier invulling aan door de inzet primair te richten op de hoger gelegen gronden (de ruggen), waar een vermindering van beregening naar verwachting het grootste effect heeft op het herstel van de waterbalans en het functioneren van het watersysteem.

De mate waarin deze aanpak aansluit bij de eerder gemaakte afspraken uit het Koersdocument Beregeningsbeleid is afhankelijk van de keuzes die het nieuwe bestuur in 2028 maakt ten aanzien van de invulling en fasering van de reductiedoelstelling. Deze bestuurlijke keuzes worden vervolgens verankerd in de nieuwe waterschapsverordening, die naar verwachting in 2030 in werking treedt.

Vraag: "De nieuwe waterschapsverordening stelt kaders aan herinrichting van het watersysteem op de flanken." In hoeverre worden hiermee ook kaders gesteld voor het vasthouden van water bij herinrichting in bebouwd gebied? Welke maatregelen zijn voorzien om ook in bestaand bebouwd gebied op de flanken meer water te laten infiltreren?

***Antwoord**: (Pagina 14: doel 2050) Dorpen, steden en werklocaties beperken de piekafvoer naar de beekdalen. Groenblauwe ruimte, wadi's, parken en lokale laagtes houden water tijdelijk vast en dragen tegelijk bij aan verkoeling en leefkwaliteit.*
(Pagina 15-planperiode) Voor prioritaire kernen zijn concrete afspraken gemaakt over afkoppelen, schoon hemelwater, vergroening, buffering en de verdeling van verantwoordelijkheden.

Vraag: "Het waterschap stimuleert eigenaarschap en watergemeenschappen, zodat gebieden zelf op zoek gaan naar de lokale balans die zo goed mogelijk aansluit bij de verschillende lokale functies." Welke ruimte krijgen deze watergemeenschappen om zelf te zoeken naar een lokale balans en welke kaders gelden daarbij?

***Antwoord**: WBP6 kiest bewust voor een gebiedsgerichte aanpak waarin ruimte is voor maatwerk. Watergemeenschappen kunnen zelf zoeken naar een balans die past bij de lokale situatie, functies en belangen in een gebied. Die ruimte is echter niet onbeperkt. Het vertrekpunt blijft dat de uitkomsten bijdragen aan de doelen van de watertransitie en passen binnen de kaders van wet- en regelgeving, de waterschapsverordening en het functioneren van het watersysteem.*

Vraag: “Er is voldoende grondwater beschikbaar voor natuur en landbouw” (2033). In hoeverre is dit haalbaar doel en welke invloed heeft het waterschap daarop? Hoe is dit onderbouwd? Wat zijn de gevolgen als er onvoldoende grondwater beschikbaar blijkt te zijn?

***Antwoord**: Hierbij zijn we afhankelijk van de mate waarin gebruikers, waaronder de landbouwsector en de natuurbeheerder, hun gebruik en doelstellingen aanpassen aan de mogelijkheden die watersysteem biedt. WBP6 gaat ervan uit dat deze beweging geleidelijk wordt gemaakt. De afhankelijkheid van dit gedrag, en het daarmee samenhangende risico voor het behalen van de doelen, wordt expliciet onderkend en meegewogen in de uitvoering van het programma.*

Helen de Rooij (Partij voor de Dieren)

Vraag: “De reductie-eis van 30% voor beregening in de landbouw uit het koersdocument beregeningsbeleid geldt voor het beheergebied als geheel. Deze opgave wordt vooral ingevuld op de ruggen, zodat op de flanken minder of geen reductie nodig is.” Is dit onderbouwd dat 30% reductie voldoende gaat zijn en enkel op de ruggen? Wat is de onderbouwing?

***Antwoord**: De doelstelling van 30% reductie van beregening in de landbouw, zoals vastgelegd in het Koersdocument Beregeningsbeleid, blijft vooralsnog ongewijzigd. WBP6 stelt echter voor om in te zetten op een gebiedsgerichte uitvoering van deze afspraak. Dat betekent dat de reductie niet overal in gelijke mate hoeft plaats te vinden, maar vooral wordt gerealiseerd op locaties waar deze het meest bijdraagt aan het herstel van het watersysteem.*

De afspraken uit het koersdocument bieden ruimte voor een dergelijke gebiedsgerichte aanpak. WBP6 geeft hier invulling aan door de inzet primair te richten op de hoger gelegen gronden (de ruggen), waar een vermindering van beregening naar verwachting het grootste effect heeft op het herstel van de waterbalans en het functioneren van het watersysteem.

De mate waarin deze aanpak aansluit bij de eerder gemaakte afspraken uit het Koersdocument Beregeningsbeleid is afhankelijk van de keuzes die het nieuwe bestuur in 2028 maakt ten aanzien van de invulling en fasering van de reductiedoelstelling. Deze bestuurlijke keuzes worden vervolgens verankerd in de nieuwe waterschapsverordening, die naar verwachting in 2030 in werking treedt.

Vraag: “De pilot herwaarderen landbouwgrond wordt uitgebreid naar bergings- en infiltratiegebieden zoals lokale laagtes.” Waarom is ervoor gekozen dit in 2028 te doen en niet bijvoorbeeld al in 2027? Wat is ervoor nodig dit in 2027 al te doen?

***Antwoord**: WBP6 bevat een strategische koers voor planperiode 2028-2033. De keuze voor 2028 sluit aan bij de start van de nieuwe planperiode en biedt de mogelijkheid om de uitbreiding van de pilot te verbinden aan de verdere uitwerking. In principe staat niets een eerdere start in 2027 in de weg. Daarvoor is wel bestuurlijke prioritering nodig, inclusief beschikbare capaciteit, middelen en een besluit om de pilot versneld uit te breiden. WBP6 sluit die mogelijkheid niet uit, maar legt deze ook niet vast.*

Vraag: Pag 21: “Het waterschap neemt waar nodig zelf het initiatief voor aanpassingen aan het watersysteem.” Waarom niet al eerder, wat is er nodig om dit eerder te gaan doen?

***Antwoord**: WBP6 beschrijft een gefaseerde aanpak, waarbij eerst ervaring wordt opgedaan met pilots, beleidsontwikkeling en de nieuwe waterschapsverordening. Een eerdere start van onderdelen van deze aanpak is echter niet uitgesloten. Hiervoor zijn met name bestuurlijke prioritering, voldoende capaciteit en middelen, en de bestuurlijke bereidheid nodig om vooruit te lopen op de verdere beleidsmatige en juridische uitwerking. Daarbij kan er bewust voor worden gekozen om eerder stappen te zetten dan het tijdpad dat in WBP5 was voorzien.*

Vraag: pag 21 ”2033: Het waterschap schaalt toezicht en handhaving op en treedt meer normerend op? → Is het mogelijk om deze opschaling in toezicht en handhaving en normerend op te treden in 2030 te realiseren? Of; Wat zijn de niet-bestuurlijke redenen om pas in 2033 ipv 2030 Toezicht en handhaving inclusief normerend op te kunnen treden? Wat is nodig om dit naar 2030 te brengen?

***Antwoord**: WBP6 gaat ervan uit dat vanaf 2030, met de inwerkingtreding van de nieuwe waterschapsverordening, meer normerend zal worden gestuurd op basis van de kaders die het bestuur in de voorafgaande jaren van de planperiode heeft vastgesteld. Echter in 2032 (niet 2033) zal gericht toezicht en handhaving en normerend op te treden opschalen n.a.v. kennis opgedaan in 2030-2031.*

Vraag: Pag 21: “Het waterschap heeft alle onttrekkingsvergunningen herzien, ingetrokken of opnieuw verleend.” Wat is nodig om dit naar 2030 te brengen?

***Antwoord**: De planning hangt niet alleen samen met beschikbare capaciteit en uitvoeringsmogelijkheden, maar ook met het Koersdocument Beregeningsbeleid. WBP6 gaat ervan uit dat bestaande onttrekkingsvergunningen worden heroverwogen in samenhang met de verdere uitwerking van dit beleid en de nieuwe waterschapsverordening. Een versnelling richting 2030 vraagt daarom niet alleen om extra capaciteit, maar ook om een eerdere beleidsmatige en juridische concretisering van het beregeningsbeleid, de bijbehorende vergunningenstrategie en de bestuurlijke keuzes die daarvoor nodig zijn.*

Marlies van der Zanden (Ongebouwd)

Vraag: Pg. 20: “uitgewerkt hoe gezocht hoe” tekstueel foutje.

***Antwoord**: Dank voor uw opmerkzaamheid. In de uiteindelijke versie die ter besluitvorming wordt voorgelegd, wordt dit aangepast naar: “uitgewerkt hoe ~~gezocht hoe~~ hemelwater ...”.*

Vraag: Pg 21 (en 13): 2 vragen t.a.v. beregenen:
- In het koersdocument is afgesproken 30% reductie in 2033, evaluatie in 2040. Wijkt het WBP6 daarmee af van de gemaakte afspraken in het koesdocument?

***Antwoord**: De doelstelling van 30% reductie van beregening in de landbouw, zoals vastgelegd in het Koersdocument Beregeningsbeleid, blijft vooralsnog ongewijzigd. WBP6 stelt echter voor om in te zetten op een gebiedsgerichte uitvoering van deze afspraak. Dat betekent dat de reductie niet overal in gelijke mate hoeft plaats te vinden, maar vooral wordt gerealiseerd op locaties waar deze het meest bijdraagt aan het herstel van het watersysteem.*

De afspraken uit het koersdocument bieden ruimte voor een dergelijke gebiedsgerichte aanpak. WBP6 geeft hier invulling aan door de inzet primair te richten op de hoger gelegen gronden (de ruggen), waar een vermindering van beregening naar verwachting het grootste effect heeft op het herstel van de waterbalans en het functioneren van het watersysteem.

De mate waarin deze aanpak aansluit bij de eerder gemaakte afspraken uit het Koersdocument Beregeningsbeleid is afhankelijk van de keuzes die het nieuwe bestuur in 2028 maakt ten aanzien van de invulling en fasering van de reductiedoelstelling. Deze bestuurlijke keuzes worden vervolgens verankerd in de nieuwe waterschapsverordening, die naar verwachting in 2030 in werking treedt.

Vraag: Hoeveel m3 wordt er momenteel onttrokken op ruggen, flanken en beekdalen?

***Antwoord**: In het kader van WBP6 is hiervoor geen afzonderlijke berekening uitgevoerd. In de verkenningsfase zullen in de eerste jaren berekeningen worden opgesteld die als onderbouwing dienen voor de kaderstellende uitgangspunten en de verdere beleidsontwikkeling.*

3. Stuurbaar systeem op de flanken

Gerrit Verhoeven (CDA)

Vraag: P. 21. “Dit vraagt om een herinrichting van het systeem, zodat zorgvuldig gestuurd kan worden op de balans tussen afvoeren en vasthouden. Dit creëert nieuwe gebiedsopgaven”. Kan hier een voorbeeld bij gegeven worden? Waar moet ik aan denken?

***Antwoord**: Denk bijvoorbeeld aan een gebied waar landbouw, natuur en bebouwing met elkaar afspraken maken over peilbeheer, de inrichting van sloten, het gebruik van lokale laagtes voor tijdelijke buffering of het afkoppelen en infiltreren van hemelwater. Wat voor de ene functie gunstig is, kan voor een andere functie nadelen hebben. Juist het zoeken naar die lokale balans noemt WBP6 een nieuwe gebiedsopgave. De achterliggende gedachte is dat niet overal dezelfde oplossing past. Binnen de kaders van water en bodem sturend wordt per gebied bekeken welke combinatie van maatregelen het beste aansluit bij het functioneren van het watersysteem én de aanwezige functies.*

Vraag: P. 22. “Zo zijn de flanken in 2050 ingericht als een spons bij droogte en voeren ze bij hevige neerslag schoon water vertraagd af naar de beekdalen?” Hoeveel water moet een flank kunnen opvangen alvorens er wordt afgevoerd. Hoe groot moet de bergingseis ongeveer zijn?

***Antwoord**: WBP6 beschrijft het gewenste functioneren van de flanken, maar legt geen concrete bergingsnorm vast. Het uitgangspunt is dat water zoveel mogelijk wordt vastgehouden, vertraagd en geïnfiltreerd, en pas wordt afgevoerd wanneer dat nodig is. De exacte bergingseisen moeten nog worden uitgewerkt in gebiedsgerichte plannen. Daarmee wordt eerst de richting bepaald en wordt de omvang van de benodigde berging later gekoppeld aan de specifieke kenmerken en opgaven van een gebied.*

Vraag: P. 22. “Er is voldoende grondwater beschikbaar voor natuur en landbouw” (2033). In hoeverre is dit haalbaar doel en welke invloed heeft het waterschap daarop? Hoe is dit onderbouwd? Wat zijn de gevolgen als er onvoldoende grondwater beschikbaar blijkt te zijn?

***Antwoord**: Om die reden is ook onze beleidsregel teelt volgt peil. De mate waarin het gebruik van water is afgestemd op het watersysteem sluit deze aan bij het beschikbare grondwater.*

Marlies van der Zanden (Ongebouwd)

Vraag: Kunt u het doel van de watersysteemlegger nader toelichten, evt. a.d.h.v. enkele voorbeelden?

***Antwoord**:*
De huidige legger laat vooral zien waar watergangen, kunstwerken, keringen en bergingsgebieden liggen en welke afspraken daarvoor gelden. Voor de watertransitie is ook een meer toekomstgericht beeld nodig. Daarom verkent het waterschap of naast de legger, een watersysteemlegger kan worden ontwikkeld die in beeld brengt welke landschapsonderdelen logisch geschikt zijn voor welke transitiedoelen. Dit instrument geeft richting aan de ontwikkeling van de eigen assets en met wie het waterschap in gesprek moet gaan en afspraken maken.
Bijvoorbeeld

- *Op een rug kan de watersysteemlegger zichtbaar maken waar lokale laagtes liggen die van nature geschikt zijn om neerslag tijdelijk vast te houden en te laten infiltreren. Hierdoor kan meer water in het grondwatersysteem worden opgeslagen en wordt de aanvulling van het grondwater versterkt.*
- *Op een flank kan de watersysteemlegger inzicht geven waar het huidige afvoerstelsel van sloten nog logisch en functioneel is en waar een andere inrichting beter past bij een goed functionerend watersysteem. Denk aan het verleggen, verondiepen of anders beheren van sloten om water langer vast te houden, maar ook aan het toevoegen van nieuwe elementen om wateroverlast tegen te gaan. Ook kan zichtbaar worden waar op termijn peilbeheer en gebiedsgerichte afspraken over waterbeschikbaarheid kansrijk zijn.*
- *In een beekdal kan de watersysteemlegger zichtbaar maken waar hogere grondwaterstanden, kwel en tijdelijke inundatie logisch zijn om piekafvoeren op te vangen en het watersysteem robuuster te maken.*

Daarmee ontstaat niet alleen inzicht in de huidige situatie, maar ook in het gewenste functioneren van het watersysteem op langere termijn.

4. Beekdalen de ruimte geven

Gerrit Verhoeven (CDA)

Vraag: “De beekdalen moeten hogere grondwaterstanden kunnen accommoderen en in natuur perioden ruimte bieden voor oppervlaktewater uit de rest van het gebied”. Is het uitvoerbaar om per gebied een (maximum)peil aan te geven (waar het gebied zich in de toekomst toe moet verhouden)?

***Antwoord**: Ja, maar niet overal. WBP6 gaat ervan uit dat vooral op de flanken ruimte ontstaat voor gebiedsgerichte afspraken over peilen. Daar kan, afhankelijk van de lokale situatie, worden gestuurd op een balans tussen water vasthouden, grondwater aanvullen en het voorkomen van wateroverlast. Op de ruggen ligt de nadruk vooral op grondwateraanvulling (vasthouden en infiltratie) en in de beekdalen op ruimte geven aan natuurlijke dynamiek, kwel en hogere waterstanden.*

Vraag: In hoeverre is toekomstig beleid over bouwen in beekdalen voorzien?

***Antwoord:** In beekdalen krijgen waterberging, waterafvoer, hogere grondwaterstanden en natuurlijke dynamiek meer ruimte. Daarbij hoort dat functies beter moeten passen bij periodiek natte omstandigheden.*
Het WBP6 beschrijft daarom dat beekdalen in de nieuwe waterschapsverordening vanaf 2030 een primaire functie voor het watersysteem krijgen en dat het waterschap niet langer automatisch een inspanningsverplichting heeft om andere (kwetsbare) functies tegen wateroverlast te beschermen.
Bouwen/wonen in een beekdal kan vanaf 2030 alleen onder de voorwaarde dat de primaire functie(s) voor het watersysteem niet negatief worden beïnvloed.

5. Waterketen van de toekomst

6. Schoon en gezond water

Gerrit Verhoeven (CDA)

Vraag: “Het waterschap ontwikkelt samen met partners kaders en handelingsperspectief voor de waterkwaliteit van afstromend (afgekoppeld) hemelwater”. Geldt dit ook voor afstroming van verhard terrein in bebouwd gebied?

***Antwoord**: Ja, het WBP6 kijkt in de breedte naar een duurzame omgang met hemelwater, en richt zich daarom ook op afstromend hemelwater van verhard terrein in bebouwd gebied. In het kader van WBP6 onderzoeken we samen met partners hoe verschillende manieren van omgaan met hemelwater hier, waaronder afkoppelen, de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater mogelijk beïnvloeden. Op basis van deze inzichten ontwikkelen we gezamenlijk handelingsperspectieven hoe hier goed mee kan worden omgegaan op de lange termijn.*

Frank Aarts (50Plus)

Vraag: Voor welke KRW-lichamen in het beheergebied wordt op basis van de huidige monitoring niet het doel bereikt, en welke specifieke maatregelen (stikstof, fosfaat, PFAS, medicijnresten) zijn in WBP6 voor 2028-2033 gepland om de resterende achterstand weg te werken – inclusief de afhankelijkheid van bovenstroomse (Vlaamse) aanpak?

***Antwoord**: Voor alle KRW-waterlichamen geldt dat er ten minste één kwaliteitselement is waarop nog niet aan de doelstellingen wordt voldaan. Het betreft hierbij biologische kwaliteitselementen, zoals vis, macrofauna en waterflora, maar ook specifieke verontreinigende stoffen en nutriënten. Voor een aantal waterlichamen speelt daarnaast de belasting vanuit het buitenland een relevante rol.*
Recent is de verantwoording voor 2027 afgerond. Daarbij is voor elk kwaliteitselement waarvoor de doelen niet worden gehaald, een uitgebreide onderbouwing opgesteld, inclusief een toelichting op de betreffende uitzonderingsgrond.
In het WBP6 is een omvangrijk maatregelenpakket opgenomen om de KRW-doelen dichterbij te brengen. Daarnaast wordt via de sporen Grip op indirecte lozingen en influentbeleid gewerkt aan het verder terugdringen van milieuvreemde stoffen en het verbeteren van de waterkwaliteit.
Op dit moment worden nieuwe factsheets per waterlichaam opgesteld met al die informatie. Die zijn terug te vinden op het Waterkwaliteitsportaal.
https://www.waterkwaliteitsportaal.nl/krw-factsheets-en-gegevensbestanden

Marlies van der Zanden (Ongebouwd)

Vraag: “Het waterschap bepaalt waterkwaliteitseisen per gebiedstype?” Waarom bepalen wij die (er zijn normen vanuit o.a. Europa) en waarom verschillen die per gebiedstype?

***Antwoord**: We sluiten aan bij bestaande wettelijke en Europese kaders, maar verkennen binnen WBP6 ook wat vanuit de verschillende gebiedstypen nodig is om het watersysteem van de Dommel als geheel goed te laten functioneren. Daarbij kan bijvoorbeeld de bescherming van grondwater op de Ruggen, als infiltratie- en brongebied voor de rest van het systeem, om andere aandacht vragen dan in andere gebieden waar water voornamelijk afstroomt naar het oppervlaktewater. Deze benadering moet de komende periode verder uit worden gewerkt, zodat eventuele verschillen goed onderbouwd kunnen worden. Dit helpt om*

de waterkwaliteit in samenhang met het hele systeem te beschouwen en waar nodig maatwerk toe te passen.

7. Waterbewustzijn

Helen de Rooij (Partij voor de Dieren)

Vraag: “Het water zet programma rond publieksparticipatie voort (zoals Zandleij aanpak, Rik on Tour via Brabants netwerk medicijnresten uit water). Doel is om toe te werken naar vijf locaties waar effectief campagnes worden ingezet ten behoeve van gedragsverandering bewustwording.” Waarom is gekozen voor voortzetten huidige aanpak hiervoor? Zijn er aanwijzingen/ bewijzen dat het werkt? Of zijn er andere manieren van communicatie die beter kunnen werken voor waterbewust handelen?

***Antwoord**: Het Waterbeheerprogramma 6 bouwt voort op bestaande initiatieven en ervaringen uit eerdere jaren. Met de gekozen aanpak wordt op verschillende locaties ervaring opgedaan met bewustwordingscampagnes en participatievormen. Het doel is om te leren welke aanpakken bijdragen aan gedragsverandering en waterbewustzijn. Daarbij wordt gewerkt volgens het principe van leren, evalueren en bijsturen. In het uitvoeringsprogramma wordt verder uitgewerkt hoe effecten worden gemonitord en welke lessen worden gebruikt om de aanpak waar nodig aan te passen.*

Marlies van der Zanden (Ongebouwd)

Vraag: “Doel is om te werken naar 5 locaties waar effectief campagnes worden ingezet ten behoeve van gedragsverandering bewustwording”. Vanwaar 5 locaties?

***Antwoord**: Het aantal van vijf locaties is gekozen als een werkbaar en beheersbaar uitgangspunt. Deze omvang biedt voldoende ruimte om verschillende doelgroepen, gebieden en aanpakken te testen en met elkaar te vergelijken. De ervaringen op deze locaties leveren kennis op over welke vormen van communicatie en participatie het meest effectief zijn voor het vergroten van waterbewustzijn. Hierdoor kan een onderbouwde afweging worden gemaakt over eventuele uitbreiding in een volgende fase.*

H6 Doelsturing

Gerrit Verhoeven (CDA)

Vraag: “De watervisie *Wat water wil* beschrijft wat watersysteemherstel betekent op lange termijn en wat dit inhoudt voor de omgeving. De visie dient ter inspiratie en geeft op gebiedsniveau concreet richting aan koplopers”. Wat betekent het dat deze visie alleen ter inspiratie dient? Klopt het dat er verder geen (bindende) werking vanuit gaat?

***Antwoord**: Klopt, wat water wil heeft geen formele status – het is om het goede gesprek met omgeving te faciliteren. Geeft vanuit sec het waterbelang een vergezicht 2050 en onze ambitie voor de watertransitie. Nadrukkelijk geen blauwdruk.*

Vraag: Is het juridisch mogelijk om in de legger ook peilen aan te geven waar het waterschap naar streeft (bijvoorbeeld x boven NAP)?

***Antwoord:** Het WBP6 gaat er niet van uit dat overal vooraf vaste peilen kunnen worden vastgelegd. De mogelijkheid om gebiedsgerichte peilafspraken te maken hangt samen met het functioneren van het watersysteem als geheel. Op de ruggen is het uitgangspunt om neerslag zoveel mogelijk vast te houden en te laten infiltreren. In de beekdalen wordt ingezet op hogere grondwaterstanden, meer ruimte voor water en het kunnen opvangen van inundaties bij hoge afvoeren als gevolg van extreme neerslag. Als daardoor voldoende water beschikbaar blijft in het systeem, ontstaat vooral op de flanken ruimte voor stuurbaar peilbeheer en mogelijk ook voor gebiedsgerichte peilafspraken. Daarbij geldt dat peilafspraken altijd afhankelijk blijven van natuurlijke omstandigheden. In droge perioden zonder neerslag kan het waterschap (samen met het gebied) maatregelen nemen om water vast te houden, maar kan niet worden gegarandeerd dat bepaalde grondwaterstanden altijd worden gehaald. Daarom ligt de nadruk in WBP6 eerst op herstel van het watersysteem en daarna op het maken van eventuele peilafspraken voor de flanken.*

Marlies van der Zanden (Ongebouwd)

Vraag: “De programmalijnen worden gebiedsgericht uitgewerkt in prioritaire gebieden”. Wat zijn de criteria om van een prioritair gebied te spreken? Wordt hiermee de GGA aanpak gevolgd?

***Antwoord**: Met gebiedsgericht wordt bedoeld dat de aanpak wordt uitgewerkt per watersysteemeenheid (ruggen, flanken en beekdalen), waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke kenmerken, opgaven en mogelijkheden van elk deel van het watersysteem. GGA’s zien wij als samenwerkingsverbanden waarin kennis, praktijkervaring en haalbaarheid samenkomen. Zij leveren waardevolle inzichten voor het ontwikkelen en toetsen van haalbare kaders, die noodzakelijk zijn om onze ambities en doelstellingen voor de watertransitie te realiseren.*

Beeldvormende bijeenkomst over het Ontwerp WBP6 op 14 oktober 2026
Overzicht van tijdens de bijeenkomst gestelde technische vragen en antwoorden

Ruimte 1D1 | Waterketen en schoon water 2
Ruimte 1E5 | Ruggen, flanken en beekdalen 4
Ruimte 1E3 | Samenwerking 9
Ruimte 1E4 | Waterbewustzijn 13
Ruimte 1E1 | Overstijgende onderwerpen 16

Ruimte 1D1 | Waterketen en schoon water

Vraag: Op basis van welke criteria zijn voor sommige functies binnen het gebiedstype Ruggen wel expliciete waterkwaliteitsdoelen opgenomen (bijvoorbeeld landbouw) en voor andere functies niet (bijvoorbeeld industrie)?
***Antwoord**: De uitwerking van waterkwaliteitsdoelen verschilt per functiegroep en gebiedstype. Het WBP6 kent daarbij verschillende lijnen qua doel, aanpak en afwegingskader. Dit betekent dat de verschillende aanpakken per functie niet altijd één-op-één vergelijkbaar zijn. Industriële activiteiten vallen daarbij primair onder het thema Werk. Voor waterkwaliteit komt de rol van industrie daarnaast expliciet aan bod via het aanpassen van het influentbeleid en de aanpak voor (indirecte) lozingen op de afvalwaterketen, in de Programmalijn Schoon Water.*

Vraag: Waarom is de ambitie voor een vermindering van de regenwateraanvoer naar de RWZI met 15% niet als expliciete doelstelling of indicator in het WBP6 opgenomen?
***Antwoord**: Het WBP6 zet de huidige lijn voor afkoppelen voort en introduceert daarnaast een bredere blik rond anders omgaan met hemelwater. Er is daarbij gekozen voor sturing op de beleidsrichting, zonder hiervoor een afzonderlijke en specifieke indicator op te nemen.*

Vraag: Welke uitgangspunten hanteert het WBP6 ten aanzien van de afweging tussen centrale en decentrale waterketenoplossingen?
***Antwoord**: Het WBP6 legt niet vast of bestuur kiest voor centrale of decentrale oplossingen. Decentrale waterketenoplossingen vormen expliciet één van de bouwstenen voor de te kiezen transitiepaden van de waterketen van de toekomst. De mate en invulling hiervan wordt in de planperiode van WBP6 vormgegeven.*

Vraag: Welke rol heeft het instrument DRIN (Doelen-Resultaten-Inspanningen-Netwerk) gespeeld bij de totstandkoming van het WBP6?
***Antwoord**: DRIN heeft geen formele rol gespeeld bij de totstandkoming van het WBP6. De achterliggende principes sluiten wel aan bij de wijze waarop doelen, resultaten en inspanningen in het programma met elkaar zijn verbonden.*

Vraag: Is beoordeeld of de plan-m.e.r. die is uitgevoerd voor het Regionaal Water- en Bodem Programma (RWP) voldoende dekking biedt voor het WBP6, of bestaat er aanleiding voor een aanvullende milieueffectrapportage?
***Antwoord**: Uit de beoordeling blijkt dat het concept Water en Bodem Sturend zoals vastgelegd in het RWP inhoudelijk aansluit bij de beleidslijn van het waterschap en wij bovendien dezelfde indeling in watersysteemeenheden (rug, flank en beekdal) hanteren, is een afzonderlijke MER op programmaniveau niet noodzakelijk. Wel is het mogelijk dat specifieke verkenningen die binnen de WBP6 planperiode worden uitgevoerd ten behoeve van de bestuurlijke vaststelling van kaderstellende hydrologische uitgangspunten afzonderlijk MER-plichtig zijn.*

Vraag: In hoeverre bevat het WBP6 een expliciete keuze tot het hergebruik van effluent en op welke wijze zijn de gevolgen rond waterkwaliteit daarin meegenomen?
***Antwoord**: Het WBP6 zet in op een meer circulair watersysteem. Hergebruik van water en effluent geldt daarbij nadrukkelijk als gewenste ontwikkelrichting. Naast de bijdrage aan de waterbeschikbaarheid worden ook randvoorwaarden voor waterkwaliteit, verantwoordelijkheden en samenwerking meegewogen. Daarom voorziet het WBP6 eerst in verkenningen naar vraag en aanbod, de kwaliteitseisen van ontvangende functies en de benodigde governance. Op basis daarvan wordt bepaald welke vormen van hergebruik*

wenselijk en haalbaar zijn en via welk transitiepad deze duurzaam kunnen worden gerealiseerd.

Vraag: Hoe wordt binnen het WBP6 invulling gegeven aan de rol en verantwoordelijkheid van industriële lozers ten aanzien van waterkwaliteit?
***Antwoord**: Binnen het WBP6 wordt invulling gegeven aan de verantwoordelijkheid van industriële lozers via een combinatie van bronaanpak en bewustwording. Enerzijds gebeurt dit door het aanscherpen van het influentbeleid op de zuiveringen, en door het versterken van de aanpak van (indirecte) lozingen in de bredere afvalwaterketen. Anderzijds wordt ingezet op waterbewust handelen, waarbij bedrijven worden gestimuleerd hun eigen verantwoordelijkheid te nemen voor het voorkomen van emissies van schadelijke stoffen en het verminderen van hun impact op de waterkwaliteit.*

Vraag: Welke langetermijnvisie hanteert het WBP6 voor bronaanpak van verontreinigingen?
***Antwoord**: Het WBP6 zet in op het zoveel mogelijk voorkomen van emissies van schadelijke en milieuvreemde stoffen naar het watersysteem, waarbij bronaanpak het vertrekpunt vormt. De visie op lange termijn voor schoon water is dat er in 2050 geen milieuvreemde stoffen meer in het water aanwezig zijn. Hiermee wordt toegewerkt naar een steeds schoner en gezonder watersysteem.*

Vraag: Welke mogelijkheden zijn verkend om bij bronaanpak ook andere maatschappelijke partijen te betrekken, zoals zorgverzekeraars bij medicijngebruik?
***Antwoord**: In het WBP6 wordt breed ingezet op waterbewustzijn en verantwoordelijkheid voor emissies naar het watersysteem. Dat richt zich niet alleen op particulieren, maar nadrukkelijk ook op bedrijven en de zorg. Daarbij wordt voortgebouwd op bestaande initiatieven met partijen in de zorgketen, gericht op een zorgvuldiger gebruik van stoffen die risico's vormen voor de waterkwaliteit. Hoe ook andere maatschappelijke partijen, zoals zorgverzekeraars, hierbij kunnen worden betrokken, wordt later uitgewerkt.*

Vraag: Op welke wijze wordt de relatie tussen effluenthergebruik en de watervoorziening voor landbouw op de Ruggen in het WBP6 beschouwd en uitgewerkt?
***Antwoord**: In het WBP6 wordt onderzocht waar vraag en aanbod van water voor verschillende functies en gebiedstypen logisch met elkaar kunnen worden verbonden. Het WBP6 maakt hierin nog geen definitieve keuzes, maar biedt ruimte om op basis van nader onderzoek naar beschikbaarheid, kwaliteit en behoefte passende verbindingen uit te werken.*

Vraag: Welke afweging ligt ten grondslag aan de focus op de eigen infrastructuur binnen het WBP6 en hoe zijn potentiële bijdragen van externe waterstromen of voorzieningen van derden (zoals ziekenhuizen, bedrijventerreinen of sportlocaties), beschouwd als onderdeel van toekomstige waterketen- en hergebruiksconcepten?
***Antwoord**: De focus op de eigen infrastructuur en assets komt voort uit het feit dat deze al beschikbaar zijn en het meest directe aanknopingspunt vormen voor de ontwikkeling van een toekomstbestendige waterketen. Tegelijkertijd kijkt het WBP6 expliciet breder naar samenwerking met andere partijen, bijvoorbeeld via decentrale oplossingen. Potentiële bijdragen van waterstromen of voorzieningen van derden, zoals ziekenhuizen, bedrijventerreinen en sportlocaties, kunnen daarbij worden verkend.*

Ruimte 1E5 | Ruggen, flanken en beekdalen

Vraag (Bibian van Rijckevorsel, Natuurterreinen): Hoe verhoudt WBP6 zich tot het Grondwaterconvenant en wat is de afweging geweest om hier in WBP6 niet expliciet naar te verwijzen?
***Antwoord**: WBP6 bouwt inhoudelijk voort op het Grondwaterconvenant, ook al wordt het convenant niet expliciet genoemd. In het convenant is als eerste stap voor grondwaterherstel ingezet op verhoging van de grondwaterstanden. In WBP6 wordt een volgende stap gezet door te kijken naar het functioneren van het gehele watersysteem via ruggen, flanken en beekdalen. Alleen sturen op een specifieke grondwaterstandsverhoging is niet voldoende. Als bijvoorbeeld op de ruggen water wordt vastgehouden, maar in de beekdalen water snel wordt afgevoerd, worden de gewenste effecten niet bereikt. De uitgangspunten van het Grondwaterconvenant werken daarmee door in WBP6, maar worden breder benaderd vanuit het gehele watersysteem.*

Vraag (Bibian van Rijckevorsel, Natuurterreinen): Hoe werkt Howabo door in WBP6 en wat is de afweging geweest om dit programma niet (nadrukkelijker) te noemen?
***Antwoord**: De principes en uitgangspunten van Howabo werken door in WBP6, met name het uitgangspunt om water bovenstrooms zoveel mogelijk vast te houden. WBP6 kijkt echter breder dan hoogwaterbescherming alleen en richt zich op het functioneren van het totale watersysteem, voor zowel droge als natte perioden. Howabo blijft vanuit de huidige situatie een belangrijk programma in het kader van waterveiligheid en wordt in dat verband ook genoemd.*

Vraag (Bibian van Rijckevorsel, Natuurterreinen): “Natuur volgt peil”: wat houdt dat in, hoe ziet dit er in de praktijk uit?
***Antwoord**: Met ‘natuur volgt peil’ wordt bedoeld dat ook natuur zich moet aanpassen aan het natuurlijk functioneren van het watersysteem. Dat geldt ook voor andere functies, zoals landbouw en stedelijk gebied. Herstel van het watersysteem kan ertoe leiden dat gebieden natter worden. Daardoor kunnen bestaande natuurdoeltypen op bepaalde locaties niet meer passend zijn en kan aanpassing nodig zijn. Daarover zal afstemming met terreinbeheerders en de provincie nodig zijn.*

Vraag (Mari de Bijl, Water Natuurlijk): Is inzichtelijk voor hoeveel hectare natuur dit betekent dat aanpassing nodig is?
***Antwoord**: Nee, dat inzicht is op dit moment nog niet beschikbaar. WBP6 legt vooral de richting vast voor herstel van het watersysteem. Waar dit leidt tot veranderende waterstanden en welke gevolgen dat heeft voor specifieke natuurdoelen, zal per gebied moeten worden uitgewerkt. Pas in die gebiedsprocessen kan worden bepaald waar aanpassing van natuurdoelen of natuurbeheer aan de orde is.*

Vraag (Bibian van Rijckevorsel, Natuurterreinen): Wat is de reden dat er – naast natura2000-gebieden – geen andere natuurtypen onderscheiden in WBP6?
***Antwoord**: WBP6 maakt geen onderscheid naar afzonderlijke natuurtypen omdat het programma is opgebouwd vanuit het functioneren van het watersysteem. Het vertrekpunt is niet een specifiek natuurtype, maar de vraag wat het watersysteem nodig heeft op ruggen, flanken en beekdalen. Natura 2000 heeft daarbij een bijzondere positie vanwege de wettelijke verplichtingen die eraan verbonden zijn. De verdere uitwerking naar specifieke natuurdoelen vindt plaats in gebiedsprogramma's en uitvoeringsprojecten.*

Vraag (Maarten Dewachter, Water Natuurlijk): Wat is de afweging geweest om vooral de landbouw expliciet te benoemen en andere gebruikers van functies meer impliciet?

***Antwoord**: WBP6 richt zich op alle gebruikers van het watersysteem: wonen, werken, landbouw en natuur. Landbouw krijgt op sommige punten meer aandacht omdat de relatie met grondwatergebruik, bodemgebruik en watersysteemherstel direct zichtbaar is. Tegelijk bevat WBP6 ook doelen en maatregelen voor stedelijk gebied, bedrijven, natuur en de waterketen. De watertransitie is nadrukkelijk een opgave voor de hele samenleving en niet alleen voor de landbouw.*

Vraag (Maarten Dewachter, Water Natuurlijk; Martijn Tholen, Ongebouwd): Wat is de reden geweest om geen specifiek hoofdstuk op te nemen over extremen (waterschaarste en wateroverlast)?
***Antwoord**: WBP6 kiest ervoor om droogte en wateroverlast niet als afzonderlijke problemen te behandelen, maar als signalen van een watersysteem dat onvoldoende in balans is. Daarom is niet gekozen voor een apart hoofdstuk over extremen. Door het watersysteem centraal te stellen en in te zetten op infiltreren, vasthouden, vertragen en ruimte geven aan water, wordt tegelijkertijd gewerkt aan het verminderen van zowel droogte als wateroverlast. Extremen vormen daarmee een belangrijke onderlegger van het gehele programma en niet van één afzonderlijk hoofdstuk.*

Vraag (Wilma Wagenaar, VVD): Hoe verhoudt WBP6 zich tot bestaand beleid? Zijn er tegenstrijdigheden?
***Antwoord**: WBP6 bouwt voort op bestaand beleid, maar werkt de koers verder uit vanuit het onderscheid tussen ruggen, flanken en beekdalen. Veel huidig beleid geldt voor het hele beheergebied en sluit daardoor niet overal aan op deze gebiedsgerichte aanpak. Dat kan op onderdelen gaan schuren; waar daadwerkelijk tegenstrijdigheden bestaan en aanpassing nodig is, wordt in de eerste jaren van WBP6 onderzocht. Een deel van het bestaande beleid zal daarom naar verwachting inhoudelijk moeten worden aangepast. Dit kan leiden tot verschillende regels per watersysteemeenheid, die worden uitgewerkt in een aangepaste waterschapsverordening en ondersteunende beleidsregels.*

Vraag (Hanze Bakker, CDA; Jan Opschoor, 50PLUS): Wat is de reden dat het komen tot alternatieve waterbronnen voor beregening (op de koppen) geen plek heeft gekregen? Welke mogelijkheden zijn er hiervoor, naast de waterketen van de toekomst?
***Antwoord:** Binnen de 'waterketen van de toekomst' wordt onderzocht hoe effluent nuttig kan worden ingezet. De mogelijke bijdrage en de voorwaarden moeten nog worden uitgewerkt, mede omdat effluent in droge perioden ook van belang kan zijn voor natuur.*

WBP6 kiest primair voor herstel van het watersysteem en vermindering van grondwateronttrekking waar de impact het grootst is. Vanuit de transitiegedachte is het gewenste perspectief op de ruggen landbouw die zonder beregening kan, met gewassen die met droogte overweg kunnen. Alternatieve waterbronnen mogen niet leiden tot een nieuwe afhankelijkheid: bij langdurige en extreme droogte zou dan opnieuw veel water nodig zijn voor grootschalige beregening op de ruggen, terwijl dat water op hetzelfde moment ook nodig is voor natuur of andere kwetsbare functies. Meer infiltratie op de ruggen en beperken van onttrekkingen zal naar verwachting de grondwaterbeschikbaarheid op de flanken vergroten.

Vraag (Mark van de Ven, BBB): Verandert er iets in de verhoudingen binnen ons gebied (rug – flank – beekdal) door de indeling van de provincie te gaan gebruiken?
***Antwoord**: De verhoudingen in het watersysteem veranderen niet wezenlijk. De overstap naar de provinciale kaart leidt op onderdelen tot andere begrenzingen van ruggen en flanken, maar de onderliggende watersysteemlogica blijft hetzelfde. Er is bewust gekozen*

voor aansluiting bij de Brabantbrede indeling, zodat provincie en waterschappen vanuit dezelfde kaart werken.

Vraag (Mado Ruijs, Water Natuurlijk): Is verankering van de indeling in ruggen, flanken en beekdalen reëel?
***Antwoord**: Ja. De indeling is al opgenomen in het Regionaal Water- en Bodemprogramma van de provincie Noord-Brabant en vormt daarmee een bestuurlijk vastgesteld vertrekpunt. WBP6 sluit hier bewust bij aan, zodat provincie en waterschappen vanuit dezelfde watersysteemindeling werken. De verdere juridische doorwerking vindt plaats via de waterschapsverordening, beleidsregels en gebiedsgerichte uitwerkingen.*

Vraag (Wilma Wagenaar, VVD): Hoe ver reikt de rol van het waterschap in de sturing van de programmalijnen over ruggen, flanken en beekdalen?
***Antwoord**: Het waterschap is verantwoordelijk voor een gezond, veilig en toekomstbestendig watersysteem. WBP6 beschrijft welke richting daarvoor nodig is. De daadwerkelijke inrichting van gebieden gebeurt samen met andere overheden, inwoners, ondernemers en terreinbeheerders. Het waterschap brengt kennis, instrumenten en kaders in en maakt duidelijk wat het watersysteem nodig heeft, maar kan de transitie niet alleen realiseren.*

Vraag (Martijn Tholen, Ongebouwd): Hoe wordt omgegaan met de zones die het Rijk in 2027 vaststelt; hoe worden deze verwerkt in de definitieve versie van het WBP6?
***Antwoord**: WBP6 beschrijft bewust de principes en richting van de watertransitie en loopt daarmee niet vooruit op toekomstige Rijksbesluiten. Nieuwe nationale kaders kunnen worden meegenomen bij de verdere uitwerking van beleid, gebiedsagenda's en de vernieuwde waterschapsverordening. Daarmee blijft voldoende ruimte bestaan om nieuwe inzichten en regelgeving te verwerken.*

Vraag (Gerrit Verhoeven, CDA): Is het mogelijk om per gebied specifieke peilen vast te leggen?
***Antwoord:** Ja, maar niet overal. WBP6 gaat ervan uit dat vooral op de flanken ruimte ontstaat voor gebiedsgerichte afspraken over peilen. Daar kan, afhankelijk van de lokale situatie, worden gestuurd op een balans tussen water vasthouden, grondwater aanvullen en het voorkomen van wateroverlast. Op de ruggen ligt de nadruk vooral op grondwateraanvulling (vasthouden en infiltratie) en in de beekdalen op ruimte geven aan natuurlijke dynamiek, kwel en hogere waterstanden.*

Vraag (Bas Peeters, VVD): Wat wordt bedoeld met grondwatergestuurd peilbeheer?
***Antwoord**: In het WBP wordt gesproken over grondwatergestuurd peilbeheer. Daarmee wordt bedoeld dat op de flanken het peilbeheer in sloten en andere watergangen wordt afgestemd op de grondwaterstanden en de lokale omstandigheden. Waar mogelijk wordt hoog gestuwd om water langer vastgehouden om het grondwatersysteem aan te vullen, terwijl water ook kan worden afgevoerd wanneer overlast dreigt. Zo ontstaat een beter stuurbaar watersysteem dat zowel droge als natte perioden beter kan opvangen.*

Vraag (Hanze Bakker, CDA): Wat betekent het WBP6 voor de kerntaken van het waterschap en verandert WBP6 de interpretatie hiervan?
***Antwoord**: WBP6 verandert de kerntaken niet, maar wel de aanpak. Om ook in de toekomst voldoende water, schoon water en bescherming tegen wateroverlast te kunnen bieden, kiest het waterschap voor herstel van het watersysteem als uitgangspunt. Daarbij wordt sterker gestuurd vanuit de natuurlijke werking van ruggen, flanken en beekdalen. Zo wordt invulling*

gegeven aan dezelfde wettelijke taken, maar op een manier die beter aansluit bij de uitdagingen van klimaatverandering en toenemende ruimtedruk.

Vraag (Hanze Bakker, CDA): Wat betekent het WBP6 voor onze inwoners, waar vinden we dat terug in het WBP6?
***Antwoord**: Voor inwoners betekent WBP6 dat water en bodem meer richting gaan geven aan de inrichting van de leefomgeving. Dat draagt bij aan minder schade door droogte en wateroverlast, een aantrekkelijkere leefomgeving en een robuuster watersysteem. Tegelijk vraagt dit op sommige plekken ook aanpassingen in hoe we wonen, werken en omgaan met water. Waterbewust handelen en gezamenlijke verantwoordelijkheid krijgen daarom nadrukkelijk aandacht in het programma.*

Vraag (Mado Ruijs, Water Natuurlijk): Is er aanleiding om te veronderstellen dat in het zuiden van het gebied grootschalige klimaatbuffers nodig gaan zijn?
***Antwoord**: Nee. WBP6 gaat er niet vanuit dat grootschalige bovengrondse klimaatbuffers in het zuiden van het beheergebied de primaire oplossing zijn. De gekozen koers is om water zoveel mogelijk vast te houden waar het valt, te laten infiltreren op de ruggen en te benutten voor aanvulling van het grondwater. Daarmee wordt gewerkt aan herstel van het natuurlijke watersysteem en ontstaat een grotere en duurzamere watervoorraad dan met bovengrondse buffers alleen. Dat sluit aan bij de rol van de hogere zandgronden als brongebied van het watersysteem. Lokale waterberging kan wel onderdeel zijn van de aanpak, maar wordt altijd bezien in samenhang met het functioneren van het totale watersysteem.*

Vraag (Helen de Rooij, Partij voor de Dieren): Wat is de afweging geweest om op pagina 13 bij de landbouw niets op te nemen over uitspoeling van meststoffen?
***Antwoord**: De landbouwparagraaf op pagina 13 richt zich vooral op de relatie tussen landbouw en het functioneren van het watersysteem, zoals waterbeschikbaarheid, bodemkwaliteit en beregening. Dat betekent niet dat uit- en afspoeling van meststoffen onbelangrijk is. Integendeel, waterkwaliteit is één van de centrale opgaven van het WBP6. Daarom is ervoor gekozen dit onderwerp niet alleen aan landbouw te koppelen, maar breder op te nemen in de onderdelen over waterkwaliteit en de programmalijn Schoon en gezond water. Daar gaat het om alle bronnen van verontreiniging, waaronder uit- en afspoeling vanuit de landbouw. Het WBP6 kiest daarbij niet voor één specifiek landbouwmodel, maar voor het uitgangspunt dat grondgebruik en bedrijfsvoering moeten bijdragen aan de doelen voor waterkwaliteit en het watersysteem.*

Vraag (Brigide Kisters, VVD): Op welke aannames is gebaseerd dat de in WBP6 opgenomen aanpak voldoende is richting de doelen voor 2050? Wat is de reden geweest om niet te kiezen voor een breder pakket (naast landbouw)?
***Antwoord**: WBP6 gaat uit van de best beschikbare kennis over het functioneren van het watersysteem, maar erkent ook dat niet alles vooraf bekend is. Daarom is gekozen voor een lerende en adaptieve aanpak. De koers richting 2050 staat vast, terwijl onderweg wordt geleerd welke maatregelen het meest effectief zijn en waar bijsturing nodig is. Daarbij gaat het niet alleen om landbouw, maar ook om wonen, werken, natuur, waterkwaliteit en de waterketen.*

Vraag (Marlies van der Zanden, Ongebouwd): Op welke onderwerpen ontbreekt nog kennis om richting 2030 goed onderbouwde keuzes te kunnen maken? Zijn deze ‘blanco vlekken’ al concreet te duiden?
***Antwoord**: De richting is duidelijk, maar er zijn nog vragen over de meest effectieve inrichting van ruggen, flanken en beekdalen en de effecten daarvan op waterbeschikbaarheid, waterkwaliteit en grondgebruik. WBP6 gaat uit van een lerende*

aanpak. Als voorbeeld is genoemd hoe de flanken zo kunnen worden ingericht dat voldoende grondwater beschikbaar is, terwijl tegelijk wateroverlast bij hevige neerslag wordt voorkomen. De komende jaren worden daarom pilots, gebiedsprocessen en praktijkervaringen benut om deze kennis verder op te bouwen. De resultaten vormen de basis voor verdere aanscherping van beleid en regelgeving richting 2030.

Vraag (Mari de Bijl, Water Natuurlijk): In hoeverre heeft het WBP6 aandacht voor veenherstel en moerasbossen?
***Antwoord**: Veenherstel en moerasbossen passen goed binnen de richting van WBP6 omdat zij bijdragen aan water vasthouden, hogere grondwaterstanden, klimaatadaptatie en biodiversiteit. WBP6 kiest echter niet voor specifieke natuurtypen als doel op zichzelf. Waar veenherstel of moerasbossen bijdragen aan de doelen van het watersysteem, kunnen zij onderdeel worden van gebiedsgerichte uitwerkingen en uitvoeringsprojecten.*

Ruimte 1E3 | Samenwerking

Vraag (Marloes Jansen, BBB): Hoe is het participatieproces om te komen tot ontwerp-WBP 6 verlopen?
***Antwoord**: De participatie is goed, zorgvuldig en conform Plan van Aanpak verlopen. Voor verdere informatie en toelichting wordt verwezen naar het uitgebreide participatieverslag.*

Vraag (Frank Aarts, 50Plus): Kunt u toelichting geven op hoe de opbrengsten van de participatiesessies zijn meegewogen?
***Antwoord**: Ook voor deze vraag wordt verwezen naar het uitgebreide participatieverslag.*

Vraag (Frans Vriens, 50Plus): Werken jullie ook samen met andere waterschappen, ook op het gebied van innovatie? En in het kader van ontwerp-WBP6 – leren we van elkaar, trekken we samen op?
***Antwoord**: Ja. De Dommel werkt intensief samen met andere waterschappen en partners op het gebied van beleid, kennisontwikkeling en innovatie. WBP6 sluit aan bij Brabantbrede en landelijke ontwikkelingen en benut actief ervaringen uit andere gebieden en "zand-waterschappen". Tegelijk brengen wij ook onze eigen ervaringen in, zodat waterschappen van elkaar leren en waar mogelijk gezamenlijk optrekken.*

Vraag (Ria van Santvoort, AWP): In hoeverre heeft het waterschap invloed bij ruimtelijke ordening / nieuwbouwplannen van de gemeenten? Ook in het kader van water en bodem sturend (WBS). En hoe?
***Antwoord**: Als waterschap zijn we intensief betrokken bij ruimtelijke ontwikkelingen en project en vanuit gemeenten. We kijken veelal/bij voorkeur aan de voorkant tijdig mee. Er vindt interactie plaats. Het is aan initiatiefnemer om te zorgen dat plan kwaliteit heeft. zie ook art. 54 PvdD over gemeentelijke plannen. Zoals ook in WBP6 verwoord willen we nog meer worden betrokken bij het tot stand komen van omgevingsvisie/programma's zodat water en bodem sturend goed in het gemeentelijk beleid wordt geborgd. Vanuit proces Externe Planvorming wordt daar actief op ingezet vanuit de relatie.*

Vraag (Frans Vriens, 50Plus): Plannen lopen langdurig, soms wel 10 jaar. Daarbij verandert er veel in de tussentijd. Blijft het waterschap aan tafel – gevraagd of proactief?
***Antwoord**: Ja, waterschap zit en blijft intensief aan tafel, gevraagd én proactief. Mede als gevolg van WBP5, waarbij we extra capaciteit hebben geworven voor dit doeleinde. Vanuit proces Externe Planvorming onderhouden we deze intensieve contacten.*

Vraag (Marloes Jansen, BBB): Is het ontwerp-WBP6 ook gedeeld met degenen met wie er is samengewerkt? Zijn er ook reacties op gegeven?
***Antwoord**: Aan alle externen en interne collega's is het ontwerp-WBP6 toegestuurd (extra ten opzichte van participatieplan). Reacties op het ontwerp WBP6, dan wel op de toegestuurde tussenproducten hebben we niet ontvangen. Gedurende de laatste participatie sessies (september) is breed draagvlak geuit voor de koers van het WBP6 (90% versie). Inmiddels is er ook op verzoek een presentatie geweest bij Klimaatportaal regio Eindhoven. Daar werd het ontwerp WBP6 positief ontvangen.*

Vraag (Mirjam Bemelmans, Water Natuurlijk; Frank Aarts, 50Plus): Jongeren zijn geïnterviewd. Denk aan jongeren bij de HAS. Hoe zit het met jongeren in steden, zijn deze ook uitgenodigd? En ouderen? Wat is de samenstelling van de groepen?
***Antwoord**: Studenten van de HAS green academy zijn uitgenodigd voor deelname aan de participatiesessies. Zij vertegenwoordigen een brede groep jongeren, deels ook van stedelijke afkomst. Studies van de HAS richten zich naast landbouw ook op onderwerpen als*

Management van de Leefomgeving en Biologie. Daarnaast stonden diverse bijeenkomsten open voor inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere betrokkenen uit zowel stedelijk als landelijk gebied.
Tegelijkertijd is het betrekken van jongeren bij een strategisch beleidsdocument zoals WBP6 niet eenvoudig. De onderwerpen zijn vaak technisch, hebben een lange tijdshorizon en sluiten niet altijd direct aan bij de belevingswereld van jongeren. Om die reden is ervoor gekozen om onder meer via de HAS actief jongeren te betrekken. Het participatietraject was daarbij niet specifiek ingericht op leeftijdsgroepen zoals jongeren of ouderen, maar op een zo breed mogelijke vertegenwoordiging van perspectieven, belangen en gebiedskennis uit het beheergebied. De samenstelling van de deelnemersgroepen is beschreven in de verantwoordingsrapportage participatie.

Vraag (Bas Peeters, VVD): Veel gelezen over koplopers (zetten we in de spotlight/ zoeken we samenwerking mee). Waarom is hier voor gekozen? Hoe denken we het grote peloton mee te krijgen? [is er ook aandacht voor peloton].
***Antwoord**: Koplopers zijn koplopers omdat zij vooruitlopen op de ontwikkeling en al in een vroeg stadium de beweging naar de watertransitie maken. We zetten ons maximaal in om deze groep – het "peloton" zo groot mogelijk te maken, maar uiteindelijk blijft het aan iedere gebruiker om mee te bewegen of af te wachten. De ervaringen van koplopers zijn van grote waarde voor het ontwikkelen van haalbare kaders en het vormgeven van de transitie. Naarmate de tijd verstrijkt en de gestelde doelen dichterbij komen, neemt de ruimte voor maatwerk en vrijwilligheid geleidelijk af. Tegelijkertijd zal regulering een grotere rol gaan spelen. Het tempo waarin wordt toegewerkt naar een meer kaderstellende en normerende rol van de overheid, met een geleidelijke afbouw van de stimulerende rol, is een bestuurlijke keuze die door het nieuwe bestuur in aanloop naar de vaststelling van de waterschapsverordening moet worden gemaakt.*

Vraag (Bas Peeters, VVD): We stellen dat we gebieden inrichten a.d.h.v. stroomgebieden. Vaak pakken we andere opgaven erbij, deze kennen logischerwijs veelal andere grenzen. Waarom (vrij strak/stellig) gekozen voor indeling in stroomgebieden in ontwerp-wpb6?
***Antwoord**: Als we als waterschap initiatief nemen voor gebiedsgericht werken, dan heeft het de voorkeur om rekening te houden met de logische indeling van het watersysteem. Neemt niet weg dat we waar mogelijk aansluiten bij gebiedsinitiatieven van derden waar in sommige gevallen de begrenzing is bepaald vanuit andere factoren.*

Vraag (Maarten Dewachter, Water Natuurlijk): Ontwerp-WBP6 gaat uit van ‘water bodem sturend’ [WBS] met gevolgen voor gebruikersfuncties. In tekst zien we expliciet aandacht voor samenwerking met ZLTO, maar niet met andere branche organisaties, zoals natuurorganisaties of Brabant Water. Klopt dit?
***Antwoord:** Dat is in ieder geval niet zo bedoeld. Het is zeker geen bewuste keuze, we richten ons op een breed palet aan stakeholders. Hetgeen u noemt zijn voor de hand liggende / bestaande stakeholders.*

Vraag (Maarten Dewachter, Water Natuurlijk): Watergebruik en de samenwerking met BrabantWater. We krijgen Inzicht in wie onttrekt water voor welk doel. AB mist de doorkijk. Hebben jullie een beeld over verbetering van de informatiestromen met Brabant Water? Hoe kunnen we met overige waterbeheerders/watergebruikers (BrabantWater, KvK, RWS) eenduidig communiceren?
***Antwoord**: Het waterschap werkt intensief samen met Brabant Water, andere waterschappen, gemeenten, de provincie, Rijkswaterstaat en andere watergebruikers. Een belangrijk doel van WBP6 is om het inzicht in waterstromen, watergebruik en de effecten daarvan op het watersysteem verder te vergroten. Daarbij wordt ook ingezet op beter*

monitoren, datagedreven werken en het delen van kennis en informatie. Op basis daarvan kunnen waterschap en partners steeds meer vanuit een gezamenlijk beeld van het watersysteem handelen en communiceren. Tegelijk vraagt dit om verdere ontwikkeling in de komende jaren; het WBP6 beschrijft hiervoor de richting, terwijl de concrete uitwerking plaatsvindt in gebiedsprocessen, de programmalijnen en de samenwerking met partners.

Vraag (Simme Douwe Flapper, AWP): Op blz 28 van ontwerp WBP6 lezen we dat gemeenten bezig zijn met de ontwikkeling van een klimaattool. Is dit in samenwerking met WDD? En gebruiken de gemeenten dit ieder voor zich of werken ze onderling samen op dit vlak?
***Antwoord**: Gemeente Eindhoven heeft dit geïnitieerd en ontwikkeld. Zij werken daar inmiddels ook mee. Als waterschap vinden we dit een goede ontwikkeling, waarbij we wel samen met Eindhoven verkennen op welke wijze de tool kan worden geoptimaliseerd. Water dient voldoende prominent onderdeel uit te maken van de tool. Buurgemeenten van Eindhoven passen dit momenteel ook al toe. Als waterschap stimuleren we dit. Doel: uniforme toepassing in Brabant.*

Vraag (Bas Steunenberg, VVD): Het onderwerp ‘herstel van vertrouwen in de overheid’ wordt door VVD gemist in dit ontwerp. Herstel gaat verder dan betrouwbaar zijn. Wat is bedoel met de term ‘betrouwbare overheid zijn’.
***Antwoord**: De vier rollen die we benoemen/aanbieden – zoals uitgestoken hand, andere positionering – duiden we vanuit het gezonde vertrekpunt dat we een betrouwbare overheid dienen te zijn.*

Vraag (Bas Steunenberg, VVD): ‘Voor wat / hoor wat’ is iets wat ook raakt aan samenwerking – kan het kloppen dat dit er niet in staat?
***Antwoord**: Dat klopt. Voor wat, hoort wat is niet expliciet opgenomen als principe in het WBP6. Wel gaat het programma uit van samenwerking, stimulering van koplopers en ondersteuning van initiatieven die bijdragen aan de waterdoelen. De concrete uitwerking daarvan vindt plaats in uitvoeringsprogramma’s, gebiedsprocessen en regelingen.*

Vraag (Marlies van der Zanden, Ongebouwd): Samenwerking blz 11. ‘luisterend oor, warme hart’. Zien we niet terug in de rollen. Is er een rol denkbaar dat je dit terug laat komen? Dialooggestuurd samen leren?
***Antwoord**: In hoofdstuk 3 wordt aangegeven hoe het waterschap tegenstellingen overbrugt, belangen verbindt, luistert naar de omgeving, met een warm hart en rechte rug. De figuur laat zien dat samenwerken (inclusief leren van elkaar) hand in hand gaat met reguleren.*

Vraag (Gerrit Verhoeven, CDA): Zie je nog mogelijkheden om het eindpunt in 2050 beter te definiëren? [van belang voor het laten slagen van de samenwerking]?
***Antwoord**: Het ontwerp-WBP6 beschrijft een toekomstbeeld voor 2050, uitgewerkt langs de watersysteemeenheden ruggen, flanken en beekdalen en vertaald naar wonen en werken, landbouw, natuur en waterkwaliteit. Daarnaast geeft de watervisie een nadere verbeelding van hoe een toekomstbestendig watersysteem eruit kan zien. Het waterschap acht het eindbeeld daarmee voldoende richtinggevend voor de samenwerking met partners. Tegelijk geldt dat de exacte uitwerking per gebied samen met gebiedspartners wordt ingevuld, omdat de weg naar 2050 niet overal hetzelfde zal zijn.*

Vraag (Marloes Jansen, BBB): Zijn industrie en evenementenorganisaties (denk aan festivals) ook betrokken in participatiesessies voor ontwerp wbp6?
***Antwoord**: Brede doelgroepen zijn genodigd. Ook partijen als bedrijven en partners zijn*

aangehaakt, zoals bijvoorbeeld de samenwerkingpartner waarmee we bij het festival Decibel (Hilvarenbeek) samen werken met innovatie op hergebruik van urine.

Vraag (Marlies van der Zanden, Ongebouwd): Zijn er met deelnemers van de participatiesessies afspraken gemaakt over het vervolg van de participatie – hoe komen we hier op terug?
***Antwoord**: Er zijn afspraken gemaakt over de invloed van de participatie, ze zijn op de hoogte gebracht van voortgang en ontwerp-WBP6 is actief toegestuurd. Participatie is in dit stadium formeel afgerond. Zienswijzen zijn mogelijk bij de inspraakprocedure.*

Vraag (Marlies van der Zanden, Ongebouwd): Gebiedstafels niet expliciet terug in ontwerp-wbp6 (pag 12, en pag 26). Waarom is dat?
***Antwoord**: Het Ontwerp – WBP6 is koersdocument, strategisch document. De gebiedstafel is specifiek een middel. Het betreft een pilot waar we van kunnen leren. Het is wel een concreet voorbeeld waar we reeds als pilot mee zijn gestart in lijn met het gedachtegoed van WBP6 waar we van kunnen leren.*

Ruimte 1E4 | Waterbewustzijn

Vraag (Chris Tönnissen, PRO; Corinne Aerdts, Water Natuurlijk): Hoe kan de waarde van water beter tot uitdrukking komen in het drinkwatertarief?
Antwoord: *Prijsprikkels kunnen bijdragen aan meer waterbewustzijn. Wanneer watergebruik financiële gevolgen heeft, ontstaat een extra stimulans om zuinig met water om te gaan. Drinkwater is momenteel relatief betaalbaar, waardoor deze prikkel beperkt is. Het waterschap stelt echter de drinkwatertarieven niet vast. Beïnvloeding kan daarom vooral plaatsvinden via samenwerking, lobby en beleidsafstemming met provincie, Rijk en drinkwaterbedrijven.*

Vraag (Bas Steunenberg, VVD): Welke andere prikkels dan financiële prikkels kunnen worden ingezet om waterbewustzijn te vergroten?
Antwoord*: Waterbewustzijn vraagt om een combinatie van instrumenten. Naast financiële prikkels gaat het om communicatie, educatie, sociale normen en regelgeving. Door inwoners, bedrijven en organisaties bewust te maken van de gevolgen van hun gedrag ontstaat meer draagvlak voor verandering. Het Waterbeheerprogramma biedt hiervoor een kader.*

Vraag (Albert van Selst, BBB; Corinne Aerdts, Water Natuurlijk): Hoe wordt voorkomen dat schadelijke stoffen in het watersysteem terechtkomen, hoe maak je mensen bewust dat ze de juiste producten kopen?
Antwoord*: Het uitgangspunt is dat vervuiling zoveel mogelijk aan de bron wordt voorkomen. Veel schadelijke stoffen bereiken het watersysteem via consumentenproducten, huishoudens en medicijngebruik. Bewustwording over de effecten van aankoop- en gebruiksgedrag kan bijdragen aan een betere waterkwaliteit. Daarnaast blijft landelijke regelgeving voor producenten een belangrijk instrument om het gebruik van schadelijke stoffen terug te dringen. Ook hier heeft het waterschap geen directe invloed op. Eerder is al een motie aangenomen op dit thema waardoor het waterschap al een lobby richting de Unie van Waterschappen heeft opgezet.*

Vraag (Bas Steunenberg, VVD): Worden stimuleringsmaatregelen geëvalueerd en beëindigd wanneer deze onvoldoende effect hebben?
Antwoord: *Ja. Stimuleringsmaatregelen worden periodiek geëvalueerd op hun bijdrage aan de gestelde doelen. Wanneer een regeling geen aantoonbaar effect heeft, ligt aanpassing of beëindiging voor de hand. Daarbij wordt ook gekeken naar de oorzaak van beperkte resultaten. Soms ligt dit niet aan de maatregel zelf, maar aan de toegankelijkheid, uitvoerbaarheid of bekendheid van de regeling.*

Vraag (Anneke Sprong, CDA): Welke rol speelt onderwijs bij het vergroten van waterbewustzijn?
Antwoord*: Onderwijs wordt gezien als een belangrijke basis voor waterbewustzijn. Door al op jonge leeftijd kennis te maken met waterbeheer, waterkwaliteit en klimaatadaptatie ontstaat meer begrip voor de waarde van water. Binnen het Waterbeheerprogramma wordt daarom ingezet op educatie, gastlessen, praktijkgerichte activiteiten en samenwerking met onderwijsinstellingen.*

Vraag (Simme Douwe Flapper, AWP): Hoe worden inwoners meegenomen in de watertransitie richting 2050?
Antwoord*: Het vergroten van waterbewustzijn vraagt om gerichte communicatie die aansluit bij verschillende doelgroepen. Jongeren, agrariërs, bedrijven en inwoners hebben ieder een eigen informatiebehoefte. Daarom wordt ingezet op maatwerk, praktijkvoorbeelden,*

visualisaties, ambassadeurs/bondgenoten vanuit de eigen doelgroep en communicatie die duidelijk maakt wat veranderingen betekenen voor de leefomgeving en het dagelijks gebruik van water.

Vraag (Albert van Selst, BBB)
Welke rol spelen gemeenten, bedrijven en maatschappelijke organisaties bij het vergroten van waterbewustzijn?
Antwoord: *De watertransitie vraagt om samenwerking tussen overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en inwoners. Gemeenten, bedrijven en andere partners kunnen bijdragen door waterbewust handelen te stimuleren en innovatieve oplossingen toe te passen, zoals waterhergebruik, regenwateropvang en klimaatbestendige inrichting. Het waterschap faciliteert deze samenwerking en stimuleert kennisuitwisseling. Partners hebben vaak veel directere toegang tot bepaalde groepen in de samenleving. Voor het vergroten van waterbewustzijn zijn daarom deze organisaties essentieel.*

Vraag (Anneke Sprong, CDA): Waarom is registratie van grondwaterputten belangrijk in relatie tot waterbewustzijn?
Antwoord*: Registratie van grondwaterputten vergroot het inzicht in gebruik en gebruikers. Hierdoor kunnen toezicht, communicatie en voorlichting beter worden georganiseerd. De registratie maakt het mogelijk om gerichte informatie te verstrekken over verantwoord grondwatergebruik. Dit draagt bij aan duurzaam beheer van de beschikbare watervoorraden.*

Vraag (Anneke Sprong, CDA): Wanneer worden communicatie-, lobby- en onderwijsstrategieën verder uitgewerkt?
Antwoord*: In de eerste jaren van de planperiode van WBP6 wordt een communicatie-, lobby- en onderwijsstrategie verder uitgewerkt. Het Waterbeheerprogramma beschrijft de strategische koers richting meer waterbewustzijn.*

Vraag (Pim van Benthem, PRO): Zijn er maatregelen of opties die nu niet in het WBP6 staan waar het bestuur of de politiek nog een afweging over kan maken?
Antwoord*: Het Waterbeheerprogramma 6 beschrijft de strategische koers voor de komende jaren en bevat maatregelen die naar verwachting aantoonbaar bijdragen aan de watertransitie en uitvoerbaar zijn binnen de beschikbare middelen. Bij de verdere uitwerking kunnen bestuur en politiek aanvullende keuzes maken of nieuwe maatregelen toevoegen. Daarbij worden effectiviteit, haalbaarheid, draagvlak, capaciteit en de gevolgen voor andere prioriteiten steeds in samenhang afgewogen. Het is aan het bestuur om op basis van goed voorbereide adviezen de koers te bepalen.*

Vraag (Judith Lammers, PvdD): Hoe worden raadsleden bereikt en betrokken bij waterbewustzijn?
Antwoord*: Gemeenteraden zijn een belangrijke partner bij de watertransitie. Daarbij kan worden gedacht aan bestuurlijke bijeenkomsten, regionale samenwerking, kennisdeling en communicatie die aansluit bij lokale ruimtelijke en maatschappelijke vraagstukken. Afgelopen jaren hebben we ervaring opgedaan met het organiseren van bijeenkomsten voor raadsleden. Dit heeft geleid tot veel positieve reacties en feedback*.

Vraag (Ria van Santvoort, AWP): Op welke manier wordt de voortgang van waterbewustzijn gemonitord?
Antwoord*: De voortgang wordt gevolgd via de monitoring van het Waterbeheerprogramma. Daarbij wordt gekeken naar het bereik van activiteiten, deelname van doelgroepen en de bijdrage aan de doelen van de watertransitie. Op basis van evaluaties kunnen maatregelen worden voortgezet, aangepast of vervangen.*

Vraag (Ria van Santvoort, AWP): Er is geen jeugdbestuurder meer. Op welke manier worden jongeren betrokken?
***Antwoord**: Jongerenparticipatie blijft een belangrijk onderdeel van het vergroten van waterbewustzijn. Er wordt onderzocht hoe een jongerenberaad of vergelijkbare participatievorm kan bijdragen aan een structurele betrokkenheid van jongeren. Daarnaast wordt ingezet op samenwerking met onderwijsinstellingen, jongerenorganisaties en projecten waarin jongeren actief kunnen meedenken over water- en klimaatvraagstukken. Deze aanpak biedt ook inzicht in effectieve manieren om jongeren te bereiken.*

Vraag (Helen de Rooij, PvdD): Wordt gebruik gemaakt van externe deskundigheid of moeten alle activiteiten zelf worden uitgevoerd?
***Antwoord**: Niet alle kennis en expertise hoeft binnen de eigen organisatie aanwezig te zijn. Voor verschillende opgaven wordt nadrukkelijk samengewerkt met gemeenten, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties, marktpartijen en andere overheden. Waar specialistische en of gebiedskennis nodig is, kan deze externe deskundigheid worden ingezet. Daarbij wordt telkens afgewogen welke taken het waterschap zelf uitvoert en welke activiteiten beter door partners of externe experts kunnen worden ondersteund of uitgevoerd. Deze samenwerking draagt bij aan een effectieve inzet van juiste kennis, capaciteit en middelen*

Ruimte 1E1 | Overstijgende onderwerpen

Vraag (Gerrit Verhoeven, CDA): Is de watertransitie afdoende om wateroverlast en watertekort voor natuur op te vangen?
***Antwoord**: De watertransitie is noodzakelijk om de gevolgen van zowel wateroverlast als watertekort voor natuur structureel te beperken. Door water bovenstrooms langer vast te houden, meer te infiltreren, de grondwatervoorraad aan te vullen en de afvoer te vertragen, wordt het watersysteem robuuster en neemt de verdroging van natuurgebieden af. Tegelijk kunnen extreme natte en droge perioden niet volledig worden opgevangen. Per gebied blijven daarom aanvullende maatregelen, passende natuurdoelen, monitoring en bijsturing nodig. De watertransitie verkleint de risico's aanzienlijk, maar sluit een restopgave niet uit.*

Vraag (Gerrit Verhoeven, CDA): Hoe wordt de waterbalans gerealiseerd in een omgeving waarin stedelijk gebied zo manifest aanwezig is?
***Antwoord**: De waterbalans wordt niet gerealiseerd ondanks de aanwezigheid van stedelijk gebied, maar juist door ook het stedelijk gebied onderdeel te maken van de oplossing. In gebieden waar verstedelijking dominant aanwezig is, ligt de nadruk op het vasthouden, bergen en hergebruiken van water, het verminderen van versnelde afvoer en het vergroten van de sponswerking van de leefomgeving.*
Dit vraagt onder meer om maatregelen zoals het afkoppelen van hemelwater, infiltratievoorzieningen, vergroening van de openbare ruimte, waterbergende voorzieningen en een klimaatbestendige inrichting van nieuwbouw en herstructureringslocaties. Daarnaast wordt ingezet op het beperken van verdere verharding en het benutten van kansen voor waterberging binnen de bestaande stedelijke ruimte.
De mate waarin een gebied kan bijdragen aan de waterbalans verschilt per watersysteemeenheid. Daarom kiest WBP6 voor een gebiedsgerichte aanpak: iedere functie en ieder gebied levert een bijdrage die past bij de mogelijkheden van het lokale watersysteem. In sterk verstedelijkte gebieden zal niet altijd dezelfde bijdrage mogelijk zijn als in landelijk gebied, maar ook daar geldt dat ontwikkelingen in balans moeten worden gebracht met de beschikbaarheid van water en de beperkingen van het watersysteem.
Zo wordt de waterbalans een gezamenlijke opgave van zowel het landelijk als het stedelijk gebied.

Vraag (Gerrit Verhoeven, CDA): Is de opgave voor gemeenten duidelijk?
***Antwoord**: De richting is duidelijk: gemeenten vervullen een belangrijke rol via de ruimtelijke ordening, hun gemeentelijke watertaken en de inrichting en het beheer van de openbare ruimte. WBP6 vormt de basis voor bestuurlijke afspraken. Gemeenten blijven verantwoordelijk voor hun eigen plannen; het waterschap ondersteunt met kennis, data, kaders en inhoudelijke onderbouwing. Omdat de concrete opgave per gemeente verschilt, wordt deze in de eerste jaren van de WBP6-planperiode per gemeente nader uitgewerkt.*

Vraag (Marlies van der Zanden, Ongebouwd): Wat is al vastgesteld beleid en waarover moet nog besluitvorming plaatsvinden?
***Antwoord**: De koers uit WBP5 en de vastgestelde handelingsperspectieven vormen het bestaande beleidsmatige uitgangspunt. WBP6 bouwt hierop voort en benoemt de vervolgstappen die nodig zijn om het einddoel voor 2050 te bereiken*.

Vraag (Marlies van der Zanden, Ongebouwd): Zijn de ruggen als brongebied aangemerkt?
***Antwoord**: Ja. De ruggen worden benaderd als brongebieden van het watersysteem. Daar ligt de nadruk op het vasthouden en infiltreren van water, het aanvullen van de*

grondwatervoorraad en het beperken van onttrekking en versnelde afvoer. Daarmee wordt de basis gelegd voor een robuuster systeem op de flanken en in de beekdalen.

Vraag (Vincent Lokin, Natuurterreinen): Kan het WBP een meer kwantitatieve ambitie bevatten, eventueel bij de tussentijdse uitwerking?
***Antwoord**: Waar voldoende kennis, betrouwbare gegevens en sturingsmogelijkheden beschikbaar zijn, worden doelen en indicatoren zo concreet en meetbaar mogelijk geformuleerd in het WBP6. Niet alle langetermijndoelen kunnen op dit moment echter al volledig SMART worden uitgewerkt. De eerste jaren staan daarom in het teken van kennisopbouw, monitoring en het voorbereiden van keuzes. Naar verwachting is rond 2029 voldoende inzicht beschikbaar om doelen en indicatoren verder te kwantificeren, de koers waar nodig aan te scherpen en bestuurlijke bijsturing mogelijk te maken.*

Vraag (Marlies van der Zanden, Ongebouwd): Gaat het WBP voldoende in op wateroverlast en piekbuien?
***Antwoord**: Ja. Wateroverlast en piekbuien zijn nadrukkelijk onderdeel van WBP6, maar niet als afzonderlijk thema. WBP6 kiest ervoor om wateroverlast en droogte te benaderen als uitingen van een watersysteem dat onvoldoende in balans is. Daarom ligt de nadruk op maatregelen die piekafvoeren dempen én water langer beschikbaar houden, zoals infiltreren op de ruggen, water vasthouden op de flanken en meer ruimte geven aan water in de beekdalen. Daarmee wordt gewerkt aan een watersysteem dat beter bestand is tegen zowel droge als natte periodes. Tegelijkertijd kunnen extreme buien ook in een robuuster watersysteem nog steeds tot wateroverlast leiden. Daarom blijven crisisbeheersing, waterveiligheid en een heldere verdeling van verantwoordelijkheden belangrijk.*

Vraag (Maarten Dewachter, Water Natuurlijk): Hoe krijgen we urgentie en noodzaak bij burgers tussen de oren?
***Antwoord**: Waterbewustzijn is een afzonderlijke programmalijn in WBP6. Deze programmalijn richt zich op een maatschappelijke omslag: van weten naar doen, van korte termijn naar lange termijn en van afhankelijkheid naar zelfredzaamheid. Het uiteindelijke doel is een samenleving waarin waterbewust handelen net zo vanzelfsprekend wordt als afval scheiden, energie besparen of verkeersveilig gedrag vertonen. Het draait dus om gedragsverandering; kennis over water en de dagelijkse keuzes van inwoners, bedrijven en organisaties zijn van belang.*
Het gaat ook over zelfredzaamheid: het vermogen van inwoners, bedrijven en organisaties om zelf maatregelen te nemen en verantwoordelijkheid te dragen voor de gevolgen van veranderende wateromstandigheden. De opgave is groter dan het waterschap; klimaatverandering vraagt ook om aanpassingsvermogen van andere partijen.

Vraag (Maarten Dewachter, Water Natuurlijk): Wat zegt het WBP over crisisbeheer?
***Antwoord**: Het WBP heeft primair een strategisch karakter en richt zich op de maatschappelijke opgaven rond watertransitie, systeemherstel en klimaatadaptatie. Regulier crisisbeheer maakt onderdeel uit van de dagelijkse operationele taakuitoefening van het waterschap en wordt daarom slechts beperkt in dit plan behandeld.*
Daarbij maakt het WBP6 onderscheid tussen structurele waterschaarste en acute crisissituaties. Structurele tekorten vragen om maatregelen gericht op herstel van de waterbalans, een robuuster watersysteem en het terugdringen van de watervraag. Bij acute tekorten wordt gehandeld binnen de bestaande wettelijke kaders, vastgestelde verdringingsreeksen, crisisafspraken en noodmaatregelen. Op die wijze vullen de strategische koers van het WBP en de operationele crisisaanpak elkaar aan.

Vraag (Simme Douwe Flapper, AWP): Is de aandacht voor droogte in evenwicht met de andere onderwerpen?
***Antwoord**: Droogte vormt een kernonderdeel van WBP6 en is verweven met de ambitie om te komen tot een duurzame waterbalans. Dit komt onder meer terug in het vasthouden en infiltreren van water, het verminderen van onttrekkingen en het herstellen van de waterhuishouding op ruggen en flanken. De aanpak van droogte en wateroverlast staat daarbij niet los van elkaar: maatregelen die water langer vasthouden in het gebied dragen zowel bij aan het beperken van droogteschade als aan het dempen van piekafvoeren bij hevige neerslag.*

Vraag (Jos Kuppens, VVD; Bibian van Rijckevorsel, Natuurterreinen): Op welke wijze wordt de gebruiker verleid om water op te slaan?
***Antwoord**: De watertransitie slaagt mede dankzij inspirerende praktijkvoorbeelden van koplopers. Deze voorlopers laten zien wat mogelijk en haalbaar is en leveren daarmee waardevolle inzichten voor het stapsgewijs ontwikkelen van realistische kaders, instrumenten en regelgeving. Ook na 2030 blijven koplopers van groot belang. Daarom biedt het waterschap ruimte en ondersteuning aan initiatieven die bijdragen aan de transitie en helpen de mogelijkheden en grenzen van het toekomstige watersysteem in beeld te brengen.*
Het wenkend perspectief is een watersysteem waarin iedere druppel zo lang mogelijk wordt vastgehouden, benut en hergebruikt. Dit vraagt primair om herstel van de sponswerking van bodem en landschap, meer infiltratie op de ruggen, het vergroten van grondwatervoorraden, tijdelijke waterberging en een slimmer gebruik van beschikbaar water. Zo ontstaat een robuuster systeem dat beter bestand is tegen zowel droogte als wateroverlast.
Om gebruikers in staat te stellen hieraan bij te dragen, zet het waterschap in op samenwerking, kennisdeling, financiële ondersteuning, voorbeeldprojecten, passende verdienmodellen en duidelijke gebiedsgerichte afspraken. Daarmee worden de randvoorwaarden gecreëerd om de transitie haalbaar, aantrekkelijk en uitvoerbaar te maken voor een groeiende groep deelnemers.

Vraag (Frans Vriens, 50Plus): Bevat het WBP een prioritering voor de verdeling van water, bijvoorbeeld een verdringingsreeks voor grondwater?
***Antwoord**: De landelijke verdringingsreeks geldt wettelijk primair voor de verdeling van oppervlaktewater bij (dreigende) waterschaarste, en is op grond van artikel 7.13 van het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) niet direct landelijk verplicht voor grondwater. Provincies kunnen echter via de omgevingsverordening regels of een rangorde voor grondwater instellen.*
Het WBP6 bevat geen expliciete verdringingsreeks voor grondwater. Wel kiest het programma duidelijk voor bescherming en herstel van het watersysteem als leidend principe. Grondwateronttrekkingen worden stapsgewijs beperkt, vergunningen herzien en functies moeten zich aanpassen aan de beschikbare water- en bodemsituatie. De verdere uitwerking van prioritering bij waterschaarste en grondwatergebruik zal plaatsvinden via grondwaterbeleid, vergunningverlening en de nieuwe waterschapsverordening.

Vraag (Martijn Tholen, Ongebouwd): Wat is het doel voor de grondwaterstand en hoe worden mensen meegenomen in doelen per deelgebied?
***Antwoord**: WBP6 formuleert geen generiek doel in de vorm van één vaste grondwaterstand voor het hele of een (onder)deel van het beheersgebied. Het uitgangspunt is dat de gewenste grondwaterstand wordt bepaald door de ligging in het watersysteem (rug, flank of beekdal) en het natuurlijke functioneren daarvan.*
Gebruikers worden via meerdere sporen meegenomen in de overgang naar een watersysteem waarin gebruik volgt peil steeds meer het uitgangspunt wordt. Daarbij staan bewustwording, samenwerking, ondersteuning en gebiedsgerichte uitwerking centraal.

Het waterschap zet in op het vergroten van het waterbewustzijn, zodat gebruikers inzicht krijgen in het functioneren van het watersysteem, de gevolgen van klimaatverandering en de noodzaak van een duurzaam evenwicht tussen waterbeschikbaarheid en watergebruik. Daarnaast worden gebruikers actief betrokken bij de uitwerking van maatregelen en gebiedsprocessen.

Vraag (Wilma Wagenaar, VVD): Kan duidelijker worden gemaakt dat de kernwaarden niet meer overal leidend zijn?
***Antwoord**: De kernwaarden van het watersysteem blijven onverminderd van kracht, maar de beleving van wateroverlast zal veranderen naarmate de overgang wordt gemaakt van peil volgt gebruik naar gebruik volgt peil. Gebruikers die vasthouden aan het principe van peil volgt gebruik kunnen daardoor eerder sprake zien van overlast. Binnen de nieuwe benadering juist wordt uitgegaan van het functioneren binnen de natuurlijke randvoorwaarden van het watersysteem en een daarbij passend gebruik.*
Het spoor waterbewustzijn heeft als doel gebruikers mee te nemen in deze verandering. Door kennisdeling, bewustwording en een helder handelingsperspectief ontstaat meer begrip voor de noodzaak van de transitie en de gevolgen daarvan voor het gebruik van de leefomgeving. Zo groeit geleidelijk het besef dat niet het watersysteem zich aanpast aan het gebruik, maar dat gebruik steeds beter wordt afgestemd op wat het watersysteem duurzaam kan dragen.

Vraag (Veerle Slegers, Water Natuurlijk): Hoe worden alle betrokkenen bij het WBP meegenomen?
***Antwoord:** De participatie is volgens het participatieplan verlopen (zie verantwoordingsrapportage). Medewerkers van het waterschap, inwoners, bedrijven, agrarische ondernemers, kennisinstellingen, natuurorganisaties, regionale en nationale overheden hebben op verschillende manieren hun kennis, ervaringen en ideeën ingebracht. De opbrengst van deze participatie is teruggekoppeld via de publicatie van de notitie Rode Draden, het contourendocument en de verantwoordingsrapportage participatie. Daarmee is inzichtelijk gemaakt hoe de ontvangen inbreng de basis is geweest voor de totstandkoming van het ontwerp WBP6.*
Het huidige algemeen bestuur stelt de koers voor de periode 2028-2033 in ontwerp vast. Vervolgens wordt het ontwerp ter inzage gelegd en doorloopt het de inspraakprocedure in overeenstemming met de Omgevingswet.
Parallel aan de verwerking van zienswijzen loopt het traject 'burgerberaad'. Als deze op tijd geïnstalleerd en op vlieghoogte is gebracht wordt deze ingezet in de besluitvorming van ontwerp naar definitief WBP6.

Vraag (Veerle Slegers, Water Natuurlijk): Zijn naast ZLTO andere gesprekspartners uit de landbouw betrokken en in beeld?
***Antwoord:** Ja. Naast ZLTO zijn ook individuele agrariërs, vertegenwoordigers van andere agrarische belangenorganisaties, gebiedspartners, agrarische collectieven, ketenpartijen en kennisorganisaties betrokken. Een brede vertegenwoordiging van de agrarische sector is belangrijk om verschillende perspectieven, ervaringen en belangen mee te nemen. Zo ontstaat een evenwichtiger beeld van de opgaven en kansen binnen de watertransitie en kunnen maatregelen beter aansluiten bij de praktijk in het gebied.*

Vraag (Bibian van Rijckevorsel, Natuurterreinen): Gaat het WBP in op technische oplossingen voor het droogteprobleem?
***Antwoord:** Technische oplossingen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het aanpakken van droogte, bijvoorbeeld door water tijdelijk te bergen, water te hergebruiken, infiltratie te bevorderen of water slimmer te verdelen en te sturen. Het WBP kiest echter*

bewust voor een aanpak die in de basis is gericht op het herstellen van het natuurlijke watersysteem en het vergroten van de sponswerking van bodem en landschap. Technische maatregelen worden daarbij gezien als een waardevolle aanvulling, maar niet als vervanging van bronmaatregelen. De meest duurzame oplossing ligt in het beter vasthouden van water waar het valt, het verminderen van afvoer en het afstemmen van functies op de mogelijkheden van het watersysteem. Per gebied wordt beoordeeld welke combinatie van natuurlijke, ruimtelijke en technische maatregelen het meest effectief, haalbaar en toekomstbestendig is.

Beeldvormende bijeenkomst over het Ontwerp WBP6 op 14 oktober 2026
Overzicht van na de bijeenkomst gestelde technische vragen en antwoorden

Judith Lammers (Partij voor de Dieren)

Vraag 1
In het concept WBP6 wordt aangegeven dat het waterschap datagedreven werkt en keuzes baseert op feitelijke gegevens en modellen. "*Datagedreven werken betekent dat keuzes worden gebaseerd op feitelijke, realtime gegevens en modellen".* Voor ons gebied is alweer vele jaren terug een waterrobuust ontwerp opgesteld op basis van destijds geldende klimaat- en systeemberekeningen. Hieruit is oa WBP5 uit voortgekomen. Sindsdien zijn er nieuwe inzichten in omvang en snelheid van klimaatverandering en de waterveiligheids- en klimaatrisico's (oa Deltares).
Onze vraag is of voor WBP6 nieuwe watersysteemberekeningen zijn uitgevoerd op basis van deze nieuwe inzichten. En als dat zo is, zijn we benieuwd of dat tot andere conclusies heeft geleid voor de benodigde maatregelen in het watersysteem en welke? Expliciet willen we graag weten of uit die berekeningen blijkt dat er meer ruimte voor water en natuur nodig is dan eerder bij opstelling van WBP5 gedacht. Als er geen herberekeningen zijn gemaakt inclusief de waterrisico's uit het Landelijk waterbeeld grootschalige extreme regen van Deltares dan willen we graag weten op welke berekeningen en aannames WBP6 gebaseerd en uit welk jaar die berekeningen en aannames dateren? En ook aan welke risico's het gebied wordt blootgesteld.
Antwoord: *Voor WBP6 zijn geen nieuwe integrale watersysteemberekeningen voor het gehele Dommelgebied uitgevoerd. WBP6 bouwt voort op bestaande watersysteemkennis en actuele inzichten uit monitoring, modellen en onderzoeken. De koers is daarbij bewust gericht op herstel van het gehele watersysteem, zodat het beter bestand is tegen zowel droogte als extreme neerslag.*
De risico's van grootschalige extreme neerslag zijn wel afzonderlijk onderzocht in de bovenregionale stresstest. Het AB is hier per waterbrief van 31 oktober 2025 over geïnformeerd. Deze inzichten bevestigen de noodzaak om bovenstrooms meer water vast te houden en te infiltreren en benedenstrooms voldoende ruimte te bieden voor water. Ze geven geen aanleiding om in WBP6 een specifieke extra hoeveelheid hectares waterberging of natuur vast te leggen. Die verdere concretisering vindt gebiedsgericht plaats.

Mari de Bijl (Water Natuurlijk)

Vraag 2
Het plaatje van ruggen, flanken en beekdalen is ontzettend groen en geeft een vertekend beeld van de werkelijkheid, ik mis met name een flinke stad en zie meer groen in de beekdalen dan er is. Kan dit plaatje meer naar de werkelijkheid worden getekend?
Antwoord: *Dit is een bestuurlijke vraag.*

Vraag 3
De volgende vragen hebben betrekking op de stand van zaken met betrekking tot WBP5.
Wat is de stand van zaken met betrekking tot de bedrijfsplannen voor water en bodem als middel om te sturen op het principe 'Elke druppel vasthouden en infiltreren waar deze valt'?
Antwoord: *De verkenning hiervoor loopt. In het verlengde van de eerdere bespreking van het koersdocument beregeningsbeleid in de commissie VWDV, wordt een beeldvormende sessie voorbereid voor de AB-dag op 9 december, waarin ook deze vraag aan de orde komt.*

Vraag 4
Hoe ver zijn we op weg naar de doelstellingen om in 2050 geheel circulair te zijn en in 2030 50% minder primaire grondstoffen te gebruiken?

Antwoord: *Circulariteit is een brede doelstellingen met uitwerking in onder meer de dagelijkse processen en bedrijfsvoering en in de aanleg en vervanging van infrastructuur. Voor elk van deze onderdelen zijn weer verschillende doelen te formuleren, en we werken er momenteel aan om deze verder te concretiseren. Daarbij speelt ook mee dat nog niet volledig is uitgewerkt hoe breed we circulariteit afbakenen, bijvoorbeeld rond hergebruik van water uit onze zuiveringen. Daardoor kunnen we echter op dit moment nog niet volledig onderbouwen in hoeverre we op koers liggen voor de ambities voor 2050. Daarom zetten we nu in op meer inzicht krijgen in de materiaalstromen en de milieu impact, waarna we gericht kunnen sturen op 1.) minder grondstoffengebruik, 2.) meer inzet van biobased en secundaire materialen en 3.) meer en beter hergebruik van vrijkomende materialen en grondstoffen. Zodra dit inzicht verder is ontwikkeld kunnen we onze precieze voortgang beter bepalen.*

Vraag 5
In hoeverre is er inmiddels een structurele aanpak voor plaagsoorten binnen het gebied van De Dommel ontwikkeld en in werking gezet?
Antwoord: *Er is een vastgesteld beleid exotenbestrijding, wat ambtelijk is doorvertaald naar een beheer- en onderhoudsplan. Dit wordt structureel uitgevoerd met bijbehorend budget. Het beleid en het beheer- en onderhoudsplan richten zich op:*

- *bestrijding van exoten (dit kan niet voor alle exoten tegelijkertijd overal in het gebied, dus daarom richt De Dommel zich op vijf exoten in het bijzonder, waaronder grote waternavel);*
- *beheersing (of: het voorkomen van verdere verspreiding van een exoot);*
- *innovatie & onderzoek (om manieren te vinden om exoten beter of überhaupt te bestrijden); en*
- *samenwerking met andere overheden en grondbezitters.*

Vraag 6
Welke innovaties hebben we met partners doorgevoerd die toonaangevend en baanbrekend zijn voor de watertransitie?

Antwoord: *Voorbeelden zijn:*

- *Mini-waterschap: een aanpak waarbij gebiedseigenaren en omwonenden in een gebied gezamenlijk beslissingen maken en het waterschap vooral faciliteert. Daarmee wordt de regie bij de samenleving gelaten;*
- *Herwaardering van landbouwgrond: een project waarin lessen worden geleerd om herwaardering van landbouwgrond (naar natuur of boeren met beperkingen) te kunnen subsidiëren zonder staatssteun gevoelig te zijn;*
- *Klimaatbuffer via een prijsvraag: samen met de provincie/Groen Ontwikkelfonds Brabant en de gemeente zijn randvoorwaarden bepaald, waarna initiatiefnemers ruimte kregen om met plannen te komen die minimaal 3.000 m³ waterberging combineren met ondernemende natuur en recreatieve ontsluiting. Dit heeft acht serieuze plannen opgeleverd;*
- *Pilots circulair water op festivals: living labs waarin uiteenlopende toepassingen in de praktijk worden onderzocht (bij Decibel, Zwarte Cross en Solheim Cup (sport)). Denk aan het hergebruik douchewater voor toiletspoeling, een window to society (bewustwordingscampagne) en urine inzameling en verwerking. De opgedane kennis en technieken zijn mogelijk opschaalbaar naar andere locaties (zoals ziekenhuizen en campings).*
- *AI-scrumteam: ontwikkeling van AI-toepassingen om werkzaamheden verder te automatiseren, in samenwerking met andere waterschappen en de Jheronimus Academy of Data Science;*

- *Brede welvaart: structurele samenwerking met de Academische Werkplaats (be)sturen op Brede Welvaart van Tilburg University en PON & Telos.*

Intern is op basis van 33 interviews het innovatieportfolio geactualiseerd en geanalyseerd. Dit biedt een goede basis om innovatiemissies die aansluiten bij WBP6 te (her)formuleren.

Vraag 7
Kan een voorbeeld worden gegeven van de toepassing van het principe ‘bouwen met de natuur’?
Antwoord: *Het paviljoen en de innovaties op het living lab op Innova58 zijn hier voorbeelden van (in samenwerking met Rijkswaterstaat en het bedrijfsleven). Op de corridor in het hoofdgebouw zijn isolerende wandpanelen geplaatst die gemaakt zijn van maaisel afkomstig uit het Dommelgebied.*

Vraag 8
Wat is de stand van zaken met betrekking tot het samen met Aa en Maas en Brabantse Delta ontwikkelen van een beleidskader om het gebruik van (ondiep) grondwater terug te dringen?
Antwoord: *De voortgang op de droogteagenda is gerapporteerd via de midterm review van het grondwaterconvenant, waarover op 3 maart 2026 een webinar plaatsvond. Hiernaast wordt de voortgang op de speerpunten ook gerapporteerd via de Buraps. Zo wordt gewerkt aan het vergroten van de sponswerking/vernatting van de haarvaten, het beregeningsbeleid, kleine onttrekkingen, effluent hergebruik en de aanpak ter voorkoming van verdroging in de bebouwde omgeving, etc. Dit doet het waterschap niet zelfstandig maar in samenwerking met de Brabantse partners.*

Vraag 9
Wat is de stand van zaken met betrekking tot acties van de provincie en andere partners om het gebruik van diep grondwater terug te dringen?
Antwoord: *Zie het antwoord op vraag 8.*

Vraag 10
In hoeverre zijn er adviespeilen geïntroduceerd voor de B- en C-watergangen?
Antwoord *Voor B- en C-watergangen worden in WBP6 geen generieke adviespeilen geïntroduceerd. WBP6 kiest voor een gebiedsgerichte benadering vanuit het functioneren van het gehele watersysteem. Vooral op de flanken kan daarbij ruimte ontstaan voor gebiedsgerichte afspraken over peilen. Op de ruggen ligt de nadruk op vasthouden en infiltreren en in de beekdalen op hogere grondwaterstanden, kwel en ruimte voor natuurlijke dynamiek.*

Hanze Bakker (CDA)

Vraag 11
Klopt het dat ik een plaatje met de waterbalans/de watercyclus mis? Oftewel een plaatje met de hoeveelheden zoals opgenomen in WBP5 (zie afbeelding). De afgelopen periode heeft dit plaatje veel duidelijkheid gegeven over waar we het v.w.b. hoeveelheden over hebben. En daarmee een hoop discussie voorkomen. Wat is de reden dat dit plaatje niet weer is opgenomen in WBP6?

Antwoord: *Dat klopt. De waterbalans zoals die in WBP5 was opgenomen, is niet opnieuw als afzonderlijke figuur opgenomen in WBP6. De figuur heeft geholpen om inzicht te geven in de orde van grootte van de verschillende waterstromen en daarmee in de omvang van de opgave.*
In WBP6 ligt het accent meer op het functioneren en herstellen van het watersysteem als geheel: water vasthouden en infiltreren op de ruggen, benutten en sturen op de flanken en ruimte geven aan water in de beekdalen. Waterbalansen blijven daarbij belangrijk om de werking en ontwikkeling van het watersysteem te volgen, maar zijn geen statisch eindbeeld. Nieuwe inzichten uit monitoring en gebiedsgerichte analyses worden gedurende de uitvoering van WBP6 benut om maatregelen verder te concretiseren en waar nodig bij te sturen.

Vraag 12
De titel doet van WBP6 doet vermoeden dat de economische waarde van water ook aan de orde komt. Ik mis de verwijzing naar de opdracht van WDD aan Haskoning m.b.t. toegevoegde waarde/opbrengst per m3 beregenen (ca. € 3.50 voor grasland en ca. 9.50 voor teeltgewassen zoals aardappels). Kan het resultaat van dit onderzoek ergens in het WBP6 worden opgenomen als referentie voor de economische waarde van water?
Antwoord: *Dit is een bestuurlijke vraag.*

Vraag 13
Klopt het dat HOWABO en HWBP niet of nauwelijks worden benoemd? Wat is daarvan de reden? (Kwam in de discussies ook al naar voren).
Antwoord: *De principes en uitgangspunten van Howabo werken door in WBP6, met name het uitgangspunt om water bovenstrooms zoveel mogelijk vast te houden. WBP6 kijkt echter breder dan hoogwaterbescherming alleen en richt zich op het functioneren van het totale watersysteem, voor zowel droge als natte perioden. Howabo blijft vanuit de huidige situatie een belangrijk programma in het kader van waterveiligheid en wordt in dat verband ook genoemd.*

Vraag 14
Ons doel is water vasthouden en infiltreren of anderszins en dus niet/minder laten afvloeien naar de Maas of Drongelens kanaal. Wat is hiervoor een reële doelstelling (richting 2030/2040/2050)?
Antwoord: *De ambitie voor 2050 is om neerslag zoveel mogelijk vast te houden en te infiltreren waar het valt. Daarmee wordt het grondwatersysteem aangevuld en blijft water langer beschikbaar. Een deel van dit water komt vervolgens vertraagd, onder meer als kwel, beschikbaar in de beekdalen en wordt van daaruit geleidelijk via het oppervlaktewatersysteem afgevoerd richting de Maas. Het doel is dus niet om afvoer te*

voorkomen, maar om snelle afvoer te verminderen en de natuurlijke, vertraagde afvoer te versterken.
WBP6 legt hiervoor geen afzonderlijke kwantitatieve doelstelling vast voor 2030, 2040 of 2050. De koers is dat vasthouden en infiltreren de basis vormen en water vertraagd wordt afgevoerd, terwijl bij extreme neerslag voldoende afvoercapaciteit beschikbaar moet blijven.

Vraag 15
Hoe wordt in WBP6 invulling gegeven aan het meer stuurbaar maken van water vasthouden en water afvoeren in beekdalen?
Antwoord: *WBP6 zet voor beekdalen niet primair in op meer sturing, maar op herstel van de natuurlijke werking. Water krijgt er meer ruimte voor hogere grondwaterstanden, kwel, tijdelijke inundatie en berging. Door tegelijkertijd op de ruggen meer water vast te houden en te infiltreren en op de flanken water te vertragen en te bufferen, komt water geleidelijker in de beekdalen beschikbaar en wordt het ook vertraagd afgevoerd.*
Sturing blijft nodig om bij extreme omstandigheden water veilig te kunnen bergen en afvoeren, maar het uitgangspunt is dat het systeem zelf robuuster gaat functioneren. De flanken worden daarmee het meer stuurbare deel van het watersysteem; in de beekdalen krijgt juist de natuurlijke dynamiek meer ruimte.

Simme Douwe Flapper (AWP)

Vraag 16
Blz.3: “Omdat ervoor is gekozen het WBP6 geen zelfstandig normerend karakter te geven, is een Milieueffectrapportage (MER) voor dit programma niet noodzakelijk. Voor de watersysteemindeling is in het RWP (2022-2027) al een MER-procedure doorlopen.”
Betekent dit dat voortaan het milieu niet meer expliciet wordt meegenomen als een criterium voor het beoordelen/bepalen van de bijdrage van een maatregel, (majeur) project, ….?.
Antwoord*: Nee, milieu blijft voor ons altijd een aspect dat wordt meegewogen in de toekomstige besluitvorming. De milieuafweging staat los van de vraag of een toekomstig besluit wordt onderbouwd met een formele milieueffectrapportage (MER).*
Daarnaast kunnen ook toekomstige besluiten nog steeds MER-plichtig zijn. Of een besluit over een project, plan of programma MER-plichtig is, hangt af van de aard van het initiatief en de mogelijke milieueffecten die het besluit met zich mee kan brengen. Dit wordt per geval beoordeeld aan de hand van de daarvoor geldende criteria, waaronder bijlage V van het Omgevingsbesluit. Daarmee blijft een zorgvuldige afweging van milieueffecten ook in de toekomst een vast onderdeel van de besluitvorming.

Vraag 17
Samenwerken met derden (bewoners, gemeentes, etc.): v.m. te optimistisch! Risico’s, onzekerheden en de gevolgen hiervan? Bijv. Blz.28: Influentiebeleid: Samen met gemeenten en bedrijven worden afspraken gemaakt over de samenstelling van het afvalwater. *Waar nodig* worden deze vastgelegd in vergunningen en maatwerkbesluiten. Waarom niet altijd?
Antwoord: *Vergunningen zijn momenteel slechts voor een beperkt deel van de lozingen vereist, met name voor de grotere en meer complexe lozingen. Het merendeel van de lozingen valt onder algemene regels, al dan niet in combinatie met een meldingsplicht. Het verplicht stellen van vergunningen of het leveren van maatwerk voor alle bedrijven en lozingen zou daarom een zeer groot beslag leggen op de beschikbare uitvoerings- en handhavingscapaciteit.*

Vraag 18
Blz.17 e.v.:

1. Ruggen, flanken en beekdalen sturen ruimtelijke ontwikkelingen
Blz.20: 2033 80% van de gemeenten heeft water en bodem sturend verwerkt in de omgevingsvisies/ programma's/-plannen. Wat tot dan? Waar komt 80% vandaan?
Antwoord: *Water en bodem sturend geldt niet pas vanaf 2033. Het waterschap brengt deze principes nu al actief in bij ruimtelijke ontwikkelingen en bij de totstandkoming en actualisatie van gemeentelijke omgevingsvisies, programma's en plannen. De indeling in ruggen, flanken en beekdalen helpt daarbij om concreet te maken wat het water- en bodemsysteem op een bepaalde plek vraagt.*
De 80% in 2033 is een streefgetal en vooral een indicator voor de beweging die we willen zien. Daarmee kunnen we de voortgang gedurende de WBP6-periode zichtbaar en meetbaar maken. Het is geen harde norm of eindpunt. De ambitie is dat water en bodem uiteindelijk bij alle gemeenten daadwerkelijk sturend worden in ruimtelijke keuzes. Het tempo waarin dat gebeurt is mede afhankelijk van de gemeenten en andere betrokken gebiedspartners.

Vraag 19
3. Stuurbaar systeem op de flanken
Blz.22: "2032 De eerste koplopers en watergemeenschappen starten met definitieve aanpassingen aan het watersysteem, zodat neerslag zoveel mogelijk in het gebied blijft. 2033 Er is voldoende grondwater beschikbaar voor natuur en landbouw." Dus alleen koplopers al genoeg hiervoor?
Antwoord: *Nee. De koplopers en watergemeenschappen zijn bedoeld om ervaring op te doen en te laten zien hoe een meer stuurbaar watersysteem op de flanken in de praktijk kan werken. De beschikbaarheid van voldoende grondwater is niet alleen daarvan afhankelijk. Daarvoor is herstel van het watersysteem als geheel nodig: meer vasthouden en infiltreren op de ruggen, minder onttrekken waar dat nodig is en in de beekdalen ruimte bieden aan hogere grondwaterstanden, kwel en tijdelijke inundatie. De ervaringen van koplopers worden benut om deze aanpak verder te ontwikkelen en breder toe te passen.*

Vraag 20
In hoeverre heeft het WBP6 in het kader van waterbewustzijn ook aandacht voor maatregelen, zoals het verhogen van de prijs van water en het stopzetten dan wel niet verlenen van vergunningen?
Antwoord: *Waterbewust zijn gaat over het gedrag en houding ten opzichte van water. De beschikbaarheid van water in letterlijke en financiële zin zijn daar belangrijke onderdeel van. Het is echter niet aan het waterschap om de prijzen aan te passen. Wel kan het waterschap zijn invloed inzetten om dit bij partners bespreekbaar te maken. In andere programmalijnen is wel degelijk aandacht voor stopzetten/niet verlenen vergunningen.*

Vraag 21
Blz.3 onderaan: "hoeder .. bodemsysteem …": kan WDD dit waarmaken?
; "bewaker maatschappelijke belang…": kan WDD dit waarmaken?
Antwoord: *Met 'hoeder van het water- en bodemsysteem' wordt bedoeld dat het waterschap vanuit zijn verantwoordelijkheid voor het watersysteem aangeeft wat water en bodem op een bepaalde plek aankunnen en dit inbrengt bij keuzes over inrichting en gebruik. Het waterschap gaat daarbij niet over alle aspecten van het water- en bodemsysteem; daarvoor zijn ook andere overheden, gebruikers en grondeigenaren verantwoordelijk.*
Met 'bewaker van het maatschappelijk waterbelang' wordt bedoeld dat het waterschap het publieke belang van voldoende, schoon en veilig water behartigt, ook wanneer dit op gespannen voet staat met andere belangen. Dat doen we vanuit onze eigen taken en bevoegdheden én in samenwerking met onze partners.

De begrippen beschrijven daarmee vooral de rol en verantwoordelijkheid die het waterschap vanuit WBP6 wil nemen, niet dat het waterschap deze opgaven alleen kan of moet realiseren.

Vraag 22
Blz.5: “Samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden legt Waterschap De Dommel de puzzel van de watertransitie.” Wat is de reden dat kennisinstituten en scholen hier niet expliciet worden genoemd?
Antwoord: *Kennisinstituten en scholen zijn in deze passage niet afzonderlijk genoemd, maar maken nadrukkelijk onderdeel uit van de partijen die bij de watertransitie worden betrokken. Zij brengen kennis, onderzoek en nieuwe inzichten in en helpen ons om te leren en te innoveren. De opsomming op pagina 5 is niet bedoeld als uitputtende lijst van samenwerkingspartners. De daadwerkelijke samenwerking verschilt per opgave: bij gebiedsgerichte keuzes werken we vooral samen met partijen die daar een rol of belang hebben, terwijl we kennisinstituten en onderwijs gericht betrekken voor kennisontwikkeling, onderzoek en innovatie.*

Vraag 23
Blz.10: datagedreven werken: vereist allereerst kennis van wat belangrijk is en dit aan anderen op tijd duidelijk maken. Bijv. blz.28: Klimaattool: gemeenten in het beheergebied zijn gestart met de ontwikkeling van een eigen klimaattool. Elke gemeente apart of samen 1 systeem? Kan dit tool de gegevens leveren die voor WDD relevant zijn? Kan WDD de gemeentes relatief eenvoudig leveren wat zij nodig hebben van WDD, wat WDD vindt dat de gemeentes van WDD nodig hebben?
Antwoord: *Gemeente Eindhoven heeft dit geïnitieerd en ontwikkeld. Zij werken daar inmiddels ook mee. Als waterschap vinden we dit een goede ontwikkeling, waarbij we wel samen met Eindhoven verkennen op welke wijze de tool kan worden geoptimaliseerd. Water dient voldoende prominent onderdeel uit te maken van de tool. Buurgemeenten van Eindhoven passen dit momenteel ook al toe. Als waterschap stimuleren we dit. Doel: uniforme toepassing in Brabant.*

Beantwoording technische vragen beeldvormende bijeenkomst 14 oktober 2026 – Beleidsbegroting 2027

I. Technische vragen ontvangen voorafgaand aan de beeldvormende bijeenkomst

Hanze Bakker (CDA)

Vraag 1
In de stukken wordt vaak gesproken over 'Beleidsbegroting na wijziging' zowel als JEV-2. Wat wordt daarmee bedoeld? Zijn dat de getallen van de JEV die we voor de vakantie ontvingen of de getallen van de Jaareinde Verwachting die we in september ontvingen (toen zonder detaillering)?

Antwoord
De beleidsbegroting na wijziging 2026 betreft de oorspronkelijke begroting 2026 zoals door het AB is vastgesteld op 19 november 2025.
Daarna heeft het AB ingestemd met een begrotingswijziging op 8 juli jl. voor de verwachte onrechtmatigheid beleidsveld WK zoals in de burap 2026-1 was opgenomen.

Vraag 2
In de begroting wordt voor de exploitatie op diverse plaatsen een risico-marge aangegeven. In de exploitatie gaat dit om een marge van € 4,8 mio positief tot 3,7 mio negatief. Onderaan op pagina 15 van de begroting lezen we dat tegenvallers worden opgevangen uit het reguliere exploitatiebudget.

a. Mogen wij daaruit concluderen dat de risico-marges worden aangegeven ter informatie (verwachtingsmanagement) en geen rol spelen voor de begroting zelf?
b. Welke betekenis heeft het benoemen van deze risicomarges voor de rechtmatigheid bij overschrijdingen?

Antwoord

a. In de begroting 2027 is rekening gehouden met een interne inschatting voor wat betreft de kosten en opbrengsten ontwikkeling. Daarnaast is opgenomen dat er sprake is van onzekerheden of deze interne inschattingen anders uit kunnen vallen in de praktijk en tot een afwijking kunnen leiden in de realisatie ten opzichte van de begroting. Deze onzekerheden zijn gekwantificeerd en weergegeven in bandbreedtes. Het klopt dat deze in het kader van verwachtingsmanagement zijn opgenomen en niet in de begroting 2027 financieel zijn verwerkt.
b. Rechtmatigheid bij overschrijdingen van de lasten betreft de toets of de (verwachte) realisatie van de lasten hoger uitkomt dan de begroting. De risicomarges hebben daar geen betekenis in omdat deze niet in de begroting 2027 financieel zijn verwerkt.

Vraag 3
Op pagina 3 van het AB-voorstel lezen we: "In de begroting 2027 wordt de correctie 4% van de netto-lasten, op basis van de analyse van de afwijkingen van de afgelopen jaren, vertaald naar de processen".

a. Wat wordt bedoeld met 'vertaald naar processen'?
b. Hoe werkt dit uit naar de verschillende budgetten/budgethouders?

Antwoord

a. Daarmee wordt bedoeld dat de 4% correctie netto lasten financieel administratief verwerkt wordt op procesniveau in plaats van op beleidsveldniveau.
b. De vertaling is nog niet definitief uitgewerkt op procesniveau en om die reden nog niet administratief vertaald.

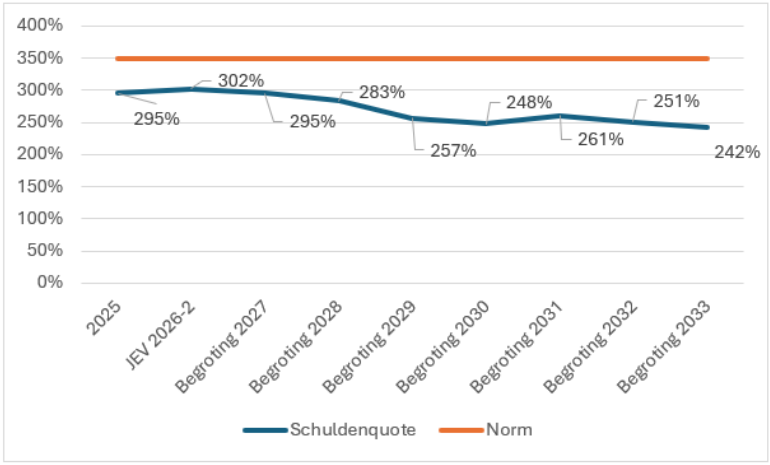
Vraag 4
Als deel 3 bij de begroting treffen we het overzicht met projecten
De spreiding van de uitgaven in de categorie 1 miljoen tot 25 miljoen is wel heel breed om tot beeldvorming te komen. Kan deze categorie worden opgesplitst bijvoorbeeld in 3 delen: 1-5 miljoen; 5-10 miljoen en 10-25 miljoen?
Binnen de categorie 1-25 miljoen zien we bij BB onder andere P082301 Maatregelen voor Energie en klimaat en (P082601) Huisvesting 3.0. Kan de omvang' en betekenis van deze projecten nader worden toegelicht?

Antwoord
In de Voorjaarsnota is een concept-voorstel opgenomen voor de als majeur aan te merken projecten. Tevens is hierbij aangegeven welke selectiecriteria het DB hierbij heeft gehanteerd. Aangegeven is dat aan minimaal 2 van de criteria moet zijn voldaan om als majeur te worden aangemerkt:
* risico's
* impact op de omgeving
* samenwerking/afspraken met derden
* financiële omvang (groter dan € 10 mln)
* effect op doelrealisatie
* innovatief karakter
Tijdens de bespreking van de Voorjaarsnota heeft het AB geen opmerkingen gemaakt over deze indeling. Het AB stelt de lijst met majeure projecten definitief vast bij de Begroting 2027.

Het project Energie en klimaat heeft betrekking op organisatie brede realisatie van de duurzame energieprojecten conform het besluit van het AB van 24 november 2021 om de MVO-visie "Samen werken aan een toekomstbestendige leefomgeving" en in te stemmen met de strategie energie en klimaat. Omvang circa € 17,5 mln.
Het project Huisvesting 3.0 betreft de inrichting een leegstaande vleugel van het hoofdkantoor te Boxtel en aanpassingen aan de klimaatinstallatie. Omvang circa € 2 mln.

Vraag 5
Hoe werkt de sterke stijging van de geplande investeringen in 2030-2033 door in de schuldquote? Kan het verloop van de schuldquote over de periode van de meerjarenbegroting worden toegevoegd?

Antwoord
Het verloop is onderstaande figuur weergegeven:

Vraag 6
In de toelichting op de begroting wordt per activiteit/activiteitgebied een toelichting gegeven op de inhoud en beoogde resultaten van de betreffende activiteit. Op sommige plaatsen zien we financiële impact benoemd. Op veel plaatsen zien we onder het kopje ‘Inzet van middelen’ “de uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders”. Deze zinsnede geeft ons onvoldoende beeld van de verhouding ‘Doelen’, ‘Resultaten’ en ‘Ingezette middelen’.

a. Klopt het dat we in de (financiële) begroting de inzet van middelen niet per activiteit terugzien?
b. Graag op plaatsen waar de zinsnede “de uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders”(of iets in die geest) voorkomt aangeven om hoeveel € en hoeveel mensuren/fte het gaat
c. Wat wordt op pagina 13 van de toelichting bedoeld met ‘Extra personele capaciteit….. is onderdeel van de personele weerbaarheid?

Antwoord
a. Dat klopt. In de financiële begroting zijn de lasten per beleidsveldterrein weergegeven, niet per individuele activiteit.
b. Dit is op dit moment niet op detailniveau inzichtelijk.
c. Dit is in de ‘Begroting 2027 nadere toelichting’ toegelicht op blz. 28.

Vraag 7
De afgelopen periode spraken we vaak over de ontwikkeling van een SMART weergave van de relatie ‘Doel, ‘Resultaat’ en ‘Ingezette middelen’ zowel als de toepassen van zogenaamde ‘Performance Indicatoren (KPI’s)’. Op verschillende momenten is aangegeven dat daaraan wordt gewerkt. Hoe vordert het de organisatie met de uitwerking en invoering?

Antwoord
De ontwikkeling van een meer SMART-weergave van de relatie tussen doelen, resultaten, ingezette middelen en indicatoren is in uitvoering. Het waardecreatiedenken, het model en een eerste werkwijze zijn toegepast. De contouren van het Dommel Doelen Netwerk (DDN) staan. Daarbij is gekozen voor een pragmatische aanpak, waarbij de uitgangspunten niet eerst in een volledig uitgewerkt model zijn vastgelegd, maar direct zijn verwerkt in de concept-procesplannen, de Beleidsbegroting 2027 en de herijking van de planning- en control-cyclus. De concept-procesplannen vormden daarbij een belangrijke inhoudelijke basis voor de Beleidsbegroting 2027. Hierdoor kon de vertaling worden gemaakt van operationele doelen en prestaties naar maatschappelijke effecten, resultaten voor 2027 en, waar mogelijk, de daarvoor benodigde middelen in de Beleidsbegroting 2027.
Daardoor zijn doelen, beoogde effecten, resultaten, inspanningen en middelen nadrukkelijker met elkaar verbonden en beter navolgbaar gemaakt. Hiermee is ook een eerste stap gezet naar sturing vanuit de samenhang tussen strategisch, tactisch en operationeel niveau (STO), zodat bestuur, programma’s en processen vanuit dezelfde doelenstructuur kunnen sturen. Daarnaast zijn de eerste stappen gezet naar een meer SMART-inrichting van doelstellingen en resultaten en de toepassing van KPI’s waar deze toegevoegde waarde bieden voor sturing en verantwoording. De verdere uitwerking van KPI’s, definities, eigenaarschap, databronnen en rapportages vindt stapsgewijs plaats. Het doelsturingsmodel is inmiddels opgenomen in het voorgestelde Ontwerp WBP6. Het uiteindelijke doel is een integraal DDN dat als gezamenlijke bron dient voor koersbepaling, uitvoering, monitoring, verantwoording en bijstelling.

Vraag 8
De afgelopen jaren hebben we herhaaldelijk aandacht gevraagd voor de ontwikkeling van productiviteit en efficiency binnen de organisatie. Wij vinden binnen de toelichting daar weinig over terug.

a. Hoe zijn ontwikkelingen van productiviteit en efficiency meegenomen in de meerjarenbegroting?
b. Graag een toelichting op voor gebieden/activiteiten waar sprake is van substantiële ontwikkelingen (positief of negatief) in productiviteit en efficiency met een indicatie van de orde van grootte in €.

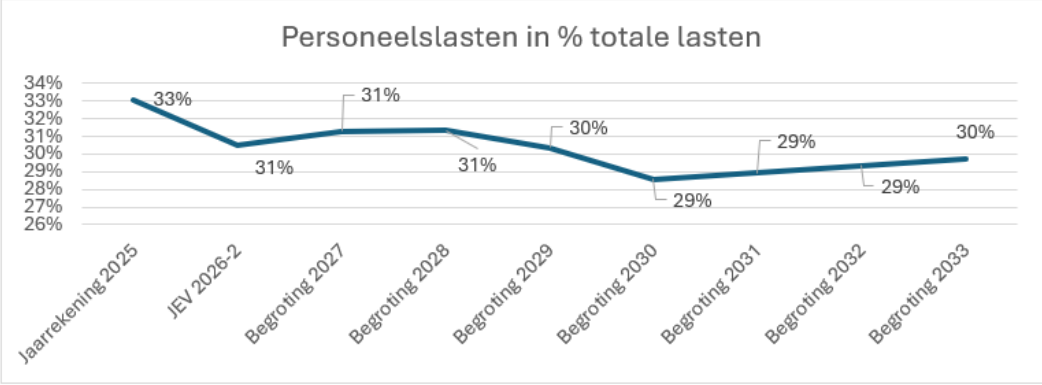
Antwoord
Effectief en efficiënt werken maakt onderdeel uit van de inventarisatie van de taskforce. Dit is nader toegelicht in een apart memo ('Memo Taskforce en transformatieve opgave').

Vraag 9
Bij de toename van de personeelslasten wordt al jaren het uitgangspunt 'cao-stijging + 1%' toegepast. Zo ook in deze begroting
a. Klopt het dat we, bij gelijkblijvende formatie, de lasten per fte, op een termijn van 10 jaar dan 10-11% boven cao liggen?
b. Zo niet graag toelichting hoe we dit moeten interpreteren

Antwoord
De rekensom klopt. De 1% heeft betrekking op de incidentele loonontwikkeling bovenop de cao. Die component is nodig omdat medewerkers binnen hun schaal doorgroeien. Het percentage van 1% is een aanname die wij periodiek toetsen aan de werkelijke ontwikkeling van de loonsom per fte.

Vraag 10
De afgelopen jaren spraken we herhaaldelijk over het visualiseren van de ontwikkeling van operationele kengetallen via trendlijnen. Dat zien we deze in de begroting en meerjarenbegroting (nog) niet terug.
a. Hoe hebben de personeelslasten zich in de afgelopen 5 tot 10 jaar ontwikkeld en welke ontwikkeling wordt verwacht over de planperiode van de Meerjarenbegroting 2027-2033? Graag dit inzichtelijk maken in een trendlijn.
b. Hoe ziet de trendlijn voor de personeelsformatie over dezelfde periode eruit? Graag daarbij onderscheid maken naar #fte in eigen dienst en #fte inleen.
c. Uit de meerjarenbegroting halen we dat de personeelslasten in 2027 stijgen met 9,5% t.o.v. 2026 JEV-2. Vervolgens zien we dat de personeelslasten in 2028 met 1% **dalen** ten opzichte van 2027 en in 2029 met 2% stijgen ten opzichte van 2028. Kan dit worden toegelicht en verklaard?

Antwoord
a. Onderstaand is de ontwikkeling van de personele lasten ten opzichte van de totale lasten weergegeven. Gemiddeld bedragen deze lasten 30% van de totale lasten.

b. De informatie over de personele lasten wordt, conform afspraak, met het AB gedeeld op basis van de financiële ontwikkeling, niet op fte-niveau.
c. JEV 2026-2 tov Begroting 2027: dit betreft de verwachte cao-ontwikkeling en gemiddelde schaalstijging, totaal 4%, de extra formatie inzet 3% en overige prijsstijgingen.
Begroting 2028 tov Begroting 2027: dit betreft met name een neerwaartse bijstelling in diverse personele lasten, onder andere het percentage sociale lasten met 4%.
De overige jaren is er sprake van de verwachte cao-ontwikkeling en gemiddelde schaalstijging en neerwaartse bijstelling van de personele lasten.

Vraag 11
In de meerjarenbegroting lezen we bijvoorbeeld met betrekking tot rente en afschrijving dat deze stijgen door de grote investeringsopgaven.
a. Op pagina 4 zien we dat bij Waterketen de rente en afschrijving in 2027 iets oplopen. Maar in 2028 tot 2033 ligt de rente ondanks grote investeringen lager dan in 2026. Hoe laat zich dat verklaren?
b. Ook bij beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering zien we een bijzonder verloop van de rentelasten (2026 € 12,5 mio; 2027 € 0,23 mio; 2028 € 7,8 mio). De afschrijvingen blijven daar ongeveer gelijk. Graag een toelichting op verloop rente en afschrijvingen.
c. Welke invloed wordt voor de komende 2-3 jaren voorzien vanuit de recente renteontwikkeling op de kapitaalsmarkt?

Antwoord
a. De rente die hier wordt gepresenteerd betreft de bouwrente op het onderhanden werk. De verschillen in de jaarlagen kunnen verschillende oorzaken hebben. De belangrijkste zijn de datum van ingebruikname van de investering en de interne bouwrente. In 2026 is het bouwrentepercentage 2,75%, in 2027 en verder is deze 2,5%.
b. De presentatiewijze in de begroting 2027 wijkt abusievelijk af van de presentatiewijze van de rentelasten en bouwrente in de JEV 2026-2 en de begrotingen 2028 en verder. Dit wordt in de definitieve versie ter besluitvorming aangepast. In de afzonderlijke bijlage is aangegeven hoe dit gepresenteerd had moeten worden.

c. Deze invloed is lastig te voorspellen. De verwachtingen vanuit de ECB en marktexperts is dat de rente eind 2027 weer een dalende lijn laat zien richting de inflatielijn van 2%. Deze ontwikkelingen zijn echter in hevige mate afhankelijk van de onrust in de wereld.

Vraag 12
Kan worden toegelicht waarom de egalisatiereserve watersysteemheffing vanaf 2031 zo sterk oploopt? (P.7 meerjarenbegroting)

Antwoord
Dit wordt met name verklaard doordat in die jaren fors positieve resultaten worden verwacht.

Vraag 13
In hoeverre nemen wij het verbruik van energie (en water) door AI en andere IT-infrastructuur mee bij ons streven naar energieneutraliteit en circulariteit? (Zie ook pag. 33 toelichting op de begroting)

Antwoord
Het energie- en waterverbruik van AI en IT-infrastructuur wordt nog niet afzonderlijk gekwantificeerd. Het past wel binnen onze bredere aanpak voor klimaatneutraal en circulair werken. In 2027 gaan we duurzaamheid nadrukkelijker meenemen bij verdere digitalisering en de inzet van AI.

II Technische vragen gesteld tijdens de beeldvormende bijeenkomst

Mirjam Bemelmans (Water Natuurlijk)

Vraag 1
Bij de VJN is gevraagd om bij de belastingopbrengsten inzichtelijk te maken welk deel afkomstig is van de landbouw (en andere categorieën), en welk deel van de uitgaven ten goede komt aan de landbouw (en andere categorieën). Dit lijkt niet terug te komen in de begroting. Kan dit alsnog inzichtelijk worden gemaakt?

Antwoord
In hoofdstuk 2 van het financiële deel van de begroting 2027 is het onderscheid weergegeven van de diverse belastingopbrengstencategorieën. Voor de categorie ongebouwd volgen deze uit het aantal hectares en de bijbehorende tarieven. Voor de uitgaven kan een dergelijke uitsplitsing niet worden gemaakt. De uitgaven zijn niet altijd één-op-één toe te delen aan het voordeel dat een belanghebbende (voor welk %) geniet van de genomen maatregelen. Hier geldt het solidariteitsprincipe. Maatregelen worden genomen om bij te dragen aan de algemene doelstellingen van het waterschap in het kader van duurzaam waterbeheer. Een voorbeeld zijn de kosten van de waterberging met als doel om wateroverlast te voorkomen en tegelijkertijd voldoende water beschikbaar te hebben in droge tijden. Zowel landbouw, natuur, gebouwd en ingezetenen in de steden en dorpen hebben hier in meer of mindere mate voordeel / nadeel bij.

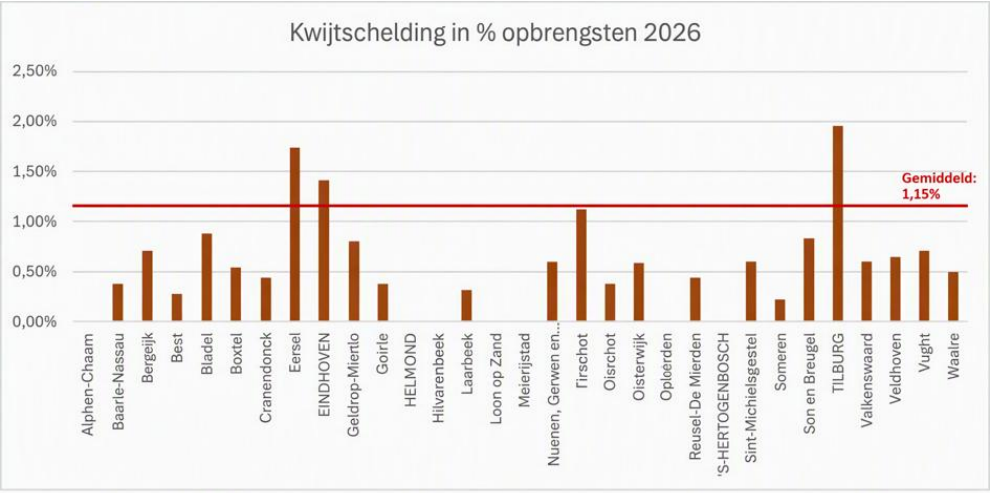
Hanze Bakker (CDA)

Vraag 1
Eerder is al de wens geuit om de JEV2 als referentie te kunnen gebruiken. Kan voor de punten waarbij de JEV2 nu niet als referentie is opgenomen, ook de betreffende JEV2-kolom worden aangeleverd?

Antwoord
Zie bijlage ‘Begroting 2027 exploitatie inclusief jev 2026-2’.

Overig

Tevens is aangegeven dat het algemeen bestuur wordt geïnformeerd naar aanleiding van de eerder gestelde vraag of er verschillen zijn tussen de grote steden, waarmee BSOB niet samenwerkt, en andere gemeenten als het gaat om kwijtschelding. De gegevens hierover zijn inmiddels van BSOB ontvangen. Zie hieronder.

III Technische vragen ontvangen na de beeldvormende bijeenkomst

Simme Douwe Flapper (AWP)

Bestand AB-voorstel

Vraag 1
Blz.5: Beslispunt 3: vaststellen majeure projecten Bij de afweging of een project als majeur wordt aangemerkt, wordt gekeken naar

1. het risico,
2. effect op doelrealisatie,
3. de impact op de omgeving,
4. de samenwerking/afspraken met derden,
5. financiële omvang (> € 10 mln.),
6. het innovatieve karakter.

6 criteria, die allemaal even zwaar wegen?
Punten 2-6 kennen elk hun eigen risico: hoe meegenomen? Hoe risico voor totaal bepaald?

Antwoord
De zes criteria kennen geen onderlinge weging. Om een project als majeur aan te merken, moet aan minimaal twee van de zes criteria zijn voldaan. Bij de beoordeling van de criteria wordt op basis van professional judgement gekeken naar het risico, de kans dat dit risico zich voordoet en de mogelijke impact. Er wordt daarbij geen afzonderlijke totaalscore voor risico bepaald.

Bestand 1a begroting 2027 WDD

Vraag 2
Blz.35, Bestand 1a begroting 2027 WDD, Bijlage 1, Deel 3 Majeure projecten: Hierbij geldt dat aan minimaal 2 van de criteria moet zijn voldaan om als majeur te worden aangemerkt. Waarop keuze 2 gebaseerd?

Antwoord
Zie antwoord vraag 1 hierboven.

Vraag 3
Blz.35, Bijlage 1, Deel 3 Majeure projecten: De selectiecriteria of een project als majeur kan worden aangemerkt, zijn onderstaand weergegeven. Dit lijkt niet het geval?

Antwoord
Het betreft de selectiecriteria die boven deze zin staan:
* Effect op doelrealisatie
* Financiële omvang (groter dan € 10 mln.)
* Impact op de omgeving
* Innovatief karakter
* Risico
* Samenwerking/afspraken met derden

Technische vragen ontvangen na 30 oktober 2026, 13:00 uur

Hanze Bakker (CDA)

Vraag 1
Wat is bij investeringen het aandeel vervangingsinvesteringen en wat is het aandeel dat betrekking heeft op uitbreiding, innovatie en verbetering?

Antwoord
In de administratieve systemen wordt dit onderscheid niet gemaakt. Daarom kan deze verdeling op dit moment niet worden verstrekt.

Vraag 2
De lijst van projecten zoals toegevoegd bij de beleidsbegroting is omvangrijk en daardoor minder overzichtelijk. Dat komt mede doordat bijna afgeronde en pas in de verre toekomst te starten projecten door elkaar staan. Kan voor de projecten worden aangegeven wat het startjaar is en het (geplande) jaar van oplevering?

Antwoord
In de bijlage ‘Begroting 2027 majeure projecten naar verwachte ingebruikname jaar’ is het geplande jaar van oplevering per project opgenomen. Het startjaar is niet rechtstreeks uit de huidige administratieve systemen te halen. Daarom is deze informatie niet in het overzicht opgenomen.

Begroting 2027

Overzicht Baten en Lasten (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Begroting 2027	Voorjaars-nota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025	JEV 2026-2
Watersysteem					
Lasten	48.961	49.988	50.693	37.330	47.841
Baten	1.479	1.484	1.106	1.796	1.932
Totaal Nettolasten	**-47.481**	**-48.504**	**-49.587**	**-35.534**	**-45.909**
Waterketen					
Lasten	62.512	61.275	60.955	60.992	61.425
Baten	3.754	3.542	3.505	3.874	4.081
Totaal Nettolasten	**-58.758**	**-57.733**	**-57.450**	**-57.118**	**-57.344**
Bestuur en Bedrijfsvoering					
Lasten	103.209	104.138	97.324	88.970	96.808
Baten	14.792	14.531	14.115	15.438	14.530
Totaal Nettolasten	**-88.417**	**-89.608**	**-83.209**	**-73.532**	**-82.278**
Totaal Nettolasten	**-194.657**	**-195.844**	**-190.246**	**-166.184**	**-185.531**
Totaal Dekkingsmiddelen	**195.656**	**196.912**	**181.080**	**166.933**	**181.302**
Vennootschapsbelasting					
Totaal Lasten en Baten	**999**	**1.067**	**-9.166**	**749**	**-4.228**
Toevoegingen / Onttrekkingen aan reserves					
Resultaat	**999**	**1.067**	**-9.166**	**749**	**-4.228**

Exploitatie Watersysteem (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		Begroting 2027	Voorjaars-nota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025	JEV 2026-2
Lasten	Rentelasten	3.034	4.163	3.726	3.450	3.726
	Afschrijvingen	10.977	12.028	11.603	6.018	9.487
	Personeelslasten	75	82	81	55	66
	Goederen en diensten	34.874	33.716	35.283	27.808	34.562
Totaal	**Lasten**	**48.961**	**49.988**	**50.693**	**37.330**	**47.841**
Baten	Opbrengsten van derden	1.358	1.393	1.015	1.505	1.853
	Bijdragen	121	91	91	290	79
Totaal	**Baten**	**1.479**	**1.484**	**1.106**	**1.796**	**1.932**
Totaal	**Netto Lasten**	**-47.481**	**-48.504**	**-49.588**	**-35.534**	**-45.909**
Totaal		**-47.481**	**-48.504**	**-49.587**	**-35.534**	**-45.909**

Exploitatie Waterketen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		Begroting 2027	Voorjaars-nota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025	JEV 2026-2
Lasten	Rentelasten	7.929	7.821	7.821	6.908	7.821
	Afschrijvingen	18.990	19.168	18.546	17.278	18.632
	Personeelslasten	231	231	225	105	110
	Goederen en diensten	35.362	34.055	34.363	36.702	34.862
Totaal	**Lasten**	**62.512**	**61.275**	**60.955**	**60.992**	**61.425**
Baten	Opbrengsten van derden	3.520	3.309	3.247	3.702	3.823
	Bijdragen	234	233	258	172	258
Totaal	**Baten**	**3.754**	**3.542**	**3.505**	**3.874**	**4.081**
Totaal	**Netto Lasten**	**-58.758**	**-57.733**	**-57.449**	**-57.118**	**-57.344**
Totaal		**-58.758**	**-57.733**	**-57.449**	**-57.118**	**-57.344**

Exploitatie Bestuur en Bedrijfsvoering (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		Begroting 2027	Voorjaars-nota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025	JEV 2026-2
Lasten	Rentelasten	237	370	370	317	601
	Afschrijvingen	1.350	1.447	1.701	1.753	1.634
	Personeelslasten	72.199	72.452	65.789	61.811	66.096
	Goederen en diensten	28.272	28.696	28.450	24.458	27.462
	Toevoeging aan voorziening	180	180	180	631	180
Totaal	**Lasten**	**102.237**	**103.145**	**96.490**	**88.970**	**95.973**
Baten	Baten ivm salarissen/soc.lst	1.248	1.330	1.085	1.810	1.408
	Opbrengsten van derden	6.084	5.821	5.479	5.601	5.726
	Bijdragen	1.590	1.510	1.681	2.144	1.526
	Geactiveerde lasten	5.870	5.870	5.870	5.877	5.870
	Rentebaten					
	Onttrekking aan voorziening	0		0	7	
Totaal	**Baten**	**14.792**	**14.531**	**14.115**	**15.438**	**14.530**
Totaal	**Nettolasten**	**-87.445**	**-88.615**	**-82.375**	**-73.532**	**-81.443**
	Waterschapsbelastingen	199.387	202.086	182.545	165.320	180.031
	Kwijtschelding / oninbaar	-3.031	-2.952	-2.537	-1.155	-2.715
	Totaal Baten Belastingheffing (netto)	**196.356**	**199.134**	**180.007**	**164.165**	**177.316**
	Dividend	800	765	765	765	811
	Saldo van de financieringsfunctie	-1.500	-2.987	308	2.003	3.176
Totaal	**Dekingsmiddelen**	**195.656**	**196.912**	**181.080**	**166.933**	**181.303**
	Onvoorzien	-972	-993	-834	0	-834
Totaal		**107.239**	**107.304**	**97.871**	**93.402**	**99.026**

Exploitatie Totaal (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		Begroting 2027	Voorjaars-nota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025	JEV 2026-2
Lasten	Rentelasten	11.199	12.354	11.917	10.674	12.148
	Afschrijvingen	31.318	32.643	31.849	25.048	29.753
	Personeelslasten	72.505	72.764	66.095	61.972	66.272
	Goederen en diensten	98.508	96.467	98.095	88.968	96.886
	Toevoeging aan voorziening	180	180	180	631	180
Totaal	**Lasten**	**213.710**	**214.409**	**208.137**	**187.293**	**205.239**
Baten	Baten ivm salarissen/soc.lst	1.248	1.330	1.085	1.810	1.408
	Opbrengsten van derden	10.962	10.523	9.740	10.809	11.402
	Bijdragen	1.945	1.834	2.030	2.606	1.863
	Geactiveerde lasten	5.870	5.870	5.870	5.877	5.870
	Rentebaten	0	1	0	1	0
	Onttrekking aan voorziening	0	0	0	7	0
Totaal	**Baten**	**20.025**	**19.558**	**18.725**	**21.109**	**20.543**
Totaal	**Nettolasten**	**-193.686**	**-194.850**	**-189.412**	**-166.184**	**-184.697**
	Waterschapsbelastingen	199.387	202.086	182.545	165.320	180.031
	Kwijtschelding / oninbaar	-3.031	-2.952	-2.537	-1.155	-2.715
	Totaal Baten Belastingheffing (netto)	**196.356**	**199.134**	**180.007**	**164.165**	**177.316**
	Dividend	800	765	765	765	811
	Saldo van de financieringsfunctie	-1.500	-2.987	308	2.003	3.175
Totaal	**Dekingsmiddelen**	**195.656**	**196.912**	**181.080**	**166.933**	**181.302**
	Onvoorzien	-972	-993	-834	0	-834
Totaal		**999**	**1.067**	**-9.166**	**749**	**-4.228**

Overzicht dekkingsmiddelen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Begroting 2027	Voorjaars-nota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025	JEV 2026-2
Waterschapsbelastingen					
Watersysteemheffing	85.247	90.151	80.534	69.702	79.868
Verontreinigingsheffing	1.130	0	487	309	740
Zuiveringsheffing	113.009	111.934	101.524	95.308	99.423
Totaal Baten Belastingheffing (bruto)	**199.387**	**202.086**	**182.545**	**165.320**	**180.031**
Kwijtschelding / oninbaar	-3.031	-2.952	-2.537	-1.155	-2.715
Totaal Baten Belastingheffing (netto)	**196.356**	**199.134**	**180.007**	**164.165**	**177.316**
Dividend	800	765	765	765	811
Saldo van de financieringsfunctie	-1.500	-2.987	308	2.003	3.175
Totaal Dekingsmiddelen	**195.656**	**196.912**	**181.080**	**166.933**	**181.302**

Onvoorzien (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Begroting 2027	Voorjaars-nota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025	JEV 2026-2
Totaal	**-972**	**-993**	**-834**	**0**	**-834**

Majeure projecten 2027

* Effect op doelrealisatie
* Financiële omvang (groter dan € 10 mln.)
* Impact op de omgeving
* Innovatief karakter
* Risico
* Samenwerking/afspraken met derden

De selectiecriteria of een project als majeur kan worden aangemerkt, zijn onderstaand weergegeven.
Hierbij geldt dat aan minimaal 2 van de criteria moet zijn voldaan om als majeur te worden aangemerkt:

Het Dagelijks Bestuur heeft de volgende projecten als majeur voor 2027 aangemerkt.

Voorstel Majeure projecten 2027

Programma		Ingebruikname pr	*Raming Beleidsbegroting 2027*
WK	P092802 Realisatie Riool Zuid L42+43+45	2038	50.000.000-100.000.000
WK	P092902 Realisatie leidingen 8, 9, 10 en 15	2038	50.000.000-100.000.000
WK	P069304 Mechanische zuivering Tilburg	2032	50.000.000-100.000.000
WK	P084702 Uitvoer renov en uitbreid SVI Mierlo	2028	50.000.000-100.000.000
WK	P084001 WBP5, schoon water nwe stoffen Eindh	2035	50.000.000-100.000.000
WK	P080101 Plfase EBP rwzi Eindh (zandfilter)	2035	50.000.000-100.000.000
WK	P063201 EBP rwzi Tilburg (zandfilter)	2032	25.000.000-50.000.000
WK	P070401 LTAP mech/electr revisie Hapert	2030	25.000.000-50.000.000
WK	P072701 Renovatie RWZI Haaren	2028	25.000.000-50.000.000
WK	P084002 WBP5, schoon water nwe stoffen Tilb	2032	25.000.000-50.000.000
WK	P094901 LTAP RWZI Eindhoven	2033	25.000.000-50.000.000
WK	P082002 LTAP algehele rev.RWZI St.Oedenrode	2032	25.000.000-50.000.000
WS	P068714 Hoogwaterbescherming Vught/Esch/Gestel	2032	25.000.000-50.000.000
WS	P089402 GGA Grenscorridor	2035	25.000.000-50.000.000
BB	P082301 Maatregelen voor Energie en Klimaat	2030	1.000.000-25.000.000
BB	P082601 Huisvesting 3.0	2027	1.000.000-25.000.000
BB	P088001 Energieneutralite rwzi Boxtel 470Wp	2028	1.000.000-25.000.000
BB	P082304 Accupakket	2026	1.000.000-25.000.000
BB	P080501 Sleutelplan	2028	1.000.000-25.000.000
WK	P072607 Uitvoering Influentgemaal RWZI Eindh	2028	1.000.000-25.000.000
WK	P083701 Huisvesting RWZI Tilburg	2031	1.000.000-25.000.000
WK	P085501 Nieuwe stoffen Hapert	2027	1.000.000-25.000.000
WK	P084701 Renovatie en uitbreiding SVI Mierlo	2026	1.000.000-25.000.000
WK	P082802 Onderhoud transportleid 15 – Mierlo	2028	1.000.000-25.000.000
WK	P080204 Budg pl inpas nutriënten/NS Tilburg	2032	1.000.000-25.000.000
WK	P077402 LTAP gebouwrenovatie Hapert	2030	1.000.000-25.000.000
WK	P078502 Onderhoud PL 84 Haaren	2028	1.000.000-25.000.000
WK	P092301 Nooduitlaat Tilburg	2029	1.000.000-25.000.000
WK	P077007 Planvormingsfase 4e trap Tilburg	2028	1.000.000-25.000.000
WK	P092801 Voorond onderh Riool Zuid L42+43+45	2027	1.000.000-25.000.000
WK	P092901 Voorond onderh Leidingen 8,9,10en15	2027	1.000.000-25.000.000
WK	P077009 Interreg Tilburg O3/GAK/NP	2027	1.000.000-25.000.000
WK	P087401 Ren+verv afvalwat.transp.systeem alg	2031	1.000.000-25.000.000
WK	P081701 LTAP algeh.rev.RWZI Biest Houtakker	2035	1.000.000-25.000.000
WK	P094601 Full scale waterfabriek	2033	1.000.000-25.000.000
WK	P082201 LTAP algehele rev.RWZI Soerendonk	2034	1.000.000-25.000.000
WK	P069308 Vervolginvesteringen LTAP	2030	1.000.000-25.000.000
WK	P064505 Waterharmonica fase 2	2033	1.000.000-25.000.000
WK	P094501 Demo effluent hergebruik	2029	1.000.000-25.000.000
WK	P079604 RWZI Boxtel Fase 10	2026	1.000.000-25.000.000
WK	P090101 Nooduitlaat RWZI Eindhoven	2029	1.000.000-25.000.000
WK	P077203 Groot onderhoud VBT 2	2027	1.000.000-25.000.000
WK	P077202 Groot onderhoud VBT 1	2026	1.000.000-25.000.000
WK	P077104 Budg pl inpas nutriënten/NS Eindhn	2035	1.000.000-25.000.000
WK	P069321 LTAP voorbezinktanks	2027	1.000.000-25.000.000
WK	P082901 Onderhoud transportleid 30 – Eersel	2027	1.000.000-25.000.000
WK	P087501 Bedrijfsgebouw Boxtel RWZI	2026	1.000.000-25.000.000
WK	P072603 Influentgem. en roostergoed RWZI Ehv	2026	1.000.000-25.000.000
WK	P063501 Piekemissies overige clusters	2031	1.000.000-25.000.000
WK	P064502 Waterharmonica	2030	1.000.000-25.000.000
WK	P088601 Renovatie RG Udenhout	2030	1.000.000-25.000.000
WK	P072001 Renovatie RG Goirle	2028	1.000.000-25.000.000
WK	P089501 Levensd. verlengende maatre.PL Aalst	2028	1.000.000-25.000.000
WK	P086201 Leiding 82 Maarheeze	2029	1.000.000-25.000.000
WK	P091101 Verbeterinvesteringen CAMBI installa	2028	1.000.000-25.000.000

WK	P077006 Pilot Eindhoven NenP Nieuwe stoffen	2030	1.000.000-25.000.000
WK	P063307 Dommelbeluchting station 2-3	2031	1.000.000-25.000.000
WK	P069601 Vervangen vijzel De Meern	2027	1.000.000-25.000.000
WK	P087201 Wijziging bandindikker St.Oedenrode	2028	1.000.000-25.000.000
WK	P077001 Aanpak nieuwe stoffen	2030	1.000.000-25.000.000
WK	P072801 LTAP RG Sint-Michielsgestel	2029	1.000.000-25.000.000
WK	P073401 LTAP rioolgemaal Eersel	2030	1.000.000-25.000.000
WK	P075901 Renovatie RG Ladonk	2027	1.000.000-25.000.000
WK	P071101 LTAP renovatie Moerenburg	2029	1.000.000-25.000.000
WK	P073301 LTAP rioolgemaal Vught	2029	1.000.000-25.000.000
WK	P058403 Projecten Circulaire waterketen	2031	1.000.000-25.000.000
WK	P069307 Levensduur verlengend MZ	2030	1.000.000-25.000.000
WK	P085101 Vervanging persleiding St. Oedenrode	2026	1.000.000-25.000.000
WK	P073001 LTAP RG Helvoirt	2026	1.000.000-25.000.000
WK	P082902 Onderhoud inprikpunt 28.TP143 Eersel	2026	1.000.000-25.000.000
WK	P094801 Inmeten ondergrondse Infra	2031	1.000.000-25.000.000
WK	P076301 Renovatie RG Casteren+deel PL	2029	1.000.000-25.000.000
WK	P093201 Vervangen SCADA Waterketen	2028	1.000.000-25.000.000
WK	P073201 LTAP rioolgemaal Riethoven	2029	1.000.000-25.000.000
WS	P089403 GGA Grenscorridor Spoor 2	2028	1.000.000-25.000.000
WS	P082701 DO207-st1, verv stuw Afwatering Boxtel	2027	1.000.000-25.000.000
WS	P092501 Pilot flanken	2031	1.000.000-25.000.000
WS	P092601 GGA Strabrechtse Heide	2031	1.000.000-25.000.000
WS	P068704 Restant herstelprogram keringen WBP6	2031	1.000.000-25.000.000
WS	P089301 Gebiedsproces Bovenlopen Beerze	2032	1.000.000-25.000.000
WS	P051418 Hoogwatermaatregelen St. Oedenrode	2027	1.000.000-25.000.000
WS	P093101 Geaut krooshekreinigers en afsluiter	2030	1.000.000-25.000.000
WS	P086701 Gebiedsontw/inricht. Sterkselsche Aa	2031	1.000.000-25.000.000
WS	P090201 DO1-st2 verv.stuw St.Michielsgestel	2031	1.000.000-25.000.000
WS	P090301 DO1-st3 vervangen Vughterstuw	2031	1.000.000-25.000.000
WS	P065202 Baggeren Schoonberg	2028	1.000.000-25.000.000
WS	P065206 Baggeren klotputten	2033	1.000.000-25.000.000
WS	P016915 Essche Stroom Bruggelaar	2026	1.000.000-25.000.000
WS	P084101 WBP5, progr vold water (blauwe opg)	2030	1.000.000-25.000.000
WS	P086901 NNP Helvoirts Broek Noord en Zuid	2031	1.000.000-25.000.000
WS	P016920 Essche Stroom Bruggelaar fase 2	2028	1.000.000-25.000.000
WS	P089401 Programmabureau Grenscorridor	2028	1.000.000-25.000.000
WS	P068712 RK Klotputten	2028	1.000.000-25.000.000
WS	P034006 BHS Run Schaiksedijk/Stevert	2028	1.000.000-25.000.000
WS	P068711 Herstel Dommeldijken SMG-BBN	2026	1.000.000-25.000.000
WS	P034702 Vencompl. Leenderbos en Tong.reepdal	2026	1.000.000-25.000.000
WS	P087001 Groot + Klein Witsem & NNP het Goor	2031	1.000.000-25.000.000
WS	P086604 Raamsloop Hulsel	2029	1.000.000-25.000.000
WS	P084601 Vervanging gemalen Halder	2026	1.000.000-25.000.000
WS	P087601 Implementatie Hoofdpost PA Watersyst	2028	1.000.000-25.000.000
WS	P034007 Inrichting beekdal Run Heers-Dommel	2027	1.000.000-25.000.000
WS	P085601 Reservering EVZ	2027	1.000.000-25.000.000
WS	P068705 HOVK Bossche Broek Zuid	2026	1.000.000-25.000.000
WS	P035701 Vispassage Opwettense Watermolen	2026	1.000.000-25.000.000
WS	P019905 Beekherstel Groote Beerze 2B	2031	1.000.000-25.000.000
WS	P075406 Keersop Midden fase 2	2032	1.000.000-25.000.000
WS	P075605 Automatiseren stuwen 4e tranche	2027	1.000.000-25.000.000
WS	P068703 Programmaman herstel keringen	2026	1.000.000-25.000.000
WS	P091501 DO2-gm1, vervangen Keske	2027	1.000.000-25.000.000
WS	P091701 RS383-gm1, vervangen Pijendijk	2027	1.000.000-25.000.000
WS	P091801 ZL22-gm1, vervangen Leemkuilen	2027	1.000.000-25.000.000
WS	P086603 Kl. Beerze traject Heuvel-Den Aard	2028	1.000.000-25.000.000
WS	P093401 Investeringen beheer watersyst. 2031	2031	1.000.000-25.000.000
BB	P090901 Aanpassing en herstel dakterras	2027	0-1.000.000
BB	P090801 Herinrich. terrein hoofdk. E-parker	2027	0-1.000.000
BB	P094701 Zonnepark-Klimaatbuffer Someren	2026	0-1.000.000
BB	P082302 Overname besta zonneveld RWZI Haaren	2027	0-1.000.000
BB	P087901 Energieneutraliteit, rwzi Hapert PVT	2027	0-1.000.000
BB	P082303 Zonnecarport Eindhoven	2027	0-1.000.000
BB	P091001 Duurzaam. technische installatie HKT	2026	0-1.000.000
WK	P075801 LTAP RG Mierlo DVV	2027	0-1.000.000
WK	P082401 LTAP Effluentdeb.meter RWZI Tilburg	2026	0-1.000.000
WK	P074601 LTAP RG Mierlo-Dorp	2030	0-1.000.000
WK	P073101 LTAP rioolgemaal Knegsel	2028	0-1.000.000
WK	P063308 Dommelbelucht. station1-Effluentgoot	2027	0-1.000.000

WK	P069901 Vervangen RG Spoordonk	2026	0-1.000.000
WK	P077401 LTAP gebouwrenovatie Eindhoven	2031	0-1.000.000
WK	P070601 LTAP revisie buffer Best	2028	0-1.000.000
WK	P087101 Arbo- en veiligheidsvoorz rioolgemal	2028	0-1.000.000
WK	P072901 Renovatie RG Nijnsel	2027	0-1.000.000
WK	P083201 Aanpassingen RS Eindhoven	2031	0-1.000.000
WK	P065601 Programmaruimte	2032	0-1.000.000
WK	P074701 LTAP RG Soerendonk	2030	0-1.000.000
WK	P083001 Aanpassingen RG Biezenmortel	2030	0-1.000.000
WK	P083101 Aanpassingen RG Liempde	2030	0-1.000.000
WK	P076501 LTAP RG Hoogeloon	2029	0-1.000.000
WK	P094001 Renovatie erfgoed Moerenburg	2030	0-1.000.000
WK	P094301 Vervangen koppelstukken PL Eindhoven	2027	0-1.000.000
WK	P076601 LTAP RG Netersel	2029	0-1.000.000
WK	P074501 LTAP RG Son	2028	0-1.000.000
WK	P076401 LTAP RG Hooge Mierde	2029	0-1.000.000
WK	P076101 LTAP RG Vessem	2027	0-1.000.000
WK	P039804 Impact based RTC	2031	0-1.000.000
WK	P077102 Systeemkeuze/VO Eindhoven	2028	0-1.000.000
WK	P069801 Vervangen RG Budel Dorpplein	2028	0-1.000.000
WK	P093001 Zeefbocht Anammox deelstr. rwzi Tilb	2026	0-1.000.000
WK	P076001 LTAP RG Lage Mierde	2028	0-1.000.000
WK	P077008 Monitoring nieuwe stoffen	2028	0-1.000.000
WK	P081801 LTAP transportstelsel Boxtel	2027	0-1.000.000
WK	P094101 Inbraakbeveiliging kritieke gemalen	2027	0-1.000.000
WK	P059906 Doorontwikkeling Kallisto Lange Term	2029	0-1.000.000
WK	P091301 RG Halder renovatie	2028	0-1.000.000
WK	P089601 Ophogen RG Eeneind te Nuenen	2027	0-1.000.000
WK	P094401 Herstel schade regelstat de Meeren	2027	0-1.000.000
WK	P058414 Transitiefase PHA2USE	2026	0-1.000.000
WK	P064501 Tennet, begeleiding	2026	0-1.000.000
WK	P069322 LTAP Bedrijfswater	2027	0-1.000.000
WK	P069701 Renovatie RG Duizel	2027	0-1.000.000
WK	P065602 Risicoreservering	2031	0-1.000.000
WK	P065101 Onzekerheidsmarge programma 2	2034	0-1.000.000
WK	P063301 Piekemissies cluster Eindh– zuurstof	2026	0-1.000.000
WK	P079901 Plfase Piekemissies Eindh zuurstof	2026	0-1.000.000
WK	P080001 Plfase Piekemissies Eindh. ammonium	2026	0-1.000.000
WK	P080201 Budget Plan Tilburg capaciteitsuitbr	2026	0-1.000.000
WK	P077101 Budget plan Eindh capaciteitsuitbrei	2026	0-1.000.000
WS	P089440 Deelgebied H: De Plateaux-Hageven	2027	0-1.000.000
WS	P089405 Deelgebied A: Waalre-Veldhoven	2027	0-1.000.000
WS	P089450 Deelgebied J: Luijksgestel	2027	0-1.000.000
WS	P085901 Automatis kroosrekreiniger 1e deel	2026	0-1.000.000
WS	P091401 DL5-gm1, vervangen Sportparkdreef	2032	0-1.000.000
WS	P091601 DL15-gm1, vervangen Vosseberg	2032	0-1.000.000
WS	P087002 Inrichten Gegraven Strijper Aa	2028	0-1.000.000
WS	P087305 Programmamanagement-HOWABO	2026	0-1.000.000
WS	P093901 ZL1, duurzaam taludherstel	2033	0-1.000.000
WS	P019903 Beekherstel Groote Beerze traject 2A	2027	0-1.000.000
WS	P075402 Keersop Midden	2029	0-1.000.000
WS	P089303 Gebiedsproces De Pielis	2029	0-1.000.000
WS	P065205 De Vleut; comp O + W + N	2027	0-1.000.000
WS	P089330 Herinfiltratie Pielis (uitv.)	2028	0-1.000.000
WS	P093301 Investeringen beheer watersyst. 2030	2030	0-1.000.000
WS	P089305 Gebiedsproces A67 Noord	2029	0-1.000.000
WS	P034807 N2000 project Dommeldal	2029	0-1.000.000
WS	P091201 Vispassages Oisterwijk e.o	2027	0-1.000.000
WS	P089803 GE1 Eindh. verlagen bestaande kade	2027	0-1.000.000
WS	P065204 De Vleut; comp. ZW + ZO	2033	0-1.000.000
WS	P090401 DL1-19712 verv.geaut.kroosrekrein.Eh	2028	0-1.000.000
WS	P088801 Voorbereiding Nieuwe Leij	2028	0-1.000.000
WS	P093801 Verv. damwanden Klompven Oisterwijk	2028	0-1.000.000
WS	P085610 EVZ Hoevensche Loopje	2028	0-1.000.000
WS	P081210 Klimaatrobuust niet subsidiabel	2027	0-1.000.000
WS	P087303 Peilopzet watersysteem – HOWABO	2026	0-1.000.000
WS	P081207 Watercons. Maatregel. 2e tranche	2026	0-1.000.000
WS	P086401 Beekherstel Poppelsche Leij (N2000)	2032	0-1.000.000
WS	P086705 Gebiedsprogr. deelgebied Sterks. Aa	2027	0-1.000.000
WS	P085604 EVZ Weergraaf	2027	0-1.000.000

WS	P092101 ZL1 kasteel Zwijnsbergen betuining	2026	0-1.000.000
WS	P088501 Automatiseren stuw (Interreg proj.)	2026	0-1.000.000
WS	P088301 Aanpas. biozone RWZI Biest Houtakker	2026	0-1.000.000
WS	P068715 Herstel keringen Moergestels Broek	2026	0-1.000.000
WS	P068716 Erfgoeddeal	2030	0-1.000.000
WS	P085607 EVZ Beeksche Waterloop Zuid	2026	0-1.000.000
WS	P087301 Optim. Bossche Broek – HOWABO	2026	0-1.000.000
WS	P085606 EVZ Bruggerijt	2026	0-1.000.000
WS	P089701 Waterberging Gijzelaar en NVO BS5	2026	0-1.000.000
WS	P086301 Collect. aanlegsteiger StMichielsges	2027	0-1.000.000
WS	P085605 EVZ Ruijsbossche Waterloop	2027	0-1.000.000
WS	P086001 Verv. pomp gemaal Hambrug	2026	0-1.000.000
WS	P019802 Herinrichting Reuseldal Zuid	2029	0-1.000.000
WS	P090701 Investeringen beheer watersyst. 2028	2028	0-1.000.000
WS	P091901 Investeringen beheer watersyst. 2029	2029	0-1.000.000
WS	P089901 BS21-gm1, Heibloemdijk, Oirschot	2026	0-1.000.000
WS	P085611 EVZ KRW De Run 600m	2029	0-1.000.000
WS	P085401 Klimaatbuffer Brouwersweijer	2026	0-1.000.000
WS	P089802 Automatiseren bestaande stuw GE1-st6	2026	0-1.000.000
WS	P089801 Automatiseren bestaande stuw GE1-st5	2026	0-1.000.000
WS	P088201 ZL32, ombouw hoogwatersch naar stuw	2026	0-1.000.000
WS	P089304 Gebiedsproces Bosw. De Kempen	2029	0-1.000.000
WS	P034804 Inrichtingsplan De Hogt	2027	0-1.000.000
WS	P089302 Gebiedsproces Cartierheide + Witrijt	2029	0-1.000.000
WS	P086002 Verv. pomp gemaal Boskantseweg	2026	0-1.000.000
WS	P016914 De Ruiting Landgoed Vughts	2026	0-1.000.000
WS	P091402 DL5-gm1, verv. elektr. component	2027	0-1.000.000
WS	P091602 DL15-gm1, verv. elektr. component	2027	0-1.000.000
WS	P068708 HOVK Van Salmstraat Boxtel	2026	0-1.000.000
WS	P090001 Klimaatbuffer Vaderland	2026	0-1.000.000
WS	P081208 Watercons. Maatregel. 3e tranche	2027	0-1.000.000
WS	P089340 Waterconserv. Bosw. De Kempen (uitv)	2027	0-1.000.000
WS	P089331 Pilot waterconserv. Pielis (uitv.)	2027	0-1.000.000
WS	P089332 Waterconser. Goorloop Pielis (uitv.)	2028	0-1.000.000
WS	P089455 Grenscorridor Oost	2027	0-1.000.000
WS	P084901 Optimalisat waterinlaat Sonse Heide	2026	0-1.000.000
WS	P090501 Investeringen beheer watersyst. 2026	2026	0-1.000.000
WS	P089101 Beeksche waterloop	2026	0-1.000.000
WS	P085609 EVZ Run zijtak 3	2026	0-1.000.000
WS	P019110 Nazorg P019109 Sifon Kleine Beerze	2026	0-1.000.000
WS	P089320 Waterconserv. Witrijt BS (uitv.)	2028	0-1.000.000
WS	P075405 Nazorg P075401 Keersopperbeemden	2026	0-1.000.000
WS	P075404 Keersop Bovenlopen	2026	0-1.000.000
WS	P067602 Nazorg P067601 Beekherstel Reusel Ba	2026	0-1.000.000
WS	P085608 EVZ KRW Voorste Stroom	2028	0-1.000.000
WS	P090601 Investeringen beheer watersyst. 2027	2027	0-1.000.000
WS	P019904 Nazorg P019901 Beekherstel Groote Be	2026	0-1.000.000
WS	P018803 Scheeken	2028	0-1.000.000
WS	P092401 De Brand-Oost/Hengstven	2031	0-1.000.000
WS	P018806 Mortelen	2026	0-1.000.000
WS	P089425 Deelgebied E: Borkel en Schaft	2027	0-1.000.000
WS	P018703 Nazorg P018701 Antiverdroging De Utr	2026	0-1.000.000
WS	P082703 ES1-st1, Nemelear	2026	0-1.000.000
WS	P092701 BZ63-st4, automatiseren stuw	2027	0-1.000.000
WS	P093501 Drinkwaterlandschap Groote Heide	2030	0-1.000.000
WS	P084801 Inrichten Bossche Broek Zuid	2026	0-1.000.000
WS	P086801 NNP Gijzenrooische Zegge	2028	0-1.000.000
WS	P019804 P019801 Beekher Reus de Mierden-Nrd	2026	0-1.000.000
WS	P089410 Deelgebied B: Riethoven	2027	0-1.000.000
WS	P089415 Deelgebied C: Dommelen-Valkenswaard	2027	0-1.000.000
WS	P089420 Deelgebied D: Kempervennen	2027	0-1.000.000
WS	P089430 Deelgebied F: Westerhoven	2027	0-1.000.000
WS	P089435 Deelgebied G: Bergeijk	2027	0-1.000.000
WS	P089445 Deelgebied I: Lommel-Kolonie	2027	0-1.000.000
WS	P075607 Automatis stuwen 3e tranche P075604	2027	0-1.000.000

Beantwoording technische vragen beeldvormende bijeenkomst 14 oktober 2026 – Belastingverordeningen 2027

I Technische vragen gesteld tijdens de beeldvormende bijeenkomst

Er zijn geen openstaande technische vragen die n.a.v. de beeldvormende bijenkomst van 14 oktober nog schriftelijk beantwoord dienen te worden.

II Technische vragen ontvangen na de beeldvormende bijeenkomst

Mirjam Bemelmans (WN)

Vraag 1
Verordening zuiveringsheffing ’27: De huidige heffingssystematiek richt zich voornamelijk op zuurstofverbruik en een specifieke groep metalen. Alle relevante persistente en toxische stoffen worden niet in beeld gebracht. Het format ligt nog bij de unie.
Wat en volgens welke systematiek mag het waterschap aan (in)directe lozers van afvalwater in rekening brengen, wat is het (huidige) juridisch kader? Wordt er al gewerkt aan een toekomstig juridisch kader?
Daarbij denkend aan de onderstaande groepen.
1. PFAS groepen, overige ZZS zeer zorgwekkende stoffen
2. Medicijnresten, hormoonverstorende stoffen en relevante bestrijdingsmiddelen
3. Aanvullende metalen en andere verontreinigende stoffen

Antwoord
De grondslag en heffingsmaatstaf zijn geregeld in artikel 3 van de verordening 2027. Hierin zijn geen van bovengenoemde groepen opgenomen. Dat komt omdat we kiezen voor een aanpak bij de bron, geen stoffen in het water, zodat het water niet gezuiverd hoeft te worden en er dus geen heffing noodzakelijk is. Omdat de bovengenoemde groepen niet zijn opgenomen in de verordening, kunnen ze niet aan de heffing worden onderworpen. Het voornemen is om het influentbeleid te herzien en door te ontwikkelen, met als doel om schadelijke stoffen eerder in de keten aan te pakken, en zo de instroom daarvan naar de RWZIs te beperken. Het influentbeleid wordt daarmee een belangrijk instrument voor bronaanpak.

We volgen de ontwikkelingen van het format van de Unie en beoordelen wat de impact daarvan voor onze verordening wordt.

Waarom geen PFAS in de zuiveringsheffing ?
Onderzoek van STOWA toont aan dat rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's) PFAS met de huidige biologische technieken niet uit het water kunnen filteren. Soms stijgt de PFAS-concentratie in het effluent zelfs doordat zogeheten 'precursors' (voorlopercellen) tijdens het zuiveringsproces afbreken tot stabiele PFAS-varianten. Vanwege de ZZS-classificatie geldt er een strikte minimalisatieplicht, dus een aanpak bij de bron en niet bij de behandeling. Omdat de nadruk dus ligt op weigeren of beperken van lozing, kan het waterschap de lozing van PFAS niet simpelweg 'afkopen' met een heffing.

In de basis geldt voor medicijnresten en nutriënten hetzelfde, met die aanvulling dat door de herziening van de Europese Richtlijn stedelijk afvalwater waterschappen verplicht worden om de rwzi's uit te breiden met een vierde zuiveringstrap. Dit is een aanvullende, geavanceerde technologie (zoals ozonbehandeling, actieve kool of membraanfiltratie) die specifiek is ontworpen om microverontreinigingen zoals medicijnresten voor minstens 80% te

verwijderen. Deze installaties kosten enorm veel geld. Als dit volledig via de reguliere Zuiveringsverordening (en dus de zuiveringsheffing) wordt gefinancierd, stijgt de waterschapsbelasting voor burgers fors. De Unie van Waterschappen en Europese regelgeving zetten daarom in op een UPV-systeem. Dit betekent dat de farmaceutische industrie (de producenten van de medicijnen) moet gaan meebetalen aan de extra zuiveringskosten, in plaats van dat de rekening volledig bij de burger (middels de reguliere verordening) neergelegd wordt.

Gecombineerde commissievergadering

Dossiernummer 4425
Extern Zaak ID 0539367548
Vergaderdatum 4 november 2026
Agendapunt 2
Titel Ontwerp WBP6

Geagendeerd	Vergaderdatum
Gecombineerde commissievergadering	**4 november 2026**

Kenmerk: 412555 / 412592

Aan het algemeen bestuur

Datum: 25 november 2026

Vaststelling Ontwerp Waterbeheerprogramma 6 (11104 Waterbeheerplan)

Voorstel

1. Het Ontwerp Waterbeheerprogramma 6 (2028-2033) vast te stellen;
2. Conform de omgevingswet de verantwoordingsrapportage voor de participatie op het Ontwerp Waterbeheerprogramma 6 vast te stellen.

0. Korte samenvatting

Met het voorgestelde WBP6 kiest Waterschap De Dommel voor een heldere koers richting een klimaatbestendig en veerkrachtig water- en bodemsysteem. Het programma is tot stand gekomen na een intensief participatietraject en biedt duidelijkheid over de richting, sluit aan bij de Brabantbrede aanpak van water en bodem sturend en vormt de basis voor de uitvoering in de periode 2028-2033.

Het programma is ambitieus met de kanttekening dat het tempo van realisatie van deze doelen in belangrijke mate afhankelijk is van het tempo dat onze gebiedspartners kunnen maken.

Het AB wordt nu gevraagd om het ontwerp-WBP6 vast te stellen. Dit wordt vervolgens ter inzage gelegd. Het definitieve WBP6 wordt eind 2027 vastgesteld door het nieuw gekozen algemeen bestuur.

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Het huidige Waterbeheerprogramma 2022-2027, Water als basis voor een toekomstbestendige leefomgeving, loopt eind 2027 af. Waterschappen zijn wettelijk verplicht iedere zes jaar een waterbeheerprogramma op te stellen. De afgelopen jaren zijn belangrijke stappen gezet in de transitie naar een water- en bodemsysteem dat beter bestand is tegen droogte, wateroverlast en klimaatverandering. WBP6 bouwt hierop voort en beschrijft welke volgende stappen noodzakelijk zijn om de lange-termijnambitie richting 2050 te realiseren.

1.2. Beleidscontext/Historie

Het WBP is het strategisch beleidsplan van het waterschap. Het WBP helpt bij het plannen en uitvoeren van ons waterbeheer. Het programma houdt rekening met de lange termijnvisie van het waterschap, geeft richting aan de doelen. Dit zorgt voor transparantie en biedt burgers, bedrijven en andere belanghebbenden inzicht in het waterbeheer. Ook dient het WBP als leidraad voor de organisatie waarlangs beleid gemaakt wordt.

Voor het WBP gelden de volgende belangrijke uitgangspunten:

- Het maakt een vertaalslag van Europees-, rijks- en provinciaalbeleid naar strategische doelen voor het waterschap;
- Het legt de verbinding tussen de (water)visie van het waterschap en de omgevingsvisies van de provincies en gemeenten;
- Het vertaalt de visie van het waterschap in doelen en programmalijnen;
- Het gaat uit van de fysieke kenmerken van het gebied.

Sinds de vaststelling van WBP5 heeft De Dommel uitwerking gegeven aan de hierin aangekondigde watertransitie, zoals de Watervisie en het handelingsperspectief. Ook voor WBP6 vormen deze documenten het vertrekpunt.

2. Doel/meetbaar effect
Dit Waterbeheerprogramma (WBP6) beschrijft de strategische koers van Waterschap De Dommel voor de periode 2028-2033 met een doorkijk naar 2050. Het is de basis voor de daaruit volgende stappen: uitvoeringsplan, verdere uitwerking beleid en instrumentarium. Met de jaarlijkse planning- en controlcyclus wordt gestuurd op voortgang, prestaties en doelbereik, met als doel de uitvoering bestuurlijk, organisatorisch en financieel te beheersen.

Het uitvoeringsplan is de verdere uitwerking van de programmalijnen naar concrete maatregelen, projecten, investeringen, capaciteit, middelen, planning en verantwoordelijkheden. Deze wordt op basis van een vastgesteld Ontwerp WBP6 opgesteld en is gereed voordat het definitief WBP6 wordt vastgesteld door het nieuwe bestuur.

3. Uitwerking van het voorstel

3.1. Inhoud en argumenten
Product is tot stand gekomen met brede participatie
Het omgevingswetinstrument Programma kent een wettelijke motiveringsplicht voor participatie. Dit betekent dat het waterschap moet beschrijven hoe inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen zijn betrokken bij de voorbereiding van het programma en welke resultaten deze betrokkenheid heeft opgeleverd.

De participatie is volgens het participatieplan verlopen. Medewerkers van het waterschap, inwoners, bedrijven, agrarische ondernemers, kennisinstellingen, natuurorganisaties, regionale en nationale overheden hebben op verschillende manieren hun kennis, ervaringen en ideeën ingebracht.

De opbrengst van deze participatie is teruggekoppeld via de publicatie van de notitie Rode Draden, het contourendocument en de verantwoordingsrapportage participatie. Daarmee is inzichtelijk gemaakt hoe de ontvangen inbreng de basis is geweest voor de totstandkoming van het ontwerp WBP6.

WBP6 geeft duidelijkheid in wat watertransitie betekent voor land en watergebruik
In de afgelopen jaren is het waterschap met WBP5 als leidraad intensief in gesprek gegaan met inwoners, partners en andere betrokkenen in het gebied. Daarbij bleek er brede steun te zijn voor het principe *water en bodem sturend*. Ook de andere Brabantse waterschappen en de provincie Noord-Brabant hebben dit uitgangspunt in de afgelopen planperiode omarmd. Hierdoor is een gezamenlijk beeld ontstaan van het toekomstige water- en bodembeheer. Ook wordt het principe *water en bodem sturend* in diverse gebiedsprocessen gezien als een belangrijke en logische basis voor de nog te maken keuzes over de toekomstige inrichting en het gebruik van de ruimte.

Uit de participatie met bestuur, externe partijen en de eigen organisatie kwam echter ook een belangrijk aandachtspunt naar voren. Voor veel betrokkenen is nog onvoldoende duidelijk wat het principe *water en bodem sturend* concreet betekent voor het toekomstige landgebruik. Vragen leven over welke veranderingen nodig zijn, wanneer deze veranderingen verwacht worden en welke instrumenten en middelen het waterschap daarbij wil en gaat inzetten. Ook binnen de eigen organisatie bleek behoefte aan meer richting en een gezamenlijk handelingsperspectief.

WBP6 biedt deze duidelijkheid. Het programma maakt inzichtelijk welke koers het waterschap kiest, welke stappen de komende jaren worden gezet en welke bijdrage daarbij van het waterschap, gebiedspartners en andere betrokkenen wordt verwacht.

Met WBP6 worden cruciale vervolgstappen gezet
Het waterschap zet met de programmalijnen in deze planperiode cruciale stappen in de watertransitie. In deze periode neemt het bestuur onder meer een besluit over de toekomst van de waterketen. Daarbij wordt primair ingezet op bronaanpak. Bij indirecte lozingen ligt de nadruk op het terugdringen van verontreinigingen bij de gebruiker, in plaats van deze op de RWZI's via aanvullende zuiveringsmaatregelen te verwijderen. Voor directe lozingen en diffuse bronnen staat het beperken van emissies naar het watersysteem centraal. Hierdoor wordt beter zichtbaar welke verontreinigingen met bronmaatregelen kunnen worden voorkomen en waar aanvullende maatregelen nodig blijven om de waterkwaliteit verder te verbeteren en KRW-doelen te ondersteunen. Ook wordt, in lijn met het koersdocument Beregeningsbeleid, een start gemaakt met het verminderen van grondwateronttrekkingen op de ruggen.

Veel van deze keuzes worden verankerd in een vernieuwde waterschapsverordening, die uiterlijk in 2030 gereed is. Vanaf 2030 beschikt het waterschap daarmee over een robuust juridisch kader om, waar nodig, meer sturend en regulerend op te treden. Zo wordt de juridische basis gelegd onder de transitie naar een toekomstbestendig water- en bodemsysteem.

Waterschap neemt de watersysteemindeling over van het addendum RWP
In WBP6 wordt de watersysteemindeling van koppen, flanken en beekdalen geharmoniseerd met de Brabantbrede indeling van ruggen, flanken, beekdalen en polders welke op 18 februari 2025 is vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant in het Regionaal Water en Bodem Programma Noord-Brabant. Hierdoor ontstaat meer duidelijkheid, herkenbaarheid en uniformiteit voor inwoners, gebiedspartners en andere belanghebbenden.

Daarnaast sluit het waterschap hiermee aan bij de provinciale uitwerking van het principe ‘water en bodem sturend’ en de gebiedsgerichte aanpak die Brabantbreed wordt toegepast.

De Brabantbrede indeling voegt polders als extra categorie toe en is gebaseerd op deels andere kaartondergronden. Daardoor verschillen de kaarten op enkele punten van elkaar. Het onderliggende concept en de beoogde werking van het water- en bodemsysteem blijven echter ongewijzigd. Om zorgvuldig om te gaan met situaties waarin de huidige en de nieuwe kaarten van elkaar verschillen, wordt een overgangsregeling uitgewerkt. Hierin wordt vastgelegd hoe gedurende de overgangsperiode wordt gehandeld bij verschillen tussen beide kaartsets, onder meer in relatie tot de bestaande stimuleringsregelingen.

3.2. Risico’s

Voortgang sterk afhankelijk van gebiedspartners

Samen met onze gebiedspartners bouwen wij stapsgewijs aan de benodigde juridische instrumenten voor de water- en bodemtransitie. Tegelijkertijd vragen wij aan medeoverheden om het principe van water en bodem sturend te verankeren in hun eigen beleid, regelgeving en ruimtelijke afwegingen. Deze gezamenlijke aanpak is noodzakelijk voor een effectieve en samenhangende uitvoering. De voortgang en het uiteindelijke doelbereik zijn daardoor echter mede afhankelijk van de mate waarin gebiedspartners inhoudelijk aansluiten en in hetzelfde tempo meebewegen. Hierdoor liggen niet alle factoren die bepalend zijn voor het succes van WBP6 binnen de directe invloedssfeer van het waterschap.

De verandering raakt iedereen- heb oog voor elkaar

Tegelijkertijd zijn de huidige inrichting van ons watersysteem en het gebruik van bodem en water het resultaat van keuzes die de samenleving gemaakt heeft. De opgaven waar we nu voor staan vragen om een andere koers, maar dat betekent niet dat het verleden of bepaalde groepen als oorzaak van het probleem kunnen worden aangewezen.

Veranderingen kunnen leiden tot zorgen, vragen en weerstand. Die gaat het waterschap niet uit de weg. Juist door het gesprek aan te gaan, belangen zorgvuldig af te wegen en samen naar oplossingen te zoeken, wordt gewerkt aan een toekomstbestendig watersysteem. Daarbij is het streven om binnen het maatschappelijke belang zoveel mogelijk recht te doen aan de belangen en mogelijkheden van individuele betrokkenen.

4a. Financiën

Het programma biedt helderheid over de koers. Daarbij vormt niet het huidige uitvoeringsvermogen het vertrekpunt, maar wat binnen deze periode nodig is om de doelen voor 2050 daadwerkelijk te realiseren. De financiële kaders voor de uitvoering worden door het nieuwe bestuur vastgesteld in het coalitie-akkoord in 2027 en zijn geldend vanaf de voorjaars- en begrotingscyclus 2028.

De uitvoering van WBP6 zal een stevige inzet van mensen en middelen vragen. Na vaststelling van het Ontwerp WBP6 wordt daarom een uitvoeringsplan opgesteld, waarin de benodigde capaciteit, investeringen en financiële middelen nader worden uitgewerkt. Ook worden daarin bestuurlijke keuzes inzichtelijk gemaakt aan de hand van verschillende scenario’s. Hierbij vindt een zorgvuldige afweging plaats tussen tijd (het tempo van doelbereik richting 2050), middelen (de benodigde middelen in de periode 2028-2033) en kwaliteit (de gekozen aanpak en het beoogde effect). De uitkomsten van deze afweging vormen een belangrijke bouwsteen voor de definitieve vaststelling van WBP6.

Met de jaarlijkse planning- en controlcyclus wordt gestuurd op voortgang, prestaties en doelbereik, met als doel de uitvoering bestuurlijk, organisatorisch en financieel te beheersen.

4b Randvoorwaarden
Belangrijke randvoorwaarden (risico's) voor het tempo van de realisatie van de doelen is de mate waarin gebiedspartners kunnen aansluiten bij de benodigde veranderingen en het tempo dat gemaakt kan worden bij het realiseren van de veranderingen als gevolg van de beschikbaarheid van voldoende financiële middelen, voldoende capaciteit en specialistische kennis.

Tegelijkertijd heeft het waterschap een eigen wettelijke verantwoordelijkheid voor het watersysteem. De ambitie voor 2050 vormt daarom het vertrekpunt voor WBP6 en wordt niet vooraf aangepast aan het huidige tempo van gebiedsprocessen of maatschappelijke ontwikkelingen. Juist een heldere koers maakt zichtbaar welke keuzes, investeringen en inspanningen nodig zijn om de lange termijnambitie te realiseren en biedt gebiedspartners duidelijkheid over de richting van het toekomstige water- en bodemsysteem.

Daarnaast vraagt de uitvoering niet alleen om voldoende capaciteit, maar ook om andere kennis, competenties en expertise dan vandaag beschikbaar zijn. Daarbij gaat het onder meer om schaarse specialistische functies, zoals hydrologen, waterkwaliteitsspecialisten, vergunningverleners en gebiedsregisseurs. Tegelijk vraagt de transitie steeds vaker om medewerkers die over vakgebieden, projecten en organisaties heen kunnen werken en langdurig richting kunnen geven aan complexe veranderopgaven.

4c Juridisch
Voor de vaststelling van een waterbeheerprogramma is de uniforme openbare voorbereidingsprocedure voorgeschreven. Dat betekent dat het ontwerp ter inzage gelegd moet worden en dat daar zienswijzen op kunnen worden ingediend. In het ontwerp WBP6 is aangegeven dat de verdere uitwerking naar concrete maatregelen, projecten, investeringen, capaciteit, middelen, planning en verantwoordelijkheden volgt in een uitvoeringsplan. Dat uitvoeringsplan wordt niet ter inzage gelegd. Het definitieve WBP6 wordt samen met het uitvoeringsplan voor 1 januari 2028 vastgesteld. Een definitief besluit kan afwijken van een ontwerpbesluit. Als het definitieve besluit wezenlijk afwijkt van het besluit dat de inspraak is ingegaan (bijvoorbeeld door een gewijzigde politieke koers na de verkiezingen of door verdere uitwerking van beleid in het uitvoeringsplan) en er daardoor geen adequate inspraak heeft kunnen plaatsvinden, dan heeft dat tot gevolg dat de uniforme openbare voorbereidingsprocedure (met participatie en inspraak) opnieuw doorlopen moet worden. De vaststelling van een definitief WBP6 kan daardoor worden vertraagd.

5. Uitvoering en evaluatie

5.1 Bestuurlijke vervolgstappen:
Het huidige algemeen bestuur stelt de koers voor de periode 2028-2033 in ontwerp vast. Vervolgens wordt het ontwerp ter inzage gelegd en doorloopt het de inspraakprocedure in overeenstemming met de Omgevingswet.

Parallel aan de verwerking van zienswijzen loopt het traject 'burgerberaad'. Als deze op tijd geïnstalleerd en op vlieghoogte is gebracht wordt deze ingezet in de besluitvorming van ontwerp naar definitief WBP6.

Na vaststelling van het ontwerp WBP6 gaat de organisatie van start met het opstellen van een uitvoeringsplan.

Direct na de inzageperiode vinden de waterschapsverkiezingen plaats (maart 2027). Het ingediende ontwerp en de zienswijzen worden meegegeven aan het nieuwe algemeen bestuur ter besluitvorming.

Het definitieve WBP6 wordt samen met het uitvoeringsplan voor 1 januari 2028 vastgesteld.

5.2 Externe communicatie:
Het ontwerp-WBP6 wordt vanaf 18 januari 2027 gelijktijdig met het nieuwe Provinciaal Water- en Bodemprogramma (RWP 2028-2033) ter inzage gelegd. Belanghebbenden krijgen vervolgens tot 1 maart 2027 de gelegenheid om een zienswijze op het ontwerp in te dienen.

Tegelijkertijd wordt een interactieve website beschikbaar gesteld waarop WBP6 digitaal kan worden geraadpleegd. Via deze website zijn ook andere geldende en gepubliceerde beleidsdocumenten toegankelijk. Hiermee wordt de informatievoorziening verbeterd en wordt een bredere groep belanghebbenden bereikt en uitgenodigd om te reageren. Gedurende de inspraakperiode kunnen belanghebbenden via deze tool hun zienswijze indienen.

De start van de inspraakperiode wordt via de gebruikelijke communicatiekanalen bekendgemaakt, waaronder de website van het waterschap en de officiële publicatiekanalen. Hiermee wordt geborgd dat belanghebbenden tijdig worden geïnformeerd over de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen.

5.3 Bestuurlijke evaluatie:
Transitie is leren en bijsturen. In 2030-2031 wordt een mid-term evaluatie uitgevoerd op basis waarvan kan worden bijgestuurd.

Hoogachtend,

het algemeen bestuur,

E. de Ridder
watergraaf

H.J. Kielenstijn
secretaris

Bijlage(n):
- Ontwerp Waterbeheerprogramma 6 2028-2033 (WBP6 De waarde van water_20261002)
- Verantwoordingsrapportage participatie ontwerp WBP6 (Participatie WBP6_20261002)

Besluit

Vaststelling Ontwerp WBP6 (11104 Waterbeheerplan)

Het algemeen bestuur besluit conform voorstel.

1. Het Ontwerp Waterbeheerprogramma 6 (2028-2033) vast te stellen;
2. Conform de omgevingswet de verantwoordingsrapportage voor de participatie op het Ontwerp Waterbeheerprogramma 6 vast te stellen.

Aldus vastgesteld in de vergadering van 25 november 2026.

het algemeen bestuur,

E. de Ridder
watergraaf

H.J. Kielenstijn
secretaris

DE WAARDE VAN WATER

Waterbeheerprogramma 2028-2033 (WBP6)

DE WAARDE VAN WATER

Waterbeheerprogramma 2028-2033 (WBP6)

VOORWOORD

Water lijkt vanzelfsprekend, maar de afgelopen jaren hebben laten zien hoe afhankelijk de samenleving is van een goed watersysteem. Water wordt schaarser, veroorzaakt overlast of is niet schoon genoeg. Juist nu de uitdagingen van klimaatverandering, landbouw, natuur, woningbouw en energie samenkomen in het watersysteem, wordt zichtbaar hoe bepalend de rol van het waterschap is: we maken nu de keuzes die bepalend zijn voor de toekomst van onze leefomgeving.

Dit Waterbeheerprogramma 2028-2033 (WBP6) bouwt voort op het fundament dat met het vorige programma is gelegd (WBP5). Ik nodig iedereen uit om samen met ons verder te bouwen aan een leefomgeving waarin water en bodem ook voor toekomstige generaties een sterke basis vormen.

WBP6 is tot stand gekomen als een gezamenlijke puzzel. Van januari tot en met september 2026 heeft ons waterschap samen met inwoners, agrariërs, bedrijven, gemeenten, provincies, terreinbeheerders en andere partners gewerkt aan een gedeeld beeld van opgaven en oplossingen. Elk gesprek, elk onderzoek, iedere ervaring uit de praktijk en iedere bestuurlijke afweging vormde een puzzelstukje voor WBP6.

De kracht van dit programma zit in het samenbrengen van al deze afzonderlijke stukjes tot één samenhangend geheel. De visie op de lange termijn, de doelen voor 2050, de kennis van het watersysteem, de inzichten uit de omgeving, de wettelijke opgaven en de uitvoerbaarheid in de praktijk zijn met elkaar verbonden. Pas wanneer de puzzelstukjes goed in elkaar vallen, ontstaat het complete beeld van een water- en bodemsysteem dat ook in de toekomst veilig, gezond en veerkrachtig is, zodat er ruimte is om te wonen, te werken en te leven in het Dommelgebied.

Dit programma laat zien waar wij als Waterschap De Dommel de komende zes jaar onze inzet op richten. Waarbij we kiezen voor een gebiedsgerichte aanpak, waarin water en bodem sturend zijn voor de keuzes die we maken. We bouwen voort op wat goed gaat, leren van ervaringen, werken samen met onze partners en stellen grenzen daar waar nodig. Voor oplossingen die bijdragen aan een toekomstbestendig watersysteem.

Tijdens de uitvoering blijven we samen leren, aanpassen en verbeteren. Nieuwe inzichten, innovaties en ontwikkelingen in de omgeving kunnen leiden tot nieuwe puzzelstukjes die het beeld verder aanscherpen.

Erik de Ridder, watergraaf Waterschap De Dommel

JURIDISCHE STATUS VAN HET WATERBEHEERPROGRAMMA

Waterschappen zijn wettelijk verplicht om iedere zes jaar een **waterbeheerprogramma** op te stellen. Dit Waterbeheerprogramma (WBP6) beschrijft de strategische koers van Waterschap De Dommel voor de periode 2028-2033 met een doorkijk naar 2050. Het programma wordt vastgesteld door het algemeen bestuur en vormt het bestuurlijke kader voor de keuzes die het waterschap de komende jaren maakt; het beschrijft de doelen, maatregelen en randvoorwaarden voor het regionale watersysteem.

WBP6 beschrijft dus wat het waterschap wil bereiken en waarom dat nodig is. De verdere uitwerking naar concrete maatregelen, projecten, investeringen, capaciteit, middelen, planning en verantwoordelijkheden volgt in een uitvoeringsplan. Daarin wordt voor de organisatie zichtbaar welke acties in de planperiode worden uitgevoerd, wanneer deze plaatsvinden en hoe de voortgang wordt gevolgd.

Het programma draagt bij aan het behalen van verschillende wettelijke opgaven. Zoals het Regionaal Waterprogramma Noord-Brabant (RWP), relevante stroomgebiedbeheerplannen en de Europese verplichtingen voor waterbeheer, waaronder de Kaderrichtlijn Water (KRW), Grondwaterrichtlijn, de Richtlijn Overstromingsrisico's, de Zwemwaterrichtlijn en de Richtlijn Stedelijk Afvalwater. Omdat ervoor is gekozen het WBP6 geen zelfstandig normerend karakter te geven, is een Milieueffectrapportage (MER) voor dit programma niet noodzakelijk. Voor de watersysteemindeling is in het RWP (2022-2027) al een MER-procedure doorlopen. Door de indeling in watersysteemeenheden (ruggen, flanken en beekdalen) uit het RWP over te nemen, wordt aangesloten bij een zorgvuldig afgewogen en onderbouwd besluitvormingsproces.

De WBP6-maatregelen zijn uitgewerkt in programmalijnen en worden gedurende de planperiode verder geconcretiseerd in uitvoeringsplannen, gebiedsprocessen en instrumenten. De juridische doorwerking van WBP6 vindt plaats via de waterschapsverordening, beleidsregels, vergunningverlening en afzonderlijke besluiten. Daarbij kan WBP6 worden gebruikt als beleidsmatig afwegingskader, terwijl juridische toetsing plaatsvindt op basis van geldende wet- en regelgeving. Via de planning- en-controlcyclus wordt de voortgang gevolgd en waar nodig bijgestuurd.

Met het ontwerp-WBP6 stelt het algemeen bestuur de koers voor de periode 2028-2033 vast. Vervolgens wordt het ontwerp ter inzage gelegd en doorloopt het de inspraakprocedure conform de Omgevingswet. In de periode 18 januari tot en met 1 maart 2027 kunnen belanghebbenden een zienswijze indienen.

Direct na de inzageperiode vinden de waterschapsverkiezingen plaats. Het ingediende ontwerp en de zienswijzen worden meegegeven aan het nieuwe algemeen bestuur ter besluitvorming. Het definitieve WBP6 wordt samen met het uitvoeringsplan voor 1 januari 2028 vastgesteld.

De wettelijke vereisten die aan een waterbeheerprogramma worden gesteld, zijn geïntegreerd in de verschillende onderdelen van WBP6.

Taak van het waterschap

Waterschap De Dommel is verantwoordelijk voor het (operationele) beheer en inrichting van het regionale watersysteem. Dit doet ze door het regelen van de waterstand, het zuiveren van afvalwater, beheren van regionale keringen en door natuurbeheer in en aan het water. Het regionale watersysteem omvat alle door het waterschap beheerde wateren, het daarmee verbonden grondwater en de bijbehorende waterstaatswerken. Het vormt één samenhangend systeem dat de basis biedt voor toekomst en klimaatbestendige leefomgeving.

Vanuit die verantwoordelijkheid neemt Waterschap De Dommel nadrukkelijk de rol van hoeder van het water- en bodemsysteem. Het waterschap brengt kennis en data in, maakt de gevolgen van keuzes voor het watersysteem zichtbaar en bewaakt het maatschappelijke belang van schoon, voldoende en veilig water. Dat vraagt om duidelijke keuzes en een vaste koers.

INHOUD

Voorwoord **2**

Juridische status van het waterbeheerprogramma **3**

H1 de waarde van water **5**

H2 Het watersysteem als vertrekpunt voor de transitie **7**

H3 samenwerken met de omgeving **10**

H4 Doelen 2050 en maatregelen 2028-2033 ..... **12**

H5 zeven programmalijnen **18**

H6 Doelsturing **27**

Bijlage- Begrippenlijst **30**

Bijlage- KRW-maatregelenpakket **36**

H1 DE WAARDE VAN WATER

Water is de basis van het leven. Het maakt wonen, werken, landbouw en natuur mogelijk. Daaronder ligt één systeem dat alles met elkaar verbindt: het watersysteem.

Dat systeem heeft ons eeuwenlang gedragen, maar steeds vaker laat het zien dat het tegen grenzen aanloopt. De waterkwaliteit staat onder druk en de gevolgen van klimaatverandering; droogte en wateroverlast worden steeds zichtbaarder.

Water werkt nog steeds volgens dezelfde natuurlijke principes, maar grote delen van ons bekenlandschap en watersysteem zijn ingericht op afvoeren, ontwateren en beheersen. Een aanpak die ons ver heeft gebracht. Die heeft geholpen om landbouwgronden te ontginnen, die steeds intensievere menselijke activiteit en economische ontwikkeling mogelijk heeft gemaakt. Maar ook een aanpak die steeds minder antwoord kan geven op de uitdagingen van vandaag en morgen.

Daarom heeft Waterschap De Dommel in 2021 de watertransitie ingezet, waarmee we de manier waarop we met water omgaan en onze leefomgeving inrichten herontwerpen. Juist nu de druk op de leefomgeving toeneemt, doordat veel maatschappelijke opgaven om ruimte vragen en steeds vaker met elkaar botsen. *Het landschap vertelt ons nog altijd waar water wil zijn.*

- Op de ruggen waar het infiltreert.
- Op de flanken waar het traag afstroomt.
- In de beekdalen waar het samenkomt.

Wat op de rug, flank of in het beekdal gebeurt, werkt door in het hele systeem. Wie begrijpt hoe het watersysteem werkt, gaat ook anders kijken naar de keuzes die gemaakt worden voor landschap, economie, gezondheid, voor natuur, landbouw, wonen en werken. *De watertransitie gaat daarom over meer dan water. Het gaat over de vraag hoe we onze leefomgeving willen doorgeven aan volgende generaties.*

Vanuit de watertransitie bouwt Waterschap De Dommel aan een toekomst waar we naar kunnen verlangen. Niemand heeft een blauwdruk voor die toekomst, maar de richting is duidelijk. Het waterschap kiest voor een lerende aanpak om gaandeweg te ontdekken wat wel en niet werkt. Samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden legt Waterschap De Dommel de puzzel van de watertransitie. Stap voor stap ontstaat meer inzicht in wat nodig is voor een toekomstbestendig watersysteem. Door te leren in de praktijk, te experimenteren, kennis te delen en voort te bouwen op wat werkt.

Die beweging vraagt om samenwerking en leiderschap. Het waterschap is daarbij partner én hoeder van het waterbelang. Niet iedere ontwikkeling past overal en niet iedere functie kan onbeperkt blijven vragen van het watersysteem. Daarom moet Waterschap De Dommel duidelijke keuzes maken om ruimte te maken voor een gezond en veerkrachtig watersysteem dat toekomstige generaties kan blijven dragen.

In WBP6 werkt het waterschap uit hoe deze beweging wordt vormgegeven. Voor waterkwaliteit, waterkwantiteit, grondwater, de waterketen en de samenwerking met de omgeving. *De grootste waarde van water ligt in de toekomst die we ermee mogelijk maken.*

Urgentie

De urgentie van de watertransitie is groot: het weer wordt steeds extremer, de vraag naar ruimte neemt toe, meer (grond)water wordt verbruikt én het water is niet schoon genoeg. Als er niets gebeurt, ontstaan er nog grotere tekorten aan water en meer wateroverlast. Schade aan natuur, landbouw en leefomgeving nemen dan verder toe.

Het Dommelgebied is het mozaïek van Brabant: een gebied waarin steden, dorpen, landbouw, natuur en een sterke economie dicht naast elkaar bestaan en via een fijn netwerk van beken met elkaar verbonden zijn. Hier ligt een groot deel van de kwetsbare Brabantse natuurgebieden, in dezelfde regio waarin Brainport Eindhoven explosief groeit. De vraag naar ruimte, woningen en water neemt toe en verschillende belangen doen een beroep op hetzelfde water- en bodemsysteem.

Tegelijk is het Dommelgebied een bijzonder gevoelig gebied. Door de ligging op de hoge Brabantse zandgronden is het sterk afhankelijk van regen- en grondwater. Zonder inlaat vanuit rivier of kanaal die structureel water aanvoert. Oppervlaktewater, grondwaterstanden en waterkwaliteit reageren zeer snel op droge en natte perioden. Bovendien is de invloed van landbouw, verstedelijking en de instroom van water uit België direct zichtbaar in de waterkwaliteit.

Doordat veel ontwikkelingen samenkomen en veranderingen snel zichtbaar zijn, maakt het Dommelgebied direct duidelijk dat het water- en bodemsysteem onder druk staat. De gevolgen van klimaatverandering, watertekorten, wateroverlast en een verslechterende waterkwaliteit worden hier als eerste merkbaar voor inwoners, bedrijven, landbouw en natuur.

De watertransitie

Het wordt steeds zichtbaarder dat water en bodem een voorwaarde zijn voor (ruimtelijke) ontwikkelingen en niet een losstaand onderwerp. Daarom heeft Waterschap De Dommel in WBP5 2022-2027 gekozen voor de watertransitie.

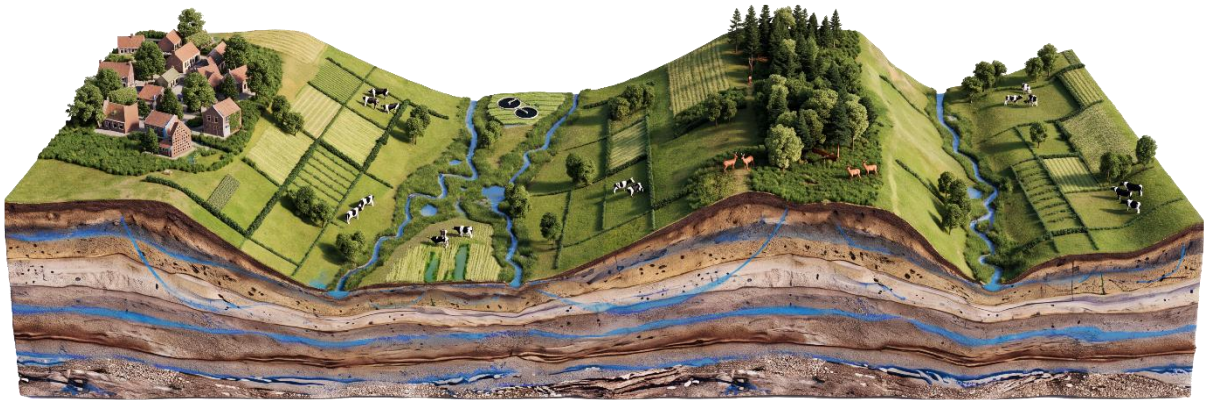
De watertransitie is de beweging naar een veerkrachtig watersysteem (regeneratief). Een watersysteem dat water langer vasthoudt, de bodem en het grondwater aanvult, schoon water beschermt en de ruimte geeft aan water waar dat nodig is. Dat vraagt om andere keuzes in inrichting, gebruik, beheer, regels en samenwerking.

Daarbij kijkt het waterschap naar de relatie tussen water, bodem en het gebruik van de leefomgeving. Het landschap laat nog altijd zien hoe water van nature beweegt: het infiltreert op de hogere zandgronden, stroomt langzaam af via de flanken en komt samen in de beekdalen. Wat op één plek gebeurt, werkt door in het hele systeem.

Ook de drie principes uit WBP5 blijven in WBP6 richting geven aan de transitie:

1. Elke druppel vasthouden en infiltreren waar deze valt
2. Functies passen zich aan het bodem- en watersysteem aan
3. Wat schoon is moet schoon blijven

Om het watersysteem herkenbaar en bespreekbaar te maken, onderscheidt Waterschap De Dommel drie samenhangende systeemelementen: ruggen, flanken en beekdalen. Deze indeling is gebaseerd op het landschap en het natuurlijke functioneren van water en bodem, zoals hoogte, bodemopbouw, grondwater en afstroming.

Afbeelding: ruggen flanken beekdalen

1.1 Ruggen: brongebieden van het watersysteem

De ruggen zijn de hogere zandgronden in het Dommelgebied. Regenwater kan hier de bodem in zakken, het grondwater aanvullen en later via kwel en het bekensysteem weer zichtbaar worden. De ruggen zijn daarmee de brongebieden van het watersysteem: wat hier wordt vastgehouden en schoon infiltreert, bepaalt mede hoeveel water op de flanken en in de beekdalen beschikbaar is voor natuur, landbouw en bedrijven.

Op veel plekken op de ruggen wordt regenwater nog te snel afgevoerd. Door ontwatering, verdichting van de bodem en verharding infiltreert minder water dan het systeem van nature kan opnemen. Hierdoor wordt het grondwater onvoldoende aangevuld, daardoor wordt het droger en is er meer behoefte om te beregenen. Daarnaast vermindert de kwel naar natte natuur en beken. De opgave op de ruggen is water vasthouden, infiltreren om het natuurlijk vermogen van het systeem te herstellen. Dit betekent dat de ruggen meer worden ingericht op sponswerking, grondwateraanvulling en het schoonhouden van water. Afvoeren blijft nodig waar het maatschappelijk belang daarom vraagt, maar is niet langer vanzelfsprekend.

1.2 Flanken: schakel tussen hoog en laag

De flanken vormen de overgang tussen de hogere ruggen en de lagere beekdalen. Water dat niet op de rug infiltreert, beweegt hier door de bodem, over het maaiveld en via sloten richting de beken. Van nature kunnen flanken water tijdelijk vasthouden, vertragen, bufferen en schoon doorgeleiden. Ze zijn daarmee de spons en de schakel van het watersysteem.

De flanken zijn een goed stuurbaar onderdeel van het watersysteem. Met grondwatergestuurd peilbeheer worden aanvoer en afvoer meer in balans gebracht. Waar hogere grondwaterstanden gewenst en mogelijk zijn, wordt water zo lang mogelijk vastgehouden en benut voor grondwateraanvulling, terwijl het ook kan worden afgevoerd waar anders overlast ontstaat. Zo verschuift de focus op de flanken van vooral ontwateren en afvoeren naar gebiedsgericht balanceren tussen vasthouden, sturen en het voorkomen van overlast.

1.3 Beekdalen: plekken waar het watersysteem zichtbaar wordt

In de beekdalen komen grondwater, oppervlaktewater en afstromend regenwater samen. Hier wordt zichtbaar hoe het bovenstroomse gebied functioneert. Het zijn de laagste plekken van het watersysteem waar alles samenkomt. Als water te snel, te veel of te vuil afstroomt, wordt dat juist hier merkbaar.

Van nature zijn beekdalen nattere en dynamische landschappen met ruimte voor (over)stroming, kwel, waterberging, beeknatuur en natte graslanden. Door ontwatering en versnelde afvoer verdwijnt water in sommige beekdalen echter te snel uit het gebied. Daardoor vallen beken in droge perioden sneller droog. Tegelijk neemt benedenstrooms overstroming toe bij piekafvoeren.

De opgave in de beekdalen verschuift van ontwateren en afvoeren naar het geven van ruimte aan water, kwel, hoge grondwaterstanden en natuurlijke dynamiek. Dat vraagt om het verminderen van de drainerende werking waar dat nodig en mogelijk is, bijvoorbeeld door drainage en sloten aan te passen of te verwijderen, of de beekdalbodem omhoog te brengen. Zo blijft water langer in het gebied, worden beekdalen natter en blijven beken langer watervoerend in droge perioden. Dit vraagt om een grondgebruik dat past bij periodiek natte omstandigheden.

1.4 De impact van de waterketen op het watersysteem

Riolering voert afvalwater af uit de stad naar zuiveringen. Daar wordt de vuilvracht voor een groot deel onderschept en wordt het water geloosd op de beken en rivieren. Zonder deze waterketen zou vervuild water rechtstreeks in het watersysteem terechtkomen. De keten is in de loop van de tijd steeds verder doorontwikkeld en is cruciaal voor de volksgezondheid.

De huidige waterketen levert dus water aan het oppervlaktewatersysteem, maar belast het ook. Overstorten lozen bij hevige neerslag ongezuiverd rioolwater op de beken en effluent bevat reststoffen die de waterkwaliteit beïnvloeden. Doorontwikkeling van de waterketen biedt daarom kansen om actief bij te dragen aan een gezond watersysteem, bijvoorbeeld door hergebruik van gezuiverd water, infiltratie van hemelwater en terugwinning van energie en grondstoffen.

1.5 De watertransitie staat niet op zichzelf

De ontwikkelingen in het Dommelgebied staan niet stil. De komende decennia beïnvloeden groei, ruimtegebrek, klimaatverandering, landbouwtransitie, verduurzaming, technologie en bestuurlijke keuzes direct de koers van WBP6. Ze vergroten de druk op hetzelfde watersysteem en maken duidelijk waarom water en bodem aan de basis moeten staan van ruimtelijke, economische en maatschappelijke keuzes. Het waterschap heeft rekening te houden met provinciaal, landelijk en Europees beleid en dat van Vlaanderen.

Groei, ruimtegebrek en stijgende gronddruk

De watertransitie speelt zich dus af in een van de meest intensief gebruikte gebieden van Nederland. De regio groeit explosief. Alleen al in Brainport gaat het om ca. 100.000 extra woningen. Bedrijvigheid, mobiliteit, energie-infrastructuur, natuurontwikkeling, recreatie, klimaatadaptatie en landbouwtransitie vragen allemaal ruimte. Die ruimte is beperkt en de grondprijs stijgt. Daardoor neemt niet alleen de druk op de ruimte toe, maar verandert ook de

vraag waarvoor die grond nodig is. Waterberging, beekherstel, natuurontwikkeling en andere maatschappelijke opgaven worden hierdoor complexer en kostbaarder.

Brede welvaart

Brede welvaart is een belangrijk perspectief bij het maken van keuzes. De brede-welvaartsthema's bieden houvast om belangen in samenhang te beschouwen en de maatschappelijke waarde van handelen te vergroten. Hierdoor ontstaat een gezamenlijk vertrekpunt voor samenwerking tussen inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden aan een duurzaam en toekomstbestendig Dommelgebied.

Vanuit het perspectief van brede welvaart gaat de aandacht niet alleen uit naar de directe effecten van maatregelen, maar ook naar gevolgen voor de lange termijn, voor andere beleidsterreinen en voor toekomstige generaties.

Brede welvaart is een wijze van kijken en afwegen, geen extra opgave. Een benadering die helpt om de waarde van water zichtbaar te maken en keuzes te ondersteunen die bijdragen aan een veerkrachtig watersysteem en een prettig leefbaar Dommelgebied.

Landbouw in transitie

De landbouw ontwikkelt zich in verschillende richtingen. Daarbij is niet één landbouwmodel leidend. Ook LTO Nederland bouwt voort op de recente SER-verkenning gepresenteerde transitiepaden en heeft vijf transitiepaden ontwikkeld (LTO-Optimistisch manifest). Deze transitiepaden- Hightech Gesloten, Hightech Open Hightech, Biologisch Plus, Multifunctioneel, Natuur en Landschap- kunnen naast elkaar bestaan, wanneer bedrijfsvoering en watergebruik passen bij de plek in het systeem: de ruggen, flanken, beekdalen. Ook de nabijheid van andere functies speelt een rol, zoals Natura 2000-gebieden of stedelijk gebied. Dat vraagt om gebiedsgerichte keuzes en biedt ook kansen voor nieuwe vormen van ondernemerschap. Zo wordt landbouw niet alleen gevraagd zich aan te passen aan water en bodem, maar krijgt zij ook perspectief om actief bij te dragen aan een toekomstbestendig Dommelgebied. De landbouw is daarmee niet alleen onderdeel van de wateropgave, maar ook een belangrijke drager van oplossingen.

Duurzaamheid: Energieneutraal, Klimaatneutraal en circulariteit

De maatschappij staat voor een grote verduurzamingsopgave, waarin het waterschap zijn verantwoordelijkheid neemt. Bij de werkzaamheden aan het watersysteem en in de eigen bedrijfsvoering is aandacht voor het verder verduurzamen van projecten, investeringen en het starten van samenwerkingen met partners op het gebied van duurzaamheid.

De grootste investeringsbesluiten en strategische keuzes met betrekking tot energie, klimaat en circulariteit moeten in deze planperiode vooral worden gemaakt binnen de afvalwaterketen. Zuiveren kost energie en grondstoffen, terwijl de uitstoot van broeikasgassen omlaag moet en grondstoffen schaarser worden. Daardoor raken waterbeheer, energie, circulariteit en de waterketen steeds sterker verweven. Er zijn al stappen gezet dat zuiveringen niet alleen plekken zijn waar afvalwater wordt gezuiverd, maar ook schakels waar water, energie en grondstoffen opnieuw waarde krijgen.

Afvalwater bevat warmte en andere vormen van energie die regionaal kunnen worden benut. Met name de warmtetransitie biedt kansen om de waterketen onderdeel te maken van regionale energiesystemen, bijvoorbeeld door warmte uit afvalwater terug te winnen.

Datagedreven werken

Datagedreven werken betekent dat keuzes worden gebaseerd op feitelijke, realtime gegevens en modellen. Hierdoor kunnen besluiten beter worden onderbouwd. Dit vergroot de kwaliteit van het handelen van het waterschap. Door data en kennis gestructureerd vast te leggen, werken medewerkers vanuit dezelfde informatiebasis. Hierdoor kan het waterschap sneller reageren op ontwikkelingen in het watersysteem en transparant zijn naar inwoners, bedrijven en partners.

Weerbaarheid

Klimaatverandering leidt tot extreme droogte, hitte, neerslag en afvoeren. Technologische ontwikkelingen vergroten de afhankelijkheid van energievoorziening, digitale systemen en technische infrastructuur. Weersextremen, stroomuitval, cyberincidenten en andere verstoringen kunnen direct gevolgen hebben voor het watersysteem en de waterschapstaken. Dit vraagt om weerbaarheid van Waterschap De Dommel en van de samenleving. In deze ontwikkeling sluit het waterschap aan bij de Unie van Waterschappen.

Dit geldt ook voor hoogwatersituaties. Rond 's-Hertogenbosch, waar Aa, Dommel en Maas samenkomen, werkt het waterschap met partners aan een hoogwaterbeschermingsprogramma. Door klimaatverandering krijgt het waterschap vaker te maken met extreme neerslag en hoge waterstanden.

H3 SAMENWERKEN MET DE OMGEVING

3.1 Gezamenlijk speelveld

De watertransitie staat of valt met samenwerking en waterbewust handelen. Dit is noodzakelijk om het principe water en bodem sturend te verankeren als randvoorwaarde voor ruimtelijke ontwikkelingen. Ondernemers, terreinbeheerders en inwoners zijn belangrijke dragers van gebiedskennis en oplossingen.

3.2 In gebieden werken aan opgaven

Waterschap De Dommel pakt wateropgaven aan in samenhang met andere vraagstukken. Dat gebeurt door gebiedsgericht te werken, voortbouwend op bestaande samenwerkingsverbanden, lokale initiatieven en openstaand voor nieuwe gebiedsinitiatieven. Met gebiedspartners wordt gewerkt aan integrale oplossingen voor de problemen die spelen in het gebied en maatregelen die aansluiten. Het waterschap biedt partners daarbij ondersteuning in de vorm van menskracht, kennis, subsidies en passende regelgeving.

Gebieden worden afgebakend op basis van stroomgebieden. Samen met medeoverheden maakt het waterschap duidelijk wat mogelijk is en waar ruimte is voor maatwerk. Binnen deze kaders krijgen gebiedspartners ruimte om initiatieven te ontplooien. Het waterschap kiest daarbij voor een lerende aanpak. Koplopers in het gebied fungeren als voorbeeldprojecten om te leren,

ervaring op te bouwen, de verdere ontwikkeling van beleidskaders te ondersteunen en andere watergebruikers te stimuleren. Tegelijkertijd laten deze koplopers aan andere gebiedspartners zien dat waterpositief ontwikkelen mogelijk is.

We versterken onze positie als proactieve en gezaghebbende grenspartner die afstemt en signaleert, maar ook actief invloed uitoefent op beleid, besluiten, maatregelen en investeringen in de bovenstroomse stroomgebieden. Daarbij bouwen we aan duurzame bestuurlijke en ambtelijke netwerken, delen we kennis en data, en zetten we in op gezamenlijke opgaven rond waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid, verdroging en wateroverlast. Hierbij werken we aan het terugdringen van de vervuiling vanuit Vlaanderen, het verbeteren van de uitwisseling van data en kennis, het gezamenlijk uitvoeren van stresstesten voor droogte en wateroverlast en het afstemmen van maatregelen voor waterberging en waterbeschikbaarheid.

Doelbereik van het waterschap volgt uit het gebiedsproces.

Om de gebiedspuzzel samen met andere partners te kunnen leggen worden eerst de kaders verkend om vervolgens de contour voor de gebiedsontwikkeling vast te leggen (zie afbeelding).

Vanuit het kader krijgt de gebiedsontwikkeling integraal 'kleur' in lijn met de gezamenlijke doelen. Om de realisatie en het behoud van de gebiedsontwikkeling te borgen blijft reguleren op maat noodzakelijk. Samenwerken en reguleren gaan hand in hand.

3.3 Bewuste rolneming

In de samenwerking neemt Waterschap De Dommel haar verantwoordelijkheid voor het waterbelang. Met water en bodem sturend als vaste koers neemt het waterschap een actieve rol als partner en hoeder van het waterbelang. Samenwerken en reguleren vragen om balans. Afhankelijk van de aard van de opgave en het gebied vervult het waterschap verschillende rollen. De kracht van opgavegericht werken ligt in het bewust kunnen schakelen tussen deze rollen.

1. Als beheerder van het regionale watersysteem brengt het waterschap kennis, expertise en het waterbelang in.
2. Tegelijkertijd werkt het waterschap als samenwerkingspartner, verbinder en aanjager van maatschappelijke opgaven.
3. Waar nodig neemt het waterschap initiatief, ondersteunt het gebiedsprocessen met kennis en instrumenten en vervult het een regisserende rol.
4. Daarbij blijft het waterschap ook bevoegd gezag en verantwoordelijk voor het beschermen van publieke belangen.

Transparantie is een belangrijke voorwaarde voor vertrouwen en samenwerking. Het waterschap maakt afwegingen en dilemma's inzichtelijk, deelt actief kennis en zorgt voor toegankelijke informatie over het watersysteem, waterkwaliteit en relevante besluitvorming. Zo ontstaat een gezamenlijke kennisbasis voor het maken van duurzame keuzes.

Het waterschap begint bij zichzelf: bestuurlijke besluiten worden getoetst aan de watertransitie. Bij nieuwe beleidskeuzes en investeringsvoorstellen geldt het principe 'ja, mits'. Voorstellen dragen bij aan de watertransitie, anders moet worden gemotiveerd dat hiervoor zwaarwegende maatschappelijke, juridische of bestuurlijke redenen bestaan.

3.4 Participatie

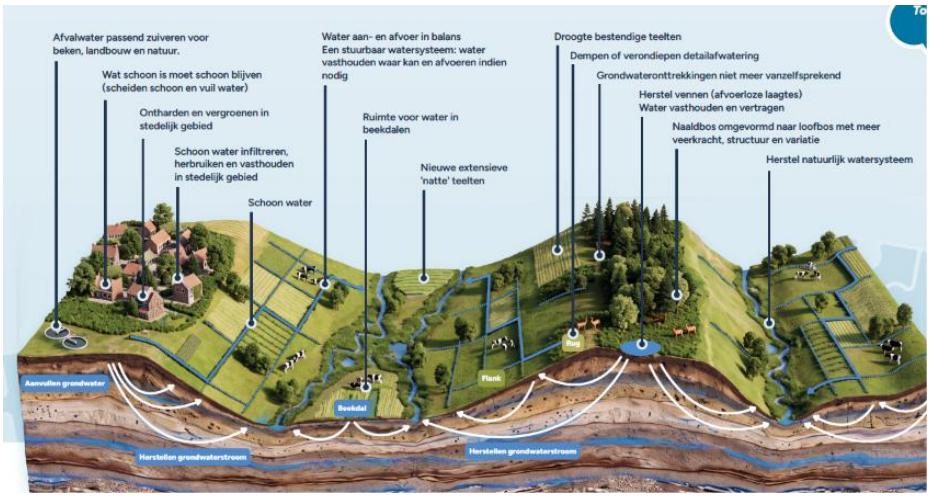
Participatie is voor Waterschap De Dommel een belangrijke manier om samen met inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden te komen tot betere gebiedsplannen, beter waterbeheer en gedragen besluiten om zo voorwaarts te kunnen gaan. Vanuit de kernwaarden waterdoelgericht, samen, dienstverlenend en betrouwbaar kiest het waterschap voor participatie op maat, passend bij de aard van de opgave. In deze planperiode wordt de participatieverordening verder doorontwikkeld, geïmplementeerd en geëvalueerd. Door participatie komen verschillende belangen goed in beeld, dit wordt gewogen om zo tot het beste besluit te komen in lijn met onze doelstellingen.

3.5 Communicatie

Het vergroten van waterbewustzijn en creëren van begrip voor noodzakelijke veranderingen is essentieel om de gestelde doelstellingen te behalen. Zo ook het stimuleren om bij te dragen aan een toekomstig water- en bodemsysteem en het geven van een podium aan koplopers. Van het waterschap mag worden verwacht dat het zich open opstelt en zich ervan bewust is wat er in het gebied speelt. Om dit te bereiken wordt een strategisch communicatiebeleid ontwikkeld. Ook wordt er een gerichte lobby gevoerd om de waarde van water stevig te verankeren in beleid, regelgeving, ruimtelijke keuzes en innovatieve investeringen van andere partijen.

H4 DOELEN 2050 EN MAATREGELEN 2028-2033

WBP6 gaat over maatregelen die tussen 2028-2033 worden getroffen op weg naar 2050.

Afbeelding: streefbeeld 2050 (Wat water wil, Waterschap De Dommel)

De doelen zijn opgebouwd vanuit de eenheden ruggen, flanken, beekdalen, bekeken vanuit de gebruikers (wonen en werken, landbouw, natuur) en verbonden aan waterkwaliteit. Door de

logica van het watersysteem worden de gebruikers aan elkaar verbonden. Ieder vanuit zijn eigen rol.

In 2050 heeft het Dommelgebied een toekomstbestendige waterhuishouding. Water infiltreert waar het kan, wordt vastgehouden en vertraagd op de flanken en krijgt ruimte in de beekdalen. Grondwater en oppervlaktewater zijn schoon en in balans. Wonen en werken, landbouw en natuur passen bij water en bodem. De waterketen ondersteunt het systeem en gebruikt energie, water en grondstoffen duurzaam. Het waterschap en de inwoners weten elkaar te vinden en zijn weerbaar tegen overstromingen.

4.1 Ruggen

Wonen en werken	Landbouw	Natuur
2050	**2050**	**2050**
Woonwijken, bedrijventerreinen en infrastructuur vangen regenwater lokaal op, afspoeling van milieuvreemde stoffen wordt tegengegaan en het wordt voorkomen dat neerslag te snel wordt afgevoerd. De ruggen functioneren als brongebieden waar neerslag zoveel mogelijk in het gebied blijft en versnelde afvoer beperkt is. Dat kan omdat verharding, gebouwen en openbare ruimte zo zijn ingericht dat schoon water kan infiltreren, het grondwater wordt aangevuld en benedenstroomse afvoer niet toeneemt.	Bodemgebruik, teelten en watergebruik passen bij de natuurlijke waterbeschikbaarheid op de ruggen. Gezonde bodems houden water vast en er is geen structurele afhankelijkheid van beregening.	In 2050 versterken natuurgebieden en landschapselementen op de ruggen de bodem, infiltratie en sponswerking. Vennen, heide en bossen profiteren van schoner water en een stabielere grondwateraanvulling en dragen zelf bij aan het vasthouden van neerslag.
Planperiode	**Planperiode**	**Planperiode**
Het uitgangspunt water en bodem sturend is samen met gemeenten uitgewerkt en wordt toegepast in ruimtelijke advisering en afspraken. Hydrologisch positief ontwikkelen is uitgewerkt in duidelijke uitgangspunten en wordt herkenbaar toegepast in ruimtelijke advisering, gebiedsafspraken en plannen van gemeenten en ontwikkelaars. Voor bedrijven wordt waterbeschikbaarheid,	De reductie-eis voor onttrekkingen (koersdocument beregeningsbeleid) wordt voornamelijk gerealiseerd op de ruggen. Per gebied is een route vastgesteld en in uitvoering om watergebruik te verminderen, bodem en sponswerking te versterken en ondernemers perspectief te bieden op passende teelten en bedrijfsvoering.	Kansrijke maatregelen voor herstel van vennen, heide, bos en bodem zijn uitgevoerd of opgenomen in gebiedsagenda's en uitvoeringsprogramma's. Omvormen van naaldbos naar loofbos loopt in de planperiode door. Ook natuur volgt peil.

waterkwaliteit en klimaatbestendigheid steeds belangrijker voor vestiging, productie en continuïteit. Bedrijven dragen bij door water te besparen, te infiltreren, het gebruik van milieuvreemde stoffen te vermijden (bronaanpak), schoon regenwater vast te houden en kansen voor hergebruik, energie en grondstoffen te benutten.

Het waterschap zoekt samenwerking met bedrijven en bedrijventerreinen waar innovatie, waterbesparing, hergebruik en klimaatadaptieve inrichting bijdragen aan een sterker watersysteem en een toekomstbestendige economie.

Waterkwaliteit

2050

Schoon water infiltreert op de ruggen en vervuiling van bodem en grondwater wordt bij de bron voorkomen.

Planperiode

De kwaliteit van het grondwater is vanuit de ruggen bepalend voor de flanken en de beekdalen omdat hier de kwelstroom op gang wordt gebracht. Activiteiten en ontwikkelingen mogen de kwaliteit van de grondwatervoorraad niet aantasten. Daarom zijn in samenwerking met partners praktische toepasbare kwaliteitseisen aan infiltrerend hemelwater opgesteld en wordt de bron beschermd door beleid, ruimtelijke plannen en afspraken met grondeigenaren en bedrijven.

4.2 Flanken

Wonen en werken

2050

Dorpen, steden en werklocaties beperken de piekafvoer naar de beekdalen. Groenblauwe ruimte, wadi's, parken en lokale laagtes houden water tijdelijk vast en dragen tegelijk bij aan verkoeling en leefkwaliteit.

Landbouw

2050

De landbouw draagt bij aan gezonde bodems, het langer vasthouden van water en een kleinere belasting van grond- en oppervlaktewater. Sloten, perceelranden, teelten en beheer zijn afgestemd op de sponswerking van het gebied.

Natuur

2050

De natuur vormt een samenhangende verbinding tussen de hoge ruggen en de beekdalen. Houtwallen, bossen, vochtige laagtes en andere groenblauwe structuren versterken biodiversiteit, waterberging en de geleidelijke doorvoer en het voorkomen van verontreiniging van schoon water.

Planperiode

Voor prioritaire kernen zijn concrete afspraken gemaakt over afkoppelen, schoon hemelwater, vergroening, buffering en de verdeling van verantwoordelijkheden.

Planperiode

In prioritaire gebieden zijn afspraken over bodem, water, peilbeheer en emissies gemaakt en in uitvoering, met aandacht voor haalbaarheid en zorgvuldigheid naar individuele ondernemers.

Planperiode

De samenhangende verbindingen tussen hoge ruggen en beekdalen en natte structuren zijn opgenomen in gebiedsagenda's en waar mogelijk gekoppeld aan landbouw, recreatie en ruimtelijke ontwikkeling.

Waterkwaliteit

2050

Afstromend oppervlaktewater is schoon genoeg en daarmee niet beperkend om de ecologische en chemische doelen te behalen. Uit- en afspoeling vanuit landbouw, bebouwing en infrastructuur zijn sterk verminderd, de lozing van bedrijven sterk beperkt en vervuiling wordt afgevangen vanuit het gebied.

Planperiode

Het waterschap heeft samen met partners de belangrijkste bronnen in beeld en er is er een handelingsperspectief om de waterkwaliteit op de flanken zelf en ook in de benedenstroomse beekdalen op orde te krijgen.

4.3 Beekdalen

Wonen en werken

2050

Bestaande en nieuwe functies zijn waterrobuust en kunnen meebewegen met periodiek natte omstandigheden. Ontwikkelingen laten voldoende ruimte voor stroming, berging en natuurlijke dynamiek en versterken waar mogelijk de waterkwaliteit en landschappelijke waarde.

Planperiode

Het waterschap houdt als ondergrens vast aan de Watersignaleringskaart van de provincie Noord-Brabant. Voor de ruimere beekdalen op de WBP/RWP-kaart geldt dat

Landbouw

2050

Het agrarisch en ander grondgebruik beweegt mee met de natte dynamiek van het landschap. Bedrijfsvoering, beheer en teelten passen bij hogere grondwaterstanden en periodieke inundatie, terwijl uit- en afspoeling zijn beperkt.

Planperiode

In beekdalen hoort overstromen erbij. Hogere waterstanden zijn een realiteit en horen bij het gebruik. Schadevergoeding is niet aan de orde. Het waterschap stimuleert passend gebruik,

Natuur

2050

De beekdalen vormen het blauwe hart van een robuust natuurnetwerk. Beken, kwelzones, natte graslanden en overstromingsvlakten bieden ruimte aan ecologie, waterberging en klimaatadaptatie en blijven langer watervoerend in droge perioden.

Planperiode

Natuurherstel, KRW, waterberging en klimaatadaptatie in prioritaire projecten zijn inhoudelijk, ruimtelijk en financieel met elkaar verbonden.

wonen en werken alleen passend is wanneer zij het watersysteem niet verslechteren en bij voorkeur versterken. Als gevolg van klimaatverandering komt het voor dat het risico toeneemt voor bestaande bebouwing. Wettelijk gezien moet het waterschap zich inspannen om weer aan de norm te voldoen. Inrichtingsmaatregelen om daaraan te voldoen, passen niet bij de watertransitie. Het waterschap kiest ervoor om per bestaande locatie een afweging te maken. Denk aan tijdelijke inrichtingsmaatregelen treffen, tijdelijke en voorwaardelijke vergunningen verlenen, aankopen of vergoeden.	beheer, waterkwaliteit en uitvoerbare verdienmodellen of vergoedingen voor water- en landschapsdiensten.

Waterkwaliteit

2050

De beekdalen zijn een gezond en veerkrachtig ecosysteem om aan de ecologische en chemische doelen voor waterkwaliteit te voldoen. In het beekdal ben je voor waterkwaliteit afhankelijk van het bovenstroomse systeem. Belasting wordt daarom niet alleen in het beekdal aangepakt, maar juist ook bovenstrooms bij de bron op de flanken en de ruggen. Daarnaast is de lozing van het gezuiverde afvalwater en instromend water vanuit Vlaanderen sterk verweven met het functioneren van de watersystemen in de beekdalen.

Planperiode

Er wordt actief gestuurd op passend ruimtegebruik en een waterketen die positief bijdragen aan de waterkwaliteit in de beekdalen. We zetten met Vlaamse partners in op het terugdringen van de belasting van grensoverschrijdende waterlopen, het gezamenlijk ontwikkelen van effectieve maatregelen en het versterken van de kennisbasis voor het behalen van de watertransitie en de KRW-doelen.

4.4 De waterketen van de toekomst

De waterketen als schakel in het watersysteem

De waterketen staat niet los van het watersysteem, maar vormt er een integraal onderdeel van. Keuzes in de waterketen werken direct door in de waterbeschikbaarheid en ecologische kwaliteit van beken en grondwater. Schoner effluent kan bijvoorbeeld direct bijdragen aan de gezonde beekdalen en betere waterkwaliteit. En via waterhergebruik op de flanken en een doordachte omgang met hemelwater op de ruggen kan de waterketen bijdragen aan robuuste grondwatervoorraden. WBP6 zet daarom in op een verdere integratie van keten en systeem.

Inzetten op de waterketen van de toekomst

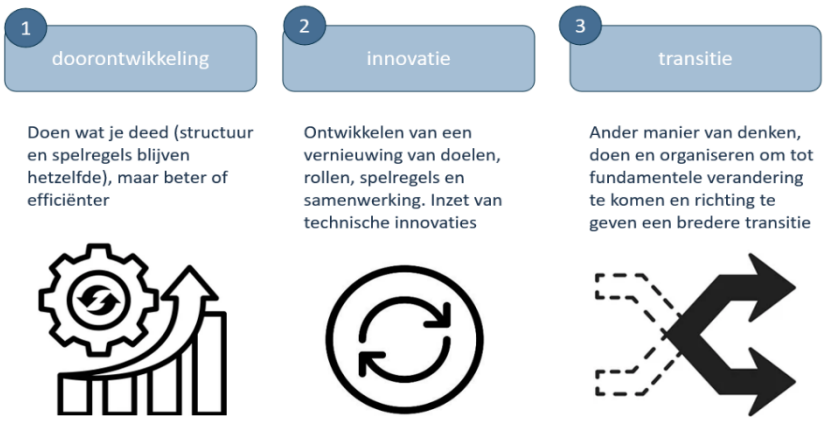
De waterketen moet richting 2050 fundamenteel veranderen om beter aan te sluiten op het watersysteem en bij te dragen aan schoon en voldoende water. De verandering gaat van een lineair systeem van zuiveren en afvoeren naar een circulair systeem waarbij water, energie en grondstoffen worden hergebruikt aansluitend bij de mogelijkheden en behoeften van het gebied. Van die waterketen van de toekomst zijn enkele bouwstenen al duidelijk. Waterhergebruik, een andere omgang met hemelwater en bronaanpak zullen in elk toekomstbeeld een belangrijke rol spelen. De precieze waterketen van de toekomst staat echter nog niet vast. Verschillende ontwikkelrichtingen zijn denkbaar waarvan nu nog niet te overzien is welke op de lange termijn het meest passend zal blijken. Investeringen werken echter vaak wel tientallen jaren door.

In deze WBP-periode wordt daarom de richting verder uitgewerkt, innovaties ontwikkeld en beproefd en worden tegelijkertijd concrete stappen gezet met no-regret maatregelen die passen binnen verschillende toekomstbeelden. Deze maatregelen zijn terug te vinden in de programmalijnen 5.5 en 5.6. Met deze werkwijze ontstaat ruimte om te leren en bij te sturen, zonder noodzakelijke veranderingen uit te stellen.

Veranderen langs drie parallelle sporen

De waterketen is kritieke infrastructuur die ook tijdens de transitie betrouwbaar moet blijven. Bestaande voorzieningen moeten nog enige tijd blijven functioneren totdat een volwaardig alternatief beschikbaar is. De verandering vindt daarom parallel plaats langs drie samenhangende sporen:

- Doorontwikkelen richt zich op het doelmatig en betrouwbaar beheren van de bestaande infrastructuur. Zuiveringen, transportleidingen en gemalen worden zodanig onderhouden en aangestuurd dat zij aan de gestelde eisen voldoen. Informatievoorziening en databeschikbaarheid worden op orde gebracht voor real-time monitoring en sturing.
- Innoveren betekent het doorvoeren van technologische en procesmatige vernieuwingen die de prestaties, duurzaamheid en doelmatigheid van de waterketen verbeteren. Van aanvullende zuiveringsstappen voor microverontreinigingen tot hergebruik van hemel- en afvalwater.
- Transformeren richt zich op het fundamenteel aanpassen van de waterketen richting 2050 en 2100. De keten ontwikkelt zich naar een infrastructuur die water, energie en grondstoffen integraal benadert en functioneert als schakel in het watersysteem. Dit vraagt om het opschalen van systeemveranderingen zoals bronaanpak, decentrale zuivering en effluenthergebruik, én om een ontwikkeling in governance. Veranderende rollen, nieuwe vormen van samenwerking en bekostiging tussen waterschap, gemeenten en drinkwaterbedrijf.

Figuur 1- type veranderopgave

Schoon en voldoende water als richtingwijzer

Vanuit de verdere integratie van waterketen en watersysteem staan schoon en voldoende water als kerntaken van het waterschap voorop. Voor schoon water stellen de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater (ERSA) en de KRW-doelen concrete eisen aan zowel het watersysteem als de keten. De visie op schoon en gezond water gaat verder en heeft een duidelijke ambitie voor 2030 en 2050: het volledig uitfaseren van milieuvreemde stoffen. Voor voldoende water is het terugleveren van schoon water aan het watersysteem een belangrijke doelstelling. Hier worden de komende jaren gerichte maatregelen voor genomen. Er wordt gewerkt aan bronaanpak, een passende inrichting van het watersysteem via KRW-maatregelen en de ontwikkeling van randvoorwaarden voor nieuwe toepassingen, zoals hemelwaterinfiltratie en hergebruik. Influentbeleid en monitoring worden verder uitgebouwd om beter zicht te krijgen op bronnen en effecten. Zo wordt steeds beter bepaald wat aan de bron kan worden aangepakt en waar aanvullende zuivering nodig blijft. Aanpak van risicovolle overstorten en hemelwateruitlaten zijn gericht op het voorkomen of vergaand reduceren van milieuvreemde stoffen om daarmee de waterkwaliteit te verbeteren. De Kallisto-aanpak wordt voortgezet.

Deze opgaven geven richting aan het beheer en de ontwikkeling van de waterketen en de bijbehorende assets. De waterketen wordt daarmee ook steeds nadrukkelijker gestuurd vanuit haar bijdrage aan het functioneren van het watersysteem als geheel. De keten kent echter ook interne doelen rond bijvoorbeeld weerbaarheid, energie, klimaat en circulariteit. Deze kunnen de doelen voor schoon en voldoende water versterken, maar er ook mee op gespannen voet staan. Zo kan maximaal hergebruik van effluent op korte termijn ten koste gaan van de basisafvoer die beken nodig hebben. De komende periode wordt daarom uitgewerkt hoe de verschillende doelen zich tot elkaar verhouden en welke prioriteiten en afwegingen daarbij horen. Waar nodig worden doelstellingen aangescherpt of bijgesteld op basis van nieuwe inzichten. Daarmee fungeren doelstellingen als richtingwijzer voor de verdere transformatie van de waterketen.

H5 ZEVEN PROGRAMMALIJNEN

Langs zeven programmalijnen zijn maatregelen geprogrammeerd. Ze krijgen invulling op gebiedsniveau: in gebiedsagenda's worden de programmalijnen verbonden met lokale kennis, eigenaarschap en uitvoeringskracht. Op de tijdlijn staan besluiten die in deze planperiode noodzakelijk zijn om resultaten te boeken.

In de programmalijnen is steeds 2030 een belangrijk jaartal. Dit volgt uit de handelingsperspectieven die in de WBP5-periode zijn vastgesteld, waarin 2030 is aangewezen als het omslagpunt in de watertransitie. Het waterschap geeft invulling aan het omslagpunt door in 2030 een vernieuwde waterschapsverordening vast te stellen, een watersysteemlegger vast te stellen, grondwaterbeleid vast te stellen en juridisch op te treden bij ruimtelijke plannen die niet passen bij een toekomstbestendige waterhuishouding. De verschillende programmalijnen maken inzichtelijk welke tussenstappen noodzakelijk zijn om daar te komen.

1. Ruggen, flanken en beekdalen sturen ruimtelijke ontwikkelingen

Om in 2050 een hersteld watersysteem te bereiken, moeten noodzakelijke ruimtelijke keuzes worden gemaakt, waarbij collega overheden bevoegd gezag zijn. Samenwerking tussen overheden is noodzakelijk om het principe water en bodem sturend te verankeren als randvoorwaarde voor ruimtelijke ontwikkelingen. Waterschap De Dommel vervult hierin een actieve rol.

Doel 2050	**Doel 2050: water en bodem sturend is randvoorwaarde bij alle ruimtelijke ontwikkelingen.**
WBP5-periode	Het waterschap stimuleert en ondersteunt initiatiefnemers in de beweging naar water en bodem sturend handelen. Koplopers worden gefaciliteerd met subsidies, compensatieregelingen, kennis, advies en uitvoeringscapaciteit (menskracht). Kennis over het gebied en water wordt actief gedeeld en gemeenten worden ruimtelijk geadviseerd.
2028	Het waterschap verkent hoe water en bodem sturend verankerd kan worden in omgevingsvisies/-programma's/-plannen en welke regels daarbij horen. Het waterschap: • Streeft naar gedeeld en gedragen eigenaarschap; • Positioneert zich als strategische samenwerkingspartner aan de nationale, provinciale en regionale 'ruimte-tafels'; • Biedt expertise aan op het gebied van ruimtelijke ordening voor gemeenten; • Pakt door op verankeren van water en bodem sturend in ruimtelijke plannen voor stedelijk en landelijk gebied: bij nieuwe ontwikkelingen is water en bodem randvoorwaarde, bij herinrichting is water en bodem sturend voor een klimaatadaptieve leefomgeving; • Stimuleert uniforme toepassing van een geoptimaliseerde klimaattool voor het toetsen van ruimtelijke ontwikkelingen; • Stimuleert en ondersteunt koplopers maximaal bij water en bodem sturend handelen en deelt hun aanpak zo breed mogelijk (onder andere waterpositief ontwikkelen); • Vervangt bij vaststelling van WBP6 de kaart 'Water en bodem sturend' (koppen, flanken en beekdalen) door de RWP-kaart (ruggen, flanken, beekdalen en polders). In geval de watersysteemeenheid verandert, wordt een overgangsregeling opgezet.
2029	Het waterschap en gemeenten ronden de verkenning af naar de verankering van water en bodem sturend werken in omgevingsvisies/-programma's/-plannen. Dit resulteert in een gedragen set regels voor de nieuwe waterschapsverordening, die de ondergrens van het watersysteem waarborgt. Het waterschap sluit samenwerkingsovereenkomsten af met gemeenten over de wijze waarop water en bodem sturend wordt verankerd in het ruimtelijk instrumentarium en daarmee randvoorwaarde is voor ruimtelijke ontwikkelingen.
2030	De waterschapsverordening wordt vernieuwd en afgestemd op de indeling van het watersysteem bestaande uit de eenheden ruggen, flanken en beekdalen. In de nieuwe waterschapsverordening krijgen beekdalen en lokale laagtes een primaire en prioritaire functie voor het watersysteem: waterberging en waterafvoer. Andere functies zijn alleen mogelijk als ze aantoonbaar geen negatieve impact hebben op de primaire functie voor

	het watersysteem. Het waterschap heeft een adviserende rol en geen inspanningsverplichting meer om in beekdalen en lokale laagtes andere functies te beschermen tegen wateroverlast. Het waterschap specificeert de bergingseis voor stedelijk gebied naar de drie eenheden (ruggen, flanken, beekdalen) en naar bestaand/nieuw stedelijk gebied. Stedelijk gebied en landelijk gebied worden integraal benaderd met aandacht voor waterkwantiteit en waterkwaliteit.
2031 - 2032	Het waterschap stemt het handelingskader en de watersysteemcheck voor hydrologisch positief ontwikkelen af op de nieuwe waterschapsverordening. Het waterschap stemt de stimuleringsregeling af op de nieuwe waterschapsverordening.
2033	80% van de gemeenten heeft water en bodem sturend verwerkt in de omgevingsvisies/-programma's/-plannen. In lijn met de gezamenlijke verkenning met het waterschap. Voor ruimtelijke ontwikkelingen is water en bodem sturend randvoorwaarde. Het waterschap ondersteunt gemeenten bij de afhandeling van zienswijzen en bezwaren tegen omgevingsvisies/-programma's/-plannen ten aanzien van water en bodem sturend.

2. Ruggen versterken als brongebieden

Om de ruggen te versterken als brongebieden moet de inrichting van het systeem zodanig veranderen dat er vrijwel geen water afgevoerd wordt. Dit vraagt om het sterk beperken van de afvoer via A-watergangen en om meer ruimte voor regenwater om de grond in te zakken. In gebiedsopgaven wordt lokaal uitgewerkt hoe gezocht hoe hemelwater optimaal kan worden vastgehouden en geïnfiltreerd. Het waterschap faciliteert deze opgaven samen met partners via investerings- en stimuleringsmaatregelen. Daarnaast wordt ingezet op het terugdringen van grondwateronttrekkingen. Zo functioneren de ruggen in 2050 als een duurzame brongebieden waar grondwatervoorraden worden aangevuld en de kwelstroom benedenstrooms weer op gang wordt gebracht.

Doel: in 2050 functioneren de ruggen weer als brongebieden en is de kwelstroming hersteld.	
WBP5 -periode	• Het waterschap voert een stimuleringsregeling uit. • Brabant Water start de uitvoering van Drinkwaterlandschap Groote Heide. • In GGA Grenscorridor werken gebiedspartners op basis van water en bodem sturend een ruimtelijk plan uit, dat de gemeente vervolgens opneemt in het omgevingsplan. • Het waterschap start de pilot Ruggen voor teelten die minder afhankelijk zijn van beregening en voor een passende inrichting van het watersysteem. • Het waterschap voert een meldingsplicht voor grondwateronttrekkingen in. • Het waterschap beschouwt in WBP5 grondwateronttrekking niet langer als vanzelfsprekend.
Gehele planperiode	• Het waterschap stimuleert en ondersteunt koplopers maximaal bij water en bodem sturend handelen en deelt hun aanpak breed.

	• Het waterschap past continu het watersysteem aan, zodat neerslag zo veel mogelijk kan infiltreren en langer in het gebied blijft.
2028	• De veldproeven binnen de pilot Ruggen worden opgeschaald. • De eerste lokale laagtes zijn heringericht en functioneren als infiltratiegebied. • Het waterschap en relevante gebiedspartners werken een nieuw toetsingskader uit voor vergunningen voor waterlozingen en -onttrekkingen. Vanaf 2028 verlenen zij nieuwe vergunningen tijdelijk en onder voorwaarden en heroverwegen zij deze periodiek. • Het waterschap evalueert de stimuleringsregeling en stemt deze af op WBP6. • De reductie-eis van 30% voor beregening in de landbouw uit het koersdocument beregeningsbeleid geldt voor het beheergebied als geheel. Deze opgave wordt vooral ingevuld op de ruggen, zodat op de flanken minder of geen reductie nodig is. • De watersysteemlegger wordt geïntroduceerd. • De pilot herwaarderen landbouwgrond wordt uitgebreid naar bergings- en infiltratiegebieden zoals lokale laagtes.
2029	• De pilotresultaten en de ervaringen uit de GGA en van koplopers vormen de basis voor een toetsingskader, beleid en een tijdpad om de ruggen duurzaam als brongebied van schoon grondwater te laten functioneren.
2030	• De nieuwe waterschapsverordening bouwt vanaf 2030 bestaande onttrekkingen geleidelijk af, zodat de kwelstroming vanuit de ruggen in 2050 is hersteld. • De nieuwe waterschapsverordening stelt kwaliteitseisen aan lozingen naar oppervlakte- en grondwater.
2031- 2032	• Het waterschap stemt de stimuleringsregeling af op de nieuwe waterschaps-verordening (2030). • Het waterschap neemt waar nodig zelf het initiatief voor aanpassingen aan het watersysteem.
2032	• Het waterschap start met definitieve aanpassingen aan het watersysteem, zodat neerslag zoveel mogelijk in het gebied blijft. • Het waterschap schaalt toezicht en handhaving op en treedt meer normerend op.
2033	• Het waterschap heeft alle onttrekkingsvergunningen herzien, ingetrokken of opnieuw verleend.

3. Stuurbaar systeem op de flanken

Om de flanken een goed overgangsgebied tussen ruggen en beekdalen te laten zijn, moet water hier zo veel mogelijk worden vertraagd en vastgehouden. Dit vraagt om een herinrichting van het systeem, zodat zorgvuldig gestuurd kan worden op de balans tussen afvoeren en vasthouden. Dit creëert nieuwe gebiedsopgaven, waarbij gezocht wordt naar een lokale balans die zo goed mogelijk aansluit bij de verschillende lokale functies. Het waterschap faciliteert deze opgaven door samen met partners eigenaarschap te stimuleren om tot gedragen afspraken te komen. Daarnaast wordt ingezet op hergebruik en een goede kwaliteit van afstromend water om

de belasting benedenstrooms te beperken. Zo zijn de flanken in 2050 ingericht als een spons bij droogte en voeren ze bij hevige neerslag schoon water vertraagd af naar de beekdalen.

Doel: in 2050 functioneren de flanken als overgangsgebied tussen ruggen en beekdalen waarbij het oppervlakte- en grondwater zo veel mogelijk wordt vertraagd en vastgehouden. In extreme situaties stroomt er schoon oppervlaktewater vanaf de flanken richting de beekdalen.	
WBP5-periode	• Het waterschap voert een stimuleringsregeling uit. • Het waterschap stelt het handelingskader voor A-watergangen vast. • Miniwaterschap Leende neemt eigen initiatief. • Het waterschap start de pilot Flanken om bouwstenen voor optimalisatie van het watersysteem te ontwikkelen. In GGA Grenscorridor werken gebiedspartners op basis van water en bodem sturend werken een ruimtelijk plan uit, dat de gemeente vervolgens opneemt in het omgevingsplan.
Gehele planperiode	• Het waterschap stimuleert en ondersteunt koplopers maximaal bij water en bodem sturend handelen en deelt hun aanpak breed.
2028	• De eerste veldproeven binnen de pilot Flanken zijn uitgevoerd en worden opgeschaald. • Het waterschap en relevante gebiedspartners werken een nieuw toetsingskader uit voor vergunningen voor waterlozingen en -onttrekkingen. Vanaf 2028 verlenen zij nieuwe vergunningen tijdelijk en onder voorwaarden en heroverwegen zij deze periodiek. • Het waterschap evalueert de stimuleringsregeling en stemt deze af op WBP6. • Het waterschap introduceert de watersysteemlegger.
2029	• De pilotresultaten, de ervaringen uit de GGA en van koplopers vormen de basis voor een toetsingskader, beleid en een tijdpad om de flanken als stuurbaar systeem te laten functioneren.
2030	• De nieuwe waterschapsverordening stelt kaders aan herinrichting van het watersysteem op de flanken en kwaliteitseisen aan lozingen naar oppervlakte- en grondwater vanuit landbouw, stedelijk gebied en industrie.
2031	• Het waterschap stemt de stimuleringsregeling af op de nieuwe waterschapsverordening (2030). • Het waterschap stimuleert eigenaarschap en watergemeenschappen, zodat gebieden zelf op zoek gaan naar de lokale balans die zo goed mogelijk aansluit bij de verschillende lokale functies
2032	• De eerste koplopers en watergemeenschappen starten met definitieve aanpassingen aan het watersysteem, zodat neerslag zoveel mogelijk in het gebied blijft. • De inrichtingsmaatregelen/bouwstenen voor de flanken worden geëvalueerd op basis van de pilots, GGA's en ervaringen van koplopers.
2033	• Er is voldoende grondwater beschikbaar voor natuur en landbouw • De reductiemaatregelen uit het Koersdocument Beregeningsbeleid zijn vooral op de ruggen gerealiseerd en daarom is er in droge periodes ruimte voor het gebruik van grondwater voor beregening op de flanken.

4. Beekdalen de ruimte geven

Om de beekdalen mee te laten bewegen met natte en droge perioden moet water hier de ruimte krijgen. Dit vraagt om een inrichting en een invulling van de aanwezige functies die passen bij steeds wisselende omstandigheden. De beekdalen moeten hogere grondwaterstanden kunnen accommoderen en in natte perioden ruimte bieden voor oppervlaktewater uit de rest van het gebied. De aanwezigheid van grote hoeveelheden natuur en KRW-wateren vragen daarnaast om

een betere waterkwaliteit via schoner effluent, minder belastende lozingen en minder uitspoeling. Zo vormen de beekdalen in 2050 de natuurlijke bufferruimte van het watersysteem.

Doel: in 2050 bewegen de beekdalen mee met natte en droge perioden. Beekdalen dragen bij aan veiligheid, ecologie en landschapskwaliteit.	
WBP5-periode	• Het waterschap voert een stimuleringsregeling uit. • In GGA-gebieden werken gebiedspartners op basis van water en bodem sturend een ruimtelijk plan uit, dat de gemeente vervolgens opneemt in het omgevingsplan.
Gehele periode	• Het waterschap stimuleert en ondersteunt koplopers maximaal bij water en bodem sturend handelen en deelt hun aanpak breed. • Het waterschap zet zich in voor realisatie beekherstel/KRW en natte EVZ volgens het door de provincie vastgestelde MOK programma.
2028	• Het waterschap introduceert de watersysteemlegger met begrenzing brede beekdalen. • De pilot herwaarderen landbouwgrond in beekdalen wordt voortgezet. • Drainagesystemen hebben geen drainerende werking meer.
2029	• De door het waterschap uitgevoerde beekherstelprojecten, de ervaringen uit de GGA en van koplopers vormen de basis voor een toetsingskader, beleid en een tijdpad om de beekdalen weer ruimte voor water te geven/kwel niet meer afvangen.
2030	• Door de nieuwe waterschapsverordening krijgen de beekdalen weer ruimte voor hogere grondwaterstanden; overstroming is een natuurlijk gegeven. Voor alle functies (gebruik volgt peil) geldt een ondergrens voor nieuwe ontwikkelingen: zij zijn alleen passend wanneer zij het watersysteem niet verslechteren en bij voorkeur versterken.
2031	• Het waterschap stemt de stimuleringsregeling af op de nieuwe waterschapsverordening (2030).
2032	• De eerste koplopers starten met definitieve aanpassingen aan het watersysteem, zodat kwel en neerslag zoveel mogelijk in het gebied blijft of vertraagd wordt afgevoerd. • De bouwstenen worden geëvalueerd op basis van de pilots, GGA's en ervaringen van koplopers.
2033	• De maatregelen uit het Koersdocument Brabantbreed Beregeningsbeleid zijn vooral op de ruggen gerealiseerd en zijn daarom minder van toepassing op de beekdalen. • Beregenen in beekdalen is niet meer nodig door permanent hoge grondwater-standen en uittredend kwel. • Het waterschap heeft een programma vastgesteld voor de aanleg van zuiveringsmoerassen, beekherstel 2e fase voor extra bodemophoging, beschaduwing en versterken natuurlijke dynamiek. • Beekherstelprojecten binnen het MOK programma zijn uitgevoerd. • Bestaande drainage is uitgefaseerd/werkt niet meer als gevolg van hoge grondwaterstanden. • Detailontwatering in beekdalen is zoveel mogelijk gedempt/verondiept.

5. Waterketen van de toekomst

In 2050 is de waterketen ontwikkeld van een systeem van zuiveren en lozen naar produceren en benutten. Gezuiverd water, energie en grondstoffen worden niet langer als reststromen gezien, maar als bronnen die waarde kunnen toevoegen aan het watersysteem of de maatschappij. Nieuwe voorzieningen om anders om te gaan met hemelwater en afvalwater zijn er echter niet direct. Dus terwijl de waterketen transformeert moet het huidige systeem nog enige tijd operationeel blijven tegen acceptabele risico's. De programmalijn helpt de organisatie om de eerste belangrijke keuze op het transitiepad te nemen in 2030. Zo is de waterketen van de toekomst afgestemd om positief bij te dragen aan het watersysteem.

Doel 2050	**In 2050 is de waterketen ontwikkeld van een systeem van zuiveren en lozen naar produceren en benutten. Gezuiverd water, energie en grondstoffen worden niet langer als reststromen gezien, maar als bronnen die waarde toevoegen aan het watersysteem of de maatschappij.**
WBP5-periode	Het waterschap houdt kritieke assets in stand en introduceert assetmanagement als integraal sturingsmodel voor de waterketen. Eerste verkenningen naar hergebruik van gezuiverd water zijn uitgevoerd.
2028 - 2029	• Het waterschap stelt een integraal realtime meet- en monitoringsplan op voor waterkwaliteit en -kwantiteit (waterketen en -systeem). Zodat er inzicht komt in de effecten van bronaanpak, afkoppelen en de effectiviteit van de zuiveringen. • Het waterschap bespreekt met waterketenpartners de governance en het eigenaarschap binnen de waterketen, gericht op de taakverdeling voor de toekomstige opgave. • Het waterschap stelt een instandhoudingsstrategie op voor de kritieke infrastructuur • Het waterschap werkt samen met gemeenten de hydraulische nullijn voor het afvalwatertransport uit tot samenwerkingsafspraken, om uitbreiding van het huidige systeem als gevolg van ruimtelijke opgaven te voorkomen. Hierbij wordt de afkoppeldoelstelling in stedelijk gebied geëvalueerd. • Het waterschap voert gebiedsgerichte verkenningen uit naar vraag en aanbod van gezuiverd water en vertaalt deze naar kansrijke toepassingen en locaties. • Het waterschap realiseert de eerste demonstratie van waterhergebruik en levering van water op maat. • De voorbereiding van de vierde zuiveringstrap start. • Het totaalbeeld van de verschillende watertransitiepaden is beschikbaar, als voorbereiding op de eerste keuze van het transitiepad.
2030	• **Eerste keuze van het transitiepad:** het bestuur stelt doelstellingen vast voor waterkwaliteit, bronaanpak, hergebruik en aanvullende zuivering. Het investeringsprogramma wordt bijgesteld op basis van de gemaakte keuze.
2031-2032	• De eerste opschalingsprojecten voor waterhergebruik, decentrale zuivering en bronaanpak starten in lijn met het gekozen transitiepad. • Het waterschap evalueert de transitie van de waterketen, als input voor WBP7.
2033	• De eerste RWZI's leveren water op maat voor landbouw, natuur en/of industrie.

6. Schoon en gezond water

Om in 2050 een schoon en gezond watersysteem te hebben, moeten zowel de chemische als ecologische waterkwaliteit verbeteren. Dit vraagt om een meervoudige aanpak, gericht op de verschillende bronnen en gedifferentieerd per eenheid (ruggen, flanken, beekdalen). Binnen de waterketen ligt de nadruk primair op bronaanpak, monitoring en toezicht, waar nodig aangevuld met extra zuiveringsstappen. Bij verontreiniging door uitspoeling ligt de nadruk op bronaanpak en waar nodig aanscherping van maatregelen. Aanvullend worden maatregelen genomen om de KRW-doelen te behalen (zie bijlage). Voor waterkwaliteit die van buiten het beheergebied komen (o.a. Vlaanderen), zet het waterschap in op samenwerking met andere partijen. Zo is de waterkwaliteit in 2050 op orde en ondersteunt schoon water de verschillende functies van het water- en bodemsysteem.

Doel 2050	**In 2050 is de waterkwaliteit op orde om alle functies van het landschap te ondersteunen. Verontreinigingen worden bij de bron aangepakt.**
WBP5-periode	Visie op schoon en gezond water is vastgesteld in 2025.
2028	• Het waterschap actualiseert het influentbeleid (*Doelmatige werking zuiveringstechnische werken*) op microverontreinigingen en circulariteitsdoelstellingen, zodat specifieke stoffen bij indirecte lozingen kunnen worden verboden.

	• Het waterschap ontwikkelt samen met partners kaders en handelingsperspectief voor de waterkwaliteit van afstromend (afgekoppeld) hemelwater. • Het waterschap stelt een integraal realtime meet- en monitoringsplan op voor waterkwaliteit en -kwantiteit. • Het waterschap richt samen met de omgevingsdienst en gemeenten de aanpak van indirecte lozingen in conform het plan van aanpak Schone Maaswaterketen. • Het waterschap stelt een actualisatiefrequentie vast voor vergunde directe lozingen en screent de effluentkwaliteit risicogestuurd. • Het waterschap zet de samenwerking met Vlaamse partners voort om de grensoverschrijdende opgave rond nutriënten en microverontreinigingen gezamenlijk aan te pakken en te vertalen naar concrete afspraken. • Het waterschap zet de Kallisto-aanpak voort en ontwikkeld deze door naar een bredere aanpak van de emissies vanuit de waterketen op het systeem (overstorten, effluent en hemelwateruitlaten). • Het waterschap levert de bijdrage aan de KRW-impuls Brabant
2029	• Het waterschap start de uitwerking van de waterschapsverordening op het thema waterkwaliteit, inclusief vergunningenbeleid en heffingsverordening. • Monitoringsresultaten worden ingezet om aanscherping op bronaanpak inzichtelijk te maken en te komen tot handelingsperspectief voor probleemstoffen. • Het waterschap voert structurele influentscreening uit op alle RWZI's en op strategische plekken in het transportsysteem. • - Het waterschap bepaalt waterkwaliteitseisen per gebiedstype (ruggen, flanken, beekdalen).
2030	• De herziene waterschapsverordening op het thema waterkwaliteit wordt vastgesteld, inclusief vergunningenbeleid en heffingsverordening. • Het waterschap evalueert de effectiviteit van bronaanpak op basis van monitoring en stelt waar nodig de koers bij.
2031 - 2032	• Het waterschap herziet bestaande lozingsvergunningen op basis van de nieuwe waterschapsverordening. • Het waterschap creëert een totaalbeeld van probleemstoffen.
2033	• Er is zicht op welke probleemstoffen via bronaanpak en welke via end-of-pipe worden aangepakt. De koers voor WBP7 is hiermee onderbouwd.

7. Waterbewustzijn

De watertransitie vraagt om meer dan technische oplossingen alleen. Om ons watersysteem toekomstbestendig te maken, is ook een verandering nodig in de manier waarop inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden omgaan met water. Waterbewustzijn is daarom een zelfstandige programmalijn die de maatschappelijke omslag naar waterbewust gedrag en zelfredzaamheid stimuleert.

Onderzoek laat zien dat gedrag niet alleen wordt bepaald door kennis en rationele afwegingen. Emotie, waarden, normen en de mate waarin mensen zich persoonlijk verantwoordelijk voelen zijn minstens zo belangrijk. De waarde van water gaat daarmee verder dan alleen de economische of praktische waarde. Water is de basis voor een gezonde leefomgeving, natuur, landbouw, recreatie en onze toekomstige welvaart.

Deze programmalijn richt zich op een maatschappelijke omslag: van weten naar doen, van korte termijn naar lange termijn en van afhankelijkheid naar zelfredzaamheid. Het uiteindelijke doel is een samenleving waarin waterbewust handelen net zo vanzelfsprekend wordt als afval scheiden, energie besparen of verkeersveilig gedrag vertonen. Het draait dus om gedragsverandering; kennis over water en de dagelijkse keuzes van inwoners, bedrijven en organisaties zijn van

belang. Denk aan minder drinkwater gebruiken in huis en tuin, productieprocessen zuiniger inrichten en water vanzelfsprekend meenemen in ruimtelijke afwegingen.

Het gaat ook over zelfredzaamheid: het vermogen van inwoners, bedrijven en organisaties om zelf maatregelen te nemen en verantwoordelijkheid te dragen voor de gevolgen van veranderende wateromstandigheden. De opgave is groter dan het waterschap; klimaatverandering vraagt ook om aanpassingsvermogen van andere partijen.

Doel: in 2050 houden inwoners, bedrijven en overheden houden vanzelfsprekend rekening met water in hun keuzes voor wonen, werken, ondernemen en recreëren. Zij begrijpen de waarde van water, weten welke invloed hun handelen heeft op het watersysteem en nemen verantwoordelijkheid voor hun eigen rol.	
WBP5	• Communicatiebeleid 2024-2027 - Focus op watertransitie: van beweging naar actie • Participatieverordening Waterschap De Dommel (2021): Waarom willen we met onze omgeving samenwerken en wat vinden we belangrijk in het samenspel?
2028 - 2029	• Het waterschap ontwikkelt een strategie hoe waterbewust handelen en samenredzaamheid worden versterkt binnen het beheergebied. Hierbij worden de ervaringen meegenomen van andere waterschappen, Vlaanderen en ervaringen in lopende pilots: • Het water zet programma rond publieksparticipatie voort (zoals Zandleij aanpak, Rik on Tour via Brabants netwerk medicijnresten uit water). Doel is om toe te werken naar vijf locaties waar effectief campagnes worden ingezet ten behoeve van gedragsverandering bewustwording. • Vanuit de Circulaire Watercoalitie Brabant werken we met partners aan concreet bewustzijn van inwoners rond waterbesparing, bronaanpak en waterhergebruik. Evenementen zien we hier als 'window to society' waarbij zichtbaar te maken wat anders omgaan met water betekent, mensen erbij te betrekken en van daaruit verder op te schalen. • Activiteiten van de Waterbank worden verder gestimuleerd als vehikel om groenblauwe economie te ondersteunen. • Er wordt onderzocht of samen met partners een andere leerstrategie wordt ontwikkeld dan bezoeken aan de zuivering.
2030-2033	• Ontwikkelen en implementeren van de strategie. Vervolgens volgt de cyclus van monitoren, evalueren en aanpassen.

5.1 Van programmalijnen naar uitvoeringsplan

WBP6 legt de strategische koers, doelen en programmalijnen vast. De vertaling naar concrete activiteiten, verantwoordelijkheden, capaciteit, middelen, risico's en beslismomenten zal worden verkend in het uitvoeringsplan dat zal worden opgesteld n.a.v. dit document en de jaarlijkse programmering. Daarin wordt zichtbaar welke doelen uit hoofdstuk 4 prioriteit krijgen, waar programmalijnen samenkomen, welke bijdrage gebiedspartners leveren en welke bestuurlijke keuzes nodig zijn. Daarmee blijft het WBP een strategisch plan en kan de uitvoering worden aangepast wanneer kennis, omstandigheden of middelen veranderen.

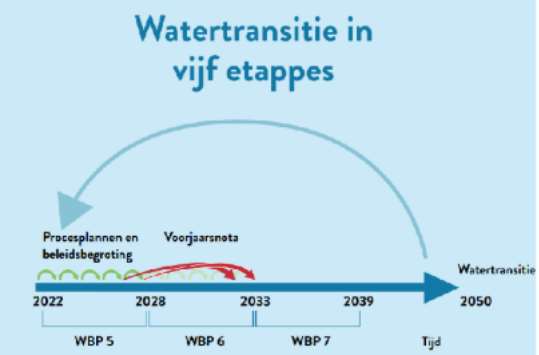
De programmalijnen vormen samen het maatregelenprogramma waarmee het waterschap invulling geeft aan zijn wettelijke taken en de doelen van WBP6. Met WBP6 wordt beoogd de juridische uitwerking en borging van de watertransitie (in lijn met de Nota

Handelingsperspectieven) alvorens 2030 te bewerkstelligen. WBP6 is van belang voor de voorzienbaarheid hiervan.

H6 DOELSTURING

De weg naar een toekomstbestendig watersysteem in 2050 is een route met meerdere etappes. WBP5 was de eerste etappe, WBP6 de volgende.

Op weg richting 2050 wordt geleerd wat werkt, wat kan worden versneld en waar moet worden bijgestuurd. De inhoudelijke stappen zijn hierin cruciaal, maar de organisatieontwikkeling is een voorwaarde om die stappen te kunnen behalen. Er zal kritisch worden gekeken naar wat werkt en niet werkt, welk gedrag en werkprocessen er nodig zijn om de doelen te realiseren.

Reflectie op de genomen stappen is een belangrijk onderdeel van het leren van die lessen en is standaard onderdeel van sturen, leren en verbeteren.

6.1 Tussenevaluatie WBP5

Als lerende organisatie worden de lessen meegenomen die in de WBP5-periode zijn geleerd. Uit de tussenevaluatie WBP5 zijn een aantal leerpunten naar voren gekomen:

Het is helpend als de hoofddoelen SMART zijn geformuleerd en de beoogde effecten en eindresultaten daaraan gekoppeld zijn. Daarnaast wordt inhoudelijk sturen gemakkelijker als de drie leidende principes concreet zijn gemaakt.

1. Elke druppel vasthouden en infiltreren waar deze valt
2. Schoon water moet schoon blijven
3. Functies passen zich aan het bodem- en watersysteem aan

Doelsturing, integraal programmeren en prioriteren en goede informatie helpen om keuzes zichtbaar en uitlegbaar te maken. Zo gaat doelsturing over *waarop wordt gestuurd*: de maatschappelijke doelen en effecten die Waterschap De Dommel wil bereiken. Integraal programmeren en prioriteren gaat over *hoe keuzes worden gemaakt*: welke maatregelen Waterschap De Dommel eerst uitvoert, welke later kunnen en hoe beschikbare capaciteit, tijd en middelen worden ingezet. Informatie en sturing gaat over *wat daarvoor nodig is*: inzicht in doelen, resultaten, risico's, middelen en voortgang om keuzes te onderbouwen, te monitoren en waar nodig bij te sturen.

Met de programmalijnen wordt de eerste aanzet gedaan. Vervolgens worden deze concreet gemaakt in een adaptief uitvoeringsplan. Via de planning- en controlcyclus wordt de voortgang gevolgd en is bijsturing mogelijk.

6.2 Instrumentarium voor de watertransitie

In de programmalijnen wordt duidelijk wat de koers van de watertransitie inhoudt. Nog niet alles is duidelijk, maar wel dat dit een transformatie vereist van het watersysteem, samen met

de omgeving. Om dit soort veranderingen concreet te maken is een aanpak nodig dat differentieert per watersysteemeenheid (ruggen, flanken en beekdalen). Alleen met een passende combinatie van instrumenten zijn de doelstellingen te halen. In dit WBP wordt daarom instrumenten geïntroduceerd die in samenhang en overstijgend over de programmalijnen ingezet worden om de doelen te halen:

- **Watervisie:** De watervisie *Wat Water Wil* beschrijft wat watersysteemherstel betekent op lange termijn en wat dit inhoudt voor de omgeving. De visie dient ter inspiratie en geeft op gebiedsniveau concreet richting aan koplopers.
- **Watersysteemlegger:** De huidige legger laat vooral zien waar watergangen, kunstwerken, keringen en bergingsgebieden liggen en welke afspraken daarvoor gelden. Voor de watertransitie is ook een meer toekomstgericht beeld nodig. Daarom verkent het waterschap of naast de legger, een watersysteemlegger kan worden ontwikkeld die in beeld brengt welke landschapsonderdelen logisch geschikt zijn voor welke transitiedoelen. Dit instrument geeft richting aan de ontwikkeling van de eigen assets en met wie het waterschap in gesprek moet gaan en afspraken maken.
- **Watertransitiecheck:** De transitiecheck wordt in deze planperiode verder uitgewerkt als instrument om interne keuzes te beoordelen. Zo kunnen bestuurlijke besluiten, intern beleid en investeringsbesluiten systematisch worden gewogen in hoeverre ze bijdragen aan de watertransitie.
- **Klimaattool:** gemeenten in het beheergebied zijn gestart met de ontwikkeling van een eigen klimaattool. Het waterschap ondersteunt dit initiatief met kennis, expertise en een regionaal netwerk. Specifiek wordt ingezet op het stimuleren van integraliteit op gebiedsniveau en het inbedden van watertransitieproof handelen, bijvoorbeeld door niet benedenstrooms af te wentelen, tenzij hier concrete afspraken over worden gemaakt.
- **Waterschapsverordening:** De waterschapsverordening stelt regels om het watersysteem te beschermen. Vergunningverlening vertaalt die regels naar concrete situaties rond waterkwantiteit en -kwaliteit. Om in 2030 meer kaderstellend de watertransitie te kunnen ondersteunen, moet de verordening dan bijgesteld zijn. Daarbij wordt onderzocht hoe nieuwe vergunningen tijdelijk kunnen worden verleend, welke mogelijkheden er zijn om bestaande vergunningen periodiek te herzien en vanaf wanneer dit juridisch mogelijk is.
- **Grondinstrumentarium:** Grond is belangrijk voor de watertransitie. Voor systeemherstel is ruimte nodig, terwijl de druk op grondmarkt toeneemt. Het waterschap beschikt over meerdere instrumenten om grondpositie te verwerven of doelen te verwezenlijken op grond van anderen. De voorkeursroute is samenwerking door vrijwillige afspraken en de inzet van stimuleringsregelingen. Waar publieke waterdoelen anders niet haalbaar zijn, kan echter ook dwingend instrumentarium aan de orde komen. Per gebied wordt gekozen voor de combinatie die uitvoerbaar, doelmatig en uitlegbaar is.
- **Influentbeleid:** De samenstelling en hoeveelheid van het influent bepalen in hoge mate de prestaties en kosten van afvalwaterzuiveringen. Vanuit de watertransitie zet het waterschap daarom sterker in op bronaanpak en het weren van ongewenste stoffen uit de afvalwaterketen. Met influentbeleid kijkt het waterschap niet alleen naar wat de zuivering uitkomt, maar stelt het ook kaders voor wat erin komt. Samen met gemeenten en bedrijven worden afspraken gemaakt over de samenstelling van het afvalwater. Waar nodig worden deze vastgelegd in vergunningen en maatwerkbesluiten.

Zo werkt de koers uit WBP6 zorgvuldig en navolgbaar door in concrete maatregelen, besluiten en eventuele rechtsgevolgen.

6.3 Programmeren en prioriteren

Omdat niet alle doelen gelijktijdig gerealiseerd kunnen worden, vraagt de watertransitie om een transparante manier van programmeren en prioriteren waarbij doelen, capaciteit, tijd, risico's en middelen in samenhang worden afgewogen, rekening houdend met al geldende afspraken zoals die voor de KRW (kaderrichtlijn water), Natura 2000 en de MOK (maatwerkovereenkomst met de provincie). De programmalijnen worden gebiedsgericht uitgewerkt in prioritaire gebieden. En zo samengebracht in één investerings- en uitvoeringsafweging.

Sturing en planning- en control

De doelen en maatregelen uit WBP6 worden ondergebracht in een samenhangende doelenstructuur (Doelen (Resultaat) Inspanningen Netwerk), waarin de onderlinge verbanden tussen doelen, opgaven en maatregelen zichtbaar worden. Dit wordt verankerd in de planning en control cyclus, zodat zichtbaar wordt welke maatregelen bijdragen aan welke waterdoelen en waar middelen het meeste impact hebben. De sturingslijn en bijbehorende informatievoorziening en werkwijze worden stapsgewijs doorontwikkeld en zijn rond 2030 ingebed. Programmeren en prioriteren binnen het watersysteem en assetmanagement binnen de waterketen groeien toe naar één gezamenlijke sturingslijn.

Risico's

Afhankelijkheid van grond en zeggenschap
Voor infiltratie, waterberging en beekherstel en uitbreiding van de waterketen is ruimte/grond nodig. Wanneer grond niet tijdig beschikbaar komt vertragen maatregelen. De grondpositie is daarom onderdeel van de integrale prioritering en programmering.

Onbedoelde neveneffecten van instrumenten
Regelingen, vergoedingen en overgangstermijnen kunnen gedrag oproepen dat de watertransitie niet dient. Nieuw en bestaand instrumentarium moet worden getoetst op ontwijkgedrag, afwenteling. Stimuleringsregelingen moeten een heldere route bevatten van stimuleren naar normeren.

Juridische houdbaarheid, voorzienbaarheid en rechtszekerheid
De koers uit WBP6 krijgt pas juridische werking via afzonderlijke besluiten en procedures.

Transparante communicatie
De watertransitie vraagt om duidelijke keuzes vanuit het algemeen belang. Het waterschap licht deze keuzes tijdig en zorgvuldig toe en maakt inzichtelijk wat zij betekenen voor betrokkenen. Tijdige, eerlijke en consequente communicatie versterkt het begrip voor deze noodzakelijke keuzes en het vertrouwen in de watertransitie.

BIJLAGE- BEGRIPPENLIJST

Met deze begrippenlijst wordt niet beoogd om de juridische definities van de begrippen weer te geven of hieraan afbreuk te doen, maar wordt beoogd de leesbaarheid van het waterbeheerprogramma ten goede te komen.

Adaptief programmeren
Een manier van programmeren waarbij maatregelen binnen vooraf vastgestelde doelen kunnen worden aangepast aan nieuwe kennis, veranderende omstandigheden en de mogelijkheden in een gebied. Als uitvoering op de ene locatie niet mogelijk is, wordt bekeken of een maatregel op een andere geschikte locatie kan worden gerealiseerd.

Afkoppelen
Het scheiden van hemelwater van de bestaande gemengde riolering, zodat het water lokaal kan worden vastgehouden, geïnfiltreerd of afgevoerd.

Afvalwaterketen
Het geheel van inzameling, transport en zuivering van afvalwater. Binnen WBP6 wordt de afvalwaterketen steeds meer verbonden met het watersysteem en met mogelijkheden voor hergebruik van water, energie en grondstoffen.

Assetmanagement
Een integrale manier van sturen op het functioneren, onderhouden, vernieuwen en vervangen van infrastructuur en andere bedrijfsmiddelen. Binnen de waterketen wordt assetmanagement verbonden met doelen voor schoon en voldoende water, betrouwbaarheid, energie, klimaat en circulariteit.

Beekdal
Het lagere deel van het landschap waar grondwater, oppervlaktewater en afstromend regenwater samenkomen. Beekdalen zijn van nature natte en dynamische gebieden met ruimte voor stroming, overstroming, kwel, waterberging en beeknatuur.

Beheergebied
Het geografische gebied waarbinnen het waterschap zijn wettelijke taken uitvoert en verantwoordelijk is voor het regionale watersysteem en de zuivering van stedelijk afvalwater. In WBP6 betreft dit het Dommelgebied.

Beregeningsbeleid
Het beleid voor het onttrekken en gebruiken van grondwater voor beregening. Het beleid richt zich op duurzaam grondwatergebruik, herstel van grondwatervoorraden en een gebiedsgerichte uitwerking die rekening houdt met ruggen, flanken en beekdalen.

Brede welvaart
Een manier van kijken en afwegen waarbij gezondheid, leefkwaliteit, natuur, landschap, economie en de gevolgen voor andere beleidsterreinen en toekomstige generaties in samenhang worden meegewogen. Brede welvaart is geen afzonderlijke opgave, maar een perspectief om de maatschappelijke waarde van keuzes zichtbaar te maken.

Bronaanpak
Het voorkomen of verminderen van verontreiniging op de plek waar deze ontstaat, voordat stoffen in de afvalwaterketen, het grondwater of het oppervlaktewater terechtkomen. Bronaanpak heeft binnen WBP6 de voorkeur boven het achteraf verwijderen van vervuiling.

Circulariteit
Het zo veel mogelijk behouden en opnieuw benutten van water, energie en grondstoffen, zodat deze niet

als afval- of reststroom verloren gaan. In de waterketen betekent dit onder meer terugwinning van energie en grondstoffen en hergebruik van gezuiverd water.

Datagedreven werken
Het baseren van keuzes op feitelijke en actuele gegevens en modellen. Door gegevens en kennis gestructureerd vast te leggen, werkt het waterschap vanuit een gezamenlijke informatiebasis en kan het besluiten beter onderbouwen en sneller reageren op ontwikkelingen.

Doelsturing
Sturing vanuit de maatschappelijke doelen en effecten die het waterschap wil bereiken. Doelsturing maakt zichtbaar waarop wordt gestuurd en verbindt doelen, maatregelen, resultaten, risico's, capaciteit en middelen.

Effluent
Gezuiverd afvalwater dat na behandeling door een rioolwaterzuiveringsinstallatie wordt teruggebracht in het oppervlaktewatersysteem of wordt benut voor een andere toepassing. De kwaliteit en hoeveelheid van effluent beïnvloeden het functioneren en de waterkwaliteit van beken.

Flanken
De overgangsgebieden tussen de hogere ruggen en de lagere beekdalen. Op de flanken kan water tijdelijk worden vastgehouden, vertraagd, gebufferd en schoon worden doorgeleid. De flanken vormen daarmee de spons en een stuurbaar onderdeel van het watersysteem.

Gebiedsagenda
Een gebiedsgerichte set van afspraken over doelen, maatregelen, verantwoordelijkheden, fasering, financiering en monitoring tussen het waterschap en gebiedspartners. In gebiedsagenda's worden de programmalijnen verbonden met lokale kennis, eigenaarschap en uitvoeringskracht.

Gebiedsgericht werken
Wateropgaven in samenhang met andere vraagstukken aanpakken binnen een herkenbaar gebied. Het waterschap sluit daarbij aan bij de kenmerken, belangen, initiatieven en ontwikkelmogelijkheden van het gebied en werkt met gebiedspartners aan integrale oplossingen.

Grondinstrumentarium
De privaatrechtelijke en publiekrechtelijke mogelijkheden waarmee het waterschap grond beschikbaar kan krijgen of waterdoelen op grond van anderen kan realiseren. De voorkeursroute is samenwerking via vrijwillige afspraken en stimuleringsregelingen; waar publieke waterdoelen anders niet haalbaar zijn, kunnen publiekrechtelijke bevoegdheden of andere wettelijke instrumenten worden ingezet.

Grondwatergestuurd peilbeheer
Een manier van peilbeheer waarbij aanvoer, vasthouden en afvoer van water worden afgestemd op de gewenste grondwaterstanden en de lokale omstandigheden. Hiermee wordt op de flanken gezocht naar een balans tussen grondwateraanvulling, waterbeschikbaarheid en het voorkomen van overlast.

Hemelwater
Regenwater en ander neerslagwater. Binnen WBP6 geldt als uitgangspunt dat schoon hemelwater zo veel mogelijk lokaal wordt vastgehouden en geïnfiltreerd en niet onnodig via de riolering naar een zuivering wordt afgevoerd.

Hydrologisch positief ontwikkelen
Ruimtelijk ontwikkelen op een manier die het functioneren van het water- en bodemsysteem niet verslechtert en bij voorkeur versterkt. Dit betekent onder meer dat water lokaal wordt vastgehouden, infiltratie wordt bevorderd en negatieve effecten niet benedenstrooms worden afgewenteld.

Influent
Het afvalwater dat een rioolwaterzuiveringsinstallatie binnenkomt. De samenstelling en hoeveelheid van het influent bepalen in belangrijke mate de prestaties en kosten van de zuivering.

Influentbeleid
Het beleid waarmee het waterschap stuurt op de hoeveelheid en samenstelling van het afvalwater dat de zuivering binnenkomt. Het beleid richt zich op bronaanpak, het weren van ongewenste stoffen en afspraken met gemeenten en bedrijven, zo nodig vastgelegd in vergunningen en maatwerkbesluiten.

Infiltratie
Het in de bodem zakken van water. Infiltratie draagt bij aan het aanvullen van het grondwater, het beperken van versnelde afvoer en het beschikbaar houden van water voor drogere perioden.

Kaderrichtlijn Water (KRW)
De Europese richtlijn die doelen stelt voor de ecologische en chemische kwaliteit van oppervlaktewater en de kwaliteit van grondwater. De uitvoering vindt plaats via stroomgebiedbeheerplannen en maatregelen per waterlichaam.

Kallisto-aanpak
De aanpak van Waterschap De Dommel om de belasting van het oppervlaktewater vanuit de afvalwaterketen terug te dringen. De focus ligt op emissies vanuit overstorten, RWZI's en andere waterketenonderdelen, met als doel de waterkwaliteit in beken zoals de Dommel te verbeteren.

Klimaatadaptatie
Het aanpassen van de leefomgeving en het water- en bodemsysteem aan de gevolgen van klimaatverandering, waaronder droogte, hitte, extreme neerslag, hoge waterstanden en wateroverlast.

Kwel
Grondwater dat vanuit de ondergrond naar het maaiveld of het oppervlaktewater stroomt. Binnen het Dommelgebied ontstaat kwel mede door water dat op de ruggen infiltreert en op lager gelegen delen van het watersysteem weer aan de oppervlakte komt.

No-regretmaatregel
Een maatregel die binnen verschillende mogelijke toekomstbeelden nuttig en verantwoord is, ook wanneer nog niet vaststaat hoe de uiteindelijke inrichting van het watersysteem of de waterketen eruitziet.

Opgavegericht werken
Werken vanuit het maatschappelijke doel dat moet worden bereikt, waarbij verschillende taken, processen, deskundigheden en instrumenten in samenhang worden ingezet. De opgave staat centraal en niet de indeling van de organisatie.

Participatie
Het betrekken van inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden bij het ontwikkelen van gebiedsplannen, waterbeheer en besluiten. Het waterschap kiest voor participatie op maat, passend bij de aard van de opgave.

Planning- en-controlcyclus
De cyclus waarin doelen, maatregelen, middelen, resultaten, risico's en voortgang met elkaar worden verbonden, gevolgd en waar nodig bijgestuurd. WBP6 wordt via deze cyclus gekoppeld aan programmering en bestuurlijke besluitvorming.

Programmalijn
Een samenhangende reeks maatregelen en beslismomenten waarmee gedurende de planperiode aan een

doel voor 2050 wordt gewerkt. De programmalijnen worden gebiedsgericht uitgewerkt en later vertaald naar activiteiten, verantwoordelijkheden, capaciteit, middelen en planning.

Regeneratief watersysteem
Een watersysteem dat niet alleen bestand is tegen verstoringen, maar zichzelf kan herstellen en versterken. Het houdt water langer vast, vult bodem en grondwater aan, verbetert de waterkwaliteit, ondersteunt biodiversiteit en versterkt de natuurlijke functies van het landschap. Daardoor neemt de kwaliteit en het functioneren van het systeem in de tijd toe.

Regionaal watersysteem
Het samenhangende geheel van regionale oppervlaktewateren, het daarmee verbonden grondwater en de bijbehorende waterstaatswerken dat door het waterschap wordt beheerd. Het systeem vormt de basis voor schoon, voldoende en veilig water en een klimaatbestendige leefomgeving.

Rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI)
Een installatie waarin stedelijk afvalwater wordt gezuiverd voordat het als effluent wordt geloosd of opnieuw wordt gebruikt. In de waterketen van de toekomst kunnen RWZI's zich verder ontwikkelen tot plekken waar ook water, energie en grondstoffen worden teruggewonnen en benut.

Robuust watersysteem
Een watersysteem dat ook onder extreme omstandigheden blijft functioneren en beter bestand is tegen droogte, extreme neerslag en piekafvoeren. Het houdt water langer vast, vult bodem en grondwater aan en biedt ruimte aan water waar dat nodig is.

Ruggen
De hogere zandgronden in het Dommelgebied waar regenwater in de bodem kan zakken en het grondwater kan aanvullen. De ruggen functioneren als brongebieden van het watersysteem en beïnvloeden de hoeveelheid en kwaliteit van het water op de flanken en in de beekdalen.

Sponswerking
Het vermogen van bodem en landschap om neerslag op te nemen, tijdelijk vast te houden en vertraagd af te geven. Een goede sponswerking draagt bij aan grondwateraanvulling, vermindering van droogte en beperking van piekafvoeren.

Stroomgebied
Een gebied waarbinnen neerslag en grond- en oppervlaktewater via een samenhangend watersysteem naar dezelfde beek, rivier of ander uitstroompunt bewegen. Het waterschap gebruikt stroomgebieden als basis voor het afbakenen van gebiedsprocessen.

Uitvoeringsplan
De nadere uitwerking van WBP6 vraagt om een zorgvuldige bestuurlijke scenarioafweging tussen tijd (doelbereik richting 2050), middelen (beschikbare budgetten in de periode 2028-2033) en kwaliteit (de aanpak). Het uitvoeringsplan brengt deze scenarioafwegingen concreet in beeld en maakt inzichtelijk welke keuzes beschikbaar zijn om de ambities op een verantwoorde wijze te realiseren.

Veerkrachtig watersysteem
Een watersysteem dat zich kan herstellen en kan omgaan met veranderende omstandigheden en daarbij zijn functies zo veel mogelijk behoudt. Het systeem houdt water langer vast, vult bodem en grondwater aan, beschermt schoon water en geeft ruimte aan water waar dat nodig is.

Waterbewust handelen
Keuzes en gedrag van inwoners, bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties die bijdragen aan water vasthouden, schoon water beschermen, zuinig watergebruik en het beperken van schade door

droogte of wateroverlast. Het gaat niet alleen om kennis, maar vooral om de toepassing daarvan in dagelijkse keuzes.

Water en bodem sturend
Het principe dat inrichting en gebruik van de leefomgeving aansluiten bij wat het water- en bodemsysteem op lange termijn kan dragen. Niet iedere functie past overal; het natuurlijke systeem geeft richting aan ruimtelijke en economische keuzes.

Waterbeheerprogramma (WBP)
Het wettelijk verplichte programma waarin het waterschap zijn strategische koers, doelen, maatregelen en randvoorwaarden voor het regionale watersysteem vastlegt. WBP6 geldt voor 2028-2033 en bevat een doorkijk naar 2050.

Waterberging
Het tijdelijk opvangen en vasthouden van water om piekafvoeren en wateroverlast te beperken en het water waar mogelijk later beschikbaar te houden. Beekdalen, lokale laagtes en groenblauwe ruimten kunnen hiervoor een belangrijke functie vervullen.

Waterketen
Het samenhangende systeem voor de inzameling, het transport, de zuivering en de eventuele herbenutting van afvalwater en hemelwater. De waterketen beïnvloedt zowel de waterkwaliteit als de waterbeschikbaarheid en vormt binnen WBP6 een integraal onderdeel van het watersysteem.

Waterlichaam
Een door de Kaderrichtlijn Water aangewezen en begrensd oppervlaktewater- of grondwaterlichaam waarvoor binnen de Kaderrichtlijn Water doelen, maatregelen en rapportageverplichtingen gelden.

Waterrobuust
Zodanig ingericht dat een gebied, functie of gebouw kan omgaan met hogere waterstanden, overstroming of andere veranderende wateromstandigheden zonder onaanvaardbare gevolgen voor het watersysteem of het gebruik.

Waterschap
Een functionele overheid die verantwoordelijk is voor het beheer van het regionale watersysteem, het zuiveren van stedelijk afvalwater en het beperken van de gevolgen van droogte, wateroverlast en extreme neerslag.

Waterschapsverordening
De verordening waarin het waterschap regels stelt om het watersysteem te beschermen. Vergunningen, meldingen en andere besluiten passen deze regels toe in concrete situaties op het gebied van waterkwantiteit en waterkwaliteit.

Watersysteem
Het samenhangende geheel van oppervlaktewater, grondwater, bodem, watergangen, beken en bijbehorende waterstaatswerken. Handelingen op één plek kunnen gevolgen hebben voor andere delen van het systeem.

Watersysteemlegger
Een in WBP6 te ontwikkelen strategisch instrument dat inzicht geeft in welke delen van het landschap vanuit de logica van het watersysteem geschikt zijn voor bepaalde functies, opgaven en transities. De watersysteemlegger geeft richting aan de ontwikkeling van assets en aan afspraken met gebiedspartners. Dit instrument staat naast de bestaande legger, die vooral ligging, afmetingen en onderhoudsverplichtingen van waterstaatswerken vastlegt.

Watersysteemherstel
Het herstellen van het natuurlijke functioneren en de samenhang van het water- en bodemsysteem. Dit betekent onder meer infiltratie en grondwateraanvulling op de ruggen, vasthouden en vertragen op de flanken en ruimte voor water en natuurlijke dynamiek in de beekdalen.

Watertransitie
De beweging naar een veerkrachtig watersysteem (regeneratief). Een watersysteem dat water langer vasthoudt, de bodem en het grondwater aanvult, schoon water beschermt en de ruimte geeft aan water waar dat nodig is. Dat vraagt om andere keuzes in inrichting, gebruik, beheer, regels en samenwerking.

Watertransitiecheck
Een binnen WBP6 te ontwikkelen instrument dat in de planperiode verder wordt uitgewerkt om bestuurlijke besluiten, intern beleid en investeringsbesluiten systematisch te beoordelen op hun bijdrage aan de watertransitie.

Waterveiligheid
Het voorkomen en beperken van de gevolgen van overstromingen en extreme hoogwatersituaties. Binnen WBP6 wordt waterveiligheid verbonden met ruimte voor water, waterberging, weerbaarheid en samenwerking met andere overheden en beheerders.

Waterweerbaarheid
Het vermogen van het waterschap en de samenleving om zich voor te bereiden op, om te gaan met en te herstellen van verstoringen die het watersysteem of de waterschapstaken raken, zoals extreem weer, hoogwater, stroomuitval en cyberincidenten.

Zelfredzaamheid
Het vermogen van inwoners, bedrijven en organisaties om zelf maatregelen te nemen en verantwoordelijkheid te dragen voor de gevolgen van veranderende wateromstandigheden, bijvoorbeeld door zich voor te bereiden op droogte en wateroverlast.

Zuiveringsmoeras
Een natuurlijk of aangelegd moeras waarin water door een combinatie van bodem, planten en biologische processen verder wordt gezuiverd. Binnen WBP6 wordt dit genoemd als mogelijke aanvullende maatregel in de beekdalen.

BIJLAGE- KRW-MAATREGELENPAKKET

Bijlage Kaderrichtlijn Water – ontwerp Waterbeheerprogramma 2028-2033
Eerste concept – 15 september 2026

KRW Doelbereik
De 26 KRW-waterlichamen in het beheergebied van waterschap De Dommel voldoen nog niet voor alle waterkwaliteitselementen (biologie, algemene fysische chemie, specifiek verontreinigende stoffen en prioritaire stoffen) aan de gestelde doelen en normen. De motiveringen hiervoor zijn onderdeel van de KRW-factsheets die een bijlage vormen bij het Stoomgebiedsbeheerplan 2028-2033 (KRW-factsheets | Het Waterkwaliteitsportaal). In de kern komt het erop neer dat in veel waterlichamen nog niet alle fysieke (inrichtings)maatregelen eind 2027 zijn gerealiseerd. Ook heeft het landelijke en regionale beleid in combinatie met gebiedsspecifieke maatregelen nog onvoldoende resultaat opgeleverd voor het verminderen van de belasting van probleemstoffen (waaronder nutriënten, gewasbeschermingsmaatregelen, zware metalen en organische microverontreinigingen).
De afgelopen jaren zien we ook meer schommelingen in de waterkwaliteits-cijfers waarvan we vermoeden dat die onder andere samenhangen met meer extreme weersomstandigheden (te droog en te nat). Maar ook is er mogelijk een negatieve impact van invasieve exoten (o.a. rivierkreeften). In de periode 2028-2033 doen we hier nader onderzoek naar met de partners in het Maasstroomgebied en kennisinstanties.

Doelen niet aangepast, ambitie staat niet ter discussie
Het cyclische KRW-proces verplicht ons om in elke planperiode de doelen opnieuw tegen het licht te houden en te toetsen of deze adequaat kunnen worden onderbouwd.
Onze ambitie om een ecologisch gezond en veerkrachtig ecosysteem te realiseren staat niet ter discussie. Klimaatverandering vraagt daarbij om meer dan alleen KRW-inrichtingsmaatregelen. Aanvullende maatregelen voor klimaatadaptatie en herstel van het grond- en watersysteem zijn ook op flanken en hoge zandruggen nodig. We zijn ervan overtuigd dat we met onze inzet op de watertransitie en op systeemherstel, ook op flanken en hoge koppen, uiteindelijk de KRW-doelen kunnen realiseren.

De opgave is veranderd
Het huidige KRW-maatregelenpakket uit 2009 is gebaseerd op een relatief beperkte inzet op inrichting. Sindsdien hebben zich nieuwe ontwikkelingen voorgedaan, zoals klimaatverandering, de stikstofproblematiek en de overgang naar meer gebiedsgericht werken. Hierdoor zijn zowel de totale opgave als de benodigde aanpak veranderd.
De uitvoering van de KRW gedurende de afgelopen drie planperioden laat zien dat het oorspronkelijke maatregelenpakket onvoldoende is om de KRW-doelen structureel te realiseren. Belangrijke lessen zijn:

- uitvoering kost meer tijd door afhankelijkheid van grondbeschikbaarheid, draagvlak en gebiedsprocessen;
- integrale samenwerking is cruciaal, maar complex;
- het doelbereik moet beter worden verbonden met systeemherstel;
- de maatregelen zijn niet langer toereikend om structureel de waterkwaliteit te verbeteren;
- de KRW-opgave maakt onderdeel uit van bredere maatschappelijke transities.

Sinds de vaststelling van het KRW-maatregelenpakket in 2009 hebben verschillende ontwikkelingen en nieuwe inzichten zich voorgedaan. Deze hebben tot op heden niet of nauwelijks geleid tot een formele aanpassing van het maatregelenpakket:

- *Klimaatverandering* We ervaren steeds duidelijker dat ons watersysteem kwetsbaar is voor klimaatextremen. Uit monitoring blijkt dat de afwisseling van langdurige droogte en langdurige natte omstandigheden, en andersom, aanzienlijke gevolgen heeft voor de ecologie. Herstel blijft daarbij regelmatig uit. Klimaatverandering vraagt daarom om een bredere inzet dan alleen KRW-inrichtingsmaatregelen.
- *Stikstofproblematiek (PAS) en Natura 2000* In 2014-2015 stelde de provincie Noord-Brabant beheerplannen voor Natura 2000-gebieden vast en werd het Programma Aanpak Stikstof (PAS) ontwikkeld. Hierdoor verschoof de focus nadrukkelijk naar maatregelen in en rond Natura 2000-gebieden en naar versterking van het grondwatersysteem (van GGOR naar OGOR). Hoewel een koppeling met KRW-maatregelen mogelijk bleef, was de KRW niet langer het dominante uitgangspunt.
- *Gebiedsgericht werken* Naar aanleiding van *De koers omhoog* (2018/2019) en de afspraken met partners in het kader van de NPLG-aanpak van het Rijk (2022-2024) en de BPLG-aanpak van de provincie (2023-heden) is het gebiedsgericht werken verder ontwikkeld. Aanleiding hiervoor was de achterblijvende voortgang van de opgaven voor de periode 2016-2021, met name bij het herstel van Natte Natuurparels en de inrichting van waterlopen. Hierdoor is ook het proces om tot uitvoering van KRW-maatregelen te komen wezenlijk veranderd. De voortgang is sterker afhankelijk geworden van externe factoren en van de inzet van partners. Dit heeft geleid tot een verschuiving in focus en aanpak.

Uitgangspunt: inzet op een realistisch maatregelenprogramma

Het Waterschap de Dommel zet in op een realistisch programma dat aansluit bij de inzet op systeemherstel, ondanks de bestuurlijke en juridische risico's die daarmee gepaard gaan. Dit is ook het uitgangspunt van onze huidige programmering.

Gezien de onzekerheden rond grondbeschikbaarheid, draagvlak binnen integrale gebiedsprocessen en nieuwe ruimtelijke, politieke en maatschappelijke ontwikkelingen werkt het waterschap met adaptief programmeren. Wat op de ene locatie in een planperiode niet lukt, kan mogelijk wel op een andere locatie worden gerealiseerd.

Voor de KRW-verantwoording aan de Europese Commissie rapporteert het waterschap over een vastgesteld volume (km, ha, stuks) per maatregeltype en per waterlichaam. Binnen het stroomgebied van een waterlichaam is daarbij flexibiliteit mogelijk in de locatiekeuze, zolang de maatregelen bijdragen aan het realiseren van de KRW-doelen. Verschuivingen van kilometers, hectares en aantallen tussen waterlichamen zijn niet toegestaan.

De strategie wordt Maasbreed afgestemd

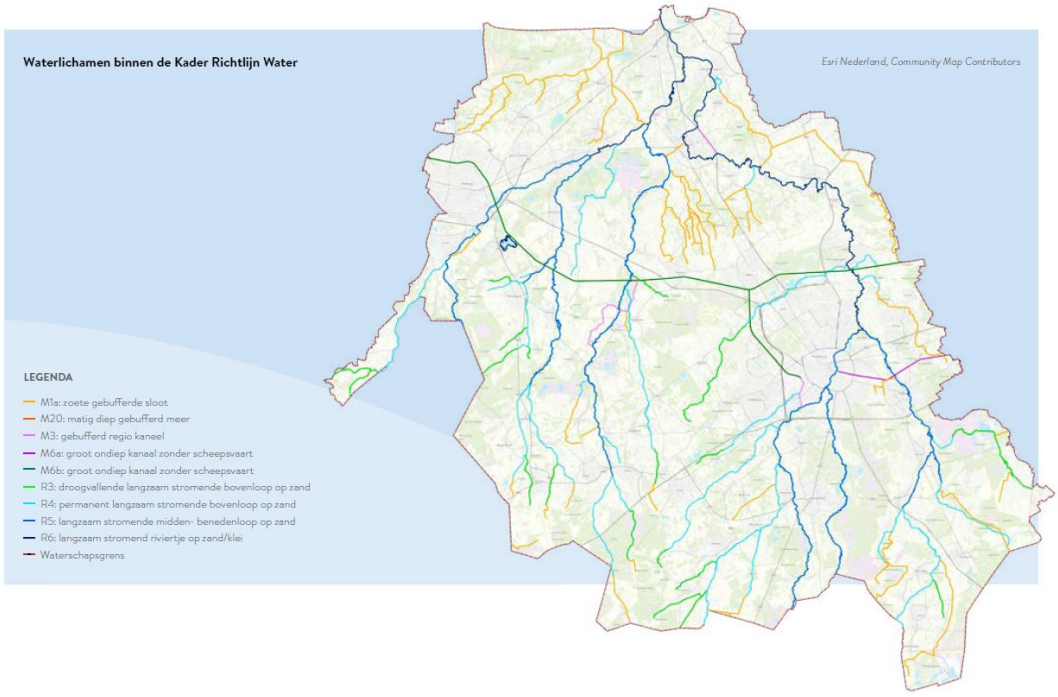
In het Regionaal Bestuurlijk Overleg Maas (RBOM) stemmen we met alle partners de koers en strategie voor het SGBP 2028-2033 af. Een gezamenlijke aanpak versterkt zowel de onderlinge samenwerking als de lobby richting het Rijk.

Belangrijke uitgangspunten zijn:

- de regio is bereid door te pakken, mits het Rijk tijdig de benodigde randvoorwaarden levert;
- voor nutriënten en probleemstoffen ligt de primaire verantwoordelijkheid bij het Rijk;
- regionale partners zijn verantwoordelijk voor hun eigen bijdragen, zoals emissies vanuit rwzi's en overstorten.

SGBP 2028-20233			
maatregeltype (SGBP formulering)		**totaal**	
[Onderzoek en vergroten van kennisbasis teneinde onzekerheid te verkleinen]			
	Onderzoek naar aanvullende maatregelen klimaatverandering	1	stuks
	Onderzoek naar aanvullende maatregelen exoten	1	stuks
	Actiepakket KRWprobleemstoffen met provincie, gemeenten, omgevingsdiensten en bedrijven in vervolg op het KRW-impuls	1	stuks
	Actiepakket samenwerking en stimulering vermindering emissies landelijk gebied , in vervolg op het KRW-impuls Brabant	1	stuks
[Vispasseerbaarheid vergroten (o.a. vispassages, sluisbeheer, het verwijderen van dammen]		17	stuks
	Essche Stroom, Run, Reusel/Raamsloop/Achterste Stroom, Boven Dommel, Groote Beerze, Kleine Dommel/Sterkselsche Aa, Keersop/Beekloop, Kleine Beerze		
[De bouw of verbetering van afvalwaterzuiveringsinstallaties]			
	Rwzi Eindhoven	1	stuks
	Rwzi Tilburg	1	stuks
[verbeteren van de hydromorfologische condities van de waterlichamen anders dan het vergroten van de vispasserbaarheid]			
	Boven Dommel, Broekleij, Essche Stroom, Groote Aa/Buulder Aa, Groote Beerze, Keersop/Beekloop, Kleine Beerze, Kleine Dommel/Sterkselsche Aa, Nieuwe Leij/Pop.L/Rov.L/Voorste Stroom, Reusel/Raamsloop/Achterste Stroom, Run, Spruitenstroompje/Roodloop, Tongelreep, Zandleij	130	km
[GGOR-maatregelen]			
	Aanpak verdroging Topgebieden	5.600	ha
[overige inrichtingsmaatregelen IN20]			
	Grenscorridor, Bovenlopen Beerze, Groote Beerze, Helvoirts Broek, De Brand-Oost/Hengstven en Pilot flanken	27.674	ha

De informatie in deze tabel is een kopie van de maatregelen die we aan het Rijk hebben aangeleverd voor het Stroomgebiedsbeheerplan Maas (2028-2033). De kaart op de volgende pagina geeft de KRW-watertypen aan. Alle beektrajecten met een opgave zijn ingedeeld naar een referentietype, conform de landelijk voorkomende watertypen.

SAMEN DE PUZZEL LEGGEN VOOR WBP6

Over het open, eerlijke gesprek met elkaar & onze partners gedurende het totstandkomingsproces

Motivering participatie

Versie 28 september 2026

"De watertransitie is de mooiste uitdaging die we hebben. Inhoudelijk is het waar het echt om gaat. Het dwingt om anders te kijken naar de opgaven buiten en ook naar het eigen werk." "Niet alleen ons werk verandert, maar ook de waarde van de organisatie." [Interne gespreksronde, nov 2025]

"De watertransitie zal alleen succesvol zijn als we die samen met het gebied vormgeven." [Nota handelingsperspectieven]

"Er zit spanning op het werken vanuit een duidelijke koers/snelheid maken en samenwerken met het gebied. Dat vraagt extra aandacht en zorg voor betrokkenheid en participatie met onze partners en de omgeving." [Voorjaarsnota, 2025]

"Wij presenteren dit ideaalbeeld van het watersysteem beslist niet als een blauwdruk. Voor de toekomstige inrichting van het gebied moeten we samenwerken met onze omgeving. We zien deze storymap dan ook als basis voor het goede gesprek met de omgeving: met u." [Watervisie wat water wil]

WAAROM WE <u>SAMEN</u> DE PUZZEL LEGGEN VOOR WBP6

'Samen de puzzel leggen' staat symbool voor Dommelse samenwerking.

Met meerdere generaties en veel partijen is waterschap De Dommel onderweg naar een toekomstbestendige waterhuishouding in balans met de leefomgeving. Naar een watersysteem dat tegen een stootje kan.

De kunst is om de puzzel compleet en kloppend te krijgen. Zodat het water zo stroomt dat het schoon, voldoende en veilig is. En onze voeten droog blijven.

WBP6 wordt van grote betekenis voor waterschap, partners en omgeving. Daarom participeerden Dommelmedewerkers, Dommelbestuurders en externe partners vanaf de start in de ontwikkeling ervan. Het open en eerlijke gesprek betekent: met respect voor ieders positie en belang en met helderheid over wat kan en niet kan vanuit de verantwoordelijkheid van Waterschap De Dommel.

VERANTWOORDING PARTICIPATIE

Het omgevingswetinstrument Programma kent een motiveringsplicht voor participatie. Dit houdt in dat het waterschap moet aangeven hoe inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen zijn betrokken bij de voorbereiding en wat de resultaten daarvan zijn.

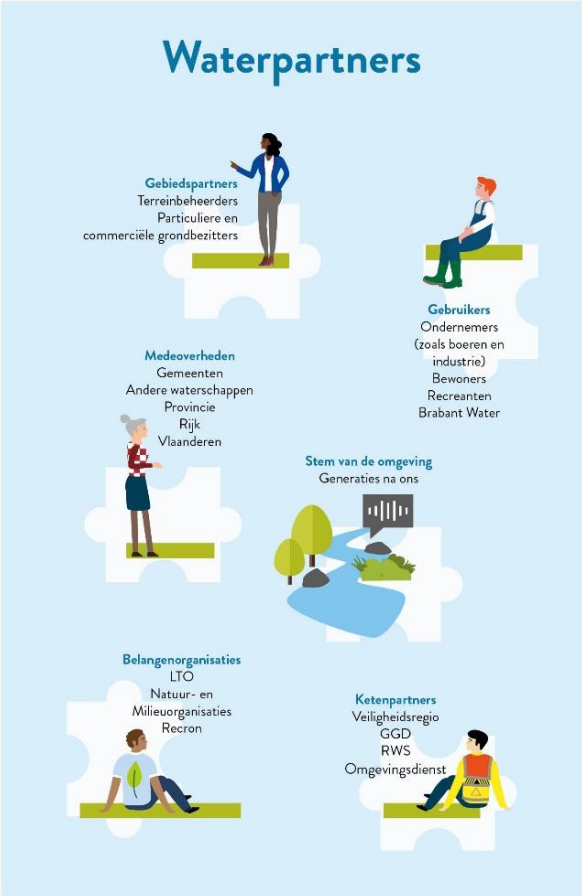
Ook moet het waterschap aangeven in hoeverre aan de eigen beleidsregels voor participatie is voldaan. In dit geval de participatievisie (AB, 24 november 2021) en de participatieverordening van het waterschap.

Tussen oktober 2025 en oktober 2026 zijn meer dan 150 Dommelmedewerkers actief betrokken. In het najaar van 2025 werden medewerkers persoonlijk geïnterviewd. Er volgde een drukbezochte collegetour op vier momenten in maart 2026. In maart en september van 2026 vonden puzzeldagen plaats, de tentoonstellingen in ‘t oude lab. In de zomer van 2026 werden WIP-gesprekken gehouden met vele Dommelteams (WIP=watertransitie in praktijk).

Meer dan 100 verschillende externe partners, ondernemers en inwoners werden betrokken. Zij bezochten de puzzeldagen bij het waterschap in maart en september 2026 en de collegetour met Helga van Leur. Meerdere gemeenten werden door projectteamleden bezocht.

Gedurende het hele proces bleven AB-leden langszij. Zij reageerden op de tussenproducten ‘de waarde van water’ en ‘de kleur van WBP6’. Fracties maakten zelf hun eigen poster.

Er is gewerkt conform het plan van aanpak, waarvoor bestuurlijk opdrachtgever Erik de Ridder, ambtelijk opdrachtgever Henk Kielenstijn en gedelegeerd opdrachtgever Joost van der Cruijsen hebben getekend.

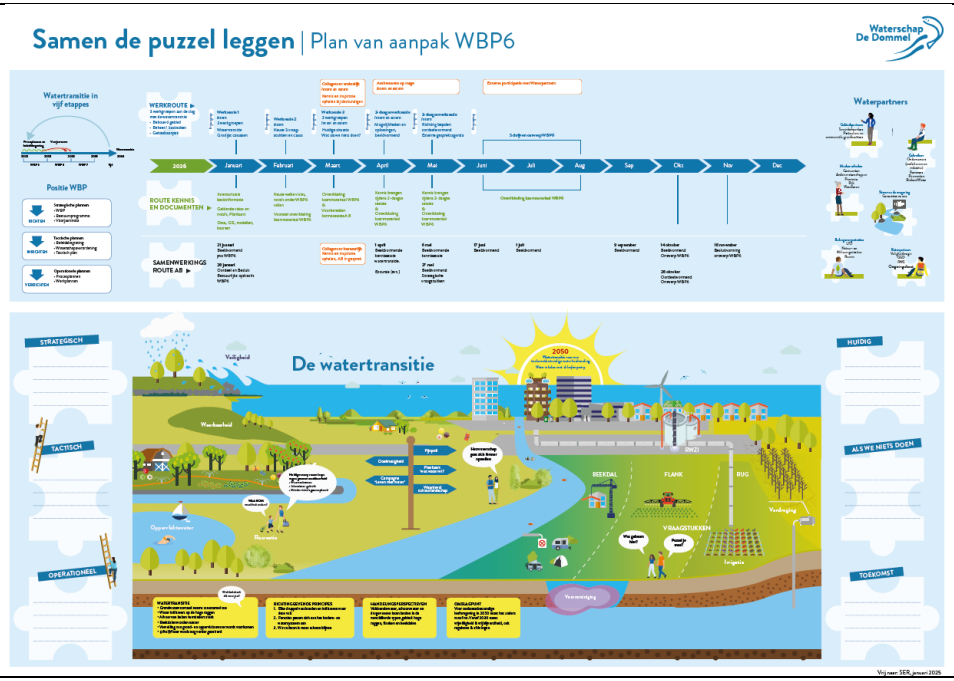
Uit Concept participatieplan, maart 2026

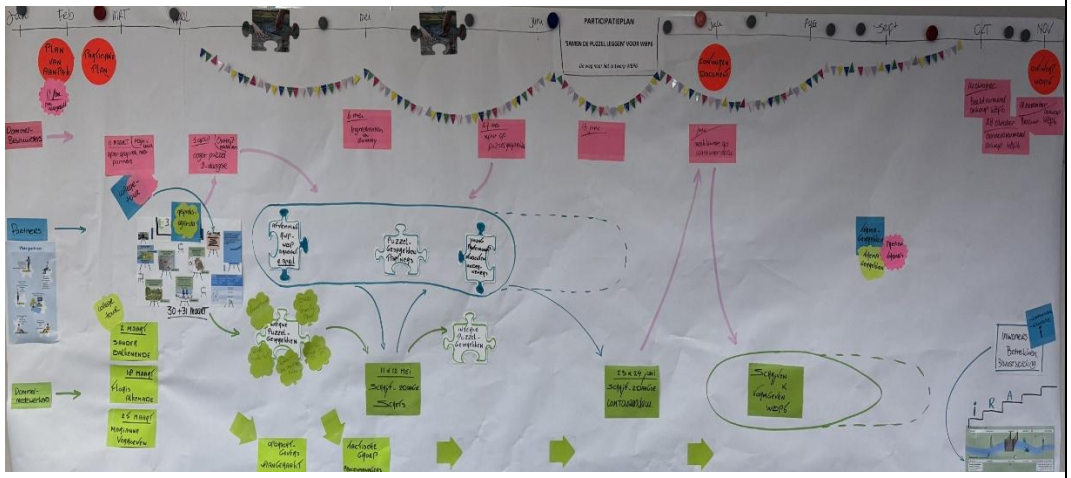
Slechts één stap uit het plan van aanpak is niet opgepakt: stagedag voor dommelmedewerkers. Deze stap past wellicht nog in het uitvoeringsplan.

De participatieaanpak sluit 1op1 aan bij de vier ambities uit de participatievisie (bijlage 6). Na afloop van de inspraakperiode dient het bestuursorgaan nog een eindverslag op te maken (conform participatieverordening).

Wanneer	Wie	Hoe	Oogst/Resultaat
Oktober en november 2025	19 individuele medewerkers waterschap en directieleden 3 teams waterschap Medewerkers van gemeenten: Heeze-Leende, Tilburg, werkregio Hart van Brabant 1 Particuliere ondernemer	Persoonlijke interviews met praatplaat (Bijlage 1) 	**De ambtelijke kijk op WBP6 (bijlage 1)** 1. Herfocus op kerntaak: beheer en onderhoud systeem & keten. Die vertalen in watertransitie. 2. Betekenis watertransitie concreet maken. Betekenis omslagpunt concreet maken. 3. Waterketen en waterkwaliteit integreren met watersysteem 4. Meer aandacht voor bebouwd gebied. 5. Rolneming en samenwerking: Partijen ondersteunen om hun initiatieven en innovaties verder te brengen die bijdragen aan de waterbeheerdoelen. De gereedschapskist in de etalage zetten om mogelijkheden die er zijn te benutten. 6. Actiegericht: Cruciale onderwerpen/gebieden voor watersysteemherstel agenderen waarmee De Dommel met gebiedspartners aan de slag gaat. 7. Inspiratie uit goede voorbeelden. 8. Pijn niet uit de weg gaan. *"Niets meer doen wat niet een stap in de 'goede' richting is"*. We accepteren geen verdere achteruitgang hydrologische omstandigheden ruggen flanken en beekdalen. 9. Meten en monitoren
23 oktober 2025	Tactische reflectiegroep	Werksessie met praatplaat	**De kijk van de tactische reflectiegroep op WBP6 (verslag)** 1. WBP6 is uitvoeringsstrategie én uitvoeringsagenda 2. Watertransitie wordt begrijpelijk voor medewerkers en omgeving 3. Medewerkers voelen zich gesteund 4. In gesprek met omgeving 5. Concretiseren visie schoon en gezond 6. Onderscheid in ruggen, flanken en beekdalen in relatie tot schoon, droog, voldoende NB! Vergeet de maatwerkovereenkomst niet
23 oktober 2025	Watergraaf	Persoonlijk interview	WBP6 waarin de stappen op weg naar de watertransitie concreter worden ingevuld – als een agendering van besluiten - in de tijd gezet - die genomen moeten worden om verdere stappen te zetten in de implementatie van de watertransitie.

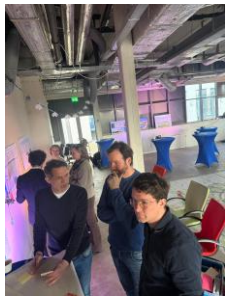
24 december 2025	AB-leden	Ontvangen legpuzzel met persoonlijke oproep watergraaf om sámen de puzzel te leggen	
5 januari 2026	DB-leden	Bespreken ‘de Kijk van het DB’ op basis van 7 interviews	**De kijk van het Dagelijks Bestuur op WBP6 (verslag)** 1. In 5 etappes naar één watertransitie. Voortbouwend op WBP5 en nota Handelingsperspectieven 2. 2030 is omslagpunt 3. Verbreden naar waterkwaliteit en waterketen 4. Structureren in ruggen, flanken en beekdalen 5. Rolopvatting: regisseur water en bodemopgaven & bewaker waterbelang in RO 6. Tempoversnelling met grondpositie en instrumentenkoffer 7. Inspiratie met verhaal over toekomst leefomgeving 8. Doelgerichte gebiedsgerichte samenwerking en participatie 9. WBP6 is van het nieuwe AB 10. Concretiseren *hoe* de doelen te bereiken: o Biedt partners inzicht, instrumenten, tijd en ruimte o Breng autonome ontwikkelingen in beeld o Manage bestuurlijke verwachtingen AB 11. Suggesties om te concretiseren in WBP6: o Teelt volgt peil in beekdal o Water en bodem sturend bij stedelijke ontwikkelingen o Vergoeding om watertransitie voor elkaar te krijgen ipv schade vergoeden o Ook natuurgebieden benutten o Irrigatie met effluent o Waterschapsverordening aanpassen o Uitspraak over grondwateronttrekkingen

21 en 28 januari 2026 2 februari 2026	AB Opdrachtgevers ondertekenen het onderliggende tekstdocument	Stelt plan van aanpak WBP6 vast 	

	Participatie-plan	**<u>Producten</u> die op de op weg naar WBP6 worden gemaakt**: • Plan van aanpak • Participatieplan • Contourendocument • *Ontwerp* WBP6 **<u>Mijlpalen</u> onderweg**: 1. Gespreksstof tbv participatie 2. Collegetour 3. Puzzel 2-daagse, tentoon-stelling met oogst-ontbijt AB en puzzeltocht 4. Schrijf 2-daagse mei 5. Puzzelgesprekken 6. Schrijf 2-daagse juni 7. WIP gesprekken (Watertransitie In Praktijk) 8. Puzzel 2-daagse (thema's), met oogstontbijt en *special* voor jongeren. 9. Schrijf 2- daagse september **<u>In gesprek met</u>:** • **AB bestuurders** • **Waterpartners** • **Dommelmedewerkers**	

Wanneer	Wie	Hoe	Resultaat
2 maart 2026	52 medewerkers waterschap	Collegetour	Lezing Sander Balkende. Praktijkverhaal Jurgen Nous, Ronald Louwers. **Oogst op puzzelstukken en aantekeningen**: - Maak het concreet: Waar naartoe? Wat doen we dan? Wat betekent het buiten? - Waterketen en systeem één team. Onlosmakelijk verbonden. Wisselwerking. - Maatschappelijke opgaven samen mogelijk maken. - Samenwerking met bestuur is er nu niet. - Elke medewerker, ook veldmedewerkers, gebiedsbeheerders en handhavers etc moeten WBP kunnen uitleggen in eigen context. - Watertransitie brengt medewerkers vaak in een lastige positie in gesprek met mensen buiten. - Data op orde! En vervolgens datagedreven werken & handhavingsaanpak. Meten = weten = signaleren = interventie - Met wie werken we allemaal samen? Breed overzicht. Omgevingsbewustzijn. - Hoe voer je moeilijke gesprekken met ingelanden en partners? Data helpt. - Gebiedskennis is noodzakelijk om rond verschillende belangen te acteren. - De watertransitie is waardentransitie
11 maart 2026	49 partners, ondernemers en inwoners 16 AB-leden 18 medewerkers waterschap	Collegetour	Lezing Helga van Leur. ***HOE DAN?*** **Oogst 9 gesprekstafels per sector (bijlage 2):** - Vrijwel alle tafels constateren dat water, bodem, natuur, landbouw, wonen en economie niet los van elkaar kunnen worden opgelost. - Er is veel kennis en de urgentie wordt breed gevoeld, we weten genoeg om door te pakken. **Wat helpt:** - Van sectorale belangen naar samenhangend gebiedsgericht samenwerken. Met historisch besef. Praktische voorbeelden en gebiedskennis benutten. - Concessies durven doen. - Koplopers beter faciliteren. - Ook top-down keuzes maken. - Zorgen dat beleid niet alleen bestaat uit verboden. - Het belang van water invoelbaar maken. **Wat belemmert, remt de transitie:** - Financiële druk ondernemers. - Regelgeving overheid. - Complexe maatschappelijke verwachtingen.
18 maart 2026	59 medewerkers waterschap	Collegetour	Praktijkverhaal Toon Kemps. Wateroverlast 2024. Hou ook in tijden van overlast een rechte rug. Wat we nú moeten besluiten zodat we houvast hebben op een toekomst die we niet kennen. Op zoek naar ruimte voor water met draagvlak bij ingelanden. Kijk ook praktisch!

			Lezing Floris Alkemade. *De kunst van richting te veranderen*. Waar komt het Brabantse landschap vandaan, waar gaat het naartoe? Het verleden leert ons de toekomst. Droogte als blinde vlek.
25 maart 2026	35 medewerkers waterschap	Collegetour	Lezing Marianne Verhoeven. *Er is meer ruimte dan je denkt*. We moeten concessies durven doen aan waterdoelen. Ruimte betekent niet altijd particulier bezit, maar ook gemeenschapsbezit. Hoe bouw je aan een gemeenschap van de toekomst. Praktijkverhaal Kevin Gortmaker. Externe planvorming.

Wanneer	Wie	Hoe	Oogst/Resultaat
30 maart 2026 31 maart 2026	52 Medewerkers waterschap 55 Partners, ondernemers en inwoners	Tentoonstelling 	**Rode draad puzzel2-daagse** - Er is brede overeenstemming over de urgentie en inhoud van de opgave: water moet integraal worden verbonden met stedelijke ontwikkeling, leefkwaliteit en klimaatadaptatie. - Deelnemers vragen om duidelijke en stabiele kaders naar 2030. - Investeer in relaties, dát is de cruciale succesfactor! In participatie: de kern van de opgave is niet zozeer het formuleren van ambities maar het organiseren van goede samenwerking. - Basis op orde van de interne waterschapsorganisatie: beleid, integraliteit, instrumenten, data, rollen. - Verwachtingen van doelsturing: o Helderheid over wat nog wél kan en wat niet meer, vanuit water en bodem. *“Leg vanuit het water & bodem-verhaal randvoorwaarden op tafel waarmee het gebied aan de slag kan.”* o Laat ruimte voor eigen keuzes, inclusief het nemen van risico’s. o Individuele ondernemers of gebiedspartijen die doelen moeten realiseren. o Werk vanuit kleine stroomgebiedjes, miniwaterschapjes. - Waterschap maakt gebiedsgerichte keuzes. - Bij watersysteemherstel: Van WATERSCHAP wordt een actievere, richtinggevende rol verwacht. Stimulerend en faciliterend waar het kan, maar dwingend en normerend waar systeemherstel dat vraagt. - Waterschap neemt initiatief en geef richting aan gebiedsprocessen. Ruimte voor maatwerk in het HOE. Stimulerend en faciliterend waar het kan, maar dwingend en normerend waar systeemherstel dat vraagt. - Waterschap zorgt voor expliciete overgangsstrategieën: tijdelijke, suboptimale situaties met duidelijke eindbeelden, termijnen en bestuurlijke rugdekking.

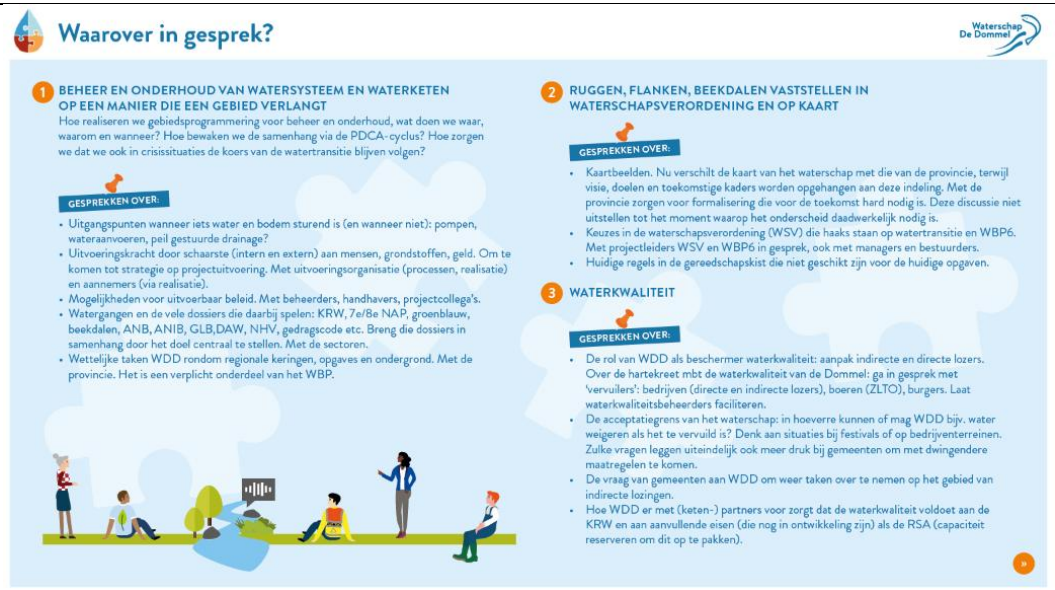

Participatieplan op de agenda

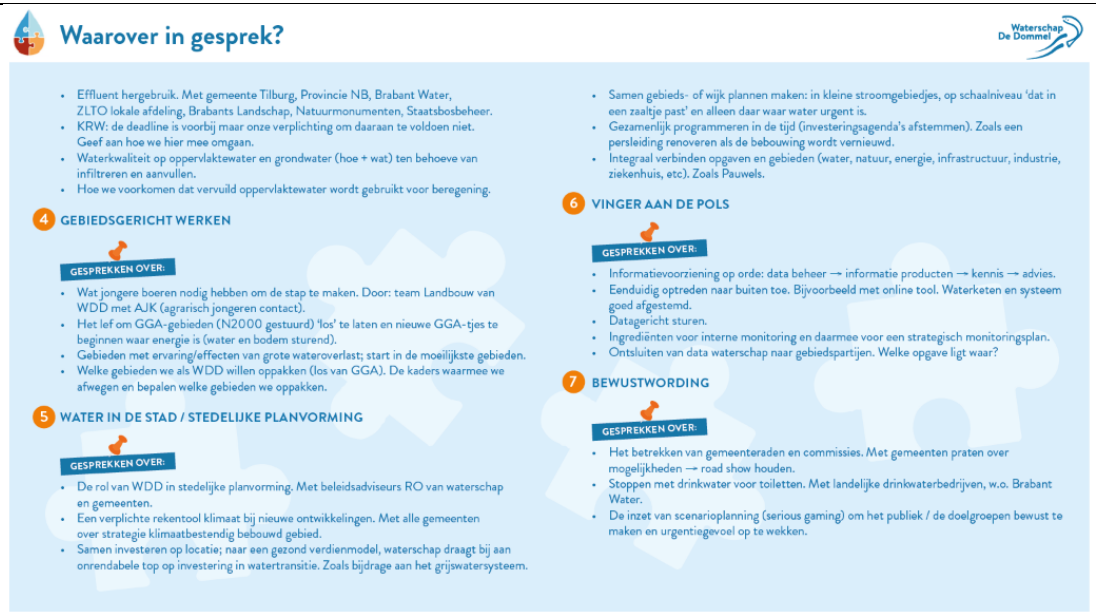
1 april 2026	AB	Presentatie oogst tentoonstelling 30 en 31 maart Lezing Floris Alkemade Veldbezoek	**Elementen uit beschreven puzzelstukken AB-leden** - Bodem en water als historisch fundament voor de toekomst. - Maak concreet wat er gaat gebeuren, wie waarvoor verantwoordelijk is en wat mensen zelf kunnen doen. - Stop met denken in tegenstellingen, in wortel vs. stok. Zoek samen naar oplossingen door écht te luisteren en interactie te zoeken tijdens een intensief participatietraject. - Lokaal eigenaarschap en lokale uitvoering zijn daarbij essentieel. - De transitie is niet alleen een opgave van het landelijk gebied of van boeren. Neem stadsbewoners mee en industrie en gemeenten. We moeten allemaal meedoen.

Wanneer	Wie	Hoe	Oogst/Resultaat
23 maart 2026	Gemeente Tilburg 4 ambtelijke medewerkers uit verschillende teams	Gesprek in Tilburg met medewerkers waterschap	**Reflectie op samenspel gemeente Tilburg en WATERSCHAP**. Impressie van gesprek (verslag) - Vasthouden o Kennisdeling o Positieve voorbeelden benadrukken o Goede bestuurlijke relatie wethouder poho/watergraaf o Plannen stimuleren met €'s - Vernieuwen o Klimaattool als voorwaarde stellen richting gemeente o Aanhaken bij wat Tilburg wil o Samen optrekken communicatie waterbewustzijn richting inwoners - Versterken o Waterschap mag water en bodem sturend strikter neerzetten richting gemeente. Dat helpt ons als water/groen alleen maar om meer vuist te maken tegen ontwikkelingen in de stad. o Samenwerking op gebiedsniveau samen verkennen. Gebiedsgericht lange termijn samenwerken. Denk bijv. aan: gezamenlijke investeringsagenda, wijkplannen, gezamenlijk programmeren, opgaven verbinden, water en bodem sturend. - Verlaten o 100 mm berging in waterschapsverordening o Praktijk en papier uit elkaar laten lopen

Wanneer	Wie	Hoe	Oogst/Resultaat
April en mei 2026	Dommelmedewerkers	Gaan op stage in een onbekende wereld	Alle Dommelmedewerkers zou de gelegenheid worden geboden om enkele dagen stage te lopen in een onbekende wereld (binnen het waterschap, bij partners of ingelanden). Met als stageverslag: een korte persoonlijke reflectie op de watertransitie en de eigen rol daarin, plus een wens voor WBP6.
	Externe gespreksagenda	In gesprek met externe partners	De puzzel 2-daagse op 31 maart leverde een externe gespreksagenda op.

Waarover in gesprek?
Waterschap De Dommel
1 BEHEER EN ONDERHOUD VAN WATERSYSTEEM EN WATERKETEN OP EEN MANIER DIE EEN GEBIED VERLANGT
Hoe realiseren we gebiedsprogrammering voor beheer en onderhoud, wat doen we waar, waarom en wanneer? Hoe bewaken we de samenhang via de PDCA-cyclus? Hoe zorgen we dat we ook in crisissituaties de koers van de watertransitie blijven volgen?
GESPREKKEN OVER:
• Uitgangspunten wanneer iets water en bodem sturend is (en wanneer niet): pompen, wateraanvoeren, peil gestuurde drainage?
• Uitvoeringskracht door schaarste (intern en extern) aan mensen, grondstoffen, geld. Om te komen tot strategie op projectuitvoering. Met uitvoeringsorganisatie (processen, realisatie) en aannemers (via realisatie).
• Mogelijkheden voor uitvoerbaar beleid. Met beheerders, handhavers, projectcollega's.
• Watergangen en de vele dossiers die daarbij spelen: KRW, 7e/8e NAP, groenblauw, beekdalen, ANB, ANIB, GLB,DAW, NHV, gedragscode etc. Breng die dossiers in samenhang door het doel centraal te stellen. Met de sectoren.
• Wettelijke taken WDD rondom regionale keringen, opgaves en ondergrond. Met de provincie. Het is een verplicht onderdeel van het WBP.
2 RUGGEN, FLANKEN, BEEKDALEN VASTSTELLEN IN WATERSCHAPSVERORDENING EN OP KAART
GESPREKKEN OVER:
• Kaartbeelden. Nu verschilt de kaart van het waterschap met die van de provincie, terwijl visie, doelen en toekomstige kaders worden opgehangen aan deze indeling. Met de provincie zorgen voor formalisering die voor de toekomst hard nodig is. Deze discussie niet uitstellen tot het moment waarop het onderscheid daadwerkelijk nodig is.
• Keuzes in de waterschapsverordening (WSV) die haaks staan op watertransitie en WBP6. Met projectleiders WSV en WBP6 in gesprek, ook met managers en bestuurders.
• Huidige regels in de gereedschapskist die niet geschikt zijn voor de huidige opgaven.
3 WATERKWALITEIT
GESPREKKEN OVER:
• De rol van WDD als beschermer waterkwaliteit: aanpak indirecte en directe lozers. Over de hartekreet mbt de waterkwaliteit van de Dommel: ga in gesprek met 'vervuilers': bedrijven (directe en indirecte lozers), boeren (ZLTO), burgers. Laat waterkwaliteitsbeheerders faciliteren.
• De acceptatiegrens van het waterschap: in hoeverre kunnen of mag WDD bijv. water weigeren als het te vervuild is? Denk aan situaties bij festivals of op bedrijventerreinen. Zulke vragen leggen uiteindelijk ook meer druk bij gemeenten om met dwingendere maatregelen te komen.
• De vraag van gemeenten aan WDD om weer taken over te nemen op het gebied van indirecte lozingen.
• Hoe WDD er met (keten-) partners voor zorgt dat de waterkwaliteit voldoet aan de KRW en aan aanvullende eisen (die nog in ontwikkeling zijn) als de RSA (capaciteit reserveren om dit op te pakken).

Wanneer	Wie	Hoe	Oogst/Resultaat
27 mei 2026	AB	Voorleesverhaal (Bijlage 4)	**DE WAARDE VAN WATER,** Verhaal van het waterbeheerprogramma 2028-2033, *tussenstand* Reactie: - Meer aandacht voor urgentie - Mis waar staan we nu (vinger aan de pols na WBP5) - Wordt concreter in het *hoe* deze doelen bereiken - Mis invloed van industrie - Positief over interactief document - Positief over samenwerkingsgerichtheid - Twijfel bij ambitieniveau en tempo - Waterbewustzijn is belangrijk. Inwoners van de stad. - Mis nog begrippen als: partners, focus, doelmatig, sober, impact

1 juli 2026	AB	De kleur van WBP6 (Bijlage 5)	Posterserie zelf gemaakt door alle AB fracties. Verhaal met 14 richtingwijzers: 1. Bestuurlijke besluiten worden langs de lat gelegd van de watertransitie. 2. Bij beheer en onderhoud van keten en systeem verschuift de focus van instandhouding en optimalisatie van het bestaande naar het transformeren richting een toekomstbestendige waterhuishouding. 3. Partijen die meegaan in de beweging komen in aanmerking voor een compensatie. 4. Het algemene belang is leidend bij het maken van ruimtelijke keuzes. Het waterbelang neemt een volwaardige plaats in. 5. Schoon hemelwater wordt bij eerste voorkeur niet meer afgevoerd richting RWZI. 6. Om de neerwaartse trend van grondwaterstand te keren, staat de samenhang van het functioneren van het systeem tussen de ruggen, flanken en beekdalen voorop. 7. Weigeren van verontreinigd water (specifieke stoffen) wordt de norm voor keten en systeem. 8. Alle nieuwe vergunningen (onttrekking en lozing) worden vanaf nu tijdelijk verleend of periodiek heroverwogen. Alle bestaande vergunningen worden uiterlijk 2033 herzien, ingetrokken en opnieuw vergund. 9. Gemeenten worden ondersteund met menskracht en instrumentarium bij watervraagstukken. 10. Afwegingen worden openbaar gemaakt over ruimtelijke ontwikkeling en de positie van het waterschap daarin. 11. Grondeigenaren worden actief geïnformeerd. 12. De samenwerking is gebiedsgericht. 13. Transparantie is cruciaal. 14. In contact met de omgeving wordt het waterbewustzijn aangewakkerd, initiatief en innovatie gestimuleerd.

Wanneer	Wie	Hoe	Oogst/Resultaat
8 juni 2026	Collega's team landbouw	WIP gesprek 	Bekrachtiging van de koers. Vraag om extra aandacht voor een duidelijke koers en logische regels en als we gaan reguleren extra capaciteit voor toezicht en handhaving. WIP = watertransitie in praktijk

11 juni 2026	Collega's waterketen	WIP gesprek	Waterketen van de toekomst
11 juni 2026	Collega's watersysteem en assetmanagers	WIP gesprek	Professionalisering assetmanagement en doelsturing
12 juni 2026	Collega's waterkwaliteit, vergunningen en handhaving	WIP gesprek	Waterkwaliteit en indirecte lozingen
9 juli 2026	Team SBI-watersysteem	WIP gesprek	Concrete input WBP
11 augustus 2026	Juridische zaken	WIP gesprek	Afspraken over juridische toets
18 augustus 2026	B&O- watersysteem	WIP gesprek	Concrete input WBP
24 augustus 2026	Informatievoorziening	WIP gesprek	Concrete input WBP
1 september 2026	Grondzaken	WIP gesprek	Aandacht voor overgangsperiode
1 september 2026	Ecologie	WIP gesprek	Worden te weinig meegenomen
1 september 2026	Hydrologie	WIP gesprek	Ook waterbergingsgebieden op kaarten
3 september 2026	Toezicht en handhaving	WIP gesprek	Concreet WBP graag
3 september 2026	Dienstverlening	WIP gesprek	Rol dienstverlening bij uitvoering
8 september 2026	Realisatie watersysteem	WIP gesprek	Concrete input WBP
8 september 2026	Vergunningen	WIP gesprek	Concrete input WBP

Wanneer	Wie	Hoe	Oogst/Resultaat
17 september 2026	Ambtelijke collega's gemeente Eindhoven	Gesprek	De actualiteit van de bezwaren tegen de waterschapsverordening 2026 geeft haakjes voor in het WBP:

			- Gemeente Eindhoven wil graag dat het waterschap zich vooral focust op haar primaire waterschapstaak. Laat aan de gemeente wat gemeentelijke verantwoordelijkheid is (vooral in stedelijk gebied). - Pas op met formuleringen waar zaken opgelegd lijken te worden: klimaattoets gemeente als randvoorwaarde? Ook 'afspraken over vergroening' zijn niet aan het waterschap. - Gemeente vreest de invoering van nieuwe normeringen voor waterkwaliteit, infiltratie, hemelwater. - Gemeente wil graag actief meedenken aan de voorkant bij opstellen nieuwe regels/verordening.
17 september	Ambtelijke collega's gemeente Bladel	Gesprek	- Gemeente is zelf ook actief aan het sturen en handelen in lijn met de koers van het WBP - Rolverdeling waterschap en gemeente graag in WBP opnemen - Gemeente Bladel vindt vertaling van regels in verordening belangrijk en werkbaar

Wanneer	Wie	Hoe	Oogst/Resultaat
10 september 2026	15 beleidsmedewerkers waterschap	Gesprekstafels	Lezen en aanvullen 80% versie van WBP, aanvullen programmalijnen.
14 en 15 september 2026	44 Medewerkers waterschap 66 Partners, ondernemers en inwoners	Tentoonstelling in 't oude lab 	Concretiseren programmalijnen. Van 80% naar 100% versie WBP6.

16 september 2026	AB	Informeel overleg	Programmalijnen Samenwerken binnen speelveld Participatie en besluitvorming Demo van de interactieve versie WBP6
17 september 2026	DT	Overleg	Besluitvormingsproces
28 september 2026	Managers waterschap		Haalbaarheidstoets
5 oktober 2026	Clustermanagers		Financiële en juridische toets
7 oktober 2026			Deadline aanleveren stukken AB

Wanneer	Wie	Hoe	Oogst/Resultaat
14 oktober 2026	AB	Beeldvormende vergadering	Ontwerp WBP6
28 oktober 2026		Oordeelsvormende vergadering	
18 november 2026		Besluitvormende vergadering	

Wanneer	Wie	Hoe	Oogst/Resultaat
17 januari – februari 2027	AB	Inspraakperiode (min 6 weken)	Ontwerp WBP6
17 maart 2027	AB	Waterschaps-verkiezingen	Nieuw AB en nieuw DB
Voor 1 januari 2028	AB	Beeldvormende vergadering	Definitief WBP6
		Oordeelsvormende vergadering	
		Besluitvormende vergadering	

Bijlage 1 Praatplaat

NAAM geïnterviewde: .....

NAAM interviewer: .....

NAAR EEN PLAN VAN AANPAK WBP6

Wat moeten we bespreken met wie?

Van start

1. *Wat heb jij persoonlijk met de watertransitie?*
2. *Welke antwoorden heb je al gevonden?*
3. *En vanuit jouw werk/portefeuille?*

De plaat bekijken

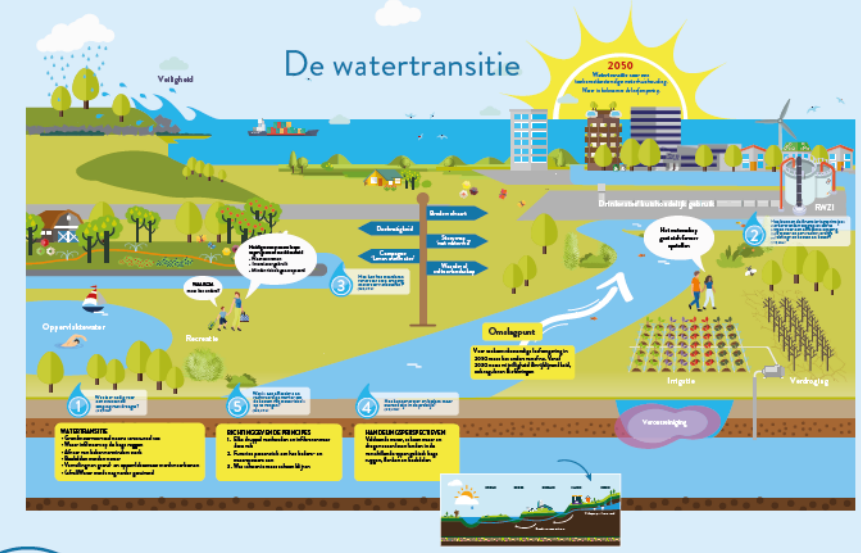
VASTHOUDEN | Op blijven koersen

4. *Zijn WBP5 + Nota HP de basis voor WBP6?*

VERBREDEN | Reikwijdte verruimen

5. *Welke gesprekken gaan we faciliteren?*

brede welvaart — alle waterpartners — het hele watersysteem — uitvoeringsprogramma — anders .... — anders ....

VERDIEPEN | Extra aandacht geven

6. *Welke thema's of gebieden extra uitdiepen?*

water in de stad, schoon en gezond water, waterketen, standstill, rolnaming, Vlaanderen, wet- en regelgeving, ruimtelijke ordening, beheer, innovatie, drinkwater, landbouwtransitie, anders: .., biodiversiteit

VERNIEUWEN | Anders denken Anders doen

7. *Onze rol van een faciliterende naar regisserende publieke partner?*
8. *Waterschap dé belangenbehartiger van water?*

VERLATEN | Wat we niet meenemen

9. *Welke gesprekken gaan wij faciliteren?*

Alles overziend

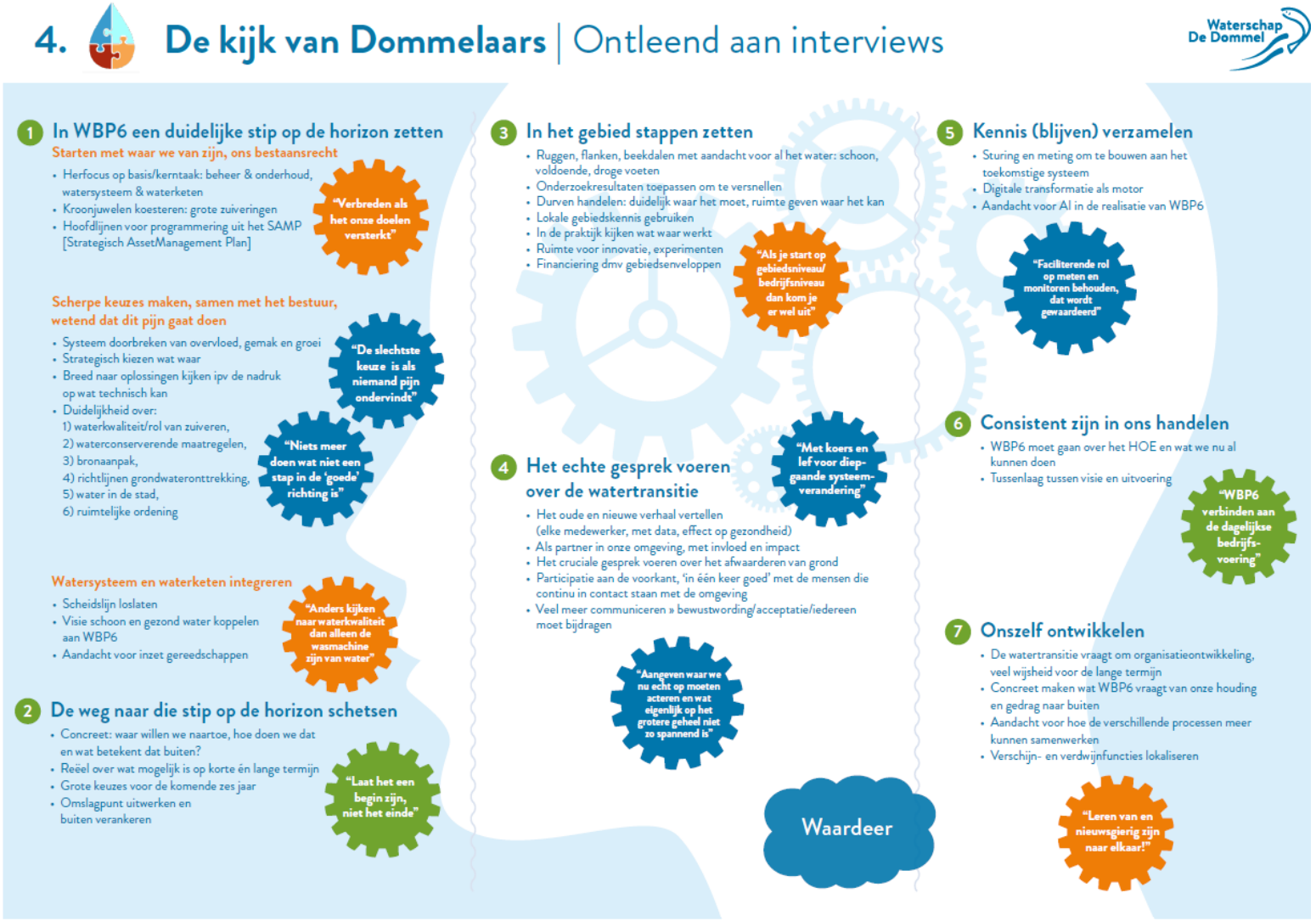
15. *WAAR gaat het pijn doen?*
14. *WAT gaat energie geven?*
13. *WELKE rol zie je in het proces voor jezelf en je collega's?*
12. *WIE moeten het komend jaar bij WBP6 betrokken worden? In welke rol?*

11. *WAT moeten medewerkers en de organisatie in hun rugzak hebben als WBP6 is beklonken?*
10. *WAT zijn de cruciale gesprekken voor WBP6?*

Vrij naar: SER, januari 2025

Bijlage 1: De Kijk van Dommelaars ontleend aan interviews

Bijlage 1: Ingrediënten voor WBP6 ontleend aan interviews en uitvoeringsagenda WBP5

Bijlage 2 Resultaat werksessie 11 maart

5. Puzzelstukken van partners | Ontleend aan werksessie 11 maart

Klimaatverandering maakt het watersysteem van Midden-Brabant kwetsbaar

Agrarische sector

Per gebied juiste maatregelen

Gebiedskennis is noodzakelijk voor een feitelijk en vanuit de agrarische sector gedragen waterbeheer-programma.

Faciliteer koplopers in het vasthouden aan een nieuw bedrijfsplan.

HOE DAN?

Kijken naar de plek, hoe het systeem daar functioneert, de bodemkwaliteit, de manier van boeren. Gezond boerenverstand inzetten + gebieds- en praktijkkennis.

Historisch besef hebben.
Veel maatregelen in het verleden zijn om goede redenen getroffen.

Met een stuurbaar systeem meebewegen met klimaatverandering en extremen. Bijv. stuwen in regenwaterafhankelijke gebieden.

Ruimte zoeken voor waterberging in landbouwgebieden.

Investeren in een goed bodemsysteem.

Technologische maatregelen inzetten. Bijv. pompen bieden kansen voor toekomstbestendig waterbeheer.

Gedragsverandering ondersteunen door drempels te verlagen: financieel (banken), regelgeving.

Koplopers faciliteren.

Waardeer

Gemeenten

Afgestemd beleid

Het waterschap moet het grotere belang aangeven bij gemeente, bij bestuurders en inwoners.

Nederland heeft integraal beeld/beleid bodemgebruik nodig.

HOE DAN?

Visies naast elkaar leggen, beleid met elkaar afstemmen.
Wat willen we bijv. van de landbouw?
Welk beleid voeren we hierin?

Zorgen dat beleid niet alleen bestaat uit verboden.
Beloon gewenst gedrag en biedt binnen de kaders flexibiliteit om te experimenteren.

Goede voorbeelden communiceren.

Nieuwe colleges en raden betrekken.

Samen maatregelen prioriteren op effect, haalbaarheid.

Het brede publiek waterbewust maken, daar tijd en geld insteken.

Jongeren benaderen als gesprekspartner!

Natuur & milieu

Win-win voor natuur én landbouw

Bij de GGA's zijn we ver verwijderd geraakt van het oorspronkelijke doel. De nadruk ligt vooral op korte termijn economische doelen, waardoor de balans is verdwenen.

De natuur is kwetsbaar, ook omdat zij minder individuele stemmen heeft in het gesprek.

HOE DAN?

Ons niet langer een roepende in de woestijn voelen: met anderen het tij keren.

Zien dat beide sectoren last hebben van droogte en slechte waterkwaliteit. Lokaal is dat het meest tastbaar.

Voor een consistente lijn zorgen tussen beleid en uitvoering.

Aan droogteschades voor natuur eenzelfde prijs hangen als aan natschades voor landbouw.

Inwoners

Inwoners waterbewust maken

Iedereen moet zijn steentje bijdragen, minder denken als individu.

Belangrijkste is bewustwording/besef bij de jeugd.

HOE DAN?

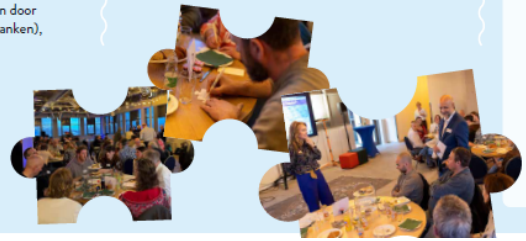
Het belang van water invoelbaar maken. Bijv over wat achterblijft na zuivering, de impact van water op een sterke bodem, nodig voor bouw, dat alleen weerbare natuur extremen kan opvangen.

Betaalbaarheid borgen voor inwoners.

Informeren over wat zij zelf kunnen doen ('onttegelen' tuinen, opslaan regenwater etc).

Ruimte geven aan innovatieve oplossingen van burgercollectieven.

Jongeren betrekken.

Gesprekstafels

We proberen ons (mondjesmaat) aan te passen aan de verandering die we nu zien, terwijl we ons moeten aanpassen aan de verandering van over 50 jaar.

Samen naar een strategie op 90% en niet bakkeleien over die 10%. HOE DAN vragen ipv ja maar.

Kom kijken op boerderijen!

Agrarische sector: gebiedsgericht in gesprek met ondernemers, beheerders en beleidsmakers om stappen te kunnen zetten in de praktijk.

Gemeenten: met alle overheden aan tafel om een eenduidig, transparant verhaal aan de rest van de wereld te kunnen vertellen. Waarbij we eerlijk aangeven dat we de precieze weg niet weten, maar wel commitment afgeven op de richting en elkaar daar rugdekking in geven.

Natuur en milieu: Natuurmensen samen met boeren in gesprek. Met beleidsmakers die de kaders stellen en dus duidelijkheid geven.

Inwoners: in gesprek met jongeren.

Bijlage 3: Rode draad 30 en 31 maart (in totaal 9 pagina's, hieronder 4)

Rode draad puzzel2-daagse op 30 en 31 maart 2026

Aan de puzzel2-daagse op 30 en 31 maart 2026 namen zo'n 100 mensen deel van binnen en buiten waterschap De Dommel (WDD).

Namens het team WBP6 dank ik alle deelnemers voor het goede gesprek hun inbreng. Graag koppelen we deze rode draad uit de puzzel2-daagse terug.

Deelnemers droegen 'spannende onderwerpen' aan voor de watertransitie: vraagstukken die volgens hen een plek verdienen in het zesde waterbeheer-programma (WBP6). Het projectteam neemt deze vraagstukken mee in overweging voor het vervolgtraject.

In september zien we elkaar hopelijk weer. Dan zal het gesprek zich toespitsen op enkele cruciale onderwerpen voor WBP6.

Wordt vervolgd!

Bart Pastor
Projectleider WBP6

Terugkoppeling poster 1 t/m 3

De watertransitie is volop aan de gang. Dat besef wordt breed gedeeld. De meeste deelnemers vinden dat 2030 als omslagpunt moet worden vastgehouden. Spanning ontstaat tussen ambitie en uitvoerbaarheid.

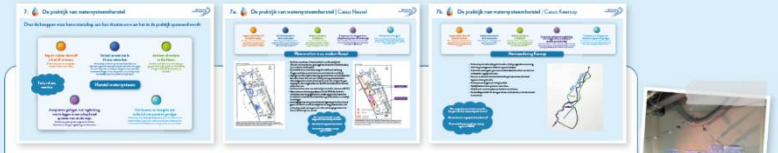
Intern benadrukken medewerkers de 'basis op orde':
- beleid in samenhang brengen en afwegen (keuzes maken);
- integraliteit organiseren in de uitvoering;
- data- en informatiehuishouding op orde brengen;
- rollen en sturing verduidelijken;
- de organisatie eerst versterken (lerend en uitvoeringskrachtig) voordat striktere regels worden opgelegd (externe regulering).

Voor externe partners ligt het zwaartepunt op voorspelbaarheid, perspectief en partnerschap: een betrouwbare overheid die durft te sturen maar ook samenwerkt, uitlegt en faciliteert.

Dat betekent:
- duidelijke en stabiele kaders richting 2030;
- gebiedsgerichte keuzes die zichtbaar maken wat waar gaat gebeuren;
- ruimte voor maatwerk in het HOE.

Geef heldere kaders en zoek de oplossing in het gebied.

Terugkoppeling poster 7, 7a en 7b

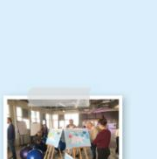

Van WDD wordt een actievere, richtinggevende rol verwacht. De duidelijke voorkeur van interne én externe deelnemers is:
- neem zelf initiatief en geef richting aan gebiedsprocessen. Druk dus op de oranje knop;
- doe dat in plaats van af te wachten en uitsluitend te faciliteren;
- zorg voor balans in 'tempo maken' en 'betrokkenen meenemen' in een concreet, herkenbaar perspectief.

Tegelijkertijd is er breed besef dat deze houding situationeel moet worden toegepast: stimulerend en faciliterend waar het kan, maar dwingend en normerend waar systeemherstel dat vraagt.
- Zorg dan wel voor expliciete overgangsstrategieën: tijdelijke, suboptimale situaties met duidelijke eindbeelden, termijnen en bestuurlijke rugdekking.

Tempo & Samen in balans.

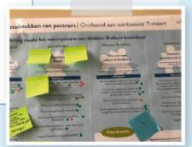
Terugkoppeling poster 9a en 9b

Van WDD wordt helderheid over doelen en randvoorwaarden verwacht: doelsturing.
- Wees helder over wat nog wél kan en wat niet meer, vanuit water en bodem.
- Laat ruimte voor eigen keuzes, inclusief het nemen van risico's. Vul dus niet in hoe individuele ondernemers of gebiedspartijen die doelen moeten realiseren.
- Werk vanuit kleine stroomgebiedjes, mini-waterschappjes.

Leg vanuit het water & bodem-verhaal randvoorwaarden op tafel waarmee het gebied aan de slag kan.

Bijlage 4: Voorleesverhaal DE WAARDE VAN WATER en reactie (8 pagina's, hieronder 3)

DE WAARDE VAN WATER

Verhaal van het waterbeheerprogramma 2028-2033
voor beheergebied De Dommel (WBP6)

Tussenstand, 27 mei 2026

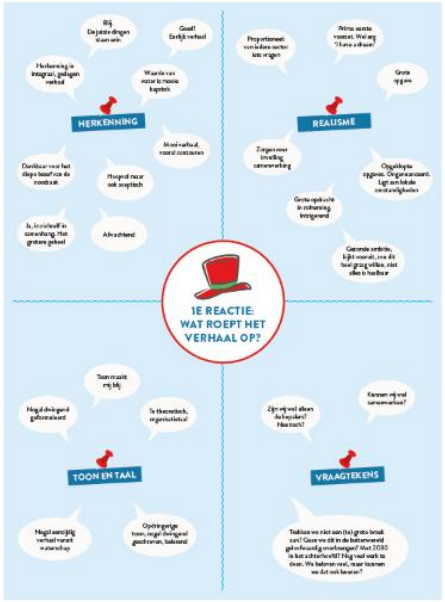
Waterschapsbestuurders, jullie positie is uniek!

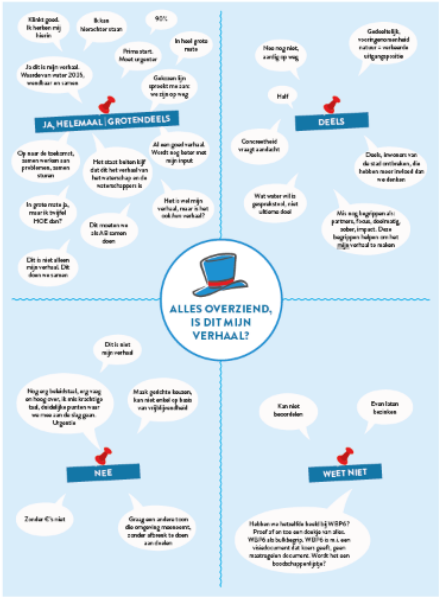
Jullie hebben zeggenschap over het beheergebied van De Dommel. En kunnen de belangen van omgevingspartners bij integraal waterbeheer direct inbrengen.

Als oudste overheid zit het waterschap in het hart van de omslag naar water en bodem sturend. Als bestuurders hebben jullie de sleutel in handen.

- → De waarde van water staat niet ter discussie.
- → Het is glashelder dat andere keuzes gemaakt moeten worden, door weersextremen, en met een waterkwaliteit die zwaar onder druk staat.
- → De urgentie van een fundamenteel ander waterbeheer staat als een paal boven water. Daar hoeven jullie geen theoretisch debat meer over te voeren.
- → Jullie zijn het erover eens dat het denken vanuit brede welvaart uitnodigt tot een integrale benadering waarin ecologische, economische en sociale waarden in samenhang worden gewogen.

Het volgende waterbeheerprogramma – WBP6 – bewijst dat het jullie menens is. Het verstevigt en versnelt de transitie die met het huidige WBP is ingezet. Dit verhaal getuigt daarvan en wil de organisatie graag toetsen: is dit jullie verhaal?! En: geloven jullie erin om het in uitgewerkte vorm in handen te geven van het bestuur dat in 2027 aantreedt?

Bijlage 5: De kleur van WBP6

De kleur van WBP6

Voortbouwend op het verhaal van het waterbeheerprogramma 2028-2033 voor beheergebied De Dommel (WBP6)

De inkleuring van wat ons als bestuur te doen staat als vervolg op 'De waarde van water'. Dit verhaal van WBP6 werd op 27 mei aan AB-leden voorgelezen als tussenstand.

Dat verhaal kondigt een eerlijke boodschap aan en belooft ook:

a. Concretiseren en preciezer laden van de **3 principes** om inhoudelijk te sturen en de **4 uitgangspunten** om te sturen op de werkwijze;

De principes luiden	De uitgangspunten zijn
1. Elke druppel vasthouden en infiltreren waar deze valt 2. Functies passen zich aan het bodem- en watersysteem aan 3. Wat schoon is moet schoon blijven	1. We zijn een activerende overheid – stellen kaders en agenderen 2. We stimuleren anderen om te veranderen 3. We gaan naar een integrale gebiedsgerichte aanpak 4. We differentiëren per gebied aan de hand van knelpunten

b. Scherper aanzetten van de **urgentie** van de watertransitie in de tijd.
c. Accentueren van **integraliteit**, dat watersysteem en waterketen één geheel zijn, waar **waterkwaliteit** onlosmakelijk deel van uitmaakt.
d. Normen stellen voor de **ruggen**, omdat het Dommelgebied hét infiltratiegebied is van Brabant.
e. Aandacht voor **rolneming** van het waterschap in de watertransitie en in andere maatschappelijke ontwikkelingen.
f. Focus op **mogelijkheden en gezamenlijkheid**: wat kan wél en hoe doen we het samen?

Die eerlijke boodschap richt zich op een ander waterbeheer. En wat dat betekent vanuit gebruikersperspectief voor landbouw, natuur, wonen & werken. Op ruggen en flanken, in beekdalen en lokale laagten.

Bijlage 5: 10 posters van alle AB-fracties (hieronder 4)

Bijlage 6 Participatievisie met 4 ambities

2.1 Participatieambities

Vier ambities vormen de basis voor het handelen van medewerkers en bestuur. Ze leggen uit wat waterpartners in samenwerking van Waterschap De Dommel als activerende overheid kunnen verwachten.

***Klimaatrobuust, wat is dat?** Een watersysteem dat tegen een stootje kan. Dat flexibel is in het opvangen en vasthouden van water. Dat vanuit zichzelf een natuurlijk evenwicht vindt.

1. Waterdoelgericht

Met gebiedspartners werkt het waterschap aan slimme en innovatieve oplossingen voor een flexibel en klimaatrobuust* watersysteem.

- We gaan actief op pad om partijen uit een gebied samen te brengen en kansen te verkennen voor een integrale gebiedsgerichte aanpak. We versterken en benutten daarvoor de kennis in het gebied en brengen onze eigen deskundigheid in.
- We agenderen de watertransitie en leggen verbindingen tussen waterpartners om samen te werken aan innovatieve oplossingen.
- We werken opgavegericht: integraal en vanuit de bedoeling.

2. Samen

Met onze omgeving spannen we ons in om het functioneren van het watersysteem op langere termijn te garanderen.

- We rusten onze omgeving toe om zelf aan de slag te gaan en zich aan te passen aan de veranderende omstandigheden.
- We nemen plannen en verantwoordelijkheden niet over: initiatief nemers zijn zelf aan zet en als waterschap kijken we hoe we kunnen faciliteren.
- Het waterschap kiest voor verleiden, stimuleren, begrip tonen en kansen koppelen. Met een aanpak die uitgaat van vrijwilligheid, maar niet vrijblijvend is.

3. Dienstverlenend

We zijn benieuwd naar elk initiatief dat bijdraagt aan de kwaliteit van het waterlandschap.

- We zijn benaderbaar en staan naast onze waterpartners in het zoeken naar hún handelingsperspectief in de watertransitie.
- We gaan slagvaardig te werk en kijken samen naar de mogelijkheden van elk plan, en zijn ook duidelijk over wat er niet kan en waarom.
- Per gebied bepalen we met waterpartners wat de prioriteiten zijn en organiseren ons werk daarop.

4. Betrouwbaar

Onze waterpartners kunnen op ons bouwen.

- We zijn helder over wat je van ons als waterschap mag verwachten én wanneer iets niet kan.
- We richten ons proces zó in dat besluiten tijdig worden genomen en we onze afspraken nakomen.
- We geven inzicht in de afwegingen om tot een besluit te komen en de invloed die anderen hierop hebben gehad.

Gecombineerde commissievergadering

Dossiernummer 4849
Extern Zaak ID 0539411808
Vergaderdatum 4 november 2026
Agendapunt 3
Titel Beleidsbegroting 2027

Geagendeerd	Vergaderdatum
Gecombineerde commissievergadering	**4 november 2026**

Kenmerk: 411808 / 411811

Aan het algemeen bestuur **Datum: 25 november 2026**
AB-voorstel

Voorstel

1. Vaststellen Begroting 2027;
2. Vaststellen Meerjarenbegroting 2027-2033;
3. Vaststellen Majeure projecten 2027.

0. Samenvatting

Het dagelijks bestuur (hierna DB) biedt hierbij de Begroting 2027 en de Meerjarenbegroting 2027-2033 aan. Daarnaast doet het dagelijks bestuur een voorstel voor de Majeure projecten 2027. Deze beleidsdocumenten zijn een nadere uitwerking van de in de Voorjaarsnota 2027-2033 herbevestigde koers Transformatie, de eerder vastgestelde financiële kaders en de keuzes die het dagelijks bestuur hierin heeft gemaakt.

Het algemeen bestuur (hierna AB) geeft met het vaststellen van deze Begroting 2027 invulling aan haar kaderstellende en toetsende rol.

Leeswijzer
Voor de begroting 2027 zijn de volgende documenten bijgevoegd:

1. Begroting 2027 en Meerjarenbegroting 2027-2033
    a. Begroting 2027:
        Deel 1: Beleidsbegroting op hoofdlijnen;
        Deel 2: Financiële begroting;
        Deel 3: Majeure projecten.
    b. Meerjarenbegroting 2027-2033
2. Presentaties:
    a. Presentatie Taskforce;
    b. Presentatie Begroting 2027.
3. Toelichtende stukken:
    a. Memo taskforce en transformatieve opgave;
    b. Memo 4% correctie netto-lasten;
    c. Nadere toelichting op de begroting 2027.

1 Begroting 2027 en Meerjarenbegroting 2027-2033

De begroting 2027 bevat een inhoudelijke toelichting op de bestuurlijke relevante onderwerpen (deel 1), naast de vanuit wet- en regelgeving verplichte onderwerpen in de financieel begroting (deel 2). In deel 3 zijn de voorgenomen projecten opgenomen. De gearceerde projecten betreffen de door het DB aangemerkte majeure projecten. Naast de begroting 2027 is een meerjarenbegroting 2027-2033 bijgevoegd.

De voorliggende begroting 2027 heeft in de ogen van het Dagelijks Bestuur een juiste balans in klimaatbewust handelen richting een gezonde waterbalans. De begroting past binnen de door het AB gestelde kader (inhoudelijk als financieel). Daarnaast zijn, conform toezegging aan het AB, eerder gedane toezeggingen en moties die betrekking hebben op de begroting meegenomen bij het opstellen van de begroting. Het overzicht hiervan ontvangt u tegelijk met het overzicht van de andere toezeggingen zodat u een compleet beeld heeft.

Zoals u kunt lezen, hebben we in het inhoudelijke deel van de begroting de nadruk gelegd op de hoofdlijnen van de concretisering van de koers. Wij nodigen u uit om aan de hand van deze begroting en de daarin opgenomen inhoudelijke prioriteiten het gesprek met elkaar te voeren.

2 Presentaties

Ter voorbereiding op de beeldvormende bijeenkomst kunt u kennisnemen van de toegevoegde presentatie taskforce en presentatie begroting 2027.

3 Toelichtende stukken

A Memo Taskforce en transformatieve opgave
Bij de bespreking van de Voorjaarsnota 2027-2033 bent u meegenomen in de opbrengsten van de werkgroep Taskforce. Met de taskforce is de koers van de transformatie versneld vertaald naar concrete keuzes in minder, anders, meer en stoppen. Samen met managers zijn ombuigingsvoorstellen en verbeterkansen geïnventariseerd en waar mogelijk direct doorgevoerd. Hierbij is gestuurd op impact, doorlooptijd en financieel effect. Dit heeft geleid tot een doelmatigere inzet en programmering, het vrijspelen van capaciteit, risicoreductie en het vermijden van toekomstige lasten. Voor 2027 is rekening gehouden met een rendement van € 1 miljoen als taakstellend uitgangspunt, oplopend binnen vijf jaar naar structureel € 3–5 miljoen per jaar. Dit rendement bestaat niet alleen uit besparingen, maar vooral uit het anders inzetten van mensen en middelen om de waterdoelen versneld te realiseren. De inzichten van de Taskforce hebben ons geholpen om een nieuwe stap naar transformatief werken te zetten, zodanig dat dit in 2027 ook duurzaam geborgd kan worden in de lijnorganisatie.

In de P&C producten nemen we u mee in de verantwoording hierover, welke posten zijn geïdentificeerd en hoe ze zijn ingezet. Het bijgevoegde memo taskforce en transformatieve opgave geeft nadere inzage in de aard, omvang en het verwachte rendement van de diverse onderwerpen.

B Memo 4% correctie netto-lasten
Aan het AB is toegezegd dat de toegepaste werkwijze “correctie 4% van de netto-lasten”, zoals opgenomen in de voorjaarsnota, bij de vertaling naar de begroting wordt geëvalueerd en voorzien van een extern advies. Het doel van de herijking van de werkwijze is om tot realistischere ramingen te komen en de interne sturingsmogelijkheden te versterken, naar analogie van het advies van de accountant in het accountantsverslag 2025. In de begroting 2027 wordt de correctie 4% van de netto-lasten, op basis van de analyse van de afwijkingen van de afgelopen jaren, vertaald naar de processen.

Uit het externe advies van Crowe Advisory Services blijkt dat deze nadere concretisering een goede eerste stap is. Daarnaast wordt geadviseerd om richting realistischere ramingen van de lasten naast aandacht voor de werkwijze ook aandacht te schenken aan de onderliggende cultuur en werkwijzen, zoals risicoperceptie, omvang met budgetoverschrijdingen, toepassing van structurele en incidentele effecten en de wijze waarop de begrotingen tot stand komen. Het advies van de accountant is separaat bijgevoegd.

Het DB onderschrijft het advies. De afgelopen periode zijn daartoe al een aantal concrete stappen door de organisatie gezet. Naast de focus op transformatie (inclusief taskforce), betreft dit onder andere de invoering van de tactische sturingslaag van clustermanagers en wordt door middel van het aangeven van bandbreedtes voor onzekerheden meer inzicht gegeven om gerichter te kunnen sturen (bijstellen). Deze risicogerichte sturing op hoofdlijnen is zowel bestuurlijk als ambtelijk ingericht. Conform het advies zet het DB in 2027 de benodigde vervolgstappen om te komen tot een structurele verbetering van de kwaliteit van ramingen en begrotingen.

C Nadere toelichting op de begroting
Een uitgebreidere inhoudelijke toelichting op de doelen van het WBP5, transformatie en de concrete vertaling naar maatschappelijke impact, resultaten en inzet van middelen vindt u in de begroting 2027 nadere toelichting. Hierin vindt u ook de ontwikkeling van de KRW-inrichtingsopgave richting 2033 en een toelichting op de gebruikte afkortingen.

De bijlage KRW-inrichtingsopgave is opgenomen om het AB inzicht te geven in de voortgang van de ambitie in de periode 2028-2033 (cf besluit AB 1 juli 2026 en de deadline van 2027). De bijlage geeft inzicht in de meerjarige programmering, de verwachte realisatie en de voortgang van de belangrijkste KRW-opgaven.

De grafieken laten zien dat de uitvoering van de KRW-opgaven bij de oorspronkelijke doelen: bij het inrichten van waterlopen, het opheffen van vismigratieknelpunten en het herstel van natte natuurparels de doelstelling voor 2027 niet volledig wordt gehaald. Gebiedsprocessen, grondbeschikbaarheid, stikstofproblematiek en klimaatextremen maken dat een adaptieve, gebiedsgerichte aanpak noodzakelijk is. In de begroting 2027 is hierin voorzien.

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In de Waterschapswet is vastgelegd dat het Algemeen Bestuur jaarlijks een Begroting en Meerjarenbegroting vaststelt. Hierbij biedt het Dagelijks Bestuur de Begroting 2027 en de Meerjarenbegroting 2027-2033 aan.

1.2. Beleidscontext/Historie

Waterbeheerprogramma 2022-2027
Het algemeen bestuur stelde in 2021 het "Waterbeheerprogramma 2022-2027" (WBP5) vast. WBP5 beschrijft een toekomstbeeld voor 2050 (watertransitie) en schetst op hoofdlijnen de richting voor de middellange termijn tot 2027.

Handelingsperspectieven watertransitie
In februari 2023 bekrachtigde het algemeen bestuur de nota "handelingsperspectieven watertransitie". Doel van deze nota is om voor gebruikers en partners concreet te maken wat de watertransitie betekent en hoe het gebied gedifferentieerd wordt naar koppen, flanken en beekdalen.

Bestuursprogramma 2023 - 2027 'Water voor nu en later'
In dit Bestuursprogramma is de bestuurlijke kernopgave voor het waterschap gevat op het gebied van beleid, inzet van de verordening, het stimuleren van de watertransitie en deze met derden mogelijk maken.

Financiële kaders
Op 2 april 2025 bevestigde het algemeen bestuur de in het Bestuursprogramma opgenomen financiële kaders. Dit betekende voor de Voorjaarsnota 2027-2033 en de Beleidsbegroting 2027 dat als leidende kaders golden dat de belastingopbrengsten niet meer mogen stijgen dan de inflatie + 8% en dat de schuldenquote maximaal 350% mag bedragen.

Voorjaarsnota 2027-2033
Het algemeen bestuur stelde op 8 juli 2026 de Voorjaarsnota 2027-2033 vast.

2. Doel/meetbaar effect

Het effect van dit voorstel is dat:
1. de doelen, resultaten en middeleninzet voor 2027 worden vastgesteld;
2. inzicht bestaat in de financiële consequenties voor 2027-2033;
3. de majeure projecten 2027 worden vastgesteld.

3. Uitwerking van het voorstel

3.1. Inhoud en argumenten

Beslispunt 1 Vaststellen Begroting 2027 (Beleidsbegroting + financiële begroting)

De begroting 2027 geeft een nadere invulling van de in de voorjaarsnota herijkte koers transformatief en past binnen de door het AB gestelde kaders (inhoudelijk en financieel).

Beslispunt 2 Vaststellen Meerjarenbegroting 2027-2033

Met het vaststellen van de Meerjarenbegroting 2027-2033 wordt voldaan aan de verplichting in de Waterschapswet. De Meerjarenbegroting 2027-2033 wordt aan de provincie als toezichthouder op de waterschappen toegezonden.

Beslispunt 3 Vaststellen Majeure projecten 2027

In verband met mogelijke risico's op het gebied van bestuurlijk e/o financieel niveau worden sommige projecten op inspanningen niveau gevolgd. Bij de afweging of een project als majeur wordt aangemerkt, wordt gekeken naar het risico, effect op doelrealisatie, de impact op de omgeving, de samenwerking/afspraken met derden, financiële omvang (> € 10 mln.), het innovatieve karakter. Voor 2027 zijn door het DB de volgende projecten als majeur aangemerkt waarover in de P&C producten wordt gerapporteerd. Ter volledigheid merken wij daarbij op dat een project uit meerdere deelprojecten kan bestaan, zoals in onderstaande tabel ook is weergegeven.

Waterketen	**Onderliggende projecten o.a.**
Renovatie Tilburg	Renovatie mechanische zuivering, influentpunt, nooduitlaat
Renovatie Mierlo	Renovatie rioolgemaal, sliblijn, uitbreiding
Renovatie Hapert	Revisie mechanische/electrische installaties, gebouw
Renovatie Haaren	Renovatie RWZI
Nieuwe stoffen Tilburg	Pilot, realisatie
Aanpak ondergrondse infrastructuur	Renovatie verschillende traces Riool Zuid
Watersysteem	**Onderliggende projecten o.a.**
HOWABO	HOWABO Vught/Esch/Gestel, herstelprogramma keringen, RK klokputten
GGA Grenscorridor	Spoor 2, Waalre-Veldhoven, Luijksgestel.
Stuw Omleidingskanaal Boxtel	
Transformatieve aanpak ruggen en flanken	

3.2. Risico's

In de Begroting zijn de risico's en onzekerheden nader toegelicht.

4. Financiën

In de Begroting 2027 en de Meerjarenbegroting 2027-2033 is de financiële impact weergegeven. Door het vaststellen van de Begroting 2027 komen de middelen voor 2027 beschikbaar om rechtmatige uitgaven te doen voor exploitatie en investeringen. Hiermee kan kredietverlening voor projecten door het Dagelijks Bestuur rechtmatig plaatsvinden.

5. Uitvoering en evaluatie

5.1 Bestuurlijke vervolgstappen:

Volgens de Waterschapswet moet de vastgestelde Beleidsbegroting voor 1 december naar gedeputeerde staten worden gestuurd. Na vaststelling van de Beleidsbegroting 2027 worden de belastingtarieven voor 2027 vastgesteld. Hiervoor ligt deze vergadering separaat een voorstel voor.

5.2 Externe communicatie:

- Communicatie over de Beleids- en Meerjarenbegroting en tarieven op de website;
- Communicatie over de belastingtarieven via een bijsluiter bij de belastingaanslag;
- Bekendmaking en terinzagelegging Beleids- en Meerjarenbegroting bij aanbieding aan het algemeen bestuur;
- Toezending aan gedeputeerde staten van de door het algemeen bestuur vastgestelde Beleids- en Meerjarenbegroting binnen twee weken na vaststelling en in ieder geval voor 1 december 2026.

5.3 Bestuurlijke evaluatie:

Over de voortgang van de uitvoering van de Beleidsbegroting 2027 wordt gerapporteerd in de Bestuursrapportages. Hiermee vindt bestuurlijke evaluatie plaats.

Hoogachtend,

het dagelijks bestuur,

E. de Ridder
watergraaf

H.J. Kielenstijn
secretaris

Bijlage(n):

- Begroting 2027 en Meerjarenbegroting 2027-2033
- Presentaties
    - Presentatie Taskforce
    - Presentatie Begroting 2027
- Toelichtende stukken
    - Memo taskforce en transformatieve opgave
    - Memo 4% correctie netto-lasten
    - Nadere toelichting op de begroting 2027

Besluit

Begroting 2027, Meerjarenbegroting 2027-2033 en voorstel Majeure projecten

Het algemeen bestuur besluit conform voorstel.
1. Vaststellen Begroting 2027;
2. Vaststellen Meerjarenbegroting 2027-2033;
3. Vaststellen Majeure projecten 2027.

Aldus vastgesteld in de vergadering van 25 november 2026.

Het algemeen bestuur,

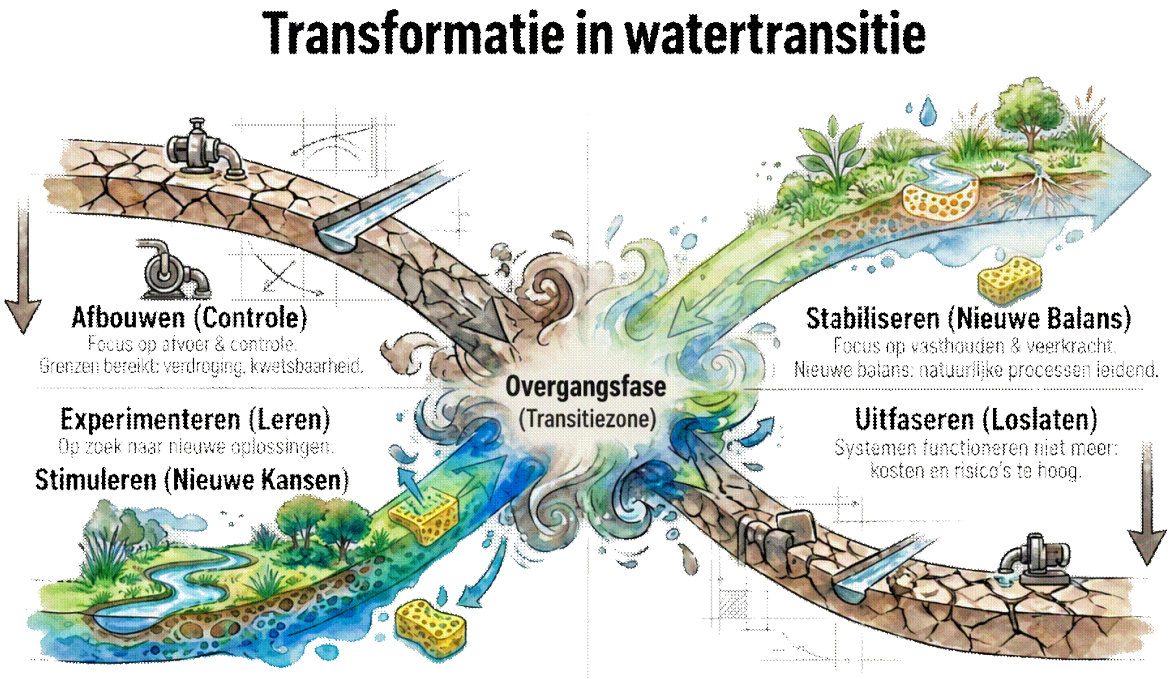
E. de Ridder
watergraaf

H.J. Kielenstijn
secretaris

Begroting 2027

Koersvast voorwaarts met de watertransitie

Doorvertaling naar prioriteiten, maatregelen en middelen

Waterschap De Dommel

25 november 2026

Begroting 2027

De Begroting 2027 vormt de nadere uitwerking van de koers transformatief die het algemeen bestuur heeft herbevestigd in de Voorjaarsnota 2027-2033. Daarbij is tevens aangegeven wat de inhoudelijke en financiële uitgangspunten zijn voor 2027. Met deze begroting vervult het algemeen bestuur de kaderstellende en sturende rol.

De begroting bestaat uit drie delen:

1. Beleidsbegroting op hoofdlijnen: Wat gaan we in 2027 per programma doen om de waterdoelen te bereiken?

2. Financiële begroting: Deze bevat de wettelijk verplichte onderdelen en geeft inzicht in de gehanteerde uitgangspunten, de verwachte baten en lasten, geplande investeringen voor 2027 en de geprognosticeerde balanspositie.

3. Majeure projecten: Dit deel bevat een overzicht van de voorgenomen projecten, inclusief de gemarkeerde majeure projecten.

Leeswijzer:

Naast deze Begroting 2027 is een nadere toelichting op de Begroting opgesteld waarin op een gedetailleerder niveau op de diverse activiteiten wordt ingegaan.

Namens het dagelijks bestuur:

E. de Ridder

M. Ruijs

M. Tholen

B. Peeters

V. Lokin

F. Tijhof

Deel 1: Beleidsbegroting op hoofdlijnen

Koersvast voorwaarts met de watertransitie

Met de Voorjaarsnota 2027 heeft het algemeen bestuur richting gegeven aan de volgende fase van de watertransitie uit het Waterbeheerprogramma (WBP5). De daarin en in de voorjaarsnota vastgestelde koers, ambities en financiële kaders vormen onverminderd het vertrekpunt voor deze begroting. Sinds de vaststelling van de Voorjaarsnota hebben zich geen ontwikkelingen voorgedaan die aanleiding geven om deze koers te heroverwegen. Integendeel, de droogtecrisis van de afgelopen zomer heeft de urgentie van de gekozen koers juist bevestigd. De aanhoudende droogte, de toenemende druk op het watersysteem en de maatschappelijke opgaven waarvoor wij staan, laten zien dat een toekomstbestendige inrichting van het waterbeheer noodzakelijker is dan ooit.

Tevens wordt in 2027 de verdere uitvoering van de transformatie opgepakt. De opgaven van deze tijd vragen om meer dan het optimaliseren van bestaande werkwijzen. Er wordt gewerkt aan een fundamenteel andere manier van sturen, samenwerken en prioriteren, waarbij opgaven sterker met elkaar worden verbonden en capaciteit wordt ingezet waar deze de grootste maatschappelijke impact heeft. De inzichten van de taskforce hebben hierin richting gegeven en worden in 2027 verder verankerd in de lijnorganisatie.

De opgedane ervaringen tijdens de droogteperiode van dit jaar hebben tegelijkertijd geleid tot enkele aangescherpte accenten in 2027. Zo wordt extra ingezet op maatregelen die bijdragen aan het vergroten van de beschikbaarheid van water, het versterken van de weerbaarheid van het watersysteem tegen langdurige droogte en het versnellen van de samenwerking met gebiedspartners rondom waterbeschikbaarheid en klimaatadaptatie. Daarnaast wordt binnen de programmering meer focus aangebracht op activiteiten die direct bijdragen aan een robuust en klimaatbestendig watersysteem.

In 2027 vinden de waterschapsverkiezingen plaats die de politieke verhoudingen opnieuw neerzetten. In de begroting zijn, naast bijstellingen vanuit de recente ontwikkelingen, geen nieuwe activiteiten opgenomen. Het is aan het nieuwe bestuur om voor de toekomstige jaren keuzes te maken die in de jaren daarna worden opgepakt.

De hierboven opgenomen ontwikkelingen vragen niet om een andere koers, maar om een versterking van de ingezette richting. Daarmee onderstrepen zij het belang van koersvastheid, focus en een lange adem. De begroting 2027 geeft, naast onze taken en waterdoelen (WBP5), invulling aan de aangescherpte accenten binnen de in de Voorjaarsnota 2027 door het algemeen bestuur vastgestelde koers.

Doelgericht sturen op maatschappelijke impact

In 2027 richten we onze bestaande inzet en middelen op de grootste bijdrage aan de waterdoelen en maatschappelijke opgaven richting een Toekomstbestendig watersysteem. Verschillende belangen en handelingsmogelijkheden staan hierbij wellicht tegenover elkaar. Het gaat niet om een keuze voor één uiterste maar om een zorgvuldige afweging van maatschappelijke impact, uitvoerbaarheid, risico's, capaciteit en middelen. Het hierbij gehanteerde afwegingskader bestaat uit gericht kiezen, eerst onderzoeken en leren en effectiever samenwerken. Vanuit dit kader richten we ons onder andere op de volgende activiteiten:

Aanpak ruggen[1] en flanken
Van water afvoeren naar water vasthouden

In 2027 zetten we een belangrijke stap in de watertransitie door de omslag te maken van een projectmatige aanpak naar programmatisch systeemherstel van ruggen en flanken. Op basis van de ervaringen in twee pilotgebieden ontwikkelen we één samenhangende aanpak voor het gehele beheergebied. Hiermee werken we aan een klimaatrobuust watersysteem dat meer water vasthoudt, de grondwatervoorraad versterkt en waarin ook het gebruik van de gronden, met name de landbouw en natuur, beter aansluit bij de gewenste watersituatie. Hierdoor neemt de weerbaarheid tegen droogte toe en worden de doelen van de watertransitie concreet gerealiseerd.

Versnellen onderhoudsarme/-vrije beken
Van ingrijpen naar natuurlijk functioneren

Het beheren en onderhouden van een veilig en goed functionerend watersysteem vraagt een slimmer, efficiënter en toekomstbestendig beheer. De nieuwe gedragscode en het aflopen van onderhoudscontracten vormen daarbij een natuurlijk moment om onze onderhoudsstrategie te herijken. De transformatie richt zich op de omslag van intensief onderhoud naar een robuuster watersysteem dat meer gebruikmaakt van natuurlijke processen en daardoor minder onderhoud vraagt. In 2027 wordt een nieuwe onderhoudsstrategie in uitvoering gebracht en wordt verkend hoe onderhoudsarme/-vrije beken kunnen bijdragen aan lagere onderhoudslasten, meer eigen regie en een grotere veerkracht van het watersysteem.

Waterketen van de toekomst
Van zuiveren en lozen naar voorkomen en hergebruiken

De opgaven rond waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid, klimaatverandering en circulariteit vragen om een fundamenteel andere inrichting van de waterketen. Daarom zet De Dommel in 2027 een volgende stap in de watertransitie door niet langer uitsluitend vanuit de bestaande zuiveringsketen te denken, maar vanuit een integraal watersysteem waarin waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid en hergebruik met elkaar zijn verbonden.

Deze transitie krijgt vorm door de verdere uitwerking van nieuwe handelingsperspectieven voor de waterketen, de gebiedsgerichte aanpak in de Zandleij als leeromgeving voor waterkwaliteitstransities en de versnelling van circulaire waterconcepten zoals effluenthergebruik en decentrale zuivering.

Daarmee werken we toe naar een toekomstbestendige waterketen die niet alleen afvalwater verwerkt, maar actief bijdraagt aan schoon en voldoende water. Afvalwater wordt steeds meer gezien als bron van water, energie en grondstoffen. Zo levert de waterketen een belangrijke bijdrage aan waterkwaliteit, droogtebestendigheid, circulariteit en een klimaatrobuust watersysteem.

[1] Met de term ruggen wordt gedoeld op de hoge delen van het watersysteem, in lijn met de andere waterschappen en de provincie. Voorheen noemde we dit de koppen.

Transitietraject Schone en Gezonde Dommel
Van proeftuin naar opschaling in de Boven-Dommel

De focus verschuift van afzonderlijke maatregelen naar een integrale aanpak waarin onderzoek, participatie, bronaanpak en uitvoering vanaf het begin met elkaar zijn verbonden. Op basis van het gezamenlijke inzicht wordt bepaald welke maatregelen het meest bijdragen aan verbetering van de waterkwaliteit, zowel binnen de waterketen en het watersysteem als in de grensoverschrijdende samenwerking.

Voortbouwend op de ervaringen in de Zandleij starten we in 2027 de transitie Schone en Gezonde Dommel, een transformatieve aanpak waarin onderzoek, monitoring, bronopsporing, vergunningverlening, gebiedskennis en samenwerking met de omgeving worden samengebracht tot één gedeeld feitenbeeld.

Met deze aanpak werken we aan een schonere en ecologisch gezondere Boven-Dommel én ontwikkelen we een nieuwe werkwijze voor complexe waterkwaliteitsvraagstukken. Daarmee wordt de Boven-Dommel een zichtbaar voorbeeld van hoe de watertransitie in de praktijk vorm krijgt: van sectoraal oplossen naar gebiedsgerichte en samenhangende systeemverandering.

Waterkwaliteit (In)directe lozingen
Van symptoombestrijding naar bronaanpak

De waterkwaliteitsdoelen staan onder druk door vervuilingsbronnen die grotendeels buiten de eigen zuiveringen van De Dommel liggen, zoals industriële lozingen, grensoverschrijdende verontreiniging vanuit Vlaanderen en indirecte lozingen via het rioolstelsel. In 2027 verandert de focus van het beheersen van de gevolgen naar het aanpakken van de oorzaken van waterkwaliteitsproblemen. Voor grensoverschrijdende en industriële lozingen versterken we de samenwerking met Vlaamse partners, overheden en omgevingsdiensten en werken we toe naar een structurele aanpak van complexe dossiers. Hiermee krijgt De Dommel meer grip op vervuilingsbronnen die buiten het eigen beheergebied liggen.

Daarnaast richten we ons op indirecte lozingen via het rioolstelsel. Door intensievere samenwerking met gemeenten, bedrijven en omgevingsdiensten vergroten we het inzicht in de samenstelling van het afvalwater en stimuleren we maatregelen om milieuvreemde stoffen terug te dringen. Met deze aanpak verschuift de focus van symptoombestrijding naar bronaanpak. Daardoor ontstaat een effectievere bijdrage aan het behalen van de waterkwaliteitsdoelen, een gezonder watersysteem en een toekomstbestendige invulling van de watertransitie.

Weerbaarheid
Van kwetsbaarheid naar wendbaar en toekomstbestendig

In 2027 wordt de weerbaarheid van de organisatie verder versterkt langs drie samenhangende lijnen: organisatorisch, personeel en financieel. Met de verdere professionalisering van assetmanagement wordt gestuurd op een integrale afweging tussen prestaties, risico’s en kosten. Tegelijkertijd wordt geïnvesteerd in voldoende en toekomstbestendige personele capaciteit, waarbij capaciteit gericht wordt ingezet op activiteiten met de meeste impact. De financiële kaders voor de nieuwe bestuursperiode worden heroverwogen en aangepast aan gewijzigde wet- en regelgeving. Zo wordt de basis versterkt voor een financieel duurzame, wendbare en uitvoeringskrachtige organisatie.

Datagedreven en digitaal gestuurd waterschap
Van activiteitensturing naar datagedreven doelsturing

In 2027 zetten we de volgende stap van een kennisgestuurde naar een datagedreven organisatie. Door doelsturing, datamanagement en kunstmatige intelligentie (AI) met elkaar te verbinden ontstaat een toekomstbestendig waterschap dat beter kan sturen op maatschappelijke effecten, middelen doelgerichter inzet en de watertransitie effectiever realiseert.

Deze ontwikkeling wordt ondersteund door de verdere professionalisering van datamanagement, de doorontwikkeling van het dataplatform en de verantwoorde inzet van AI. Hiermee ontstaat stap voor stap een organisatie waarin besluitvorming steeds meer wordt ondersteund door objectieve informatie, actuele inzichten en voorspellend vermogen.

Deze ontwikkeling markeert een verschuiving van sturen op activiteiten en inspanningen naar sturen op maatschappelijke effecten en resultaten. Tegelijkertijd groeit de organisatie van informatie die verspreid aanwezig is in systemen en bij individuele medewerkers naar een gezamenlijke kennisbasis die organisatiebreed beschikbaar en herbruikbaar is. AI en datagedreven werken worden daarbij niet gezien als doel op zich, maar als middel om de waterdoelen sneller, beter en doelmatiger te realiseren.

Taskforce
Van snelle resultaten naar structurele impact
In 2026 is een taskforce ingericht met als doel om de versnelling van de koers transformatie te ondersteunen in de vertaling naar keuzes en uitvoer (op de gebieden minder-anders-meer-stoppen). Samen met managers is een groot aantal ombuigingsvoorstellen en verbeterkansen geïnventariseerd. Waar mogelijk zijn verbeteringen direct doorgevoerd. De effecten van de maatregelen zijn in 2026 grotendeels gerealiseerd en werken door in de organisatie, zoals:

- Andere inzet capaciteit op basis van impact.
- Gebiedstafels gericht inzetten.
- Plan van aanpak Overstorten.
- Team waterconserverende maatregelen, naar aanpak Ruggen en Flanken.

Sommige voorstellen vragen meer uitwerking of de impact is momenteel beperkt en zijn om die redenen aangehouden.

De afweging van de gemaakte keuze is gemaakt op basis van impact, doorlooptijd en euro's en ingedeeld op basis van potentieel rendement, zoals onder andere:

- Hogere doelmatigheid.
- Betere programmering.
- Vrijspelen capaciteit.
- Risicoreductie.
- Stoppen of versoberen.
- Vermijden van toekomstige lasten.

Hierbij is in ogenschouw genomen dat bij sommige activiteiten het rendement later in de tijd volgt. In de begroting 2027 is rekening gehouden met een totaalrendement in 2027 van 1 mln., als taakstellend uitgangspunt, dat kan oplopen naar 3-5 mln. over de komende 5 jaar. Na 5 jaar bedraagt het rendement 3-5 mln. structureel per jaar. Dit rendement vertaalt zich in mensen en middelen die op een andere manier in 2027 wordt ingezet om de waterdoelen versneld te realiseren. Er kan sprake zijn van een besparing maar veelal zal het een andere inzet van mensen en middelen zijn op de diverse activiteiten. In de P&C producten nemen we u mee in de verantwoording hierover, welke posten zijn geïdentificeerd en hoe ze zijn ingezet.

Overige ontwikkelingen 2027
In 2027 vinden de waterschapsverkiezingen plaats. De verkiezingsuitslag zal de politieke verhoudingen opnieuw bepalen. De wisselingen binnen het bestuur, voor zowel algemeen als dagelijks bestuur, zijn logischerwijs van invloed op de aansturing van de organisatie en voor de resultaten van 2027.

Daarnaast wordt in 2027 het WBP6 vastgesteld. Hierin wordt de koers richting een klimaatbestendig en veerkrachtig water- en bodemsysteem opgenomen en vormt de basis voor de uitvoering in de periode 2028-2033. Het definitieve WBP6 wordt, samen met het uitvoeringsplan, eind 2027 vastgesteld door het nieuw gekozen algemeen bestuur.

Financiële paragraaf

Toetsing aan financiële kaders
De voorliggende begroting voldoet aan het door het algemeen bestuur gestelde financiële kader:

- De belastingopbrengsten stijgen met maximaal inflatie + 8%.
- De schuldenquote blijft onder de maximale grens van 350%.
- De ondergrens van het weerstandsvermogen is geborgd.

Exploitatie resultaat
Het exploitatieresultaat ad € 1 mln. is in lijn met de jaarlaag uit de VJN 2027 en voldoet daarmee aan het gestelde kader.

Omschrijving	Begroting 2027	Voorjaars- nota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025
Totaal netto kosten programmaplan	**-194.657**	**-195.844**	**-190.246**	**-166.184**
Dekkingsmiddelen	**195.656**	**196.912**	**181.080**	**166.933**
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-
Saldo baten en lasten	**999**	**1.067**	**-9.166**	**749**

Vergelijking Begroting 2027 – Voorjaarsnota 2027
Bijstellingen die hierbij zijn doorgevoerd om binnen het financiële kader te blijven, betreffen:

- Betere aansluiting met het tempo van de uitgaven in de tijd bezien. Het totale budget voor beide regelingen blijft in stand.
    - Stimuleringsbijdragen ad -/- € 1,5 mln. Deze bijstelling was al voorzien in de voorjaarsnota 2027.
    - Herwaardering gronden ad -/- € 2 mln.
- Belastingopbrengsten ad -/- € 2,8 mln. Deze bijstelling komt voort uit een andere inschatting van de ontwikkelingen ten opzichte van de inschattingen die bij de voorjaarsnota 2027 zijn gehanteerd.

Vergelijking Begroting 2027 – Begroting 2026

De totale dekkingsmiddelen zijn ten opzichte van de begroting 2026 circa € 14 mln. hoger uitgekomen (van € 181.080.000 in de begroting 2026 naar € 195.656.000 in de begroting 2027). Dit komt, naast indexatie als gevolg van inflatie en specifieke prijsstellingen, enerzijds door aanpassingen in wet- en regelgeving om onze taken te kunnen blijven uitvoeren (0,4% van de totale begroting) en anderzijds om binnen het door het AB gestelde financiële kader van het minimale weerstandsvermogen te blijven.

- Hogere inflatie en daardoor kosten beheer en onderhoud, onder andere als gevolg van de gedragscode, impact circa € 3 mln. meer.
- Bijstelling stimuleringsregelingen, impact circa € 3,5 mln minder.
- Hogere inflatie van met name loongerelateerde kosten en cao-stijgingen, impact circa € 2,5 mln. meer.
- De opname van de personele inzet voor de transformatieve activiteiten (onder andere benoemd in paragraaf 3.3 en 3.4 begroting nadere toelichting), impact circa € 2,1 mln. meer.
- Resultaat begroting 2027 € 1 mln. positief ten opzichte van een negatief resultaat begroting 2026 ad € 9 mln., impact € 10 mln.

Investeringen

De investeringsportefeuille is neerwaarts bijgesteld van € 85,8 mln. in de VJN 2027 naar € 79 mln. in de Beleidsbegroting 2027, onder andere vanwege verschuivingen binnen projecten en het niet voldoen aan de activeringsvereisten.

Investeringen (bedragen x € 1.000)

Beleidsveld	2027	2028	2029	2030	2031	2032 ev	Totaal 2027-2032 ev
Watersysteem							
Watersysteem overig	12.822	12.067	4.015	11.700	11.461	7.135	67.136
Watersysteem Hoogwaterbescherming	1.821	4.268	9.505	12.938	47.238	160.990	237.162
Watersysteem Inrichtingsdoelen	5.387	18.859	15.672	9.756	28.597	59.795	140.829
Toaal Watersysteem	**20.030**	**35.194**	**29.192**	**34.394**	**87.295**	**227.920**	**445.127**
Waterketen							
Zuiveringsinstallaties ed	40.144	29.960	47.470	58.384	76.696	409.541	712.378
Transportsystemen	11.322	35.466	24.240	27.597	38.257	143.739	283.058
Totaal Waterketen	**51.467**	**65.426**	**71.710**	**85.981**	**114.953**	**553.280**	**995.437**
Bestuur en Bedrijfsvoering							
Bestuur en Bedrijfsvoering	3.634	370					5.245
Bestuur en bedrijfsvoering Energie en Klimaat	3.669	3.123	3.209	3.151			15.812
Bestuur en Bedrijfsvoering ICT							-
Totaal Bestuur en bedrijfsvoering	**7.303**	**3.493**	**3.209**	**3.151**	**-**	**-**	**21.057**
Totaal	**78.799**	**104.114**	**104.111**	**123.525**	**202.248**	**781.200**	**1.461.620**

Onzekerheden

Exploitatie-onzekerheid

In de begroting is rekening gehouden met de best mogelijke inschatting voor diverse activiteiten en de bijbehorende kosten. De ervaring leert dat door interne en externe ontwikkelingen deze inschattingen van de kosten anders uit kunnen vallen. In de beleidsbegroting 2027 hebben we de volgende onzekerheden onderkend:

- Waterschapsbelastingen en kwijtschelding. Dit is een onzekerheid omdat de door de BSOB aangeleverde gegevens afwijken van de eerder gemaakte interne inschattingen. Momenteel worden deze verschillen uitgezocht en zijn de uitkomsten onzeker. De impact wordt ingeschat op een afwijking +/- 1% van de begroting (€ 1,9 mln.)
- P-budget. In de begroting van het p-budget worden ondere andere de kosten voor inhuur en personele voorzieningen (oa ziekte) opgenomen. Hierbij is uitgegaan van een consistente lijn bij het bepalen van de omvang van de kosten.
  Afhankelijk van de termijn van het openstaan van vacatures en het verloop van het ziekteverzuim, worden de voorziene kosten wel of niet volledig benut. De verwachte impact bedraagt +/- 2% van de begroting (€ 1,3 mln. van het p-budget).

- Stimuleringsmaatregelen, o.a. klimaatadaptatie, landelijk gebied. Bij de stimuleringsmaatregelen is er sprake van een timing verschil tussen de formele toekenning (afgeven beschikking) en de daadwerkelijke uitgaven door de derde partij. Dit verschil in timing heeft naar verwachting een impact van minder kosten € 1 mln.
- Niet voldoen aan het activeringsbeleid van bijdragen derden/baggeren. Bijdragen van derden mogen volgens het activeringsbeleid geactiveerd worden en erover afgeschreven als de derde partij die de bijdrage ontvangt, de bijdrage ook activeert en afschrijft. In de begroting zijn bijdragen opgenomen waarvan op dit moment niet duidelijk/inzichtelijk is of de derde partij activering en afschrijving als beleid heeft. Op het moment dat de derde partij de bijdrage in de exploitatierekening opneemt, leidt dit ook bij WDD tot kosten. De impact bedraagt meer kosten € 1,5 mln.
- Pilot herwaardering beekdalgronden. Voor de pilot herwaardering beekdalgronden worden diverse gesprekken gevoerd die nog niet geformaliseerd zijn en om die reden nog niet tot kosten leiden. De onzekerheid in de timing van de formele afspraken heeft een mogelijke impact op de kosten van € 2,5 mln. minder kosten, € 2 mln. meer kosten.
- Digitale weerbaarheid. Voor maatregelen rond digitale autonomie en soevereiniteit wordt voor 2027 een bandbreedte afhankelijk van auditbevindingen, de risico-inventarisatie en de uitkomsten van het Parapluplan. De mogelijke impact bedraag € 0,4 mln. meer kosten.
- Digitale transformatie (AI). Voor de ontwikkeling, het beheer, de governance en de adoptie van AI zijn capaciteit en middelen nodig. In de begroting 2027 is een eenmalige financiële ruimte opgenomen, met een bandbreedte van maximaal € 500.000.
- Post onvoorzien. De post voorzien is in de begroting opgenomen voor onvoorziene omstandigheden die zich kunnen voordoen. Als deze omstandigheden zich niet voordoen, is de impact € 1 mln. minder kosten.

In onderstaande tabel is de impact van de onzekerheden op het verwachte resultaat van de begroting 2027 ad € 999.000 inzichtelijk gemaakt. Afhankelijk van het optreden van de onzekerheden kan het resultaat 2027 uitkomen tussen € 4,8 mln. en € 3,7 mln. negatief resultaat. Met andere woorden, de afwijking als gevolg van de onzekerheden bedraagt circa +/- 2-2,5% van de totale netto-lasten van de begroting 2027. Mocht het resultaat uitkomen op € 3,7 mln. negatief dan kan dit opgevangen worden uit de taakreserves.

Resultaat Begroting 2027		**€ 999.000**
Bandbreedte	Minder	Meer
Waterschapsbelasting/kwijtschelding	€ -1.963.560	€ 1.963.560
P-budget	€ 1.306.658	€ -1.306.658
Stimuleringsmaatregelen	€ 1.000.000	€ -1.000.000
Niet voldoen aan activeringsbeleid		€ -1.500.000
Herwaardering gronden	€ 2.500.000	€ -2.000.000
Digitale weerbaarheid		€ -400.000
Digitale transformatie AI		€ -500.000
Onvoorzien	€ 972.000	
Mogelijke resultaat	**€ 4.814.098**	**€ -3.744.098**

Investerings-onzekerheid
Ten aanzien van de investeringsopgave is er sprake van een onzekerheid in de timing van de diverse activiteiten en de inschattingen van de totale projectkosten. De projectramingen worden opgesteld op basis van een SKK[2]-methode. In deze SKK-methodiek wordt standaard gerekend met een onzekerheidsmarge van 10%. Vanaf de uitvoeringsfase is op basis van het afgesloten contract met de aannemer een nauwkeurigere kostenopgave bekend. Deze wordt getoetst aan de hand van de SKK-methode. Voor de onzekerheid met betrekking tot de timing van de uitvoering van de projecten wordt gewerkt met programmaruimte binnen watersysteem en met een onzekerheidsmarge bij waterketen.

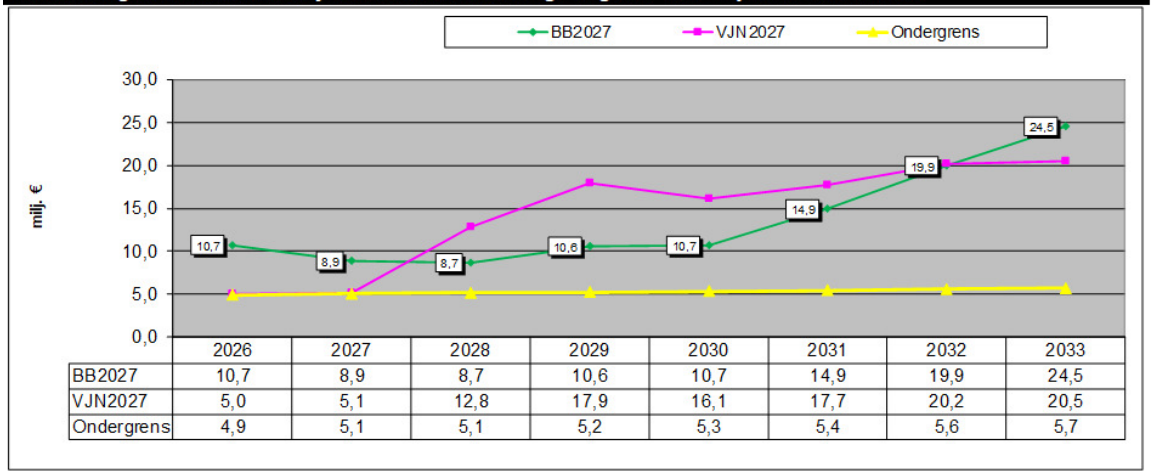
Ten opzichte van de verwachte investeringsopgave ad € 78,8 mln. kan de totale realisatie uitkomen tussen € 74,8 mln. en € 89,8 mln.

Bandbreedte Investeringsopgave

	Minder	Meer
Investeringsopgave begroot 2027		
Watersysteem	**€ 20.029.500**	
Realiseren watersysteem	€ -1.000.000	€ 1.000.000
Bandbreedte	*€ 19.029.500*	*€ 21.029.500*
Waterketen	**€ 51.466.500**	
Grote investeringsopgaven	€ -1.000.000	€ 10.000.000
Bandbreedte	*€ 50.466.500*	*€ 61.466.500*
Bestuur en Bedrijfsvoering	**€ 7.303.000**	
Duurzaamheidsprojecten	€ -2.000.000	
Bandbreedte	*€ 5.303.000*	*€ 7.303.000*
Totaal De Dommel	**€ 78.799.000**	
Totaal onzekerheden	€ -4.000.000	€ 11.000.000
Bandbreedte	*€ 74.799.000*	*€ 89.799.000*

Ontwikkeling taakreserves
De ontwikkeling van de taakreserves is hieronder weergegeven. Hierbij is tevens opgenomen de verwachte ontwikkeling vanuit de Voorjaarsnota 2027 en de ondergrens. Zowel voor de taak zuiveringsbeheer als de taak watersysteembeheer blijft de ontwikkeling van de taakreserve boven de ondergrens.

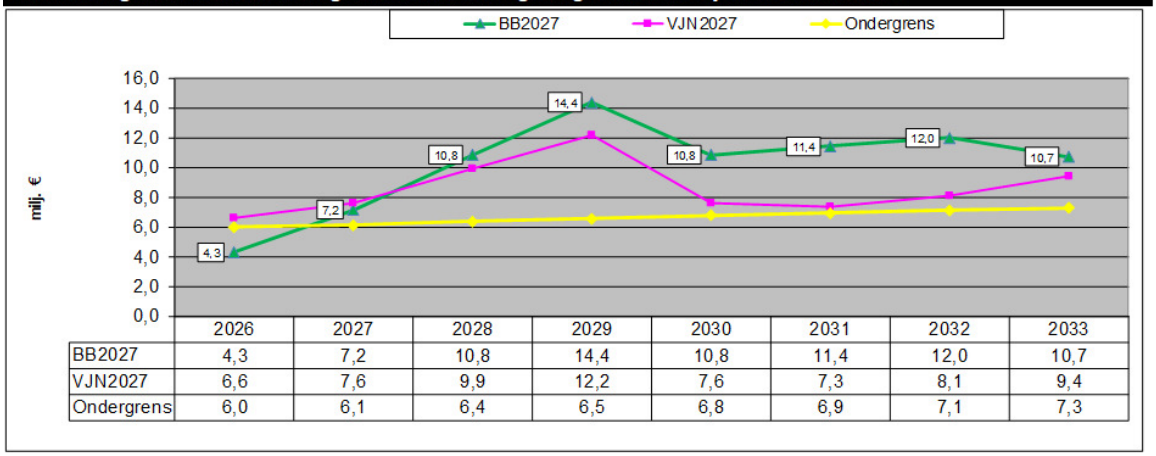
Ontwikkeling taakreserve Watersysteembeheer Beleidsbegroting 2027 en Voorjaarsnota 2027-2033

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
BB2027	10,7	8,9	8,7	10,6	10,7	14,9	19,9	24,5
VJN2027	5,0	5,1	12,8	17,9	16,1	17,7	20,2	20,5
Ondergrens	4,9	5,1	5,1	5,2	5,3	5,4	5,6	5,7

[2] SKK = standaard systematiek kostenramingen voor de bouw

Ontwikkeling taakreserve Zuiveringsbeheer Beleidsbegroting 2027 en Voorjaarsnota 2027-2033

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
BB2027	4,3	7,2	10,8	14,4	10,8	11,4	12,0	10,7
VJN2027	6,6	7,6	9,9	12,2	7,6	7,3	8,1	9,4
Ondergrens	6,0	6,1	6,4	6,5	6,8	6,9	7,1	7,3

Toelichting
Uit bovenstaande grafiek blijkt dat we voor 2026 verwachten onder de ondergrens voor de taakreserve zuiveringsbeheer uit te komen. De reden hiervoor is dat bij de Beleidsbegroting 2026 en de voorjaarsnota 2027 een minder negatief resultaat werd verwacht dan op basis van de meest recente jaareindeverwachting 2026-2. De afwijking betreft met name de lagere belastingopbrengsten en de hogere lasten voor beheer en onderhoud.

Deel 2: Financiële begroting 2027

Waterschap De Dommel

Inhoudsopgave

1 Financiële beleid 2
2 Raming belastingopbrengsten en toelichting 2
2.1 Criteria, grondslagen en kwijtscheldingsbeleid 2
2.2 Watersysteembeheer 3
2.2.1 Raming van de belastingopbrengsten 3
2.2.2 Toelichting op de verwachte opbrengsten uit de belastingheffing 3
2.2.3 Mate van kostendekkendheid 3
2.2.4 Geraamde belastingopbrengsten 4
2.2.5 Ontwikkeling tarieven 4
2.2.6 Lastendruk 5
2.3 Zuiveringsbeheer 7
2.3.1 Raming van de belastingopbrengsten 7
2.3.2 Toelichting op de verwachte opbrengsten uit de belastingheffing 7
2.3.3 Mate van kostendekkendheid 7
2.3.4 Geraamde belastingopbrengsten 8
2.3.5 Ontwikkeling tarieven 8
2.3.6 Lastendruk 9
3 Beleidslijnen relevante beheersmatige aspecten 10
3.1 Uiteenzetting van de financiële positie 10
3.1.1 Financiering 10
3.1.2 Liquiditeitsbegroting 11
3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 11
3.2.1 Inventarisatie, beleid en risico's van de weerstandscapaciteit 13
3.2.2 Stand en verloop bestemmingsreserves 14
3.2.3 Stand en verloop voorzieningen 14
3.2.4 Kengetallen 15
3.2.5 Weerstandsvermogen 15
3.2.6 Netto schuldquote 15
3.2.7 Renterisiconorm 15
3.2.8 EMU-saldo 16
3.2.9 Wendbaarheid van de begroting 17
3.2.10 Lastendruk 17
3.3 Assetmanagement 17
3.4 Bedrijfsvoering 18
3.5 Verbonden partijen 18
3.6 Risico's en onzekerheden 20
4 Financiële begroting 2027 24
4.1 Gehanteerde uitgangspunten en normen 24
4.2 Overzicht van baten en lasten 25
4.2.1 Toelichting 25
4.2.2 Resultaat per beleidsveld 26
4.2.3 Overzicht dekkingsmiddelen 27
4.2.4 Overzicht incidentele baten en lasten 27
4.2.5 Onvoorzien 27
4.3 Investeringen 28
4.3.1 Investeringen per beleidsveld 28
4.4 Geprognosticeerde balans 30
4.4.1 Overzicht structurele toevoegingen / onttrekkingen aan reserves 30
4.4.2 Heffing vennootschapsbelasting 30
Bijlage 1: Raming van baten en lasten naar kosten- en opbrengstsoorten 31

1 Financiële beleid

De uitgangspunten van het financieel beleid van Waterschap De Dommel is vastgelegd in de Verordening Financieel beleid, beheer en organisatie Waterschap De Dommel 2025. In onderstaande hoofdstukken worden de belangrijkste beleidsuitwerkingen hiervan toegelicht.

2 Raming belastingopbrengsten en toelichting

2.1 Criteria, grondslagen en kwijtscheldingsbeleid

Al onze kosten en opbrengsten worden toegerekend naar de kostendragers Watersysteembeheer en Zuiveringsbeheer. De basis voor de toerekening van de directe kosten is een procentuele toerekening van producten naar de kostendragers. Hierbij is “nut/bijdrage” van een product aan een kostendrager het uitgangspunt.
De indirecte kosten en opbrengsten worden over de kostendragers verdeeld op basis van de normen per organisatieonderdeel.

Deze uitgangspunten zijn vooraf besproken met de accountant en consistent ten opzichte van het verleden toegepast.

Salariskosten
De salariskosten worden verantwoord op diverse salaris gerelateerde kostensoorten, het organisatieonderdeel waar betreffende medewerkers werkzaam zijn en op werkplanproduct “indirect”. Onze medewerkers verantwoorden hun bestede uren in het tijdregistratiesysteem.

Rente en dividend
Rente- en dividendopbrengsten worden over de kostendragers verdeeld op basis van de normen per organisatieonderdeel.

Kwijtscheldingsbeleid
Voor een aantal belastingsoorten (zuiveringsheffing en watersysteemheffing ingezetenen) geldt een kwijtscheldingsbeleid. Per 1 januari 2024 geldt een kwijtscheldingsbeleid van 100% van de bijstandsnorm.

De kwijtscheldingsregeling wordt uitgevoerd door de BSOB.

2.2 Watersysteembeheer

2.2.1 Raming van de belastingopbrengsten

Raming Belastingopbrengsten Watersysteembeheer

Omschrijving		Begroting 2027	Voorjaarsnota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025
Totaal	**Toegerekende kosten (netto kosten)**	**88.477**	**91.137**	**83.832**	**69.897**
	Kwijtschelding	-611	-749	-635	-269
	Oninbaar	-43	-151	-128	-85
	Dividenden	312	298	298	298
	Overige algemene opbrengsten	585	1.165	120	808
	Opbrengsten uit belastingheffing	86.378	90.151	81.020	70.012
Totaal	**Dekkingsmiddelen**	**86.620**	**90.714**	**80.676**	**70.764**
Totaal	**Gerealiseerd resultaat voor bestemming**	**-1.857**	**-423**	**-3.156**	**867**
	Bestemming resultaat: waartoe besloten				
	Bestemming resultaat: nog te bestemmen	-1.857	-423	-3.156	867
Toevoegingen/ ontrekkingen aan reserves		**-1.857**	**-423**	**-3.156**	**867**

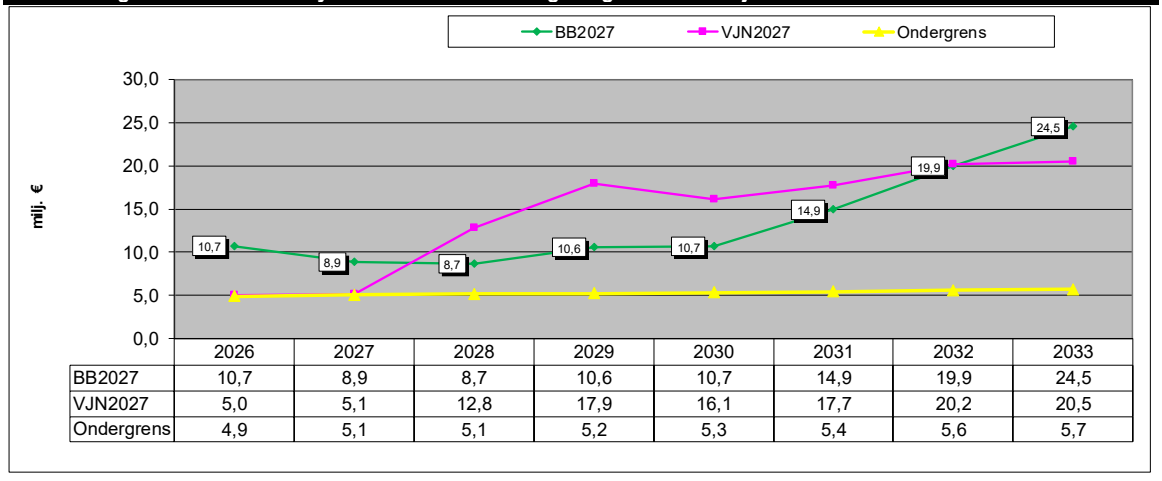
2.2.2 Toelichting op de verwachte opbrengsten uit de belastingheffing

Toelichting op de verschillen begroting 2027 -2026
De totale opbrengsten watersysteemheffing zijn ca. € 5,4 mln. hoger dan geraamd in de Beleidsbegroting 2026 na wijziging. Dit wordt met name veroorzaakt door:

- Een hogere opbrengst watersysteemheffing gebouwd, dit komt door de stijging van de WOZ waarden.
- Een hogere opbrengst watersysteemheffing ingezetenen, dit komt door een stijging van het aantal ingezetenen en door de stijging van het tarief.

2.2.3 Mate van kostendekkendheid

Ontwikkeling taakreserve Watersysteembeheer Beleidsbegroting 2027 en Voorjaarsnota 2027-2033

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
BB2027	10,7	8,9	8,7	10,6	10,7	14,9	19,9	24,5
VJN2027	5,0	5,1	12,8	17,9	16,1	17,7	20,2	20,5
Ondergrens	4,9	5,1	5,1	5,2	5,3	5,4	5,6	5,7

In bovenstaande grafiek betreft de regel ondergrens het weerstandsvermogen. Dit is het vermogen om niet structurele financiële tegenvallers op te kunnen vangen om de taken van het waterschap ongestoord te kunnen voortzetten. Het verschil tussen de totale taakreserves watersysteemheffing en de hiervoor genoemde reserves kan ingezet worden voor tariefsegalisatie.

Uit bovenstaande grafiek blijkt dat we naar verwachting meerjarig boven de ondergrens blijven met de ontwikkeling van de taakreserve.

2.2.4 Geraamde belastingopbrengsten

Watersysteembeheer (Bedragen x € 1.000)		Begroting (primitief) 2027	Voorjaarsnota 2027	Begroting (na wijziging) 2026	Realisatie 2025
Opbrengst ongebouwd		6.187	749	5.953	5.503
Opbrengst ongebouwd, natuur		172	0	189	177
Opbrengst gebouwd		48.618	58.064	45.768	39.469
Ingezetenenomslag		30.246	31.313	28.599	23.990
Vervolgingskosten watersysteembeheer		25	25	25	563
Opbrengst verontreinigingsheffing		1.130	0	487	309
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING (Bruto)		**86.378**	**90.151**	**81.020**	**70.012**
Kwijtschelding		-611	-749	-635	-269
Oninbaar		-43	-151	-128	-85
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING (Netto)		**85.723**	**89.251**	**80.257**	**69.658**

2.2.5 Ontwikkeling tarieven

- Verdeling van de kosten over de belastingcategorieën

Onderstaande kostentoedelingspercentages worden gehanteerd (cf besluit AB 17 september 2025).

	Beleidsbegroting 2027	Voorjaarsnota 2027
Ingezetene	35%	35%
Ongebouwd	7,37%	7,37%
Natuurterreinen	0,23%	0,23%
Gebouwd	57,40%	57,40%

- Eenheden watersysteemheffing

Eenheden x 1.000	BB 2026	BB 2027	VJN2027	2028	2029	2030	2031
Watersysteemheffing							
-Hectares (ongebouwd)	77.500	75.100	77.500	75.000	74.900	74.800	74.700
Waterberging	*1.600*	*1.500*	*1.600*	*1.500*	*1.500*	*1.500*	*1.500*
*Wegen**	*7.200*	*5.700*	*7.200*	*5.700*	*5.700*	*5.700*	*5.700*
Overig ongebouwd	*61.500*	*62.200*	*61.500*	*62.100*	*62.000*	*61.900*	*61.800*
-Hectares (natuur)	44.300	36.300	44.300	36.300	36.300	36.300	36.300
-WOZ-waarde(x€1mln.gebouwd)	225.687	253.017	245.734	263.138	273.663	284.610	295.994
-Woonruimten (ingezetenen)	423	416	427	420	425	429	433

**in totaal ongebouwd is aantal ha. wegen 2x geteld omdat daarvoor een tariefdifferentiatie geldt van 100%*

Toelichting:
Het verschil in heffingseenheden tussen 2026 en 2027 wordt verklaard door de overgang naar de BSOB. De begroting 2026 is nog gebaseerd op de door de eigen belastingorganisatie bepaalde heffingsgrondslagen. Vanaf de begroting 2027 wordt aangesloten bij de door de BSOB gehanteerde uitgangspunten.

- Ontwikkeling tarieven watersysteemheffing

Categorie	Heffingseenheid	BB 2027	VJN 2027	BB 2026
Ongebouwd	Per hectare	€ 82,88	€ 86,37	€ 77,29
	Per hectare wegen	€ 165,75	€ 172,75	€ 154,58
	Per hectare waterberging	€ 58,01	€ 60,46	€ 54,10
	Gemiddeld per hectare (incl. differentiatie waterberging 30% en wegen 100%)	€ 82,38	€ 85,84	€ 76,81
Natuur	Per hectare	€ 4,73	€ 4,66	€ 4,26
Gebouwd	% van de WOZ-waarde	0.01922%	0.02084%	0.02028%
Ingezetenen	Per woonruimte	€ 71,10	€ 73,10	€ 66,60
Verontreinigingsheffing	Per vervuilingseenheid	€ 88,32	€ 84,72	€ 78,48

Toelichting:
De ontwikkeling van de tarieven is gebaseerd op de huidige Jaareindeverwachting voor 2026 op basis van het Financieel overzicht jaareindeverwachting 2026-2. Deze laat een voordelig resultaat zien voor watersysteembeheer. Bij de jaareindeverwachting Burap 2026-1 was er naar verwachting een nadelig resultaat.

De stijging van de tarieven watersysteemheffing is lager dan voorzien in de Voorjaarsnota 2027-2032.

De totale belastingopbrengsten mogen maximaal 10,7% (kader inflatie +8%) stijgen ten opzichte van de verwachte belastingopbrengsten volgens de Jaareindeverwachting 2026-2. Gezien de hogere stijging voor de zuiveringsheffing dan voorzien in de Voorjaarsnota 2027-2032 is de stijging voor de watersysteemheffingen lager dan in de Voorjaarsnota 2027-2032.

2.2.6 Lastendruk

In onderstaande tabel is de lastendruk van de Beleidsbegroting 2027 weergegeven in vergelijking met de Beleidsbegroting 2026. De stijging of daling wordt weergegeven in procenten en in €.

Onderstaande praktijkvoorbeelden sluiten aan bij de nieuwe profielen die de Unie van Waterschappen gaat hanteren voor de vergelijking van de waterschappen onderling en ten opzichte van het landelijk gemiddelde.

tarieven	Tarieven 2027 BB 2027	Tarieven 2026 BB 2026	% stijging	€ stijging
ongebouwd	82,38	76,81	7,25%	5,57
gebouwd	0,01922	0,02028	-5,25%	-0,00
ingezetenen	71,10	66,60	6,75%	4,50
verontreinigingsheffing / zuiveringsheffing	88,32	78,48	12,50%	9,84
ongebouwd waterberging (tariefsdifferentiatie -/- 30%)				
natuur	4,73	4,26	11,00%	0,47

Praktijkvoorbeelden (cf voorbeelden Waterschapspeil)	Tarieven 2027 BB 2027	Tarieven 2026 BB 2026	% stijging	€ stijging
Huurwoning eenpersoonshuishouden	159,42	145,08	9,88%	14,34
Eigen huis met WOZ van € X; eenpersoonshuishouden	230,53	220,12	4,73%	10,42
Huurwoning meerpersoonshuishouden	336,06	302,04	11,26%	34,02
Eigen huis met WOZ van € x meerpersoonshuishouden	407,17	377,08	7,98%	30,10
Groothandel 10 ve's. WOZ waarde € 2.400.000	1.344,48	1.271,52	5,74%	72,96
Metaalbedrijf 3 ve, WOZ-waarde 3 ton	322,62	296,28	8,89%	26,34
Metaalbedrijf 50 ve, WOZ-waarde 1 mln	4.608,20	4.126,80	11,67%	481,40
Metaalbedrijf 450 ve, WOZ-waarde 12 mln	42.050,40	37.749,60	11,39%	4300,80
Landbouwbedrijf 3 ve afvalwater, opstallen WOZ € 250.000 met 25 ha ongebouwde grond	2.372,51	2.206,39	7,53%	166,12
Landbouwbedrijf 3 ve afvalwater, opstallen WOZ € 250.000 met 25 ha ongebouwde grond met woning WOZ € 350.000 en meerpersoonshuishouden	2.775,84	2.579,41	7,62%	196,43
Natuurvereniging, eigenaar van 100 ha natuur	473,00	426,00	11,17%	47,00

Door ontwikkelingen in de WOZ-waarde heeft een verschuiving plaatsgevonden waardoor het tarief van gebouwd met 5,25% is gedaald.

Ontwikkeling tarieven Watersysteembeheer (kwantiteit) Beleidsbegroting 2027

Beleidsbegroting 2027 (2026-2033) Watersysteemheffing		2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
ongebouwd	tariefstijging		7,25%	7,25%	7,25%	7,25%	6,50%	6,50%	6,50%
	tarief	€ 76,81	€ 82,38	€ 88,35	€ 94,76	€ 101,63	€ 108,24	€ 115,28	€ 122,77
natuur	tariefstijging		11,00%	11,00%	11,00%	11,00%	9,00%	9,00%	9,00%
	tarief	€ 4,26	€ 4,73	€ 5,25	€ 5,83	€ 6,47	€ 7,05	€ 7,68	€ 8,37
gebouwd	tariefstijging		-5,25%	3,75%	3,75%	3,75%	-0,75%	-0,75%	-0,75%
	tarief (in % van economische waarde)	0,02028%	0,01922%	0,01994%	0,02068%	0,02146%	0,02130%	0,02114%	0,02098%
ingezetenen	tariefstijging		6,75%	6,75%	6,75%	6,75%	2,75%	2,75%	2,75%
	tarief (na afronding)	€ 66,60	€ 71,10	€ 75,90	€ 81,00	€ 86,50	€ 88,90	€ 91,30	€ 93,80

Ontwikkeling tarieven Watersysteembeheer (kwantiteit) Voorjaarsnota 2027-2032

Voorjaarsnota 2027 (2026-2033) Watersysteemheffing		2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
ongebouwd	tariefstijging		11,75%	11,75%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%
	tarief	€ 76,81	€ 85,84	€ 95,93	€ 97,85	€ 99,81	€ 101,81	€ 103,85	€ 105,93
natuur	tariefstijging		9,50%	9,50%	3,50%	3,50%	3,50%	3,50%	3,50%
	tarief	€ 4,26	€ 4,66	€ 5,10	€ 5,28	€ 5,46	€ 5,65	€ 5,85	€ 6,05
gebouwd	tariefstijging		2,75%	2,75%	-6,25%	-6,25%	-5,25%	-5,25%	-5,25%
	tarief (in % van economische waarde)	0,02028%	0,02084%	0,02141%	0,02007%	0,01882%	0,01783%	0,01689%	0,01601%
ingezetenen	tariefstijging		9,75%	9,75%	1,75%	1,75%	1,75%	1,75%	1,75%
	tarief (na afronding)	€ 66,60	€ 73,10	€ 80,20	€ 81,60	€ 83,10	€ 84,50	€ 86,00	€ 87,50

2.3 Zuiveringsbeheer

2.3.1 Raming van de belastingopbrengsten

Raming Belastingopbrengsten Zuiveringsbeheer

Omschrijving		Begroting 2027	Voorjaarsnota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025
Totaal	**Toegerekende kosten (netto kosten)**	**109.180**	**110.681**	**106.414**	**96.356**
	Kwijtschelding	-1.431	-1.756	-1.488	-680
	Oninbaar	-946	-296	-286	-120
	Dividenden	488	467	467	466
	Overige algemene opbrengsten	915	1.822	188	1.264
	Opbrengsten uit belastingheffing	113.009	111.934	101.524	95.308
Totaal	**Dekkingsmiddelen**	**112.036**	**112.171**	**100.405**	**96.238**
Totaal	**Gerealiseerd resultaat voor bestemming**	**2.856**	**1.490**	**-6.009**	**-118**
Bestemming resultaat: waartoe besloten					
Bestemming resultaat: nog te bestemmen		2.856	1.490	-6.009	-118
Toevoegingen/ ontrekkingen aan reserves		**2.856**	**1.490**	**-6.009**	**-118**

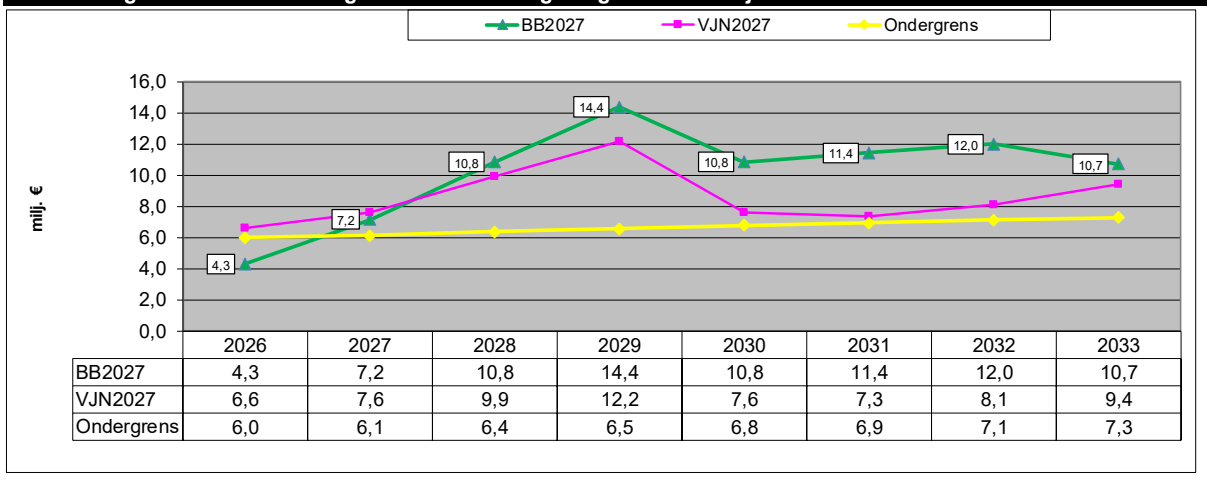
2.3.2 Toelichting op de verwachte opbrengsten uit de belastingheffing

Toelichting op de verschillen begroting 2027-2026
De totale opbrengsten zuiveringsbeheer zijn ca. € 11,5 mln. hoger dan geraamd in de Beleidsbegroting 2026 na wijziging. Dit wordt met name veroorzaakt door:

- Door een stijging van het aantal vervuilingseenheden en door de stijging van het tarief.

2.3.3 Mate van kostendekkendheid

Ontwikkeling taakreserve Zuiveringsbeheer Beleidsbegroting 2027 en Voorjaarsnota 2027-2033

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
BB2027	4,3	7,2	10,8	14,4	10,8	11,4	12,0	10,7
VJN2027	6,6	7,6	9,9	12,2	7,6	7,3	8,1	9,4
Ondergrens	6,0	6,1	6,4	6,5	6,8	6,9	7,1	7,3

In bovenstaande grafiek betreft de regel ondergrens het weerstandsvermogen. Dit is het vermogen om niet structurele financiële tegenvallers op te kunnen vangen om de taken van het waterschap ongestoord te kunnen voortzetten. Het verschil tussen de totale taakreserves watersysteemheffing en de hiervoor genoemde reserves kan ingezet worden voor tariefsegalisatie.

Uit bovenstaande grafiek blijkt dat we voor 2026 verwachten onder de ondergrens uit te komen. De reden hiervoor is dat bij de Beleidsbegroting 2026 en de voorjaarsnota 2027 een minder negatief resultaat werd verwacht dan op basis van de meest recente jaareindeverwachting 2026-2. De afwijking betreft met name de lagere belastingopbrengsten en de hogere lasten voor beheer en onderhoud. In de voorliggende begroting 2027 wordt dit tekort aangevuld.

2.3.4 Geraamde belastingopbrengsten

Zuiveringsbeheer **(Bedragen x € 1.000)**		**Begroting (primitief)** **2027**	**Voorjaarsnota** **2027**	**Begroting (na wijziging)** **2026**	**Realisatie** **2025**
Zuiveringsheffing		112.997	111.922	101.512	95.091
Vervolgingskosten zuiveringsbeheer		13	13	13	217
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING (Bruto)		**113.009**	**111.934**	**101.524**	**95.308**
Kwijtschelding		-1.431	-1.756	-1.488	-680
Oninbaar		-946	-296	-286	-120
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING (Netto)		**110.633**	**109.883**	**99.750**	**94.508**

2.3.5 Ontwikkeling tarieven

- Eenheden zuiveringsheffing

Eenheden x 1.000	**BB 2026**	**BB 2027**	**VJN2027**	**2028**	**2029**	**2030**	**2031**
Zuiveringsheffing							
-Aantal vervuilingseenheden	1.279,32	1.252,49	1.290,30	1.261,69	1.271,08	1.280,67	1.290,26

Toelichting:
Het verschil in heffingseenheden tussen 2026 en 2027 wordt verklaard door de overgang naar de BSOB. De begroting 2026 is nog gebaseerd op de door de eigen belastingorganisatie bepaalde heffingsgrondslagen. Vanaf de begroting 2027 wordt aangesloten bij de door de BSOB gehanteerde uitgangspunten.

- Ontwikkeling tarief zuiveringsheffing

Categorie	**Heffingseenheid**	**BB 2027**	**VJN 2027**	**BB 2026**
Zuiveringsheffing	Per vervuilingseenheid	€ 88,32	€ 84,72	€ 78,48

Toelichting:
De ontwikkeling van de tarieven is gebaseerd op de huidige Jaareindeverwachting voor 2026 op basis van het Financieel overzicht jaareindeverwachting 2026-2. Deze laat een groter nadelig resultaat zien dan de Jaareindeverwachting bij Burap 2026-1. Dit is vooral het gevolg van lagere verwachte belastingopbrengsten voor zuiveringsbeheer.
Het tarief per vervuilingseenheid voor de zuiveringsheffing stijgt met 12,5% ten opzichte van het tarief 2026 (bij de Voorjaarsnota 2027-2032 was een stijging voorzien van 8,0%).

2.3.6 Lastendruk

Zie paragraaf 2.2.6 voor de lastendruk Begroting 2027 in vergelijking met de Begroting 2026 en in vergelijking met de Voorjaarsnota.

Ontwikkeling tarief Zuiveringsbeheer (kwaliteit) Beleidsbegroting 2027

Beleidsbegroting 2027 (2026-2033) Zuiveringsheffing								
per ultimo:	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
tariefstijging		12,50%	5,25%	5,25%	5,25%	2,25%	2,25%	2,25%
tarief	€ 78,48	€ 88,32	€ 92,88	€ 97,80	€ 102,96	€ 105,24	€ 107,64	€ 110,04

Ontwikkeling tarief Zuiveringsbeheer (kwaliteit) Voorjaarsnota 2027-2032

Voorjaarsnota 2027 (2026-2033) Zuiveringsheffing								
per ultimo:	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
tariefstijging		8,00%	5,50%	5,50%	5,50%	2,25%	2,25%	2,25%
tarief	€ 78,48	€ 84,72	€ 89,40	€ 94,32	€ 99,48	€ 101,76	€ 104,04	€ 106,44

3 Beleidslijnen relevante beheersmatige aspecten

3.1 Uiteenzetting van de financiële positie

3.1.1 Financiering

Algemeen
Waterschap de Dommel heeft een treasurystatuut en treasurybeleid opgesteld waarin de spelregels conform wet- en regelgeving zijn opgenomen voor het uitvoeren van de financieringsfunctie. De wettelijke regels over kasgeldlimiet en renterisiconorm vormen één van de uitgangspunten van dit beleid.

Invloed van de economische ontwikkelingen
In het treasurybeleid is vastgelegd dat de externe ontwikkelingen met betrekking tot de rentestanden en financieringen periodiek worden gevolgd en besproken in de treasurycommissie.

Ook voor 2027 wordt verwacht dat de onrust in de wereld er mede toe leidt dat de verwachtingen ten aanzien van de renteontwikkelingen onvoorspelbaarder wordt. De organisatie blijft om die reden de ontwikkelingen nauwgezet volgen zodat tijdig bijstelling kan plaatsvinden.

Financieringsstructuur
Binnen het waterschap is de financieringsstructuur van de kapitaalbehoefte om schommelingen in de bankstand op te vangen met kort geld (rekening-courant krediet en kasgeldleningen). Normaal gesproken is geld voor een korte termijn lenen goedkoper dan voor een langere termijn. De verwachte renteontwikkeling van zowel de lange als korte termijn rente is van invloed op de keuze om meer of minder kort te financieren. Hierbij speelt de liquiditeitsplanning een belangrijke rol. Op basis van deze verwachtingen wordt besloten om kortlopend en/of langlopend te financieren. De kortlopende financiering wordt gemaximaliseerd door wetgeving (kasgeldlimiet, zie verderop in deze paragraaf).

Renteresultaat (saldo financieringsfunctie)
Het renteresultaat is het saldo tussen de aan externe partijen (bank) betaalde rente en de intern aan producten/projecten toegerekende rente en zou in de ideale situatie op “0” moeten uitkomen. Dit ideaal wordt in de praktijk echter niet bereikt vanwege:

- verschillen tussen externe rente en (interne) rekenrente;
- financiering met eigen vermogen (reserves);
- tijdsverschillen in geplande en gerealiseerde investeringsuitgaven;
- verschillen in begrote en gerealiseerde exploitatie- en investeringsuitgaven.

3.1.2 Liquiditeitsbegroting

In onderstaande tabel is de liquiditeitsbegroting voor 2027 te vinden.

Bedragen * € 1.000	**2027**
Waterschapsbelasting	196.356
Via ander waterschap	5.975
Doorbelast derden	8.180
Dividend	800
Beleggingen	0
Totaal ontvangsten	**211.311**
Personeel	72.505
Goederen en diensten	98.508
Overig (onvoorzien + voorziening)	972
Investeringen en subsidies	78.799
Financieringen (rente en aflossing)	41.963
Totaal uitgaven	**292.747**
Ontvangst - uitgaven	**-81.436**

Plannen inzake het risicobeheer
Het risicoprofiel van Waterschap De Dommel kan als laag worden geschetst. Krediet-, koers- en valutarisico's worden nauwelijks gelopen. Slechts forse mutaties in de renteniveaus voor lang geld zouden de meerjarenraming in negatieve of positieve zin kunnen beïnvloeden. Gezien de verwachting van de forse uitbreiding van de leningenportefeuille, is de rentegevoeligheid de komende jaren hoger dan deze lange tijd is geweest.

Plannen inzake de waterschapsfinanciering
Uit de liquiditeitsbegroting blijkt dat de financieringsbehoefte aanwezig zal blijven. Om adequaat in te kunnen spelen op de ontwikkeling op de kapitaalmarkt en de financieringsbehoefte van het waterschap, is een Treasurycommissie actief die de markt nauwgezet volgt en voorstellen in dit verband formuleert.

Plannen inzake het kasbeheer
Het eventueel aantrekken of het uitzetten van kort geld geschiedt conform de voorschriften zoals zijn vastgelegd in het Treasurystatuut.

3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen
Risico is gedefinieerd als het effect van onzekerheid op (het behalen van) doelstellingen. Bewustwording van risico's en risicomanagement krijgt steeds meer vorm binnen het waterschap. Risicomanagement omvat de gecoördineerde activiteiten om een organisatie te sturen en te beheersen met betrekking tot risico's. Doelstelling is om een meer proactieve houding te kunnen aannemen in het beheersen van risico's en het benutten van kansen.

Voor cybersecurity worden binnen Waterschap De Dommel, op het overkoepelende niveau van de Unie van waterschappen en het Waterschapshuis, diverse initiatieven ontplooid om de cyberrisico's in beeld te brengen en maatregelen te ontwikkelen en te treffen om de risico's te beperken. Medewerkers volgen een e-learning voor bewustwording op cyberrisico's. Ook worden continuïteitsplannen opgesteld voor onze kritische processen waaronder uitval van energie.

Digitale transformatie maakt ook de afhankelijkheid van informatiesystemen groter.
Met de Omgevingswet komen ook nieuwe risico's in beeld zoals de kwaliteit van data en adviezen aan de hand van deze data, nu we meer en meer gaan samenwerken en informatie aanleveren aan partners.
Bijzonder aandachtspunt in het traject rondom risicomanagement zijn de verbonden partijen in het behalen van de waterschapsdoelen. Daarnaast zijn externe ontwikkelingen van belang voor de risico's zoals de gespannen arbeidsmarkt, de ontwikkeling van de prijzen en beschikbaarheid van grond- en hulpstoffen en de algemene ontwikkeling van het prijspeil (inflatie).

Ondergrondse Infrastructuur
Het ondergrondse transportstelsel om rioolwater vanuit het gemeentelijk riool naar de RWZI's te transporteren is veelal op leeftijd en de omgeving waarin deze zich bevindt is intussen sterk gewijzigd. Dit brengt risico's met zich mee op breuk, lekkage en daarmee op de omgeving. Met inspecties, prioritering in maatregelen en vervanging en beschikbaar stellen van financiële middelen, wordt de beheersing van deze risico's aangepakt.

Gronden
Voor de realisatie van verschillende waterschapsdoelen (watertransitie; EVZ's, waterberging, grondwaterproblematiek, etc.) is grond nodig. De beschikbaarheid van grond staat echter al jaren onder druk.
Middels samenwerking met verschillende partners en partijen wordt getracht te kunnen beschikken over middelen om gronden voor de doelrealisatie te bewerkstelligen. Door het samenwerken met het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) kan de waardedaling van in te richten gronden binnen de EHS vergoed worden. In geval we de gronden na afronding van een project niet door kunnen leveren is de restwaarde van de gronden 15% van de oorspronkelijke landbouwkundige waarde.

Aanbesteding
In het inkoop- en aanbestedingsbeleid wordt kennis gebundeld door samenwerking van de vertegenwoordigers van inkoop, juridische zaken en de budgethouders/projectleiders. Deze kennisbundeling, verhoging van de bewustwording van de problematiek met betrekking tot het aanbestedingsproces en de meer gestructureerde inzet van deze kennis, leidt tot een vermindering van de risico's met betrekking tot aanbestedingen.

Afhaken en Omzetbelasting anti-afhaakovereenkomsten
Nieuwe technologische ontwikkelingen kunnen het op termijn eerder financieel mogelijk maken voor grote lozers om te kiezen om het afvalwater zelf voor te zuiveren of om zelfs af te haken.
Dit kan op termijn betekenen dat we te maken krijgen met minder aanvoer van afvalwater op de zuiveringen (minder vervuilingseenheden = minder belastingopbrengsten). Dit kan echter ook betekenen dat er ruimte ontstaat op de zuiveringen om de uitbreidingen van de woningbouw binnen de bestaande capaciteit op te vangen of om uitbreidingen van capaciteit te beperken. Deze ontwikkelingen zijn van belang om mee te nemen in de toekomstige ontwikkelingen van de waterketen binnen het waterschap.

N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (hierna "SNB")
Waterschap De Dommel is aandeelhouder in N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB). SNB verwerkt zuiveringsslib in een slibverbrandingsinstallatie (SVI). SNB is een naamloze vennootschap, wat inhoudt dat de aansprakelijkheid van de aandeelhouders in beginsel beperkt is tot hun verplichting om de door hen gehouden aandelen vol te storten.
SNB is door haar maatschappelijke functie en met haar ondernemende bedrijfsvoering blootgesteld aan strategische, operationele, financiële en compliance risico's.

Risicomanagement is daarom een integraal onderdeel van de bedrijfsvoering. Het nemen van risico's is inherent aan ondernemen. Door een bewuste afweging te maken tussen doelstellingen en de risico's die SNB bereid is te nemen, streeft SNB naar een bestendige en maatschappelijk verantwoorde bedrijfsvoering. SNB heeft dit verwoord in het opgestelde bedrijfsplan.

Financiële en fiscale risico's
In 2021 is het frauderisicobeleid opgesteld. Hierin zijn de beheersmaatregelen vastgelegd waarmee het risico op fraude wordt beperkt. De uitvoering van dit beleid wordt getoetst met de interne controles en deze worden weer beoordeeld door de accountant.
Door toenemende samenwerking en uitwisseling van personeel enerzijds en levering van energie, gas, reststromen anderzijds begeeft het waterschap zich steeds meer op het grensvlak van overheidstaken en economische activiteiten. En daarmee op de fiscale regelgeving van BTW en Vennootschapsbelasting (VpB). Dit is complex en de administratieve impact is groot.

Het voorbereiden van de aangifte doen we in overleg met de andere Brabantse waterschappen waarbij we ons laten ondersteunen door een belastingadviseur. Daarnaast zijn we periodiek in overleg met de fiscus. Zo beheersen we de fiscale risico's en financiële consequenties.

3.2.1 Inventarisatie, beleid en risico's van de weerstandscapaciteit

Onder het begrip weerstandsvermogen wordt verstaan het vermogen om niet structurele financiële tegenvallers op te kunnen vangen om de taken van het waterschap ongestoord te kunnen voortzetten. De weerstandscapaciteit wordt gevormd door de middelen en mogelijkheden waarover het waterschap kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Het doel van het bepalen van de benodigde omvang van het weerstandsvermogen is om een deel van de algemene reserves als minimale buffer te bestempelen om, ingeval van calamiteiten, bedrijfsrisico's op te kunnen vangen.

Naast het weerstandsvermogen, zijn er meer middelen om risico's op te vangen.

- Zo heeft Waterschap De Dommel verschillende verzekeringen afgesloten, waarvan de belangrijkste de aansprakelijkheids-, brand uitgebreide gevaren, construction all risk (CAR) en ongevallenverzekering zijn. Zo hebben we o.a. geen cyberverzekering en geen verzekering voor gederfde inkomsten van de Energiefabriek, mocht daar iets mee gebeuren. De voorwaarden en premie staan niet in verhouding tot het lopende risico.
- Ook wordt er jaarlijks 0,5% van de netto lasten (incl. dividend en saldo financieringsfunctie) in de exploitatiebegroting opgenomen voor onvoorzien. Daarnaast wordt bij projectramingen gerekend met een post onvoorzien.
- Daarnaast worden tegenvallers opgevangen uit het reguliere exploitatiebudget. Door verschuiving van prioritering worden reguliere zaken uitgesteld of anders opgepakt ten gunste van de tegenvaller.

Met behulp van een statistisch model zijn de risicoscenario's gemodelleerd, waarmee een uitspraak gedaan kan worden over de financiële gevolgen van de gedefinieerde risico's voor Waterschap De Dommel. De impact van alle individuele risico's is bepaald, maar ook van alle risicoscenario's gezamenlijk. Met behulp van het model kan een uitspraak worden gedaan over de gemiddelde verwachte schade en ook van de verwachte schadelast. Bij elk zekerheidspercentage hoort een omvang van het benodigde weerstandsvermogen.
Iedere 4 jaar wordt zo'n nieuwe risicoanalyse gemaakt waarop het benodigde weerstandsvermogen wordt bepaald om de niet verzekerde risico's te kunnen opvangen.

Begin 2024 heeft het AB voor het weerstandsvermogen een zekerheidsmarge van 99% vastgesteld. Daarbij kan met een zekerheid van 99% worden gezegd dat de totale schade in een willekeurig jaar lager is dan de berekende € 10,6 mln. Eenmaal per 100 jaar is de totale schade groter dan dat bedrag en zal het weerstandsvermogen onvoldoende zijn om de schades af te dekken. Van belang is dus om minimaal een eigen vermogen te hebben ter hoogte van dit bedrag. De ondergrens van het weerstandsvermogen wordt jaarlijks aangepast aan het CPI inflatiepercentage. Op basis van de verwachte inflatie 2027 (conform uitgangspunten) wordt het weerstandsvermogen voor 2027 € 11,2 mln.

3.2.2 Stand en verloop bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves zijn afgezonderde delen van het eigen vermogen met een vooraf bepaalde bestemming. We kennen de volgende bestemmingsreserves:

Bestemmingsreserve Gemeenschappelijke Technologische Dienst (hierna “GTD”)
Onder deze bestemmingsreserve is verantwoord de financiële verrekening van de desintegratiekostenvergoeding als gevolg van de ontvlechting van de GTD per 31 december 1996 voor een totaalbedrag van € 1.335.000. Deze afkoopsom, ontvangen van de diverse waterschappen, is vastgesteld na extern onderzoek. Tot en met het jaar 2033 wordt rente bijgeschreven. Jaarlijks valt een deel van de afkoopsom vrij ten gunste van de exploitatie.
Per 31-12-2025 bedroeg deze reserve € 124.000.

Bestemmingsreserve gemeentelijke uitvoeringsagenda's klimaatadaptatie
Waterschap De Dommel zet in op het realiseren van een leefomgeving die klaar is voor de toekomst met een watersysteem dat daarbij past. Het waterschap heeft zich ten doel gesteld om in 2027 tenminste 15% minder regenwater op onze rioolwaterzuiveringen te ontvangen. Gemeenten spelen een zeer belangrijke rol om dit te realiseren, met name in het bebouwde gebied. Een financiële bijdrage van Waterschap De Dommel (aan gemeenten) kan gemeenten stimuleren en in staat stellen extra maatregelen te treffen om de beoogde vermindering van 15% te realiseren. Gemeenten zullen de extra maatregelen in uitvoeringsagenda’s vastleggen in de gezamenlijke aanpak binnen het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA).
Per 31-12-2025 bedroeg deze reserve € 7.280.000.

3.2.3 Stand en verloop voorzieningen

Voorzieningen zijn voornamelijk verplichtingen en risico's waarvan de omvang en/of tijdstip van nakoming niet exact te bepalen zijn, maar die wel redelijkerwijs zijn in te schatten.
We kennen de volgende voorzieningen:

Pensioenen
Voor voormalige DB-leden bestaan pensioenverplichtingen. In verband met nieuwe actuariële berekeningen is er een bedrag van € 110.000 toegevoegd aan de voorziening daarnaast is er € 150.000 uitgekeerd ten laste van deze voorziening.

Pensioenen niet-gepensioneerde (oud-)bestuurders
Per 1-1-2022 is er een wijziging geweest in de uitvoering van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa). Op basis hiervan heeft Waterschap De Dommel besloten om het opgebouwde pensioen over te laten maken naar de lopende rekening. Dit om het risico voor Waterschap De Dommel te verlagen. Voor (oud-)bestuurders is een voorziening gevormd en is er € 70.000 aan pensioenpremie gestort.
Per 31-12-2025 bedroeg de voorziening pensioenen € 3.057.000.

3.2.4 Kengetallen

Onderstaande kengetallen geven meer zicht op vragen of het waterschap voldoende financiële ruimte heeft om taken goed uit te voeren en risico's af te dekken.

3.2.5 Weerstandsvermogen

Onder het begrip weerstandsvermogen wordt verstaan het vermogen om niet structurele financiële tegenvallers op te kunnen vangen om de taken van het waterschap ongestoord te kunnen voortzetten.

Verwachte reserves per 31-12-2027	€ 28,6 mln.
Gekwantificeerde restrisico's per 31-12-2027	€ 11,2 mln.

Het verwachtte weerstandsvermogen (kengetal = weerstandscapaciteit / gekwantificeerde restrisico's) eind 2027 bedraagt hiermee 2,55.

Het oordeel o.b.v. waardering Universiteit Twente / Nederlandse Academie voor Risicomanagement is hiermee uitstekend (> 2,0).

3.2.6 Netto schuldquote

De verhouding tussen de omvang van de netto schuld en de totale belastingopbrengsten. Voor eind 2027 wordt het volgende verwacht (x € 1.000):

$$\text{Netto-schuld} = \frac{€\ 576.341}{€\ 196.356} \times 100\% = 293{,}5\%$$

Netto-belastingopbrengsten

In het algemeen bestuur zijn afspraken gemaakt over het maximum van de netto schuldquote. Eind 2027 blijft Waterschap de Dommel binnen de afgesproken kaders.

3.2.7 Renterisiconorm

Variabelen renterisico (norm)		
Bedragen in € 1.000		**Begroting 2027**
Renteherzieningen	€	674
Aflossingen	€	28.139
Renterisico	**€**	**28.813**
Renterisiconorm (max 30% begrotingstotaal)	€	58.106
Ruimte onder renterisiconorm	€	29.293
Ruimte in procenten renterisiconorm		50%
Begrotingstotaal	€	193.686
Percentage		30%
Regeling		
Renterisiconorm	**€**	**58.106**

3.2.8 EMU-saldo

Deelnemers aan de EMU hebben in het Verdrag van Maastricht afgesproken dat het overheidstekort van een lidstaat in principe niet meer mag bedragen dan 3% van het Bruto Binnenlands Product. In dit kader is afgesproken dat het verwachte EMU-saldo wordt opgenomen in de financiële cijfers. Voor 2027 hebben alle lagere overheden tezamen een voorlopige financiële ruimte van 0,5% van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Voor de waterschappen is dit 0,06%. Met een resultaat voor 2027 van € 999.000 verwacht Waterschap De Dommel een overschrijding ten opzichte van de indicatieve referentiewaarde (tekort € 33,1 mln.). Aangezien dit een norm is voor alle overheidslichamen van Nederland samen, hoeft dit niet te betekenen dat alle waterschappen samen ook overschrijden. Vooral de investeringsvolumes van de waterschappen zijn bepalend voor het EMU-saldo. Onderstaand is het verwachtte EMU-saldo weergegeven:

	Opbouw EMU-saldo (Bedragen x € 1.000)	**Begroting 2027**
	1. EMU-exploitatiesaldo	999
	2. Invloed investeringen (obv staat vaste activa)	
- / -	bruto-investeringsuitgaven	-95.085
+	investeringssubsidies	16.286
+	verkoop (im-) materiële vaste activa	0
+	afschrijvingen	31.318
	3. Invloed voorzieningen (obv staat voorzieningen)	
+	toevoegingen aan voorzieningen	180
- / -	onttrekkingen aan voorzieningen	0
- / -	betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-150
+	evt. externe vermeerderingen van voorzieningen	0
	4. Invloed reserves (obv staat reserves)	
- / -	opnamen rechtstreeks uit eigen vermogen	0
+	evt. externe vermeerderingen van reserves	0
	5. Deelnemingen en aandelen	
- / -	boekwinst	0
+	boekverlies	0
	EMU-saldo Waterschap de Dommel	**-46.452**
	EMU-saldo verbonden partijen	
	EMU-saldo inclusief verbonden partijen	**-46.452**

Verschil (+ is positief en - is negatief)
(de indicatieve referentiewaarde voor 2027 is € 33,1 mln. tekort).

3.2.9 Wendbaarheid van de begroting

De wendbaarheid van de begroting wordt bepaald door de kapitaallasten (rentekosten en afschrijvingskosten) te delen door de totale kosten in de begroting. Kapitaallasten zijn namelijk het gevolg van met name investeringen uit het verleden en daarvoor aangegane langlopende leningen en kunnen nog meerdere jaren doorlopen zonder dat hier invloed op uitgeoefend kan worden.

Wendbaarheid van de begroting bedragen in € 1.000	Begroting 2027	Voorjaars- nota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025
Kapitaallasten	€ 42.517	€ 44.997	€ 43.767	€ 35.723
Totaal lasten + onvoorzien	**€ 214.682**	**€ 215.402**	**€ 208.971**	**€ 187.293**
	20%	21%	21%	19%

3.2.10 Lastendruk

Uit de verzamelde gegevens door de Unie van Waterschappen blijkt het volgende landelijk gemiddelde van 21 waterschappen in vergelijking met Waterschap De Dommel.
Uitgangspunt: lastendruk voor een meerpersoonshuishouden met een eigen woning met WOZ-waarde van € 370.000.

	2026 Lastendruk in €	**2027 Lastendruk in €**
Gemiddelde 21 waterschappen	€ 511	
Waterschap De Dommel	€ 377	€ 407

*Het landelijke gemiddelde voor 2027 is op dit moment nog niet gepubliceerd door de Unie van Waterschappen.

3.3 Assetmanagement

Waterschap De Dommel beheert binnen de waterketen een omvangrijke portefeuille aan assets, waaronder persleidingen, gemalen en rioolwaterzuiveringsinstallaties. Om deze assets in te zetten voor het bereiken van de organisatiedoelstellingen wordt gewerkt volgens de principes van assetmanagement. Hiermee wordt gestuurd op een optimale balans tussen prestaties, risico's en kosten gedurende de gehele levensduur van de assets.

De meerjarenprogrammering voor onderhoud, vervanging en ontwikkeling van assets wordt integraal afgewogen op basis van het Strategisch Asset Management Plan. Hierdoor worden (vervangings)investeringen op het juiste moment uitgevoerd ten dienste van integrale doelrealisatie.

Uit de professionalisering van assetmanagement blijkt dat aanvullende personele capaciteit noodzakelijk is om het investeringsprogrammering uit te voeren en daarmee de beoogde doelen te realiseren. De hiervoor benodigde middelen zijn opgenomen in de begroting. In deze integrale programmering zijn ook de toekomstige opgaven, zoals hergebruik van effluent, verdere verduurzaming van de afvalwaterketen en ontwikkelingen rondom schoon en voldoende water, in samenhang af te wegen en uit te voeren.

3.4 Bedrijfsvoering

Waterschap De Dommel blijft, samen met andere organisaties en partners (bijvoorbeeld: waterschappen, provincies en gemeenten maar ook private organisaties, belangenvertegenwoordigers, etc.) continu werken aan een *resultaat- en doelgerichte* organisatie tegen zo laag mogelijk maatschappelijke kosten (doelmatigheid en doeltreffendheid). Onder invloed van de economische en organisatorische ontwikkelingen krijgen *sturen en afleggen van verantwoording* een meer prominente plaats.
Bij het afleggen van verantwoording is het belangrijk om onderscheid te maken tussen doelen en prestaties waarvoor waterschap De Dommel wel of geen trekker is.
Het laten landen van het sturen en afleggen van verantwoording in de bestuurlijke en ambtelijke organisatie start met het open en transparant met elkaar in gesprek te gaan en het voeren van het goede gesprek. Vanaf het boekjaar 2026 werkt Waterschap De Dommel aan het aanpassen van de organisatie(structuur) om de sturing verder te verbeteren.
Vanaf het boekjaar 2025 geldt dat het dagelijks bestuur in de verantwoording expliciet aangeeft dat doelen en prestaties zijn behaald binnen de wettelijke en bestuurlijke kaders (*rechtmatigheid*).

Randvoorwaarde is dat het sturen en verantwoorden plaatsvindt met behoud van de *ruimte om proactief in te spelen* op kansen in de omgeving en om *samen met externe partners* de doelrealisatie verder te kunnen verbeteren. Hierbij wordt in samenwerking met het algemeen bestuur nadrukkelijk gekeken naar de positie, rollen en taken van het waterschap.

Om de betrouwbaarheid van de informatievoorziening en de jaareindeverwachtingen te borgen worden naast de voortgangs- en marapgesprekken ook *verbijzonderde interne controle activiteiten* uitgevoerd ter toetsing van de processen en de uitgevoerde werkzaamheden in de processen. Bij het uitvoeren van de interne controles vindt nadrukkelijk afstemming plaats met de accountant om ook hier te komen tot, naast een oordeel over de rechtmatigheid van het handelen, adviezen om de doelmatigheid te bevorderen. De uitvoering van de verbijzonderde interne controle en de verdere ontwikkeling van de interne controle stelt het dagelijks bestuur in staat om de rechtmatigheidsverklaring als onderdeel van de jaarrekening 2025 af te geven. De verbijzonderde interne controle heeft weliswaar de focus op de rechtmatigheid maar besteed ook aandacht aan doelmatigheid en doeltreffendheid.

Belangrijk aandachtspunt bij de rechtmatigheidsverklaring is dat niet alleen de overschrijdingen de nodige aandacht verdienen, maar dat ook de onderschrijdingen extra aandacht verdienen.
Op het gebied van doelmatig- en doeltreffendheid worden, onder verantwoordelijkheid van het algemeen bestuur, activiteiten uitgevoerd door de (onafhankelijke) eigen Rekenkamercommissie. Daarnaast geldt dat in het perspectief van verbeteren van de doelmatig- en doeltreffendheid wordt deelgenomen aan diverse benchmarks. Dit om te leren en te verbeteren van de kennis en ervaring van anderen. Vanuit de interne oriëntatie wordt continu gekeken naar de verbetermogelijkheden binnen en tussen de processen en in de samenwerking met externe partijen.

3.5 Verbonden partijen

Het algemeen bestuur wordt met een jaarlijkse rapportage verbonden partijen (najaar) en via het agendapunt “Verbonden partijen” in de verschillende commissies geïnformeerd over de ontwikkelingen rondom de verbonden partijen en de overige vormen van samenwerking die een bijdrage leveren aan het behalen van de waterschapsdoelen. Deze paragraaf beperkt zich tot de verbonden partijen die een belangrijke (financiële) relatie hebben met onze bedrijfsvoering.

N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (hierna “SNB”)
De deelname van Waterschap De Dommel bij de oprichting van de SNB was gericht op het realiseren van het op duurzame wijze verwerken van slib waarbij de visie op de toekomst van slibverwerking en de positie van SNB centraal staan.
SNB besteedt veel aandacht aan het, in nauwe samenwerking met de aandeelhoudende waterschappen, verduurzamen van de slibverwerking en het sluiten van de slibketen.
In dit perspectief zullen in 2025 voorstellen worden voorgelegd om, in samenwerking met een derde partij, te komen tot investeringen in een nieuwe installatie voor fosfaat-terugwinning.
SNB tracht, naast het sluiten van de keten en de borging van de continuïteit van de slibverwerking, een koppeling te maken tussen duurzaamheid en verdere kostenbesparing door te bezien of de restproducten van de slibverwerking niet kunnen worden hergebruikt c.q. kunnen functioneren als grond- of hulpstof voor andere processen in plaats van als afvalproduct te worden aangemerkt.
Binnen de wet- en regelgeving is er politiek (landelijk en Europees) aandacht voor het opheffen van het predicaat “afvalstoffen” op de teruggewonnen grond- en hulpstoffen uit het zuiveringsslib.

Nederlandse Waterschapsbank (hierna NWB)
Waterschap De Dommel is één van de waterschappen die aandelen heeft in de NWB. Deze aandelen zijn en blijven vooralsnog in eigen handen. Ten aanzien van het bezit van deze aandelen zijn geen wijzigingen in de visie te verwachten en er zijn ook geen beleidsvoornemens om de verhouding te wijzigingen. De NWB is een belangrijke partner voor het waterschap als verstrekker van financieringen van de investeringen.

Waterschapshuis
Het Waterschapshuis heeft als doel om door en voor de verschillende waterschappen, door vergaande samenwerkingsovereenkomsten, te komen tot de ontwikkeling van ICT-toepassingen (implementatie Digitale Stelsel Omgevingswet) en Cybersecurity & privacy.
De ontwikkelingen op het gebied van ICT en Cybersecurity gaan dermate snel en zijn dermate complex dat de rol en positie van het Waterschapshuis ook de komende jaren de nodige ontwikkelingen zal doormaken.

Aquon
Voor het uitvoeren van de laboratoriumwerkzaamheden is het samenwerkingsverband in de vorm van een gemeenschappelijke regeling (Aquon) met acht andere waterschappen opgericht. In januari 2027 komt daar nog een waterschap bij en de ambitie ligt er ook om in januari 2029 nog een waterschap toe te laten treden tot de gemeenschappelijke regeling.
Het doel van dit samenwerkingsverband is het borgen van de kwaliteit en continuïteit van de laboratoriumwerkzaamheden tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.
In de afgelopen jaren zijn belangrijke stappen gezet om Aquon meer op de kaart te kunnen zetten (Aquon 3.0) Deze (door)ontwikkeling van Aquon naar een toekomstbestendig waterschapslaboratorium met aandacht voor innovaties heeft geresulteerd in de nieuwbouw waarbij centralisatie van activiteiten (efficiencyvoordelen) mogelijk is.

AquaMinerals
AquaMinerals stelt zich tot doel het actief verlenen van diensten aan participanten om, voor huidige en in de toekomst te verwachten grondstoffen uit de watercyclus, economische waarde en duurzaamheidswaarde te creëren.
Afgelopen jaren zijn naast de drinkwaterbedrijven meerdere waterschappen aandeelhouder geworden. Voor De Dommel verzorgt AquaMinerals de vermarkting en afzet van CO2 die afgevangen wordt op de RWZI Tilburg. Ook werkt AquaMinerals aan de marktontwikkeling voor Calyeda (natuurlijk polymeer uit afvalwater) vanuit het PHA2Use project.

BSOB
Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB) voert de belastingtaak uit voor de deelnemende gemeenten en waterschappen. BSOB zorgt ervoor dat iedereen die belasting moet betalen (belastingplichtigen) een aanslagbiljet krijgt en betaalt.
Vanaf 1 januari 2026 heeft De Dommel de belastingtaak overgedragen aan de BSOB. De overgang is inmiddels grotendeels afgerond.

Muskusrattenbestrijding
Het doel van de muskusbestrijding is het bestrijden van de muskus- en beverratten en het voorkomen van schade door deze soorten aan waterstaatswerken. De uitvoering van de muskusrattenbestrijding binnen de gehele provincie Noord-Brabant geschiedt door Waterschap Brabantse Delta.

3.6 Risico's en onzekerheden

De Begroting 2027 is uitgewerkt binnen de kaders van de Voorjaarsnota en voldoet aan de gestelde de financiële kaders. Tevens is er ruimte voor extra impulsen in de exploitatie.

Bij het opstellen van de begroting is rekening gehouden met de best mogelijke inschatting voor diverse activiteiten. De ervaring leert dat door interne en externe ontwikkelingen deze inschattingen anders uit kunnen vallen. Om deze onzekerheden te beheersen is om die reden in het verleden de 4% netto-lasten correctie in de exploitatie doorgevoerd. Desondanks blijven er onzekerheden over waarbij we uitgaan van bandbreedtes die zijn toegelicht bij de exploitatie en investeringen ten opzichte van de in de begroting verwachte uitgaven.

Risico-paragraaf
In de begroting zijn keuzes gemaakt vanuit interne inschattingen waarbij mogelijke risico's vanuit externe ontwikkelingen en afhankelijkheden van derden van invloed kunnen zijn op de verwachte uitkomsten. Deze posten worden onderstaand nader toegelicht:

- *Onzekerheden*
    - Bij investeringsvolume kunnen deze voortkomen uit gewijzigde wet- en regelgeving, onzekerheid over de koerst van de Rijksoverheid, beschikbaarheid van grond en mogelijke procedures.
    - Gewijzigde politieke ambities na de verkiezingen van zowel waterschap als provincie waardoor andere prioriteiten en keuzes impact kunnen hebben op de ingezette koers waardoor bv ook financiële risico's vanuit provincie bijdragen kunnen spelen.

- Afhankelijkheden van derden
    - Bij de stimuleringsmaatregelen blijkt dat het tempo waarin de omgeving hierin mee kan en wil schakelen, afhankelijk is van de inschatting die intern is gemaakt over wanneer welke kosten vallen. Hierdoor ontstonden grote verschillen in begroting en realisatie. Met het aangeven van concrete bandbreedtes en de bijstelling van de budgetten naar perioden is getracht de onzekerheid met betrekking tot de realisatie te verminderen.
    - Vanuit de Europese commissie is nog geen standpunt ingenomen over mogelijke staatsteun op het moment dat het waterschap op gronden een kwalitatieve verplichting vestigt waardoor de mogelijkheid bestaat om deze gronden te gebruiken om water uit aanliggende beken/lopen te laten overstromen.

- Arbeidsmarktontwikkelingen
    - Het is steeds lastiger om aan goed personeel te komen. In relatie tot de komende pensioneringsgolf binnen het waterschap de komende 10 jaar vraagt dat iets van de organisatie.
    - Daarnaast is onze organisatie kwetsbaar gezien de verhouding eigen personeel en inhuur en de benodigde kennis en kunde om toekomstgericht duurzaam inzetbaar te zijn. Vanuit de organisatie wordt gewerkt aan een strategische personeelsplanning waardoor meer inzicht wordt verkregen ter ondersteuning van de te ondernemen acties.

- Digitale ontwikkelingen
  De opkomst van AI en de toepassing daarvan binnen de bedrijfsvoering is zowel een kans als en onzekerheid. Vanuit effectiviteit en efficiëncy is de inzet van AI bij bepaalde activiteiten (met name administratieve processen) een mooie kans waardoor tevens fte beschikbaar komen voor verdere ontwikkeling / activiteiten. Tegelijkertijd is het ook een risico vanuit kennisborging, gebrek aan aansluiting op de behoefte van de omgeving waardoor een grotere ongelijkheid wordt gecreëerd. In het implementatieplan wordt aandacht geschonken aan een gezonde balans in kans en risico.

- Belastingopbrengsten en kwijtschelding
  Door de overgang van de belastingactiviteiten vanuit Waterschap De Dommel naar de BSOB zijn werkzaamheden en gegevens gewijzigd. Op dit moment is nog geen éénduidig beeld ontstaan van de impact van deze wijzingen. In de beleidsbegroting 2027 is om die reden uitgegaan van de opgaven vanuit de BSOB voor onder andere de te verwachten belastingopbrengsten, omvang kwijtschelding en onderliggende vervuilingseenheden. In het najaar 2026 vindt een extern onderzoek plaats naar de gegevens bij de BSOB om meer inzicht te krijgen in aard en omvang van de verschillen en de mogelijke financiële impact. Vooralsnog is er geen reden om aan te nemen dat de mogelijk andere gegevens ook leiden tot een correctie uit het verleden van door het waterschap opgelegde aanslagen, tegelijkertijd is dit wel een mogelijk risico dat zowel positief als negatief kan uitpakken.

Kansen
In deze begroting zijn ook kansen opgenomen. Door gerichte keuzes te maken in hoe met bestaande risico's en onzekerheden wordt omgegaan en welke bandbreedte voor het te lopen risico en onzekerheid wordt bepaald, is er ruimte voor extra impulsen voor specifieke activiteiten, afbouw van beleidsmatige keuzes en kaders. De taskforce heeft hier al een mooie impuls aan gegeven.

Exploitatie-onzekerheid
In de begroting is rekening gehouden met de best mogelijke inschatting voor diverse activiteiten en de bijbehorende kosten. De ervaring leert dat door interne en externe ontwikkelingen deze inschattingen van de kosten anders uit kunnen vallen. In de beleidsbegroting 2027 hebben we de volgende onzekerheden onderkend:

- Waterschapsbelastingen en kwijtschelding. Dit is een onzekerheid omdat de door de BSOB aangeleverde gegevens afwijken van de eerder gemaakte interne inschattingen. Momenteel worden deze verschillen uitgezocht en zijn de uitkomsten onzeker. De impact wordt ingeschat op een afwijking +/- 1% van de begroting (€ 1,9 mln.)

- P-budget. In de begroting van het p-budget worden onder andere de kosten voor inhuur en personele voorzieningen (o.a. ziekte) opgenomen. Hierbij is uitgegaan van een consistente lijn bij het bepalen van de omvang van de kosten. Afhankelijk van de termijn van het openstaan van vacatures en het verloop van het ziekteverzuim, worden de voorziene kosten wel of niet volledig benut. De verwachte impact bedraagt +/- 2% van de begroting (€ 1,3 mln. van het p-budget.)
- Stimuleringsmaatregelen, o.a. klimaatadaptatie, landelijk gebied. Bij de stimuleringsmaatregelen is er sprake van een timing verschil tussen de formele toekenning (afgeven beschikking) en de daadwerkelijke uitgaven door de derde partij. Dit verschil in timing heeft naar verwachting een impact van minder kosten € 1 mln.
- Niet voldoen aan het activeringsbeleid van bijdragen derden/baggeren. Bijdragen van derden mogen volgens het activeringsbeleid geactiveerd worden en erover afgeschreven als de derde partij die de bijdrage ontvangt, de bijdrage ook activeert en afschrijft. In de begroting zijn bijdragen opgenomen waarvan op dit moment niet duidelijk/inzichtelijk is of de derde partij activering en afschrijving als beleid heeft. Op het moment dat de derde partij de bijdrage in de exploitatierekening opneemt, leidt dit ook bij WDD tot kosten. De impact bedraagt meer kosten € 1,5 mln.
- Pilot herwaardering beekdalgronden. Voor de pilot herwaardering beekdalgronden worden diverse gesprekken gevoerd die nog niet geformaliseerd zijn en om die reden nog niet tot kosten leiden. De onzekerheid in de timing van de formele afspraken heeft een mogelijke impact op de kosten van € 2,5 mln. minder kosten, € 2 mln. meer kosten.
- Digitale weerbaarheid. Voor maatregelen rond digitale autonomie en soevereiniteit wordt voor 2027 een bandbreedte afhankelijk van auditbevindingen, de risico-inventarisatie en de uitkomsten van het Parapluplan. De mogelijke impact bedraagt € 0,4 mln. meer kosten.
- Digitale transformatie (AI). Voor de ontwikkeling, het beheer, de governance en de adoptie van AI zijn capaciteit en middelen nodig. In de begroting 2027 is een eenmalige financiële ruimte opgenomen, met een bandbreedte van maximaal € 500.000
- Post onvoorzien. De post voorzien is in de begroting opgenomen voor onvoorziene omstandigheden die zich kunnen voordoen. Als deze omstandigheden zich niet voordoen, is de impact € 1 mln. minder kosten.

In onderstaande tabel is de impact van de onzekerheden op het verwachte resultaat van de begroting 2027 ad € 999.000 inzichtelijk gemaakt. Afhankelijk van het optreden van de onzekerheden kan het resultaat 2027 uitkomen tussen € 4,8 mln. en € 3,2 mln. negatief resultaat.

Resultaat Begroting 2027		**€ 999.000**		
Bandbreedte		Minder		Meer
Waterschapsbelasting/kwijtschelding	€	-1.963.560	€	1.963.560
P-budget	€	1.306.658	€	-1.306.658
Stimuleringsmaatregelen	€	1.000.000	€	-1.000.000
Niet voldoen aan activeringsbeleid			€	-1.500.000
Herwaardering gronden	€	2.500.000	€	-2.000.000
Digitale weerbaarheid			€	-400.000
Digitale transformatie AI			€	-500.000
Onvoorzien	€	972.000		
Mogelijke resultaat	**€**	**4.814.098**	**€**	**-3.744.098**

Investerings-onzekerheid
Ten aanzien van de investeringsopgave is er sprake van een onzekerheid in de timing van de diverse activiteiten en de inschattingen van de totale projectkosten. Voor de omvang van de investeringen geldt dat de projectramingen worden opgesteld op basis van een SKK-methode. In deze SKK-methodiek wordt standaard gerekend met een onzekerheidsmarge van 10%. Vanaf de uitvoeringsfase is op basis van het afgesloten contract met de aannemer een nauwkeurigere kostenopgave bekend. Deze wordt getoetst aan de hand van de SKK-methode.

Voor de onzekerheid met betrekking tot de uitvoeringstermijnen van de projecten is op project- en programmaniveau een inschatting gemaakt van de mogelijke risico's op basis van een risicodossier. Op basis van de risico's worden beheersmaatregelen getroffen en zijn ramingen en planningen bijgesteld. Daarnaast treden, vanwege geopolitieke ontwikkelingen, procedures en veranderende wetgeving, altijd onvoorziene risico's op in een jaarschijf die op projectniveau niet op voorhand konden worden voorzien. Dit resulteert in enkele bandbreedtes die een realistischer beeld scheppen van de daadwerkelijke investeringen in een jaarschijf.

Bandbreedte Investeringsopgave

	Minder	Meer
Investeringsopgave begroot 2027		
Watersysteem	**€ 20.029.500**	
Realiseren watersysteem	€ -1.000.000	€ 1.000.000
Bandbreedte	*€ 19.029.500*	*€ 21.029.500*
Waterketen	**€ 51.466.500**	
Grote investeringsopgaven	€ -1.000.000	€ 10.000.000
Bandbreedte	*€ 50.466.500*	*€ 61.466.500*
Bestuur en Bedrijfsvoering	**€ 7.303.000**	
Duurzaamheidsprojecten	€ -2.000.000	
Bandbreedte	*€ 5.303.000*	*€ 7.303.000*
Totaal De Dommel	**€ 78.799.000**	
Totaal onzekerheden	€ -4.000.000	€ 11.000.000
Bandbreedte	*€ 74.799.000*	*€ 89.799.000*

4 Financiële begroting 2027

4.1 Gehanteerde uitgangspunten en normen

De gehanteerde uitgangspunten en normen voor de uitwerking van de beleidsbegroting 2027 zijn in lijn met de uitgangspunten van de VJN 2027-2033.

Financiële kaders	**Voorjaarsnota 2027-2033**	**Beleidsbegroting 2027**
Taakreserves (zuiveringsbeheer en watersysteembeheer) Taakreserve watersysteembeheer Taakreserve zuiveringsbeheer	> grens weerstandsvermogen > € 5,1 mln. > € 6,1 mln.	> grens weerstandsvermogen > € 5,1 mln. > € 6,1 mln.
Kostentoedelingsverordening Waterschap De Dommel	Kostentoedelingsverordening Waterschap De Dommel 2026 Ingangsdatum belastingjaar 2026 met een maximale geldigheidsduur van 5 jaar.	Kostentoedelingsverordening Waterschap De Dommel 2026 Ingangsdatum belastingjaar 2026 met een maximale geldigheidsduur van 5 jaar.
Gemiddelde stijging van de totale belastingopbrengsten 2023-2027	Maximaal 8% + inflatie Dit kader geldt voor de bestuursperiode tot en met 2027.	Maximaal 8% + inflatie Dit kader geldt voor de bestuursperiode tot en met 2027.
Sturen op schuldenquote	Minder dan 350%.Taakstellend voor de huidige bestuursperiode.	Minder dan 350%. Taakstellend voor de huidige bestuursperiode.
Financiële uitgangspunten	**Voorjaarsnota 2027-2033**	**Beleidsbegroting 2027**
Interne verrekenrente[1]	2027 en verder 2,5%	2,5%
Inflatiepercentage	2027 en 2028 2,7%, 2029 en 2030 2,5% en 2031 en 2032 2%	2027 en 2028 2,7%, 2029 en 2030 2,5% en 2031 en 2032 2%
Personeelskosten	2027 en verder: 3,0% cao-stijging naast 1,0% voor reguliere periodieken per jaar	2027 en verder: 3,0% cao-stijging naast 1,0% voor reguliere periodieken per jaar
Tarief voor activeren uren	Volgens Handleiding Overheidstarieven 2026. Alle jaren 2027-2032 uitgaan van € 85 *)	Volgens Handleiding Overheidstarieven 2026. Alle jaren 2027-2032 uitgaan van € 85 *)
Correctie netto lasten	4%	4%

[1] *De interne verrekenrente is het rentepercentage dat we gebruiken om rente toe te rekenen aan investeringen en reserves. Deze is gebaseerd op het gemiddelde rentepercentage dat we betalen op alle uitstaande leningen.*

4.2 Overzicht van baten en lasten

Exploitatie Totaal (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		Begroting 2027	Voorjaars-nota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025
Lasten	Rentelasten	11.199	12.354	11.917	10.674
	Afschrijvingen	31.318	32.643	31.849	25.048
	Personeelslasten	72.505	72.764	66.095	61.972
	Goederen en diensten	98.508	96.467	98.095	88.968
	Toevoeging aan voorziening	180	180	180	631
Totaal	**Lasten**	**213.710**	**214.409**	**208.137**	**187.293**
Baten	Baten ivm salarissen/soc.lst	1.248	1.330	1.085	1.810
	Opbrengsten van derden	10.962	10.523	9.740	10.809
	Bijdragen	1.945	1.834	2.030	2.606
	Geactiveerde lasten	5.870	5.870	5.870	5.877
	Rentebaten	0	1	0	1
	Onttrekking aan voorziening	0	0	0	7
Totaal	**Baten**	**20.025**	**19.558**	**18.725**	**21.109**
Totaal	**Nettolasten**	**-193.686**	**-194.850**	**-189.412**	**-166.184**
	Waterschapsbelastingen	199.387	202.086	182.545	165.320
	Kwijtschelding / oninbaar	-3.031	-2.952	-2.537	-1.155
	Totaal Baten Belastingheffing (netto)	**196.356**	**199.134**	**180.007**	**164.165**
	Dividend	800	765	765	765
	Saldo van de financieringsfunctie	-1.500	-2.987	308	2.003
Totaal	**Dekingsmiddelen**	**195.656**	**196.912**	**181.080**	**166.933**
	Onvoorzien	-972	-993	-834	0
Totaal		**999**	**1.067**	**-9.166**	**749**

4.2.1 Toelichting

Toelichting op de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de Begroting 2026:

Baten

- Hogere bijdrage vanuit belastingopbrengsten als gevolg van wijzigingen in eenheden en de tariefstijging met € 16,3 mln.
- Hogere baten overige waterschappen als gevolg van hogere tarieven met € 1,2 mln.

Lasten

- Verhoging van de post goederen en diensten met € 0,5 mln.
- Verhoging van de personele lasten met € 6,5 mln.
- Verlaging van de kapitaallasten (rente en afschrijvingen) met € 1,3 mln. als gevolg van de neerwaartse bijstelling van de investeringsportefeuille.
- Bijstelling van het saldo van de financieringsfunctie. Dit saldo betreft het verschil tussen de intern berekende bouwrente op onderhanden projecten en de betaalde rente van aangetrokken leningen. De bijstelling wordt verklaard door de neerwaartse bijstelling van de totale investeringsomvang waardoor ook minder langlopende leningen aangetrokken hoeven te worden dan eerder verwacht.

Toelichting op de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de rekening 2025

Baten

- Hogere bijdrage vanuit belastingopbrengsten als gevolg van wijzigingen in eenheden en de tariefstijging, € 32,2 mln.
- Lagere baten detacheringen /doorbelasting en bijdragen personeel, € 1,3 mln.

Lasten

- Hogere kapitaallasten als gevolg van activeringen en afwaardering gronden, € 6,8 mln.
- Hogere personele lasten door onder andere cao-wijzigingen en wijzigingen in sociale lasten, € 10,6 mln.
- Hogere lasten goederen en diensten door de indexatie, hogere HWBP-bijdragen en stimuleringsbijdragen, € 9,6 mln.
- Het saldo van de financieringsfunctie door verschillen in de interne rekenrente en de externe rente op de kapitaalmarkt, € 3,5 mln.

4.2.2 Resultaat per beleidsveld

Overzicht Baten en Lasten (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Begroting 2027	Voorjaars-nota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025
Watersysteem				
Lasten	48.961	49.988	50.693	37.330
Baten	1.479	1.484	1.106	1.796
Totaal Nettolasten	**-47.481**	**-48.504**	**-49.587**	**-35.534**
Waterketen				
Lasten	62.512	61.275	60.955	60.992
Baten	3.754	3.542	3.505	3.874
Totaal Nettolasten	**-58.758**	**-57.733**	**-57.450**	**-57.118**
Bestuur en Bedrijfsvoering				
Lasten	103.209	104.138	97.324	88.970
Baten	14.792	14.531	14.115	15.438
Totaal Nettolasten	**-88.417**	**-89.608**	**-83.209**	**-73.532**
Totaal Nettolasten	**-194.657**	**-195.844**	**-190.246**	**-166.184**
Totaal Dekkingsmiddelen	**195.656**	**196.912**	**181.080**	**166.933**
Vennootschapsbelasting				
Totaal Lasten en Baten	**999**	**1.067**	**-9.166**	**749**

4.2.3 Overzicht dekkingsmiddelen

Overzicht dekkingsmiddelen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Begroting 2027	Voorjaars-nota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025
Waterschapsbelastingen				
Watersysteemheffing	85.247	90.151	80.534	69.702
Verontreinigingsheffing	1.130	0	487	309
Zuiveringsheffing	113.009	111.934	101.524	95.308
Totaal Baten Belastingheffing (bruto)	**199.387**	**202.086**	**182.545**	**165.320**
Kwijtschelding / oninbaar	-3.031	-2.952	-2.537	-1.155
Totaal Baten Belastingheffing (netto)	**196.356**	**199.134**	**180.007**	**164.165**
Dividend	800	765	765	765
Saldo van de financieringsfunctie	-1.500	-2.987	308	2.003
Totaal Dekingsmiddelen	**195.656**	**196.912**	**181.080**	**166.933**

4.2.4 Overzicht incidentele baten en lasten

In Beleidsbegroting 2027 zijn enkele incidentele baten en lasten opgenomen:

- Niet voldoen aan activeringsbeleid bijdragen derden, € 2,2 mln.
- Afkoopsom rioolgemaal Duizel, € 1,2 mln.

4.2.5 Onvoorzien

Onvoorzien (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Begroting 2027	Voorjaars-nota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025
Totaal	**-972**	**-993**	**-834**	**0**

In de begroting wordt 0,5% van de netto lasten verminderd met dividend en saldo van de financieringsfunctie als onvoorzien opgenomen. Dit voor het opvangen van mogelijk niet voorziene omstandigheden in het boekjaar.

Wanneer een niet voorziene omstandigheid zich voordoet, is de werkwijze dat de Secretaris Directeur deze beoordeelt. Indien dit als onvoorzien wordt beschouwd, is de Secretaris Directeur bevoegd om het begrotingsbedrag over te hevelen uit onvoorzien naar het desbetreffende proces. Op deze post wordt dus nooit een realisatie geboekt.

4.3 Investeringen

Investeringen De Dommel Totaal (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		JEV 2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032 ev	Totaal 2027-2032 ev
Beleidsbegroting 2027	Uitgaven	93.045	95.085	126.975	119.078	141.309	244.598	853.093	1.673.184
	Inkomsten	-25.422	-16.286	-22.862	-14.968	-17.784	-42.350	-71.893	-211.564
	Netto	**67.623**	**78.799**	**104.114**	**104.111**	**123.525**	**202.248**	**781.200**	**1.461.621**
Voorjaarsnota 2027	Uitgaven	96.420	105.740	117.094	98.786	103.794	166.846	654.258	1.342.937
	Inkomsten	-23.719	-19.919	-22.402	-13.386	-13.194	-30.449	-63.490	-186.559
	Netto	**72.700**	**85.820**	**94.692**	**85.400**	**90.600**	**136.397**	**590.768**	**1.156.378**
Beleidsbegroting 2026	Uitgaven	119.002	116.974	117.655	122.588	143.388	561.991	0	1.181.599
	Inkomsten	-19.037	-23.911	-18.628	-17.731	-28.578	-67.163	0	-175.047
	Netto	**99.966**	**93.063**	**99.027**	**104.857**	**114.810**	**494.828**	**0**	**1.006.551**

4.3.1 Investeringen per beleidsveld

Investeringen (bedragen x € 1.000)

Beleidsveld	JEV 2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032 ev	Totaal 2027-2032 ev
Watersysteem								
Watersysteem overig	7.937	12.822	12.067	4.015	11.700	11.461	7.135	67.136
Watersysteem Hoogwaterbescherming	403	1.821	4.268	9.505	12.938	47.238	160.990	237.162
Watersysteem Inrichtingsdoelen	2.764	5.387	18.859	15.672	9.756	28.597	59.795	140.829
Toaal Watersysteem	**11.103**	**20.030**	**35.194**	**29.192**	**34.394**	**87.295**	**227.920**	**445.127**
Waterketen								
Zuiveringsinstallaties ed	50.183	40.144	29.960	47.470	58.384	76.696	409.541	712.378
Transportsystemen	2.437	11.322	35.466	24.240	27.597	38.257	143.739	283.058
Totaal Waterketen	**52.620**	**51.467**	**65.426**	**71.710**	**85.981**	**114.953**	**553.280**	**995.437**
Bestuur en Bedrijfsvoering								
Bestuur en Bedrijfsvoering	1.240	3.634	370					5.245
Bestuur en bedrijfsvoering Energie en Klimaat	2.660	3.669	3.123	3.209	3.151			15.812
Bestuur en Bedrijfsvoering ICT								-
Totaal Bestuur en bedrijfsvoering	**3.900**	**7.303**	**3.493**	**3.209**	**3.151**	**-**	**-**	**21.057**
Totaal	**67.623**	**78.799**	**104.114**	**104.111**	**123.525**	**202.248**	**781.200**	**1.461.620**

Toelichting verschil Beleidsbegroting 2027 t.o.v. Voorjaarsnota 2027-2032

Watersysteem

Investeringen Watersysteem (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		JEV 2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032 ev	Totaal 2027-2032 ev
Beleidsbegroting 2027	Uitgaven	32.575	34.076	56.643	43.847	49.178	117.385	293.491	627.194
	Inkomsten	-21.472	-14.046	-21.449	-14.655	-14.784	-30.090	-65.571	-182.066
	Netto	**11.103**	**20.030**	**35.194**	**29.192**	**34.394**	**87.295**	**227.920**	**445.127**
Voorjaarsnota 2027	Uitgaven	36.036	42.792	59.638	42.693	48.801	117.125	290.468	637.553
	Inkomsten	-19.463	-17.284	-21.614	-12.564	-12.944	-30.199	-63.490	-177.558
	Netto	**16.573**	**25.507**	**38.024**	**30.129**	**35.857**	**86.926**	**226.978**	**459.995**
Beleidsbegroting 2026	Uitgaven	48.526	47.204	48.564	53.312	82.334	202.397	0	482.337
	Inkomsten	-16.734	-20.454	-17.590	-17.481	-28.578	-67.163	0	-168.000
	Netto	**31.792**	**26.750**	**30.974**	**35.831**	**53.756**	**135.234**	**0**	**314.337**

Het totale investeringsvolume watersysteem is netto circa € 5,5 mln. lager dan in de beleidsbegroting 2027 ten opzichte van de voorjaarsnota 2027-2032 jaarschijf 2027.

Dit wordt met name veroorzaakt door:

- Niet voldoen aan het activeringsbeleid van Bijdragen aan derden doelrealisatie watersysteem, € 2,3 mln.
- Bij diverse deelprojecten van het programma Hoogwaterbescherming zijn investeringsvolumes doorgeschoven naar 2028 en volgende jaren, € 2,4 mln.
- Programma Realiseren inrichtingsdoelen watersysteem als gevolg van bijstellingen netto bij€ 1,1 mln.

Waterketen

Investeringen Waterketen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		JEV 2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032 ev	Totaal 2027-2032 ev
Beleidsbegroting 2027	Uitgaven	56.570	53.706	66.839	72.023	88.981	127.213	559.602	1.024.934
	Inkomsten	-3.950	-2.240	-1.413	-313	-3.000	-12.260	-6.322	-29.497
	Netto	**52.620**	**51.467**	**65.426**	**71.710**	**85.981**	**114.953**	**553.280**	**995.437**
Voorjaarsnota 2027	Uitgaven	54.965	57.631	53.934	52.855	51.814	49.721	363.790	684.710
	Inkomsten	-4.256	-2.635	-788	-822	-250	-250	0	-9.001
	Netto	**50.708**	**54.996**	**53.146**	**52.033**	**51.564**	**49.471**	**363.790**	**675.709**
Beleidsbegroting 2026	Uitgaven	64.269	67.625	65.945	61.615	61.054	359.594	0	680.104
	Inkomsten	-2.302	-3.457	-1.038	-250	0	0	0	-7.047
	Netto	**61.967**	**64.168**	**64.907**	**61.365**	**61.054**	**359.594**	**0**	**673.057**

Het totale investeringsvolume waterketen is circa € 3,5 mln. lager dan in de beleidsbegroting 2027 ten opzichte van de voorjaarsnota 2027-2032 jaarschijf 2027. Assetmanagement heeft bijgedragen aan een verdere aanscherping van de programmeringen en ramingen.

Bestuur en Bedrijfsvoering

Investeringen Bestuur en Bedrijfsvoering (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		JEV 2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032 ev	Totaal 2027-2032 ev
Beleidsbegroting 2027	Uitgaven	3.900	7.303	3.493	3.209	3.151	0	0	21.057
	Inkomsten	0	0	0	0	0	0	0	0
	Netto	**3.900**	**7.303**	**3.493**	**3.209**	**3.151**	**0**	**0**	**21.056**
Voorjaarsnota 2027	Uitgaven	5.419	5.317	3.522	3.238	3.179	0	0	20.675
	Inkomsten	0	0	0	0	0	0	0	0
	Netto	**5.419**	**5.317**	**3.522**	**3.238**	**3.179**	**0**	**0**	**20.675**
Beleidsbegroting 2026	Uitgaven	6.207	2.145	3.146	7.660	0	0	0	19.158
	Inkomsten	0	0	0	0	0	0	0	0
	Netto	**6.207**	**2.145**	**3.146**	**7.660**	**0**	**0**	**0**	**19.158**

Het totale investeringsvolume bestuur en bedrijfsvoering is netto circa € 2,0 mln. hoger in de beleidsbegroting 2027 ten opzichte van de voorjaarsnota 2027-2032 jaarschijf 2027 door een verhoging van het project Huisvesting 3.0, onder andere door bijstellingen in het programma van eisen.

4.4 Geprognosticeerde balans

Activa			Passiva		
Bedragen x € 1.000	Beginbalans 01-01-2027	Eindbalans 31-12-2027		Beginbalans 01-01-2027	Eindbalans 31-12-2027
Vaste activa			**Vaste passiva**		
			Eigen Vermogen		
Immateriële vaste activa	21.058	18.722	Algemene reserve	19.238	15.010
Materiële vaste activa	534.652	582.469	Bestemmingsreserve tariefsegalisatie	0	0
Financiële vaste activa	3.925	3.783	Overige bestemmingsreserves	9.624	9.624
			Gerealiseerd resultaat	-4.228	999
			Totaal eigen vermogen	**24.634**	**25.633**
			Vreemd vermogen		
			Voorzieningen	2.723	2.903
			Vaste schulden	526.919	563.825
Totaal vaste activa	**559.635**	**604.974**	**Totaal vreemd vermogen**	**529.642**	**566.728**
Vlottende activa			**Vlottende passiva**		
Kortlopende vorderingen	5.898	7.302	Netto vlottende schulden < 1 jaar	18.942	23.301
Liquide middelen	6	6	Overlopende passiva	7.919	13.778
Overlopende activa	15.598	17.158			
Totaal vlottende activa	**21.502**	**24.466**	**Totaal vlottende passiva**	**26.861**	**37.079**
Totaal activa	**581.137**	**629.440**	**Totaal passiva**	**581.137**	**629.440**

4.4.1 Overzicht structurele toevoegingen / onttrekkingen aan reserves

Met uitzondering van de onderstaande zijn er geen structurele toevoegingen cq onttrekkingen aan de reserves.

Bestemmingsreserve GTD:
Onder deze bestemmingsreserve is verantwoord de financiële verrekening van de desintegratiekostenvergoeding als gevolg van de ontvlechting van de GTD per 31 december 1996 voor een totaalbedrag van € 1.335.000. Deze afkoopsom, ontvangen van de diverse waterschappen, is vastgesteld na extern onderzoek.
Tot en met het jaar 2033 wordt 7% rente bijgeschreven. Jaarlijks valt een deel van de afkoopsom vrij ten gunste van de exploitatie.

Rente toevoeging
Over de stand van de Taakreserves per 1-1 van het jaar na toevoeging van het resultaat over voorgaand jaar, wordt rente toegerekend aan deze taakreserves. De hoogte van deze rente is gelijk aan de rekenrente. In de komende jaren zal het rentebedrag lager worden, doordat de reserves af gaan nemen.

4.4.2 Heffing vennootschapsbelasting

Heffing vennootschapsbelasting (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Begroting 2027	Voorjaars-nota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025
Totaal	**0**	**0**	**0**	**0**

Bijlage 1: Raming van baten en lasten naar kosten- en opbrengstsoorten

Onderstaand de raming van baten en lasten naar kosten- en opbrengstensoorten.

KOSTEN **Kosten (x € 1.000)**	**Begroting 2027**	**Begroting 2026 na wijz.**	**Rekening 2025**
Overige personeelslasten	2.966	2.760	2.200
Personeel van derden	2.223	1.212	1.554
Uitkering voormalig personeel en bestuurders	225	120	223
Goederen en diensten van derden	*80.339*	*79.841*	*75.791*
Gebruiks- en verbruiksgoederen	17.627	15.555	14.119
Energie	10.769	10.886	12.037
Huren en rechten	1.601	1.537	1.020
Pachten en erfpachten	4	3	10
Verzekeringen	487	526	468
Belastingen	76	94	76
Onderhoud door derden	19.817	17.359	13.816
Overige diensten door derden	29.959	33.881	34.245
Bijdragen aan derden	*18.170*	*18.254*	*13.176*
Bijdragen aan bedrijven	200	219	598
Bijdragen aan het Rijk	9.500	9.100	9.058
Bijdragen aan openbare lichamen	6.921	8.341	3.320
Bijdragen betaalde afkoopsommen	1.203		
Bijdragen aan overigen	345	595	201
Toevoegingen aan voorzieningen en onvoorzien	*1.152*	*1.014*	*631*
Toevoegingen aan voorzieningen	180	180	631
Onvoorzien	972	834	0
TOTAAL KOSTEN	**230.282**	**220.371**	**198.854**

OPBRENGSTEN (x € 1.000)	Begroting 2027	Begroting 2026 na wijz.	Rekening 2025
Financiële baten	*12.527*	*9.939*	*11.470*
Externe rentebaten	0		31
Interne rentebaten	11.727	9.174	10.674
Dividenden en bonusuitkeringen	800	765	765
Personeelsbaten	*1.248*	*1.085*	*1.810*
Baten i.v.m. salarissen en sociale lasten	330	260	327
Uitlening van personeel	918	825	1.483
Goederen en diensten aan derden	*10.962*	*9.740*	*10.740*
Verkoop van gronden	950	717	932
Verkoop van overige goederen	3.306	3.067	3.483
Opbrenst uit grond en water	455	345	407
Huuropbrengst uit overige eigendommen	99	217	230
Diensten voor derden	6.153	5.394	5.688
Bijdragen van derden	*1.945*	*2.030*	*2.606*
Bijdragen van de Europese Unie	105	38	108
Bijdragen van het Rijk	466	401	875
Bijdragen van Provincies	1.331	1.538	1.544
Bijdragen van overige openbare lichamen	43	53	62
Bijdragen van overigen	0		17
Waterschapsbelastingen	*196.356*	*180.007*	*164.165*
Watersysteemheffingen	**84.593**	**79.771**	**69.348**
Ongebouwd	6.187	5.953	5.503
Ongebouwd, natuur	172	189	177
Gebouwd	48.618	45.768	39.469
Ingezetenen	30.246	28.599	23.990
Vervolgingskosten	25	25	563
Kwijtschelding	-611	-635	-269
Oninbaar	-43	-128	-85
Zuiveringsheffing en verontreinigingsheffing	**111.763**	**100.237**	**94.817**
Zuiveringsheffing bedrijven	24.120	22.471	19.811
Zuiveringsheffing huishoudens	88.876	79.041	75.280
Verontreinigingsheffing	1.130	487	309
Vervolgingskosten	13	13	217
Kwijtschelding	-1.431	-1.488	-680
Oninbaar	-946	-286	-120

OPBRENGSTEN (x € 1.000)	Begroting 2027	Begroting 2026 na wijz.	Rekening 2025
Interne verrekeningen	*8.243*	*8.404*	*8.743*
Onttrekking aan voorzieningen	0		7
Geactiveerde rentelasten	2.373	2.534	2.860
Geactiveerde uren	5.870	5.870	5.877
TOTAAL OPBRENGSTEN	**231.281**	**211.205**	**199.534**
SUBTOTAAL KOSTEN EN OPBRENGSTEN	**999**	**-9.166**	**681**
Nagekomen posten	0		**69**
RESULTAAT	**999**	**-9.166**	**749**

Exploitatierekening naar kostendrager Watersysteembeheer

Watersysteembeheer (Bedragen x € 1.000)		Begroting (primitief) 2027	Voorjaarsnota 2027	Begroting (na wijziging) 2026	Realisatie 2025
11000 Eigen plannen	11000	1.794	1.641	1.505	1.194
12000 Plannen van derden	12000	5.344	5.255	6.132	1.670
21000 Beheersinstrumenten watersystemen	21000	312	294	307	178
22000 Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	22000	17.549	18.404	14.832	14.550
23000 Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	23000	679	574	978	336
24000 Beheer hoeveelheid water	24000	3.781	3.585	3.235	2.606
25000 Calamiteitenbestrijding watersystemen	25000	178	178	175	275
26000 Monitoring watersystemen	26000	832	860	943	982
27000 Inrichten en onderhoud waterkeringen	27000	12.260	10.555	11.882	10.873
31000 Getransporteerd afvalwater	31000	0	0	0	0
32000 Gezuiverd afvalwater	32000	25	25	50	0
33000 Verwerkt slib	33000	0	0	0	0
41000 Keur	41000	0	0	0	0
42000 Vergunningen en keurontheffingen	42000	3.293	5.544	5.056	108
43000 Handhaving keur	43000	-1	-1	-1	7
51000 Vergunningen	51000	0	0	0	0
52000 Handhaving WVO	52000	158	158	154	146
53000 Rioleringsplannen en subsidies lozingen	53000	168	172	206	383
54000 Aanpak diffuse emissies derden	54000	48	25	24	26
61000 Belastingheffing	61000	3.209	3.215	3.197	3.157
62000 Invordering	62000	48	48	47	230
02000 Kwaliteit	02000	0	0	0	0
71000 Bestuur	71000	576	559	406	315
72000 Externe communicatie	72000	465	489	479	188
80000 Ondersteunende beheerproducten	80000	10.465	11.788	8.761	7.123
P-lasten en overig indirect	99999	30.667	30.807	27.669	25.551
Correctie onzekerheden		-3.840	-3.516	-2.603	
TOTAAL NETTOLASTEN BELEIDSPRODUCTEN		**88.011**	**90.660**	**83.431**	**69.897**

Exploitatierekening naar kostendrager Watersysteembeheer

Watersysteembeheer (Bedragen x € 1.000)		Begroting (primitief) 2027	Voorjaarsnota 2027	Begroting (na wijziging) 2026	Realisatie 2025
Opbrengst ongebouwd		6.187	749	5.953	5.503
Opbrengst ongebouwd, natuur		172	0	189	177
Opbrengst gebouwd		48.618	58.064	45.768	39.469
Ingezetenenomslag		30.246	31.313	28.599	23.990
Vervolgingskosten watersysteembeheer		25	25	25	563
Opbrengst verontreinigingsheffing		1.130	0	487	309
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING (Bruto)		**86.378**	**90.151**	**81.020**	**70.012**
Kwijtschelding		-611	-749	-635	-269
Oninbaar		-43	-151	-128	-85
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING (Netto)		**85.723**	**89.251**	**80.257**	**69.658**
Dividenden		312	298	298	298
Overige algemene baten		585	1.165	120	808
TOTAAL DEKKINGSMIDDELEN		**86.620**	**90.714**	**80.676**	**70.764**
Onvoorzien		467	477	400	0
Nagekomen posten					
TOTAAL OVERIGE LASTEN/BATEN		**467**	**477**	**400**	**0**
RESULTAAT WATERSYSTEEMBEHEER VOOR BESTEMMING ("-" is nadeel)		**-1.857**	**-423**	**-3.156**	**867**

Exploitatierekening naar kostendrager Zuiveringsbeheer

Zuiveringsbeheer (Bedragen x € 1.000)		Begroting (primitief) 2027	Voorjaarsnota 2027	Begroting (na wijziging) 2026	Realisatie 2025
11000 Eigen plannen	11000	1.979	2.024	2.502	2.310
12000 Plannen van derden	12000	2.854	1.858	2.842	1.624
21000 Beheersinstrumenten watersystemen	21000	0	0	0	0
22000 Aanleg, verbetering en onderhoud watersytemen	22000	0	0	0	0
23000 Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	23000	1.770	1.455	2.665	702
24000 Beheer hoeveelheid water	24000	0	0	0	0
25000 Calamiteitenbestrijding watersystemen	25000	10	0	0	3
26000 Monitoring watersystemen	26000	2.599	2.616	2.639	2.482
31000 Getransporteerd afvalwater	31000	8.597	7.845	7.543	6.448
32000 Gezuiverd afvalwater	32000	34.870	35.390	34.725	35.097
33000 Verwerkt slib	33000	11.895	12.423	12.127	10.996
41000 Keur	41000	0	0	0	0
42000 Vergunningen en keurontheffingen	42000	0	0	0	6
43000 Handhaving keur	43000	0	0	0	0
51000 Vergunningen	51000	0	0	0	0
52000 Handhaving WVO	52000	0	0	0	0
53000 Rioleringsplannen en subsidies lozingen	53000	150	100	75	0
54000 Aanpak diffuse emissies derden	54000	0	0	0	0
61000 Belastingheffing	61000	2.596	2.596	2.631	1.163
62000 Invordering	62000	23	23	22	223
02000 Kwaliteit (derden: Aa en Maas en Brabantse Delta)	02000	-3.821	-3.509	-3.149	-3.140
71000 Bestuur	71000	864	838	609	472
72000 Externe communicatie	72000	698	734	718	281
80000 Ondersteunende beheerproducten	80000	14.928	16.684	12.045	9.936
P-lasten en overig indirect	99999	33.694	33.848	30.401	27.753
Correctie onzekerheden		-5.031	-4.758	-2.416	0
TOTAAL NETTOLASTEN BELEIDSPRODUCTEN		**108.674**	**110.165**	**105.980**	**96.356**

Exploitatierekening naar kostendrager Zuiveringsbeheer

Zuiveringsbeheer (Bedragen x € 1.000)		Begroting (primitief) 2027	Voorjaarsnota 2027	Begroting (na wijziging) 2026	Realisatie 2025
Zuiveringsheffing		112.997	111.922	101.512	95.091
Vervolgingskosten zuiveringsbeheer		13	13	13	217
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING (Bruto)		**113.009**	**111.934**	**101.524**	**95.308**
Kwijtschelding		-1.431	-1.756	-1.488	-680
Oninbaar		-946	-296	-286	-120
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING (Netto)		**110.633**	**109.883**	**99.750**	**94.508**
Dividenden		488	467	467	466
Overige algemene baten		915	1.822	188	1.264
Dividenden en overige algemene baten					
TOTAAL DEKKINGSMIDDELEN		**112.036**	**112.171**	**100.405**	**96.238**
Onvoorzien		505	516	434	0
Nagekomen posten					
TOTAAL OVERIGE LASTEN/BATEN		**505**	**516**	**434**	**0**
RESULTAAT ZUIVERINGSBEHEER VOOR BESTEMMING ("-" is nadeel)		**2.856**	**1.490**	**-6.009**	**-118**

Deel 3: Majeure projecten

Majeure projecten 2027

* Effect op doelrealisatie
* Financiële omvang (groter dan € 10 mln.)
* Impact op de omgeving
* Innovatief karakter
* Risico
* Samenwerking/afspraken met derden

De selectiecriteria of een project als majeur kan worden aangemerkt, zijn onderstaand weergegeven. Hierbij geldt dat aan minimaal 2 van de criteria moet zijn voldaan om als majeur te worden aangemerkt:

Het Dagelijks Bestuur heeft de volgende projecten als majeur voor 2027 aangemerkt.

Voorstel Majeure projecten 2027

Programma		*Raming Beleidsbegroting 2027*
WK	P092802 Realisatie Riool Zuid L42+43+45	50.000.000-100.000.000
WK	P092902 Realisatie leidingen 8, 9, 10 en 15	50.000.000-100.000.000
WK	P069304 Mechanische zuivering Tilburg	50.000.000-100.000.000
WK	P084702 Uitvoer renov en uitbreid SVI Mierlo	50.000.000-100.000.000
WK	P084001 WBP5, schoon water nwe stoffen Eindh	50.000.000-100.000.000
WK	P080101 Plfase EBP rwzi Eindh (zandfilter)	50.000.000-100.000.000
WK	P063201 EBP rwzi Tilburg (zandfilter)	25.000.000-50.000.000
WK	P070401 LTAP mech/electr revisie Hapert	25.000.000-50.000.000
WK	P072701 Renovatie RWZI Haaren	25.000.000-50.000.000
WK	P084002 WBP5, schoon water nwe stoffen Tilb	25.000.000-50.000.000
WK	P094901 LTAP RWZI Eindhoven	25.000.000-50.000.000
WK	P082002 LTAP algehele rev.RWZI St.Oedenrode	25.000.000-50.000.000
WS	P068714 Hoogwaterbescherming Vught/Esch/Gestel	25.000.000-50.000.000
WS	P089402 GGA Grenscorridor	25.000.000-50.000.000
BB	P082301 Maatregelen voor Energie en Klimaat	1.000.000-25.000.000
BB	P082601 Huisvesting 3.0	1.000.000-25.000.000
BB	P088001 Energieneutralite rwzi Boxtel 470Wp	1.000.000-25.000.000
BB	P082304 Accupakket	1.000.000-25.000.000
BB	P080501 Sleutelplan	1.000.000-25.000.000
WK	P072607 Uitvoering Influentgemaal RWZI Eindh	1.000.000-25.000.000
WK	P083701 Huisvesting RWZI Tilburg	1.000.000-25.000.000
WK	P085501 Nieuwe stoffen Hapert	1.000.000-25.000.000
WK	P084701 Renovatie en uitbreiding SVI Mierlo	1.000.000-25.000.000
WK	P082802 Onderhoud transportleid 15 – Mierlo	1.000.000-25.000.000
WK	P080204 Budg pl inpas nutriënten/NS Tilburg	1.000.000-25.000.000
WK	P077402 LTAP gebouwrenovatie Hapert	1.000.000-25.000.000
WK	P078502 Onderhoud PL 84 Haaren	1.000.000-25.000.000
WK	P092301 Nooduitlaat Tilburg	1.000.000-25.000.000
WK	P077007 Planvormingsfase 4e trap Tilburg	1.000.000-25.000.000
WK	P092801 Voorond onderh Riool Zuid L42+43+45	1.000.000-25.000.000

WK	P092901 Voorond onderh Leidingen 8,9,10en15	1.000.000-25.000.000
WK	P077009 Interreg Tilburg O3/GAK/NP	1.000.000-25.000.000
WK	P087401 Ren+verv afvalwat.transp.systeem alg	1.000.000-25.000.000
WK	P081701 LTAP algeh.rev.RWZI Biest Houtakker	1.000.000-25.000.000
WK	P094601 Full scale waterfabriek	1.000.000-25.000.000
WK	P082201 LTAP algehele rev.RWZI Soerendonk	1.000.000-25.000.000
WK	P069308 Vervolginvesteringen LTAP	1.000.000-25.000.000
WK	P064505 Waterharmonica fase 2	1.000.000-25.000.000
WK	P094501 Demo effluent hergebruik	1.000.000-25.000.000
WK	P079604 RWZI Boxtel Fase 10	1.000.000-25.000.000
WK	P090101 Nooduitlaat RWZI Eindhoven	1.000.000-25.000.000
WK	P077203 Groot onderhoud VBT 2	1.000.000-25.000.000
WK	P077202 Groot onderhoud VBT 1	1.000.000-25.000.000
WK	P077104 Budg pl inpas nutriënten/NS Eindhn	1.000.000-25.000.000
WK	P069321 LTAP voorbezinktanks	1.000.000-25.000.000
WK	P082901 Onderhoud transportleid 30 – Eersel	1.000.000-25.000.000
WK	P087501 Bedrijfsgebouw Boxtel RWZI	1.000.000-25.000.000
WK	P072603 Influentgem. en roostergoed RWZI Ehv	1.000.000-25.000.000
WK	P063501 Piekemissies overige clusters	1.000.000-25.000.000
WK	P064502 Waterharmonica	1.000.000-25.000.000
WK	P088601 Renovatie RG Udenhout	1.000.000-25.000.000
WK	P072001 Renovatie RG Goirle	1.000.000-25.000.000
WK	P089501 Levensd. verlengende maatre.PL Aalst	1.000.000-25.000.000
WK	P086201 Leiding 82 Maarheeze	1.000.000-25.000.000
WK	P091101 Verbeterinvesteringen CAMBI installa	1.000.000-25.000.000
WK	P077006 Pilot Eindhoven NenP Nieuwe stoffen	1.000.000-25.000.000
WK	P063307 Dommelbeluchting station 2-3	1.000.000-25.000.000
WK	P069601 Vervangen vijzel De Meern	1.000.000-25.000.000
WK	P087201 Wijziging bandindikker St.Oedenrode	1.000.000-25.000.000
WK	P077001 Aanpak nieuwe stoffen	1.000.000-25.000.000
WK	P072801 LTAP RG Sint-Michielsgestel	1.000.000-25.000.000
WK	P073401 LTAP rioolgemaal Eersel	1.000.000-25.000.000
WK	P075901 Renovatie RG Ladonk	1.000.000-25.000.000
WK	P071101 LTAP renovatie Moerenburg	1.000.000-25.000.000
WK	P073301 LTAP rioolgemaal Vught	1.000.000-25.000.000
WK	P058403 Projecten Circulaire waterketen	1.000.000-25.000.000
WK	P069307 Levensduur verlengend MZ	1.000.000-25.000.000
WK	P085101 Vervanging persleiding St. Oedenrode	1.000.000-25.000.000
WK	P073001 LTAP RG Helvoirt	1.000.000-25.000.000
WK	P082902 Onderhoud inprikpunt 28.TP143 Eersel	1.000.000-25.000.000
WK	P094801 Inmeten ondergrondse Infra	1.000.000-25.000.000
WK	P076301 Renovatie RG Casteren+deel PL	1.000.000-25.000.000
WK	P093201 Vervangen SCADA Waterketen	1.000.000-25.000.000
WK	P073201 LTAP rioolgemaal Riethoven	1.000.000-25.000.000
WS	P089403 GGA Grenscorridor Spoor 2	1.000.000-25.000.000
WS	P082701 DO207-st1, verv stuw Afwatering Boxtel	1.000.000-25.000.000
WS	P092501 Pilot flanken	1.000.000-25.000.000
WS	P092601 GGA Strabrechtse Heide	1.000.000-25.000.000
WS	P068704 Restant herstelprogram keringen WBP6	1.000.000-25.000.000

WS	P089301 Gebiedsproces Bovenlopen Beerze	1.000.000-25.000.000
WS	P051418 Hoogwatermaatregelen St. Oedenrode	1.000.000-25.000.000
WS	P093101 Geaut krooshekreinigers en afsluiter	1.000.000-25.000.000
WS	P086701 Gebiedsontw/inricht. Sterkselsche Aa	1.000.000-25.000.000
WS	P090201 DO1-st2 verv.stuw St.Michielsgestel	1.000.000-25.000.000
WS	P090301 DO1-st3 vervangen Vughterstuw	1.000.000-25.000.000
WS	P065202 Baggeren Schoonberg	1.000.000-25.000.000
WS	P065206 Baggeren klotputten	1.000.000-25.000.000
WS	P016915 Essche Stroom Bruggelaar	1.000.000-25.000.000
WS	P084101 WBP5, progr vold water (blauwe opg)	1.000.000-25.000.000
WS	P086901 NNP Helvoirts Broek Noord en Zuid	1.000.000-25.000.000
WS	P016920 Essche Stroom Bruggelaar fase 2	1.000.000-25.000.000
WS	P089401 Programmabureau Grenscorridor	1.000.000-25.000.000
WS	P068712 RK Klotputten	1.000.000-25.000.000
WS	P034006 BHS Run Schaiksedijk/Stevert	1.000.000-25.000.000
WS	P068711 Herstel Dommeldijken SMG-BBN	1.000.000-25.000.000
WS	P034702 Vencompl. Leenderbos en Tong.reepdal	1.000.000-25.000.000
WS	P087001 Groot + Klein Witsem & NNP het Goor	1.000.000-25.000.000
WS	P086604 Raamsloop Hulsel	1.000.000-25.000.000
WS	P084601 Vervanging gemalen Halder	1.000.000-25.000.000
WS	P087601 Implementatie Hoofdpost PA Watersyst	1.000.000-25.000.000
WS	P034007 Inrichting beekdal Run Heers-Dommel	1.000.000-25.000.000
WS	P085601 Reservering EVZ	1.000.000-25.000.000
WS	P068705 HOVK Bossche Broek Zuid	1.000.000-25.000.000
WS	P035701 Vispassage Opwettense Watermolen	1.000.000-25.000.000
WS	P019905 Beekherstel Groote Beerze 2B	1.000.000-25.000.000
WS	P075406 Keersop Midden fase 2	1.000.000-25.000.000
WS	P075605 Automatiseren stuwen 4e tranche	1.000.000-25.000.000
WS	P068703 Programmaman herstel keringen	1.000.000-25.000.000
WS	P091501 DO2-gm1, vervangen Keske	1.000.000-25.000.000
WS	P091701 RS383-gm1, vervangen Pijendijk	1.000.000-25.000.000
WS	P091801 ZL22-gm1, vervangen Leemkuilen	1.000.000-25.000.000
WS	P086603 Kl. Beerze traject Heuvel-Den Aard	1.000.000-25.000.000
WS	P093401 Investeringen beheer watersyst. 2031	1.000.000-25.000.000
BB	P090901 Aanpassing en herstel dakterras	0-1.000.000
BB	P090801 Herinrich. terrein hoofdk. E-parker	0-1.000.000
BB	P094701 Zonnepark-Klimaatbuffer Someren	0-1.000.000
BB	P082302 Overname besta zonneveld RWZI Haaren	0-1.000.000
BB	P087901 Energieneutraliteit, rwzi Hapert PVT	0-1.000.000
BB	P082303 Zonnecarport Eindhoven	0-1.000.000
BB	P091001 Duurzaam. technische installatie HKT	0-1.000.000
WK	P075801 LTAP RG Mierlo DVV	0-1.000.000
WK	P082401 LTAP Effluentdeb.meter RWZI Tilburg	0-1.000.000
WK	P074601 LTAP RG Mierlo-Dorp	0-1.000.000
WK	P073101 LTAP rioolgemaal Knegsel	0-1.000.000
WK	P063308 Dommelbelucht. station1-Effluentgoot	0-1.000.000
WK	P069901 Vervangen RG Spoordonk	0-1.000.000
WK	P077401 LTAP gebouwrenovatie Eindhoven	0-1.000.000
WK	P070601 LTAP revisie buffer Best	0-1.000.000

WK	P087101 Arbo- en veiligheidsvoorz rioolgemal	0-1.000.000
WK	P072901 Renovatie RG Nijnsel	0-1.000.000
WK	P083201 Aanpassingen RS Eindhoven	0-1.000.000
WK	P065601 Programmaruimte	0-1.000.000
WK	P074701 LTAP RG Soerendonk	0-1.000.000
WK	P083001 Aanpassingen RG Biezenmortel	0-1.000.000
WK	P083101 Aanpassingen RG Liempde	0-1.000.000
WK	P076501 LTAP RG Hoogeloon	0-1.000.000
WK	P094001 Renovatie erfgoed Moerenburg	0-1.000.000
WK	P094301 Vervangen koppelstukken PL Eindhoven	0-1.000.000
WK	P076601 LTAP RG Netersel	0-1.000.000
WK	P074501 LTAP RG Son	0-1.000.000
WK	P076401 LTAP RG Hooge Mierde	0-1.000.000
WK	P076101 LTAP RG Vessem	0-1.000.000
WK	P039804 Impact based RTC	0-1.000.000
WK	P077102 Systeemkeuze/VO Eindhoven	0-1.000.000
WK	P069801 Vervangen RG Budel Dorpplein	0-1.000.000
WK	P093001 Zeefbocht Anammox deelstr. rwzi Tilb	0-1.000.000
WK	P076001 LTAP RG Lage Mierde	0-1.000.000
WK	P077008 Monitoring nieuwe stoffen	0-1.000.000
WK	P081801 LTAP transportstelsel Boxtel	0-1.000.000
WK	P094101 Inbraakbeveiliging kritieke gemalen	0-1.000.000
WK	P059906 Doorontwikkeling Kallisto Lange Term	0-1.000.000
WK	P091301 RG Halder renovatie	0-1.000.000
WK	P089601 Ophogen RG Eeneind te Nuenen	0-1.000.000
WK	P094401 Herstel schade regelstat de Meeren	0-1.000.000
WK	P058414 Transitiefase PHA2USE	0-1.000.000
WK	P064501 Tennet, begeleiding	0-1.000.000
WK	P069322 LTAP Bedrijfswater	0-1.000.000
WK	P069701 Renovatie RG Duizel	0-1.000.000
WK	P065602 Risicoreservering	0-1.000.000
WK	P065101 Onzekerheidsmarge programma 2	0-1.000.000
WK	P063301 Piekemissies cluster Eindh– zuurstof	0-1.000.000
WK	P079901 Plfase Piekemissies Eindh zuurstof	0-1.000.000
WK	P080001 Plfase Piekemissies Eindh. ammonium	0-1.000.000
WK	P080201 Budget Plan Tilburg capaciteitsuitbr	0-1.000.000
WK	P077101 Budget plan Eindh capaciteitsuitbrei	0-1.000.000
WS	P089440 Deelgebied H: De Plateaux-Hageven	0-1.000.000
WS	P089405 Deelgebied A: Waalre-Veldhoven	0-1.000.000
WS	P089450 Deelgebied J: Luijksgestel	0-1.000.000
WS	P085901 Automatis kroosrekreiniger 1e deel	0-1.000.000
WS	P091401 DL5-gm1, vervangen Sportparkdreef	0-1.000.000
WS	P091601 DL15-gm1, vervangen Vosseberg	0-1.000.000
WS	P087002 Inrichten Gegraven Strijper Aa	0-1.000.000
WS	P087305 Programmamanagement-HOWABO	0-1.000.000
WS	P093901 ZL1, duurzaam taludherstel	0-1.000.000
WS	P019903 Beekherstel Groote Beerze traject 2A	0-1.000.000
WS	P075402 Keersop Midden	0-1.000.000
WS	P089303 Gebiedsproces De Pielis	0-1.000.000

WS	P065205 De Vleut; comp O + W + N	0-1.000.000
WS	P089330 Herinfiltratie Pielis (uitv.)	0-1.000.000
WS	P093301 Investeringen beheer watersyst. 2030	0-1.000.000
WS	P089305 Gebiedsproces A67 Noord	0-1.000.000
WS	P034807 N2000 project Dommeldal	0-1.000.000
WS	P091201 Vispassages Oisterwijk e.o	0-1.000.000
WS	P089803 GE1 Eindh. verlagen bestaande kade	0-1.000.000
WS	P065204 De Vleut; comp. ZW + ZO	0-1.000.000
WS	P090401 DL1-19712 verv.geaut.kroosrekrein.Eh	0-1.000.000
WS	P088801 Voorbereiding Nieuwe Leij	0-1.000.000
WS	P093801 Verv. damwanden Klompven Oisterwijk	0-1.000.000
WS	P085610 EVZ Hoevensche Loopje	0-1.000.000
WS	P081210 Klimaatrobuust niet subsidiabel	0-1.000.000
WS	P087303 Peilopzet watersysteem – HOWABO	0-1.000.000
WS	P081207 Watercons. Maatregel. 2e tranche	0-1.000.000
WS	P086401 Beekherstel Poppelsche Leij (N2000)	0-1.000.000
WS	P086705 Gebiedsprogr. deelgebied Sterks. Aa	0-1.000.000
WS	P085604 EVZ Weergraaf	0-1.000.000
WS	P092101 ZL1 kasteel Zwijnsbergen betuining	0-1.000.000
WS	P088501 Automatiseren stuw (Interreg proj.)	0-1.000.000
WS	P088301 Aanpas. biozone RWZI Biest Houtakker	0-1.000.000
WS	P068715 Herstel keringen Moergestels Broek	0-1.000.000
WS	P068716 Erfgoeddeal	0-1.000.000
WS	P085607 EVZ Beeksche Waterloop Zuid	0-1.000.000
WS	P087301 Optim. Bossche Broek – HOWABO	0-1.000.000
WS	P085606 EVZ Bruggerijt	0-1.000.000
WS	P089701 Waterberging Gijzelaar en NVO BS5	0-1.000.000
WS	P086301 Collect. aanlegsteiger StMichielsges	0-1.000.000
WS	P085605 EVZ Ruijsbossche Waterloop	0-1.000.000
WS	P086001 Verv. pomp gemaal Hambrug	0-1.000.000
WS	P019802 Herinrichting Reuseldal Zuid	0-1.000.000
WS	P090701 Investeringen beheer watersyst. 2028	0-1.000.000
WS	P091901 Investeringen beheer watersyst. 2029	0-1.000.000
WS	P089901 BS21-gm1, Heibloemdijk, Oirschot	0-1.000.000
WS	P085611 EVZ KRW De Run 600m	0-1.000.000
WS	P085401 Klimaatbuffer Brouwersweijer	0-1.000.000
WS	P089802 Automatiseren bestaande stuw GE1-st6	0-1.000.000
WS	P089801 Automatiseren bestaande stuw GE1-st5	0-1.000.000
WS	P088201 ZL32, ombouw hoogwatersch naar stuw	0-1.000.000
WS	P089304 Gebiedsproces Bosw. De Kempen	0-1.000.000
WS	P034804 Inrichtingsplan De Hogt	0-1.000.000
WS	P089302 Gebiedsproces Cartierheide + Witrijt	0-1.000.000
WS	P086002 Verv. pomp gemaal Boskantseweg	0-1.000.000
WS	P016914 De Ruiting Landgoed Vughts	0-1.000.000
WS	P091402 DL5-gm1, verv. elektr. component	0-1.000.000
WS	P091602 DL15-gm1, verv. elektr. component	0-1.000.000
WS	P068708 HOVK Van Salmstraat Boxtel	0-1.000.000
WS	P090001 Klimaatbuffer Vaderland	0-1.000.000
WS	P081208 Watercons. Maatregel. 3e tranche	0-1.000.000

WS	P089340 Waterconserv. Bosw. De Kempen (uitv)	0-1.000.000
WS	P089331 Pilot waterconserv. Pielis (uitv.)	0-1.000.000
WS	P089332 Waterconser. Goorloop Pielis (uitv.)	0-1.000.000
WS	P089455 Grenscorridor Oost	0-1.000.000
WS	P084901 Optimalisat waterinlaat Sonse Heide	0-1.000.000
WS	P090501 Investeringen beheer watersyst. 2026	0-1.000.000
WS	P089101 Beeksche waterloop	0-1.000.000
WS	P085609 EVZ Run zijtak 3	0-1.000.000
WS	P019110 Nazorg P019109 Sifon Kleine Beerze	0-1.000.000
WS	P089320 Waterconserv. Witrijt BS (uitv.)	0-1.000.000
WS	P075405 Nazorg P075401 Keersopperbeemden	0-1.000.000
WS	P075404 Keersop Bovenlopen	0-1.000.000
WS	P067602 Nazorg P067601 Beekherstel Reusel Ba	0-1.000.000
WS	P085608 EVZ KRW Voorste Stroom	0-1.000.000
WS	P090601 Investeringen beheer watersyst. 2027	0-1.000.000
WS	P019904 Nazorg P019901 Beekherstel Groote Be	0-1.000.000
WS	P018803 Scheeken	0-1.000.000
WS	P092401 De Brand-Oost/Hengstven	0-1.000.000
WS	P018806 Mortelen	0-1.000.000
WS	P089425 Deelgebied E: Borkel en Schaft	0-1.000.000
WS	P018703 Nazorg P018701 Antiverdroging De Utr	0-1.000.000
WS	P082703 ES1-st1, Nemelear	0-1.000.000
WS	P092701 BZ63-st4, automatiseren stuw	0-1.000.000
WS	P093501 Drinkwaterlandschap Groote Heide	0-1.000.000
WS	P084801 Inrichten Bossche Broek Zuid	0-1.000.000
WS	P086801 NNP Gijzenrooische Zegge	0-1.000.000
WS	P019804 P019801 Beekher Reus de Mierden-Nrd	0-1.000.000
WS	P089410 Deelgebied B: Riethoven	0-1.000.000
WS	P089415 Deelgebied C: Dommelen-Valkenswaard	0-1.000.000
WS	P089420 Deelgebied D: Kempervennen	0-1.000.000
WS	P089430 Deelgebied F: Westerhoven	0-1.000.000
WS	P089435 Deelgebied G: Bergeijk	0-1.000.000
WS	P089445 Deelgebied I: Lommel-Kolonie	0-1.000.000
WS	P075607 Automatis stuwen 3e tranche P075604	0-1.000.000

Meerjarenbegroting 2027

Algemeen Bestuur
25 november 2026

Waterschap De Dommel

Inhoudsopgave

1 Aanbieding ten behoeve van de provincie 2

1.1 Inleiding voor provinciaal toezichthouder 2

1.2 Meerjarenbegroting in één oogopslag 2

1.3 Meerjarenbegroting naar beleidsveld 3

1.3.1 Beleidsveld watersysteem 3

1.3.2 Beleidsveld Waterketen 4

1.3.3 Beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering 5

1.4 Resultaat meerjarenbegroting 6

1.5 Ontwikkeling taakreserves 7

1.6 Meerjarige balans 7

1 Aanbieding ten behoeve van de provincie

In dit hoofdstuk staat de informatie op verzoek van de provinciaal toezichthouder.

1.1 Inleiding voor provinciaal toezichthouder

Voor u ligt de Meerjarenbegroting 2027-2033 en betreft een vertaling van de Voorjaarsnota 2027-2033. In de Voorjaarsnota 2027-2033 wordt de continuering van het WBP5 en de koers transformatie bestendigd. In de Meerjarenbegroting zijn de financiële consequenties weergegeven. Qua termijn sluiten we in deze Meerjarenbegroting deels aan bij de termijn van het Waterbeheerprogramma 2023-2027 (WBP5) en de huidige bestuursperiode. In de Nota Handelingsperspectief watertransitie (AB 15 februari 2023) is 2030 benoemd als omslagpunt voor de watertransitie. Dat is de reden dat deze Meerjarenbegroting als termijn een periode van 6 jaar (2027-2033) omvat en daarmee dus deels ook de termijn van WBP6 en de volgende bestuursperiode.

Deze meerjarenbegroting 2027-2033 geeft een weergave van hetgeen in de Voorjaarsnota 2027-2033 is opgenomen. Voor de details wordt naar de Voorjaarsnota 2027-2033 verwezen.

1.2 Meerjarenbegroting in één oogopslag

Prestatie

De indeling van de Meerjarenbegroting 2027-2033 sluit aan bij de inhoud van de commissies, namelijk Commissie Voldoende water en droge voeten (voorheen Watersysteem), Commissie Waterkwaliteit en waterketen (voorheen Waterketen en Schoon Water) en Commissie Bestuur, communicatie en financiën. De Beleidsvelden Watersysteem, Waterketen en Bestuur en Bedrijfsvoering geven de reguliere resultaten die al liepen voor WBP5 weer en de resultaten uit WBP5. En we kijken door naar 2030, dat als omslagpunt is benoemd voor de watertransitie. Daarnaast worden per beleidsveld de verwachte exploitatielasten en netto-investeringen weergegeven.

Financiën

Exploitatie

Meerjarenbegroting 2027-2033
Exploitatie Totaal (bedragen x € 1.000)

Totaal	**Nettolasten**	**-166.184**	**-196.566**	**-193.685**	**-208.897**	**-221.127**	**-245.220**	**-244.773**	**-252.153**	**-262.794**
	Waterschapsbelastingen *	165.320	180.031	199.387	213.095	227.405	242.723	250.563	258.754	267.155
	Kwijtschelding / oninbaar	-1.155	-2.715	-3.031	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500
Totaal Baten Belastingheffing (netto)		**164.165**	**177.316**	**196.356**	**209.595**	**223.905**	**239.223**	**247.063**	**255.254**	**263.655**
	Dividend	765	811	800	765	765	765	765	765	765
	Saldo van de financieringsfunctie	2.003	15.045	-1.500	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Totaal Dekkingsmiddelen		**166.933**	**193.172**	**195.656**	**213.360**	**227.670**	**242.988**	**250.828**	**259.019**	**267.420**
	Onvoorzien	0	834	972	1.040	1.091	1.200	1.259	1.285	1.315
Totaal		**749**	**-4.228**	**999**	**3.423**	**5.452**	**-3.432**	**4.796**	**5.581**	**3.311**

Investeringen

Investeringen De Dommel Totaal (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		2027	2028	2029	2030	2031	2032 ev	Totaal 2027-2032 ev
Beleidsbegroting 2027	Uitgaven	95.085	126.975	119.078	141.309	244.598	853.093	1.673.184
	Inkomsten	-16.286	-22.862	-14.968	-17.784	-42.350	-71.893	-211.564
	Netto	**78.799**	**104.114**	**104.111**	**123.525**	**202.248**	**781.200**	**1.461.621**
Voorjaarsnota 2027	Uitgaven	105.740	117.094	98.786	103.794	166.846	654.258	1.342.937
	Inkomsten	-19.919	-22.402	-13.386	-13.194	-30.449	-63.490	-186.559
	Netto	**85.820**	**94.692**	**85.400**	**90.600**	**136.397**	**590.768**	**1.156.378**
Beleidsbegroting 2026	Uitgaven	116.974	117.655	122.588	143.388	561.991	0	1.181.599
	Inkomsten	-23.911	-18.628	-17.731	-28.578	-67.163	0	-175.047
	Netto	**93.063**	**99.027**	**104.857**	**114.810**	**494.828**	**0**	**1.006.551**

1.3 Meerjarenbegroting naar beleidsveld

1.3.1 Beleidsveld watersysteem

Exploitatie

Exploitatie Watersysteem (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		Rekening 2025	JEV 2026-2		2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Lasten	Rentelasten	3.450	3.726		3.034	4.164	4.164	4.164	3.914	3.954	4.034
	Afschrijvingen	6.018	9.487		10.977	12.958	16.777	17.601	17.777	18.133	18.677
	Personeelslasten	55	66		75	83	84	84	85	89	92
	Goederen en diensten	27.807	34.563		34.875	38.801	36.285	41.414	41.518	42.348	43.195
Subtotaal	**Lasten**	**37.330**	**47.842**		**48.961**	**56.006**	**57.310**	**63.263**	**63.294**	**64.524**	**65.997**
Baten	Opbrengsten van derden	1.506	1.853		1.358	1.393	1.393	1.403	1.472	1.334	947
	Bijdragen	290	79		122	92	22	20	21	22	22
Subtotaal	**Baten**	**1.796**	**1.932**		**1.480**	**1.485**	**1.415**	**1.423**	**1.493**	**1.355**	**969**
Totaal	**Netto Lasten**	**35.534**	**45.910**		**-47.481**	**-54.521**	**-55.895**	**-61.840**	**-61.801**	**-63.168**	**-65.028**

Toelichting:

In de meerjarenbegroting is onder de post Goederen en Diensten meerjarig rekening gehouden met de bijdrageregelingen voor de Uitvoeringsagenda klimaatadaptatie (2027), subsidie klimaatbuffers (2026) en de Stimuleringsregeling landelijk gebied (2027) en herwaardering van gronden.

Investeringen

Investeringen Watersysteem (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		2027	2028	2029	2030	2031	2032 ev	Totaal 2027-2032 ev
Beleidsbegroting 2027	Uitgaven	34.076	56.643	43.847	49.178	117.385	293.491	627.194
	Inkomsten	-14.046	-21.449	-14.655	-14.784	-30.090	-65.571	-182.066
	Netto	**20.030**	**35.194**	**29.192**	**34.394**	**87.295**	**227.920**	**445.127**
Voorjaarsnota 2027	Uitgaven	42.792	59.638	42.693	48.801	117.125	290.468	637.553
	Inkomsten	-17.284	-21.614	-12.564	-12.944	-30.199	-63.490	-177.558
	Netto	**25.507**	**38.024**	**30.129**	**35.857**	**86.926**	**226.978**	**459.995**
Beleidsbegroting 2026	Uitgaven	47.204	48.564	53.312	82.334	202.397	0	482.337
	Inkomsten	-20.454	-17.590	-17.481	-28.578	-67.163	0	-168.000
	Netto	**26.750**	**30.974**	**35.831**	**53.756**	**135.234**	**0**	**314.337**

Toelichting:
De investeringen Watersysteem betreffen de investeringen in het verbeteren van het watersysteem, onderhoudsinvesteringen aan het watersysteem en vervanging van materieel ten behoeve van het realiseren van de WBP-opgaven.

Periodiek worden projecten die op kengetal raming staan, zijn geactualiseerd. De toename in complexiteit van gebiedsprocessen, aanvullende onderzoeken en procedures leiden tevens tot een kostenstijging.

De ramingen zijn gecorrigeerd in de onzekerheidsmarge. Vanuit de ervaring dat projecten vertragen, zonder dat duidelijk is welk projecten, wordt de onzekerheidsmarge opgenomen om tot realistische tarieven te komen.

1.3.2 Beleidsveld Waterketen

Exploitatie

Exploitatie Waterketen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		Rekening 2025	JEV 2026-2	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Lasten	Rentelasten	6.908	7.821	7.929	7.821	7.821	7.821	7.352	7.427	7.576
	Afschrijvingen	17.278	18.632	18.990	22.348	28.078	31.020	31.330	31.957	32.916
	Personeelslasten	105	110	231	237	243	249	253	263	273
	Goederen en diensten	36.701	34.862	35.362	34.926	36.865	47.573	47.692	48.646	49.619
Subtotaal	**Lasten**	**60.992**	**61.425**	**62.512**	**65.332**	**73.007**	**86.663**	**86.627**	**88.293**	**90.383**
Baten	Opbrengsten van derden	3.702	3.823	3.520	3.372	3.464	3.607	3.784	3.428	2.434
	Bijdragen	172	258	234	233	233	233	245	254	262
Subtotaal	**Baten**	**3.874**	**4.081**	**3.754**	**3.605**	**3.697**	**3.840**	**4.028**	**3.683**	**2.696**
Totaal	**Netto Lasten**	**57.118**	**57.344**	**58.758**	**61.727**	**69.310**	**82.823**	**82.598**	**84.610**	**87.687**

Toelichting:
De stijging in de rente en afschrijvingen komt met name door de grote investeringsopgave voor de komende jaren. De kosten voor goederen en diensten stijgen doordat naast de aanpassing van de RWZI's voor nieuwe stoffen, nutriënten ook de capaciteitsuitbreiding extra beheer- en onderhoudskosten vragen.

Investeringen

Investeringen Waterketen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		2027	2028	2029	2030	2031	2032 ev	Totaal 2027-2032 ev
Beleidsbegroting 2027	Uitgaven	53.706	66.839	72.023	88.981	127.213	559.602	1.024.934
	Inkomsten	-2.240	-1.413	-313	-3.000	-12.260	-6.322	-29.497
	Netto	**51.467**	**65.426**	**71.710**	**85.981**	**114.953**	**553.280**	**995.437**
Voorjaarsnota 2027	Uitgaven	57.631	53.934	52.855	51.814	49.721	363.790	684.710
	Inkomsten	-2.635	-788	-822	-250	-250	0	-9.001
	Netto	**54.996**	**53.146**	**52.033**	**51.564**	**49.471**	**363.790**	**675.709**
Beleidsbegroting 2026	Uitgaven	67.625	65.945	61.615	61.054	359.594	0	680.104
	Inkomsten	-3.457	-1.038	-250	0	0	0	-7.047
	Netto	**64.168**	**64.907**	**61.365**	**61.054**	**359.594**	**0**	**673.057**

Toelichting:
De investeringen betreffen met name de instandhouding van zuiveringswerken en investeringen voor Schoon Water als gevolg van wettelijke prestatie-eisen en bestuurlijke afspraken voor zuiveringsinstallaties.

1.3.3 Beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering

Exploitatie

Exploitatie Bestuur en Bedrijfsvoering (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		Rekening 2025	JEV 2026-2	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Lasten	Rentelasten	317	12.471	237	7.783	8.920	10.236	9.616	9.715	9.916
	Afschrijvingen	1.753	1.634	1.350	1.633	1.269	1.438	1.452	1.481	1.529
	Personeelslasten	61.811	66.096	72.199	71.425	73.023	75.742	76.878	79.899	83.095
	Goederen en diensten	24.458	27.462	28.272	26.788	28.026	28.809	28.881	29.459	30.048
	Toevoeging aan voorziening	631	180	180	180	180	180	180	180	180
Subtotaal	**Lasten**	**88.970**	**107.843**	**102.238**	**107.809**	**111.418**	**116.405**	**117.007**	**120.734**	**124.768**
Baten	Baten ivm salarissen/soc.lst	1.810	1.408	1.248	1.330	1.330	1.330	1.397	1.452	1.499
	Opbrengsten van derden	5.601	5.726	6.084	6.450	6.786	7.139	7.489	6.786	4.809
	Bijdragen	2.144	1.526	1.590	1.510	1.510	1.510	1.586	1.649	1.702
	Geactiveerde lasten	5.877	5.870	5.870	5.870	5.870	5.870	6.164	6.472	6.679
	Rentebaten									
	Onttreking aan voorziening	6								
Subtotaal	**Baten**	**15.438**	**14.530**	**14.792**	**15.160**	**15.496**	**15.849**	**16.635**	**16.359**	**14.689**
Totaal	**Netto Lasten**	**-73.532**	**-93.313**	**-87.446**	**-92.649**	**-95.922**	**-100.556**	**-100.372**	**-104.375**	**-110.079**
	Waterschapsbelastingen *	165.320	180.031	199.387	213.095	227.405	242.723	250.563	258.754	267.155
	Kwijtschelding / oninbaar	-1.155	-2.715	-3.031	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500
Totaal Baten Belastingheffing (netto)		**164.165**	**177.316**	**196.356**	**209.595**	**223.905**	**239.223**	**247.063**	**255.254**	**263.655**
	Dividend	765	811	800	765	765	765	765	765	765
	Saldo van de financieringsfunctie	2.004	15.045	-1.500	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Totaal	**Dekkingsmiddelen**	**166.934**	**193.172**	**195.656**	**213.360**	**227.670**	**242.988**	**250.828**	**259.019**	**267.420**
	Onvoorzien	0	834	971	1.040	1.091	1.200	1.259	1.285	1.315
Totaal		**93.401**	**99.025**	**107.239**	**119.671**	**130.657**	**141.232**	**149.197**	**153.359**	**156.026**

Toelichting:

De personele lasten nemen toe door verwachte cao-stijgingen, nieuwe wettelijke taken die zijn opgelegd voor het waterschap en een beperkte flexibele formatie om ruimte te bieden aan de transformatieve koers. De post Goederen en Diensten is toegenomen door onder andere de opname van de procesautomatisering en Assetmanagement.

Investeringen

Investeringen Bestuur en Bedrijfsvoering (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		2027	2028	2029	2030	2031	2032 ev	Totaal 2027-2032 ev
Beleidsbegroting 2027	Uitgaven	7.303	3.493	3.209	3.151	0	0	21.057
	Inkomsten	0	0	0	0	0	0	0
	Netto	**7.303**	**3.493**	**3.209**	**3.151**	**0**	**0**	**21.056**
Voorjaarsnota 2027	Uitgaven	5.317	3.522	3.238	3.179	0	0	20.675
	Inkomsten	0	0	0	0	0	0	0
	Netto	**5.317**	**3.522**	**3.238**	**3.179**	**0**	**0**	**20.675**
Beleidsbegroting 2026	Uitgaven	2.145	3.146	7.660	0	0	0	19.158
	Inkomsten	0	0	0	0	0	0	0
	Netto	**2.145**	**3.146**	**7.660**	**0**	**0**	**0**	**19.158**

Toelichting

De investeringen binnen Bestuur en Bedrijfsvoering bestaan voor het grootste deel uit investeringen voor de energie- en klimaatdoelstellingen.

1.4 Resultaat meerjarenbegroting

Meerjarenbegroting 2027-2033
Exploitatie Totaal (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		Rekening 2025	JEV 2026-2	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Lasten	Rentelasten	10.674	24.017	11.199	19.768	20.905	22.221	20.882	21.097	21.526
	Afschrijvingen	25.048	29.753	31.318	36.938	46.123	50.059	50.560	51.572	53.122
	Personeelslasten	61.972	66.272	72.505	71.745	73.350	76.075	77.217	80.250	83.460
	Goederen en diensten	88.968	96.887	98.508	100.515	101.176	117.796	118.091	120.453	122.862
	Toevoeging aan voorziening	631	180	180	180	180	180	180	180	180
Subtotaal	**Lasten**	**187.293**	**217.109**	**213.710**	**229.146**	**241.734**	**266.331**	**266.930**	**273.552**	**281.150**
Baten	Baten ivm salarissen/soc.lst	1.810	1.408	1.248	1.330	1.330	1.330	1.397	1.452	1.499
	Opbrengsten van derden	10.809	11.402	10.962	11.215	11.643	12.147	12.744	11.548	8.190
	Bijdragen	2.606	1.863	1.945	1.834	1.764	1.764	1.851	1.926	1.988
	Geactiveerde lasten	5.877	5.870	5.870	5.870	5.870	5.870	6.164	6.472	6.679
	Rentebaten	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking aan voorziening	7								
Subtotaal	**Baten**	**21.109**	**20.543**	**20.025**	**20.249**	**20.607**	**21.111**	**22.156**	**21.398**	**18.356**
Totaal	**Nettolasten**	**-166.184**	**-196.566**	**-193.685**	**-208.897**	**-221.127**	**-245.220**	**-244.773**	**-252.153**	**-262.794**
	Waterschapsbelastingen *	165.320	180.031	199.387	213.095	227.405	242.723	250.563	258.754	267.155
	Kwijtschelding / oninbaar	-1.155	-2.715	-3.031	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500
Totaal Baten Belastingheffing (netto)		**164.165**	**177.316**	**196.356**	**209.595**	**223.905**	**239.223**	**247.063**	**255.254**	**263.655**
	Dividend	765	811	800	765	765	765	765	765	765
	Saldo van de financieringsfunctie	2.003	15.045	-1.500	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Totaal Dekkingsmiddelen		**166.933**	**193.172**	**195.656**	**213.360**	**227.670**	**242.988**	**250.828**	**259.019**	**267.420**
	Onvoorzien	0	834	972	1.040	1.091	1.200	1.259	1.285	1.315
Totaal		**749**	**-4.228**	**999**	**3.423**	**5.452**	**-3.432**	**4.796**	**5.581**	**3.311**

1.5 Ontwikkeling taakreserves

Ontwikkeling reserves Watersysteemheffing

Stand per 31 december (x € 1.000)	JEV 2026-2	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029	Begroot 2030	Begroot 2031	Begroot 2032	Begroot 2033
Algemene reserve Watersysteemheffing	4.900	5.100	5.100	5.200	5.300	5.400	5.600	5.700
Egalisatiereserves Watersysteemheffing	5.800	3.800	3.600	5.400	5.400	9.500	14.300	18.800
Taakreserves Watersysteem	**10.700**	**8.900**	**8.700**	**10.600**	**10.700**	**14.900**	**19.900**	**24.500**

Ontwikkeling reserves Zuiveringsheffing

Stand per 31 december (x € 1.000)	JEV 2026-2	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029	Begroot 2030	Begroot 2031	Begroot 2032	Begroot 2033
Algemene reserve Zuiveringsheffing	6.000	6.100	6.400	6.500	6.800	6.900	7.100	7.300
Egalisatiereserves Zuiveringsheffing	-1.700	1.100	4.400	7.900	4.000	4.500	4.900	3.400
Taakreserves Zuiveringsheffing	**4.300**	**7.200**	**10.800**	**14.400**	**10.800**	**11.400**	**12.000**	**10.700**

1.6 Meerjarige balans

ACTIVA (Bedragen x € 1.000)	31-12-2025	31-12-2026 obv JEV2	31-12-2027	31-12-2028	31-12-2029	31-12-2030	31-12-2031	31-12-2032	31-12-2033
VASTE ACTIVA									
Immateriële vaste activa	23.947	21.058	18.722	22.649	18.453	17.492	17.642	17.642	17.642
Materiële vaste activa	495.329	534.652	582.469	608.303	599.683	602.851	647.029	653.182	650.182
Financiële vaste activa	2.641	3.925	3.783	2.641	2.641	2.641	2.641	2.641	2.641
Totaal vaste activa	**521.917**	**559.635**	**604.974**	**633.593**	**620.777**	**622.984**	**667.312**	**673.465**	**670.465**
VLOTTENDE ACTIVA									
Kortlopende vorderingen	5.840	5.898	7.302	5.840	5.840	18.300	5.840	5.840	5.840
Liquide middelen	5	6	6	5	5	5	5	5	5
Overlopende activa	14.180	15.598	17.158	14.180	14.180	14.180	14.180	14.180	14.180
Totaal vlottende activa	**20.025**	**21.502**	**24.466**	**20.025**	**20.025**	**32.485**	**20.025**	**20.025**	**20.025**
Totaal activa	**541.942**	**581.137**	**629.440**	**653.618**	**640.802**	**655.469**	**687.337**	**693.490**	**690.490**
VASTE PASSIVA									
EIGEN VERMOGEN									
Weerstandsvermogen (incl. tariefegalisatie)	25.709	19.238	15.010	21.777	30.645	28.154	14.296	21.981	23.915
Overige bestemmingsreserves	7.404	9.624	9.624	7.404	7.404	7.404	7.404	7.404	7.404
Gerealiseerd resultaat	749	-4.228	999	9.936	7.445	-6.413	1.272	3.206	1.694
Totaal eigen vermogen	**33.862**	**24.634**	**25.633**	**39.117**	**45.494**	**29.145**	**22.972**	**32.591**	**33.013**
VOORZIENINGEN									
Voorzieningen	3.432	2.723	2.903	392	392	392	392	392	392
Totaal voorzieningen	**3.432**	**2.723**	**2.903**	**392**	**392**	**392**	**392**	**392**	**392**
VASTE SCHULDEN									
Vaste schulden	445.641	526.919	563.825	507.852	508.352	519.602	519.602	531.352	530.641
Totaal vaste schulden	**445.641**	**526.919**	**563.825**	**507.852**	**508.352**	**519.602**	**519.602**	**531.352**	**530.641**
Totaal vaste passiva	**482.935**	**554.276**	**592.361**	**547.360**	**554.238**	**549.138**	**542.965**	**564.335**	**564.046**
VLOTTENDE PASSIVA									
Netto vlottende schulden < 1 jaar	34.094	18.942	23.301	34.883	34.383	34.133	34.133	34.383	35.094
Overlopende passiva	24.913	7.919	13.778	71.374	52.181	72.197	110.238	94.772	91.350
Totaal vlottende passiva	**59.007**	**26.861**	**37.079**	**106.257**	**86.564**	**106.330**	**144.371**	**129.155**	**126.444**
Totaal passiva	**541.942**	**581.137**	**629.440**	**653.618**	**640.802**	**655.469**	**687.337**	**693.490**	**690.490**

Waterschap De Dommel

Beeldvorming
AB 14 oktober 2026

Taskforce Transformatie

van verkennen naar realiseren Beleidsbegroting 2027 en verder

Doel presentatie

- AB informeren over resultaten Taskforce
- Dashboard totaal voortgang Taskforce
- Piramide potentieel rendement
- Beeld geven van de inhoudelijke transformatie-opgaven
- Aangeven van kansen voor 2027 (met verwerking in begroting)
- Inzicht in wat we al hebben gedaan (efficiency en organisatie)

Hoofddoel van de taskforce

De Taskforce kreeg vier opdrachten:

- Transformatiekansen opsporen
- Doelen effectiever realiseren
- Activiteiten verminderen of stoppen
- Activiteiten anders organiseren

Stoppen – Optimaliseren - Transformeren

SAMEN WERKEN AAN IMPACT

TASKFORCE DASHBOARD | ACTUELE STAND

68 totaal suggesties

Kansen om doelen effectiever te realiseren, slimmer te organiseren en activiteiten te verminderen of te stoppen.

BESTUURLIJK / AMBTELIJK

Bestuurlijk 69% | Organisatie / bedrijfsvoering 31%

VOORTGANG in 2026?

Deels	38	56%
Ja	9	13%
Niet	21	31%

47 van 68 suggesties zijn geheel of deels herkenbaar in 2026.

STATUS

Verkenning	32
Uitvoering	19
On hold	9
Gerealiseerd	6
Voorbereiding	2

IMPACT

Hoog	14	21%
Middel	21	31%
Laag	27	40%
Geen	6	9%

CATEGORIEËN

Effectiever / Efficiënter	19	28%
Transformatieve keuzes	16	24%
Verminderen / Staken	14	21%
Anders uitvoeren / digitaliseren	10	15%
Nieuwe transformatiekansen	7	10%
Stop	2	3%

BESTUURLIJK

47 voorstellen

Optimaliseren	20	43%
Transformeren	11	23%
Anders	7	15%
Minder / stoppen	6	13%
Kans	3	6%

ORGANISATIE & BEDRIJFSVOERING

21 voorstellen

Optimaliseren	16	76%
Anders	4	19%
Minder / stoppen	1	5%

Bron: Overzicht taskforce AB v1.xlsx | Peildatum bestand: september 2026

Percentages kunnen afwijken door afronding.

Potentieel rendement

- Vermijden van toekomstige kosten.
- Vrijgespeelde capaciteit
- Hogere doelmatigheid
- Betere programmering
- Risicoreductie
- Stoppen of versoberen
- Een versnelling of verbetering
- Besparing in euro's

Potentieel rendement

Transformatie: langere termijn effecten

Alle transformatie onderwerpen uit Voorjaarsnota 2027 zijn opgenomen in de Beleidsbegroting 2027

Het vaker voorkomen van zeer extreme weersituaties en de kostenontwikkeling in het onderhoud onderstreept de urgentie van:

- Onderhoudsarme en onderhoudsvrije beken
- Flanken- en ruggenaanpak

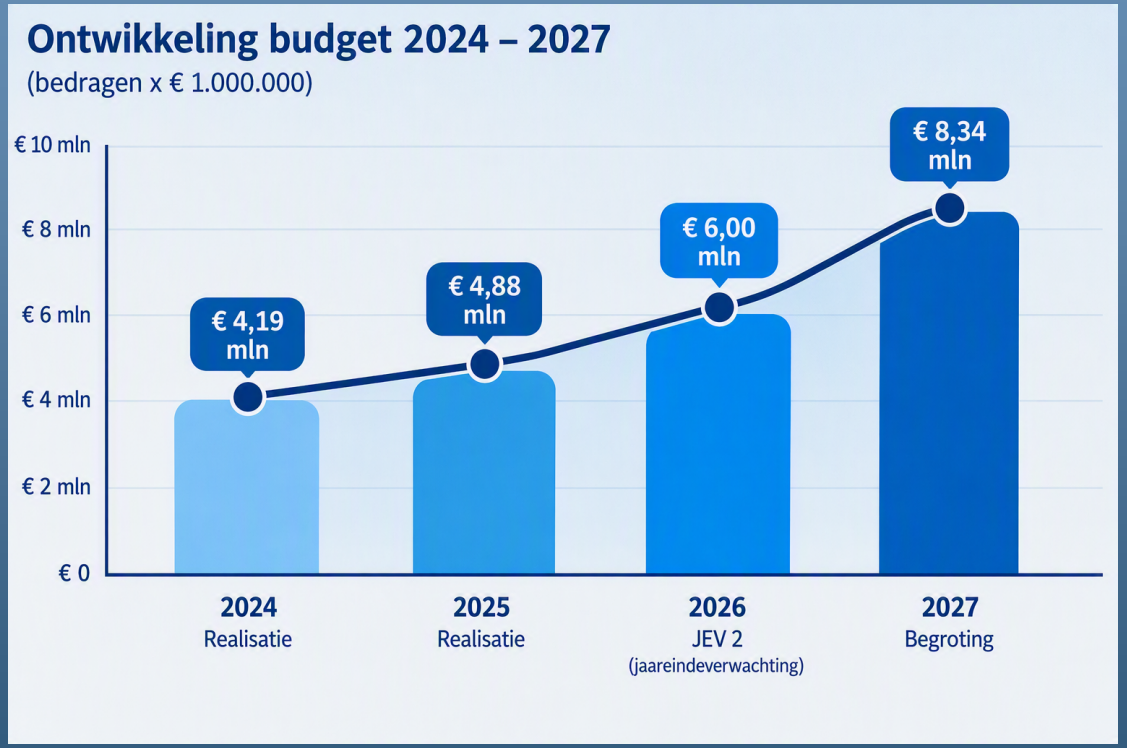
Toelichting Onderhoudsarme, onderhoudsvrije beken

Huidige situatie:

- Verdubbeling kosten onderhoud*
- Ontwikkelingen aannemersmarkt onzeker
- Wettelijke bepalingen strenger
- Schade door te droog en te nat.

Naar toekomstige situatie:

- Robuuste (onderhoudsarme) inrichting voor te droog en te nat.

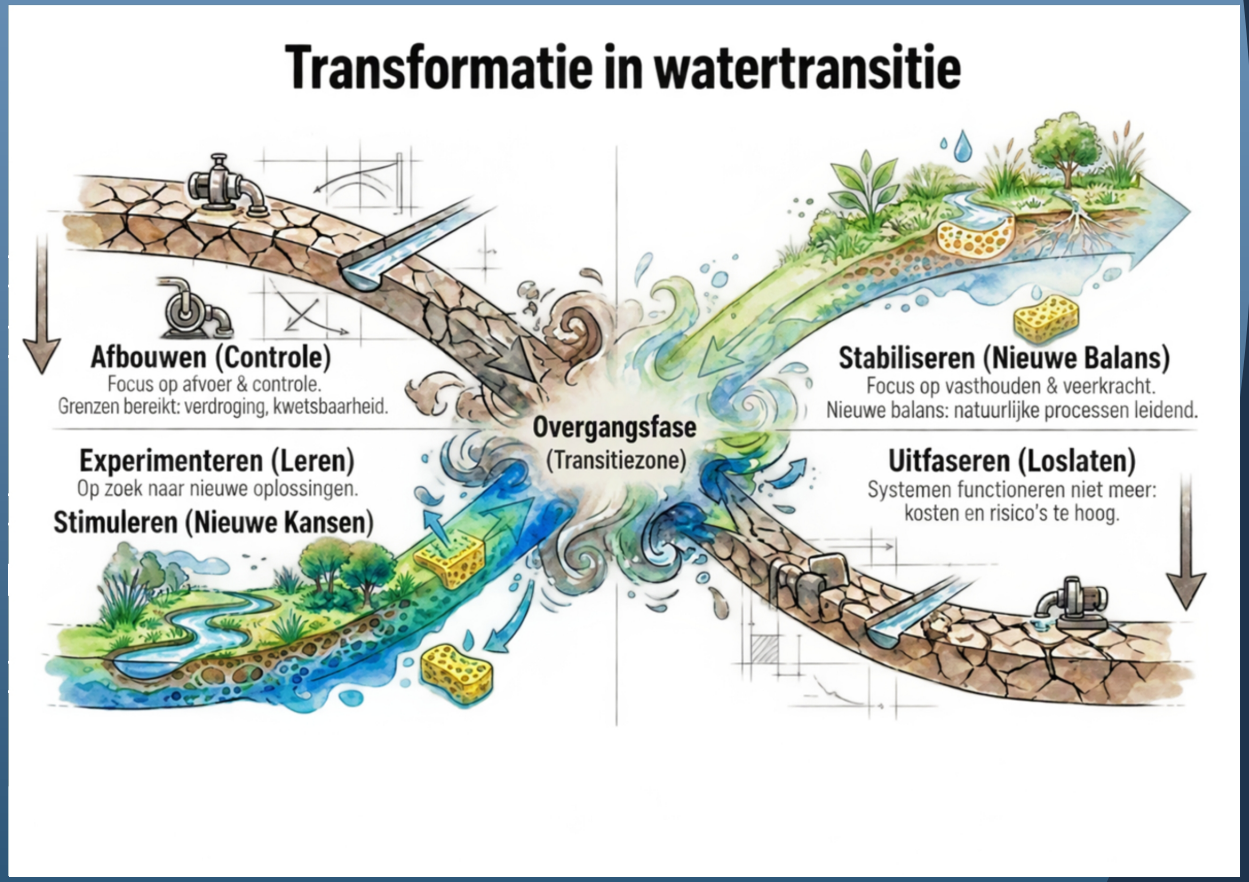

*Kostenontwikkeling van maaionderhoud beken

Toelichting Aanpak ruggen en flanken (1)

Huidige situatie:

- Versnipperde aanpak
- Pijn in overgangsfase: water vasthouden in een gebied dat nog is ingericht op water zo snel mogelijk afvoeren
- Opschalen van pilots naar uitvoering in het hele gebied gaat jaren duren
- Tactisch plan van ambitie naar uitvoering is nodig

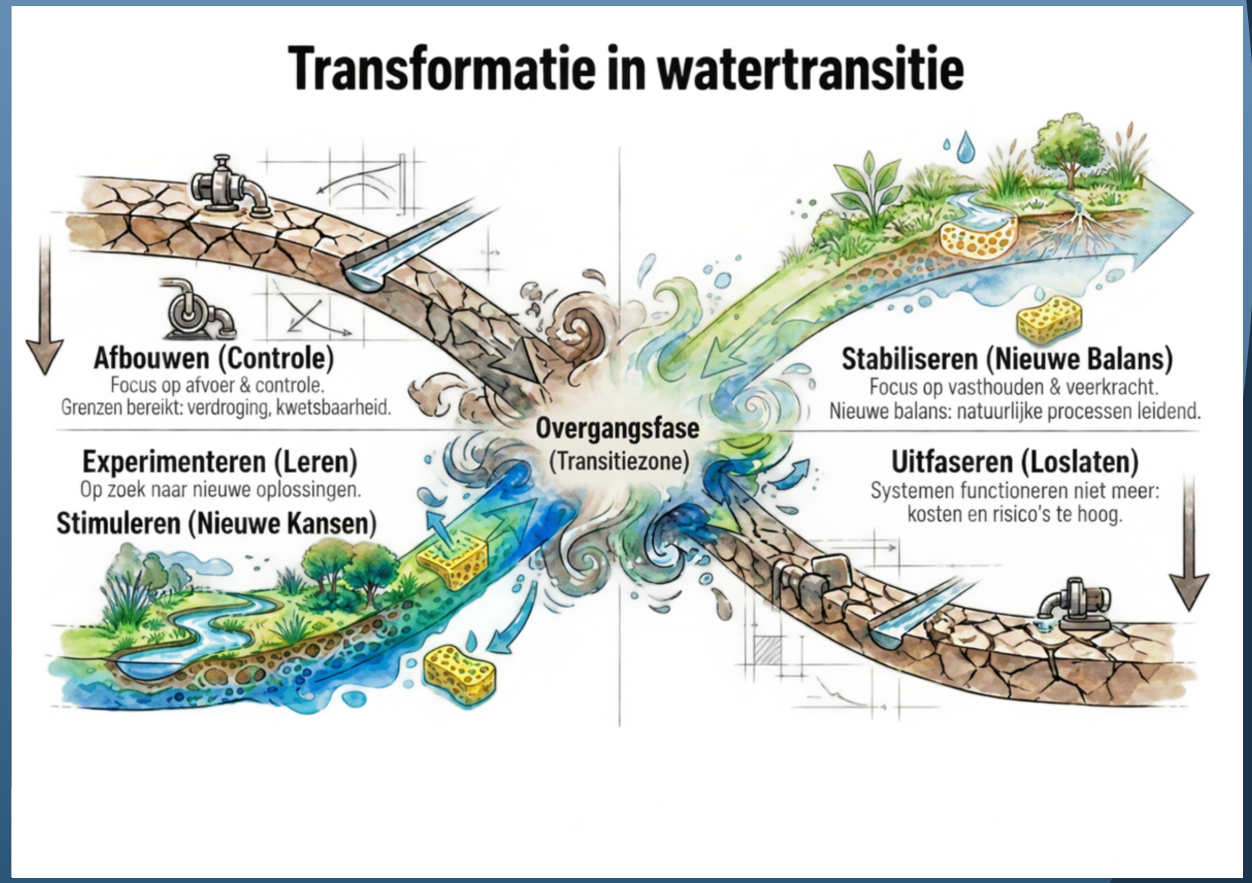
Toelichting Aanpak ruggen en flanken (2)

In 2026:

- Verkenning vanuit Strategisch-Tactisch-Operationeel model voor twee pilotgebieden
- Verwacht resultaat: eerste aanzet tot tactisch plan voor de pilotgebieden

In 2027:

- Opschalen tactisch plan naar beheersgebied
- Opstellen roadmap naar 2050 voor infiltratie en systeemherstel op ruggen en flanken
- Programmatische aanpak over processen heen

Grotere veranderingen: starten nu – Rendement volgt later (voorbeelden)

In voorbereiding en/of uitvoering nemen:

- Watertoets uitvoeren op basis van impact
- Herijking publieksactiviteiten en -communicatie
- Schadeclaims anders organiseren
- Inzet AI voor vergunningen
- Besparen kosten door verschuive

Verkenning starten 2027:

- Omvang wagenpark
- AI verder uitrollen
- Capaciteit verschuiven naar prior
  - voor bijv beregeningsbeleid

Stoppen en/of optimaliseren - resultaten 2026 met doorwerking 2027 (voorbeelden)

Kleinere kansen in bedrijfsvoering zijn direct doorgevoerd.

- Pho anders ingericht, efficiënter organiseren, kritisch budgetten beschouwen, centraal inkopen etc.. ,

Bestuurlijke onderwerpen zijn met een besluit aan DB en/of AB voorgelegd.

Andere inzet capaciteit op basis van impact:

- Gebiedstafels gericht inzetten
- Plan van aanpak Overstorten
- Team waterconserverende maatregelen, naar Aanpak Ruggen en Flanken

Activiteiten buiten onze verantwoordelijkheid kritisch beoordeeld.

- Onderhoud blauwalgborden -> naar gemeente
- Monitoring zwemevenementen -> naar initiatiefnemers

Van kansen op besparing naar transformatie

- **De opbrengsten van de taskforce kunnen een vliegwiel vormen voor de transformatie.**
- Besparingen zijn zo **geen eindpunt**, maar creëren ruimte om opnieuw te investeren.
- Voorstel om geïdentificeerde **euro's/capaciteit te bundelen** in een ombuigingsfonds.
- Het DB **bepaalt** óf en waar de beschikbare middelen anders worden ingezet.

- **Zo verbinden we stoppen en optimaliseren rechtstreeks aan vernieuwen en transformeren.**

Voorstel voor begroting 2027

1 miljoen euro

opnemen als taakstellende opgave voor transformatie.

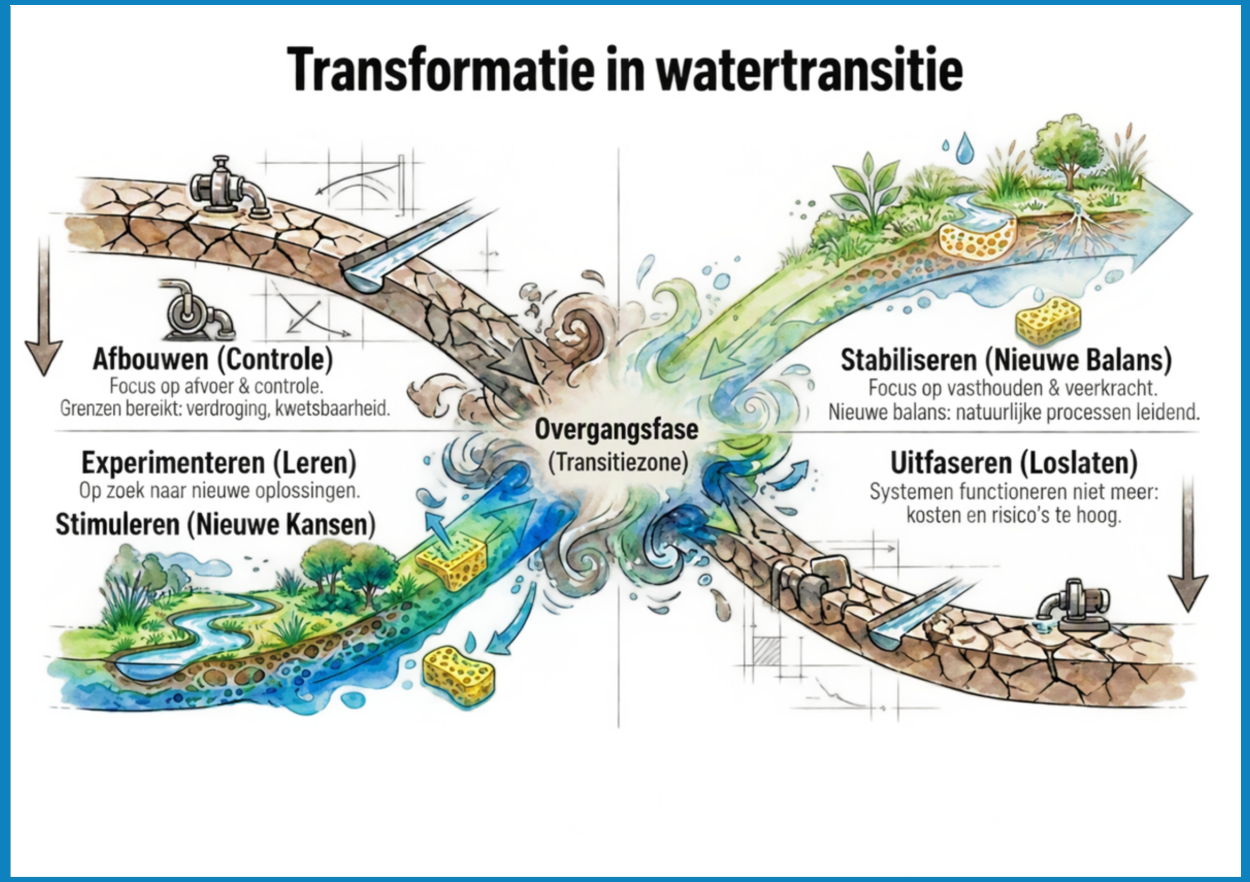
De taakstellende opgave concreet:

De taakstellende opgave betekent dat het DB:

- jaarlijks een concreet ambitieniveau bepaalt, voor 2027 1 mln;
- stuurt op een samenhangende portefeuille van voorstellen voor optimaliseren, transformeren, anders uitvoeren en verminderen of stoppen;
- alleen gerealiseerde en aantoonbaar vrijvallende euro's en capaciteit opnieuw inzet;
- Geïdentificeerd rendement gericht heralloceert naar transformatieve opgaven die bijdragen aan de bestuurlijk vastgestelde doelen;
- de uitvoering borgt in de lijnorganisatie en verbindt aan de reguliere programmering en P&C-cyclus;

Heeft u nog vragen ?

Van Voorjaarsnota naar Begroting 2027

Beeldvormende bijeenkomst AB 14 oktober 2026

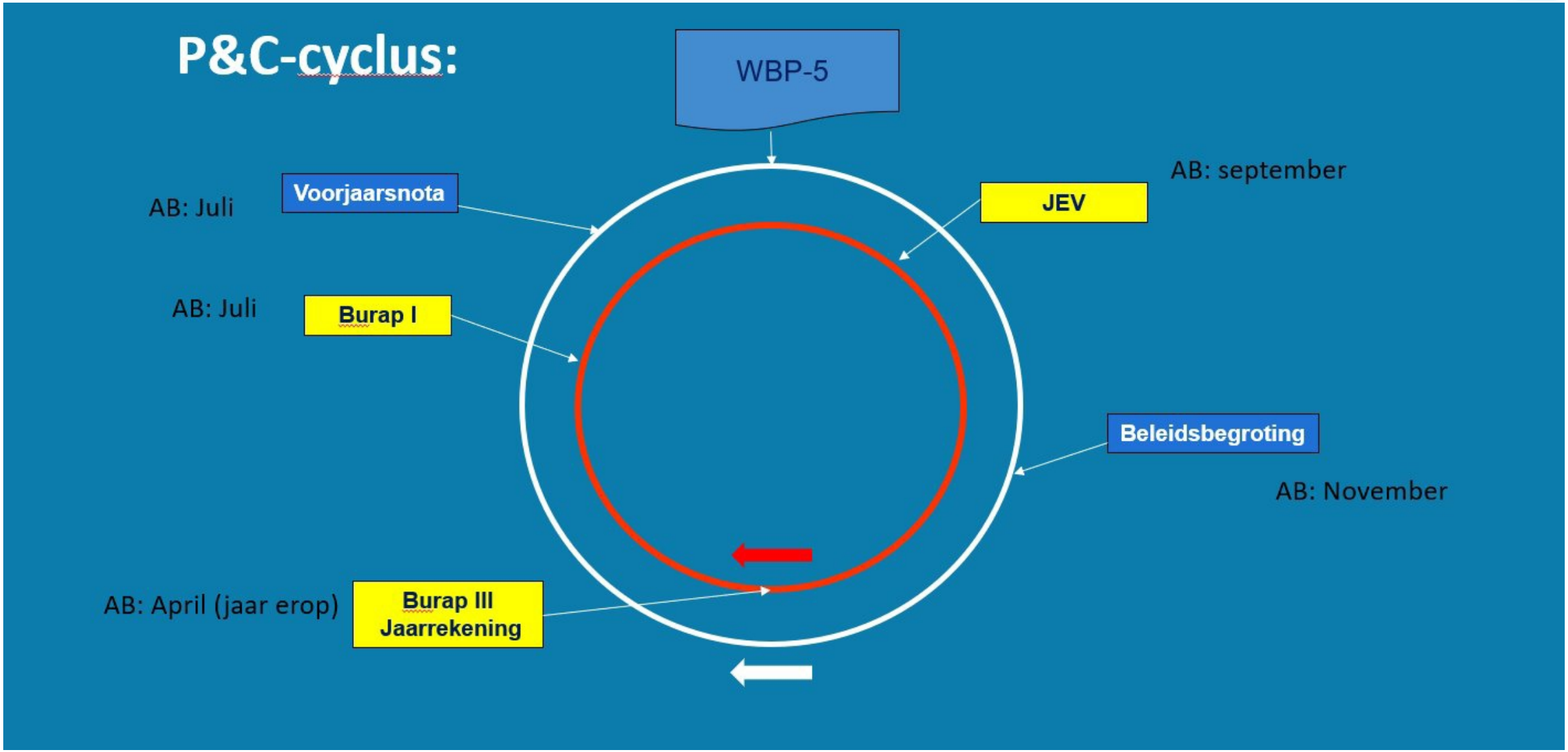
1. Inleiding

Doel van vandaag:

Bespreken Begroting 2027

- *Bijstellingen*
- *Financiële begroting*

1. P&C cyclus

P&C-cyclus:
WBP-5
AB: Juli
Voorjaarsnota
AB: september
JEV
AB: Juli
Burap I
Beleidsbegroting
AB: November
AB: April (jaar erop)
Burap III
Jaarrekening

1. Kaders

Kaders Voorjaarsnota 2027 = kaders Begroting 2027
Koers Transformatief

Financiële exploitatie
Jaarlaag VJN 2027 = uitgangspunt Begroting 2027

1. Onderdelen Beleidsbegroting 2027

Bestuurlijke toezeggingen

3. Financieel

Omschrijving	Begroting 2027	Voorjaars- nota 2027	Begroting 2026 na wijziging	Rekening 2025
Totaal netto kosten programmaplan	**-194.657**	**-195.844**	**-190.246**	**-166.184**
Dekkingsmiddelen	**195.656**	**196.912**	**181.080**	**166.933**
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-
Saldo baten en lasten	**999**	**1.067**	**-9.166**	**749**

Toetsing aan Financieel kader:

- Belastingopbrengsten stijgen maximaal inflatie + 8%
- Schuldenquote < 350%
- Grenzen weerstandsvermogen geborgd

- Begroting 2027 = conform jaarlaag 2027 VJN

3. Inzet dekkingsmiddelen

Begroting 2027 – Begroting 2026

- Hogere lasten beheer en onderhoudskosten (gedragscode) circa € 3 mln. meer
- Bijstelling stimuleringsbijdragen circa € 3,5 mln.
- Inflatie kosten boven cpi (oa cao, loongerelateerde kosten) circa € 2,5 mln. meer
- Flexibele schil voor transformatieve activiteiten circa € 2,1 mln. meer
- Resultaat begroting 2027 € 1 mln. Positief ten opzichte van resultaat begroting 2026 € 9 mln. negatief

3. 4% Netto lasten correctie

Doel andere werkwijze netto-lastencorrectie

- Sturing op resultaat en realisme
- Vergroten eigenaarschap

Verandering werkwijze in 2 stappen

1 doorvertaling op procesniveau in begroting 2027

2 andere werkwijze realistisch ramen in combinatie met de onderliggende cultuur (risicoperceptie ed)

3. Bijstellingen

Bijstellingen om te voldoen aan het Financieel kader

- Stimuleringsmaatregelen -/- 1,5 mln., cf voorjaarsnota
- Pilot Herwaardering gronden -/-2 mln.

Geen impact op doelbereik
Impact agv timing (verschuiving in de tijd, binnen looptijd)

3. Onzekerheden en impact begroting 2027

Resultaat Begroting 2027		**€ 999.000**		
Bandbreedte		Minder		Meer
Waterschapsbelasting/kwijtschelding	€	-1.963.560	€	1.963.560
P-budget	€	1.306.658	€	-1.306.658
Stimuleringsmaatregelen	€	1.000.000	€	-1.000.000
Niet voldoen aan activeringsbeleid			€	-1.500.000
Herwaardering gronden	€	2.500.000	€	-2.000.000
Digitale weerbaarheid			€	-400.000
Digitale transformatie AI			€	-500.000
Onvoorzien	€	972.000		
Mogelijke resultaat	**€**	**4.814.098**	**€**	**-3.744.098**

3. Financieel: Investeringen

Investeringen (bedragen x € 1.000)

Beleidsveld	JEV 2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032 ev	Totaal 2027-2032 ev
Watersysteem								
Watersysteem overig	7.937	12.822	12.067	4.015	11.700	11.461	7.135	67.136
Watersysteem Hoogwaterbescherming	403	1.821	4.268	9.505	12.938	47.238	160.990	237.162
Watersysteem Inrichtingsdoelen	2.764	5.387	18.859	15.672	9.756	28.597	59.795	140.829
Toaal Watersysteem	**11.103**	**20.030**	**35.194**	**29.192**	**34.394**	**87.295**	**227.920**	**445.127**
Waterketen								
Zuiveringsinstallaties ed	50.183	40.144	29.960	47.470	58.384	76.696	409.541	712.378
Transportsystemen	2.437	11.322	35.466	24.240	27.597	38.257	143.739	283.058
Totaal Waterketen	**52.620**	**51.467**	**65.426**	**71.710**	**85.981**	**114.953**	**553.280**	**995.437**
Bestuur en Bedrijfsvoering								
Bestuur en Bedrijfsvoering	1.240	3.634	370					5.245
Bestuur en bedrijfsvoering Energie en Klimaat	2.660	3.669	3.123	3.209	3.151			15.812
Bestuur en Bedrijfsvoering ICT								-
Totaal Bestuur en bedrijfsvoering	**3.900**	**7.303**	**3.493**	**3.209**	**3.151**	**-**	**-**	**21.057**
Totaal	**67.623**	**78.799**	**104.114**	**104.111**	**123.525**	**202.248**	**781.200**	**1.461.620**

De totale investeringsportefeuille voor 2027 is in de Begroting 2027 neerwaarts bijgesteld ten opzichte van de Voorjaarsnota (€ 85,8 mln.) en komt uit op circa € 79 mln.

3. Financieel: Investeringsonzekerheden

Bandbreedte Investeringsopgave

	Minder	Meer
Investeringsopgave begroot 2027		
Watersysteem	**€ 20.029.500**	
Realiseren watersysteem	€ -1.000.000	€ 1.000.000
Bandbreedte	*€ 19.029.500*	*€ 21.029.500*
Waterketen	**€ 51.466.500**	
Grote investeringsopgaven	€ -1.000.000	€ 10.000.000
Bandbreedte	*€ 50.466.500*	*€ 61.466.500*
Bestuur en Bedrijfsvoering	**€ 7.303.000**	
Duurzaamheidsprojecten	€ -2.000.000	
Bandbreedte	*€ 5.303.000*	*€ 7.303.000*
Totaal De Dommel	**€ 78.799.000**	
Totaal onzekerheden	€ -4.000.000	€ 11.000.000
Bandbreedte	*€ 74.799.000*	*€ 89.799.000*

Vragen

Memo Taskforce en transformatieve opgave

1. Aanleiding en bestuurlijke context

Het Algemeen Bestuur heeft bij de Voorjaarsnota 2026 gekozen voor het scenario Transformatie: anders denken en anders doen om de waterdoelen sneller en met meer impact te realiseren. Daarbij is financiële ruimte beschikbaar gesteld voor extra transformatieve inzet. Tegelijkertijd heeft het AB gevraagd om niet alleen zichtbaar te maken wat méér nodig is, maar ook welke activiteiten anders, minder of niet meer kunnen worden uitgevoerd en welke ombuigingen mogelijk zijn.

Bij de vaststelling van de Beleidsbegroting 2026 op 19 november 2025 is deze vraag aangescherpt met een amendement voor de instelling van een Taskforce. De Taskforce moest voorstellen ontwikkelen die bijdragen aan effectiever en efficiënter doelbereik, anders uitvoeren en het verminderen of staken van activiteiten. Afgesproken is dat de opbrengsten worden betrokken bij de Voorjaarsnota 2027 en de Begroting 2027.

In de Voorjaarsnota 2027 is de transformatieve koers herbevestigd. De opbrengsten van de Taskforce hebben als bouwsteen voor de Voorjaarsnota gefungeerd. Tijdens de behandeling is uitgesproken dat het AB inzicht wil houden in de vervolgstappen, de financiële effecten, de tijdlijn en de wijze waarop de voorstellen in de organisatie worden geborgd.

2. Doel van de Taskforce

De Taskforce is ingesteld als tijdelijke aanjager en verbindende schakel tussen bestuurlijke richting, ambtelijke uitwerking en borging in de lijnorganisatie. De centrale bedoeling is niet om méér van hetzelfde te doen, maar om beschikbare capaciteit en middelen in te zetten waar deze de grootste bijdrage leveren aan de waterdoelen en maatschappelijke opgaven.

- Transformatiekansen opsporen binnen de vastgestelde koers Transformatie.
- Voorstellen doen om doelen effectiever en efficiënter te realiseren.
- Voorstellen doen om activiteiten anders uit te voeren.
- Voorstellen doen om activiteiten te verminderen of te staken.

De Taskforce heeft organisatiebreed voorstellen verzameld. Daarbij zijn geen onderwerpen vooraf uitgesloten. De voorstellen variëren van concrete verbeteringen die direct kunnen worden uitgevoerd tot ingrijpender keuzes die nadere uitwerking of bestuurlijke besluitvorming vragen. In de organisatie is een continu proces gaande om nieuwe kansen en voorstellen te signaleren. De lijst is daarmee een dynamische lijst.

3. Opbrengst en betekenis

De meerwaarde van de opbrengst van de Taskforce wordt beoordeeld vanuit de bijdrage aan de doelen. Het potentiële rendement van de resultaten uit zich op de volgende manieren:

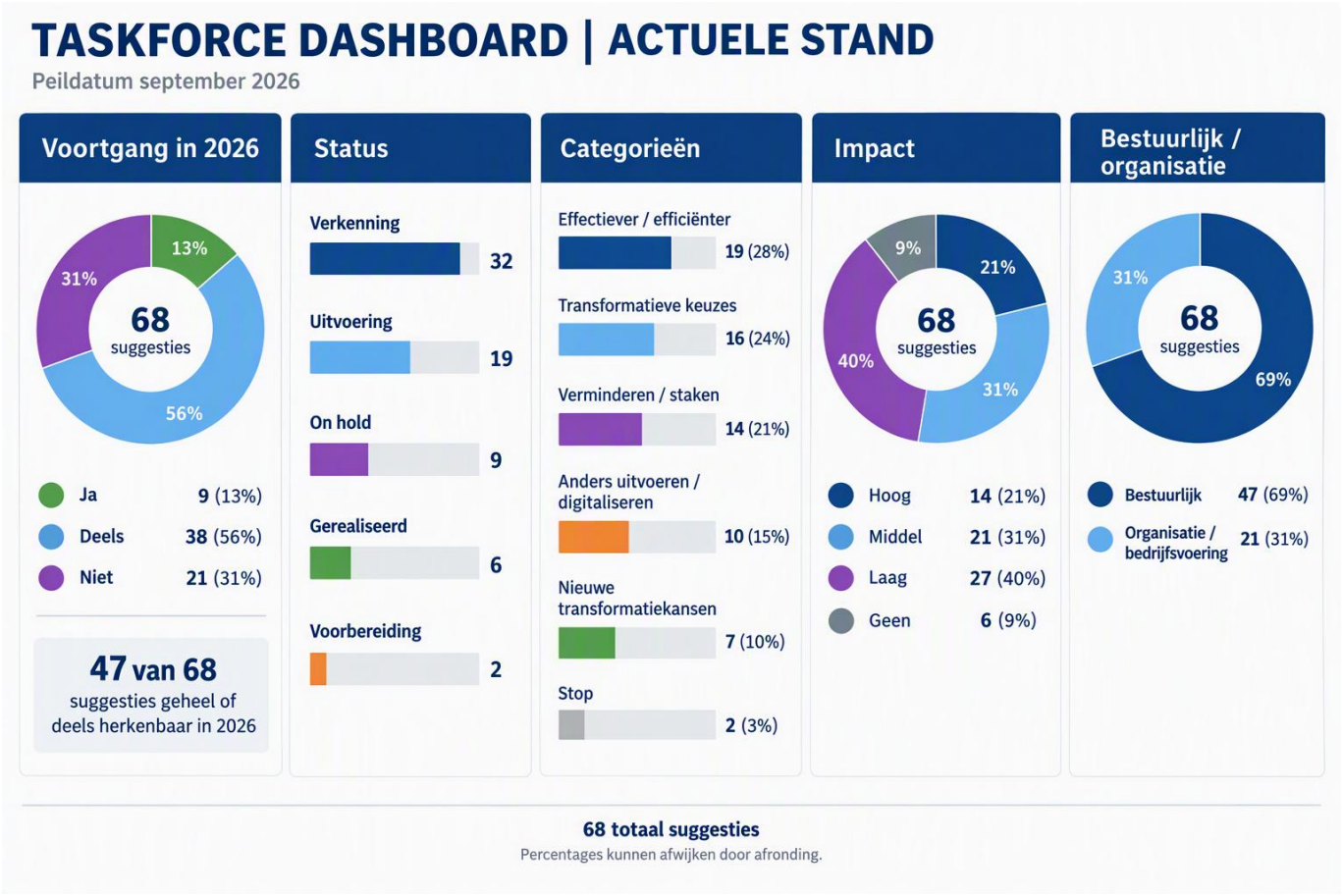
- Kwalitatieve verbeteringen: betere kwaliteit van uitvoering, dienstverlening en besluitvorming.
- Grotere impact: meer effect op de doelen door scherpere prioritering en samenhang.
- Effectiever en efficiënter werken: dezelfde of betere resultaten met een slimmere inzet van mensen en middelen.
- Het voorkomen van kosten: toekomstige uitgaven voorkomen door eerder, anders of gerichter te handelen.
- Vrijspelen en heralloceren van capaciteit: fte-inzet verschuiven van activiteiten met beperkte impact naar activiteiten met meer impact en/of transformatieve opgaven.
- Verkleinen van risico's: verminderen van uitvoerings-, continuïteits-, financiële en omgevingsrisico's.
- Financiële besparing: structurele of incidentele verlaging van lasten, voor zover aantoonbaar gerealiseerd.

Het potentiële rendement zal in de meeste gevallen leiden tot een combinatie van verschillende soorten opbrengsten.

4. Resultaten uit de presentatie en het dashboard

Juist de transformatieve onderwerpen brengen de grootste veranderingen met zich mee en kunnen naar verwachting de grootste bijdrage leveren aan het bereiken van de doelen. Tegelijkertijd zijn dit de meest complexe onderwerpen, omdat zij fundamentele keuzes, nieuwe werkwijzen en een aanzienlijke ombuiging van capaciteit en middelen vragen. Die ombuiging moet vaak al worden ingezet terwijl de huidige activiteiten nog niet direct kunnen worden verminderd of beëindigd. Daardoor bestaan gedurende een overgangsperiode de bestaande en de nieuwe werkwijze naast elkaar. Dit vraagt tijdelijk om extra inzet en investeringsruimte, terwijl tegelijkertijd gericht wordt gestuurd op het daadwerkelijk anders uitvoeren, afbouwen of stoppen van bestaande activiteiten.

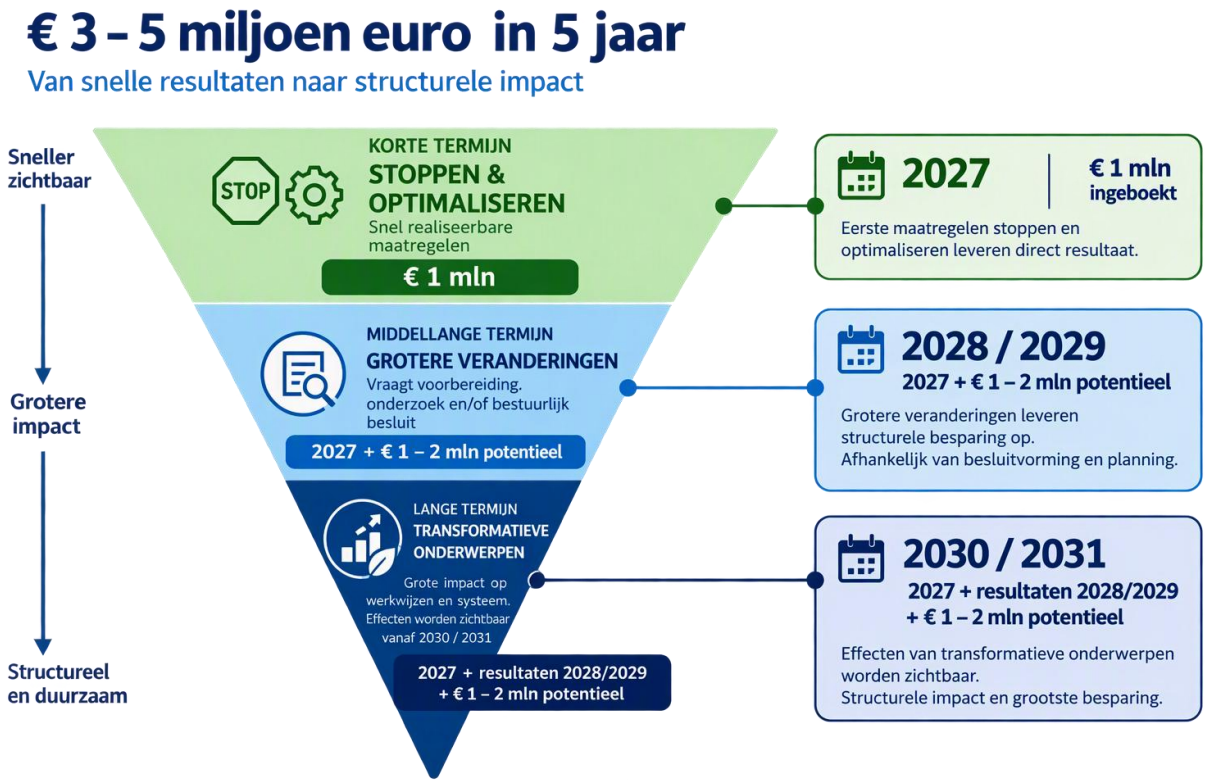
Het onderstaande dashboard geeft een actueel totaalbeeld van de huidige voorstellen en kansen. De betreffende onderwerpen/suggesties hebben zowel betrekking op taskforce als de transformatieve opgave. Het dashboard laat zien dat een brede beweging is ingezet, maar ook dat een groot deel van de opbrengst nog in ontwikkeling is en verdere uitwerking, besluitvorming en sturing vraagt. Een deel van de voorstellen en kansen zijn bedrijfsmatig en kunnen door de organisatie doorgevoerd worden. Voor de meeste voorstellen is bestuurlijke besluitvorming nodig.

5. Potentieel rendement in de tijd

Het gezamenlijke potentiële rendement van de voorstellen wordt voor de komende vijf jaar geraamd op structureel € 3 tot € 5 miljoen. Voor 2027 is in de begroting een eerste potentieel rendement van € 1 miljoen als taakstellend uitgangspunt meegenomen. In de jaren daarna kan dit rendement stapsgewijs oplopen, naarmate voorstellen verder worden uitgewerkt, bestuurlijke keuzes zijn gemaakt en nieuwe werkwijzen daadwerkelijk zijn ingevoerd. De bandbreedte geeft aan dat het om een ontwikkelrichting gaat en niet om een op voorhand gegarandeerde besparing. Het tempo en de omvang zijn afhankelijk van haalbaarheid, doorlooptijd, benodigde investeringen en de mate waarin bestaande activiteiten daadwerkelijk kunnen worden verminderd, anders uitgevoerd of beëindigd.

Het bedrag van € 3 tot € 5 miljoen geeft een indicatie van het structurele rendement dat de voorstellen van de Taskforce over een periode van vijf jaar kunnen opleveren. Dit rendement kan bestaan uit financiële besparingen, beschikbare capaciteit, kwaliteitsverbetering en vermeden kosten. De gerealiseerde opbrengsten kunnen worden ingezet voor opgaven waarmee de waterdoelen sneller en/of met meer impact worden gerealiseerd.

6. Van tijdelijke Taskforce naar een taakstellende transformatieve opgave

Voorgesteld wordt het potentieel rendement voor 2027 als een taakstellende transformatieve opgave van € 1 miljoen op te nemen in de begroting. Het Dagelijks Bestuur en de organisatie zetten zich gezamenlijk in voor het realiseren van aantoonbare resultaten uit de Taskforce-voorstellen. Daarbij worden capaciteit en middelen, wanneer deze aantoonbaar beschikbaar komen, herprioriteerd naar de opgaven met de grootste impact op de waterdoelen. Over de invulling en realisatie van de transformatieve opgave wordt gerapporteerd via de reguliere P&C-cyclus.

De taakstellende opgave betekent dat het DB:

- jaarlijks een concreet ambitieniveau bepaalt voor de te realiseren transformatieopbrengsten;
- stuurt op een samenhangende portefeuille van voorstellen voor optimaliseren, transformeren, anders uitvoeren en verminderen of stoppen;
- uitsluitend aantoonbaar gerealiseerde financiële opbrengsten en beschikbaar gekomen capaciteit opnieuw inzet;
- deze middelen en capaciteit gericht heralloceert naar transformatieve opgaven die bijdragen aan de bestuurlijk vastgestelde doelen;
- de uitvoering borgt in de lijnorganisatie en verbindt aan de reguliere programmering en P&C-cyclus;
- het AB periodiek informeert over voortgang, resultaten, afwijkingen en bestuurlijke keuzes.

De ambtelijke lijst met voorstellen en kansen vormt de inhoudelijke basis voor deze sturing. De lijst is geen statisch uitvoeringsprogramma en bevat geen exacte besparingen. Voorstellen kunnen op basis van nieuwe inzichten, haalbaarheid en bestuurlijke keuzes worden toegevoegd, aangescherpt, geprioriteerd of beëindigd. Deze lijst is ter informatie bijgevoegd.

De verantwoording vindt plaats via de reguliere P&C-cyclus. Potentiële opbrengsten worden daarbij onderscheiden van aantoonbaar gerealiseerde resultaten op de driehoek Tijd, Geld en Kwaliteit. Pas wanneer de besparing op capaciteit of middelen daadwerkelijk zijn gerealiseerd, kunnen deze bestuurlijk opnieuw worden geprioriteerd.

Bijlage

-Ter informatie:

Ambtelijke (dynamische) lijst met voorstellen en kansen van de Taskforce/transformatieve opgave.

nr	Onderwerp	Bestuurlijk/ambtelijk	Toelichting op onderwerp	Indeling	Status (hoofdcategorie)	Vergroting impact op doelen
1	Bouwen in beekdalen: van praten naar verbieden	Bestuurlijk	opnemen in WSV, 2e lijn regels standaardisering adviezen bouwen in beekdalen negatief opnemen in wwrkafspraken	Minder / stoppen	Verkenning	**3 - Hoog**
2	Afweging intern of extern uit laten voeren (outsourcen)	Organisatie/bedrijfsvoering	Mogelijkheden onderzoeken of bepaalde werkzaamheden / taken extern belegd kunnen worden en niet meer persé intern opgepakt hoeft te worden. Speelt bij: financiën: specialistische audits, treasury, facilitair: regievoering op facilitair hrm: W&S ict: dienstverlening SOC, schade/reparaties ict middelen ICT dienstverlening irt SOC is vooralsnog nog niet nodig/gewenst. Afhandelen van de schade en reparaties zijn van telefoons en laptops zijn nu bij de leverancier onder gebracht, en bij de vervanging van de telefoons en laptops zullen we deze afhandeling wederom bij de leverancier onderbrengen.	Optimaliseren	Verkenning	1 - Laag
3	Exoten: van beleid naar aanspreken	Bestuurlijk	aanspreken rijk & provincie op verantwoordelijkheid beperken inzet op plaagsoorten en bever (mn landelijke overleggen en beleid) Bevers: doorlopende ontheffing aanvragen (icm protocol) ipv per geval (zie a&m) gesprek voeren met Provincie over wanneer we overgaan tot ingrijpen probleembevers verbetering arboveiligheid gevoelig voor marketing levert geen financiële impact minder op exoten levert tijd op voor transitie-werk	Optimaliseren	On hold	1 - Laag

4	Slib verwerken van andere waterschappen	Bestuurlijk	SNB is op het moment ook bezig met de toekomst en werkt aan een nieuw businessplan voor de langere termijn. De verwerkingscapaciteit en ontwikkelingen bij de aandeelhouders wordt in de toekomst (te) krap. In het businessplan worden een aantal zaken uitgewerkt. Onder aanvoering van SNB en de 7 aandeelhouders zou een onderzoek gestart kunnen worden Onderstaand mijn suggestie vanuit WS DD naar SNB: Verwerken van onvergist slib van WSLB bij WSDD en WSAM. De opties in verlagen van slibhoeveelheden zit met name in verlagen van het aandeel onvergist slib. Limburg gaat in de toekomst naar 110.000 ton (onvergist) slib. Een investering van Limburg in een Efabriek kan wel 40.000 m3 nat slib ruimte bij SNB opleveren. In 10 jaar heeft Limburg dan al 40 miljoen verdiend door vermeden uitgaven naar SNB. Dus als Limburg gaat investeren dan is het capaciteitsprobleem opgelost. Er ontstaat dan eigenlijk ruimte bij SNB. Beetje wild idee. Maar de volgende gedachte lijn. De vrachtwagens van SNB rijden langs Tilburg en DenBosch. Stel dat WSDD en WS AM beide voor 40 weken 3 wagens extra zouden kunnen verwerken (afbraakrendement 50%). In mijn snelle berekeningen zouden we samen dan op ong 7.500 ton nat 3.600 m3 nat minder naar SnB brengen. Bovenstaande is zonder technische aanpassingen. In principe zit WSDommel vol in de sliblijn. De gasopwerking heeft bv nog wel ruimte. We kunnen wel aangeven dat we niet op zoek zijn naar het bijbouwen van een een totale extra lijnen (dan kun je net zo goed bij Limburg wat doen) . Maar op zoek naar kleinere aanpassingen binnen de bestaande lijnen die ruimte geven in verwerking. Ik weet niet helemaal met welke aantallen m3 de SNB blij van gaat worden. Misschien is het een gezamenlijk onderzoek waard waarbij we gaan onderzoeken Hoe kunnen we aanvoer naar SNB vanuit Limburg via andere aandeelhouders verlagen met bv. 15.000 m3. Dat vraagt 15.000 m3 extra verwerking bij WSDD en WSAAM.	Kans	On hold	1 - Laag

5	Capaciteit team klimaatrobuust anders inzetten	Bestuurlijk	2 fte inzetten vanuit team klimaat robuust tbv team transitie ruggen en flanken (manager projectbeheersing en ondersteuning). Gevolg: bevriezing huidige projectenlijst. Wel nog ruimte voor extern aangedragen (kleine) projecten.	Optimaliseren	Gerealiseerd	2 - Middel
6	Versneld naar onderhoudsvrije beken	Bestuurlijk	Inzet op de transformatie van het gebied naar klimaat robuuste beekdalen en het halen van de KRW-maatregelen, kan ervoor zorgen dat er op termijn minder onderhoud nodig is. Op de lange termijn kan dit een besparing opleveren.	Transformeren	Verkenning	**3 - Hoog**
7	0 lijn afvalwater gemeenten, hergebruik regenwater	Bestuurlijk	kan direct ingevoerd worden, kan ook een werkafspraak zijn	Kans	Verkenning	**3 - Hoog**
8	Netcongestie: verzwaren netwerk	Bestuurlijk	Oproep uit de branche en maatschappij om versnelling mogelijk te maken in de vergunningprocedures rondom kabels en leidingen. Versnelling vraagt om kijk op ons beleid, WSV en de wettelijke taak die je hebt vanuit de VTH-keten	Optimaliseren	On hold	1 - Laag
9	Vacature ruimte: realistisch programmeren naar capaciteit / impact	Bestuurlijk	vacatureruimte (is reeds in gang gezet) programmeren naar capaciteit/impact etc met name realistisch begroten in relatie verwachte werving . O.a bij goedkeuren begroting in november waarin kosten voor die vacature voor een geheel jaar zijn opgenomen voor deze vacatures. Bezetting vindt in meeste gevallen pas in tweede kwartaal plaats. Daarnaast is er een behoorlijke doorlooptijd bij herbezetting van vacatures. Bestuurlijk omdat we hiermee scherp aan de wind sturen, met kans op overschrijding op het p budget. Hiervoor graag een bestuurlijk akkoord	Optimaliseren	Verkenning	2 - Middel
10	Planning projecten in overeenkoms	Bestuurlijk		Optimaliseren	Uitvoering	2 - Middel

	tig met de beschikbare capaciteit					
11	Stoppen/anders met EVZ (sectorale opgaven, nvo's)	Bestuurlijk	Er is een notitie gemaakt met verschillende scenario's tbv 2028 /WBP6:	Optimaliseren	Voorbereiding	2 - Middel
12	Visie op beleid en sturing in de watertransitie	Bestuurlijk	Korte samenvatting De watertransitie vraagt om scherpere keuzes in hoe wij beleid maken, prioriteren en sturen. Door het beleidslandschap te ordenen via een beleidsportfolio, het werkproces binnen SBI te herinrichten en te werken volgens het STO-model, brengen we focus, samenhang en voorspelbaarheid aan. Dit maakt expliciet wat doorgaat, wat stopt en wat wordt geprioriteerd, verbetert de doorvertaling van strategie naar uitvoering en beperkt bestuurlijke ruis. Door sterker aan de voorkant te sturen en het aantal bestuurlijke behandelingen te beperken, ontstaat niet alleen meer helderheid richting gebied en partners, maar ook een substantiële efficiëntiewinst (orde-grootte 20–30% tijdsbesparing), die wordt ingezet voor uitvoering en systeemherstel. De combinatie van sturing maakt het realistisch dat per beleidsdossier substantieel minder tijd verloren gaat aan herhaling, ruis en ad-hoc bijsturing, waardoor per saldo een ordegrootte van 20–30% tijd vrijkomt voor uitvoering, gebied en systeemherstel.	Optimaliseren	Uitvoering	**3 - Hoog**

13	Het vet van alle RWZI's verwerken in de energiefabriek	Bestuurlijk	Is niet helemaal nieuw. In het verleden verwerkten we al het drijfvuil/vet van Tilburg al op Tilburg. De E-fabriek heeft die invoer gesloten. Om deze weer te openen is een ontwerp project nodig. Een ontwerp waarbij ook het vet van ander locaties kan worden verwerkt. Nu is het afval en kost het ons 2 ton per jaar om af te zetten. Na project oplevering maken we van vet groen gas (gaslijn heeft nog wel ruimte). Van afval naar grondstof.	Optimaliseren	On hold	1 - Laag
14	Zaakgerichter werken -> documenten op 1 plek	Organisatie/bedrijfsvoering	Dossierbehandeling vindt plaats vanuit dossier. Net zoals mailen. Voordeel; informatiehuishouding is op orde. 1 opslagplek voor documenten. Scheelt zoektocht bij Woo verzoeken.	Optimaliseren	Uitvoering	1 - Laag
15	Opnemen hoorzittingen ipv papieren uitwerkingen	Organisatie/bedrijfsvoering	Maak geen papieren verslagen maar neem de hoorzitting op met Teams en werk alleen uit als de rechtbank er om vraagt bij beroepszaken.	Anders	Verkenning	1 - Laag
16	Integrale besluitvorming ondersteunde tools	Organisatie/bedrijfsvoering	Integratie van systemen, unit4, ultimo, bic Geen schaduw IT op de diverse processen Eerste besparing voorzichtig ingeschoten doordat zaken niet dubbel ingevoerd hoeven te worden.	Optimaliseren	Uitvoering	1 - Laag
17	Kennis waterkering binnen WDD	Organisatie/bedrijfsvoering	Binnen WSDD is een kennisleemte om de technische beoordeling van activiteiten in/op en nabij keringen uit te voeren. Zowel bij de adviseurs als bij het WKC en VTH. Gaat ook om stabiliteitsberekeningen (Beheer?). Nu wordt voor vergunningaanvragen geleund op de kennis die bij Aa en Maas aanwezig is.	Optimaliseren	On hold	1 - Laag
18	Introductie adviesteam tbv bestuurlijke besluitvorming	Organisatie/bedrijfsvoering	Vorming vaste groep adviseurs (screening) Doel: kwaliteitsverbetering en integraal advies. tijd investeren aan de voorkant is tijdwinst aan de achterkant (minder repareren en minder vaak herschrijven van bestuursvoorstellen) Geen besparing in euro's en fte. Wel kwaliteitsverbetering.	Optimaliseren	Verkenning	2 - Middel

19	Centralisering ondersteunende activiteiten	Organisatie/bedrijfsvoering	Centraliseren bepaalde activiteiten irt meer sturing/afdwingbaarheid procesgang ipv ieder proces afzonderlijk inkopen, centraal inkopen (bv mokken, ict pakketten etc) Effect: vermindering work arounds kwaliteitsborging professionaliteit	Optimaliseren	Uitvoering	1 - Laag
20	Invoering assetmanagement WS	Organisatie/bedrijfsvoering	Door slimmer en effectiever assetmanagement te doen (peilregulerende kunstwerken, keringen e.d.).	Optimaliseren	Verkenning	2 - Middel
21	Anders omgaan met bemalingsadviezen	Organisatie/bedrijfsvoering	Anders omgaan met bemalingsadviezen. Kost nu veel tijd, impact gering? Nu wordt advies gevraagd over waterkwantiteit. Kan het oppervlaktewater de lozing aan. Welk onderscheid maken we? Wanneer advies en wanneer zelf afwegen? Kader is al gemaakt vanuit AW. Eindproduct: Processtappen Bij bemaling wordt ook gekeken naar waterkwaliteit. Standaard stoffenlijst is geen probleem. Andere stoffen moeten we toetsen maar past niet binnen E/I toets. Eindproduct: Afwegingskader	Anders	Verkenning	1 - Laag
22	Effectiever en efficiënter organiseren WK	Organisatie/bedrijfsvoering	Niet alles is een project, keuzes van organiseren realisme in de planning Beleid uit feiten minder of niet uit gevoel Geordend starten.	Optimaliseren	Uitvoering	2 - Middel

23	STO fasering bewuster toepassen	Organisatie/bedrijfsvoering		Optimaliseren	Uitvoering	2 - Middel
24	Realtime dashbording ipv maraps	Organisatie/bedrijfsvoering	Door goede Power BI's, dashboards en automatische rapportages op basis van AI zijn aparte JEV, Buraps en dergelijke niet meer nodig. Altijd actuele bestuursinformatie.	Optimaliseren	On hold	1 - Laag
25	1 PHO per bestuurder	Organisatie/bedrijfsvoering	Plan van aanpak in de maak. Implementatie na het zomerreces, met komst van nieuwe clustermanagers. gewenst effect: tijdwinst. maar nog niet concreet te maken in euro's/fte.	Optimaliseren	Gerealiseerd	0 - Geen
26	Toetsingskader vergunningen herijken	Bestuurlijk	Het huidige beleid is verouderd en nog niet goed toegespitst op deze onderwerpen. Ook is de bruidschat nog niet op maat gemaakt. Denk aan toetsing activiteiten in en nabij een KRW-water. Concreet voorbeeld stel bestuurlijk het Toetsingskader Waterkwaliteit Regionale wateren vast.	Optimaliseren	Voorbereiding	2 - Middel
27	Inperken extra gebiedstafels	Bestuurlijk	Aansluiten bij gebiedstafels, lopende initiatieven, projecten. Geen losse gebiedstafels waar we geen opgaven hebben.	Optimaliseren	Gerealiseerd	**3 - Hoog**

28	Actualisering directe lozingen	Bestuurlijk	Actualiseren gaat over van project naar regulier werk. Zoals we het nu aanpakken bereiken we niet de kwaliteit die we nastreven. Dit vraagt om ander beleid. We trekken nu lering uit Nyrstar en Rendac en zien daarin een complexiteit en omissie in wet en regelgeving waardoor het herzien van de vergunning niet leidt tot de gewenste doelstellingen. Het is noodzaak te zoeken naar andere manieren om te komen tot een verbetering van de waterkwaliteit. Vergunningen alleen is niet het juiste spoor. Invoeren leges, (kosten inhuur directe lozing) aanscherping wet- en regelgeving en beleid kunnen het accent verleggen van een bevoegd gezag die actief aan de slag moet naar de lozer die actief aan de slag moet om hun recht op bedrijfsvoering (lees lozing) te behouden.	Anders	Verkenning	**3 - Hoog**

29	Agents copilot inzetten ipv klinkende taal	Organisatie/bedrijfsvoering	meenemen in applicatierationalisatie Inrichten pilot vaste schrijfagent binnen Copilot. Op basis daarvan besluitvorming over doorontwikkeling en licenties. Meerdere doelen: * Niet alleen B1, maar: B1-taalniveau (begrijpelijk, actief, korte zinnen); * Piramidaal schrijven: eerst de kern, daarna achtergrondinformatie;\ * Dommel tone of voice (je-vorm, nuchter, helder, mensgericht); * Schrijfafspraken en huisstijl; Gebruik van vaktermen (wel/niet uitleggen); * De agent beoordeelt en herschrijft direct in één flow, terwijl de medewerker schrijft. Meerwaarde: * Gemak van het herschrijven geeft een hogere kans op gebruik. * Consistente teksten die inhoudelijk én qua stijl aansluiten bij De Dommel. * Mogelijke kostenbesparing door heroverweging van licenties voor Klinkende Taal. * Sluit aan bij bredere inzet van Copilot als kwaliteitsinstrument. E.e.a. afhankelijk van team dat agents in Copilot kan bouwen (verwachting is dat dit de komende maanden nog niet gaat lukken, willen we het sneller dan zullen we daar expertise voor in moeten huren).	Minder / stoppen	Verkenning	1 - Laag
30	Processecretariaat clusteren per clustermanager en cluster	Organisatie/bedrijfsvoering	Processecretariaat onder de clustermanagers positioneren per cluster; ivm pensionering, deze formatie niet opnieuw invullen, maar samenvoegen met de managementassistentes.	Optimaliseren	Gerealiseerd	0 - Geen

31	Inzet AI voor juridische besluitvorming	Organisatie/bedrijfsvoering	Ontwikkel/maak gebruik van juridische beslisbomen bij verzoeken en/of aanvragen. Versnelt doorlooptijd. en levert fte op die voor ander werk kan worden ingezet.	Anders	Verkenning	1 - Laag
32	Zuivering Hapert in stand houden (ruimte tbv toekomstig besluit)	Bestuurlijk	De rwzi is op aantal onderdelen aan vervanging toe, om de primaire doelen te kunnen blijven halen. Op het moment van vervangen is er altijd de vraag: moet het groter of anders. Die antwoorden kunnen alleen komen als gebiedontwikkelingen in de omgeving ofwel de watertransitie helder zijn. Om dit moment zijn die nog niet helemaal helder. Om voldoende tijd aan gebiedsontwikkellingen en transitie te geven en niet nu aanpassingen te doen die ontwikkelingen in de weg zouden kunnen staan. Rwzi wel renoveren enkel op de onderdelen die noodzakelijk zijn voor primaire doelstellingen, zodanig dat de installatie 10 jaar door kan.	Optimaliseren	Verkenning	0 - Geen
33	Inrichten verkeerstoren	Organisatie/bedrijfsvoering	Stoppen met verschillende systemen en portalen. SCADA/Hoofdpost systeem van waterketen en watersysteem integreren om beheer op de applicatie te uniformeren en standaardiseren. Levert op dat er uniform applicatiebeheer komt waardoor we niet meer in hoeven te huren. tevens besparing op licentiekosten omdat we naar 1 systeem gaan.	Optimaliseren	On hold	1 - Laag
34	BIM 3D, circulair paspoort	Organisatie/bedrijfsvoering	Het betreft een organisatiebrede ontwikkeling. Deze dienen we op te pakken met technische informatievoorziening. Daarover zijn als gesprekken gevoerd met Riny van Deursen. Binnen hun prioriteitenlijst staat deze (volgens mij) pas in 2027 ingepland. Wij volgen de ontwikkelingen via HEEL en landelijk bij andere waterschappen.	Anders	Verkenning	2 - Middel
35	Heffingen obv te lozen stoffen	Bestuurlijk		Anders	Verkenning	2 - Middel

36	Watertoets kleine plannen afschaffen	Bestuurlijk	Plannen waar we weinig effect kunnen sorteren niet meer doen. Staat wel op gespannen voet met de dienstverlening en de bestuurlijke afspraken over de watertoets/weging vh waterbelang. Verschuiving	Minder / stoppen	Uitvoering	1 - Laag
37	Staffel schadeclaims invoeren	Bestuurlijk	Tot vastgesteld bedrag onderzoeken we schadeverzoeken niet, maar kennen we direct de schade toe. Verhoging eigen risico schadevergoeding naar 50.000 vraagt meer fte afhandeling eigen claims verlaagt verzekeringspremie	Anders	Verkenning	2 - Middel
38	Van adhoc naar prestatiegericht	Bestuurlijk	Kom tot een informatieprotocol dat dmv pdca wordt geborgd cq sturingsmogelijkheden ontwikkeling van een adhocratie naar prestatieregerichte cultuur organiseren van tegenwicht	Optimaliseren	Verkenning	2 - Middel
39	Stoppen met aanpak overstorten	Bestuurlijk	Stoppen met verschillende systemen en portalen. SCADA/Hoofdpost systeem van waterketen en watersysteem integreren om beheer op de applicatie te uniformeren en standaardiseren. Levert op dat er uniform applicatiebeheer komt waardoor we niet meer in hoeven te huren. tevens besparing op licentiekosten omdat we naar 1 systeem gaan.	Optimaliseren	Gerealiseerd	1 - Laag

40	No regret investeringen RWZI's	Bestuurlijk	Zuivering Hapert minimaal instandhouden, alleen renoveren zodat we naaar de toekomst ruimte houden om maximaal in te spelen op de watertransitie. Zit wel al in voorbereiding / ontwerpfase Let op: hier is wel ozonatie als maatregel genomen, dus goede effluentkwaliteit, voor >15j. Dus is het logisch hier minimaal te renoveren? Wellicht is de keuze voor Soerendonk logischer. Maar ook die ligt bovenstrooms dus juist ook effluenthergebruik gewenst en ook als locatie wenselijk op langere termijn? Moet uit uitwerking Visie Schoon en gezond water - vraag en aanbond van water in ons gebied - volgen wat de passende locaties voor zuivering zijn en wat de bijbehorende transportinfra is.	Optimaliseren	Verkenning	1 - Laag

41	Stoppen met wandelroutes /fietsroutes	Bestuurlijk	Wandel- en fietsroutes en de kaart ‘Mooie plekjes’ zijn 15–20 jaar geleden ontwikkeld onder de noemer Mooi water. In het huidige beleid (o.a. WBP en beleid communicatie) worden recreatie en recreatieve routes echter niet benoemd als doel of middel. Daarmee ontbreekt een expliciete bestuurlijke en beleidsmatige basis voor dit thema. Daarbij is het gebruik beperkt en opbrengst niet aantoonbaar. En zijn de kosten van productie relatief hoog. Uit de gebruiksstatistieken van de website blijkt dat wandel- en fietsroutes een beperkt bereik hebben en nauwelijks functioneren als instappunt naar andere waterschapsthema’s. De veronderstelde bijdrage aan zichtbaarheid en betrokkenheid is daarmee vooral indirect en niet aantoonbaar. Kosten zitten vooral in ontwikkeling, herziening en onderhoud (vormgeving, fotografie, drukwerk). We behouden goed bezochte, informerende pagina’s online over bijvoorbeeld varen en vissen. Deze passen bij onze rol als beheerder, vragen relatief weinig onderhoud en blijven bijdragen aan toegankelijke informatievoorziening over het gebruik van water en omgeving.	Optimaliseren	Verkenning	0 - Geen
42	Stoppen met open dagen en sommige sociale activiteiten	Bestuurlijk	Sociale activiteiten beter op elkaar afstemmen en in structureel programma aanbieden (Denk aan Dommeldag, kerstviering, hap-stap, nieuwjaarsbijeenkomst en dergelijke. Insteek is om kosten-bewuster te werken (integraal bezien). En om collega's daarnaast bewust te maken dat we werken vanuit goed werkgeverschap en bouwen aan #teamDommel. Koppelkans: Zondag Waterdag (nog uit te werken)	Anders	Verkenning	2 - Middel

43	Tilburg Oost, Moerenburg: water terug naar de stad	Bestuurlijk	Decentrale proeftuin, overbelasting Tilburg Noord verminderen. Water terug naar de stad. Het laten zien van de hergebruik, circulair water. Gea heeft toegevoegd: lozing bij T-O een andere Leij is dan T-N de zandleij. Onderzoek zijn er voor of nadelen voor het oppervlakte water bij lozingspunt/hydraulische veranderingen. We zijn eigenaar van de gronden. Past heel goed in toekomstige gebiedsontwikkelingen. Nieuwe zuiveringstechnieken, decentraal zuiveren etc. Een relatie met transformatie kans die opgevoerd is als decentrale proeftuin. Plannen voor leisure kunnen transformatie moeilijker maken. Besparing	Anders	Verkenning	2 - Middel
44	Stoppen met Brabantbrede Waterschaps verordening	Bestuurlijk	de 3 brabantse waterschappen zijn verschillend en hebben daardoor andere behoefte op inhoud van de WSV. Consensus krijgen kost veel tijd en daarmee geld.	Minder / stoppen	On hold	**3 - Hoog**
45	Stoppen met uitbreiding wagenpark	Organisatie/bedrijfsvoering	Wagenpark breidt gemiddeld uit met 4 voertuigen per jaar. kosten per voertuig gemiddeld 15 k per jaar. Ander/efficiënter gebruik (bv meer collectief dan individueel) lijkt mogelijk maar vraagt andere keuze die niet gemaakt worden als er geen duidelijke grens gesteld wordt. Vanuit wagenparkbeheer wordt zeer kritisch gekeken/geadviseerd, maar invloed op de aanpassing van werkwijzen binnen de andere processen is er niet (of zeer beperkt). 60.000 per jaar minder, in 5 jaar tot 300.000	Optimaliseren	Verkenning	0 - Geen

46	Minder vergunning plichtig maken	Bestuurlijk	Minder vergunningen is afhankelijk van de regels die wij stellen. Vanuit Vergunningen kunnen wij wel beginnen met het in beeld brengen van die vergunningen waarvan wij het belang niet of minder van inzien. Vergunningen die wij moeten verlenen vanwege de geldende regels en niet vanuit onze doelstellingen. Enkele voorbeelden zijn: Vrijstellingen in bebouwd gebied waar ruimte schaars is en wij wellicht anders willen omgaan met beschermingszones Meer werkzaamheden laten vallen onder algemene regels Aanpassen van grenswaarden waarbinnen vergunning nodig is. Denk aan afstanden tot watergang, diepte van grondwater, versoepelen van normeringen. Vergunningen kan input leveren vanuit de uitvoering.	Minder / stoppen	Verkenning	1 - Laag
47	Applicatierationalisatie	Organisatie/bedrijfsvoering		Optimaliseren	Uitvoering	0 - Geen
48	Investeringen nog realistischer programmeren	Organisatie/bedrijfsvoering	Gemiddeld genomen	Optimaliseren	Uitvoering	2 - Middel
49	Inzet IA agents i.p.v. invulling vacature ruimte	Bestuurlijk	We gaan bij elke vacature nadenken of hetzelfde werk niet ook gedaan kan worden door een AI agent	Transformeren	Uitvoering	1 - Laag
50	Schadedrempels invoeren	Bestuurlijk		Optimaliseren	Verkenning	1 - Laag
51	Stoppen Evenementen monitoring	Bestuurlijk	Stoppen met monitoring aantal evenementen, is voor initiatiefnemer	Minder / stoppen	Uitvoering	1 - Laag
52	Stoppen met plaatsen blauwalgborden	Bestuurlijk	Is taak gemeente. Andere waterschappen doen dit ook niet.	Minder / stoppen	Uitvoering	1 - Laag

53	Omvorming beheer koppen en actieve aanpak flanken met pilots (water vasthouden via een nieuwe aanpak voor ruggen en flanken)	Bestuurlijk	VJN	Transformeren	Gerealiseerd	**3 - Hoog**
54	Versterken gebiedsgerichte aanpak via GGA-processen en focus op gebieden met de meeste impact.	Bestuurlijk	VJN	Optimaliseren	Uitvoering	**3 - Hoog**
55	Actieve grondstrategie met onder meer herwaardering van gronden.	Bestuurlijk	VJN	Transformeren	Uitvoering	1 - Laag
56	Verkennen van een transitiefonds voor particulieren en ondernemers.	Bestuurlijk	VJN	Transformeren	Verkenning	1 - Laag
57	Vaststelling nieuw	Bestuurlijk	VJN	Transformeren	Verkenning	2 - Middel

	beregeningsbeleid gericht op vermindering van grondwateronttrekkingen.					
58	Uitlijnen van Deltaprogramma's met Rijksprioriteiten en Rijksmiddelen.	Bestuurlijk	VJN	Optimaliseren	Uitvoering	2 - Middel
59	Risicobeheersing nadeelcompensatie bij maatregelen in de watertransitie.	Bestuurlijk	VJN	Optimaliseren	Verkenning	**3 - Hoog**
60	Anders omgaan met maaisel, inclusief afvoer en compostering.	Bestuurlijk	VJN	Anders	Verkenning	1 - Laag
61	Investeren in de stad, waaronder klimaatadaptief bouwen en positionering van het waterbelang.	Bestuurlijk	VJN	Anders	Uitvoering	2 - Middel
62	Doorvertaling Visie op	Bestuurlijk	VJN	Transformeren	Verkenning	**3 - Hoog**

	Schoon Water met nieuwe leidende principes.					
63	Transitie-aanpak Zandleij.	Bestuurlijk	VJN	Transformeren	Uitvoering	2 - Middel
64	Effluentherge bruik als bron voor grondwatera anvulling.	Bestuurlijk	VJN	Transformeren	Uitvoering	2 - Middel
65	Strategische beïnvloeding lozingen (industrie, grens en diffuse bronnen).	Bestuurlijk	VJN	Transformeren	Verkenning	**3 - Hoog**
66	Strategische beïnvloeding hoeveelheid en samenstelling van lozingen in de waterketen.	Bestuurlijk	VJN	Transformeren	Verkenning	**3 - Hoog**
67	Plan van aanpak riooloverstort en.	Bestuurlijk	VJN	Optimaliseren	On hold	1 - Laag
68	Transitie-aanpak waterkwalitei t Dommeldal	Bestuurlijk	VJN	Kans	Verkenning	**3 - Hoog**

Crowe | Accountants & Advies

Vooruitgang begint met het kiezen van de juiste partner.

Partner in progress

Notitie beleidsbegroting Waterschap De Dommel

7 oktober 2026

1. Aanleiding

Waterschap De Dommel (hierna WDD) staat voor de vraag hoe het structurele verschil tussen de prognoses in de Jaareindeverwachting (hierna JEV-2) en de uiteindelijke realisatie in de jaarrekening kunnen worden vertaald naar een betere beleidsbegroting en JEV-2, zodat de sturingsmogelijkheden worden vergroot en beleidsafspraken beter kunnen worden onderbouwd.

In het kader van deze vraag heeft WDD Crowe Nederland gevraagd de mogelijkheden te verkennen om de voorspelbaarheid van zowel de JEV-2 als de beleidsbegroting te verbeteren.

De aard van de werkzaamheden en de opdracht brengen met zich mee dat op de in dit rapport opgenomen beschrijvingen en cijfermateriaal door ons geen accountantscontrole is toegepast en dat tevens geen beoordelingsopdracht is uitgevoerd.

2. Situatiebeschrijving beleidsbegroting 2024 vanuit informatie WDD

Doorrekening van de verwachte onderrealisatie

Uit het memo "Kostenontwikkeling (2024) en de beleidsbegroting" (juni 2023) bleek enkele jaren geleden dat de jaarrekening structureel circa 4% gunstiger uitvalt dan in de JEV-2 wordt geraamd. De realisatie in de jaarrekening bleef daarmee jaarlijks achter bij de verwachtingen uit de JEV-2, waarbij het verschil gemiddeld circa 4% bedroeg en vervolgens aan de reserves werd toegevoegd.

Volgens WDD kan dit verschil voor een belangrijk deel worden verklaard door externe factoren, zoals ontwikkelingen op de leveranciers- en arbeidsmarkt en wijzigingen in beleid en regelgeving, waarop slechts beperkt invloed kan worden uitgeoefend. Daarnaast werd verwacht dat deze situatie zich ook in de toekomst zou blijven voordoen, mede als gevolg van de keuze om extern gericht te opereren en ruimte te bieden voor participatie. Omdat vooraf niet kan worden vastgesteld welke projecten of processen hierdoor vertraging zullen ondervinden, werd ervan uitgegaan dat de realisatiegraad structureel onder de 100% zou blijven.

Vanaf de Beleidsbegroting 2024 is met deze risico's rekening gehouden door een onderscheid aan te brengen tussen de programmering enerzijds en de benodigde belastingopbrengsten anderzijds. Om het structurele verschil te verwerken, is besloten 4% minder exploitatielasten mee te nemen in de berekening van de benodigde belastingopbrengsten en de tariefstelling. Hierdoor kwam de stijging van de belastingopbrengsten voor 2024 uit op 10,3% ten opzichte van de verwachte belastingopbrengsten 2023 op basis van Burap 2023-2. Hiermee bleef WDD binnen de kaders van het Bestuursprogramma.

Ook de jaarrekening 2025 laat opnieuw een vergelijkbaar beeld zien, waarbij het positieve verschil zelfs groter is dan in voorgaande jaren.

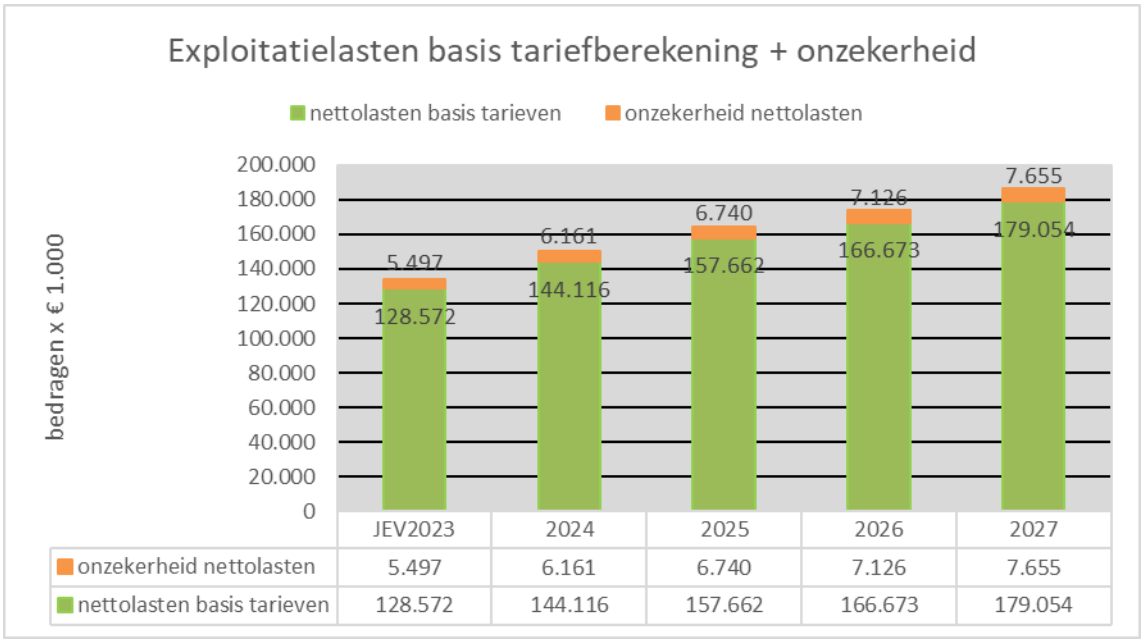
Verwerking in de tariefstelling en belastingopbrengsten

In het memo "Kostenontwikkeling en tariefontwikkeling 2024-2027 – juni 2023" is de conclusie getrokken dat de werkelijke realisatie van de nettolasten naar verwachting ook in de komende jaren structureel lager zal uitvallen dan begroot. Uitgaande van een verschil van ruim 4% zou dit betekenen dat de nettolasten in 2023 circa € 5,5 miljoen lager uitkomen dan begroot. Dit verschil neemt volgens de meerjarige raming toe tot ongeveer € 7,6 miljoen in 2027 en circa € 8,8 miljoen in 2030.

Om rekening te houden met de onzekerheid in de realisatie van de exploitatiebegroting, onder meer als gevolg van achterblijvende investeringsuitgaven, is ervoor gekozen om voor de tariefberekening uit te gaan van een realisatiegraad van circa 96%. Hiermee wordt voorkomen dat meer belastingopbrengsten worden geraamd en geheven dan noodzakelijk.

In de Beleidsbegroting 2024 is dit vertaald door een onderscheid aan te brengen tussen de programmering en de benodigde belastingopbrengsten. Daarbij is 4% van de exploitatielasten buiten beschouwing gelaten bij de berekening van de benodigde belastingopbrengsten en de tariefstelling.

Als gevolg hiervan stijgen de belastingopbrengsten in de periode 2024-2027 gemiddeld met ongeveer 7,5% per jaar en blijft de stijging van de belastingopbrengsten voor 2024 beperkt tot 10,3% ten opzichte van de verwachte belastingopbrengsten 2023 op basis van Burap 2023-2. Hiermee blijven de belastingopbrengsten binnen de kaders van het Bestuursprogramma.

3. Analyse Crowe

Vraagstelling

Bovenstaande situatie laat zien dat de realisatie structureel gunstiger uitvalt dan de laatste prognose in de JEV-2. Om te voorkomen dat onnodig te hoge tarieven in rekening worden gebracht, waardoor alleen maar reservevorming ontstaat, is de 4% korting bij het opstellen van de begroting voorgesteld. Zowel in het memo kostenontwikkeling als in het advies bij de beleidsbegroting 2024 wordt deze maatregel niet gepresenteerd als een taakstelling, maar als een manier om tot een realistisch belastingtarief te komen.

De vraag is daarom **niet** hoe de verlaging van de belastingtarieven met 4% moet worden vertaald naar een taakstelling of taakstellende budgetten, maar hoe zowel de begroting als de tussentijdse prognoses realistischer kunnen worden opgesteld. Uit de hiervoor aangehaalde stukken blijkt namelijk niet dat het bestuur de belastingtarieven op zichzelf als te hoog beschouwt, maar dat deze niet in verhouding staan tot de jaarlijks terugkerende overschotten.

De vraag is naar onze mening als volgt:

- Hoe kan de JEV-2 zodanig verbeterd worden, zodat deze een zo realistisch mogelijke inschatting van het resultaat vóór reservemutaties geeft en het verschil met de jaarrekening wordt geminimaliseerd.
- In de tweede plaats dient de beleidsbegroting zodanig te worden opgesteld dat deze een realistisch beeld van de kosten geeft, zodat inwoners en bedrijven een (realistisch) tarief betalen dat aansluit bij de daadwerkelijk te verwachten lasten.

Oplossingsrichtingen

- **Huidige methodiek handhaven**

Door de toenemende complexiteit waarin WDD opereert, is het te tijdrovend om per project, per afdeling, per cluster of per functie exact te achterhalen waardoor er afwijkingen binnen de programma's en budgetten bestaan waardoor structureel een beter resultaat van circa 4% wordt gerealiseerd. Door de tariefbepaling hierop te baseren wordt geborgd dat een kostendekkend tarief wordt geheven door het waterschap.

Voordelen

- Niemand hoeft te veranderen of extra verantwoording af te leggen. Hierdoor ontstaat geen onrust in de organisatie en kan WDD zich focussen op de zaken die er werkelijk toe doen.
- WDD behoudt ruimte en vrijheid om extra uitgaven te doen in het kader van de doelstelling zonder een begrotingswijziging aan te hoeven vragen.

Nadelen

- Goedkeuring van de beleidsbegroting en/of meerjarenbegroting kan problemen opleveren bij de toezichthouder. De onderbouwing van de 4% verlaging van de kosten is immers alleen gebaseerd op ervaringscijfers
- WDD behoudt te veel ruimte en vrijheid om extra uitgaven te doen, omdat structureel ruimte bestaat. Hierbij kan de vraag gesteld worden of er wel doelmatig gehandeld wordt.
- Het management kan hierdoor gedurende het jaar lastig bijsturen. Het is immers duidelijk niet aan welke knoppen precies moet worden gedraaid, omdat te veel ruimte bestaat op diverse plekken in de begroting.

- **<u>Topdown bepalen op welke kosten- en opbrengstensoorten de meeste verschillen optreden tussen jaarrekening en JEV-2</u>**

Voer een cijferbeoordeling uit waarbij op kostensoortniveau (eventueel verder gespecificeerd naar programmaniveau) de belangrijkste afwijkingen over de jaren heen worden gesignaleerd tussen jaarrekening, JEV-2 én Burap-2. Pas vervolgens de gemiddelde afwijkingen over de jaren heen toe per kostensoort in de nieuwe begrotingen en JEV'en.
Bij project gestuurde overheidsorganisaties blijkt regelmatig dat de prognoses voor de laatste vier maanden van het jaar te positief zijn. Dit kan enerzijds samenhangen met het onvoldoende onderkennen van welke factoren nog beïnvloedbaar zijn en op welke termijn bijsturing nog mogelijk is. Anderzijds lijken de begrippen *structureel* en *incidenteel* niet altijd op de juiste wijze te worden toegepast. Voorbeelden hiervan zijn:

- Aanbestedingen die in het najaar worden afgerond, leiden zelden nog tot lasten in het boekjaar.
- Diverse activiteiten zijn afhankelijk van het weer (bijvoorbeeld maaien, baggeren e.d.). Laat duidelijk in de JEV zien welke kostensoorten hiervan afhankelijk zijn en welk effect dit heeft op de verwachte realisatie.
- Activiteiten die van interne besluitvorming in het najaar afhankelijk zijn, leiden zelden nog tot materiële lasten in het najaar.
- Activiteiten die van externe besluitvorming in het najaar afhankelijk zijn, leiden eigenlijk nooit tot lasten in het najaar.

Hier speelt vermoedelijk het idee een rol dat enerzijds het scherper bijstellen van je eigen budget ertoe leidt dat je de volgende jaren ook een lager budget krijgt te besteden en anderzijds een vorm van angst wat er gebeurt op moment dat je einde van het jaar toch een overschrijding van de lasten (= onrechtmatig!) realiseert. Dit gevoel hangt enerzijds samen met de cultuur van overheidsorganisaties in het algemeen en WDD in het bijzonder, maar ook de wijze waarop begrotingen tot stand komen. Blijkbaar heeft het onderschrijden van lasten weinig tot geen gevolgen voor budgethouders, terwijl een overschrijding dat wel heeft. Daarnaast bestaat in ieder geval het idee dat begrotingen worden afgeleid van bijstellingen en /of realisaties en niet jaarlijks worden opgebouwd vanuit de primaire behoeften en doelen van WDD.
Omdat bovenstaande naar ons idee ook een rol speelt bij het opstellen van de beleidsbegroting, voorjaarsnota en meerjarenbegroting, wordt het volgende geadviseerd:

- Onderzoek of onder de budgethouders/medewerkers van WDD de gedachte bestaat dat overschrijdingen leiden tot consequenties voor medewerkers, waardoor ze het gedrag vertonen van overschatting (realisatie van lasten) enerzijds en anderzijds zeer voorzichtig zijn (teruggeven van budget).
- Onderzoek wat de basis is van de totstandkoming van de meerjarenbegroting, beleidsbegroting, voorjaarsnota en JEV. Is dat op basis van begrotingen voorgaande jaren, is dat op basis van laatste realisatie of is dat op basis van nieuwe beleidsvoornemen/te behalen doelen/ lopende projecten?

- **<u>Topdown bepalen op welke kostensoorten en opbrengstensoorten de meeste verschillen optreden tussen jaarrekening en beleidsbegroting</u>**

Voer een cijferbeoordeling uit waarbij op kostensoortniveau (eventueel verder gespecificeerd naar programmaniveau) de belangrijkste afwijkingen over de jaren heen worden gesignaleerd tussen de jaarrekening en de beleidsbegroting. Pas vervolgens de gemiddelde afwijkingen over de jaren heen toe per kostensoort in de beleidsbegroting.
Bij zowel waterschappen, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen blijkt regelmatig dat de initiële jaarbegroting afgeleid wordt van de meerjarenbegroting. De uitgangspunten van de meerjarenbegroting verschillen echter vaak van die van de buraps, omdat deze vanuit een ander perspectief worden opgesteld. Daardoor wordt niet dezelfde basis gehanteerd: de meerjarenbegroting bouwt voort op de begroting, terwijl de buraps aansluiten bij de meest recente realisatie. Afwijkingen zijn vaak te vinden op de volgende posten:

- Kapitaalslasten
- Activering eigen uren
- Budgetten inhuur-personeel
- Onderhoudslasten
- ICT-lasten
- Stimuleringsregelingen (uitnutting)
- Posten onvoorzien (in exploitatie)

<u>Voordelen (2) en (3)</u>

- Door gerichtere analyse is de onderbouwing voor de toezichthouder waarschijnlijk afdoende.
- Resultaatanalyse in de jaarrekening laat een beter beeld zien.
- Door de outputgerichte benadering blijft de belasting voor de organisatie beperkt. Het initiatief voor de invoering kan bij de afdeling Planning & Control worden belegd.

<u>Nadelen (2) en (3)</u>

- Deze benadering is te grof om afdelingen/verantwoordelijken/processen te stimuleren dan wel scherper te laten begroten. Ofwel, gedrag zal door deze 2 methoden niet veranderen
- De nadelen onder optie 1 worden slechts ten dele weggenomen. Er zal ruimte in de begroting blijven bestaan die mogelijk onopgemerkt blijft.
- Door een topdown benadering worden budgethouders onvoldoende meegenomen in de problematiek en worden geen eigenaar van de oplossing.

- **<u>Bottom-up bepalen van budgetten en geen afwijkingen meer accepteren tussen JEV-2 en jaarrekening</u>**

a) Analyseer op kostensoort en budgetniveau waar de verschillen de afgelopen 5 jaren zijn ontstaan. Dit maakt inzichtelijk of zich binnen specifieke onderwerpen, clusters of kostensoorten structurele overschotten voordoen. Wellicht zijn er oorzaken te benoemen die een directe oorzaak kunnen opleveren.

b) Ga na waarom men zich in algemene zin een bepaalde ruimte in de begroting/ budgetten permitteert:
   a. Ligt het aan het type mens bij een overheidslichaam in algemene zin of specifiek bij WDD?
   b. Ligt het aan de cultuur?
      - Is men bang om fouten te maken?
      - Worden overschrijdingen afgestraft?
      - Invoering rechtmatigheid versterkt dit gevoel misschien?
      - Risicomijdende cultuur?
   c. Staat het bestuur bewust c.q. onbewust op afstand en wil het ambtelijk apparaat zo min mogelijk terug naar het bestuur.
   d. Is het clustermanagement hiervoor een oplossing?
   e. Et cetera.

c) Zit er te veel voorzichtigheid (posten onvoorzien) op te laag niveau in de begroting en moet dit niet op een hoger niveau ingebouwd worden (bijvoorbeeld programmaniveau).

d) Onderzoek het bijstellingsproces en ga na of dit wel met voldoende aandacht wordt Doorlopen:
   - Wie zijn erbij betrokken (is met name uitvoering voldoende hierin meegenomen).
   - Welke uitgangspunten is dit op gebaseerd.
   - Onderscheid structureel versus incidenteel (incidenteel is onzekerheidsfactor groter).
   - Afhankelijkheden in kaart brengen.

e) Onderzoek doorlooptijden in de processen. Dit wordt vaak schromelijk onderschat waardoor schattingen worden overschat, bijvoorbeeld:
   - Van inkoopinitiatief tot bestelling.
   - Besluitvorming.
   - Vergunningverlening.
   - Bezwaren.
   - Grondverwerving.
   - Ontwerpprocessen.

f) Analyseer het proces van de beleidsbegroting en vergelijk deze met het bijstellingsproces bij een burap:
   - Zijn dezelfde mensen daarbij betrokken?
   - Worden van dezelfde gegevensbronnen gebruik gemaakt?
   - Welke operationele en financiële indicatoren worden gebruikt?

4. Begroting 2027

Op basis van de ontvangen informatie hebben wij begrepen dat voor de begroting 2027 de netto-lastencorrectie van 4% is doorvertaald op basis van een analyse van de afwijkingen uit voorgaande jaren op procesniveau. Dit vormt een eerste goede stap.

Geadviseerd wordt om de 4%-norm, en de onderliggende analyse, uitsluitend toe te passen bij de bepaling van de belastingtarieven. Voor het ramen van de lasten ligt de nadruk op het realiseren van een zo realistisch mogelijke begroting. Daarbij zal niet alleen een aangepaste werkwijze nodig zijn, maar ook een verandering in de wijze waarop binnen de organisatie naar begroten en ramen wordt gekeken.

5. Advies

Gelet op de aard van de vraagstelling en de wens om de voorspelbaarheid van zowel de JEV-2 als de beleidsbegroting te verbeteren, lijkt een aanpak waarbij de belangrijkste verschillen tussen begroting, prognoses en realisatie systematisch worden geanalyseerd op kostensoort- en procesniveau op dit moment het meest passend. Deze benadering levert relatief snel inzicht op, vraagt beperkt extra inspanning van WDD en biedt een beter onderbouwde basis voor zowel de tariefstelling als de sturing gedurende het jaar.

Tegelijkertijd zal een structurele verbetering van de kwaliteit van prognoses en begrotingen niet uitsluitend kunnen worden bereikt met aanvullende analyses. Uit de bevindingen komt naar voren dat ook factoren als risicoperceptie, de omgang met budgetoverschrijdingen, de toepassing van structurele en incidentele effecten en de wijze waarop begrotingen tot stand komen van invloed kunnen zijn op het huidige begrotings- en prognosegedrag.

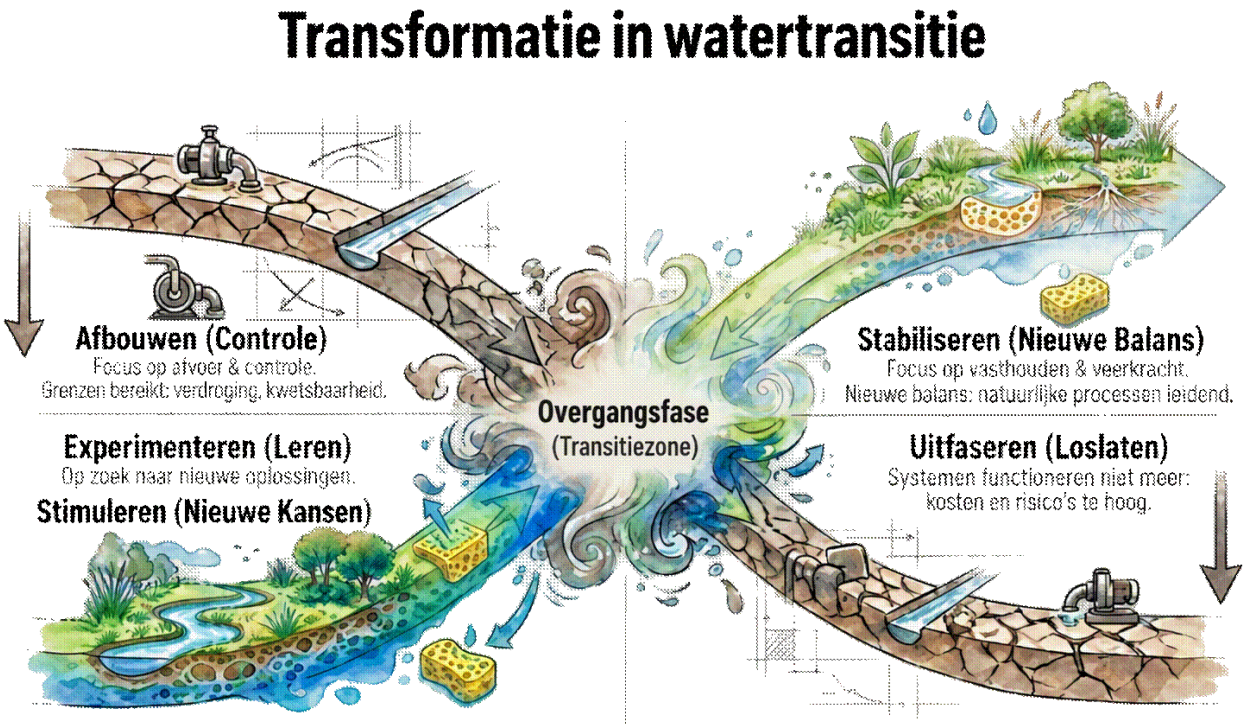
Om die reden verdient het aanbeveling om de keuze voor een methodiek te combineren met aandacht voor de onderliggende cultuur en werkwijzen binnen de organisatie. Uiteindelijk is het aan WDD om hierin een afweging te maken tussen uitvoerbaarheid, gewenste nauwkeurigheid en de mate waarin een verandering in gedrag en eigenaarschap wordt nagestreefd. Een combinatie van een meer datagedreven analyse en een geleidelijke ontwikkeling van de begrotingscultuur lijkt daarbij de meeste kans te bieden op een duurzaam resultaat.

Begroting 2027

Koersvast voorwaarts met de watertransitie

Doorvertaling naar prioriteiten, maatregelen en middelen

Nadere toelichting

Waterschap De Dommel

25 november 2026

BEGROTING 2027: nadere toelichting

Dit document is een nadere toelichting op de Begroting 2027 en geeft inzicht in de maatschappelijke impact, resultaten en middelen van de voorgenomen activiteiten in 2027. Daarnaast zijn 2 bijlagen toegevoegd: de bijlage KRW-inrichtingsopgave en de lijst van gebruikte afkortingen.

De bijlage KRW-inrichtingsopgave is opgenomen om het AB inzicht te geven in de voortgang van de ambitie in de periode 2028-2033 (cf besluit AB 1 juli 2026 en de deadline van 2027). De bijlage geeft inzicht in de meerjarige programmering, de verwachte realisatie en de voortgang van de belangrijkste KRW-opgaven.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 3
1. Inleiding 4
2. Doelen WBP5 6
2.1 Voldoende Water 7
2.2 Droge Voeten 7
2.3 Schoon Water 7
3. Watersysteem voor de toekomst 8
3.1 Stimuleren 8
3.2 Faciliteren 8
3.3 Reguleren 9
3.4 Realiseren 10
3.5 Beheren 12
3.6 Vastgestelde koers 2027-2032; Transformatief 13
4. Waterketen van de toekomst 16
4.1 Assetmanagement 16
4.2 Grote investeringsopgave 16
4.3 Medicijnresten en nieuwe stoffen 17
4.4 Overstorten 18
4.5 Nul-lijn Afvalwatertransport - Taskforce 18
4.6 Vastgestelde koers 2027-2032; Transformatief 19
5. Bestuur en Bedrijfsvoering 24
5.1 Bestuurlijke continuïteit 24
5.2 Basis op orde - Taskforce 25
5.3 Weerbaarheid van de organisatie 25
5.4 Informatievoorziening en digitale transformatie 28
5.5 Strategische beïnvloeding en communicatie 33
Bijlage 1 KRW programmering meerjarig 35
Bijlage 2 Lijst van gebruikte afkortingen 37

1. Inleiding

Koersvast voorwaarts met de watertransitie
Met de Voorjaarsnota 2027 heeft het algemeen bestuur richting gegeven aan de volgende fase van de watertransitie. De daarin vastgestelde koers, ambities en financiële kaders zijn onverminderd het vertrekpunt voor deze begroting. Sinds de vaststelling van de Voorjaarsnota hebben zich geen ontwikkelingen voorgedaan die aanleiding geven om deze koers te heroverwegen of bij te stellen. Integendeel, de actualiteit van de droogtecrisis afgelopen zomer laat juist zien hoe relevant de koers is. De aanhoudende droogte, de toenemende druk op ons watersysteem en de maatschappelijke opgaven waarvoor wij staan, onderstrepen het belang van een toekomstbestendig waterbeheer. Juist deze ontwikkelingen versterken onze overtuiging dat de gekozen koers de juiste is. Niet omdat de opgave anders of kleiner wordt, maar omdat zij vraagt om koersvastheid, focus en een lange adem. In deze begroting worden, als gevolg van de aanhoudende droogte, wel enkele nieuwe accenten gelegd in 2027.

De afgelopen jaren werkten bestuur en organisatie gezamenlijk aan de omslag die nodig is om ook in de toekomst onze maatschappelijke opgaven waar te maken. Daarbij heeft het algemeen bestuur meerdere keren uitgesproken dat de uitdagingen van deze tijd vragen om een meer transformatieve aanpak. Een aanpak die verder gaat dan het optimaliseren van bestaande werkwijzen en die vraagt om het maken van bewuste keuzes, het verbinden van opgaven en het richten van energie op onderwerpen met de grootste maatschappelijke impact.

Deze oproep hebben wij nadrukkelijk ter harte genomen. In 2026 zijn belangrijke stappen gezet om de transformatie verder vorm te geven. Daarbij hebben we niet alleen ervaring opgedaan met nieuwe werkwijzen, maar ook geleerd om anders te kijken, scherper te prioriteren en meer samenhangend te werken. De inzichten van de Taskforce hebben ons geholpen om een nieuwe stap naar transformatief werken te zetten, zodanig dat dit in 2027 ook duurzaam geborgd kan worden in de lijnorganisatie. We hebben scherper in beeld gekregen waar extra inzet gewenst is, waar een andere aanpak meer effect oplevert en waar keuzes helpen om capaciteit en middelen doelgericht in te zetten. Daarmee groeit het inzicht in wat méér inzet vraagt, wat anders kan en wat niet langer vanzelfsprekend is.

Deze begroting laat zien hoe deze inzichten hun vertaling krijgen naar 2027. Door de eerder vastgestelde koers nader te concretiseren. Op een aantal strategische en transformatieve thema’s maken we zichtbaar welke accenten we in 2027 leggen en hoe deze bijdragen aan de realisatie van de ambities uit het Waterbeheerprogramma 5 en de Voorjaarsnota. Daarmee brengen we de volgende stap in de watertransitie dichterbij en maken we zichtbaar hoe ambitie wordt omgezet in uitvoering en resultaat.

Daarnaast geldt dat ingelanden in 2027 opnieuw hun stem uit mogen brengen, met de waterschapsverkiezingen in maart in het vooruitzicht. De verkiezingsuitslag zal de politieke verhoudingen opnieuw bepalen. De wisselingen binnen het bestuur, voor zowel algemeen als dagelijks bestuur, zijn logischerwijs van invloed op de aansturing van de organisatie en voor de resultaten van 2027.

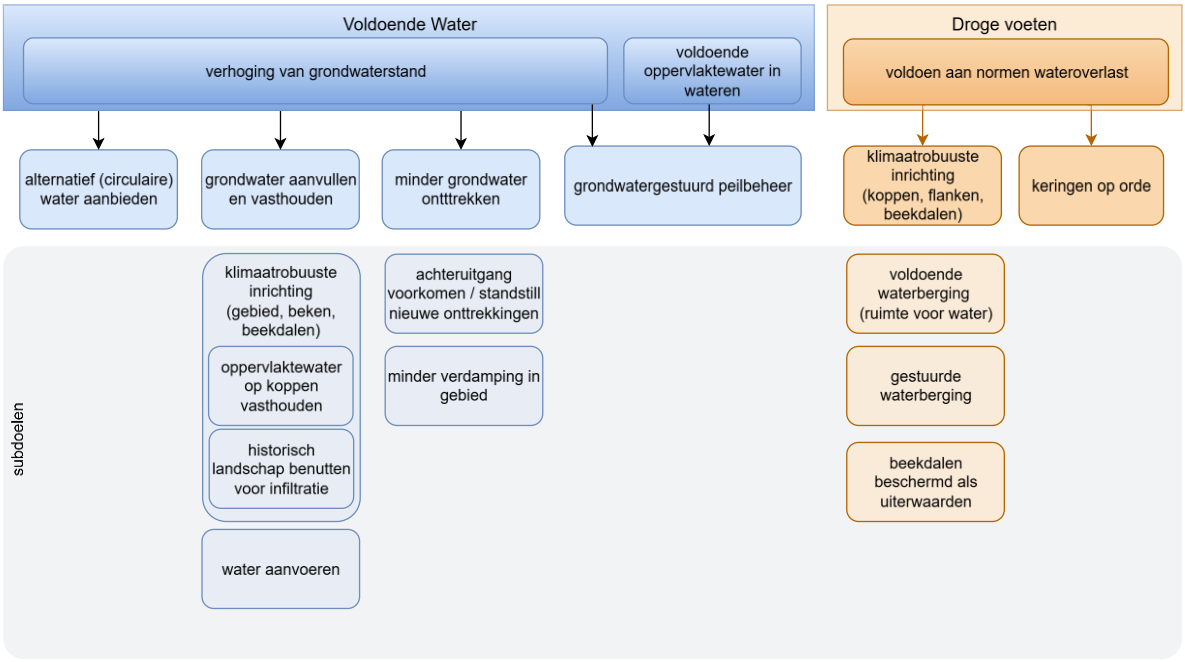
De Voorjaarsnota 2027-2033 en deze begroting 2027 vormen samen één geheel. De Voorjaarsnota beschrijft de strategische koers en de financiële ruimte. Deze begroting geeft verdere duiding en concretisering voor het begrotingsjaar 2027. Met deze begroting zetten wij de volgende stap in de uitvoering van de door het algemeen bestuur gekozen koers. Een stap die voortbouwt op wat al is ingezet, die ruimte biedt om te leren en te ontwikkelen, en die tegelijkertijd gericht blijft op het realiseren van maatschappelijke effecten voor inwoners, bedrijven en partners in ons beheergebied.
Zo werken bestuur en organisatie gezamenlijk met betrokkenen in ons gebied verder aan een veilig, gezond en klimaatbestendig watersysteem, nu en in de toekomst.

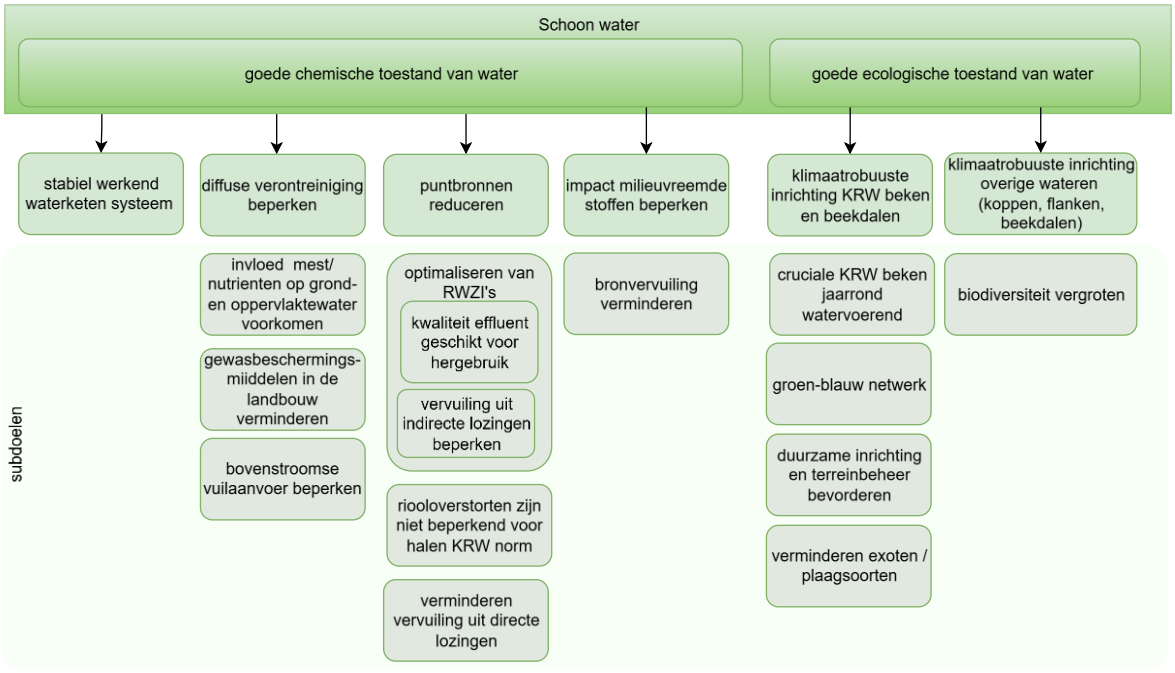
Leeswijzer
Met de begroting geven wij duiding wat in 2027 aangepakt wordt om toe te werken naar de doelen en maatschappelijke effecten die in WBP5 zijn bepaald. Vooral op een aantal belangrijke transformatieve thema's wordt een nadere duiding gegeven van de aanpak voor het komende jaar. Daarbij gaat het onder meer om de verdere uitwerking van watersysteemherstel op ruggen (koppen) en flanken, de waterketen van de toekomst, weerbaarheid, de basis op orde en de verdere toepassing van doelsturing. Ook worden in deze begroting de eerste opbrengsten van de Taskforce zichtbaar gemaakt in concrete opgaven en ontwikkelingen voor de komende jaren.

De onderwerpen zijn uitgewerkt in een compacte vorm. We redeneren vanuit de doelen met een integraal perspectief. Daarna geven we, geclusterd naar de programma's watersysteem, waterketen en bestuur en bedrijfsvoering, per onderwerp aan welke ontwikkeling of opgave centraal staat, welke stappen in 2027 worden gezet en welk resultaat daarmee wordt beoogd. Daarnaast wordt inzicht gegeven in het maatschappelijke effect en de inzet van middelen die nodig zijn om dit resultaat te realiseren. Hierdoor ontstaat een samenhangend bestuurlijk verhaal, waarbij de relatie tussen opgaven, resultaten en inzet van middelen beter zichtbaar wordt.

2. Doelen WBP5

De in WBP5 vastgestelde doelen voor voldoende water, droge voeten en schoon water blijven onverminderd en onverkort van kracht en zijn leidend voor de keuzes en uitwerking in deze begroting. In 2027 wordt, in het verlengde van de afgelopen jaren, ingezet op stimuleren, verleiden, faciliteren, bijstellen en opbouwen van beleid, evenals op het realiseren van maatregelen die bijdragen aan de watertransitie. Het gelijktijdig inzetten op deze sporen, in een context die beïnvloed wordt door actuele ontwikkelingen, vraagt om voortdurende aandacht van zowel de ambtelijke organisatie als het bestuur. Het is een complex samenspel, maar randvoorwaardelijk om onze lange termijn doelen te behalen.

2.1 Voldoende Water

In 2050 is er voldoende water beschikbaar om het hoofd te bieden aan langere perioden van droogte en toenemende watervraag. Dat betekent dat we beschikken over een gezonde grondwatervoorraad, dat een positieve trend in de grondwaterstanden binnen ons stroomgebied is bereikt en dat de cruciale KRW-beken jaarrond watervoerend zijn dankzij een duurzaam herstel van de natuurlijke water- en bodemcondities. Voldoende water is een randvoorwaarde voor een klimaatbestendig watersysteem, een robuuste natuur, een toekomstbestendige landbouw en een aantrekkelijke leefomgeving. Daarom zetten we in op een structureel herstel van de waterbalans in het stroomgebied. Daarbij verschuift de focus van het zo snel mogelijk afvoeren van water naar het langer vasthouden, infiltreren en aanvullen van grondwater, zodat water beschikbaar blijft in droge perioden.

Dit bereiken we door stapsgewijs meer grondwater aan te vullen en vast te houden (circa 150 mln. m³) enerzijds en minder grondwater te onttrekken (circa 100 mln. m³) anderzijds voor heel Brabant. Hiervoor werken we aan een klimaatrobuuste inrichting van het watersysteem, beekdalen, flanken en hogere gronden, zodat neerslag beter wordt vastgehouden, natuurlijke kwelstromen worden hersteld en water langer beschikbaar blijft voor mens, natuur en economie. Daarnaast werken we aan het kunnen aanbieden van (circulair) water als alternatief voor de reguliere (grond)waterbronnen, onder andere door hergebruik van effluent verder te onderzoeken.

2.2 Droge Voeten

In 2050 is de waterhuishouding in ons gebied toekomstbestendig. Hierbij zijn de functies van het landgebruik afgestemd op de ligging. De inrichting van het watersysteem is gericht op het dempen van piekafvoeren en het zo lang mogelijk beschikbaar houden van water. Dat betekent dat water meer ruimte krijgt om extreme overlast te voorkomen en dat nattere omstandigheden waar nodig worden geaccepteerd. Zo beschikken we in 2050 over een klimaatrobuust watersysteem.

Naast de opgaven voor waterkwaliteit en klimaatadaptatie blijft het voldoen aan de NBW-normen voor bescherming tegen wateroverlast een kernopgave binnen het regionale watersysteem. Een belangrijk onderdeel hiervan is het beschermen van inwoners, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen tegen wateroverlast vanuit het regionale oppervlaktewatersysteem. Voor stedelijk gebied geldt een vastgesteld beschermingsniveau, vastgelegd in de provinciale Omgevingsverordening. Waterschap De Dommel werkt aan het realiseren en in stand houden van dit beschermingsniveau door maatregelen in het watersysteem, het creëren van voldoende waterbergingscapaciteit en een klimaatbestendige inrichting van zowel stedelijk als landelijk gebied.

2.3 Schoon Water

In 2050 voldoet het watersysteem aan de eisen voor een goede chemische en ecologische waterkwaliteit. Wateren zijn gezond, veerkrachtig en geschikt voor mens, natuur en duurzaam gebruik. Verontreiniging wordt zoveel mogelijk voorkomen bij de bron en de belasting van het watersysteem door nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen, medicijnresten en andere milieuvreemde stoffen is sterk verminderd.

De waterketen functioneert als een samenhangend systeem waarin gemeenten, waterschappen, bedrijven en andere partners gezamenlijk werken aan het beperken van emissies naar het oppervlaktewater. Puntbronnen en diffuse bronnen van verontreiniging worden teruggedrongen, rioolwaterzuiveringsinstallaties leveren een belangrijke bijdrage aan het verbeteren van de waterkwaliteit en overstorten en directe lozingen hebben een zo beperkt mogelijke invloed op het watersysteem.

3. Watersysteem voor de toekomst

In 2027 wordt, in het verlengde van de afgelopen jaren, stevig ingezet op het *stimuleren*, *faciliteren en reguleren* door bijstellen en opbouwen van beleid, het *realiseren* van maatregelen die bijdragen aan de watertransitie en het *beheren* van het watersysteem.

3.1 Stimuleren

We blijven doorgaan met het faciliteren en stimuleren van belanghebbenden tot aan het kanteljaar 2030. De watertransitie kan alleen slagen wanneer inwoners, agrariërs, bedrijven en medeoverheden weten wat er verandert en hun handelen daarop kunnen aanpassen. Daarom combineren we gebiedsgericht werken, participatie, duidelijke randvoorwaarden en gerichte stimulering. De manier waarop en het tempo waarin dit gebeurt, verschillen per gebied en opgave.

Om inwoners, bedrijven en gebiedspartners te ondersteunen bij de watertransitie beschikt het waterschap over verschillende stimuleringsregelingen en ondersteunende instrumenten. Tegelijkertijd blijkt dat het omslagpunt van 2030 voor veel betrokkenen nog ver weg en abstract is. Daarom verschuift de aandacht de komende jaren van uitsluitend stimuleren naar het explicieter maken van de veranderingen die nodig zijn richting 2030. Heldere communicatie, voorzienbaar handelen en tijdige beleidskeuzes helpen inwoners, bedrijven en overheden om zich voor te bereiden op een toekomstbestendig watersysteem. Zo worden de stimuleringsregelingen in 2027 via gerichte communicatie nog nadrukkelijker onder de aandacht gebracht, drempels worden verlaagd en de verantwoordingslijnen met onze gemeentelijke partners worden versterkt. We blijven onze omgeving ondersteunen met kennis en begeleiding, onder andere via Team Landbouw.

Maatschappelijk effect: Inwoners, bedrijven en gebiedspartners weten beter welke veranderingen de watertransitie vraagt, kunnen zich hier tijdig op voorbereiden en worden ondersteund bij het nemen van maatregelen.

Resultaat 2027: Het waterschap stimuleert en faciliteert belanghebbenden bij de watertransitie richting het omslagpunt van 2030 door continuering van de bestaande stimuleringsregelingen ‘Uitvoeringsprogramma klimaatagenda’ en ‘Stimuleringsregeling Landelijk gebied’. Dit resulteert in een hogere uitputting van de Stimuleringsregeling Landelijk gebied dan in 2026. Voor het ‘Uitvoeringsprogramma klimaatagenda’ geldt dat de afgegeven beschikkingen zoveel mogelijk omgezet zijn in het daadwerkelijk leveren van de prestatie.

Inzet van middelen: In de begroting is een bedrag van € 3,75 mln. opgenomen voor de uitvoering van stimuleringsregelingen in 2027. Vanwege de grote onzekerheid en afhankelijkheid van derden is rekening gehouden met een bandbreedte van € 1 mln. minder of meer. De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders en behoeft geen aanpassing.

3.2 Faciliteren

De woningbouw- en bedrijventerreinopgave vergroot de druk op ruimte en maakt het noodzakelijk het waterbelang vroeg in ruimtelijke keuzes te betrekken. Binnen NOVEX Stedelijk Brabant werken Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen samen aan ruimte voor bovenstrooms water vasthouden en aan financiële bijdragen voor de ruimtelijke inpassing van de wateropgave. Gemeenten werken daarnaast individueel in verschillende snelheden aan de watertransitie in stedelijk gebied. Samen met gemeenten werken we aan klimaatadaptatie door regenwater meer vast te houden en te infiltreren, minder water af te voeren naar de rioolwaterzuivering en klimaatadaptieve maatregelen in stedelijk gebied te stimuleren.

Maatschappelijk effect: Water en bodem worden steviger betrokken bij locatie- en inrichtingskeuzes voor stedelijke ontwikkeling. Meer regenwater wordt lokaal vastgehouden en geïnfiltreerd in plaats van afgevoerd naar de rioolwaterzuivering. Daarmee dragen we bij aan een klimaatbestendige inrichting van stedelijk gebied.

Resultaat 2027:

- Er ligt een bestuurlijk en financieel gedragen handelingskader voor klimaatadaptief bouwen in Brabant, uitgewerkt in een helder verhaal en een concreet toepasbaar instrument voor gemeenten.
- Samen met gemeenten zijn proefprojecten uitgevoerd die inzicht geven in hoe het afkoppeltempo kan worden verhoogd en welke stimuleringsmaatregelen daarbij effectief zijn. Op basis van de uitgevoerde proefprojecten, evaluaties en praktijkervaringen ligt er een voorstel voor de stimulering van afkoppelen en infiltreren na 2027.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders. De uitvoering wordt ondersteund door de bestaande stimulerings- en subsidieregelingen voor klimaatadaptatie.

3.3 Reguleren

Voorzienbaarheid in beleid is een belangrijk principe dat gaat over het tijdig vaststellen van beleid en daarna duidelijk en betrouwbaar communiceren over dit beleid en welke veranderingen wanneer ingaan. Betrokkenen, zoals burgers, bedrijven en andere overheden, kunnen zich dan voorbereiden en anticiperen op deze veranderingen. Tijdig, duidelijk en betrouwbaar communiceren over veranderingen draagt bij aan vertrouwen, rechtszekerheid en effectieve samenwerking. Waterschap De Dommel werkt daarom met een transitietijdlijn. Op hoofdlijnen van de transitietijdlijn is deze:

- 2024: Meldplicht kleine grondwaterputten, grondstrategie, ijkmoment gewasschade.
- 2025: Vaststelling visie Schoon en Gezond Water, stimuleringsregeling voor landeigenaren, Waterschapsverordening fase 1 en beleid geen achteruitgang.
- 2026: O.a. Waterschapsverordening fase 2, duidelijk beregeningsbeleid, nota peilbeheer, voorzienbaar handelen en schadebeleid, actieplan biodiversiteitherstel.
- 2030: Kantelpunt – einde schadevergoedingen.
- 2050: Doelbeeld robuust watersysteem.

Maatschappelijk effect: Inwoners, bedrijven en gebiedspartners weten beter welke veranderingen de watertransitie vraagt en kunnen zich hier tijdig op voorbereiden. Door gerichte regelgeving komen de watertransitie doelen sneller in zicht.

Resultaat 2027: In 2027 wordt een verdere stap gezet in de ontwikkeling van gericht beleidsinstrumentarium.

- In 2027 worden de volgende beleidsdossiers ter besluitvorming aangeboden:
  - Vaststelling van het Waterbeheerprogramma 6.
  - Handelingsperspectief extreme droogte.
  - Nota Peilbeheer.
- Er wordt gestart met het watertransitieproof maken van de Waterschapsverordening gericht op de situatie van Waterschap de Dommel.
- Met het Actieplan Biodiversiteit 2026-2032 is de koers voor biodiversiteitsherstel vastgelegd. In 2027 zetten we een volgende stap door biodiversiteit meer programmatisch te benaderen en steviger te verbinden met watersysteemherstel, inrichting, beheer en uitvoering.

- Er wordt in navolging van de conclusies uit de Passende Beoordeling invulling gegeven aan het Koersdocument beregeningsbeleid, waarmee de aandacht van beleidsontwikkeling naar daadwerkelijke toepassing en handhaafbaarheid verschuift.

Vaststelling nieuw beregeningsbeleid
Het koersdocument beregeningsbeleid is in 2026 gereedgekomen. De koers is gericht op vermindering van grondwateronttrekkingen en herstel van de balans tussen aanvulling en gebruik. Daarmee is de beleidsrichting bepaald, maar de vertaling naar uitvoering en regelgeving loopt nog door. Begrenzing, reductie, betere monitoring en het principe 'voor wat hoort wat' vormen de inhoudelijke lijn. In 2027 ligt het accent op de doorwerking in uitvoerende processen en de Waterschapsverordening, waarbij de Passende Beoordeling bepalend blijft voor de ruimte en eventuele aanscherping.

Inzet van middelen: In de exploitatie is ruimte om te werken aan verdere ontwikkeling van het beleidsinstrumentarium. Dit vraagt echter continue om programmering en prioritering aan de hand van een concrete beleidsagenda. Zo heeft de opstelling van het 'Handelingsperspectief extreme droogte' direct invloed op de doorlooptijd van de 'Nota peilbeheer'. Het AB zal in 2027 bij nieuwe beleidsambities nog nadrukkelijker geïnformeerd worden over de impact voor de lopende beleidsagenda. Voor de uitvoering van het beregeningsbeleid is in 2027 (en verder) extra capaciteit beschikbaar gesteld. Het daadwerkelijk inzetten en uitgeven van middelen is nadrukkelijk afhankelijk van de uitkomsten van de lopende Passende Beoordeling, die kan aangeven of aanvullende aanscherping of bijstelling van de koers noodzakelijk is om herstel van het grondwatersysteem daadwerkelijk te borgen. Mogelijk leidt dit tot een herprogrammering binnen de huidige beleidsagenda.

3.4 Realiseren

KRW
Het Algemeen Bestuur heeft op 28 februari 2024 kaders voor de programmering van de KRW-inrichtingsopgave vastgesteld. Op 1 juli 2026 heeft het Algemeen Bestuur de ambitie voor het realiseren van de KRW-inrichtingsopgaven voor de komende planperiode (2028-2033) vastgesteld. In deze besluiten is gekozen voor een realistische programmering, het afronden van lopende projecten en zo mogelijk starten met nieuwe beekherstelprojecten, het richten van de inzet op langetermijn systeemherstel als ook het oppakken van doelgerichte sectorale KRW-maatregelen (o.a. vismigratiemaatregelen, de aanleg van ecologische verbindingszones en waterlopen met plasdrasinrichting).

In 2027 werken we verder aan het behalen van onze KRW opgaven en geven we invulling aan de afspraken die gemaakt zijn binnen de KRW-impuls. In bijlage 1 KRW-programmering meerjarig is de programmering (ambitie) en prognose grafisch weergegeven (inrichten waterlopen, vismigratie en Natte Natuurparels). Zoals eerder gemeld aan het AB laten de grafieken zien dat de uitvoering van de KRW-opgaven achterblijft bij de oorspronkelijke doelen: bij het inrichten van waterlopen, het opheffen van vismigratieknelpunten en het herstel van natte natuurparels wordt de doelstelling voor 2027 niet volledig gehaald. De prestatiegraad bevindt zich wel binnen eerder afgegeven prognoses.

Hoogwaterbescherming
Samen met Waterschap Aa en Maas en andere partners zetten we in 2027 de programmatische aanpak van HOWABO voort en breiden we deze uit. Waterschap De Dommel en Waterschap Aa en Maas hebben in 2027 afspraken vastgelegd over de gezamenlijke organisatie, aansturing en uitvoering van HOWABO. Daarnaast werken we aan het herstel en de versterking van prioritaire regionale en overige keringen.

Gebiedsgerichte aanpak
Binnen de gebiedsgerichte aanpak werken overheden, maatschappelijke organisaties, ondernemers en grondeigenaren samen aan een uitvoerbare aanpak voor water, natuur, landbouw en brede ruimtelijke opgaven. De focus ligt op het ontwikkelen van kansrijke gebiedsuitwerkingen, het versterken van de uitvoeringskracht en het realiseren van maatregelen waar draagvlak, haalbaarheid en maatschappelijk rendement samenkomen. Daarbij kiezen we bewust voor kwaliteit boven kwantiteit: liever enkele gebieden met zicht op realisatie dan een groter aantal gebieden zonder uitvoeringsperspectief.

Onze gebiedsgerichte aanpak kent daarbij water en bodem sturend als vertrekpunt, maar wordt uitgevoerd vanuit de overtuiging dat duurzame resultaten alleen kunnen worden bereikt in samenwerking met gebiedspartners. Vanuit een open en constructieve grondhouding werken wij samen met gemeenten, provincie, agrariërs, terreinbeheerders, inwoners en maatschappelijke organisaties aan opgaven die elkaar raken. Daarbij zoeken wij actief naar meekoppelkansen tussen water, natuur, landbouw, klimaatadaptatie, recreatie en ruimtelijke ontwikkeling, zodat maatregelen bijdragen aan een bredere maatschappelijke meerwaarde en een grotere uitvoerbaarheid.

In de GGA Grenscorridor werkt Waterschap De Dommel als trekker samen met gebiedspartners aan integrale gebiedsuitwerkingen en de ruimtelijke verankering daarvan. In de GGA Bovenlopen Beerze heeft Waterschap De Dommel haar trekkersrol heroverwogen. In 2027 richten we ons op kansrijke maatregelen die aantoonbaar bijdragen aan het realiseren van de waterdoelen. Daarbij zetten we in op uitvoering van waterconserverende maatregelen, het versterken van samenwerking met gebiedspartners en het bepalen van een passende vervolgaanpak voor de deelgebieden waar doelbereik en draagvlak nog onvoldoende zijn geborgd. Deze aanpak continueren we tevens in de overige GGA-gebieden waar het waterschap in participeert.

Binnen de gebiedsgerichte aanpak zijn niet alleen integrale gebiedsprogramma's van belang. Ook kleinere projecten en deelmaatregelen kunnen een cruciale bijdrage leveren aan de gebiedsdoelen. Zij maken het mogelijk om knelpunten weg te nemen, ervaring op te doen, draagvlak te ontwikkelen en noodzakelijke randvoorwaarden te creëren voor een latere grootschalige gebiedsaanpak. Daarmee vormen zij regelmatig een belangrijke tussenstap op weg naar structureel watersysteemherstel.

Resultaat 2027: Met de gebiedsprocessen en de uitvoering van de inrichtingsprojecten in het watersysteem, worden de volgende prestaties in 2027 gerealiseerd:

Project	Resultaat 2027
P034006 BHS Run Schaiksedijk/Stevert	• KRW inrichten waterlopen 5,0 km • KRW vismigratieknelpunten 5 stuks • KRW natte natuurparel 134,3 ha • Natuur Netwerk Brabant 79,2 ha • Maatregelen waterconservering
P034007 Inrichting beekdal Run Heers-Dommel	• KRW inrichten waterlopen 1,6 km • KRW natte natuurparel 4,6 ha • Natuur Netwerk Brabant 9,5 ha
P085604 EVZ Weergraaf	• EVZ 2,3 km
P085605 EVZ Ruijsbossche Waterloop	• EVZ 1,7 km
P089340 Waterconservering Boswachterij De Kempen	• Maatregelen waterconservering
P082701 Stuw Afwateringskanaal Boxtel	• Renovatie van 1 stuw
Renovatie Gemalen Watersysteem	• Renovatie van 1-3 gemalen
P068712 Regionale kering Klotputten	• Regionale kering 1 stuks
GGA Grenscorridor	• 3 uitvoeringsgerichte gebiedsplannen

N.B. In 2027 is een voorstel voor de voortzetting van het EVZ-programma na 2027, inclusief een herijking van de scope van het programma voorbereid.

In voorbereiding zijn nieuwe projecten voor beek- en systeemherstel Poppelsche Leij, Kleine Beerze, Keersop, Raamsloop, Reusel, Boven-Dommel en Sterkselsche Aa. Ook worden waterconserveringsmaatregelen voorbereid in de natuurlijke infiltratiegebieden Brouwersweijer, Witsem, Helvoirts Broek en De Brand-Oost/Hengstven. Hiermee werken we aan het herstel van de waterbalans, het versterken van natte natuur en een klimaatrobuust watersysteem dat beter bestand is tegen perioden van droogte en wateroverlast.

Inzet van middelen: In de beleidsbegroting zijn middelen gereserveerd binnen 3 investeringsportfolio's 'Realiseren inrichtingsdoelen', 'Hoogwaterbescherming' en 'Watersysteem'. In de gereserveerde middelen voor 2027 is, waar mogelijk, rekening gehouden met veelvoorkomende risico's zoals grondbeschikbaarheid en procedures. Dit resulteert in de volgende reserveringen:

- Realiseren inrichtingsdoelen: € 5,4 mln. netto (€ 18,2 mln. uitgaven en € 12,8 mln. inkomsten).
- Hoogwaterbescherming: € 1,8 mln. netto (€ 2,4 mln. uitgaven en € 600k inkomsten).
- Watersysteem: € 12,8 mln. netto (€ 13,4 mln. uitgaven en € 600k inkomsten).
- Vanwege slecht beïnvloedbare onzekerheden aangaande doorlooptijden bij gerechtelijke instanties en het doorlopen van andere procedures (o.a. vergunningen) dient rekening gehouden te worden met een bandbreedte van € 1 mln. meer of minder aan netto kosten.
- Er is in de beleidsbegroting extra capaciteit beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het programma Howabo en er is ingezet op de continuering van de inzet op het herstelprogramma keringen.

3.5 Beheren

We blijven uiteraard het beheer van ons watersysteem uitvoeren. Dit is een kerntaak van het waterschap. We continueren onze aanpak van ongewenste exoten in ons gebied, rekening houdend met de gedragscode. De nieuwe gedragscode vraagt ook dat maaisel niet achterblijft op bemestingsvrije onderhoudspaden. Afvoer en verwerking zijn daardoor noodzakelijk, maar bieden tegelijk kansen voor gecontroleerde compostering, regionale toepassing als bodemverbeteraar en hoogwaardige verwaarding. Het waterschap onderzoekt deze toepassingen en betrekt daarbij logistiek, verspreiding van verontreinigingen en exoten, CO2-effecten en de werking als bodemverbeteraar.

Vanuit de watertransitie werken we richting de toekomst toe naar anders, slimmer en efficiënter beheren. De overgang naar het nieuwe gaat echter geleidelijk. Bovendien maken de nieuwe gedragscode en het aflopen van onderhoudscontracten een herijking van de onderhoudsstrategie noodzakelijk. Voor de toekomst zetten we in op een transformatieve strategie waarin we de intensiviteit van onderhoud kunnen verminderen, door de realisatie van robuuste inrichting en het verkennen van onderhoudsarme/vrije beken - **Taskforce**.

Maatschappelijk effect: Een beheersbaar watersysteem met minder structurele onderhoudsbehoefte en meer eigen regie.

Resultaat 2027:

- De nieuwe onderhoudsstrategie wordt in uitvoering gebracht. Daarbij wordt gestuurd op kwaliteit, regie en het structureel verminderen van onderhoudsintensiteit.
- Er wordt een verkenning naar onderhoudsarme beken opgeleverd, met aandacht voor impact op doelbereik, financiën, haalbaarheid, kansen en risico's.

- In 2027 ligt er een uitvoerbare aanpak voor de afvoer, verwerking en regionale toepassing van maaisel. Daarnaast zijn kansrijke hoogwaardige verwaardingsroutes onderzocht en is inzichtelijk welke voorwaarden nodig zijn voor een stabiele regionale afzetmarkt voor compost.

Inzet van middelen: De financiële impact bedraagt € 3 mln. per jaar nadeel. Extra personele capaciteit voor onderhoud is onderdeel van de personele weerbaarheid.

Droogte-aanpak
De huidige droogte confronteert ons met een ongemakkelijke maar belangrijke realiteit. Ondanks alle kennis, investeringen en maatregelen die de afgelopen jaren zijn getroffen, zagen we in 2026 dat de droogte ons opnieuw verrast en sneller en harder toeslaat dan wenselijk. Deze situatie heeft laten zien dat het bestaande systeem, ondanks de inspanningen die de afgelopen jaren zijn gedaan, (nog) onvoldoende is toegerust op de toekomst die zich aandient. De urgentie van de watertransitie wordt hiermee nogmaals onderschreven. Daarbij biedt deze crisis een kans. Een kans om de komende periode de noodzakelijke omslag te maken van reageren op problemen naar het structureel herstellen van de waterbalans van ons gebied. Doel is maximale waterconservering in winter en voorjaar om herhaling van de droogte in 2027 te voorkomen.

Keuze: In de winter 2026/2027 worden de eerste stappen hiervoor gezet door:
- De aanscherping van “hoog stuwen, tenzij”; de uitzondering ("tenzij") alleen nog toepassen ter voorkoming van wateroverlast en niet meer voor teeltoptimalisatie. Hiervoor is strategische communicatie richting potentiële overlastgebieden nodig.
- Maximale waterconservering op de hoge gronden (integratie in ‘Actieve aanpak en omvorming van het beheer op ruggen en flanken’ zoals hierna opgenomen).
- Onderzoek om waterbergingsgebieden ook te gebruiken voor droogtebestrijding.

Dit betekent ook dat we in 2027 bewust kiezen voor (middel)lange termijn oplossingen en ons niet laten afleiden door onderzoeken, beleidsontwikkeling en projecten gericht op het mitigeren van effecten op de korte termijn.

3.6 Vastgestelde koers 2027-2032; Transformatief
Naast de going concern ligt in 2027 de nadruk op het verder uitvoeren van de gekozen transformatieve koers. Deze koers is ingezet, omdat een andere aanpak de komende jaren nodig is om onze doelen te bereiken. De volgende onderwerpen laten zien waar de belangrijkste accenten voor het komende jaar liggen. Voor deze thema’s lichten wij de aanpak toe en maken wij inzichtelijk welk maatschappelijk effect wordt nagestreefd, welke resultaten in 2027 worden gerealiseerd en welke middelen daarvoor worden ingezet. Hierdoor wordt de samenhang tussen maatschappelijke opgaven, beoogde resultaten en inzet van middelen beter zichtbaar.

Actieve aanpak en omvorming van het beheer op ruggen en flanken.
Met WBP5 en de Nota Handelingsperspectieven Watertransitie is de beweging ingezet van water afvoeren naar water vasthouden en van afzonderlijke maatregelen naar herstel van het gehele watersysteem. De volgende transformatieve stap is dat ruggen en flanken niet langer afzonderlijk of projectmatig worden benaderd, maar als samenhangend onderdeel van het watersysteem. De aanpak richt zich op integraal systeemherstel en verbindt beleid, beheer, programmering en uitvoering.

In 2027 benutten we de ervaringen uit twee pilotgebieden om toe te werken naar één tactische en programmatische aanpak voor ruggen en flanken binnen het gehele beheergebied. Daarbij werken we toe naar een samenhangend maatregelenpakket, waarmee per gebied de meest effectieve combinatie van maatregelen kan worden ingezet.

Deze aanpak maakt zichtbaar wat de watertransitie in de komende jaren vraagt van het bestuur, de organisatie en onze gebiedspartners.

Binnen de programmatische uitwerking van de aanpak van ruggen en flanken vormen ook kleinere maatregelen een belangrijk onderdeel van het maatregelenpakket. Zo wordt onder meer ingezet op het herstel en de aanleg van wijers op de hogere ruggen. Deze karakteristieke landschapselementen dragen bij aan het langer vasthouden van water, versterken de sponswerking van het watersysteem en ondersteunen daarmee het stapsgewijs realiseren van robuust systeemherstel.

Maatschappelijk effect: Een hersteld watersysteem met klimaatrobuuste inrichting waarin meer water wordt vastgehouden en geïnfiltreerd en een klimaatrobuust gebruik door inzet op de landbouwtransitie. Hierdoor wordt de grondwatervoorraad aangevuld en wordt de afvoer van water vanaf de ruggen via de flanken naar de beekdalen zo veel mogelijk beperkt en past de landbouw beter bij de gewenste watersituatie.

Resultaat 2027:

- Voor de aanpak van ruggen en flanken is een tactisch plan met een roadmap op hoofdlijnen richting 2050 uitgewerkt en programmatisch verankerd in de organisatie. Het tactisch plan maakt zichtbaar wat de watertransitie in de komende jaren vraagt van het bestuur, de organisatie en gebiedspartners en ondersteunt het monitoren en bijsturen van de voortgang.
- In twee pilotgebieden is aantoonbaar gestart met het opdoen en toepassen van kennis over systeemherstel op ruggen en flanken. De ervaringen uit deze pilots worden benut om de aanpak verder te ontwikkelen, inzicht te krijgen in wat werkt, wat haalbaar is en wat op draagvlak van gebiedspartners kan rekenen.
- Daarnaast is een aanpak uitgewerkt waarmee kennis en ervaringen uit pilots en leertrajecten actief worden gedeeld en waar mogelijk worden toegepast in lopende en geplande uitvoeringsprojecten en in het beheer.
- Waterschap De Dommel neemt deel aan en initieert innovatieve projecten gericht op klimaatbestendige landbouwsystemen op zandgronden. Opgedane kennis en ervaringen worden actief gedeeld met de sector en benut voor de verdere ontwikkeling van de landbouwtransitie.
- We stimuleren waterslim beregenen, circulair watergebruik en de toepassing van transitiegewassen voor droge en natte gronden.

Inzet van middelen: In de begroting zijn middelen opgenomen om deze aanpak in 2027 verder vorm te geven (circa € 250k). Vanwege het transformatieve karakter en het lerend vermogen dat hiervan uitgaat wordt de capaciteit gevonden in de huidige formatie. Er is nadrukkelijk geschoven van capaciteit en middelen van het team klimaatrobuust en het team Bovenlopen Beerze (waar we de trekkende rol in de gebiedsgerichte aanpak afbouwen) naar deze aanpak. We denken met deze verschuiving meer impact te kunnen maken. - **Taskforce**

Actieve grondstrategie
Grond is vaak een voorwaarde om beekherstel, waterberging, infiltratie en andere maatregelen voor watersysteemherstel daadwerkelijk uit te voeren. Daarom zetten we, in het verlengde van 2026, ook in 2027 breed in op het beschikbare grondinstrumentarium. Dit bestaat onder meer uit strategische grondverwerving, herwaardering van agrarische percelen, aangepaste pachtvoorwaarden, kavelruil en waar passend wettelijke instrumenten als schadeloosstelling, gedoogplicht of onteigening. In 2027 worden deze instrumenten gericht toegepast om grond beschikbaar te krijgen voor geprioriteerde uitvoeringsprojecten en om duurzaam grondgebruik te stimuleren.

Maatschappelijk effect: Grond en gebruiksrechten komen doelgerichter beschikbaar voor maatregelen die bijdragen aan het herstel van het watersysteem. Herwaardering draagt daarnaast bij aan de landbouwtransitie met extensiever agrarisch grondgebruik en biedt perspectief aan koplopers en agrarische bedrijven die hun grondgebruik willen extensiveren.

Resultaat 2027:

- De herwaarderingsregeling wordt ingezet met als streven jaarlijks voor een bedrag van 6 mln. te herwaarderen. N.B. De verdere toepassing is afhankelijk van het staatsteunoordeel van de Europese Commissie en de interesse bij grondeigenaren om op vrijwillige basis van dit nieuwe instrument gebruik te maken.
- Voor projecten waar grondbeschikbaarheid de voortgang belemmert, wordt in 2027 standaard een grondstrategie uitgewerkt.

Inzet van middelen: Voor de herwaarderingsregeling is binnen de financiële kaders € 3 mln. beschikbaar. Samen met de beoogde cofinanciering door de provincie is naar verwachting circa € 6 mln. beschikbaar voor de uitvoering van de regeling. Vanwege de grote onzekerheid rondom besluitvorming Europese Commissie en de aanspraken van derden wordt een bandbreedte gehanteerd van circa € 5 mln. (minder uitgaven, aandeel WDD 50% daarvan) en € 4 mln. (meer uitgaven aandeel WDD 50% daarvan). Kosten voor grondverwerving en volledige schadeloosstelling worden geraamd binnen de betreffende projecten. De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en middelen vanuit Grondzaken, Strategie, Realisatie Watersysteem en Juridische Zaken. Indien nodig kan per project externe expertise worden ingezet.

Keuze: Verkennen van een transitiefonds

Niet iedere inwoner of ondernemer kan noodzakelijke maatregelen voor klimaatbestendigheid zelf voorfinancieren. Een transitiefonds (op afstand, zijnde een aparte entiteit) kan mogelijk helpen, maar vraagt eerst duidelijkheid over meerwaarde, publiek-private samenwerking, leningen, beheer en terugbetaling. De hiervoor in 2026 gestarte verkenning vormt de basis voor het vervolg in 2027. Op basis van de uitkomsten wordt bepaald of een fonds daadwerkelijk toegevoegde waarde heeft en welke rol het waterschap daarin kan en wil vervullen.

Maatschappelijk effect: Waar haalbaar ontstaat meer handelingsruimte voor inwoners en bedrijven om tijdig in de watertransitie te investeren

Resultaat 2027: In 2027 ligt er een onderbouwde conclusie over de haalbaarheid, meerwaarde en mogelijke inrichting van een watertransitiefonds, inclusief de benodigde vervolgstappen.

Inzet van middelen: De inzet in 2027 is gericht op de verdere verkenning van de haalbaarheid, meerwaarde en mogelijke inrichting van een watertransitiefonds, inclusief inzicht in de mogelijke rollen van het waterschap, publieke en private partners en de benodigde vervolgstappen. Hiervoor is aanvullend formatie beschikbaar gevraagd in de VJN2026-2031 (0,5 FTE). En er is budget gereserveerd van circa € 50.000. De capaciteit en middelen kunnen ook ingezet worden ten behoeve van de doelen op ‘(in)directe lozingen’. Daarmee is dit mogelijk ook één van de ombuigingsvoorstellen om de mensen en middelen op een andere manier in te zetten.

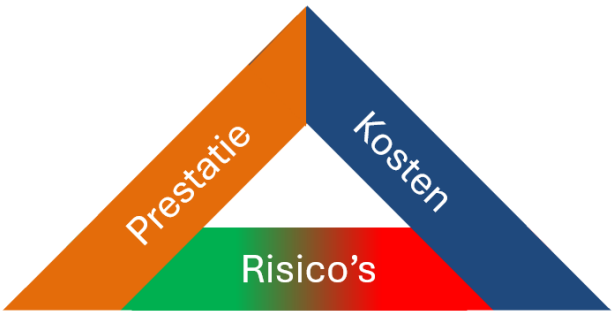
4. Waterketen van de toekomst

De waterketen ontwikkelt zich van transporteren en zuiveren naar een keten die actief bijdraagt aan schoon en voldoende water. Omdat waterketen en watersysteem onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, werken we vanuit één samenhangende benadering. Daarbij worden waterkwaliteit, waterkwantiteit, hergebruik, bronaanpak en instandhouding in onderlinge samenhang beschouwd. In 2027 geven we deze ontwikkeling tot de waterketen van de toekomst verder vorm door gerichte beleidsontwikkeling, praktijkgerichte pilots en programmatische sturing langs verschillende strategische doellijnen.

De waterketen ontwikkelt zich langs zeven strategische doellijnen: schoon water, voldoende water, instandhouding, wet- en regelgeving, circulariteit, energieneutraal en klimaatneutraal. Niet alle doellijnen vragen in 2027 om een afzonderlijke transformatieve uitwerking binnen dit hoofdstuk. In 2027 wordt, in het verlengde van de afgelopen jaren, onverminderd ingezet op de zuiveringstaak en alle aspecten die daarvoor nodig zijn. Een aantal belangrijke onderwerpen om een blijvend stabiel werkende waterketen te houden, zijn de grote onderhoudsopgave van de RWZI's als het transportstelsel in relatie tot assetmanagement. Daarnaast vraagt ook de aanpak rondom overstorten blijven aandacht. Daarnaast moet er ook geanticipeerd worden op de toename van medicijnresten en nieuwe stoffen. Op diverse dossiers vindt strategiebepaling plaats. Daarnaast wordt gewerkt aan innovatie en kennis- en productontwikkeling, zoals de 0-lijn afvalwatertransport.

4.1 Assetmanagement

Binnen de waterketen is in 2026 het werken volgens assetmanagement verder geprofessionaliseerd. Dit heeft zich ontwikkeld tot een strategische sturingsmethodiek die bijdraagt aan een slagvaardige en wendbare organisatie. Waterschap De Dommel beheert immers veel verschillende kapitaalgoederen (assets) die van waarde zijn voor de organisatie en nodig zijn voor de uitvoering van de wettelijke taken. Door één integraal beeld te creëren ontstaat meer inzicht in de onderlinge effecten van projecten op het behalen van doelstellingen en in de middelen en capaciteit die nodig zijn om deze doelstellingen te realiseren. Assetmanagement ondersteunt daarmee een beheerste afweging tussen prestaties, risico's en kosten. In 2027 geven we hier vervolg aan. Er wordt daarnaast ook gekeken naar alternatieven voor 1 op 1 vervanging, door vanuit de transformatieve aanpak een strategie te ontwikkelen vanuit het geheel van watersysteem, waterketen en de (ontwikkeling van de) omgeving. Dit onderwerp is nader toegelicht onder hoofdstuk 5 Bestuur en Bedrijfsvoering.

4.2 Grote investeringsopgave

Er is voor zowel de RWZI's als het transportstelsel een grote onderhoudsopgave. In heel de westerse wereld zien we dit omdat de grote en complexe infrastructuur steeds meer aan het eind van zijn levensduur komt. Voor veel objecten is het bepalen van toestand en restlevensduur geen eenvoudige taak of niet goed mogelijk. Dit leidt tot toenemend risico op onvolledig functioneren, onvolledige beschikbaarheid of zelfs falen van de waterketen.

Voor Nederland is de onderhoudsopgave groter dan de huidige budgetten en dan de markt en opdrachtgevers aan kunnen (RWS). Er lopen daarvoor veel projecten die veel van de organisatie vragen. Projecten zijn vaak trager en complexer vanwege toenemende regelgeving – denk aan vertraging door omgevings- en vergunningsissues en netcongestie kan tot vertraging leiden dan wel tot extra inspanningen voor doelbereik. Door toenemende eisen en complexiteit van opgaven en installaties vraagt ook het reguliere beheer en onderhoud steeds meer. Wat we kunnen leveren, staat daarmee onder druk.

Resultaat 2027: De volgende projecten worden naar verwachting in 2027 opgeleverd.

Project
P087201 Wijziging bandindikker St.Oedenrode
P091101 Verbeterinvesteringen CAMBI installatie
P072901 Renovatie RG Nijnsel
P075901 Renovatie RG Ladonk
P069321 LTAP voorbezinktanks
P077203 Groot onderhoud VBT 2
P092801 Vooronderzoek onderhoud Riool Zuid L42+43+45
P092901 Vooronderzoek onderhoud Leidingen 8,9,10en15
P072701 Renovatie RWZI Haaren
P085501 Nieuwe stoffen Hapert

Inzet van middelen: In de begroting zijn middelen gereserveerd voor het de waterketen bestaande uit de portfolio's Algemeen, Boxtel en omgeving, Eindhoven, Tilburg, transportsystemen en gemalen. In de gereserveerde middelen voor 2027 is, waar mogelijk, rekening gehouden met veelvoorkomende risico's zoals vergunningsprocedures en aanbestedingsrisico's. Dit resulteert in een verwacht nettoresultaat van € 51,5 mln. in 2027. Vanwege slecht beïnvloedbare onzekerheden aangaande marktontwikkelingen en het doorlopen van procedures (o.a. vergunningen) dient rekening gehouden te worden met een bandbreedte van € 1 mln. (minder uitgaven) en € 10 mln. (meer uitgaven) aan netto kosten.

4.3 Medicijnresten en nieuwe stoffen

Door vergijzing en toenemend medicijngebruik komen er steeds meer medicijnresten in het oppervlaktewater terecht. Het oppervlaktewater wordt daarnaast ook belast met organische microverontreinigingen. De ambitie is vastgelegd om samen met de partners in de Schone Maaswaterketen te komen tot een reductie van deze stoffen in plaats van een verdere toename. De aanpak combineert aanvullende zuivering met bronaanpak en samenwerking binnen de Schone Maaswaterketen.

Maatschappelijk effect: Minder medicijnresten en beter inzicht in bronnen en verspreiding van milieuvreemde stoffen.

Resultaat 2027:

- In 2027 worden de prestaties van de extra zuiveringstap in Hapert nauwgezet gemonitord om vast te stellen of de installatie voldoet aan de afgesproken prestaties.
- Tegelijkertijd wordt het ontwerp van de vierde zuiveringsstap in Tilburg verder uitgewerkt en worden nulmetingen, bronanalyses en onderzoek naar verspreidingsroutes benut om onderbouwde keuzes te maken voor vervolgstappen in Tilburg en Eindhoven.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders.

4.4 Overstorten

Ook de aanpak rondom overstorten behoort tot de reguliere werkzaamheden binnen de waterketen. Waterschap De Dommel werkt al jarenlang samen met gemeenten binnen de Kallisto-aanpak om de effecten hiervan op de waterkwaliteit te beperken. Uit analyses blijkt dat overstorten momenteel geen belemmering vormen voor het behalen van de KRW-doelen. Daarom zetten we in 2027 de bestaande aanpak voort, waarbij meten, modelleren, maatregelen nemen en monitoren centraal staan. Dit betekent geen uitbreiding van de aanpak die eerder was voorzien. Hiermee besparen we zowel capaciteit als middelen die ingezet kunnen worden op de transformatieopgave ‘grip op (in)directe lozingen’ – **Taskforce**.

Maatschappelijk effect: Een afvalwaterketen die het behalen van de KRW-doelen ondersteunt en waarbij de invloed van overstorten op de waterkwaliteit verder wordt beperkt.

Resultaat 2027:

- De meest urgente overstortknelpunten uit de Kallisto-aanpak die van invloed zijn op de KRW-doelen zijn aangepakt.
- De belangrijkste maatregelen voor de regio Eindhoven, waaronder de Dommelbeluchting bij de RWZI, zijn gerealiseerd of verder uitgevoerd.
- De beoordeling van overstortlocaties op overige wateren is geactualiseerd en waar nodig zijn vervolgafspraken met gemeenten gemaakt.
- Het meetnet voor overstorten en hemelwaterstelsels is verder uitgebreid om beter inzicht te krijgen in het functioneren van deze systemen.
- De gevolgen van de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater voor overstorten en emissies naar oppervlaktewater zijn samen met gemeenten verder in beeld gebracht.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders.

4.5 Nul-lijn Afvalwatertransport - **Taskforce**

De woningbouwopgave en economische groei leiden tot extra afvalwaterstromen richting het riool- en zuiveringssysteem. Binnen de strategiestudie voor het zuiveringscluster Eindhoven is daarom het concept van een nul-lijn voor afvalwater geïntroduceerd als richtinggevend principe voor toekomstige systeemontwikkeling. Daarbij wordt onderzocht of groei van afvalwaterstromen kan worden opgevangen door afkoppeling, waterbesparing en decentrale oplossingen, in plaats van door uitbreiding van transport- en zuiveringscapaciteit. De uitwerking van dit principe maakt onderdeel uit van de Waterketen van de Toekomst en wordt in de komende jaren verder onderzocht en beoordeeld.

Maatschappelijk effect: Een toekomstbestendige afvalwaterketen waarin de groei van afvalwaterstromen zo veel mogelijk wordt opgevangen door waterbesparing, afkoppeling en decentrale oplossingen. Hierdoor kan uitbreiding van transport- en zuiveringscapaciteit worden beperkt en ontstaat een aanzienlijk besparingspotentieel.

Resultaat 2027:

- De governance-dialoog met de clustergemeenten en Brabant Water is gestart. Met deze dialoog onderzoeken we onder andere hoe gemeenten hiertegen aankijken en in hoeverre zij willen meedenken over de verdere uitwerking.
- Er zijn afspraken uitgewerkt over rollen, verantwoordelijkheden, verwachte resultaten, het benodigde afkoppeltempo en een mogelijk terugvalscenario.
- Een MKBA en juridische verkenning zijn uitgevoerd.
- Werkafspraken voor de toepassing van de nul-lijn zijn uitgewerkt voor grote ontwikkellocaties binnen het cluster Eindhoven.

- De nul-lijn is als gezamenlijke ambitie met een bijbehorend afsprakenkader opgenomen in het concept-WBP6.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders. Eventuele aanvullende bestuurlijke keuzes worden in 2027 nader uitgewerkt via de programmeertafel.

4.6 Vastgestelde koers 2027-2032; Transformatief

Transformatieve aanpak: Systeemverandering Waterketen via drie sporen
De waterketen staat onder toenemende druk door klimaatverandering, strengere waterkwaliteitseisen (Kaderrichtlijn Water, Richtlijn Stedelijk Afvalwater) en de noodzaak tot verduurzaming. De Dommel heeft binnen het transformatieve scenario gekozen voor een systeemverandering: een fundamenteel andere manier van omgaan met water in bebouwd gebied. Dat gebeurt langs meerdere sporen:

- Doorvertaling Visie Schoon Water met nieuwe leidende principes.
- Transitie-aanpak Zandleij.
- Verwaarding afvalwater, decentraal zuiveren, hergebruik effluent en pilots.

<u>Doorvertaling Visie Schoon Water met nieuwe leidende principes</u>
Met de vaststelling van de Visie Schoon en Gezond Water is een nieuwe richting gekozen voor de aanpak van waterkwaliteit. In 2027 wordt deze visie verder geconcretiseerd voor de waterketen. Daarbij worden de bestaande handelingsperspectieven voor de watertransitie en de bouwstenen uit Wat Water Wil uitgebreid met waterketenbouwstenen, zoals hergebruik van effluent, hemelwater, grijswater en zwartwater. De uitwerking wordt in eerste instantie op beperkte schaal opgepakt via pilots en beleidsontwikkeling. Daarmee wordt invulling gegeven aan een meer samenhangende benadering van waterkwaliteit en waterkwantiteit en wordt de verbinding tussen waterketen en watersysteem versterkt.

Maatschappelijk effect: Een optimale “samenwerking” tussen waterketen en watersysteem, waardoor waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid in samenhang worden benaderd.

Resultaat 2027:

- Een vastgestelde, bruikbare set handelingsperspectieven en bouwstenen die integraal waterkwaliteit en waterkwantiteit verbindt.
- De gevolgen voor de rolverdeling tussen waterschap en gemeenten in de waterketen zijn verkend en besproken met betrokken partners.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de bestaande capaciteit en financiële kaders.

<u>Transitie-aanpak Zandleij</u>
De Zandleij is een van de eerste gebieden waar de principes van de watertransitie integraal in de praktijk worden gebracht. De waterkwaliteit en ecologie staan al langere tijd onder druk en vragen om een bredere aanpak dan alleen technische maatregelen. Daarom combineren we fysieke maatregelen, innovatie, bronaanpak, participatie en gedragsverandering in één gebiedsgerichte aanpak. De Zandleij fungeert daarbij als leeromgeving voor de transformatie. Niet alleen de maatregelen zelf staan centraal, maar ook de vraag hoe complexe waterkwaliteitsopgaven effectiever kunnen worden aangepakt.

Maatschappelijk effect: Een schonere en ecologisch gezondere Zandleij, met meer biodiversiteit en een betere waterkwaliteit. Daarnaast levert de aanpak kennis en ervaring op die bijdragen aan de verdere ontwikkeling van de watertransitie binnen het Dommelgebied.

Resultaat 2027:

- In 2027 worden innovatieve maatregelen, onderzoeken en participatieactiviteiten voortgezet en leveren deze nieuwe inzichten op voor thema's als bronaanpak, PFAS, effluenthergebruik, waterharmonica en aanvullende zuivering.
- De samenwerking met inwoners, bedrijven, kennispartners en overheden is verder versterkt, onder andere via een publiekscampagne, participatie, communicatie en citizen science.
- De opgedane kennis en ervaringen zijn beschikbaar gemaakt voor toepassing in vergelijkbare waterkwaliteitsopgaven binnen het beheergebied.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de bestaande capaciteit en financiële kaders.

<u>Verwaarding afvalwater, decentraal zuiveren, hergebruik effluent en pilots</u>
We beschouwen afvalwater als grondstof waarbij verwaardig ervan belangrijk onderdeel is om de opgave voor circulariteit te bereiken. Daarvoor (voeren we een innovatieagenda uit en) werken we samen binnen de landelijke Energie- en GrondstoffenFabriek (EFGF) en AquaMinerals, bijvoorbeeld aan de productie van natuurlijk afbreekbare kunststofvervangers. Decentrale zuiveringsconcepten worden een steeds belangrijker onderdeel van de Waterketen van de Toekomst. In een regio met structurele waterschaarste biedt hergebruik van effluent kansen voor natuurherstel, grondwateraanvulling en gebruik als proces- of gebruikswater.

Het doel is om via een pilot of demonstratieproject ervaring op te doen met de juridische, financieel-economische, organisatorische, technologische en waterkwaliteitsaspecten van effluenthergebruik. In 2027 wordt deze mogelijkheid verder uitgewerkt met regiopartners, waarbij onder meer wordt gekeken naar draagvlak, kosten en risico’s voor het grondwater en de omgeving. De uitkomsten dienen als basis voor besluitvorming over verdere uitwerking en uitvoering. Daarnaast wordt samen met Waterschap Aa en Maas en Brabantse Delta gewerkt aan een gezamenlijke propositie voor grootschalig effluenthergebruik als bijdrage aan droogtebestrijding, grondwateraanvulling en een robuuster watersysteem
Daarnaast kan lokale zuivering en hergebruik van grijswater bijdragen aan een meer circulaire waterketen. Het waterschap werkt daarbij samen met gemeenten, ontwikkelaars, de provincie, de Waterbank en andere gebiedspartners. In 2027 ligt de nadruk op het opdoen van praktijkervaring met decentrale oplossingen en het verder ontwikkelen van kansrijke toepassingen voor hergebruik en verwaarding van afvalwater.

Vanuit Waterschap De Dommel werken we binnen de Circulaire Watercoalitie Brabant aan circulaire wateroplossingen. In de periode 2027–2029 benutten we evenementen, sport en recreatie als maatschappelijk podium en proeftuin voor drinkwaterbesparing, decentrale zuivering en waterhergebruik. Zo bereiken we bezoekers, deelnemers en andere betrokkenen en vergroten we het waterbewustzijn, met aandacht voor waterkwaliteit en concrete handelingsperspectieven. We delen daarbij kennis over techniek, waterkwaliteit, vergunningverlening, beheer en verantwoordelijkheden. De pilots geven inzicht in de haalbaarheid van circulaire wateroplossingen en in de voorwaarden voor verantwoorde opschaling in Brabant.

Maatschappelijk effect:

- Verhoging van de grondwaterstand door alternatief (circulair) water aan te bieden met hergebruik van effluent.
- Bijdragen aan een circulaire samenleving.

Resultaat 2027:

- Er is praktijkervaring opgedaan met decentrale zuivering en hergebruik van grijswater, waardoor beter inzicht bestaat in de technische prestaties, robuustheid, gezondheidsaspecten, governance en toepasbaarheid van deze concepten.
- Het grijswatersysteem Koningswei en een tweede pilot leveren inzicht op in de mogelijkheden van decentrale waterconcepten binnen nieuwe gebiedsontwikkelingen.
- Er ligt een uitvoeringsgereed demonstratieproject met een onderbouwd ontwerp voor de realisatie van een pilot of demonstratieproject voor effluenthergebruik in Hapert of Tilburg, zodat mogelijk al in Q4 2027 met de uitvoering kan worden gestart.
- De mogelijkheden voor effluenthergebruik zijn samen met regiopartners verder uitgewerkt, inclusief aandacht voor draagvlak, kosten en risico's voor grondwater en omgeving.
- Samen met Waterschap Aa en Maas en Brabantse Delta is gewerkt aan een gezamenlijke propositie voor grootschalig effluenthergebruik als bijdrage aan droogtebestrijding en grondwateraanvulling.
- Voor hergebruik van een industriële restlozing is, samen met betrokken overheden en partners, duidelijkheid ontstaan over de juridische, vergunningtechnische en bestuurlijke randvoorwaarden voor verdere uitwerking.
- Er is meer inzicht verkregen in de mogelijkheden om gezuiverd afvalwater binnen een gebied opnieuw te benutten voor waterbeschikbaarheid en circulair watergebruik.
- Het pilotonderzoek naar de productie van vetzuren uit zuiveringsslib is uitgevoerd en levert inzicht op in de mogelijkheden voor verdere verwaarding van afvalwater en zuiveringsslib.
- De vervolgstappen richting grootschaliger toepassing van natuurlijk afbreekbare kunststofvervangers uit afvalwater en zuiveringsslib zijn in beeld gebracht en voorvloeiend uit het onderzoek wordt een investeringsvoorstel voor een full-scale-installatie vanuit de PHARIO-Waterschappen voorgelegd.
- Binnen de Circulaire Watercoalitie Brabant zijn de eerste stappen gezet om evenementen, sport en recreatie in te zetten als maatschappelijk podium en proeftuin voor circulair watergebruik. De opgedane inzichten vormen de basis voor de verdere ontwikkeling en verantwoorde opschaling van circulaire wateroplossingen in Brabant en dragen bij aan het vergroten van het waterbewustzijn.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders.

<u>NIEUW: Transitietraject Schone en Gezonde Dommel</u>
De waterkwaliteit in de Boven-Dommel staat onder druk door een samenloop van factoren, waaronder de waterketen, directe en indirecte lozingen, grensoverschrijdende belasting vanuit Vlaanderen en de werking van het watersysteem. De opgave kan daardoor niet worden teruggebracht tot één oorzaak, één maatregel of één verantwoordelijke.
In 2027 starten we daarom de Transitie Schone en Gezonde Dommel vanuit de Boven-Dommel. De aanpak is transformatief omdat niet een vooraf gekozen oplossing centraal staat, maar het gezamenlijk begrijpen van de opgave. Onderzoek, monitoring, bronopsporing, vergunningverlening, gebiedskennis en signalen uit de omgeving worden samengebracht tot één gedeeld feitenbeeld.

Daarbij bouwen we voort op de ervaringen uit de Transitie-aanpak Zandleij. De Boven-Dommel vormt de volgende stap: niet opnieuw een pilot, maar het toepassen en opschalen van een werkwijze waarin onderzoek, participatie, bronaanpak en uitvoering vanaf het begin met elkaar zijn verbonden. Op basis van het gedeelde feitenbeeld bepalen we welke inzet het meeste perspectief biedt voor bronaanpak, waterketen, watersysteem en grensoverschrijdende samenwerking.

De aanpak levert daarmee niet alleen een bijdrage aan een schonere en gezondere Boven-Dommel, maar laat ook zien hoe complexe waterkwaliteitsopgaven integraal kunnen worden aangepakt. Daarmee wordt de Boven-Dommel een zichtbaar voorbeeld van de transformatieve koers in de praktijk.

Maatschappelijk effect: Een schonere en ecologisch gezondere Boven-Dommel, gebaseerd op een gedeeld en onderbouwd inzicht in de oorzaken van de waterkwaliteitsproblemen. Door onderzoek, gebiedskennis en samenwerking te verbinden ontstaat meer focus, transparantie en draagvlak voor effectieve maatregelen.

Resultaat 2027:
- De Transitie Schone en Gezonde Dommel is in de Boven-Dommel gestart met een gezamenlijke procesaanpak waarin onderzoek, monitoring, participatie en uitvoering met elkaar zijn verbonden.
- Beschikbare kennis over waterkwaliteit, lozingen, grensoverschrijdende belasting, waterketen en watersysteemwerking is samengebracht in een gedeeld feitenbeeld.
- Inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden zijn betrokken bij het duiden van de opgave en het ontwikkelen van handelingsperspectieven.
- Op basis van het feitenbeeld is een eerste geprioriteerde uitvoeringsagenda opgesteld voor bronaanpak, waterketen, watersysteem en grensoverschrijdende samenwerking.

Inzet van middelen: De inzet bestaat uit interne capaciteit voor waterkwaliteit, waterketen, watersysteem, vergunningverlening, toezicht en handhaving, communicatie, participatie en strategisch omgevingsmanagement. Een deel wordt deze capaciteit gevonden door het verschuiven van capaciteit van minder impactvolle gebiedsprocessen naar deze aanpak - **Taskforce**. Daarnaast zijn middelen nodig voor onderzoek, monitoring, data-analyse en procesbegeleiding. Binnen de exploitatie zijn middelen gereserveerd om het transitietraject een start te geven. Waar mogelijk wordt aangesloten bij bestaande onderzoeken, programma's en samenwerkingen rond de Dommel, de Zandleij, lozingen en grensoverschrijdende waterkwaliteit.

Transformatieve aanpak lozingen - Waterkwaliteit
De waterkwaliteitsdoelen uit de KRW (2027) worden in een groot deel van het beheergebied van De Dommel niet gehaald. Een belangrijke oorzaak ligt buiten de eigen RWZIi's: industriële lozingen, grensoverschrijdende verontreiniging vanuit Vlaanderen en overstorten uit het rioolstelsel bij hevige neerslag. De aanpak lozingen volgt twee sporen:

<u>Bronaanpak industrie/Vlaanderen – zie ook Transitietraject Schone en Gezonde Dommel</u>
De waterkwaliteit in het Dommelgebied wordt mede beïnvloed door industriële lozingen en verontreinigingen die vanuit Vlaanderen het beheergebied binnenstromen. Waar de inzet de afgelopen jaren vooral was gericht op samenwerking en beïnvloeding, zetten we in 2027 een volgende stap naar een meer actieve en structurele aanpak. We bouwen de samenwerking met Vlaamse partners, het ministerie van I&W, de Provincie Noord-Brabant, gemeenten en omgevingsdiensten verder uit en verankeren deze structureel. Tegelijk werken we het plan van aanpak voor de Nete/Vaartloop uit op basis van de pilot met grensoverschrijdende factsheets en zetten we de inzet rond het dossier Nyrstar voort, inclusief de lopende juridische procedures en bestuurlijke afstemming. Daarnaast benutten we nieuwe kennis en data uit grensoverschrijdende samenwerkingen om de invloed van vervuilingsbronnen beter in beeld te brengen en gerichter maatregelen te kunnen nemen. Zo sturen we niet alleen op de gevolgen, maar nadrukkelijker op de oorzaken van waterkwaliteitsproblemen.

Maatschappelijk effect: Een betere waterkwaliteit door vervuiling eerder en dichter bij de bron aan te pakken, zowel binnen als buiten het eigen beheergebied.

Resultaat 2027:

- Voor de Nete/Vaartloop is een bestuurlijk afgestemd plan van aanpak beschikbaar, waarmee richting wordt gegeven aan de verdere aanpak van de grensoverschrijdende waterkwaliteitsopgave.
- De inzet op het dossier Nyrstar wordt voortgezet via juridische en bestuurlijke vervolgacties.
- De Dommel beschikt over een sterker bestuurlijk en inhoudelijk uitgangspunt voor de aanpak van waterkwaliteitsproblemen die hun oorsprong buiten het beheergebied hebben.

Inzet van middelen: De inzet bestaat uit de structurele capaciteit die in 2026 voor het Vlaanderen-dossier is toegevoegd, aangevuld met expertise vanuit waterkwaliteit, vergunningverlening, handhaving, juridische zaken en strategisch omgevingsmanagement. Daarnaast worden middelen ingezet voor juridische ondersteuning, onderzoeken, data-analyse, kennisontwikkeling en gezamenlijke projecten met partners.

Indirecte lozingen

Bedrijven die lozen op het gemeentelijk rioolstelsel vallen formeel onder de bevoegdheid van gemeenten. De effecten van deze lozingen komen echter uiteindelijk terecht in het afvalwater, de zuiveringen en het watersysteem van Waterschap De Dommel. Om meer grip te krijgen op de hoeveelheid en samenstelling van het influent van onze zuiveringen, wordt ingezet op nauwere samenwerking met gemeenten, bedrijven en omgevingsdiensten. Daarbij richten we ons op het verminderen van milieuvreemde stoffen in het afvalwater, het terugdringen van onnodige afvoer van schoon water naar de rioolwaterzuivering en het versterken van bewustwording en gedragsverandering bij bedrijven en huishoudens. Hierbij werken we samen met de waterschappen en drinkwaterbedrijven in het Maasstroomgebied, Rijkswaterstaat, I&W en RIWA Maas in het samenwerkingsverband Schone Maaswaterketen (SMWK).

Maatschappelijk effect: Een betere waterkwaliteit door minder ongewenste stoffen in het afvalwater en meer grip op de belasting van het afvalwatersysteem. Hierdoor verbeteren de mogelijkheden om waterkwaliteitsdoelen te realiseren.

Resultaat 2027

- Met de meest significante bedrijven zijn gesprekken gevoerd over hun indirecte lozingen en mogelijke maatregelen om de belasting van het afvalwatersysteem te verminderen.
- Samen met gemeenten zijn afspraken en werkwijzen verder ontwikkeld om meer grip te krijgen op de hoeveelheid en samenstelling van het influent van de rioolwaterzuiveringen.
- Maatregelen voor het verminderen van milieuvreemde stoffen in het afvalwater zijn verder uitgewerkt.
- Er is ervaring opgedaan met bewustwording en gedragsverandering bij huishoudens en bedrijven als onderdeel van de aanpak van indirecte lozingen.

Inzet van middelen

De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders.

5. Bestuur en Bedrijfsvoering

Bestuur en bedrijfsvoering zorgen ervoor dat Waterschap De Dommel koersvast, slagvaardig, wendbaar en zichtbaar kan werken aan de waterdoelen. Daarbij sturen we op de door het bestuur vastgestelde doelen en resultaten, handelen we oplossingsgericht en wegen we impact, tijd en middelen bewust af. Als lerende organisatie delen we resultaten, leren we van ervaringen en werken we binnen en buiten de organisatie samen aan onze strategische opgaven.

De voorgaande hoofdstukken beschrijven de inhoudelijke opgaven van de watertransitie en de maatschappelijke effecten die daarmee worden beoogd. Dit hoofdstuk richt zich op de ontwikkeling van bestuur en organisatie die nodig is om deze opgaven te realiseren. Beide zijn onderdeel van het waardecreatiemodel van Waterschap De Dommel, waarbij een getransformeerde organisatie randvoorwaardelijk is voor de watertransitie.

In 2027 ligt de nadruk op bestuurlijke continuïteit, basis op orde, weerbaarheid van de organisatie, informatievoorziening en digitale transformatie, duurzame bedrijfsvoering en strategische communicatie. Anders dan in de hoofdstukken over watersysteem en waterketen wordt daarom niet per onderwerp een afzonderlijk maatschappelijk effect beschreven. Per onderwerp worden het doel, de resultaten voor 2027 en, waar relevant, de inzet van middelen toegelicht.

5.1 Bestuurlijke continuïteit

In maart 2027 vinden de waterschapsverkiezingen plaats. Daarmee eindigt de huidige bestuursperiode en start een nieuwe bestuursperiode met een nieuw algemeen en dagelijks bestuur. Het waterschap heeft samen met gemeenten en de Kiesraad een rol in de organisatie van de verkiezingen en draagt zorg voor het kunnen vaststellen van een rechtmatige verkiezingsuitslag binnen het beheergebied. De verkiezingen en bestuurswissel vragen veel inzet van politieke partijen en de nodige ondersteuning vanuit de ambtelijke organisatie. De inzet richt zich niet alleen op de organisatie van de verkiezingen, maar ook op de overdracht aan het nieuwe bestuur en de ondersteuning van het formatieproces. De ambtelijke organisatie faciliteert dit onder andere met een overdrachtsdossier, een inwerkprogramma en ondersteuning bij de integriteitstoets van kandidaten.

- **Doel:** De waterschapsverkiezingen, de overdracht aan het nieuwe bestuur en het formatieproces zijn zorgvuldig en ordentelijk georganiseerd, zodat de nieuwe bestuursperiode op een goede manier kan starten.

- **Resultaten 2027:**
  De organisatie rond de verkiezingen bestaat uit drie samenhangende sporen:
  - De waterschapsverkiezingen zijn georganiseerd en de verkiezingsuitslag is rechtmatig vastgesteld, waaronder de werkzaamheden van het centraal stembureau.
  - De overdracht van het oude naar het nieuwe bestuur is ondersteund met onder andere een overdrachtsdossier en een inwerkprogramma.
  - Het formatieproces is ondersteund, waaronder de integriteitstoets van kandidaten.

- **Inzet van middelen:** De organisatie van de verkiezingen vraagt in 2027 een additioneel budget van € 130.000, boven op de reguliere exploitatiekosten van Bestuurszaken. Dit budget is onder andere bestemd voor het inwerkprogramma, waaronder een AB-tweedaagse en opleidingskosten, de integriteitstoets van kandidaten en juridische expertise. De campagnekosten worden toegelicht bij Strategische communicatie.

5.2 Basis op orde - **Taskforce**

Een slagvaardige en wendbare organisatie begint met een sterke basis. Om de watertransitie succesvol uit te voeren, moet duidelijk zijn wie waarvoor verantwoordelijk is, hoe besluiten worden genomen, hoe risico's worden beheerst en hoe wordt aangetoond dat het waterschap voldoet aan wet- en regelgeving. Dit wordt samengevat in governance, compliance en interne beheersing.

De eisen aan deze basis nemen toe. Nieuwe wet- en regelgeving op het gebied van digitale weerbaarheid, informatievoorziening, openbaarmaking en verantwoording vraagt om een organisatie die aantoonbaar in control is. Tegelijkertijd worden de opgaven van het waterschap groter, complexer en meer afhankelijk van samenwerking met andere partijen. Dat vraagt om duidelijke rolverdelingen, betrouwbare informatie, transparante besluitvorming en een goede inrichting van processen en verantwoordelijkheden.

Waar de afgelopen jaren veel nadruk lag op het realiseren van inhoudelijke opgaven in de watertransitie, ligt in 2027 een belangrijk accent op het verder versterken van deze organisatorische basis. Niet als doel op zichzelf, maar als noodzakelijke voorwaarde om bestuurlijke keuzes effectief, rechtmatig en doelmatig te kunnen vertalen naar uitvoering. Alleen een organisatie die de basis op orde heeft, kan de toenemende complexiteit van opgaven, samenwerkingen, investeringen en wettelijke verplichtingen beheersbaar houden.

- **Doel:** De organisatie beschikt over een sterker fundament voor de uitvoering van de watertransitie en de verdere ontwikkeling naar een doelgerichte, datagedreven en wendbare organisatie. De governance, compliance en interne beheersing zijn zodanig ingericht dat Waterschap De Dommel aantoonbaar in control is en bestuurlijke ambities effectief, rechtmatig en doelmatig kan realiseren.

- **Resultaten 2027:**
  - Rollen, verantwoordelijkheden en eigenaarschap voor kritische processen zijn verder verduidelijkt en geborgd.
  - Governance-afspraken, sturingsinformatie en verantwoordingsprocessen zijn verder geprofessionaliseerd.
  - De belangrijkste compliance-opgaven en wettelijke verplichtingen zijn structureel ingebed in de reguliere bedrijfsvoering.
  - Risicobeheersing, interne controles en monitoring zijn verder versterkt, waardoor beter inzicht ontstaat in de mate waarin doelen, prestaties en middelen met elkaar in balans zijn.

- **Inzet van middelen:** De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders. Hiervoor wordt deels geput uit de extra capaciteit die vrij zijn gemaakt in de voorjaarsnota 2027-2032 (**Taskforce**). Basis op orde vraagt daarbij om een samenhangende inzet vanuit bestuur, management en organisatie op governance, compliance, informatievoorziening, risicobeheersing en interne beheersing. Deze inzet wordt zoveel mogelijk geïntegreerd in de reguliere bedrijfsvoering en bestaande verbetertrajecten.

5.3 Weerbaarheid van de organisatie

Weerbaarheid van de organisatie gaat over het vermogen van het waterschap om onder verschillende en veranderende omstandigheden de kerntaken uit te blijven voeren. Bij een hogere weerbaarheid is het waterschap minder kwetsbaar voor verstoringen. Dit betekent onder andere dat het waterschap kan anticiperen op watercalamiteiten en rampen, adequaat is ingericht tegen cyberdreigingen, stroomuitval en mogelijk vijandige of ontwrichtende activiteiten en weerbaar is tegen criminele inmenging.

Er wordt al jaren gewerkt aan de weerbaarheid tegen calamiteiten en cyberdreigingen. Door toenemende risico's, nieuwe wetgeving, ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de omvang van de opgaven is een integrale en meerjarige aanpak nodig. Daarin moeten zowel de voorzieningen als de organisatie en medewerkers op orde zijn en worden getraind.

De weerbaarheid van de organisatie wordt in 2027 uitgewerkt langs vier samenhangende onderdelen: digitale weerbaarheid, financiële weerbaarheid, personele weerbaarheid en organisatorische weerbaarheid.

5.3.1 Digitale weerbaarheid, autonomie en soevereiniteit

Weerbaarheid is ook landelijk en Europees een belangrijk thema. In de Nederlandse Digitaliseringsstrategie zijn weerbaarheid, digitale autonomie en soevereiniteit belangrijke onderwerpen. De Nederlandse overheid en de watersector trekken hierin samen op. Dit gebeurt in samenhang met het Parapluplan, het ISMS en het collectieve thema digitale autonomie en soevereiniteit van Het Waterschapshuis.

Bescherming van de processen en informatie die maatschappelijk het meest kritisch zijn, de zogenoemde kroonjuwelen en kritieke processen, vraagt om een aantoonbaar weerbare digitale basis. Door toenemende cyberdreigingen, geopolitieke afhankelijkheden en nieuwe wetgeving, waaronder de Cyberbeveiligingswet en de Wet weerbaarheid kritieke entiteiten, wordt de digitale weerbaarheid in 2027 risico-gestuurd versterkt.

- **Doel:** De wettelijke basis en structurele risicosturing zijn op orde en de eerste geprioriteerde maatregelen voor kroonjuwelen en kritieke processen zijn gestart.

- **Resultaten 2027:**
  - We brengen eerst de wettelijke basis (CBW-basiseisen) en structurele risicosturing op orde en gebruiken het SEAL-model als groeipad. De inzet is proportioneel: de zwaarste maatregelen richten we op de kroonjuwelen en kritische processen.
  - Op basis van de risico-inschatting worden de eerste geprioriteerde maatregelen gestart voor een kroonjuweel of kritiek proces om de autonomie en soevereiniteit te vergroten.
  - We stellen een awarenessprogramma vast en voeren deze uit. Deelname geldt voor bestuurders, managers en medewerkers en de inhoud wordt afgestemd op hun verantwoordelijkheden. Hiermee vergroten we het bewustzijn en vakmanschap, zodat snel en zorgvuldig gehandeld kan worden bij incidenten.

- **Inzet van middelen**:
  - De jaarlijkse kosten voor digitale weerbaarheid zijn op dit moment nog niet volledig te bepalen. Deze hangen mede af van de risico's die uit de lopende audits en risico-inventarisaties naar voren komen en van het tempo waarin maatregelen worden uitgevoerd. In de Voorjaarsnota is structureel € 600.000 opgenomen voor digitale weerbaarheid, waaronder de benodigde coördinatie en specialistische rollen. Hieruit worden ook de functie van Functionaris Gegevensbescherming (FG), de bijdrage aan het nieuwe collectieve thema van Het Waterschapshuis en de noodzakelijke veiligheidsmaatregelen bekostigd. Voor eventuele aanvullende maatregelen is in de Begroting 2027 een bandbreedte tot € 400.000 opgenomen. Hiervoor wordt eerst dekking gezocht binnen de bestaande middelen. Aanvullende structurele investeringen worden risicogestuurd onderbouwd en zo nodig via de Voorjaarsnota 2028 of afzonderlijke bestuurlijke besluitvorming voorgelegd.
  - Daarnaast is brede interne capaciteit nodig, vooral bij bedrijfsvoering processen. Schaarse specialistische expertise wordt gericht ingehuurd wanneer deze niet intern of sectoraal beschikbaar is.

5.3.2 Financiële weerbaarheid
Om ook richting de toekomst financieel weerbaar te zijn, is het noodzakelijk om bestuurlijk te bezien welke beleidskeuzes en kaders daarvoor nodig zijn. Daarnaast vragen wijzigingen in wet- en regelgeving om mogelijke aanpassing van het bestaande activerings- en waarderingsbeleid. De wijziging van de richtlijn voor baggeren is hiervan een concreet voorbeeld: hierdoor is het niet meer mogelijk om baggeractiviteiten te activeren en komen deze direct ten laste van de exploitatierekening (kosten).

In 2027 wordt het financiële kader voor de nieuwe bestuursperiode 2027-2031 heroverwogen. Bij deze heroverweging kan het algemeen bestuur besluiten om bestaande uitgangspunten en het activerings- en waarderingsbeleid, waaronder de activering van interne uren en bouwrente, bij te stellen.

- **Doel:** De financiële kaders ondersteunen de financiële wendbaarheid van de organisatie en borgen een duurzame financiële huishouding.

- **Resultaten 2027:**
  - Het financiële kader voor de nieuwe bestuursperiode 2027-2031 is heroverwogen.
  - De gevolgen van wijzigingen in wet- en regelgeving voor onder andere het activerings- en waarderingsbeleid zijn in beeld gebracht.
  - Het activerings- en waarderingsbeleid, reserve- en voorzieningenbeleid en de normen voor het minimale weerstandsvermogen zijn herijkt.

- **Inzet van middelen**: Afhankelijk van de gemaakte keuzes kan het financiële effect worden weergegeven.

5.3.3 Personele weerbaarheid
Om aan alle opgaven en ambities te kunnen blijven werken, is het belangrijk dat het personeelsbestand kwalitatief en kwantitatief op niveau blijft. Blijvende aandacht voor flexibiliteit in het personeelsbudget is nodig om voldoende transformatief te kunnen zijn. De verwachting is dat de arbeidsmarkt de komende jaren krap blijft.
Het is daarom belangrijk om aantrekkelijk te blijven als werkgever. Flexibiliteit richting de toekomst is ook nodig vanwege de verwachte uitstroom in de komende bestuursperiode en de complexe arbeidsmarkt. In de Begroting 2027 is daarom ruimte voorzien die in de komende periode nader wordt geconcretiseerd. Daarnaast is door transformatief te kijken al capaciteit verschoven van minder effectieve activiteiten naar activiteiten waar we meer impact op kunnen maken (zie enkele voorstellen in deze begroting - **Taskforce**).
Bovendien wordt continue afgewogen of we werkzaamheden uit besteden of zelf uitvoeren – **Taskforce**. Op termijn moet dit tot verdere efficiency en een financiële besparing leiden.

- **Doel:** De personele capaciteit is kwantitatief en kwalitatief op sterkte en in staat om structureel aan de opgaven te werken.

- **Resultaten 2027:**
  - Strategische personeelsplannen (SPP), waarin we per cluster de toekomstige personeelsbehoefte schetsen, rekening houdend met de effecten van watertransitie, digitale transformatie, nieuwe generaties en de krappe arbeidsmarkt.
  - De strategische personeelsplannen geven ook inzicht in de leer- en ontwikkelbehoefte van de medewerkers. Daarnaast geven ze inzicht in het potentiële verlies van kennis door pensionering van medewerkers. Deze inzichten worden in een centraal leer- en ontwikkelplan uitgewerkt. Het plan wordt ook uitgebreid, waarbij de volgende 4 ontwikkelgebieden centraal staan: persoonlijk leiderschap, resultaatgerichtheid, samenwerken en digitale vaardigheid.

- Daarnaast worden in- en externe ontwikkelingen in beeld gebracht die van invloed zijn op de personele ontwikkelingen. Dit alles resulteert in een strategie om in de gewenste personeelsbehoefte te kunnen blijven voorzien.

- **Inzet van middelen:**
  Om aan onze opgaven te kunnen voldoen is extra capaciteit nodig. De financiële impact hiervan bedraagt € 2,2 mln. in 2027 en de jaren daarna € 2,5 mln. per jaar, meer kosten. Ten opzichte van het personeelsbudget 2026 is extra capaciteit voorzien voor:
  - Het onderhoud van de watergangen. Dit is enerzijds het gevolg van stengere eisen in de nieuwe gedragscode, anderzijds is het uitbesteden van het onderhoud fors duurder geworden. Daarom kiezen we bewust voor het uitbreiden van onze eigen capaciteit, zodat we minder afhankelijk van de markt worden en de kwaliteit beter kunnen borgen. Zie ook ‘watersysteem van de toekomst’.
  - Investering in de uitvoering van het bestuurlijk vastgestelde Programma Howabo en de bijbehorende prioritaire keringen.
  - Invulling geven aan het beregeningsbeleid.
  - Verdere ontwikkeling en professionalisering van assetmanagement en het vergroten van de maakbaarheid en uitvoerbaarheid van het investeringsportfolio – **Taskforce** onder realistisch programmeren.

5.3.4 Organisatorische weerbaarheid

Om de wettelijke taken van het waterschap op het gebied van waterveiligheid, watersysteembeheer en afvalwaterzuivering ook in de toekomst goed te kunnen blijven uitvoeren, is een organisatieverandering in gang gezet. De verandering van de organisatiestructuur is in 2026 uitgevoerd. Binnen de waterketen is daarnaast gestart met werken volgens assetmanagement. Dit heeft zich ontwikkeld tot een strategische sturingsmethodiek die bijdraagt aan een slagvaardige en wendbare organisatie. Waterschap De Dommel beheert veel verschillende kapitaalgoederen (assets) die van waarde zijn voor de organisatie en nodig zijn voor de uitvoering van de wettelijke taken. Door één integraal beeld te creëren ontstaat meer inzicht in de onderlinge effecten van projecten op het behalen van doelstellingen en in de middelen en capaciteit die nodig zijn om deze doelstellingen te realiseren. Assetmanagement ondersteunt daarmee een beheerste afweging tussen prestaties, risico's en kosten.

- **Doel:** Het optimaal beheren van onze kapitaalgoederen, oftewel assets, die van waarde zijn voor onze organisatie. Dit doen we door een optimale balans tussen prestaties, risico’s en kosten na te streven.

- **Resultaten 2027:**
  - Het kwaliteitsmanagementsysteem volgens ISO 55001 is verder geïmplementeerd, met als doel om medio 2028 certificeerbaar te zijn op deze norm.
  - Er is verkend of assetmanagement kan worden uitgebreid naar het watersysteem.

- **Inzet van middelen:** Projectbudget is opgenomen in de begroting.

5.4 Informatievoorziening en digitale transformatie

Informatie en data vormen essentieel kapitaal voor het werk van Waterschap De Dommel. Betrouwbaarheid, juistheid en toegankelijkheid van informatie en data zijn nodig voor dagelijkse sturing en besluitvorming. Ook komt er steeds meer wetgeving op dit gebied. Zo is de nieuwe archiefwet vanaf 2027 van kracht die impact heeft op de informatiehuishouding. In 2027 verschuift het accent van het realiseren van technische voorzieningen naar het daadwerkelijk toepassen ervan in de organisatie. Daarbij worden processen, informatievoorziening, data en digitale ondersteuning in samenhang ontwikkeld.

5.4.1 Datagedreven doelsturing

In 2026 zijn stappen gezet om doelgerichter te gaan werken en is een start gemaakt met datagedreven doelsturing. In deze begroting is de relatie tussen het beoogde maatschappelijke effect, wat we daarvoor gaan doen in 2027 en welke middelen daarvoor nodig zijn explicieter gemaakt. Ook zijn de eerste indicatoren geïnventariseerd. Hierbij wordt opgemerkt dat niet elk onderwerpen waarmee het waterschap zich bezighoudt, zich leent voor concrete, eenduidige gekwantificeerde grootheden. Daarnaast gaat het hier om een groeiproces in transformatief werken om hiervoor een solide methodiek te ontwikkelen - **Taskforce**.

- **Doel:** Het bestuur krijgt beter inzicht in de relatie tussen maatschappelijke doelen, uitgevoerde maatregelen, bereikte prestaties en ingezette middelen. Hierdoor wordt besluitvorming minder afhankelijk van handmatige analyses en kennis van individuele medewerkers en groeit de organisatie naar datagedreven sturing.

- **Resultaten 2027:**
  - Adoptie van de methode van het werken met het datagedreven doelennetwerk (DDN) en actualisatie naar de nog vast te stellen WBP6.
  - een gerichte eerste toepassing van een datagedreven P&C-product. Opgemerkt wordt hier dat het niet direct om volledige automatisering van alle P&C-producten gaat.

- **Inzet middelen:** De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders. De benodigde inzet wordt geleverd vanuit de bestaande werkzaamheden op het gebied van planning & control, informatievoorziening en digitale transformatie.

5.4.2 Dataplatform en datamanagement als operationele basisvoorziening

Door datamanagement daadwerkelijk onderdeel te maken van de reguliere bedrijfsvoering groeit de data-volwassenheid van de organisatie. Dit versterkt de betrouwbaarheid van informatie, vermindert afhankelijkheid van handmatige werkzaamheden en kennis in hoofden van medewerkers.
Dit creëert de randvoorwaarden voor meer datagedreven, toekomstbestendige en digitaal ondersteunde organisatie. Het huidige volwassenheidsniveau is nog niet toereikend.

- **Doel*:*** Het structureel benutten van data als strategisch bedrijfsmiddel door inzet van een stabiele digitale basis voor datagedreven werken en toekomstige toepassingen van AI.

- **Resultaten 2027:**
  - Geprioriteerde data worden gemanaged en herleidbaar ontsloten via het dataplatform. Dit betekent o.a. dat datasets een eigenaar, datasteward en beheerder kennen en dat de datastromen herleidbaar via dataplatform gaan.
  - De monitoring voor de groei in datavolwassenheid is bepaald.

- **Inzet middelen:** De uitvoering vindt zoveel mogelijk plaats binnen de bestaande capaciteit en middelen voor digitale transformatie en datamanagement. Het voornaamste knelpunt is naar verwachting niet alleen de financiële ruimte, maar vooral de beschikbaarheid van voldoende deskundige capaciteit en tijd bij zowel de centrale IV- en datafuncties als de betrokken processen. Groei in vooral competenties is nodig, omdat de vraag groter is dan het beschikbare aanbod.

5.4.3 Digitale transformatie/AI

AI ondersteunt De Dommel om anders te denken en anders te doen om de waterdoelen sneller en beter te realiseren. We benutten informatie slimmer, herkennen patronen eerder, verkennen scenario's en richten processen anders in. Door data, kennis en uitvoeringskracht slimmer te verbinden, kunnen we sneller inspelen op ontwikkelingen en meer impact maken op onze waterdoelen. Menselijke afweging en publieke verantwoordelijkheid blijven daarbij leidend.

- **Doel:** Een getransformeerd waterschap dat de mogelijkheden van AI benut om de waterdoelen sneller en beter te realiseren.

- **Resultaten 2027**:
  - De basis voor een verantwoorde inzet van AI is ingericht door middel van vastgestelde AI-governance en een ingericht AI-platform.
  - Een vastgesteld strategisch AI beleid en een meerjarig uitvoeringsagenda, onderdeel van een nieuw Informatieplan 2028-2032, gekoppeld aan WPB6.
  - De eerste AI-toepassingen die aantoonbaar bijdragen aan de doelen van het waterschap zijn ontwikkeld. Mogelijkheden die onder andere verkend worden zijn eenvoudige routinematige werkzaamheden (onder andere toetsing kleine plannen, vergunningverlening, toezicht en handhaving, monitoring e.d.). - **Taskforce**
  - Voor elke vacature wordt afgewogen of een AI oplossingen doelmatiger zou kunnen zijn - **Taskforce**

- **Inzet middelen:** Voor de ontwikkeling, het beheer, de governance en de adoptie van AI zijn capaciteit en middelen nodig. De beschikbare inzet wordt gericht op toepassingen die aantoonbaar bijdragen aan de doelen van De Dommel. Voor 2027 zijn hiervoor beperkte bestaande middelen beschikbaar om de AI-basisvoorzieningen verder te ontwikkelen. Daarnaast is in de begroting een eenmalige financiële ruimte opgenomen met een bandbreedte van maximaal € 500.000, waarmee op basis van het in het voorjaar van 2027 vast te stellen strategisch AI-beleid versnelling mogelijk kan worden gemaakt. Eventuele structurele financiële consequenties na 2027 worden afzonderlijk onderbouwd en via de reguliere planning- en begrotingscyclus. Op termijn moet een gerichte inzet van AI leiden tot een transformatie van het waterschap, efficiëntere processen en mogelijk structurele kostenbesparingen.

5.4.4 Openbaarheidsparagraaf Wet Open Overheid

De Wet open overheid (Woo) verplicht bestuursorganen tot actieve openbaarmaking van informatie. Waterschap De Dommel ziet deze verplichting niet alleen als wettelijke taak, maar ook als ambitie om een betrouwbare en transparante overheid te zijn. Naast actieve openbaarmaking blijft het waterschap informatie op verzoek openbaar maken. Een goed ingerichte informatiehuishouding is essentieel om informatie tijdig en correct openbaar te kunnen maken.
Daarom werken we continu aan het zorgvuldig registreren, opslaan en archiveren van informatie uit verschillende processen en systemen. Ook besteden we blijvend aandacht aan bewustwording en ondersteunen we medewerkers bij het werken volgens de geldende beleidskaders, werkafspraken en richtlijnen voor informatiehuishouding. Beleid en werkafspraken worden jaarlijks geëvalueerd en waar nodig geactualiseerd. Sinds 2022 heeft De Dommel een Woo-contactpersoon, die tevens de interne rol van Woo-coördinator vervult en zorg draagt voor de implementatie van de Woo.

- **Doel:** Jaarlijks in de begroting en verantwoording aandacht besteden aan de beleidsvoornemens en uitvoering van de Wet open overheid en invulling geven aan actieve en passieve openbaarmaking.

- **Resultaten 2027:**
  - Eind 2027 worden alle verplichte informatiecategorieën gepubliceerd volgens de wettelijke eisen en het ambitieniveau van Waterschap De Dommel.
  - De actief openbaar te maken informatie is vindbaar via de Woo-index. Waterschap De Dommel houdt de verwijzingen in deze index actueel en volgt daarbij de sectorale lijn.
  - Bij de implementatie van iedere informatiecategorie is beoordeeld of naast de verplichte documenten ook andere documenten relevant zijn voor de omgeving en kunnen worden gepubliceerd.
  - Openbaar gemaakte Woo-verzoeken en bijbehorende documenten worden gepubliceerd via Djuma Open Info.
  - Beleid en werkafspraken voor de informatiehuishouding zijn geëvalueerd en waar nodig geactualiseerd.
  - De rollen van Woo-contactpersoon en Woo-coördinator zijn geborgd.

- **Inzet middelen:** De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders. De benodigde inzet wordt geleverd vanuit de bestaande werkzaamheden op het gebied van informatiehuishouding, openbaarmaking en de uitvoering van de Wet open overheid. Er zijn geen aanvullende middelen nodig

5.4.5 Klimaatneutraal en Circulair Werken

Landelijk heeft het waterschap zich geconformeerd aan hoge ambities op het gebied van duurzaamheid. Dit past in de lijn van de Europese industriepolitiek; deze richt zich, mede door geopolitieke ontwikkelingen, op strategische autonomie, klimaatneutrale technologieën en een verminderde afhankelijkheid van kritieke grondstoffen. Wij streven ernaar om de eigen bedrijfsvoering klimaatneutraal en circulair vorm te geven, waarbij investeringen op de korte termijn bijdragen aan lagere kosten, minder uitstoot en minder afhankelijkheid van grondstoffen op de lange termijn. Ook de wettelijk verplichte toepassing van de MilieuKostenIndicator (MKI) in GWW projecten in Nederland versterkt deze ontwikkeling. Waterschap De Dommel werkt toe naar een integrale aanpak van duurzaamheid. Thema's als circulariteit, energieneutraliteit, klimaatneutraliteit en schoon en emissieloos bouwen en onderhouden worden momenteel nog niet in hun volle samenhang benaderd. Om de duurzaamheidsambities effectief te realiseren is een meer integrale sturing noodzakelijk. In 2027 wordt daarom gewerkt aan het ontwikkelen van een samenhangende aanpak, zodat duurzaamheid beter kan worden verankerd in projecten, aanbestedingen, investeringsbesluiten, inkoop, assetmanagement en de reguliere bedrijfsvoering.

- **Resultaat 2027:** In 2027 is een samenhangende aanpak voor duurzaamheid uitgewerkt, waarmee sturing, monitoring, programmering en eigenaarschap van duurzaamheidsdoelen organisatiebreed kunnen worden ingericht en verankerd.

<u>Circulariteit</u>

Als waterschap zetten we in op een circulaire bedrijfsvoering, waarbij we grondstoffen behouden, hergebruiken en vervangen door duurzame alternatieven. Het doel is om in 2030 50% minder primaire grondstoffen te gebruiken en in 2050 volledig circulair te werken. Een van de manieren om hieraan bij te dragen is circulair bouwen. Hierbij worden zoveel mogelijk herbruikbare materialen gebruikt en zo min mogelijk nieuwe grondstoffen toegepast. In 2027 ligt de nadruk op het verder toepassen van MKI-berekeningen bij ontwerpen en aanbestedingen van realisatieprojecten en, waar relevant, bij de vervanging van standaard beheerassets. Hierdoor wordt de duurzaamheidsimpact aantoonbaar meegenomen in ontwerp- en uitvoeringskeuzes. Daarnaast wordt een routekaart duurzaamheid verder ontwikkeld en geïmplementeerd in de werkprocessen voor projecten, inkoop en assetmanagement en vertaald naar uitvoerbare maatregelen. De kennis over MKI wordt verder opgebouwd en de indicatoren voor het volgen van de voortgang worden nader bepaald.

- **Resultaat 2027:**
  - Circulariteit en duurzaam opdrachtgeverschap zijn verder verankerd in projecten, aanbestedingen, investeringsbesluiten, inkoop en assetmanagement.
  - We voldoen aan de wettelijke verplichting die vanaf 2027 gelden door bij grote GWW-projecten MKI als gunningscriterium mee te nemen en bij toepassing van beton maximale MKI eisen op te nemen.
  - De kennis, werkwijzen en monitoring voor de toepassing van circulariteit en MKI zijn verder ontwikkeld.

<u>Energie- en klimaatneutraal</u>
Energieneutraliteit betekent dat we zo min mogelijk energie verbruiken en zoveel mogelijk duurzame energie zelf opwekken. Momenteel is de opwek van hernieuwbare energie in de vorm van elektriciteit en biogas op onze assets gelijk aan 81% van ons energieverbruik. Een aandeel van 90% wordt haalbaar geacht als we ons blijven richten op onze eigen assets. Op onze eigen assets wordt duurzame elektriciteit en biogas opgewekt. De beschikbare ruimte op daken en RWZI-terreinen wordt verder benut, met aandacht voor dubbel ruimtegebruik, ecologie en slimme aansluiting achter de meter. In 2027 worden onder meer energieprojecten op Eindhoven, Hapert, Mierlo, rioolgemalen en Haaren verder gerealiseerd of afgerond. Netcongestie, ruimte en uitvoeringscapaciteit blijven belangrijke afhankelijkheden.

Klimaatneutraliteit betekent dat de totale uitstoot van broeikasgassen netto nul is. Het gaat daarbij niet alleen om CO_2, maar ook om methaan en lachgas. Ook de indirecte uitstoot die samenhangt met de inkoop van materialen, grondstoffen en diensten maakt hiervan onderdeel uit. Onze directe CO_2-uitstoot is relatief laag. De volgende stap ligt in het terugdringen van lachgas en methaan, het beter in beeld brengen van indirecte emissies en het benutten van natuurlijke vervangingsmomenten voor gasvrije installaties. In 2027 wordt een impact- en invloedanalyse uitgevoerd voor de indirecte CO_2-uitstoot. Daarnaast worden meetprogramma's voor methaan en lachgas voortgezet en worden de klimaatinstallaties van SVI Mierlo en het influentgemaal Eindhoven gasvrij gemaakt.

Het klimaat- en energie-efficiencyplan (KEEP) vormt het uitvoeringsprogramma voor deze ontwikkeling.

- **Doel**:
  Zo min mogelijk energie verbruiken én zoveel mogelijk duurzame energie zelf opwekken. Uitstoot van broeikasgassen terugbrengen naar netto nul.

- **Resultaat 2027:**
  - De uitvoering van het klimaat- en energie-efficiencyplan (KEEP) is verder gebracht.
  - De productie van duurzame energie op de eigen assets is verder vergroot.
  - De organisatie beschikt over beter inzicht in de directe en indirecte uitstoot van broeikasgassen en de mogelijkheden om deze uitstoot verder te verminderen.
  - De uitstoot van methaan en lachgas is beter in beeld, waardoor gerichter kan worden gestuurd op verdere vermindering.
  - De organisatie beschikt over een scherper beeld van de haalbaarheid en vervolgstappen richting een klimaatneutrale bedrijfsvoering.
  -
- **Inzet middelen:** Binnen de waterketen is een budget gereserveerd voor nieuwe maatregelen gericht op klimaat en energie (€ 12,5 mln. meerjarig en circa € 3 mln. in 2027). Voor 2027 wordt rekening gehouden met een bandbreedte van circa € 2 mln. (minder), omdat op dit moment nog projecten zich moeten aandienen waarbij aanspraak gemaakt wordt op het reserveringbudget.

Schoon en emissieloos bouwen

Waterschap De Dommel heeft het convenant Schoon en Emissieloos Bouwen ondertekend. Hiermee verminderen we de uitstoot van CO_2, stikstof en fijnstof bij onze projecten en stimuleren we tegelijkertijd de markt om versneld over te stappen op schone en emissieloze technieken en materieel. Zo dragen we bij aan klimaat-, natuur- en waterdoelen en stimuleren we de ontwikkeling van een toekomstbestendige bouwsector. Waterschap De Dommel past bij nieuwe projecten minimaal het basisniveau uit de Routekaart Schoon en Emissieloos Bouwen toe. In 2027 verkennen we hoe het ingroeimodel Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB) kan worden toegepast. Door stapsgewijs strengere minimumeisen te hanteren, creëren we een voorspelbaar ontwikkelpad voor de markt en vergroten we de investeringszekerheid voor emissieloze oplossingen. Per project wordt bij de start beoordeeld of een hoger ambitieniveau haalbaar en passend is. Voor lopende projecten wordt per project beoordeeld of een hoger ambitieniveau opportuun is.

- **Resultaten 2027**
  - Schoon en emissieloos bouwen is verder verankerd in de reguliere voorbereiding en uitvoering van projecten.
  - Bij nieuwe projecten worden milieuprestaties en het passende ambitieniveau voor schoon en emissieloos bouwen structureel meegewogen.
  - De inzet op schoon en emissieloos bouwen, circulariteit en vermindering van indirecte CO_2-uitstoot is inhoudelijk met elkaar verbonden.

- **Inzet van middelen klimaatneutraal en circulair werken:**
  - De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare investerings- en exploitatiebudgetten voor duurzame bedrijfsvoering en binnen de meerjarige programmering. De meerkosten voor schoon en emissieloos bouwen zijn verwerkt in de meerjarige investeringsramingen. Hiervoor is in de begroting meerjarig een verhoging van de investeringsomvang van € 11,5 mln. opgenomen (waterketen). Binnen het Watersysteem is een reservering opgenomen van € 3,75 mln. meerjarig.
  - Voor de implementatie van circulariteit en MKI is capaciteit nodig vanuit duurzaamheid, inkoop en projectmanagement. Daarnaast zijn middelen nodig voor advisering, monitoring, opleiding en ondersteuning bij MKI-berekeningen. De werkzaamheden worden zoveel mogelijk geïntegreerd in de bestaande project- en investeringsprocessen.

5.5 Strategische beïnvloeding en communicatie

De wateropgaven vragen om samenwerking tussen het waterschap, medeoverheden, inwoners, bedrijven, agrariërs, natuurorganisaties en maatschappelijke partners vanuit een gezamenlijke koers. Daarom zetten we in op strategische beïnvloeding, betrokkenheid bij het waterschapswerk en de beweging van waterbewustzijn naar waterpositief handelen. Communicatie biedt daarbij context, duiding en handelingsperspectief bij complexe waterafwegingen. Public affairs richt zich op de bestuurlijke en maatschappelijke partners die nodig zijn om de watertransitie te versnellen. Daarnaast werken we bewust vanuit de bouwstenen van de participatievisie. Daarmee ontwikkelt het waterschap zich verder van een technische waterbeheerder naar een betrouwbare publieke partner en dienstverlener. Begrijpelijke keuzes en betekenisvol contact met de omgeving staan daarbij centraal.

In 2027 werken we de speerpunten uit de lobbyagenda verder uit en verbinden we actuele maatschappelijke en politieke ontwikkelingen aan de prioritaire wateropgaven. Door signalen uit de omgeving structureler op te halen en monitoring, analyse en rapportage beter in samenhang te benutten, kunnen we eerder kansen en risico's herkennen, relevante stakeholders betrekken en gericht adviseren over positionering. Zo versterken we de zichtbaarheid, samenwerkingskracht en positie van het waterschap.

De waterschapsverkiezingen worden benut om het werk en de opgaven van het waterschap nadrukkelijk zichtbaar te maken. De regionale campagne wordt verbonden aan de watertransitie en richt zich op specifieke doelgroepen. Daarmee vergroten we het waterbewustzijn en de betrokkenheid bij het waterschapswerk.

- **Doel Belangenbehartiging:**
  - Bijdragen aan de watertransitie door waterpositief handelen te stimuleren, de betrokkenheid bij het waterschapswerk te vergroten en de positie van het waterschap als betrouwbare publieke partner te versterken.

- **Resultaat 2027:**
  - Een dynamische lobbyagenda en lobbykalender, gekoppeld aan actuele ontwikkelingen en prioritaire wateropgaven.
  - Masterclasses over public affairs.
  - Training omgaan met media voor bestuur en een deel van de ambtelijke organisatie.
  - Gerichte persbenadering op grote dossiers voor een consistente positionering en een duidelijk verhaal vanuit het waterschap.
  - Een aanpak om online en offline signalen uit de omgeving structureel op te halen en monitoring, analyse en rapportage beter in samenhang te benutten op prioritaire dossiers.
  - Een regionale communicatieaanpak rond de waterschapsverkiezingen, gekoppeld aan de watertransitie, gericht op specifieke doelgroepen.
  - Een toekomstvisie voor Moerenburg, met als onderdeel daarvan een samenhangend educatief concept. In de visie worden maatschappelijke waarde, het waterverhaal en educatie en recreatie nadrukkelijk met elkaar verbonden.
  - Verbeteringen om de contactkanalen naar de buitenwereld in samenhang te laten werken binnen de communicatie-infrastructuur, met o.a. invulling van wettelijke richtlijnen en intern afgesproken basisvoorzieningen.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders.

Bijlage 1 KRW programmering meerjarig

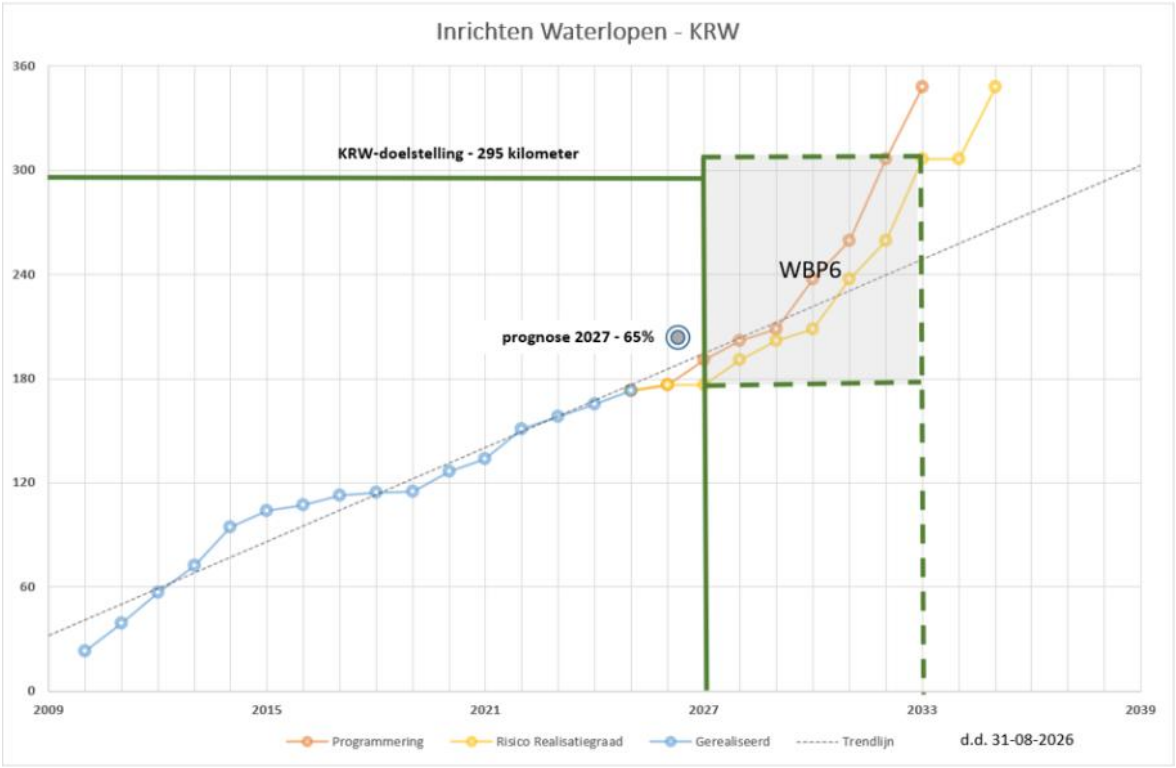
Deze bijlage is opgenomen naar aanleiding van het besluit van het Algemeen Bestuur van 1 juli 2026 over de ambitie voor de KRW-inrichtingsopgaven in de periode 2028-2033 en de bestuurlijke behoefte om de voortgang richting de naderende KRW-termijn inzichtelijk te maken. De bijlage geeft aanvullend inzicht in de meerjarige programmering, de verwachte realisatie en de voortgang van de belangrijkste KRW-opgaven. Het betreft een specifieke toelichting op deze opgave.

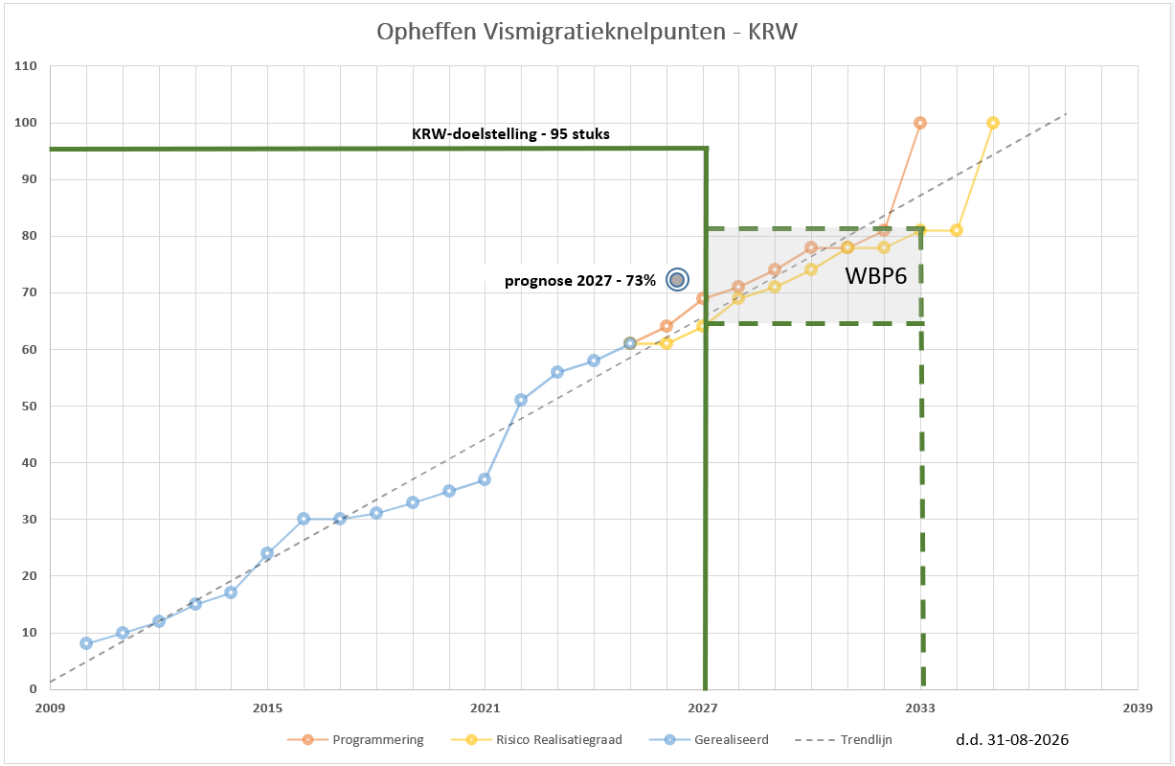
Het Algemeen Bestuur heeft op 28 februari 2024 kaders voor de programmering van de KRW-inrichtingsopgave vastgesteld. Op 1 juli 2026 heeft het Algemeen Bestuur de ambitie voor het realiseren van de KRW-inrichtingsopgaven voor de komende planperiode (2028-2033) vastgesteld. In deze besluiten is gekozen voor het afronden van lopende projecten, het richten van de inzet op langetermijn systeemherstel als ook het oppakken van doelgerichte sectorale KRW-maatregelen (o.a. vismigratiemaatregelen, de aanleg van ecologische verbindingszones en waterlopen met plasdrasinrichting).

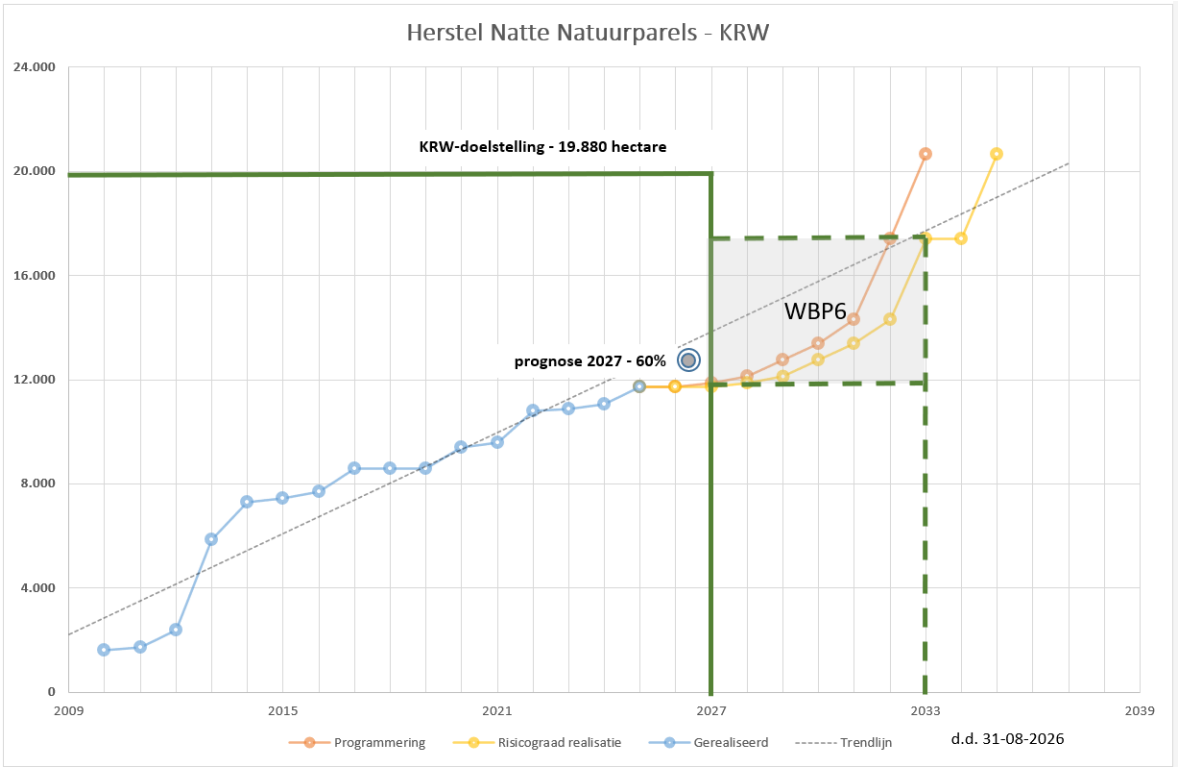
In deze bijlage is de programmering (ambitie) en prognose grafisch weergegeven (inrichten waterlopen, vismigratie en Natte Natuurparels). Elke grafiek toont vier lijnen:

- Programmering: de geplande uitvoering zoals die in eerdere perioden is vastgesteld.
- Risicograad realisatie: de inschatting van wat haalbaar is binnen gebiedsprocessen en beschikbare middelen.
- Gerealiseerd: de feitelijke voortgang sinds 2009.
- Trendlijn: de doorgetrokken lijn op basis van eerdere realisatie, die laat zien dat de opgaven richting 2027 niet volledig worden gehaald.

De grafieken laten zien dat de uitvoering van de KRW-opgaven achterblijft bij de oorspronkelijke doelen: bij het inrichten van waterlopen, het opheffen van vismigratieknelpunten en het herstel van natte natuurparels de doelstelling voor 2027 niet volledig wordt gehaald. Gebiedsprocessen, grondbeschikbaarheid, stikstofproblematiek en klimaatextremen maken dat een adaptieve, gebiedsgerichte aanpak noodzakelijk is.

Opheffen Vismigratieknelpunten - KRW
KRW-doelstelling - 95 stuks
prognose 2027 - 73%
WBP6
110
100
90
80
70
60
50
40
30
20
10
0
2009
2015
2021
2027
2033
2039
Programmering
Risico Realisatiegraad
Gerealiseerd
Trendlijn
d.d. 31-08-2026

Herstel Natte Natuurparels - KRW
KRW-doelstelling - 19.880 hectare
prognose 2027 - 60%
WBP6
24.000
20.000
16.000
12.000
8.000
4.000
0
2009
2015
2021
2027
2033
2039
Programmering
Risicograad realisatie
Gerealiseerd
Trendlijn
d.d. 31-08-2026

Bijlage 2 Lijst van gebruikte afkortingen

Afkorting	Betekenis
AB	Algemeen Bestuur van Waterschap De Dommel
ABP	Actieplan biodiversiteit
AI	Artificial Intelligence (kunstmatige intelligentie)
ALG	Aanpak Landelijk Gebied
AR	Augmented Reality (voegt elementen toe aan realiteit)
BB	Beleidsbegroting
BBB	BoerBurgerBeweging
BBG	Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg
BBP	Bruto Binnenlands Product
BHS	Beekherstel
BPLG	Brabants Programma Landelijk Gebied
BSD	Brainport Smart District
BSOB	Belastingsamenwerking Oost-Brabant
BTW	Belasting over de Toegevoegde Waarde
Burap	Bestuursrapportage
BV	Besloten Vennootschap
CAO	Collectieve ArbeidsOvereenkomst
Cbw	Cyberbeveiligingswet
CDA	Christen-Democratisch Appèl
CO_2	Koolstofdioxide
CPU	Central Processing Unit
DB	Dagelijks Bestuur van Waterschap De Dommel
DDN	Datagedreven DoelenNetwerk
DIN	Doelen-Inspanningen-Netwerk
DO	Definitief Ontwerp
DRIN	Doelen-Resultaten-Inspanningen-Netwerk
DWAAS	Droog Weer Afvoer Analyse Systematiek
EBP	EmissieBeheerPlan
ECB	Europese Centrale Bank
EFGF	Energie- en Grondstoffenfabriek
EMU	Economische en Monetaire Unie
EU	Europese Unie
EVZ	Ecologische VerbindingsZone
FG	Functionaris Gegevensbescherming
FIDO	Wet financiering decentrale overheden
fte	Fulltime-equivalent
GGA	Gebiedsgerichte Aanpak

Afkorting	Betekenis
GPS	Global Positioning System
GTD	Gemeenschappelijke Technologische Dienst
GWW	Grond-, Weg- en Waterbouw
HOVK	Herstel overige keringen
HOWABO	Hoogwateraanpak Brabant-Oost
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
ICT	Informatie- en Communicatie Technologie
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
ISMS	Information Security Management System
ISO	International Organization for Standardization
JEV	JaarEindeVerwachting
KEEP	Klimaat- en Energie-EfficiencyPlan
KPI	Kritieke Prestatie-Indicator
KRW	Kaderrichtlijn Water
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LTAP	LangeTermijnAssetPlanning
MER	Milieueffectrapportage
MKBA	Maatschappelijke kosten-batenanalyse
MKI	Milieukostenindicator
MIn.	Miljoen
N	Stikstof
N2000	Natura 2000
NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water
NIS	Network and Information Systems
NNB	Natuurnetwerk Brabant
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NNP	Natte NatuurParel
NOVEX	Nationale Omgevingsvisie Extra
NPLG	Nationaal Programma Landelijk Gebied
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
OGOR	Optimaal grond- en oppervlaktewaterregime
O_3/GAK/NP	ozon/ granulair actief kool / NP
P	Fosfor
P&C	Planning en Control
PFAS	Per- en polyfluoralkylstoffen
PHA	PolyHydroxyAlkanoaten
PHARIO	PHA uit rioolwater
PNB	Provincie Noord-Brabant

Afkorting	Betekenis
PvdA	Partij van de Arbeid
PvdD	Partij voor de Dieren
Q1/2/3/4	Eerste/Tweede/Derde/Vierde kwartaal
RG	Rioolgemaal
RIWA-Maas	Vereniging van Rivierwaterbedrijven, sectie Maas
RK	Regionale Kering
RTC	Real Time Control
RUDDO	Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden
RWP	Regionaal Waterprogramma
RWS	Rijkswaterstaat
RWZI	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
SEAL	Sovereignty Effectiveness Assurance Levels
SEB	Schoon en Emissieloos Bouwen
SMART	Specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden
SMWK	Schone Maaswaterketen
SNB	Slibverwerking Noord-Brabant
SOC	Security Operations Center
SPP	Strategische personeelsplanning
STOWA	Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer
SVI	Slibverwerkingsinstallatie
TBO	Terrein Beherende Organisatie
UvW	Unie van Waterschappen
VBT	Voorbezinktank
VEG	Vught-Esch-Gestel
VJN	Voorjaarsnota
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij
VO	Voorontwerp
VP	Versnellingsprogramma
VpB	Vennootschapsbelasting
VSS	Volledige schadeloosstelling
VVD	Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
WBP	Waterbeheerprogramma
WBP5	Waterbeheerprogramma 5
WBP6	Waterbeheerprogramma 6
WBS	Water en Bodem Sturend
WDD	Waterschap De Dommel
WKWK	Commissie Waterkwaliteit en Waterketen
WN	Water Natuurlijk

Woo	Wet open overheid
WOZ	Wet waardering onroerende zaken
WSV	Waterschapsverordening
ZZS	Zeer Zorgwekkende Stoffen

Overzicht moties AB-vergaderingen

Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2027-2031 in de gecombineerde commissievergadering in juni 2026 en de AB-vergadering in juli 2026 is aangegeven dat in de Begroting 2027 inzicht wordt gegeven in de afhandeling van aangenomen en overgenomen moties en amendementen en de afhandeling van toezeggingen die naar aanleiding van een aangekondigde motie zijn gedaan. De aangenomen amendementen zijn automatisch verwerkt in het AB-besluit. De moties of de toezeggingen die naar aanleiding daarvan zijn gedaan, zijn opgenomen in onderstaand overzicht. In de laatste kolom is aangegeven of/hoe deze zijn verwerkt in de Begroting 2027.

Toegezegd in AB	Actie / toezegging	Status	Verwerking
21-05-2025 (V. Lokin)	**Aangenomen motie WN en toezegging** **4.3 Ontwerp kostentoedelingsverordening watersysteemheffing Waterschap De Dommel 2026 m.b.t. verrijking waterschapsbelasting toepassen financiële prikkels** Toegezegd is dat het AB op de hoogte zal worden gehouden als er ontwikkelingen zijn in de uitgangspunten op basis waarvan het gesprek wordt gevoerd met het ministerie van I&W.	*Loopt* Najaar 2026 worden de eerste onderzoeksresultaten verwacht. De Unie van Waterschappen stelt dan een reactie namens de waterschappen. Deze reactie wordt in afstemming met de waterschappen voorbereid. Een concept-reactie wordt naar verwachting in het voorjaar van 2027 aan de waterschappen voorgelegd.	Voorjaar 2027 is (beleidsmatige en financiële) impact bekend. Indien noodzakelijk, wordt deze opgenomen in de Voorjaarsnota 2028-2033. Aldus niet noodzakelijk om te verwerken in de Begroting 2027.
21-05-2025 (M. Ruijs)	**Aangenomen Motie CDA** **6.1 KRW-Impuls Brabant** **Inzicht biedt perspectief**	*Loopt* Afgelopen maanden is de KRW ambassadeur voor ons gebied gestart. Via die lijn is en wordt veel gedaan over het betrekken van gemeenten. Acties om het bredere publiek meer te betrekken zijn in voorbereiding, hiervoor wordt nadrukkelijk ook gekeken naar de samenwerking met anderen (SMWK en Brabants Netwerk Medicijnen uit Afvalwater) Ook voor bedrijven is duidelijk aandacht voor “bewustwording” onder meer bij “Grip op indirecte lozingen” die in juni wordt behandeld in de commissies. Inmiddels zijn al de nodige resultaten bereikt. Er is een tool ontwikkeld waarmee gemeenten hun eigen specifieke actieplan kunnen opstellen. Hier is veel toelichting over geweest (oa een webinar) en het	De motie is vooral verwerkt via de bredere inzet op de KRW, samenwerking met gebiedspartners en waterbewustzijn. Indien noodzakelijk, worden financiële gevolgen opgenomen in de Voorjaarsnota 2028-2033. Voor nu niet noodzakelijk om te verwerken in de Begroting 2027.

Toegezegd in AB	Actie / toezegging	Status	Verwerking
		opstellen van dergelijke plannen krijgt ook directe ondersteuning van onze stedelijke planvormers. Ook op het gebied van bewustwording worden concrete stappen gezet onder meer in Tilburg (Zandleij). In WBP6 is ook een actielijn waterbewustzijn opgenomen.	
21-05-2025 (M. Ruijs)	**Aangenomen Motie Ongebouwd** **6.1 KRW-Impuls Brabant** **Maatwerk als motor voor de KRW-impuls**	*Loopt* De afstemming met de Provincie loopt volop. Daarnaast zijn de voorbereidende gesprekken gaande over een nieuwe Maatwerkovereenkomst (MOK). Hierover kan op een later moment informatie worden gegeven. De koepelovereenkomst (3 Brabantse WS met Provincie Noord Brabant) is op hoofdlijnen gereed. Het overleg over het opstellen van de MOK is ook al gestart.	Indien noodzakelijk, worden financiële gevolgen opgenomen in de Voorjaarsnota 2028-2033. Voor nu niet noodzakelijk om te verwerken in de Begroting 2027.
02-07-2025 (V. Lokin)	**Toezegging n.a.v. ingetrokken motie CDA** **4.1 Bestuursrapportage (Burap) 2025-1 en wijziging Beleidsbegroting 2025 i.v.m. pilot herwaardering beekdalgronden** **1. Motie Doelmatigheid is cruciaal voor behalen doelen** De toezegging waardoor bovenstaande motie is ingetrokken is: Het DB wil bij het nieuwe begrotingsjaar de plancyclus opnieuw inzetten. De eerste stap daarin is de beleidsbegroting die in november wordt vastgesteld. De gedachte is een inspanningennetwerk te verrijken met indicatoren die de toegevoegde waarde van die inspanningen kunnen kwantificeren. Dit is een groeiproces, omdat de onderwerpen waarmee het waterschap zich bezighoudt, zich niet altijd lenen voor concrete, eenduidig gekwantificeerde grootheden.	*Loopt* Op dit moment wordt de DRIN (Doelen – Resultaten _ Inspanningen – Netwerk)- methodiek vanuit het WBP5 uitgewerkt, waarbij de waterketen als casus wordt gebruikt om relevante informatie te verzamelen en te structureren. Deze eerste uitwerking vormt de basis voor verdere doorontwikkeling richting het WBP6. Het doel is dat de methodiek zodanig is uitgewerkt, dat deze direct kan worden toegepast bij het opstellen van het WBP6. Vanaf de Beleidsbegroting 2027 wordt de DRIN-methodiek gebruikt als onderdeel van het sturingsmodel.	Het AB is in de Waterbrief d.d. 7 juli 2026 geïnformeerd over het Dommel Doelen Netwerk. In de Begroting 2027 zijn voor het werken hiermee middelen opgenomen in het kader van informatievoorzieningen en digitale transformatie.

Toegezegd in AB	Actie / toezegging	Status	Verwerking
26-11-2025 (B. Peeters)	**Toezegging n.a.v. ingetrokken motie CDA Extra leidend principe gericht zuiveren op KRW-probleemstoffen en medicijnresten** **6.1 Visie Schoon en gezond water** Toegezegd is dat deze bestuursperiode nog een afwegingennotitie komt met daarin de aard en de omvang van de meetprogramma's die bij de rwzi's worden gehanteerd.	*Loopt* Waterbrief of mededeling in commissie WKWK beoogd voor Q1 2027.	In de Begroting 2027 is hier aandacht voor onder 4. Waterketen van de toekomst.
26-11-2025 (B. Peeters)	**Aangenomen motie 1 PvdA** **6.1 Visie Schoon en gezond water** **Verkenning naar verwerking maatschappelijke kosten in het drinkwatertarief (PvdA)**	*Loopt* De intentie van de motie heeft de aandacht van de dagelijks bestuurders bij bestuurlijke gesprekken. Opvolging maakt tevens onderdeel uit van de Uitwerking Visie Schoon en gezond water. Dit najaar volgt een terugkoppeling over de motie naar het AB.	Verwerking van maatschappelijke kosten in het drinkwatertarief is onderwerp van gesprek met onder meer de Unie van Waterschappen, Brabant Water en in het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg. Ook krijgt de motie vervolg bij de uitwerking van de Visie schoon en gezond water.
11-02-2026 (E. de Ridder)	**Aangenomen motie 1 WN** **4.2 WBP6: Plan van Aanpak** **Vraag de toekomst naar de toekomst** Spreekt de wens uit dat: Middelbare scholieren, studenten en andere jongeren actief en op een laagdrempelige manier betrokken worden bij de totstandkoming van WBP6.	*Loopt* Het projectteam heeft jongeren tijdens de voorbereiding van het Waterbeheerprogramma actief betrokken. Zo zijn studenten van de HAS en het Agrarisch Jongeren Kontakt (AJK) uitgenodigd voor bijeenkomsten op 31 maart en 15 september en hebben zij aan één of meerdere sessies deelgenomen. Het betrekken van jongeren is opgenomen in de programmalijn Waterbewustzijn. De uitvoering hiervan vraagt om een aanpak waarin ervaringen worden opgedaan en inzichten worden benut. Daarom wordt momenteel onderzocht of een jongerenberaad kan worden ingezet bij concrete vraagstukken. Het onderwerp heeft daarmee aandacht en wordt de komende jaren verder uitgewerkt.	Geen directe invloed op de begroting.

Toegezegd in AB	Actie / toezegging	Status	Verwerking
11-02-2026 (E. de Ridder)	**Aangenomen motie 2 WN** **4.2 WBP6: Plan van Aanpak** **Goede basis voor verstedelijkingsafspraken** Het AB spreekt uit dat: – Dat de wateropgaven in stedelijk en bebouwd gebied een belangrijk thema zijn voor het WBP6, en daarmee voor het proces om dit programma op te stellen. – Dat het wil toewerken naar een WBP6 waarin een duidelijke basis staat voor het maken van bestuurlijke afspraken met medeoverheden en private partijen over verantwoordelijkheden, financiering, rollen, samenwerking en innovatie op het snijvlak van ruimtelijke (stedelijke) ontwikkeling en wateropgaven. – In de tussentijd alle kansen die zich voordoen met beide handen aangegrepen moeten worden om de genoemde bestuurlijke afspraken met medeoverheden en private partijen al te maken.	*Loopt* Water en stedelijk gebied komen ruimziens aan bod. In alle sporen wordt onderscheid gemaakt naar de 3 gebruikersgroepen. WBP6 is vanuit daar opgebouwd waardoor duidelijk is wat van welke partijen wordt verwacht.	In de 3c Begroting 2027 nadere toelichting 20261007 is de uitvoering echter concreter zichtbaar: • Onder 3.2 Faciliteren wordt expliciet benoemd dat de woningbouw- en bedrijventerreinopgave de druk op de ruimte vergroot en dat daarom het waterbelang vroeg in ruimtelijke keuzes moet worden betrokken. • Daarbij wordt expliciet aangesloten op NOVEX Stedelijk Brabant, • De begroting legt daarnaast vast dat samen met gemeenten wordt gewerkt aan klimaatadaptatie in stedelijk gebied.
11-02-2026 (F. Tijhof)	**Aangenomen motie 1 Ongebouwd** **5.1 Nazorg hoogwatercalamiteit 2023 en 2024** **Pilot gebiedstafels**	*Loopt* Het AB is geïnformeerd over de stand van zaken in de waterbrief gepubliceerd d.d. 19-08-2026	Vanaf november 2026 gaan de pilot(s) de uitvoeringsfase in. Deze pilot(s) hebben een lerend karakter: toepassen en onderzoeken voor welke opgaven op welk niveau en onder welke voorwaarde een gebiedstafel de meeste meerwaarde heeft. In de Begroting wordt dit meegenomen in het kader van de transformatieve aanpak.
11-02-2026 (B. Peeters, V. Lokin)	**Toezegging na ingetrokken motie 2 BBB – Afwenteling stedelijk gebied** **5.1 Nazorg hoogwatercalamiteit 2023 en 2024** Het verzoek aan het DB was: 1. Actief te sturen op beperking van afvoer van stedelijk water naar beekdalen in het landelijk gebied, door fysieke maatregelen in stedelijk gebied te bevorderen zoals: • water vasthouden en infiltreren, • toepassing van retentiebekkens, wadi's, groene daken en waterpleinen,	*Loopt* Het AB wordt in het vierde kwartaal van 2026 geïnformeerd over de opvolging van deze toezegging.	Dit maakt reeds deel uit van onze reguliere bedrijfsvoering. In de Begroting is hier aandacht voor in het onderdeel Waterketen van de toekomst.

Toegezegd in AB	Actie / toezegging	Status	Verwerking
	• andere duurzame stedelijke watermaatregelen die de piekafvoer reduceren. 2. Naast financiële maatregelen zoals compensatie en schadevergoeding in te zetten, expliciet te zorgen voor fysieke maatregelen in stedelijk gebied die de feitelijke waterafvoer naar het landelijk gebied beperken, met oog voor de langdurige en complexe uitvoering hiervan. 3. Bij stedelijke uitbreidingen in het beheergebied expliciet rekening te houden met de hydraulische effecten op het landelijk gebied, zodat afwenteling van water wordt voorkomen. 4. Structurele monitoring en rapportage van de waterafvoer naar beekdalen in het landelijk gebied te realiseren, zodat effecten van stedelijke ontwikkeling en genomen maatregelen aantoonbaar worden gevolgd. 5. In samenhang met gemeenten en andere partners te zoeken naar integrale oplossingen waarbij stedelijk waterbeheer en landschapsbeheer hand in hand gaan, in lijn met de Omgevingswet en het principe water en bodem sturend. 6. Het AB uiterlijk in Q3 van 2026 te informeren over de voortgang op de 5 actiepunten om het afwentelen van stedelijk water terug te dringen.		
11-02-2026 (F. Tijhof)	**Toezegging na ingetrokken motie 3 PvdD – Eerlijke informatie en een goede relatie** **5.1 Nazorg hoogwatercalamiteit 2023 en 2024** Het verzoek aan het DB was: – De standpunten van het waterschap over de watertransitie duidelijk weer te geven op de website. – Als hoeder van water een vorm te vinden om de aan medeoverheden gegeven adviezen over ruimtelijke projecten/ontwikkelingen en lozingsvergunningen in begrijpelijke taal te publiceren, bijvoorbeeld op de website of een andere logische plek. – Een concreet overlegconcept met gebieden (stedelijk en niet-stedelijk) uit te werken — zoals gebiedstafels — waarin wordt samengewerkt aan de watertransitie om ons samen weerbaar te maken voor zowel droogte als wateroverlast.	*Loopt* M.b.t. de eerste 2 punten zal het AB in het *vierde* kwartaal 2026 middels een Waterbrief worden geïnformeerd. Het derde punt wordt meegenomen in het vervolg op de motie m.b.t. contact met omgeving.	Vanaf november 2026 gaan de pilot(s) met de gebiedstafels de uitvoeringsfase in. Deze pilot(s) hebben een lerend karakter: toepassen en onderzoeken voor welke opgaven op welk niveau en onder welke voorwaarde een gebiedstafel de meeste meerwaarde heeft. In de Begroting wordt dit meegenomen in het kader van de transformatieve aanpak.
25-03-2026 (M. Ruijs)	**Toezegging na ingetrokken Motie 1 - Doen wat nodig is en zorgvuldig met de middelen omgaan (VVD)** **5.1 Actieplan biodiversiteit**	*Loopt*	Met het actieplan biodiversiteit is de koers voor biodiversiteitsherstel vastgelegd. In de Begroting 2027 wordt de volgende stap gezet door

Toegezegd in AB	Actie / toezegging	Status	Verwerking
	Het verzoek aan het DB was: • In de tweede helft van 2027 en uiterlijk vóór de behandeling van de Beleidsbegroting 2028 een verdere uitwerking van het ABP te presenteren aan het AB. • In deze uitwerking: o Concrete doelen en een geactualiseerd overzicht van benodigde middelen en financiën per scenario op te nemen. o Een duidelijke koppeling te maken met wettelijke prestaties voor biodiversiteit. o Inzichtelijk te maken welke koppelkansen er zijn voor biodiversiteit in verbinding met andere wettelijke taken.		biodiversiteit programmatisch te benaderen en stevig te verbinden met watersysteemherstel, inrichting, beheer en uitvoering.
20-05-2026 (B. Peeters)	**Toezegging n.a.v. aangehouden motie vreemd CDA** **7.2 Motie vreemd CDA – Het huis dat water snapt** De heer Peeters zegt toe voor of direct na de zomervakantie een waterbrief te maken voor haalbaarheidsstudies.	*Afgehandeld* Waterbrief gepubliceerd 30 september 2026.	Komt niet terug in de Begroting 2027.
08-07-2026 (B. Peeters)	**Toezegging n.a.v. ingetrokken motie CDA – Investeren in rwzi's om beter te zuiveren** **4. Voorjaarsnota 2027-2032** *De heer Peeters* zegt toe het AB inzicht te geven in de huidige programmering voor zowel een verbeteropgave als een instandhoudingsopgave bij de verschillende rwzi's en het AB te informeren welke opgaven per rwzi de komende jaren zijn gepland. Dat geeft inzicht in wat er al gebeurt. Bovendien zegt hij toe dat het DB in het kader van asset management gaat verkennen wat de mogelijkheden zijn om de schoonwaterdoelen versneld te realiseren in de keten en daarover in Q1-2027 terug te koppelen. Dat zijn dingen die volgens het DB haalbaar zijn. De huidige motie is vrij krap geformuleerd.	*Loopt*	De verkenning valt onder de operationele bedrijfsvoering en komt dus ook niet terug in de Begroting 2027.
08-07-2026 (V. Lokin)	**Toezegging n.a.v. ingetrokken motie WN – Stop bevissing Dommelbeken die niet KRW-proof zijn** **4. Voorjaarsnota 2027-2032** Het DB zal in 2027 inventariseren wat nodig is en of er opties moeten worden ingebouwd in de vispachtovereenkomsten.	*Loopt*	De inventarisatie betreft de operationele bedrijfsvoering en wordt daarom niet afzonderlijk benoemd in de Begroting 2027. De opdracht om dit uit te voeren is al verstrekt aan de organisatie.

Toegezegd in AB	Actie / toezegging	Status	Verwerking
30-09-2026 (V. Lokin)	**Toezegging bij ingetrokken motie vreemd CDA** **7.2 Motie vreemd CDA - Minder procederen, schade voorkomen of vergoeden** *De heer Lokin* stelt dat het DB bezig is aan een standpunt over de schadeafhandeling. Dat standpunt wordt dan basis voor een waterbrief waarin een uitleg staat over het denkproces en een voorstel voor het vervolg. Dat zal niet eerder zijn dan januari. Als er eerder ontwikkelingen zijn in dit proces, zal het AB worden geïnformeerd.		Hiervoor zijn geen afzonderlijke middelen opgenomen, omdat het onder de operationele bedrijfsvoering valt.

Gecombineerde commissievergadering

Dossiernummer 4864
Extern Zaak ID 0539412947
Vergaderdatum 4 november 2026
Agendapunt 4
Titel Belastingverordeningen 2027

Geagendeerd	Vergaderdatum
Gecombineerde commissievergadering	**4 november 2026**

Kenmerk: 412947 / 412948

Aan het algemeen bestuur

Datum: 25 november 2026

AB-voorstel Belastingverordeningen watersysteemheffing De Dommel 2027

Voorstel:
1. Vast te stellen de Verordening watersysteemheffing Waterschap De Dommel 2027.
2. Vast te stellen de Verordening zuiveringsheffing Waterschap De Dommel 2027.
3. Vast te stellen de Verordening verontreinigingsheffing Waterschap De Dommel 2027.

1. Korte samenvatting

De BSOB legt namens Waterschap De Dommel aanslagen op voor de watersysteemheffing, zuiveringsheffing en de verontreinigingsheffing. Met de opbrengst van de heffingen bekostigt De Dommel de zorg voor schoon water en voldoende en veilig water. De grondslag voor het heffen van de watersysteemheffing, zuiveringsheffing en de verontreinigingsheffing ligt in de belastingverordeningen.

Jaarlijks worden de verordeningen aangepast conform de geldende wet- en regelgeving en worden de tarieven voor de heffingen opnieuw berekend. De tarieven 2027 zijn gebaseerd op de begroting 2027. Deze tarieven worden vastgelegd in de verordeningen 2027. Naast de wijzigingen van de tarieven zijn er geen inhoudelijke wijzigingen doorgevoerd. De verordeningen zijn juridisch getoetst en afgestemd met de modelverordeningen van de Unie.

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Een waterschap heeft twee hoofdtaken, namelijk de zorg voor het watersysteem (voldoende en veilig water) en de zorg voor het zuiveren van afvalwater (schoon water). Om deze taken te kunnen uitvoeren, mag een waterschap waterschapsbelasting heffen. Dit staat in de Waterschapswet.

Een waterschap mag alleen voor bepaalde, wettelijk vastgelegde, taken een belasting heffen. De watersysteemheffing wordt geheven ter bestrijding van de kosten die zijn verbonden aan de zorg voor het watersysteem (voldoende en veilig water). De zuiverings- en verontreinigingsheffing worden geheven ter bestrijding van de kosten die zijn verbonden aan de zuiveringstaak van het waterschap (schoon water). Worden er stoffen op een riolering of zuiveringtechnisch werk afgevoerd, dan is sprake van de zuiveringsheffing. Worden er stoffen op een oppervlaktewaterlichaam in beheer bij het waterschap geloosd, dan is sprake van de verontreinigingsheffing.

Het bestuur is bevoegdheid tot het invoeren, wijzigingen of afschaffen van een waterschapsbelasting. In de belastingverordeningen wordt vervolgens vastgelegd welke waterschapsbelasting wordt geheven, wie hiervoor belastingplichtig is, welke heffingsmaatstaf wordt gehanteerd en ook het tarief moeten worden vastgelegd in een belastingverordening. De belastingverordeningen en belastingtarieven 2027 zijn een uitwerking van de begroting 2027.

1.2. Beleidscontext/Historie

De watersysteemheffing wordt geheven voor vier verschillende categorieën belastingplichtigen. Dit zijn:

- de ingezetenen;
- de eigenaren, bezitters of beperkt gerechtigde van gebouwde onroerende zaken;
- de eigenaren, bezitters of beperkt gerechtigde van ongebouwde onroerende zaken;
- de eigenaren, bezitters of beperkt gerechtigde van natuurterreinen.

Welke groep welk deel van de kosten draagt, moet worden vastgelegd in de kostentoedelingsverordening. Deze verordening moet tenminste een keer in de vijf jaren worden herzien. De Dommel heeft op 17 september 2025 de nieuwe ‘Kostentoedelingsverordening Waterschap De Dommel 2026’ vastgesteld. Hierin staat hoe De Dommel de kosten voor het watersysteembeheer over de vier verschillende groepen belastingplichtigen verdeelt.

Door deze verdeelsleutel toe te passen op de vastgestelde begroting 2027, kunnen de nieuwe tarieven voor de watersysteemheffing 2027 worden berekend. De tarieven voor de zuiverings- en verontreinigingsheffing 2027 worden berekend aan de hand van de te verwachten hoeveelheid en hoedanigheid van de stoffen die in kalenderjaar 2027 worden afgevoerd (zuiveringsheffing) of geloosd (verontreinigingsheffing). De heffingsmaatstaf hierbij is de vervuilingswaarde van die stoffen. Het tarief wordt uitgedrukt in vervuilingseenheden. Wat een belastingplichtige moet betalen, is afhankelijk van de vervuilingseenheden die horen bij de vervuilingswaarde van alle stoffen die er vanuit een woning of bedrijf worden afgevoerd of geloosd.

Naast de vastlegging van de actuele tarieven, is het ook van belang dat de verordeningen in lijn zijn met de wet- en regelgeving. Elke jaar geeft de Unie van Waterschappen aan welke aanpassingen nodig zijn om de verordeningen actueel te houden.

2. Doel/meetbaar effect

Het doel van het vaststellen van de belastingverordeningen 2027 is te borgen dat de watersysteemheffing, de zuiveringsheffing en de verontreinigingsheffing rechtmatig en tegen het juiste tarief worden geïnd.

3. Uitwerking van het voorstel

3.1. Inhoud en argumenten

In de geactualiseerde verordeningen worden de tarieven voor 2027 vastgelegd. De belastingtarieven voor 2027 zijn een uitwerking van de begroting 2027. De tarieven voor de watersysteemheffing worden berekend aan de hand van het bedrag dat voor 2027 is begroot voor de kosten voor de zorg van het watersysteem (voldoende en veilig water). Hierop wordt de verdeelsleutel uit de kostentoedelingsverordening toegepast en zo wordt tot de tarieven voor de verschillende groepen belastingplichtige gekomen. De tarieven die hieronder worden genoemd zijn onder voorbehoud van vaststelling van de begroting over 2027.

Voor 2027 is een bedrag aan circa € 88,4 miljoen voor de zorg voor het watersysteem begroot. Dit leidt tot de volgende tarieven:

Groep belastingplichtigen	**Toedeling kosten**	**Tarieven**
Ingezetenen	35%	€ 71,10 per woonruimte
Gebouwd	57,4%	0,01821% van de WOZ waarde voor woningen 0,02590% van de WOZ waarde voor niet woningen
Ongebouwd	7,37%	€ 82,88 per hectare € 165,75 per hectare wegen € 58,01 per hectare waterberging
Natuur	0,23%	€ 4,73 per hectare

De zuiverings- en verontreinigingsheffing worden berekend aan de hand van de begrote kosten voor de zorg voor de zuivering van het afvalwater (schoon water). Deze kosten worden verdeeld over het (ingeschatte) totaal aan vervuilingseenheden van woningen en bedrijven. Voor het zuiveren van afvalwater is circa € 85,7 miljoen begroot. Het te verwachten totaal aan vervuilingseenheden is ongeveer 121,8 miljoen. Hieruit volgt een tarief per vervuilingseenheid van € 82,38.

3.2. Risico’s

Er zijn geen risico's aan het voorstel verbonden. Het vaststellen van de belasting-verordeningen leidt er juist toe dat De Dommel in 2027 haar belastingen rechtmatig kan heffen.

4. Financiën

Dit voorstel heeft geen directe financiële consequenties. Het betreft de juridische actualisering van de belastingverordeningen en het vaststellen van de tarieven 2027 op basis van de begroting 2027.

5. Uitvoering en evaluatie

5.1 Bestuurlijke vervolgstappen:

Na de besluitvorming in het algemeen bestuur treden de belastingverordeningen in werkingper 1 januari 2027. De verordeningen worden bekendgemaakt in het Waterschapsblad en gepubliceerd op Overheid.nl. De verordeningen over 2026 worden met ingang van 1 januari 2027 ingetrokken.

5.2 Externe communicatie:

Op de website van De Dommel staan de verschillende belastingtarieven vermeld. Deze worden na vaststelling geactualiseerd met de tarieven voor 2027.

Hoogachtend,

het dagelijks bestuur,

E. de Ridder	H.J. Kielenstijn
watergraaf	secretaris -directeur

Bijlage(n):

1. Verordening watersysteemheffing waterschap De Dommel 2027

2. Verordening zuiveringsheffing waterschap De Dommel 2027

3. Verordening verontreinigingsheffing waterschap De Dommel 2027

AB-voorstel

Het algemeen bestuur besluit conform voorstel.

Voorstel:

1. vast te stellen de Verordening watersysteemheffing Waterschap De Dommel 2027;
2. vast te stellen de Verordening zuiveringsheffing Waterschap De Dommel 2027;
3. vast te stellen de Verordening verontreinigingsheffing Waterschap De Dommel 2027.

Aldus vastgesteld in de vergadering van 25 november 2026.

het algemeen bestuur,

E. de Ridder	H.J. Kielenstijn
watergraaf	secretaris-directeur

Verordening watersysteemheffing De Dommel 2027

Het algemeen bestuur van waterschap De Dommel;

Gelezen het voorstel van het dagelijks bestuur van 25 november 2026;

Gelet op de artikelen 110, 111 en 117 van de Waterschapswet;

B e s l u i t :

Vast te stellen de Verordening op de heffing en invordering van de watersysteemheffing De Dommel 2027

Hoofdstuk 1 Inleidende bepalingen

Artikel 1 Definities

In deze verordening wordt verstaan onder:

a. de heffing: de watersysteemheffing als bedoeld in artikel 117, eerste lid, van de Waterschapswet;
b. gebied van het waterschap: het gebied dat is aangegeven op de bij het provinciaal reglement van het waterschap De Dommel 2008 van 1 februari 2008 behorende kaart waarin het beheer van watersystemen aan het waterschap is opgedragen;
c. heffingsambtenaar: de ambtenaar bedoeld in artikel 123, derde lid, onderdeel b, of de ambtenaar bedoeld in artikel 124, vijfde lid, onder a, van de Waterschapswet;
d. ingezetene: degene die blijkens de basisregistratie personen bij het begin van het kalenderjaar woonplaats heeft in het gebied van het waterschap en die aldaar gebruik heeft van woonruimte, met dien verstande dat gebruik van woonruimte door de leden van een gezamenlijke huishouding wordt aangemerkt als gebruik door een door de heffingsambtenaar aan te wijzen lid van dat huishouden;
e. invorderingsambtenaar: de ambtenaar bedoeld in artikel 123, derde lid, onderdeel c, of de ambtenaar bedoeld in artikel 124, vijfde lid, onderdeel b, van de Waterschapswet;
f. kostentoedelingsverordening: de verordening van het waterschap, bedoeld in artikel 120, eerste lid, eerste volzin, van de Waterschapswet;
g. kosten verbonden aan het beheer van watersystemen: belastingopbrengst van de kostendrager watersysteembeheer zoals blijkend uit de begroting van het waterschap;
h. natuurterreinen: ongebouwde onroerende zaken waarvan de inrichting en het beheer geheel of nagenoeg geheel en duurzaam zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur. Onder natuurterreinen worden mede verstaan bossen en open wateren met een oppervlakte van ten minste één hectare;
i. ongebouwde onroerende zaken: ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn;
j. onroerende zaken die in hoofdzaak tot woning dienen: onroerende zaken als bedoeld in artikel 220a, tweede lid, van de Gemeentewet;
k. verharde openbare wegen: het verharde gedeelte van een openbare weg en de verharde wegdelen die dienstbaar zijn aan de verkeersfunctie van de weg;

l. watersysteemheffing ingezetenen: de heffing die wordt geheven van de heffingplichtigen bedoeld in artikel 117, eerste lid, onderdeel a, van de Waterschapswet;
m. watersysteemheffing gebouwd: de heffing die wordt geheven van de heffingplichtigen bedoeld in artikel 117, eerste lid, onderdeel d, van de Waterschapswet;
n. watersysteemheffing natuurterreinen: de heffing die wordt geheven van de heffingplichtigen bedoeld in artikel 117, eerste lid, onderdeel c, van de Waterschapswet;
o. watersysteemheffing ongebouwd: de heffing die wordt geheven van de heffingplichtigen bedoeld in artikel 117, eerste lid, onderdeel b, van de Waterschapwet;
p. woonruimte: ruimte die blijkens zijn inrichting bestemd is om als een afzonderlijk geheel te voorzien in woongelegenheid en waarvan de delen blijkens de inrichting van die ruimte niet bestemd zijn om afzonderlijk in gebruik te worden gegeven.
q. waterbergingsgebieden: gebieden die uit onroerende zaken bestaan die blijkens de legger, bedoeld in artikel 2.39 van de Omgevingswet, als waterberging worden gebruikt. De gebieden maken integraal onderdeel uit van het watersysteem en zijn als zodanig in de legger van het waterschap opgenomen;

Artikel 2 Belastbaar feit en heffingplichtigen

1. Ter bestrijding van kosten verbonden aan het beheer van watersystemen wordt onder de naam watersysteemheffing een directe belasting geheven.

2. De heffing wordt geheven van hen die:

    a. ingezetenen zijn;

    b. krachtens eigendom, bezit of beperkt recht het genot hebben van ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen, in het gebied van het waterschap;

    c. krachtens eigendom, bezit of beperkt recht het genot hebben van natuurterreinen in het gebied van het waterschap;

    d. krachtens eigendom, bezit of beperkt recht het genot hebben van gebouwde onroerende zaken in het gebied van het waterschap.

3. Heffingplichtig in de zin van het tweede lid, onderdelen b, c en d, is degene die bij het begin van het kalenderjaar als rechthebbende in de basisregistratie kadaster is vermeld, tenzij blijkt dat hij op dat tijdstip geen rechthebbende krachtens eigendom, bezit of beperkt recht is;

4. Voor de toepassing van het tweede lid, onderdelen b, c en d, is heffingplichtig de:

    a. beperkt gerechtigde en niet de eigenaar, ingeval de onroerende zaak is onderworpen aan het recht van beklemming, van erfpacht, van opstal, van vruchtgebruik, van gebruik of van bewoning;

    b. eigenaar voor wat betreft het recht van opstal, indien dat recht uitsluitend is gevestigd ten behoeve van de aanleg of het onderhoud, dan wel ten behoeve van de aanleg en het onderhoud, van ondergrondse dan wel bovengrondse leidingen.

5. Indien de onroerende zaak is onderworpen aan beperkte rechten als bedoeld in het vorige artikellid, heeft voor de heffingplicht:

    a. de vruchtgebruiker, gebruiker of bewoner voorrang boven zowel de opstaller als de erfpachter, onderscheidenlijk de beklemde meier;

b. de opstaller voorrang boven de erfpachter, onderscheidenlijk de beklemde meier.

Artikel 3 Heffingsmaatstaf

Voor de heffing geldt als heffingsmaatstaf:

a. ter zake van ingezetenen: de woonruimte;
b. ter zake van ongebouwde onroerende zaken als bedoeld in artikel 117, onderdeel b, van de Waterschapswet: de oppervlakte van de onroerende zaak, uitgedrukt in een aantal hectaren of een gedeelte daarvan;
c. ter zake van natuurterreinen: de oppervlakte van de onroerende zaak, uitgedrukt in een aantal hectaren of een gedeelte daarvan;
d. ter zake van gebouwde onroerende zaken als bedoeld in artikel 117, onderdeel d, van de Waterschapwet: de waarde die voor het kalenderjaar voor de onroerende zaak wordt bepaald op de voet van hoofdstuk IV van de Wet waardering onroerende zaken.

Hoofdstuk 2 Watersysteemheffing ingezetenen

Artikel 4 Tarief ingezetenen

Met inachtneming van het bepaalde dienaangaande in de kostentoedelingsverordening, bedraagt het tarief van de watersysteemheffing voor de categorie ingezetenen € 71,10 per woonruimte.

Hoofdstuk 3 Watersysteemheffing ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn

Artikel 5 Belastingobject

1. Voor de toepassing van dit hoofdstuk en van artikel 2, tweede lid, onderdeel b en artikel 9, derde lid van deze verordening, wordt als één ongebouwde onroerende zaak die geen natuurterrein is aangemerkt een kadastraal perceel of een gedeelte daarvan, met dien verstande dat buiten aanmerking wordt gelaten:

   a. hetgeen ingevolge artikel 9, eerste en tweede lid, wordt aangemerkt als een gebouwde onroerende zaak;
   b. een natuurterrein.
2. Voor de heffing worden openbare land- en waterwegen en banen voor openbaar vervoer per rail, een en ander met inbegrip van kunstwerken, alsmede waterverdedigingswerken die worden beheerd door organen, instellingen of diensten van publiekrechtelijke rechtspersonen, met uitzondering van de delen van zodanige werken die dienen als woning, aangemerkt als ongebouwde onroerende zaken.

Artikel 6 Tarief

1. Met inachtneming van het bepaalde dienaangaande in de kostentoedelingsverordening, bedraagt het tarief van de heffing voor ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn € 82,88 per hectare.

2. In afwijking van het bepaalde in het eerste lid en met inachtneming van het bepaalde dienaangaande in artikel 5 van de kostentoedelingsverordening, bedraagt het tarief voor ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn en die als waterberging worden gebruikt, € 58,01 per hectare.
3. In afwijking van het bepaalde in het eerste lid en met inachtneming van het bepaalde dienaangaande in artikel 8 van de kostentoedelingsverordening, bedraagt het tarief voor verharde openbare wegen, € 165,75 per hectare

Hoofdstuk 4 Watersysteemheffing natuurterreinen

Artikel 7 Belastingobject

Voor de toepassing van dit hoofdstuk en van artikel 2, tweede lid, onderdeel c van deze verordening, wordt als één natuurterrein aangemerkt een kadastraal perceel of gedeelte daarvan, met dien verstande dat buiten aanmerking wordt gelaten:

a. hetgeen ingevolge artikel 9, eerste en tweede lid wordt aangemerkt als een gebouwde onroerende zaak;
b. hetgeen ingevolge artikel 5 wordt aangemerkt als een ongebouwde onroerende zaak.

Artikel 8 Tarief

1. Met inachtneming dienaangaande van het bepaalde in de kostentoedelingsverordening, bedraagt het tarief van de heffing voor natuurterreinen € 4,73 per hectare.

Hoofdstuk 5 Watersysteemheffing gebouwde onroerende zaken

Artikel 9 Belastingobject

1. Voor de toepassing van dit hoofdstuk en van artikel 2, tweede lid, onderdeel d van deze verordening, wordt als één gebouwde onroerende zaak aangemerkt: een gebouwd eigendom; a. een gedeelte van een gebouwd eigendom dat blijkens zijn indeling is bestemd om als een afzonderlijk geheel te worden gebruikt;
   b. een samenstel van twee of meer van de in onderdeel a bedoelde gebouwde eigendommen of van in onderdeel b bedoelde gedeelten daarvan die bij dezelfde belastingplichtige in gebruik zijn en die, naar de omstandigheden beoordeeld, bij elkaar behoren;
   c. het binnen het gebied van een gemeente gelegen deel van een in onderdeel a bedoelde eigendom, van een in onderdeel b bedoeld gedeelte of van een in onderdeel c bedoeld samenstel;
   d. het binnen het gebied van het waterschap gelegen deel van een in onderdeel a bedoelde eigendom, van een in onderdeel b bedoeld gedeelte, van een in onderdeel c bedoeld samenstel of van een in onderdeel d bedoeld deel.
2. Voor de toepassing van het eerste lid maken de ongebouwde eigendommen voor zover die een samenstel vormen met een gebouwd eigendom als bedoeld in het vorige artikellid, onderdeel a tot en met e, deel uit van de gebouwde onroerende zaak.
3. In afwijking van het bepaalde in het vorige artikellid maken de ongebouwde eigendommen, voor zover de waarde daarvan bij de waardebepaling op de voet van hoofdstuk IV van de Wet waardering onroerende zaken op basis van het bepaalde krachtens artikel 18, vierde lid, van die wet buiten aanmerking wordt gelaten, geen deel uit van de gebouwde onroerende zaak.

Artikel 10 Tarief

1. Met inachtneming dienaangaande van het bepaalde in de kostentoedelingsverordening, bedraagt het tarief van de heffing voor onroerende zaken die in hoofdzaak tot woning dienen 0,01821% van de heffingsmaatstaf als bedoeld in artikel 3, onderdeel d van deze verordening.
2. Met inachtneming dienaangaande van het bepaalde in de kostentoedelingsverordening bedraagt het tarief van de heffing voor onroerende zaken die niet in hoofdzaak tot woning dienen 0,02590% van de heffingsmaatstaf als bedoeld in artikel 3, onderdeel d van deze verordening.

Hoofdstuk 6 Heffing en invordering

Artikel 11 Wijze van heffing

De heffing wordt bij wege van aanslag geheven.

Artikel 12 Tenaamstelling en invordering belastingaanslag bij meer heffingplichtigen

1. Indien ter zake van hetzelfde voorwerp van de belasting of ter zake van hetzelfde belastbare feit twee of meer personen heffingplichtig zijn, stelt de heffingsambtenaar de aanslag ten name van een van hen.

2. Indien de heffingplicht, bedoeld in het eerste lid, voortvloeit uit het genot van een onroerende zaak krachtens eigendom, bezit of beperkt recht en de aanslag ten name van een van de heffingplichtigen is gesteld, kan de invorderingsambtenaar de belastingaanslag op de gehele onroerende zaak verhalen op degene op wiens naam de aanslag ingevolge het eerste lid is gesteld, zonder rekening te houden met de rechten van de overige heffingplichtigen.

Artikel 13 Niet opleggen van aanslagen

Een aanslag die het bedrag als genoemd in artikel 15, lid 6 niet te boven gaat, wordt niet opgelegd. Een en ander met inachtneming van artikel 15, lid 7.

Artikel 14 Vrijstellingen

1. De watersysteemheffing ongebouwd wordt niet geheven ter zake van ongebouwde onroerende zaken waarvan het waterschap genothebbende krachtens eigendom, bezit of beperkt recht is.

2. De watersysteemheffing natuurterreinen wordt niet geheven ter zake van natuurterreinen waarvan het waterschap genothebbende krachtens eigendom, bezit of beperkt recht is.

3. De watersysteemheffing gebouwde onroerende zaken wordt niet geheven ter zaken van:

    a. straatmeubilair, waaronder alle zodanige gebouwde eigendommen - niet zijnde gebouwen worden begrepen die zijn geplaatst ten gerieve of in het belang van het publiek, ten dienste van het verkeer of ter verfraaiing van een in het waterschapsgebied gelegen gemeente, zoals lichtmasten, verkeersinstallaties, standbeelden, monumenten, fonteinen, banken, abri's, hekken en palen;

    b. gebouwde onroerende zaken waarvan het waterschap genothebbende krachtens eigendom, bezit of beperkt recht is.

Artikel 15 Invorderingstermijnen

1. De aanslag(en), daaronder begrepen voorlopige aanslagen, moet(en) worden betaald in twee gelijke termijnen waarvan de eerste vervalt op de laatste dag van de maand volgend op de maand die in de dagtekening van het aanslagbiljet is vermeld en de tweede twee maanden later.
2. Het bedrag inzake een bestuurlijke boete moet worden betaald in twee gelijke termijnen waarvan de eerste vervalt op de laatste dag van de maand volgend op de maand die in de dagtekening van het aanslagbiljet is vermeld en de tweede twee maanden later.
3. In afwijking van het eerste en tweede lid moeten, indien een machtiging voor automatische incasso is afgegeven en zolang de verschuldigde bedragen via automatische incasso kunnen worden afgeschreven, de aanslag(en) en de bestuurlijke boete(s) worden betaald in tien gelijke maandelijkse termijnen waarvan de eerste vervalt op de laatste dag van de maand volgend op die van de dagtekening van het aanslagbiljet en de volgende termijnen telkens een maand later.
4. In afwijking van het derde lid is betaling via automatische incasso alleen mogelijk voor zover het totaalbedrag van de op één aanslagbiljet verenigde belastingaanslagen en bestuurlijke boetes minder is dan € 5.000,00.
5. De Algemene termijnenwet is niet van toepassing op de in de voorgaande leden gestelde termijnen.
6. Heffingsbedragen van minder dan € 5,00 worden niet geheven.
7. Voor de toepassing van het zesde lid wordt het totaal van de op één aanslagbiljet verenigde aanslagen als één heffingsbedrag aangemerkt.

Artikel 16 Kwijtschelding

Van de watersysteemheffing natuurterreinen, de watersysteemheffing ongebouwd en de watersysteemheffing gebouwd wordt geen kwijtschelding verleend.

Artikel 17 Nadere regels

Het Dagelijks Bestuur van de Belastingsamenwerking Oost-Brabant kan nadere regels geven met betrekking tot de heffing en de invordering.

Artikel 18 Intrekken bestaande verordening, inwerkingtreding, tijdstip van ingang van de heffing en citeertitel nieuwe verordening

1. De 'Verordening watersysteemheffing waterschap De Dommel 2025', vastgesteld bij besluit van 27 november 2024, of zoals laatstelijk gewijzigd, wordt ingetrokken met ingang van de in het derde lid genoemde datum, met dien verstande dat zij van toepassing blijft op belastbare feiten die zich voor die datum hebben voorgedaan.
2. Deze verordening treedt in werking met ingang van de eerste dag na die van haar bekendmaking.
3. De datum van ingang van de heffing is 1 januari 2026.
4. Deze verordening kan worden aangehaald als Verordening Watersysteemheffing waterschap De Dommel 2026.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur op 25 november 2026

E. de Ridder	H.J. Kielenstijn
(watergraaf)	(secretaris)

Verordening zuiveringsheffing De Dommel 2027

Obv verordening 2026 check juridische zaken en format unie loopt nog.

Het algemeen bestuur van waterschap De Dommel;

Gelezen het voorstel van het dagelijks bestuur van 25 november 2026;

Gelet op de artikelen 110, 111 en 122d van de Waterschapswet;

B e s l u i t :

Vast te stellen de Verordening op de heffing en invordering van de zuiveringsheffing De Dommel 2027

Hoofdstuk 1 Inleidende bepalingen

Artikel 1 Definities

In deze verordening wordt verstaan onder:

a. afvoeren: brengen van stoffen op een openbaar vuilwaterriool of op een systeem als bedoeld in artikel 2.16, derde lid, van de Omgevingswet dat wordt beheerd door of namens het waterschap;
b. bedrijfsruimte: naar zijn aard en inrichting als afzonderlijk geheel te beschouwen ruimte of terrein, niet zijnde een woonruimte, een zuiveringtechnisch werk of een openbaar vuilwaterriool;
c. heffingsambtenaar: de ambtenaar bedoeld in artikel 123, derde lid, onderdeel b, of de ambtenaar bedoeld in artikel 124, vijfde lid, onder a, van de Waterschapswet;
d. heffingsjaar: kalenderjaar;
e. ingenomen water: geleverd drink- en industriewater en warm tapwater, onttrokken grond- en oppervlaktewater en opgevangen hemelwater;
f. openbaar vuilwaterriool: voorziening voor de inzameling en het transport van stedelijk afvalwater, in beheer bij een gemeente of een rechtspersoon die door een gemeente met het beheer is belast;
g. stedelijk afvalwater: huishoudelijk afvalwater of een mengsel daarvan met bedrijfsafvalwater, afvloeiend hemelwater, grondwater of ander afvalwater;
h. stoffen: afvalstoffen, verontreinigende of schadelijke stoffen;
i. waterschap: waterschap De Dommel;
j. woonruimte: ruimte die gezien zijn inrichting bestemd is om als een afzonderlijk geheel te voorzien in woongelegenheid en waarvan de delen gezien de inrichting van die ruimte niet bestemd zijn om afzonderlijk in gebruik te worden gegeven;
k. zuiveringtechnisch werk: werk voor het zuiveren van stedelijk afvalwater, in exploitatie bij een waterschap of gemeente, of een rechtspersoon die door het bestuur van een waterschap met de zuivering van stedelijk afvalwater is belast, met inbegrip van het bij dat werk behorende werk voor het transport van stedelijk afvalwater.

Hoofdstuk 2 De zuiveringsheffing

Artikel 2 Belastbaar feit en heffingsplicht

1. Ter bestrijding van kosten die zijn verbonden aan de behartiging van de taak inzake het zuiveren van afvalwater, wordt onder de naam ‘zuiveringsheffing’ een heffing ingesteld voor afvoeren.

2. Aan de heffing worden onderworpen:

   a. als het gaat om afvoeren vanuit een bedrijfsruimte of woonruimte: degene die het gebruik heeft van die ruimte;

   b. als het gaat om het afvoeren anders dan bedoeld onder a: degene die afvoert.

3. Voor de toepassing van het tweede lid, onderdeel a, is heffingplichtig:

   a. in geval van gebruik van een woonruimte door de leden van een huishouden: degene die door de heffingsambtenaar is aangewezen;

   b. in geval van gebruik door degene aan wie een deel van een bedrijfsruimte in gebruik is gegeven: degene die dat deel in gebruik heeft gegeven, met dien verstande dat degene die het deel in gebruik heeft gegeven, bevoegd is de heffing te verhalen op degene aan wie dat deel in gebruik is gegeven;

   c. in geval van het ter beschikking stellen van een woonruimte of bedrijfsruimte voor volgtijdig gebruik: degene die die ruimte ter beschikking heeft gesteld, met dien verstande dat degene die de ruimte ter beschikking heeft gesteld, bevoegd is de heffing te verhalen op degene aan wie de ruimte ter beschikking is gesteld.

4. Als stoffen met behulp van een openbaar vuilwaterriool worden afgevoerd, is degene bij wie dat openbaar vuilwaterriool in beheer is, slechts voor die stoffen die de beheerder zelf op het openbaar vuilwaterriool heeft gebracht aan een heffing onderworpen.

5. Het afvoeren door het waterschap is vrijgesteld van de heffing.

6. De opbrengst van de heffing kan ook worden besteed:

   a. aan het verstrekken van subsidies ter tegemoetkoming in de kosten van het voorbereiden en uitvoeren van maatregelen die verband houden met de zuivering van afvalwater aan diegenen die tot het treffen van die maatregelen zijn gehouden;

   b. aan het verstrekken van subsidies aan heffingplichtigen tot behoud van het gebruik van zuiveringtechnische werken om een stijging van het tarief van de heffing zoveel mogelijk te voorkomen;

   c. aan het doen van uitgaven ter beperking van de afvoer van hemelwater op een zuiveringtechnisch werk of op een openbaar vuilwaterriool;

   d. aan de bekostiging van maatregelen voor het opwekken van hernieuwbare energie ter compensatie van de uitstoot van broeikasgassen, die vrijkomen als gevolg van de zuivering van afvalwater en die in redelijkheid niet te vermijden zijn.

Artikel 3 Grondslag en heffingsmaatstaf

1. Voor de heffing geldt als grondslag de hoeveelheid en de hoedanigheid van de stoffen die in een kalenderjaar worden afgevoerd.
2. Voor de heffing geldt als heffingsmaatstaf de vervuilingswaarde van de stoffen die in een kalenderjaar worden afgevoerd, waarbij de vervuilingswaarde wordt uitgedrukt in vervuilingseenheden.
3. Eén vervuilingseenheid vertegenwoordigt voor:
   a. het zuurstofverbruik: het jaarlijks verbruik van 54,8 kilogram zuurstof;
   b. gewichtshoeveelheden van de groep van stoffen chroom, koper, lood, nikkel, en zink: 1,00 kilogram;
   c. gewichtshoeveelheden van de groep van stoffen arseen, kwik en cadmium: 0,100 kilogram.

4. Het zuurstofverbruik van de stoffen die in een kalenderjaar worden afgevoerd, wordt bepaald op basis van de som van het chemisch zuurstofverbruik door omzetting van de hoeveelheid totaal organisch koolstof in de stoffen en het zuurstofverbruik door omzetting van de hoeveelheid totaal stikstof verminderd met de som van nitriet-stikstof en nitraat-stikstof in de stoffen, zoals voorgeschreven in Bijlage 1. Hierbij wordt het chemisch zuurstofverbruik gesteld op driemaal het gehalte totaal organisch koolstof in de afgevoerde stoffen.
5. Het aantal vervuilingseenheden voor de stoffen chroom, koper, lood, nikkel, zink, arseen, kwik en cadmium wordt bepaald op basis van de afgevoerde gewichtshoeveelheden, zoals voorgeschreven in Bijlage 1.
6. De stoffen zilver, chloride, sulfaat en fosfor worden niet aan de heffing onderworpen.

Artikel 4 Afwijkende verhouding chemisch zuurstofverbruik en totaal organisch koolstof

1. Als de verhouding tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof in de afgevoerde stoffen in het kalenderjaar lager is dan tweeënhalf of hoger is dan drieënhalf wordt op aanvraag van de heffingplichtige op zijn kosten, respectievelijk ambtshalve door de heffingsambtenaar op kosten van de betrokken beheerder, de verhouding tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof in de afgevoerde stoffen in afwijking van artikel 3, vierde lid, tweede volzin, gedeeld door tweeënhalf respectievelijk drieënhalf en vermenigvuldigd met drie.

2. De verhouding in het kalenderjaar tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof wordt bepaald door meting, bemonstering en analyse volgens de in artikelen 5 en 6 opgenomen voorschriften. Wanneer op grond van artikel 6 door de heffingsambtenaar is ingestemd met meting, bemonstering en analyse in een beperkt aantal etmalen, dan wordt de in deze etmalen vastgestelde verhouding tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof representatief gevonden voor het gehele kalenderjaar.

3. De heffingsambtenaar beslist op een in het eerste lid bedoelde aanvraag bij voor bezwaar vatbare beschikking en neemt daarin in elk geval voorschriften op over:

   a. een opgave van de afvalwaterstromen en de stoffen die in het onderzoek worden betrokken;

   b. de tijdvakken waarin meting en bemonstering plaatsvinden, óf ieder etmaal van die tijdvakken, óf één of meer daartoe aangewezen etmalen daarvan;

c. de manier waarop de op de voet van letter b verkregen uitkomsten worden herleid tot de verhouding in het kalenderjaar tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof over het heffingsjaar.

4. De heffingsambtenaar kan het besluit op aanvraag en de in het vorige lid bedoelde voorschriften opnemen in de beschikking als bedoeld in artikel 5, zesde lid of artikel 6, eerste lid.

5. Een op basis van dit artikel bepaalde afwijkende verhouding geldt met ingang van het in het eerste lid bedoelde kalenderjaar tot het heffingsjaar waarin dit artikel door de heffingplichtige of door de heffingsambtenaar opnieuw wordt toegepast.

6. De heffingplichtige meldt veranderingen in de bedrijfsomstandigheden, die aanleiding kunnen geven tot een wijziging in de verhouding tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof in de afgevoerde stoffen in het kalenderjaar, direct bij de heffingsambtenaar.

7. De heffingsambtenaar kan bij veranderingen of te verwachten veranderingen in de verhouding tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof in de afgevoerde stoffen in het kalenderjaar, de beschikking waarom het gaat, bedoeld in het derde lid, ambtshalve dan wel op verzoek van de heffingplichtige wijzigen of intrekken, als deze veranderingen leiden tot een andere verhouding tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof in de afgevoerde stoffen in het kalenderjaar dan in die beschikking is opgenomen.

8. De heffingsambtenaar neemt zijn beslissing, bedoeld in het zevende lid, bij voor bezwaar vatbare beschikking.

Artikel 5 Meting, bemonstering en analyse

1. Het aantal vervuilingseenheden van zuurstofbindende en niet-zuurstofbindende stoffen wordt berekend door meting, bemonstering en analyse verkregen gegevens. De meting, bemonstering, analyse en berekening vinden zo plaats dat de in Bijlage 1 opgenomen voorschriften worden nageleefd.

2. De in het eerste lid bedoelde meting, bemonstering en analyse vinden ieder etmaal van het heffingsjaar plaats, tenzij artikel 6 wordt toegepast.

3. De meting, bemonstering en analyse vinden zo plaats dat:

   a. de gemeten hoeveelheid afvalwater niet meer dan 5% afwijkt van de werkelijke hoeveelheid afvalwater;

   b. het verkregen monster representatief is voor de totale hoeveelheid stoffen die gedurende de bemonsteringsperiode vanuit de bedrijfsruimte of een onderdeel daarvan wordt afgevoerd.

4. De heffingplichtige brengt de wijze van meting en bemonstering met een beschrijving van de daarvoor te gebruiken apparatuur voor het begin van het heffingsjaar ter kennis van de heffingsambtenaar. Als de apparatuur in de loop van het heffingsjaar in gebruik wordt genomen of wijzigt, dan wordt dit vóór de ingebruikname of de wijziging ter kennis van de heffingsambtenaar gebracht.

5. De heffingsambtenaar:

a. kan ambtshalve bepalen dat meting en bemonstering plaatsvinden in afwijking van één of meer van de in Bijlage 1, onderdeel A, opgenomen voorschriften, als deze aannemelijk maakt dat dit noodzakelijk is ter voldoening aan het bepaalde in het derde lid, onderdelen a en b;

b. beslist op aanvraag van de heffingplichtige, dat meting en bemonstering kunnen plaatsvinden in afwijking van een of meer van de in Bijlage 1, onderdeel A, opgenomen voorschriften, als de heffingplichtige aannemelijk maakt dat daarbij wordt voldaan aan het bepaalde in het derde lid, onderdelen a en b;

c. beslist op aanvraag van de heffingplichtige, dat kan worden afgeweken van de in Bijlage 1, onderdeel B, opgenomen analysevoorschriften, als de heffingplichtige aannemelijk maakt dat de nauwkeurigheid van de uitkomsten van de analyse hierdoor niet wordt beïnvloed;

d. kan over de afwijkingen als bedoeld in de onderdelen a, b en c nadere voorschriften geven.

6. De heffingsambtenaar neemt zijn beslissing, bedoeld in het vijfde lid, onderdelen a, b en c, bij voor bezwaar vatbare beschikking. Deze beschikking bevat in elk geval:

   a. de voorschriften van Bijlage 1, onderdelen A en B, waarvan wordt afgeweken;

   b. de afwijkingen bedoeld in het vijfde lid, onderdelen a, b en c;

   c. de nadere voorschriften bedoeld in het vijfde lid, onderdeel d;

   d. een vermelding van het heffingsjaar of de heffingsjaren waarvoor de beschikking wordt gegeven.

7. De heffingsambtenaar kan twee of meer op grond van het vijfde lid genomen beschikkingen, die betrekking hebben op dezelfde heffingplichtige, in één geschrift samenvoegen.

8. De heffingsambtenaar kan bij veranderingen of te verwachten veranderingen in de hoeveelheid of hoedanigheid van de afgevoerde, respectievelijk af te voeren stoffen, de op grond van het vijfde lid genomen beschikkingen, ambtshalve wijzigen of intrekken in verband met het bepaalde in het eerste lid en het derde lid.

Artikel 6 Beperkte meting, bemonstering en analyse

1. Op aanvraag van de heffingplichtige, die aannemelijk maakt dat voor de berekening van het aantal vervuilingseenheden kan worden volstaan met gegevens die door meting, bemonstering en analyse in een beperkt aantal etmalen zijn verkregen, besluit de heffingsambtenaar dat meting en bemonstering plaatsvinden in afwijking van het bepaalde in artikel 5, tweede lid. Het besluit op aanvraag wordt genomen bij een voor bezwaar vatbare beschikking. Deze beschikking bevat in elk geval:

   a. een opgave van de afvalwaterstromen en de stoffen die in het onderzoek worden betrokken;
   b. de tijdvakken waarin meting en bemonstering plaatsvinden, óf ieder etmaal van die tijdvakken, óf één of meer daartoe aangewezen etmalen daarvan;

   c. de manier waarop de op de voet van letter b verkregen uitkomsten worden herleid tot het aantal vervuilingseenheden over een daar bedoeld tijdvak, onderscheidenlijk over het heffingsjaar;

   d. een vermelding van het heffingsjaar of de heffingsjaren waarvoor de beschikking wordt gegeven.

2. De heffingsambtenaar kan bij veranderingen of te verwachten veranderingen in de hoeveelheid of hoedanigheid van de afgevoerde, respectievelijk af te voeren stoffen, de beschikking waarom het

gaat, als toepassing van berekeningsvoorschrift C.2 van onderdeel C van Bijlage 1 leidt tot een ander aantal etmalen dan in die beschikking is opgenomen.

3. De heffingsambtenaar neemt zijn beslissing, bedoeld in het tweede lid, bij voor bezwaar vatbare beschikking.

Artikel 7 Hoedanigheidscorrectie

1. Op aanvraag van de heffingplichtige, die aannemelijk maakt dat de uitkomst van de methode tot bepaling van het chemisch zuurstofverbruik als bedoeld in artikel 3, vierde lid, in belangrijke mate wordt beïnvloed door biologisch niet of nagenoeg niet afbreekbare stoffen, besluit de heffingsambtenaar dat op die uitkomst een correctie wordt toegepast. Het besluit op aanvraag wordt genomen bij een voor bezwaar vatbare beschikking. Deze beschikking bevat in elk geval: a. de wijze van berekening van de correctie;
   b. de samenstelling van het afvalwater waarop de correctie van toepassing is;
   c. de frequentie en de wijze van onderzoek met betrekking tot meting, bemonstering en analyse.

2. De heffingsambtenaar kan het besluit op aanvraag en de in het vorige lid bedoelde voorschriften opnemen in de beschikking als bedoeld in artikel 5, zesde lid of artikel 6, eerste lid.

3. De aanvraag, het onderzoek en de berekening van de correctie geschieden met inachtneming van de voorschriften welke zijn opgenomen in onderdeel D van Bijlage 1.

Artikel 8 Tabel afvalwatercoëfficiënten

1. In afwijking van het bepaalde in artikel 5, eerste lid, wordt het aantal vervuilingseenheden voor het zuurstofverbruik in een kalenderjaar voor een bedrijfsruimte of een onderdeel daarvan vastgesteld met behulp van de in Bijlage 2 opgenomen tabel afvalwatercoëfficiënten, mits door de heffingplichtige aannemelijk is gemaakt dat het aantal vervuilingseenheden voor het zuurstofverbruik in een kalenderjaar 1.000 of minder bedraagt en dit aantal met de hoeveelheid ingenomen water kan worden bepaald.

2. Het aantal vervuilingseenheden als bedoeld in het eerste lid wordt berekend volgens de formule: A x B, waarbij,

A = het aantal m^3 in het kalenderjaar voor de bedrijfsruimte of het onderdeel van de bedrijfsruimte ingenomen water;

B = de afvalwatercoëfficiënt behorende bij klasse 8 van de in Bijlage 2 opgenomen tabel of als de heffingplichtige of de heffingsambtenaar doet blijken dat een andere klasse dan 8 van toepassing is, de afvalwatercoëfficiënt behorende bij een andere klasse van de in Bijlage 2 opgenomen tabel met de klassegrenzen waarbinnen de vervuilingswaarde van het zuurstofverbruik per m^3 voor de bedrijfsruimte of van het onderdeel van de bedrijfsruimte ingenomen water is gelegen.

3. Als de in het kalenderjaar ingenomen hoeveelheid water niet kan worden vastgesteld met watermeterstanden die aan het begin en aan het einde van het kalenderjaar zijn opgenomen, stelt de heffingsambtenaar die hoeveelheid vast op een door hem nader vast te stellen wijze.

4. De vervuilingswaarde van het zuurstofverbruik per m^3 als bedoeld in het tweede lid wordt bepaald met toepassing van het Besluit vervuilingswaarde ingenomen water 2009.

5. Als het aantal vervuilingseenheden voor het zuurstofverbruik in een kalenderjaar voor een bedrijfsruimte of een onderdeel daarvan meer dan 1.000 bedraagt en de heffingplichtige aannemelijk maakt dat de berekening van het aantal vervuilingseenheden met toepassing van de in het eerste lid, aanhef, bedoelde tabel tot geen lagere uitkomst leidt dan de uitkomst van de berekening op de voet van artikel 5, eerste lid, beslist de heffingsambtenaar bij voor bezwaar vatbare beschikking op aanvraag van heffingplichtige dat het aantal vervuilingseenheden wordt berekend met toepassing van de tabel.

6. De heffingplichtige meldt veranderingen in de bedrijfsomstandigheden, die aanleiding kunnen geven tot een wijziging in de vervuilingswaarde per m^3 ingenomen water, direct bij de heffingsambtenaar.

Artikel 9 Heffingsvrije grens

1. Voor de berekening van het aantal vervuilingseenheden in het heffingsjaar voor de groep van stoffen chroom, koper, lood, nikkel en zink wordt een aftrek toegepast, met dien verstande dat het aantal vervuilingseenheden niet lager dan op nihil kan worden gesteld. De aftrek wordt bepaald door het totaal aantal vervuilingseenheden van de zuurstofbindende stoffen, als berekend op grond van de artikelen 4 tot en met 8, te vermenigvuldigen met 0,0162.
2. Voor de berekening van het aantal vervuilingseenheden in het heffingsjaar voor de groep van stoffen arseen, cadmium en kwik wordt een aftrek toegepast, met dien verstande dat het aantal vervuilingseenheden niet lager dan op nihil kan worden gesteld. De aftrek wordt bepaald door het totaal aantal vervuilingseenheden van de zuurstofbindende stoffen, als berekend op grond van de artikelen 4 tot en met 8, te vermenigvuldigen met 0,0027.

Artikel 10 Meetverplichting niet-zuurstofbindende stoffen

1. Als de vervuilingswaarde voor de zuurstofbindende stoffen van een bedrijfsruimte minder dan 1.000 vervuilingseenheden bedraagt, wordt in afwijking van het bepaalde in artikel 5:
   a. het aantal vervuilingseenheden van de groep van stoffen chroom, koper, lood, nikkel en zink op nihil gesteld, tenzij de heffingsambtenaar aannemelijk maakt dat het aantal vervuilingseenheden voor deze stoffen de in artikel 9, eerste lid, bedoelde aftrek te boven gaat;
   b. het aantal vervuilingseenheden van de groep van stoffen arseen, cadmium en kwik op nihil gesteld, tenzij de heffingsambtenaar aannemelijk maakt dat het aantal vervuilingseenheden voor deze stoffen de in artikel 9, tweede lid, bedoelde aftrek te boven gaat.
2. Als de vervuilingswaarde van de zuurstofbindende stoffen van een bedrijfsruimte 1.000 vervuilingseenheden of meer bedraagt, wordt in afwijking van het bepaalde in artikel 5:
   a. het aantal vervuilingseenheden van de groep van stoffen chroom, koper, lood, nikkel en zink op nihil gesteld, als de heffingplichtige aannemelijk maakt dat het aantal vervuilingseenheden voor deze stoffen de in artikel 9, eerste lid, bedoelde aftrek niet te boven gaat;
   b. het aantal vervuilingseenheden van de groep van stoffen arseen, cadmium en kwik op nihil gesteld, als de heffingplichtige aannemelijk maakt dat het aantal vervuilingseenheden voor deze stoffen de in artikel 9, tweede lid, bedoelde aftrek niet te boven gaat.

Artikel 11 Vervuilingswaarde tuinbouwkassen

1. In afwijking van het bepaalde in artikel 5, eerste lid, wordt de vervuilingswaarde van de stoffen die worden afgevoerd vanuit een bedrijfsruimte of onderdeel van een bedrijfsruimte bestemd om in het kader van de uitoefening van een beroep of een bedrijf onder een permanente opstand van glas of kunststof gewassen te telen, gesteld op drie vervuilingseenheden per hectare vloeroppervlak

waarop onder glas of kunststof wordt geteeld en per deel van een hectare vloeroppervlak een evenredig deel van drie vervuilingseenheden.

2. Als in de loop van het kalenderjaar het gebruik van een in het eerste lid bedoelde bedrijfsruimte of onderdeel van een bedrijfsruimte dan wel van een deel daarvan door de heffingplichtige begint of eindigt, wordt hij in dat kalenderjaar voor die bedrijfsruimte of dat onderdeel, voor een evenredig gedeelte aan de heffing onderworpen.

3. Een vervuilingswaarde voor de bedrijfsruimte of het onderdeel van een bedrijfsruimte, berekend op basis van het eerste of tweede lid van minder dan vijf vervuilingseenheden, wordt op drie vervuilingseenheden, en van één of minder dan één vervuilingseenheid op één vervuilingseenheid gesteld.

Artikel 12 Totale vervuilingswaarde bedrijfsruimte

De vervuilingswaarde van een bedrijfsruimte, wordt bepaald op de som van de aantallen vervuilingseenheden als berekend volgens de artikelen 5 tot en met 11, voor zover deze van toepassing zijn.

Artikel 13 Vervuilingswaarde kleine bedrijfsruimten

1. In afwijking van het bepaalde in artikel 5, eerste lid, wordt de vervuilingswaarde van de stoffen, die vanuit een bedrijfsruimte worden afgevoerd, gesteld op drie vervuilingseenheden wanneer door de heffingplichtige aannemelijk is gemaakt dat die vervuilingswaarde minder dan vijf vervuilingseenheden bedraagt en op één vervuilingseenheid wanneer door de heffingplichtige aannemelijk is gemaakt dat die één vervuilingseenheid of minder bedraagt.
2. De heffing voor het afvoeren vanuit bedrijfsruimten als bedoeld in het eerste lid is verschuldigd bij het begin van het heffingsjaar of, zo dit later is, bij het begin van de heffingsplicht.
3. Als de aanslag in het heffingsjaar al is opgelegd voor drie vervuilingseenheden en de heffingplichtige aannemelijk maakt dat de vervuilingswaarde één vervuilingseenheid of minder bedraagt, bestaat aanspraak op vermindering. De heffingplichtige kan daartoe na afloop van het heffingsjaar of, bij beëindiging van de heffingsplicht in de loop van het heffingsjaar, na het einde van de heffingsplicht een aanvraag indienen bij de heffingsambtenaar.

Artikel 14 Vervuilingswaarde woonruimten

1. In afwijking van het bepaalde in artikel 5, eerste lid, wordt de vervuilingswaarde van de stoffen die vanuit een woonruimte worden afgevoerd, gesteld op drie vervuilingseenheden. De vervuilingswaarde van de stoffen die vanuit een door één persoon gebruikte woonruimte worden afgevoerd bedraagt één vervuilingseenheid.
2. Het eerste lid is niet van toepassing op de voor recreatiedoeleinden bestemde woonruimten die zich bevinden op een voor verblijfsrecreatie bestemd terrein dat zo wordt geëxploiteerd. De in de vorige volzin bedoelde woonruimten worden tezamen aangemerkt als één bedrijfsruimte dan wel als onderdeel van een bedrijfsruimte.
3. Als de in het eerste lid bedoelde situatie dat een woonruimte wordt gebruikt door één persoon ontstaat in de loop van het heffingsjaar, dan wordt de vervuilingswaarde op één vervuilingseenheid gesteld met ingang van de eerste dag van de maand volgend op de maand waarin die situatie is ontstaan.

Als de hiervoor bedoelde situatie ontstaat op de eerste dag van een maand, wordt de vervuilingswaarde met ingang van die maand op één vervuilingseenheid vastgesteld.

4. Als de in het derde lid bedoelde situatie ontstaat na de dagtekening van de aanslag, bestaat aanspraak op vermindering. De heffingplichtige kan daartoe nadat de situatie is ontstaan een aanvraag indienen bij de heffingsambtenaar.
5. De heffing voor woonruimten als bedoeld in het eerste lid is verschuldigd bij het begin van het heffingsjaar of, zo dit later is, bij het begin van de heffingsplicht.
6. Wanneer de heffingsplicht als bedoeld in het vijfde lid in de loop van het heffingsjaar begint, is de heffing verschuldigd voor een evenredig aantal volle maanden dat er in het heffingsjaar, na het begin van de heffingsplicht, nog overblijft.
   Als de heffingsplicht begint op de eerste dag van een maand wordt die maand aangemerkt als een volle maand.
7. Wanneer de heffingsplicht als bedoeld in het vijfde lid in de loop van het heffingsjaar eindigt, bestaat aanspraak op ontheffing voor een evenredig aantal volle maanden dat er in het heffingsjaar, na het einde van de heffingsplicht, nog overblijft, tenzij het bedrag van de ontheffing minder bedraagt dan € 5,00.
   Als de heffingsplicht eindigt op de eerste dag van een maand wordt die maand aangemerkt als een volle maand.
8. Als de in het zevende lid bedoelde situatie ontstaat na de dagtekening van de aanslag, bestaat aanspraak op ontheffing. De heffingplichtige kan daartoe nadat de situatie is ontstaan een aanvraag indienen bij de heffingsambtenaar.
9. Het zesde en zevende lid zijn niet van toepassing als de heffingplichtige het gebruik van de woonruimte beëindigt en direct aansluitend binnen het waterschap het gebruik krijgt van een woonruimte van waaruit eveneens wordt afgevoerd.

Artikel 15 Schatting

De heffingsambtenaar kan het aantal vervuilingseenheden in een kalenderjaar geheel of gedeeltelijk schatten wanneer door de heffingplichtige:

a. de meting, bemonstering en analyse niet of niet geheel heeft plaatsgevonden volgens de in deze verordening en Bijlage 1 opgenomen voorschriften;
b. het aantal vervuilingseenheden niet is berekend door meting, bemonstering en analyse en bepaling van de vervuilingswaarde op basis van artikel 8, eerste of vijfde lid, 11, eerste lid, 13, eerste lid, en 14, eerste lid, niet mogelijk is;
c. het aantal vervuilingseenheden niet is berekend door meting, bemonstering, bepaling van de vervuilingswaarde op basis van artikel 8, vijfde lid, wel mogelijk is, maar door de heffingplichtige gedurende het heffingsjaar geen verzoek als bedoeld in dat artikel is gedaan;
d. niet of niet geheel is voldaan aan de voorschriften, verbonden aan het in artikel 4, 5, 6 of 7 bedoelde besluit.

Artikel 16 Tarief

Het tarief bedraagt € 88,32 per vervuilingseenheid.

In geval sprake is van afvoer uit een woonruimte die volgens de informatie in de Basisregistratie Personen (BRP) door meer dan één persoon wordt gebruikt is de heffingsgrondslag van de zuiveringsheffing drie vervuilingseenheden en bedraagt de zuiveringsheffing dus (3 x € 88,32 =) € 264,96 per jaar.

Alleen in geval sprake is van afvoer uit een woonruimte die volgens de informatie in de Basisregistratie Personen (BRP) door één persoon wordt gebruikt is de heffingsgrondslag van de zuiveringsheffing één vervuilingseenheid en bedraagt de zuiveringsheffing dus € 88,32 per jaar.

Hoofdstuk 3 Heffing en invordering

Artikel 17 Wijze van heffing en niet opleggen van aanslagen

1. De heffing wordt geheven bij wege van aanslag.
2. Een aanslag die het bedrag als genoemd in artikel 18, lid 6 niet te boven gaat, wordt niet opgelegd. Een en ander met inachtneming van artikel 18, lid 7.

Artikel 18 Invorderingstermijnen

1. De aanslag(en), daaronder begrepen voorlopige aanslagen, moet(en) worden betaald in twee gelijke termijnen waarvan de eerste vervalt op de laatste dag van de maand volgend op de maand die in de dagtekening van het aanslagbiljet is vermeld en de tweede twee maanden later.
2. Het bedrag inzake een bestuurlijke boete moet worden betaald in twee gelijke termijnen waarvan de eerste vervalt op de laatste dag van de maand volgend op de maand die in de dagtekening van het aanslagbiljet is vermeld en de tweede twee maanden later.
3. In afwijking van het eerste en tweede lid moeten, indien een machtiging voor automatische incasso is afgegeven en zolang de verschuldigde bedragen via automatische incasso kunnen worden afgeschreven, de aanslag(en) en de bestuurlijke boete(s) worden betaald in tien gelijke maandelijkse termijnen waarvan de eerste vervalt op de laatste dag van de maand volgend op die van de dagtekening van het aanslagbiljet en de volgende termijnen telkens een maand later.
4. In afwijking van het derde lid is betaling via automatische incasso alleen mogelijk voor zover het totaalbedrag van de op één aanslagbiljet verenigde belastingaanslagen en bestuurlijke boetes minder is dan € 5.000,00.
5. De Algemene termijnenwet is niet van toepassing op de in de voorgaande leden gestelde termijnen.
6. Heffingsbedragen van minder dan € 5,00 worden niet geheven.
7. Voor de toepassing van het zesde lid wordt het totaal van de op één aanslagbiljet verenigde aanslagen als één heffingsbedrag aangemerkt.
8. In afwijking van lid 7 wordt toch een aanslag opgelegd als er een voorlopige aanslag aan vooraf is gegaan.

Artikel 19 Aangifte

1. Het uitnodigen tot het doen van aangifte gebeurt door het uitreiken of toesturen van een aangiftebiljet of een aangiftebrief.

2. Het doen van aangifte gebeurt door het inleveren of toesturen van het uitgereikte aangiftebiljet met de daarbij gevraagde documenten of het op elektronische wijze toesturen van de door de programmatuur gevraagde gegevens.

Artikel 20 Nadere regels

Het Dagelijks Bestuur van de Belastingsamenwerking Oost-Brabant kan nadere regels geven met betrekking tot de heffing en de invordering.

Hoofdstuk 4 Strafbepalingen

Artikel 21 Strafbare feiten

Strafbare feiten zijn:

a. het niet voldoen aan de verplichtingen, bedoeld in artikel 4, zesde lid, artikel 5, vierde lid, en artikel 8, zesde lid;

b. het niet voldoen aan een in Bijlage 1, onderdelen A en B, opgenomen voorschrift, tenzij de heffingsambtenaar voor dit voorschrift gebruik heeft gemaakt van zijn bevoegdheid als bedoeld in artikel 5, vijfde lid.

Hoofdstuk 5 Slotbepalingen

Artikel 22 Intrekken bestaande verordening, inwerkingtreding, tijdstip van ingang van de heffing en citeertitel nieuwe verordening

1. De 'Verordening Zuiveringsheffing waterschap De Dommel 2026', vastgesteld bij besluit van 19 november 2025, of zoals laatstelijk gewijzigd, wordt ingetrokken met ingang van de in het derde lid genoemde datum, met dien verstande dat zij van toepassing blijft op belastbare feiten die zich voor die datum hebben voorgedaan.
2. Deze verordening treedt in werking met ingang van de eerste dag na die van haar bekendmaking.
3. De datum van ingang van de heffing is 1 januari 2027.
4. De in Bijlage 1 genoemde normbladen liggen ter inzage in de bibliotheek van het Waterschapshuis, Bosscheweg 56 in Boxtel.
5. Deze verordening kan worden aangehaald als Verordening Zuiveringsheffing waterschap De Dommel 2027.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur op 25 november 2026

E. de Ridder	H.J. Kielenstijn
(watergraaf)	(secretaris)

Bijlage 1 behorende bij de Verordening Zuiveringsheffing waterschap De Dommel 2027

(voorschriften voor meting, bemonstering, analyse en berekening)

Inhoudsopgave

Definitiebepalingen

A. Wijze van meting, bemonstering en monsterbehandeling

Paragraaf A.1 Algemeen

Paragraaf A.2 Meting

A.2.1 Doorstroomsnelheid

A.2.2 Inbouw en instellingen debietmeter

A.2.3 Verificatie (controle debietmeter)

A.2.4 Verificatierapport

A.2.5 Kalibratie (controle meetsysteem)

A.2.6 Kalibratiecertificaat

Paragraaf A.3 Bemonstering

Paragraaf A.4 Monsterbehandeling

A.4.1 Algemeen

A.4.2 Conservering en maximale bewaartermijn

B. Analysevoorschriften Paragraaf B.1 Algemeen

Paragraaf B.2 Analyse

C. Berekeningsvoorschriften

Paragraaf C.1 Berekeningswijze van het aantal vervuilingseenheden

Paragraaf C.2 Berekeningswijze van het aantal etmalen

D. Hoedanigheidscorrectie (artikel 7)

Paragraaf D.1 De aanvraag

Paragraaf D.2 Het onderzoek

Paragraaf D.3 De berekening

D.3.1 Toxiciteit

Paragraaf D.4 De frequentie

Definitiebepalingen

In deze bijlage wordt verstaan onder:

a. aantoonbaarheidsgrens: de laagste concentratie van een component in het monster waarvan de aanwezigheid nog met een bepaalde betrouwbaarheid kan worden vastgesteld, zijnde driemaal de spreiding van binnen laboratoriumreproduceerbaarheid;
b. bewaartermijn: de periode tussen het einde van het etmaal en het nemen van het etmaalverzamelmonster en de conserveringstermijn;
c. conserveringstermijn: de periode tussen het nemen van het monster en het zekerstellen van het gehalte, zijnde het begin van de voorbehandeling ten behoeve van de uitvoering van de analyse;
d. debiet: de hoeveelheid volume afgevoerd afvalwater gedurende het etmaal;
e. debietmeter: vloeistofmeter waarmee (bijvoorbeeld met magnetische inductie) het debiet gemeten wordt;
f. etmaal: een aaneengesloten periode van 24 uur;
g. etmaalverzamelmonster: een verzamelmonster dat wordt samengesteld in een etmaal;
h. gesloten meetsysteem: systeem dat het debiet meet in een gesloten (druk)leiding waarbij het afvalwater niet in contact staat met de buitenlucht;
i. ingesteld meetbereik: het meetbereik waarop een debietmeter is ingesteld;
j. in-situ kalibratie: een kalibratie in ingebouwde toestand in het bestaande meetsysteem;
k. justeren: het softwarematig aanpassen van (een) correctiefactor(en)/meterconstante(n)/het nulpunt;
l. kalibreren: bepalen van de afwijking van een debietmeter ten opzichte van de van toepassing zijnde standaard waarbij een nauwkeurig bekende hoeveelheid vloeistof door de debietmeter/het meetsysteem wordt geleid;
m. meetbereik: totale bereik van de debietmeter (zoals opgegeven door de fabrikant);
n. meetcyclus: de specifieke opstelling en procedure die wordt gebruikt om nauwkeurige metingen te verrichten, met inbegrip van de fysieke opstelling van de meetapparatuur, de kalibratie van de instrumenten en het verzamelen en analyseren van de gemeten data;
o. momentaan debiet: de actuele hoeveelheid water;
p. normale bedrijfsomstandigheden: de operationele omgeving waarbij sprake is van omstandigheden waaronder de debietmeter normaal functioneert;
q. open meetsysteem: meetsysteem waarbij het oppervlak van het stromende afvalwater in contact staat met de buitenlucht;
r. referentiemeter: debietmeter, waarvan de installatie kan worden herleid naar de nationale volumestandaard van een aangewezen instantie als bedoeld in artikel 12 van de Metrologiewet;
s. verificatie: het controleren van een debietmeter door het elektronisch nabootsen van het meetsignaal;
t. verzamelmonster: monster dat is samengesteld in een vooraf vastgestelde periode dat wordt verkregen door (deel)monsters die op basis van volume of tijd zijn genomen;
u. werkgebied: het meetbereik van de te verifiëren en/of te kalibreren debietmeter onder normale bedrijfsomstandigheden.

A. Wijze van meting, bemonstering en monsterbehandeling

Paragraaf A.1 Algemeen

In deze paragraaf worden enkele voorschriften gegeven die gelden bij de wijze van meting, de wijze van monstername en -behandeling. Hierbij gelden de volgende algemene eisen:

- De meet- en bemonsteringsvoorzieningen verkeren in een goede staat, worden regelmatig schoongemaakt en zijn altijd goed en veilig toegankelijk.
- De meet- en monsternemingstoestellen en hulpmiddelen worden volgens onderstaande bepalingen respectievelijk NEN 6600-1:2019 nl geïnstalleerd en onderhouden.

- Een afvalwaterstroom kan zowel in een open als in een gesloten meetsysteem worden gemeten en bemonsterd. Voor het bepalen van de hoeveelheid afvalwater is meting met een gesloten meetsysteem in beginsel de toe te passen methode.

In paragraaf A.2 wordt nader ingegaan op de meting en in paragraaf A.3 op de bemonstering. In paragraaf A.4 wordt nader ingegaan op de monsterbehandeling.

Paragraaf A.2 Meting

Meting heeft tot doel de hoeveelheid afvalwater per etmaal (het debiet) vast te stellen. Het debiet wordt in de afvalwaterstroom gemeten. Als het niet mogelijk is om het debiet in de afvalwaterstroom te meten kan het debiet in plaats daarvan worden bepaald op basis van meting van de hoeveelheid water in het watertoevoersysteem van de bedrijfsruimte of een onderdeel daarvan. In het laatstbedoelde geval mag de per etmaal afgevoerde hoeveelheid afvalwater niet groter zijn dan de in dezelfde periode toegevoerde hoeveelheid water. Afvalwater kan zowel onder druk (met pompen) of onder vrij verval worden afgevoerd.

De totaalteller waarmee registratie plaatsvindt mag niet worden gereset. Registratie van momentane meetgegevens en etmaalgegevens vindt plaats met een printer of datalogger of andere vorm van geautomatiseerd registratiesysteem. Het meetsignaal van het registratiesysteem moet overeenkomen met het meetsignaal van de debietmeter.

A.2.1 Doorstroomsnelheid

Voor een betrouwbare meting in een gesloten meetsysteem is de doorstroomsnelheid van het afvalwater van belang.
Voor het bepalen van de geschiktheid van de debietmeter moet het debiet (als groter dan nul) van de te meten stroom in 95% van de tijd (etmaal) binnen het minimale en maximale debiet van de debietmeter liggen.

A.2.2 Inbouw en instellingen debietmeter

Bij nieuwe debietmeters wordt een ‘af fabriek’ kalibratiecertificaat meegeleverd waarop de meterspecifieke kalibratiefactoren zoals diameter, nulpunt, kalibratiefactor(en) en/of meterconstante(s) staat aangegeven. Kalibratie van het meetsysteem vindt zo snel mogelijk plaats na inwerkingstelling van de debietmeter.

Voor het uitvoeren van een representatieve meting verkeert de debietmeter en het meetsysteem in goede staat en wordt het meetsysteem goed onderhouden.

Het is niet toegestaan om (meet)apparatuur zo in te stellen, instellingen te veranderen of te corrigeren zodat feitelijke onjuistheden kunnen ontstaan in de verkregen (meet)gegevens.

Aan de inbouw van een debietmeter in een gesloten systeem worden de volgende eisen gesteld:

a. De debietmeter wordt volgens de voorschriften van de fabrikant geïnstalleerd.
b. Bij het inbouwen wordt rekening gehouden met de mogelijkheid tot het uitvoeren van een kalibratie in ingebouwde toestand op de locatie waar de debietmeter wordt ingezet.
c. De debietmeter is zo geïnstalleerd dat terugstroming wordt voorkomen.
d. Luchtinsluiting in de afvalwaterstroom vanuit de atmosfeer moet worden voorkomen.

e. Onder normale bedrijfsomstandigheden staat de 'low-flow' of 'max-flow' cutoff van een debietmeter 'uit'. Als het noodzakelijk is dergelijke instellingen te wijzigen moet dit voorafgaand aan de aanpassingen gemotiveerd aan de heffingsambtenaar kenbaar worden gemaakt.
f. Het meetbereik van de debietmeter moet afgestemd zijn op het afgevoerde debiet onder normale bedrijfsomstandigheden.
g. Als er sprake is van een defect aan de debietmeter en/of het meetsysteem wordt deze in goede staat gebracht waarna er opnieuw een in-situ kalibratie van de debietmeter plaatsvindt.

A.2.3 Verificatie (controle debietmeter)

Ten minste éénmaal per jaar wordt de debietmeter geverifieerd, tenzij in dat jaar een kalibratie (A.2.5) plaatsvindt.

Aan de verificatie worden de volgende eisen gesteld:
a. Bij een verificatie wordt de weerstand tussen de elektroden en ten opzichte van aarde gemeten.
b. Bij de verificatie wordt ook de werking van randapparatuur, voor zover die betrokken is bij de registratie van de meetgegevens, op een juiste werking gecontroleerd.
c. Als uit de verificatie blijkt dat de meetbuis (mogelijk) vervuild is, wordt deze gereinigd. Na reiniging wordt de verificatie opnieuw uitgevoerd.
d. Als de debietmeter voor de reiniging moet worden uitgebouwd en/of als uit de verificatie blijkt dat het aannemelijk is dat de afwijking groter is dan ± 5% wordt de debietmeter direct opnieuw in ingebouwde toestand gekalibreerd.

A.2.4 Verificatierapport

Van een debietmeter moet het meest recente rapport van een verificatie worden overlegd.
Dit rapport bevat:
- datum en tijdstip waarop de verificatie is uitgevoerd;
- de controlebevindingen van de verificatie, inclusief de ruwe meetdata;
- de specificaties en instellingen van de debietmeter en randapparatuur voor zover die betrokken is bij de registratie van de meetgegevens;
- de 'as-found' en 'as-left' rapportage (met meetwaarde(n) en afwijking(en) voor en na eventuele aanpassing).

A.2.5 Kalibratie (controle meetsysteem)

Voor referentiemeters en mobiele meetsets (waaronder meetwagens) vindt de kalibratie jaarlijks plaats in ingebouwde toestand bij minimaal de volgende meetpunten: 10%, 25%, 50%, 75% en 100% van het maximale meetbereik bij een voor vloeistofmeters RvA-geaccrediteerde instantie, waarvan de installatie kan worden herleid naar de nationale volumestandaard van een aangewezen instantie als bedoeld in artikel 12 van de Metrologiewet.

Verder worden de volgende eisen gesteld aan de kalibratie van de referentiemeter:
a. De kalibratie van de referentiemeter vindt plaats op een installatie van een voor vloeistofmeters RvA-geaccrediteerde instantie. Ook wanneer de referentiemeter nieuw is, wordt deze gekalibreerd, waarbij de meter is ingebouwd in de meetset of meetwagen waarin deze in de praktijk zal worden ingezet.
b. Het minimale debiet waarop de referentiemeter gekalibreerd is, is kleiner dan het minimale debiet van de te kalibreren debietmeter waarbij deze de opgegeven precisie haalt.
c. Het maximale debiet waarop de referentiemeter gekalibreerd is, is groter dan het maximale debiet van het ingestelde meetbereik van de te kalibreren debietmeter.

d. Het kalibratiecertificaat van de referentiemeter, waaruit het onder d bepaalde moet blijken, mag niet ouder zijn dan 12 maanden. Dit kalibratiecertificaat wordt bij die van het gekalibreerde meetsysteem bewaard.

Verder worden aan de te kalibreren debietmeter de volgende eisen gesteld:

e. Minimaal éénmaal per drie jaar worden gesloten meetsystemen in ingebouwde toestand gekalibreerd op een door de heffingsambtenaar vooraf goedgekeurde methode. Hiertoe wordt uiterlijk 6 weken voor de kalibratie een voorstel tot uitvoering van kalibratie (kalibratieplan) ter goedkeuring bij de heffingsambtenaar ingediend. Dit kalibratieplan bevat in elk geval:

- gegevens over de wijze van afvoer en de aanwezige voorzieningen en randapparatuur;
- gegevens over de minimale en maximale afvoer en de afvoer onder normale bedrijfsomstandigheden;
- specificaties van de te kalibreren debietmeter en de toe te passen referentiemeter;
- kalibratiecertificaat van de referentiemeter;
- een omschrijving/overzicht van de wijze van uitvoer van kalibratie inclusief datum en tijdstip(pen) waarop de kalibratie wordt uitgevoerd en vermelding van eventuele aanpassingen aan de debietmeter en/of het meetsysteem;
- de manier waarop rapportage plaatsvindt.

f. In het jaar van kalibratie hoeft niet ook een verificatie te worden uitgevoerd.

g. De kalibratie vindt plaats in het werkgebied waarin de te kalibreren debietmeter onder normale bedrijfsomstandigheden functioneert.

h. De kalibratie vindt plaats door:

- een vooraf nauwkeurig bepaalde hoeveelheid (afval)water door de te kalibreren debietmeter te leiden (waarbij deze hoeveelheid is vastgesteld bij een voor vloeistofmeters RvA-geaccrediteerde instantie), of;
- een tweede, bij voorkeur op hetzelfde meetprincipe gebaseerd meetsysteem in serie te plaatsen die fungeert als referentiemeter, of;
- op een andere, door de heffingsambtenaar goedgekeurde methode.

i. Tijdens de kalibratie(s) wordt zoveel (afval)water door het te kalibreren meetsysteem geleid, dat minimaal 2.000 waarnemingen worden bereikt, waarbij de tijdsduur van de kalibratie minimaal 25 minuten bedraagt. Wanneer nodig kan hiertoe – in overleg met de heffingsambtenaar – voor de kalibratieperiode de pulsinstelling tijdelijk aangepast worden.

j. Om te kunnen vaststellen of de debietmeter binnen het werkgebied goed functioneert, wordt bij kalibratie op één of meerdere vaste meetbereiken de herhaalbaarheid van de meter aangetoond. Als sprake is van afvoer van afvalwater met een constant debiet (bijvoorbeeld pomp aan/uit) vindt dit plaats door het uitvoeren van 3 meetcycli op elk gekozen meetbereik. Elke meetcyclus is gedefinieerd als een kalibratie en voldoet aan de onder h gestelde voorwaarden. De afwijking per meetcyclus mag niet groter zijn dan $\pm$ 5%.

k. Bij het gebruik van een referentiemeter kunnen de normale bedrijfsomstandigheden worden beïnvloed. Hierbij wordt een maximaal verschil van 10% ten opzichte van het maximaal momentane debiet onder “normale bedrijfsomstandigheden” toegestaan.

l. Tijdens de kalibratie worden de gemeten hoeveelheden (afval)water van de te kalibreren debietmeter (én van de referentiemeter, wanneer daarvan sprake is) met printers of dataloggers continu het kalibratiecertificaat gevoegd.

m. Bij de kalibratie wordt ook de randapparatuur, voor zover die betrokken is bij de registratie van de meetgegevens, op een juiste werking gecontroleerd.
n. Als blijkt dat de gemeten hoeveelheid (afval)water meer dan 5% afwijkt van de werkelijke hoeveelheid (afval)water, zoals gesteld in artikel 5, derde lid onder a van deze verordening, vindt nader onderzoek plaats naar de oorzaak van de afwijking. Eventuele justering van de debietmeter vindt plaats na uitbouw van de meter op een installatie van een voor vloeistofmeters RvAgeaccrediteerde instantie, waarna (opnieuw) een in-situ kalibratie plaatsvindt ("as left"). Een rapportage van het justeren wordt bij het kalibratiecertificaat gevoegd.

A.2.6 Kalibratiecertificaat

Van een debietmeter moet het meest recente kalibratiecertificaat kunnen worden overgelegd. Bij een kalibratie in ingebouwde toestand (dat wil zeggen: ter plekke op het bedrijf, of als complete mobiele meetset op een testbank van een voor vloeistofmeters RvA-geaccrediteerde instantie), worden de volgende aspecten vastgesteld én gerapporteerd op het kalibratiecertificaat: datum en tijdstip waarop de kalibratie is uitgevoerd;

- de controlebevindingen van de kalibratie, inclusief ruwe meetdata;
- de specificaties en instellingen van de debietmeter en randapparatuur voor zover die betrokken is bij
- de registratie van de meetgegevens;
- de instellingen van de referentiemeter;
- de 'as-found' meetafwijking (de gevonden meetwaarde(n) en afwijking(en) vóor aanpassing);
- eventuele soft- en/of hardwarematige aanpassingen die hebben plaatsgevonden aan de debietmeter, het meetsysteem en/of de registratie;
- als justering heeft plaatsgevonden: de nieuwe correctiefactor/meterconstante;
- de 'as-left' meetafwijking (de meetwaarde(n) en afwijking(en) na eventuele aanpassing).

Paragraaf A.3 Bemonstering

De bemonstering vindt plaats met behulp van automatische monsternameapparatuur. De bemonstering vindt plaats volgens NEN 6600-1:2019 nl, met dien verstande dat bemonstering door steekbemonstering niet is toegestaan, tenzij anders is bepaald door de heffingsambtenaar.

Paragraaf A.4 Monsterbehandeling

A.4.1 Algemeen

De monsterbehandeling vindt plaats volgens NEN 6600-1:2019 nl. Conform paragraaf 9 van deze norm worden de monsters direct na bemonstering geconserveerd, verpakt en getransporteerd volgens NEN-EN-ISO 5667-3:2024 en. De monsters worden gekoeld en in het donker bewaard tussen 1° en 5° C.

Na vullen van de monsterflessen wordt van het verzameld etmaalmonster een representatief deel gedurende 24 uur in een goed gesloten vat/fles in het donker bewaard tussen 1° en 5° C voor contraanalyse door de heffingsambtenaar. De monsterflessen bestemd voor analyse door de heffingplichtige en voor contra-analyse door de heffingsambtenaar worden om en om gevuld. Op deze wijze wordt bewerkstelligd dat het monster voor de analyse op een heffingsparameter door de heffingplichtige en voor de contra-analyse waarom het gaat door de heffingsambtenaar zoveel mogelijk identiek zijn.

A.4.2 Conservering en maximale bewaartermijn

De verkregen monsters worden tot en met het einde van de bewaartermijn gekoeld zoals aangegeven in tabel A onder omgevingstemperatuur en geconserveerd op de wijze zoals is aangegeven in tabel A. Als een monster uit het etmaalverzamelmonster wordt ingevroren of chemisch geconserveerd, geschiedt dit binnen twaalf uur na monstername. De eventuele voorschriften over chemische conservering gelden in aanvulling op de voorschriften over de conserveringstemperatuur gedurende de bewaartermijn.

In tabel A zijn tevens de maximale conserveringstermijnen opgenomen die gelden voor de onderscheidenlijk uit te voeren analyses. De voorbehandeling ten behoeve van een analyse vangt na monstername uit het verzamelvat aan, binnen de maximale conserveringstermijn die bij de desbetreffende analyse in tabel A is vermeld. De voorbehandeling van het monster bestemd voor de analyse, waaronder onder meer wordt begrepen het ontdooien van bevroren monsters, wordt uitgevoerd op een wijze en binnen een termijn dat daardoor de representativiteit van het monster niet wordt verstoord. Een monster dat op één van de in tabel A aangegeven wijzen chemisch is geconserveerd wordt niet gebruikt voor één van de in tabel A opgenomen wijzen van analyse, waarvoor op basis van tabel A geen of andere voorschriften op het vlak van de chemische conservering gelden.

Tabel A

Voor analyse op	**Omgevingstemperatuur**		**Methode conservering**	**Maximale conserveringstermijn**
	tijdens transport	**tot einde bewaartermijn**		
totaal organisch koolstof (TOC)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen en aanzuren tot pH < 2	8 dagen
		<-18 °C	Invriezen binnen 12 uur	1 maand
totaal gebonden stikstof (TNb)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen en aanzuren tot pH < 2	8 dagen
		<-18 °C	Invriezen binnen 12 uur	1 maand
som nitriet- en nitraatstikstof (TON)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Filtreren	4 dagen
som totaal gebonden stikstof verminderd met nitriet- en nitraatstikstof (TNb-TON)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 oC	Koelen en aanzuren met H2S04 tot pH < 2	8 dagen
		<-18 °C	Invriezen binnen 12 uur	1 maand
chemisch zuurstofverbruik (CZV)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen en aanzuren met H_2S0_4 tot pH < 2	6 maanden
		<-18 °C	Invriezen binnen 12 uur	6 maanden
biochemisch zuurstofverbruik (BZV)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen onder uitsluiting van licht	1 dag
		<-18 °C	Invriezen binnen 12 uur	1 maand (als BZV ≤ 50 mg/L) 6 maanden (als BZV >50 mg/L)

cadmium (Cd), chroom (Cr), koper (Cu), lood (Pb), nikkel (Ni), zilver (Ag), zink (Zn)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen en aanzuren met $HN0_3$ tot pH < 2	6 maanden
arseen (As)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen en aanzuren met $HN0_3$ tot pH < 2 Als hydride techniek wordt gebruikt aanzuren met HCl tot pH < 2	6 maanden
kwik (Hg)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen en aanzuren met $HN0_3$ tot pH < 2	1 maand
			Koelen en aanzuren met HCl, 1 mL/100 mL	2 dagen
chloride (Cl)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen	1 maand
sulfaat (SO4)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen	1 maand
fosfor (totaal)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Aanzuren met $HN0_3$ of H_2S0_4 tot pH < 2	1 maand

Het biochemisch zuurstofverbruik is weliswaar geen heffingsparameter voor de zuiveringsheffing, maar wordt aangewend bij toepassing van berekeningsvoorschrift D.3 van onderdeel D van deze bijlage. Op grond van dit berekeningsvoorschrift wordt de methode van het biochemisch zuurstofverbruik toegepast voor de bepaling van het percentage chemisch zuurstofverbruik van de biologisch niet of nagenoeg niet afbreekbare stoffen.

B. Analysevoorschriften

Paragraaf B.1 Algemeen

De analyses worden uitgevoerd in het representatieve monster, dat is verkregen op de in onderdeel A van deze bijlage vermelde wijze. Het onderzoek wordt in het water uitgevoerd zonder dat daaruit bezinkbare of opdrijvende bestanddelen zijn verwijderd.

Er is in dit onderdeel verwezen naar normbladen, uitgegeven door het Nederlands Normalisatie Instituut (NEN). Bij wijziging in/van een normblad gedurende het kalenderjaar wordt voor de toepassing van deze verordening deze wijziging eerst van kracht op 1 januari van het jaar volgende op de wijziging.

De in tabel B vermelde aantoonbaarheidsgrenzen zijn de concentraties van de stoffen waarom het gaat die bij de analyse ten minste aangetoond moeten kunnen worden.

Paragraaf B.2 Analyse

De analyse van het monster vindt plaats op de wijze zoals die is aangegeven in tabel B.

Tabel B

Parameter/stof/methode/test	Ontsluiting volgens normblad	Meting volgens normblad	Aantoonbaarheidsgrens [1)]
totaal organisch koolstof (TOC)		NEN-EN-ISO 20236:2024 en	1 mg/L
totaal gebonden stikstof (TNb)		NEN-EN-ISO 20236:2024 en	1 mg/L
som nitriet- en nitraatstikstof (TON)		NEN-EN-ISO 13395:1997 nl; of NEN-EN-ISO 15923-1:2024 en	0,1 mg/L
som totaal gebonden stikstof verminderd met nitriet- en nitraatstikstof (TN_b-TON)	NEN 6645:2005 nl [2)]	NEN-EN-ISO 15923-1:2024	0,5 mg/L
		NEN 6646+C1:2015 nl	
		NEN-EN-ISO 11732:2005 en	
opgelost organisch koolstof (DOC)		NEN-EN-ISO 20236:2024 en	1 mg/L
chemisch zuurstofverbruik (CZV)		NEN 6633:2006 nl of NEN-ISO 15705:2003 en [3)]	5 mg/L [4)]
biochemisch zuurstofverbruik (BZV)		NEN-EN-ISO 58151:2019 en	volgens norm; 1 mg/L
onopgeloste stoffen		NEN-EN 872:2005 en	2 mg/L

elektrisch geleidingsvermogen		NEN-ISO 7888:1994 en	volgens norm
cadmium (Cd), chroom (Cr), koper (Cu), lood (Pb),	NEN-EN-ISO 15587-1:2002 en	NEN-EN-ISO 11885:2009 en	Cd: 0,3 µg/L Cr: 2 µg/L Cu: 10 µg/L Pb: 10 µg/L
		NEN-EN-ISO 172942:2023 en	
nikkel (Ni), zilver (Ag), zink (Zn)	NEN 6953:2017 nl, hoofdstuk 5.3.3.3 [5])	NEN-EN-ISO 11885:2009 en	Ni: 7 µg/L Ag: 10 µg/L Zn: 40 µg/L
		NEN-EN-ISO 172942:2023 en	
arseen (As)	NEN-EN-ISO 11969:1997 nl	NEN-EN-ISO 11969:1997 nl	2 µg/L
	NEN-EN-ISO 15587-1:2002 en	NEN-EN-ISO 11885:2009 en	
	NEN-EN-ISO 15587-1:2002 en	NEN-EN-ISO 172942:2023 en	
kwik (Hg)	NEN-EN-ISO 15587-1:2002 en	NEN-EN-ISO 12846:2012 en	0,25 µg/L
		NEN-EN-ISO 17852:2008 en	
		NEN-EN-ISO 11885:2009 en	
		NEN-EN-ISO 172942:2023 en	
chloride (Cl)		NEN-EN-ISO 159231:2024 en	5 mg/L
		NEN 6476:1981/A1:2010 nl	
		NEN-EN-ISO 103041:2009 en	
		NEN-EN-ISO 15682:2001 en	
sulfaat (SO4)		NEN-EN-ISO 159231:2024 en	volgens norm
		NEN-EN-ISO 103041:2009 en	
		NEN-ISO 22743:2006 en	
fosfor (totaal)	NEN 6645:2005 nl	NEN-EN-ISO 159231:2024 en	0,1 mg/L
		NEN-EN-ISO 156811:2005 en	
		NEN-EN-ISO 156812:2018 en	

	NEN-EN-ISO 15681-1:2005 en	NEN-EN-ISO 156811:2005 en	
	NEN-EN-ISO 15681-2:2018 en	NEN-EN-ISO 156812:2018 en	
	NEN-EN-ISO 6878:2004 en	NEN-EN-ISO 6878:2004 en	
		NEN-EN-ISO 156811:2005 en	
		NEN-EN-ISO 156812:2018 en	
	NEN-EN-ISO 15587-1:2002 en	NEN-EN-ISO 11885:2009 en	
		NEN-EN-ISO 172942:2023 en	
Zahn-Wellens test	NEN-EN-ISO 9888:1999 en	NEN-EN-ISO 9888:1999 en	volgens norm
Respiratieremmingstest (toxiciteitstest)	NEN-EN-ISO 8192:2007 en	NEN-EN-ISO 8192:2007 en	volgens norm

1) De aantoonbaarheidsgrenzen voor zware metalen zijn gebaseerd op een afvalwatermonster met een soortelijke geleiding tot 1500 µS/cm en bij onopgeloste stoffen tot een gehalte van 100 mg/L. Bij afvalwatermonsters met een matrix die groter is dan genoemde waarden voor elektrisch geleidingsvermogen en onopgeloste stoffen kan een hogere aantoonbaarheidsgrens gelden.

2) Voor het bepalen van de som totaal gebonden stikstof verminderd met nitriet- en nitraatstikstof (TN_b-TON) mag de analyse alleen volgens normblad NEN 6645:2005 nl plaatsvinden als TN_b groter is dan 10 mg N/L en voor meer dan 30% bestaat uit TON.

3) De analyse volgens normblad NEN-ISO 15705:2003 en is toepasbaar voor onverdunde monsters met een gehalte aan zuurstofverbruik tot aan 1.000 mg/L en chlorideconcentratie die lager zijn dan 1.000 mg/L. De heffingsambtenaar kan verder de methode niet toepasbaar verklaren als naar zijn oordeel andere omstandigheden daartoe aanleiding geven.

4) De analyse volgens normblad NEN-ISO 15705:2003 en heeft een aantoonbaarheidsgrens van 6 mg/L voor fotometrische detectie bij 600nm en 15 mg/L voor titrimetrische detectie (gebaseerd op één enkelvoudige meting van één laboratorium) wanneer cuvetten worden gebruikt met een bereik van maximaal 1.000 mg/L.

5) NEN 6953:2017 nl, hoofdstuk 5.3.3.3 mag alleen worden toegepast op afvalwatermonsters met een soortelijke geleiding tot 1500 µS/cm en bij onopgeloste stoffen tot een gehalte van 100 mg/L.

C. Berekeningsvoorschriften

Paragraaf C.1 Berekeningswijze van het aantal vervuilingseenheden

a. Zuurstofbindende stoffen (artikel 3, vierde lid):

Het aantal vervuilingseenheden voor het zuurstofverbruik wordt berekend door het totale aantal kilogrammen zuurstofverbruik van de in het kalenderjaar afgevoerde zuurstofbindende stoffen te delen door 54,8 kilogram.

Het aantal kilogrammen zuurstofverbruik van de gedurende een etmaal afgevoerde zuurstofbindende stoffen wordt berekend volgens de formule:

$$\frac{Q \times (3 \times TOC + 4{,}57 \times (TN_b - TON))}{1000}$$

Met dien verstande dat als op grond van artikel 4 de verhouding tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof in de afgevoerde stoffen op een afwijkende factor dan 3 is vastgesteld, in bovenstaande formule de factor 3 wordt vervangen door deze vastgestelde factor.

In deze formule wordt verstaan onder:
Q: het aantal m³ afgevoerd afvalwater per etmaal;
TOC: het totaal organisch koolstof bepaald volgens de in onderdeel B van deze bijlage vermelde analysevoorschriften, in mg/L;
TN_b: het totaal gebonden stikstof volgens de in onderdeel B van de in deze bijlage vermelde analysevoorschriften, in mg/L;
TON: de som van nitriet-stikstof en nitraat-stikstof volgens de in onderdeel B van de in deze bijlage vermelde analysevoorschriften, in mg/L.

b. Niet-zuurstofbindende stoffen (artikel 3, vijfde lid):

Het aantal vervuilingseenheden voor de niet-zuurstofbindende stoffen wordt berekend door het totale aantal kilogrammen van deze in het kalenderjaar afgevoerde stoffen te delen door respectievelijk:
1. 1,00 kilogram voor de stoffen chroom, koper, lood, nikkel en zink;
2. 0,100 kilogram voor de stoffen arseen, kwik en cadmium;

De afgevoerde hoeveelheden per etmaal voor de hierboven onder b genoemde stoffen worden bepaald met behulp van de formule:

$$\frac{Q \times C}{1.000}$$

In deze formule wordt verstaan onder:
Q: het aantal m³ afgevoerd afvalwater per etmaal;
C: de concentratie van de stoffen in mg/L, bepaald volgens de in onderdeel B omschreven wijze.

Paragraaf C.2 Berekeningswijze van het aantal etmalen

Bij de bepaling van het aantal etmalen in artikel 6, wordt gebruik gemaakt van de volgende formule:

$$n = \frac{\left(\frac{2 \times \sigma_n}{tso}\right)^2 \times N}{\left(\frac{2 \times \sigma_n}{tso}\right)^2 + N}$$

In deze formule wordt verstaan onder: n:
het berekende aantal meetdagen;
N: het aantal dagen per jaar waarop wordt afgevoerd;
σ_n: spreidingspercentage in de meetwaarden, uitgedrukt ten opzichte van de gemiddelde hoeveelheid zuurstofverbruik van de onderzoeksresultaten gedurende het heffingsjaar; tso: toelaatbare statistische onnauwkeurigheid = 35/e 0,000175*VeO, met dien verstande dat VeO vervangen kan worden door respectievelijk VeZ en VeG, waarbij:
VeO: vervuilingswaarde van de afgevoerde zuurstofbindende stoffen;
VeG: vervuilingswaarde van de afgevoerde stoffen chroom, koper, lood, nikkel en zink; VeZ: vervuilingswaarde van de afgevoerde stoffen arseen, cadmium en kwik.

D. Hoedanigheidscorrectie (artikel 7)

Paragraaf D.1 De aanvraag

De hoedanigheidscorrectie (hierna: T-correctie) vindt plaats op aanvraag van de heffingplichtige. Deze aanvraag bevat in elk geval de volgende onderdelen:

a. een omschrijving van de afvalwaterstromen waarvoor hoedanigheidscorrectie wordt aangevraagd;
b. de wijze van meten, bemonsteren en analyseren;
c. de frequentie van meten, bemonsteren en analyseren;
d. de naam van de partij of personen die het onderzoek uitvoeren met een verklaring dat deze partij of personen geaccrediteerd zijn voor het uitvoeren van de gevraagde handelingen of aantoonbare ervaring heeft met de proeven die worden aangevraagd.
e. het type uit te voeren toxiciteitstesten, biodegradatieonderzoeken en te volgen methodieken, zoals eventuele voorbehandelingsmethoden;
f. het aantal uit te voeren biodegradatieonderzoeken waarbij de f-factor wordt bepaald;
g. de herkomst van het entmateriaal ten behoeve van de biodegradatieonderzoeken van welke zuiveringsinstallatie entslib of effluent wordt gebruikt, dat te gebruiken is in een onderzoek naar het biologisch zuurstofverbruik en bijbehorende toxiciteitstest.

Paragraaf D.2 Het onderzoek

Er zijn twee typen biodegradatieonderzoeken met bijbehorende toxiciteitstesten. De keuze tussen deze twee wordt bepaald op basis van de grenswaarde voor de totale hoeveelheid organische koolstof (TOC) in het te onderzoeken afvalwater. Deze grenswaarde is 33 mg/L.

- Bij een TOC kleiner dan deze grenswaarde wordt het biodegradatieonderzoek BZV_{19} toegepast.
- Bij een TOC gelijk aan of groter dan 33 mg/L wordt de Zahn-Wellens test toegepast.

In beide gevallen vindt onderzoek plaats op het gefiltreerde deel van het monster. Filtratie vindt plaats over een 0,45 µm filter. Als de frequentie van het onderzoek naar de T-correctie afwijkt van de frequentie als bedoeld in artikel 5, tweede lid, of de frequentie die met toepassing van artikel 6 is bepaald, moet ook op de etmalen die zijn voorgeschreven in de beschikking als bedoeld in voornoemde artikelen de TOC van het afvalwater geanalyseerd worden in zowel het ongefiltreerde als het gefiltreerde monster (0,45 µm). Hiermee wordt de factor bepaald voor welk deel van het monster de T-correctie kan worden toegepast.

BZV_{19} onderzoek

Bij een BZV_{19} onderzoek gelden de volgende meetdagen: 0, 5, 7, 9, 12, 15, 19.

Als entwater bij het onderzoek wordt effluent van de ontvangende rioolwaterzuiveringsinstallatie gebruikt. De voorwaarde is dat hetzelfde entmateriaal gebruikt wordt als bij de toxiciteitstest (zie onderdeel D.3.1).

Er wordt geen gebruik gemaakt van entwater afkomstig van een eventueel aanwezige eigen biologische zuivering van de heffingplichtige. De reden hiervoor is dat de restverontreiniging in het effluent niet of zeer moeilijk biologisch afbreekbaar kan zijn. De aanwezige bacteriën van de eigen biologische zuivering zijn volledig ingesteld op het aanbod van bedrijfsspecifieke stoffen dit in tegenstelling tot een rioolwaterzuiveringsinstallatie.

De biochemische afbraak van organisch materiaal wordt als volgt beschreven.

Bij de afleiding van BZV_{19} dient altijd uitgegaan te worden van een eerste orde reactie. In de praktijk kan echter een afwijking ontstaan waardoor een pseudo eerste orde reactielijn ontstaat.
De snelheid waarmee zuurstof door bacteriën wordt gebruikt (de snelheid waarmee het gemeten BZV toeneemt in de tijd) is evenredig aan de hoeveelheid nog in het water aanwezige organisch materiaal. De afbraaksnelheid neemt namelijk af in de tijd.

Dit betekent dat de afbraak verloopt volgens de reactievergelijking:

$$\frac{dBZV}{dt} = -k \times BZV$$

Stel dat de BZV_5 het BZV is op het tijdstip t=0, dus bij het begin van de BZV_{19} bepaling. Het BZV op het tijdstip t=n dagen op BZV_{19}. De toename van de BZV gedurende de tijd n is $BZV_{19} - BZV_5$. De evenredigheidsconstante k is te vergelijken met een snelheidsconstante bij chemische reacties. De dimensie van k = $tijd^{-1}$.

Hieruit volgt:

$$\frac{dBZV}{BZV} = -k \times dt$$

of

$$\int_{BZV_5}^{BZV_n} \frac{1}{BZV} dBZV = \int_{5}^{n} -kdt$$

of

$$Ln\frac{BZV_n}{BZV_5} = -k \times t$$

Door nu grafisch de $Ln(BZV_n/BZV_5)$ uit te zetten tegen 1/t kan de $Ln(BZV_{19}/BZV_5)$ worden afgelezen op het snijpunt van de y-as, en daarmee BZV_{19} worden berekend. Door middel van lineaire regressie is het snijpunt op de y-as te berekenen. De regressie wordt uitgevoerd op de analyseresultaten vanaf BZV_5 tot en met BZV_{19}.

Triplo en duplo metingen van de verschillende BZV verdunningen dienen gemiddeld te worden, tenzij blijkt dat een meting aantoonbaar onjuist is.

Als de BZV_{19} is bepaald, is het mogelijk om de T-correctie te bepalen. Het onafbreekbaarheidspercentage T wordt bepaald met:

$$\frac{3 \times TOC - BZV_{19}}{3 \times TOC}$$

Als de TOC-waarde voor ten minste 25% afkomstig is van biologisch niet of nagenoeg niet afbreekbare stoffen in het afvalwater, wordt op die waarde een correctie toegepast door deze te vermenigvuldigen met de breuk:

$$\frac{100 - T}{75}$$

T = het percentage TOC afkomstig van biologisch niet of nagenoeg niet afbreekbare stoffen, hierna het onafbreekbaarheidspercentage genoemd.

Zahn-Wellens test

Er wordt actief slib gebruikt van de rioolwaterzuiveringsinstallatie waarop het afvalwater wordt afgevoerd. De voorwaarde is dat hetzelfde actief slib gebruikt wordt als bij de toxiciteitstest (zie onderdeel D.3.1). Er mag geen gebruik gemaakt worden van actief slib afkomstig van een eventueel aanwezige eigen biologische zuivering van de heffingplichtige. De reden hiervoor is dat de restverontreinigingen in het effluent niet of zeer moeilijk biologisch afbreekbaar kunnen zijn. De aanwezige bacteriën in het actief slib van de eigen biologische zuivering zijn volledig ingesteld op het aanbod van bedrijfsspecifieke stoffen dit in tegenstelling tot een rioolwaterzuiveringsinstallatie.

Het onafbreekbaarheidspercentage T wordt met een Zahn-Wellens test berekend met:

$$\frac{3 \times TOC_{t=eind}}{3 \times TOC_{t=0}}$$

Het gaat hierbij om de opgeloste organische koolstof (DOC).

Toepassing f-factor

Als niet gedurende elk etmaal, of elk etmaal volgens de beschikking op grond van artikel 6, analyse plaatsvindt kan niet van elke analyse nauwkeurig bepaald worden hoe de uitkomst van de methode tot bepaling van het chemisch zuurstofverbruik gecorrigeerd moet worden. In dat geval kan alleen een correctie worden toegepast op analyses tot een (boven)grenswaarde voor de TOC. Deze bovengrens zal na afloop van het heffingsjaar, op basis van alle TOC analyses die voor de T-correctie bepaling in het heffingsjaar zijn uitgevoerd, worden vastgesteld. De hoogst gemeten waarde van de TOC ter bepaling van de f-factor in deze monsters is de bovengrenswaarde voor TOC. De TOC-waarde (gefiltreerd) wordt vervolgens vermenigvuldigd met de f-factor.

Paragraaf D.3 De berekening

De berekende f-factor (f) uit het BZV19 onderzoek of de Zahn-Wellens test wordt als volgt in de heffingsformule toegepast ter bepaling van het aantal kg zuurstofverbruik:

$$\frac{\mathrm{Q} \times (3 \times ((TOC - DOC) + (DOC \times f)) + 4{,}57 \times (TN_b - TON))}{1000}$$

D.3.1 Toxiciteit

Als blijkt dat het water in een periode toxisch is, kan geen betrouwbaar onderzoek in deze periode plaatsvinden en kan voor deze periode ook geen correctie worden bepaald. De factor voor correctie van de TOC wordt dan voor deze onderzoeksperiode op 1 gesteld.

In aanvulling op NEN-EN-ISO 5815-1:2019 bepaalt de bij deze methode behorende toxiciteitstest de acute toxiciteit voor aerobe bacteriën door na vijf dagen de respiratie te meten. De toxiciteit wordt vastgesteld in hetzelfde etmaalverzamelmonster als voor het BZV_{19}-onderzoek, door aan het te onderzoeken monster een glucose-/glutaminezuuroplossing toe te voegen, die overeenkomt met een BZV_5 van 200 mg O_2/L. Als deze concentratie na vijf dagen onveranderd blijft, kan worden geconcludeerd dat het water niet toxisch is voor de aerobe bacteriën.

Bij het BZV_{19} onderzoek wordt als entwater effluent van de ontvangende rioolwaterzuiveringsinstallatie gebruikt. Bij de Zahn-Wellens test wordt actief slib gebruikt van de rioolwaterzuiveringsinstallatie waarop het afvalwater wordt afgevoerd.

De resultaten worden uitgedrukt als percentage van het rendement van de standaard, oftewel het percentage van de glucose-/glutaminezuuroplossing dat na vijf dagen wordt teruggemeten. Voor de beoordeling van toxiciteit geldt: als meer dan 75% van de glucose-/glutaminezuuroplossing wordt teruggemeten, is er geen sprake van toxiciteit.

Paragraaf D.4 De frequentie

De heffingplichtige maakt aannemelijk dat de uitkomst van de methode tot bepaling van het chemisch zuurstofverbruik als bedoeld in artikel 3, vierde lid, in belangrijke mate wordt beïnvloed door biologisch niet of nagenoeg niet afbreekbare stoffen, door in beginsel onderzoek uit te voeren met inachtneming van de frequentie als bedoeld in artikel 5, tweede lid, of de frequentie die met toepassing van artikel 6 is bepaald.

In afwijking van het voorgaande kan de heffingsambtenaar bepalen dat de frequentie wordt bepaald aan de hand van het, op basis van onderzoek in het voorgaande jaar voor aanvraag van de T-correctie, geschatte verschil in vervuilingswaarde tussen toepassing van de T-correctie en zonder toepassing van de T-correctie, inhoudende:

- bij een verschil kleiner dan 100 vervuilingseenheden: 4 onderzoeken;
- bij een verschil tussen de 100 en 200 vervuilingseenheden: 5 onderzoeken;
- bij een verschil tussen de 200 en 300 vervuilingseenheden: 6 onderzoeken;
- bij een verschil tussen de 300 en 400 vervuilingseenheden: 7 onderzoeken;
- bij een verschil tussen de 400 en 500 vervuilingseenheden: 8 onderzoeken;
- bij een verschil tussen de 500 en 600 vervuilingseenheden: 9 onderzoeken;
- bij een verschil tussen de 600 en 700 vervuilingseenheden: 10 onderzoeken;
- bij een verschil tussen de 700 en 800 vervuilingseenheden: 11 onderzoeken; - bij een verschil groter dan 800 vervuilingseenheden: 12 onderzoeken.

Als in het voorgaande jaar geen onderzoek naar de T-correctie is uitgevoerd, dan bepaalt de heffingsambtenaar de frequentie op 12 onderzoeken. Het aantal onderzoeken als hiervoor bedoeld wordt evenredig over het heffingsjaar verdeeld. De onderzoeken moeten gezamenlijk representatief zijn voor het heffingsjaar.

Bijlage 2 behorende bij de Verordening Zuiveringsheffing waterschap De Dommel 2027

(tabel afvalwatercoëfficiënten)

De onderstaande tabel is ontleend aan artikel 122k, derde lid, van de Waterschapswet en bevat klassen met bijbehorende klassegrenzen en afvalwatercoëfficiënten:

Klasse	Klassegrenzen uitgedrukt in aantal vervuilingseenheden voor het zuurstofverbruik per m3 ingenomen water		Afvalwatercoëfficiënt uitgedrukt in aantal vervuilingseenheden per m3 ingenomen water in het heffingsjaar
	Ondergrens	Bovengrens	
1	> 0	0,0013	0,0010
2	> 0,0013	0,0020	0,0016
3	> 0,0020	0,0031	0,0025
4	> 0,0031	0,0048	0,0039
5	> 0,0048	0,0075	0,0060
6	> 0,0075	0,012	0,0094
7	> 0,012	0,018	0,015
8	> 0,018	0,029	0,023
9	> 0,029	0,045	0,036
10	> 0,045	0,070	0,056
11	> 0,070	0,11	0,088
12	> 0,11	0,17	0,14
13	> 0,17	0,27	0,21
14	> 0,27	0,42	0,33
15	> 0,42		0,5

Verordening verontreinigingsheffing De Dommel 2027

Het algemeen bestuur van waterschap De Dommel;

Gelezen het voorstel van het dagelijks bestuur van 25 november 2026;

Gelet op de artikelen 110 en 111 van de Waterschapswet en artikel 7.2, tweede lid, van de Waterwet;

B e s l u i t :

Vast te stellen de Verordening verontreinigingsheffing De Dommel 2027

Hoofdstuk 1 Inleidende bepalingen

Artikel 1 Definities

In deze verordening wordt verstaan onder:

a. bedrijfsruimte: naar zijn aard en inrichting als afzonderlijk geheel te beschouwen ruimte of terrein, niet zijnde een woonruimte, een zuiveringtechnisch werk of een openbaar vuilwaterriool;
b. heffingsambtenaar: de ambtenaar bedoeld in artikel 123, derde lid, onderdeel b, of de ambtenaar bedoeld in artikel 124, vijfde lid, onder a, van de Waterschapswet;
c. heffingsjaar: kalenderjaar;
d. ingenomen water: geleverd drink- en industriewater en warm tapwater, onttrokken grond- en oppervlaktewater en opgevangen hemelwater;
e. lozen: het brengen van afvalstoffen, verontreinigende of schadelijke stoffen in een oppervlaktewaterlichaam in beheer bij het waterschap;
f. openbaar vuilwaterriool: voorziening voor de inzameling en het transport van stedelijk afvalwater, in beheer bij een gemeente of een rechtspersoon die door een gemeente met het beheer is belast;
g. oppervlaktewaterlichaam: samenhangend geheel van vrij aan het aardoppervlak voorkomend water, met de daarin aanwezige stoffen, en de bijbehorende bodem en oevers, alsmede flora en fauna;
h. stedelijk afvalwater: huishoudelijk afvalwater of een mengsel daarvan met bedrijfsafvalwater, afvloeiend hemelwater, grondwater of ander afvalwater;
i. stoffen: afvalstoffen, verontreinigende of schadelijke stoffen;
j. waterschap: waterschap De Dommel;
k. watersysteem: samenhangend geheel van een of meer oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen, met bijbehorende bergingsgebieden, waterkeringen en ondersteunende kunstwerken;

l. woonruimte: ruimte die gezien zijn inrichting bestemd is om als een afzonderlijk geheel te voorzien in woongelegenheid en waarvan de delen gezien de inrichting van die ruimte niet bestemd zijn om afzonderlijk in gebruik te worden gegeven;
m. zuiveringtechnisch werk: werk voor het zuiveren van stedelijk afvalwater, in exploitatie bij een waterschap of gemeente, of een rechtspersoon die door het bestuur van een waterschap met de zuivering van stedelijk afvalwater is belast, met inbegrip van het bij dat werk behorende werk voor het transport van stedelijk afvalwater.

Hoofdstuk 2 De verontreinigingsheffing

Artikel 2 Belastbaar feit en heffingsplicht

1. Onder de naam 'verontreinigingsheffing' wordt een heffing ingesteld voor lozen. De opbrengst van de verontreinigingsheffing komt ten goede aan de bekostiging van het beheer van het watersysteem van het waterschap.

2. Aan de heffing worden onderworpen:

   a. als het gaat om lozen vanuit een bedrijfsruimte of woonruimte: degene die het gebruik heeft van die ruimte;

   b. als het gaat om lozen met behulp van een openbaar vuilwaterriool of een zuiveringtechnisch werk: degene bij wie dat openbaar vuilwaterriool of zuiveringtechnisch werk in beheer is;

   c. als het gaat om andere lozingen dan als bedoeld in onderdeel a of b: degene die loost.

3. Voor de toepassing van het tweede lid, onderdeel a, is heffingplichtig:

a. in geval van gebruik van een woonruimte door de leden van een huishouden: degene die door de heffingsambtenaar is aangewezen;

b. in geval van gebruik door degene aan wie een deel van een bedrijfsruimte in gebruik is gegeven: degene die dat deel in gebruik heeft gegeven, met dien verstande dat degene die het deel in gebruik heeft gegeven, bevoegd is de heffing te verhalen op degene aan wie dat deel in gebruik is gegeven;

c. in geval van het ter beschikking stellen van een woonruimte of bedrijfsruimte voor volgtijdig gebruik: degene die die ruimte ter beschikking heeft gesteld, met dien verstande dat degene die de ruimte ter beschikking heeft gesteld, bevoegd is de heffing te verhalen op degene aan wie de ruimte ter beschikking is gesteld.

4. Van de heffing zijn vrijgesteld:

a. lozingen die plaatsvinden met behulp van een openbaar vuilwaterriool;

b. lozingen van stoffen vanuit een zuiveringtechnisch werk door het waterschap zelf;

c. lozingen van stoffen afkomstig uit een zuiveringtechnisch werk anders dan door het waterschap zelf, mits de hoeveelheid afvalstoffen, verontreinigende of schadelijke stoffen niet is toegenomen.

Artikel 3 Grondslag en heffingsmaatstaf

1. Voor de heffing geldt als grondslag de hoeveelheid en de hoedanigheid van de stoffen die in een kalenderjaar worden geloosd.

2. Voor de heffing geldt als heffingsmaatstaf de vervuilingswaarde van de stoffen die in een kalenderjaar worden geloosd, waarbij de vervuilingswaarde wordt uitgedrukt in vervuilingseenheden.
3. Eén vervuilingseenheid vertegenwoordigt met betrekking tot zuurstofverbruik: het jaarlijks verbruik van 54,8 kilogram zuurstof.
4. Het zuurstofverbruik van de stoffen die in een kalenderjaar worden geloosd, wordt bepaald op basis van de som van het chemisch zuurstofverbruik door omzetting van de hoeveelheid totaal organisch koolstof in de stoffen en het zuurstofverbruik door omzetting van de hoeveelheid totaal stikstof verminderd met de som van nitriet-stikstof en nitraat-stikstof in de stoffen, zoals voorgeschreven in Bijlage 1. Hierbij wordt het chemisch zuurstofverbruik gesteld op driemaal het gehalte totaal organisch koolstof in de geloosde stoffen.

Artikel 4 Afwijkende verhouding chemisch zuurstofverbruik en totaal organisch koolstof

1. Als de verhouding tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof in de geloosde stoffen in het kalenderjaar lager is dan tweeënhalf of hoger is dan drieënhalf wordt op aanvraag van de heffingplichtige op zijn kosten, respectievelijk ambtshalve door de heffingsambtenaar op kosten van de betrokken beheerder, de verhouding tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof in de geloosde stoffen in afwijking van artikel 3, vierde lid, tweede volzin, gedeeld door tweeënhalf respectievelijk drieënhalf en vermenigvuldigd met drie.

2. De verhouding in het kalenderjaar tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof wordt bepaald door meting, bemonstering en analyse volgens de in artikelen 5 en 6 opgenomen voorschriften. Wanneer op grond van artikel 6 door de heffingsambtenaar is ingestemd met meting, bemonstering en analyse in een beperkt aantal etmalen, dan wordt de in deze etmalen vastgestelde verhouding tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof representatief gevonden voor het gehele kalenderjaar.

3. De heffingsambtenaar beslist op een in het eerste lid bedoelde aanvraag bij voor bezwaar vatbare beschikking en neemt daarin in elk geval voorschriften op over:

   a. een opgave van de afvalwaterstromen en de stoffen die in het onderzoek worden betrokken;

   b. de tijdvakken waarin meting en bemonstering plaatsvinden, óf ieder etmaal van die tijdvakken, óf één of meer daartoe aangewezen etmalen daarvan;

   c. de manier waarop de op de voet van letter b verkregen uitkomsten worden herleid tot de verhouding in het kalenderjaar tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof over het heffingsjaar.

4. De heffingsambtenaar kan het besluit op aanvraag en de in het vorige lid bedoelde voorschriften opnemen in de beschikking als bedoeld in artikel 5, zesde lid of artikel 6, eerste lid.

5. Een op basis van dit artikel bepaalde afwijkende verhouding geldt met ingang van het in het eerste lid bedoelde kalenderjaar tot het heffingsjaar waarin dit artikel door de heffingplichtige of door de heffingsambtenaar opnieuw wordt toegepast.

6. De heffingplichtige meldt veranderingen in de bedrijfsomstandigheden, die aanleiding kunnen geven tot een wijziging in de verhouding tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte

totaal organisch koolstof in de geloosde stoffen in het kalenderjaar, direct bij de heffingsambtenaar.

7. De heffingsambtenaar kan bij veranderingen of te verwachten veranderingen in de verhouding tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof in de geloosde stoffen in het kalenderjaar, de beschikking waarom het gaat, bedoeld in het derde lid, ambtshalve dan wel op verzoek van de heffingsplichtige wijzigen of intrekken als deze veranderingen leiden tot een andere verhouding tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof in de geloosde stoffen in het kalenderjaar dan in die beschikking is opgenomen.

8. De heffingsambtenaar neemt zijn beslissing, bedoeld in het zevende lid, bij voor bezwaar vatbare beschikking.

Artikel 5 Meting, bemonstering en analyse

1. Het aantal vervuilingseenheden wordt berekend door meting, bemonstering en analyse verkregen gegevens. De meting, bemonstering, analyse en berekening vinden zo plaats dat de in Bijlage 1 opgenomen voorschriften worden nageleefd.

2. De in het eerste lid bedoelde meting, bemonstering en analyse vinden ieder etmaal van het heffingsjaar plaats, tenzij artikel 6 wordt toegepast.

3. De meting, bemonstering en analyse vinden zo plaats dat:

   a. de gemeten hoeveelheid afvalwater niet meer dan 5% afwijkt van de werkelijke hoeveelheid afvalwater;

   b. het verkregen monster representatief is voor de totale hoeveelheid stoffen die gedurende de bemonsteringsperiode vanuit de bedrijfsruimte of een onderdeel daarvan wordt geloosd.

4. De heffingplichtige brengt de wijze van meting en bemonstering met een beschrijving van de daarvoor te gebruiken apparatuur voor het begin van het heffingsjaar ter kennis van de heffingsambtenaar. Als de apparatuur in de loop van het heffingsjaar in gebruik wordt genomen of wijzigt, dan wordt dit vóór de ingebruikname of de wijziging ter kennis van de heffingsambtenaar gebracht.

5. De heffingsambtenaar:

   a. kan ambtshalve bepalen dat meting en bemonstering plaatsvinden in afwijking van één of meer van de in Bijlage 1, onderdeel A, opgenomen voorschriften, als deze aannemelijk maakt dat dit noodzakelijk is ter voldoening aan het bepaalde in het derde lid, onderdelen a en b;

   b. beslist op aanvraag van de heffingplichtige, dat meting en bemonstering kunnen plaatsvinden in afwijking van een of meer van de in Bijlage 1, onderdeel A, opgenomen voorschriften, als de heffingplichtige aannemelijk maakt dat daarbij wordt voldaan aan het bepaalde in het derde lid, onderdelen a en b;

   c. beslist op aanvraag van de heffingplichtige, dat kan worden afgeweken van de in Bijlage 1, onderdeel B, opgenomen analysevoorschriften, als de heffingplichtige aannemelijk maakt dat de nauwkeurigheid van de uitkomsten van de analyse hierdoor niet wordt beïnvloed;

   d. kan over de afwijkingen als bedoeld in de onderdelen a, b en c nadere voorschriften geven.

6. De heffingsambtenaar neemt zijn beslissing, bedoeld in het vijfde lid, onderdelen a, b en c, bij voor bezwaar vatbare beschikking. Deze beschikking bevat in elk geval:

a. de voorschriften van Bijlage 1, onderdelen A en B, waarvan wordt afgeweken;

b. de afwijkingen bedoeld in het vijfde lid, onderdelen a, b en c;
c. de nadere voorschriften bedoeld in het vijfde lid, onderdeel d;

d. een vermelding van het heffingsjaar of de heffingsjaren waarvoor de beschikking wordt gegeven.

7. De heffingsambtenaar kan twee of meer op grond van het vijfde lid genomen beschikkingen, die betrekking hebben op dezelfde heffingplichtige, in één geschrift samenvoegen.

8. De heffingsambtenaar kan bij veranderingen of te verwachten veranderingen in de hoeveelheid of hoedanigheid van de geloosde, respectievelijk af te voeren stoffen, de op grond van het vijfde lid genomen beschikkingen, ambtshalve wijzigen of intrekken in verband met het bepaalde in het eerste lid en het derde lid.

Artikel 6 Beperkte meting, bemonstering en analyse

1. Op aanvraag van de heffingplichtige, die aannemelijk maakt dat voor de berekening van het aantal vervuilingseenheden kan worden volstaan met gegevens die door meting, bemonstering en analyse in een beperkt aantal etmalen zijn verkregen, besluit de heffingsambtenaar dat meting en bemonstering plaatsvinden in afwijking van het bepaalde in artikel 5, tweede lid. Het besluit op aanvraag wordt genomen bij een voor bezwaar vatbare beschikking. Deze beschikking bevat in elk geval:

a. een opgave van de afvalwaterstromen en de stoffen die in het onderzoek worden betrokken;

b. de tijdvakken waarin meting en bemonstering plaatsvinden, óf ieder etmaal van die tijdvakken, óf één of meer daartoe aangewezen etmalen daarvan;

c. de manier waarop de op de voet van letter b verkregen uitkomsten worden herleid tot het aantal vervuilingseenheden over een daar bedoeld tijdvak, onderscheidenlijk over het heffingsjaar;

d. een vermelding van het heffingsjaar of de heffingsjaren waarvoor de beschikking wordt gegeven.

2. De heffingsambtenaar kan bij veranderingen of te verwachten veranderingen in de hoeveelheid of hoedanigheid van de afgevoerde, respectievelijk af te voeren stoffen, de beschikking waarom het gaat, als toepasing van berekeningsvoorschrift C.2 van onderdeel C van Bijlage 1 leidt tot een ander aantal etmalen dan in die beschikking is opgenomen.

3. De heffingsambtenaar neemt zijn beslissing, bedoeld in het tweede lid, bij voor bezwaar vatbare beschikking.

Artikel 7 Hoedanigheidscorrectie

1. Op aanvraag van de heffingplichtige, die aannemelijk maakt dat de uitkomst van de methode tot bepaling van het chemisch zuurstofverbruik als bedoeld in artikel 3, vierde lid, in belangrijke mate wordt beïnvloed door biologisch niet of nagenoeg niet afbreekbare stoffen, besluit de heffingsambtenaar dat op die uitkomst een correctie wordt toegepast. Het besluit op aanvraag wordt genomen bij een voor bezwaar vatbare beschikking. Deze beschikking bevat in elk geval:
   a. de wijze van berekening van de correctie;
   b. de samenstelling van het afvalwater waarop de correctie van toepassing is;
   c. de frequentie en de wijze van onderzoek met betrekking tot meting, bemonstering en analyse.

2. De heffingsambtenaar kan het besluit op aanvraag en de in het vorige lid bedoelde voorschriften opnemen in de beschikking als bedoeld in artikel 5, zesde lid of artikel 6, eerste lid.
3. De aanvraag, het onderzoek en de berekening van de correctie geschieden met inachtneming van de voorschriften welke zijn opgenomen in onderdeel D van Bijlage 1.

Artikel 8 Tabel afvalwatercoëfficiënten

1. In afwijking van het bepaalde in artikel 5, eerste lid, wordt het aantal vervuilingseenheden voor het zuurstofverbruik in een kalenderjaar voor een bedrijfsruimte of een onderdeel daarvan vastgesteld met behulp van de in Bijlage 2 opgenomen tabel afvalwatercoëfficiënten, mits door de heffingplichtige aannemelijk is gemaakt dat het aantal vervuilingseenheden voor het zuurstofverbruik in een kalenderjaar 1.000 of minder bedraagt en dit aantal met de hoeveelheid ingenomen water kan worden bepaald.

2. Het aantal vervuilingseenheden als bedoeld in het eerste lid wordt berekend volgens de formule: A x B, waarbij,

   A = het aantal m^3 in het kalenderjaar voor de bedrijfsruimte of het onderdeel van de bedrijfsruimte ingenomen water;

   B = de afvalwatercoëfficiënt behorende bij klasse 8 van de in Bijlage 2 opgenomen tabel of als de heffingplichtige of de heffingsambtenaar doet blijken dat een andere klasse dan 8 van toepassing is, de afvalwatercoëfficiënt behorende bij een andere klasse van de in Bijlage 2 opgenomen tabel met de klassegrenzen waarbinnen de vervuilingswaarde van het zuurstofverbruik per m^3 voor de bedrijfsruimte of van het onderdeel van de bedrijfsruimte ingenomen water is gelegen.

3. Als de in het kalenderjaar ingenomen hoeveelheid water niet kan worden vastgesteld met watermeterstanden die aan het begin en aan het einde van het kalenderjaar zijn opgenomen, stelt de heffingsambtenaar die hoeveelheid vast op een door hem nader vast te stellen wijze.

4. De vervuilingswaarde van het zuurstofverbruik per m^3 als bedoeld in het tweede lid wordt bepaald met toepassing van het Besluit vervuilingswaarde ingenomen water 2009.

5. Als het aantal vervuilingseenheden voor het zuurstofverbruik in een kalenderjaar voor een bedrijfsruimte of een onderdeel daarvan meer dan 1.000 bedraagt en de heffingplichtige aannemelijk maakt dat de berekening van het aantal vervuilingseenheden met toepassing van de in het eerste lid, aanhef, bedoelde tabel tot geen lagere uitkomst leidt dan de uitkomst van de berekening op de voet van artikel 5, eerste lid, beslist de heffingsambtenaar bij voor bezwaar vatbare beschikking op aanvraag van heffingplichtige dat het aantal vervuilingseenheden wordt berekend met toepassing van de tabel.

6. De heffingplichtige meldt veranderingen in de bedrijfsomstandigheden, die aanleiding kunnen geven tot een wijziging in de vervuilingswaarde per m^3 ingenomen water, direct bij de heffingsambtenaar.

Artikel 9 Vervuilingswaarde tuinbouwkassen

1. In afwijking van het bepaalde in artikel 5, eerste lid, wordt de vervuilingswaarde van de stoffen die worden geloosd vanuit een bedrijfsruimte of onderdeel van een bedrijfsruimte bestemd om in het kader van de uitoefening van een beroep of een bedrijf onder een permanente opstand van glas of kunststof gewassen te telen, gesteld op drie vervuilingseenheden per hectare vloeroppervlak

waarop onder glas of kunststof wordt geteeld en per deel van een hectare vloeroppervlak een evenredig deel van drie vervuilingseenheden.

2. Als in de loop van het kalenderjaar het gebruik van een in het eerste lid bedoelde bedrijfsruimte of onderdeel van een bedrijfsruimte dan wel van een deel daarvan door de heffingplichtige begint of eindigt, wordt hij in dat kalenderjaar voor die bedrijfsruimte of dat onderdeel, voor een evenredig gedeelte aan de heffing onderworpen.
3. Een vervuilingswaarde voor de bedrijfsruimte of het onderdeel van een bedrijfsruimte, berekend op basis van het eerste of tweede lid van minder dan vijf vervuilingseenheden, wordt op drie vervuilingseenheden, en van één of minder dan één vervuilingseenheid op één vervuilingseenheid gesteld.

Artikel 10 Totale vervuilingswaarde bedrijfsruimte

De vervuilingswaarde van een bedrijfsruimte, wordt bepaald op de som van de aantallen vervuilingseenheden als berekend volgens de artikelen 5 tot en met 9, voor zover deze van toepassing zijn.

Artikel 11 Vervuilingswaarde kleine bedrijfsruimten

1. In afwijking van het bepaalde in artikel 5, eerste lid, wordt de vervuilingswaarde van de stoffen, die vanuit een bedrijfsruimte worden geloosd, gesteld op drie vervuilingseenheden wanneer door de heffingplichtige aannemelijk is gemaakt dat die vervuilingswaarde minder dan vijf vervuilingseenheden bedraagt en op één vervuilingseenheid wanneer door de heffingplichtige aannemelijk is gemaakt dat die één vervuilingseenheid of minder bedraagt.

2. De heffing voor het lozen vanuit bedrijfsruimten als bedoeld in het eerste lid is verschuldigd bij het begin van het heffingsjaar of, zo dit later is, bij het begin van de heffingsplicht.

3. Als de aanslag in het heffingsjaar al is opgelegd voor drie vervuilingseenheden en de heffingplichtige aannemelijk maakt dat de vervuilingswaarde één vervuilingseenheid of minder bedraagt, bestaat aanspraak op vermindering. De heffingplichtige kan daartoe na afloop van het heffingsjaar of, bij beëindiging van de heffingsplicht in de loop van het heffingsjaar, na het einde van de heffingsplicht een aanvraag indienen bij de heffingsambtenaar.

Artikel 12 Vervuilingswaarde woonruimten

1. In afwijking van het bepaalde in artikel 5, eerste lid, wordt de vervuilingswaarde van de stoffen die vanuit een woonruimte worden geloosd, gesteld op drie vervuilingseenheden. De vervuilingswaarde van de stoffen die vanuit een door één persoon gebruikte woonruimte worden geloosd bedraagt één vervuilingseenheid.

2. Het eerste lid is niet van toepassing op de voor recreatiedoeleinden bestemde woonruimten die zich bevinden op een voor verblijfsrecreatie bestemd terrein dat zo wordt geëxploiteerd. De in de vorige volzin bedoelde woonruimten worden tezamen aangemerkt als één bedrijfsruimte dan wel als onderdeel van een bedrijfsruimte.

3. Als de in het eerste lid bedoelde situatie dat een woonruimte wordt gebruikt door één persoon ontstaat in de loop van het heffingsjaar, dan wordt de vervuilingswaarde op één vervuilingseenheid gesteld met ingang van de eerste dag van de maand volgend op de maand waarin die situatie is ontstaan.

Als de hiervoor bedoelde situatie ontstaat op de eerste dag van een maand, wordt de vervuilingswaarde met ingang van die maand op één vervuilingseenheid vastgesteld.

4. Als de in het derde lid bedoelde situatie ontstaat na de dagtekening van de aanslag, bestaat aanspraak op vermindering. De heffingplichtige kan daartoe nadat de situatie is ontstaan een aanvraag indienen bij de heffingsambtenaar.

5. De heffing voor woonruimten als bedoeld in het eerste lid is verschuldigd bij het begin van het heffingsjaar of, zo dit later is, bij het begin van de heffingsplicht.
6. Wanneer de heffingsplicht als bedoeld in het vijfde lid in de loop van het heffingsjaar begint, is de heffing verschuldigd voor een evenredig aantal volle maanden dat er in het heffingsjaar, na het begin van de heffingsplicht, nog overblijft.
   Als de heffingsplicht begint op de eerste dag van een maand wordt die maand aangemerkt als een volle maand.
7. Wanneer de heffingsplicht als bedoeld in het vijfde lid in de loop van het heffingsjaar eindigt, bestaat aanspraak op ontheffing voor een evenredig aantal volle maanden dat er in het heffingsjaar, na het einde van de heffingsplicht, nog overblijft, tenzij het bedrag van de ontheffing minder bedraagt dan € 5,00.
   Als de heffingsplicht eindigt op de eerste dag van een maand wordt die maand aangemerkt als een volle maand.
8. Als de in het zevende lid bedoelde situatie ontstaat na de dagtekening van de aanslag, bestaat aanspraak op ontheffing. De heffingplichtige kan daartoe nadat de situatie is ontstaan een aanvraag indienen bij de heffingsambtenaar.
9. Het zesde en zevende lid zijn niet van toepassing als de heffingplichtige het gebruik van de woonruimte beëindigt en direct aansluitend binnen het waterschap het gebruik krijgt van een woonruimte van waaruit eveneens wordt geloosd.

Artikel 13 Schatting

De heffingsambtenaar kan het aantal vervuilingseenheden in een kalenderjaar geheel of gedeeltelijk schatten wanneer door de heffingplichtige:

a. de meting, bemonstering en analyse niet of niet geheel heeft plaatsgevonden volgens de in deze verordening en Bijlage 1 opgenomen voorschriften;
b. het aantal vervuilingseenheden niet is berekend door meting, bemonstering en analyse en bepaling van de vervuilingswaarde op basis van artikel 8, eerste of vijfde lid, 9, eerste lid, 11, eerste lid, en 12, eerste lid, niet mogelijk is;
c. het aantal vervuilingseenheden niet is berekend door meting, bemonstering, bepaling van de vervuilingswaarde op basis van artikel 8, vijfde lid, wel mogelijk is, maar door de heffingplichtige gedurende het heffingsjaar geen verzoek als bedoeld in dat artikel is gedaan;
d. niet of niet geheel is voldaan aan de voorschriften, verbonden aan het in artikel 4, 5, 6 of 7 bedoelde besluit.

Artikel 14 Tarief

Het tarief bedraagt € 88,32 per vervuilingseenheid.

In geval sprake is van afvoer uit een woonruimte die volgens de informatie in de Basisregistratie Personen (BRP) door meer dan één persoon wordt gebruikt is de heffingsgrondslag van de verontreinigingsheffing drie vervuilingseenheden en bedraagt de verontreinigingsheffing dus (3 x € 88,32=) € 264,96 per jaar.

Alleen in geval sprake is van afvoer uit een woonruimte die volgens de informatie in de Basisregistratie Personen (BRP) door één persoon wordt gebruikt is de heffingsgrondslag van de verontreinigingsheffing één vervuilingseenheid en bedraagt de verontreinigingsheffing dus € 88,32 per jaar.

Hoofdstuk 3 Heffing en invordering

Artikel 15 Wijze van heffing en niet opleggen van aanslagen

1. De heffing wordt geheven bij wege van aanslag.
2. Een aanslag die het bedrag als genoemd in artikel 16, lid 6 niet te boven gaat, wordt niet opgelegd. Een en ander met inachtneming van artikel 16, lid 7.

Artikel 16 Invorderingstermijnen

1. De aanslag(en), daaronder begrepen voorlopige aanslagen, moet(en) worden betaald in twee gelijke termijnen waarvan de eerste vervalt op de laatste dag van de maand volgend op de maand die in de dagtekening van het aanslagbiljet is vermeld en de tweede twee maanden later.
2. Het bedrag inzake een bestuurlijke boete moet worden betaald in twee gelijke termijnen waarvan de eerste vervalt op de laatste dag van de maand volgend op de maand die in de dagtekening van het aanslagbiljet is vermeld en de tweede twee maanden later.
3. In afwijking van het tweede en derde lid moeten, indien een machtiging voor automatische incasso is afgegeven en zolang de verschuldigde bedragen via automatische incasso kunnen worden afgeschreven, de aanslag(en) en de bestuurlijke boete(s) worden betaald in tien gelijke maandelijkse termijnen waarvan de eerste vervalt op de laatste dag van de maand volgend op die van de dagtekening van het aanslagbiljet en de volgende termijnen telkens een maand later.
4. In afwijking van het vierde lid is betaling via automatische incasso alleen mogelijk voor zover het totaalbedrag van de op één aanslagbiljet verenigde belastingaanslagen en bestuurlijke boetes minder is dan € 5.000,00.
5. De Algemene termijnenwet is niet van toepassing op de in de voorgaande leden gestelde termijnen.
6. Heffingsbedragen van minder dan € 5,00 worden niet geheven.
7. Voor de toepassing van het eerste lid wordt het totaal van de op één aanslagbiljet verenigde aanslagen als één heffingsbedrag aangemerkt.
8. In afwijking van lid 1 wordt toch een aanslag opgelegd als er een voorlopige aanslag aan vooraf is gegaan.

Artikel 17 Aangifte

1. Het uitnodigen tot het doen van aangifte gebeurt door het uitreiken of toesturen van een aangiftebiljet of een aangiftebrief.

2. Het doen van aangifte gebeurt door het inleveren of toesturen van het uitgereikte aangiftebiljet met de daarbij gevraagde documenten of het op elektronische wijze toesturen van de door de programmatuur gevraagde gegevens.

Artikel 18 Nadere regels

Het Dagelijks Bestuur van de Belastingsamenwerking Oost-Brabant kan nadere regels geven met betrekking tot de heffing en de invordering.

Hoofdstuk 4 Strafbepalingen

Artikel 19 Strafbare feiten

Strafbare feiten zijn:

a. het niet voldoen aan de verplichtingen, bedoeld in artikel 4, zesde lid, artikel 5, vierde lid, en artikel 8, zesde lid;

b. het niet voldoen aan een in Bijlage 1, onderdelen A en B, opgenomen voorschrift, tenzij de heffingsambtenaar voor dit voorschrift gebruik heeft gemaakt van zijn bevoegdheid als bedoeld in artikel 5, vijfde lid.

Hoofdstuk 5 Slotbepalingen

Artikel 20 Intrekken bestaande verordening, inwerkingtreding, tijdstip van ingang van de heffing en citeertitel nieuwe verordening

1. De 'Verordening Verontreinigingsheffing waterschap De Dommel 2026', vastgesteld bij besluit van 19 november 2025, of zoals laatstelijk gewijzigd, wordt ingetrokken met ingang van de in het derde lid genoemde datum, met dien verstande dat zij van toepassing blijft op belastbare feiten die zich voor die datum hebben voorgedaan.
2. Deze verordening treedt in werking met ingang van de eerste dag na die van haar bekendmaking.
3. De datum van ingang van de heffing is 1 januari 2027.
4. De in Bijlage 1 genoemde normbladen liggen ter inzage in de bibliotheek van het Waterschapshuis, Bosscheweg 56 in Boxtel.
5. Deze verordening kan worden aangehaald als Verordening Verontreinigingsheffing waterschap De Dommel 2027.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur op 25 november 2026

E. de Ridder	H.J. Kielenstijn
(watergraaf)	(secretaris)

Bijlage 1 behorende bij de Verordening Verontreinigingsheffing waterschap De Dommel 2027

(voorschriften voor meting, bemonstering, analyse en berekening)

Inhoudsopgave

Definitiebepalingen

A. Wijze van meting, bemonstering en monsterbehandeling

- Paragraaf A.1 Algemeen
- Paragraaf A.2 Meting
  - A.2.1 Doorstroomsnelheid
  - A.2.2 Inbouw en instellingen debietmeter
  - A.2.3 Verificatie (controle debietmeter)
  - A.2.4 Verificatierapport
  - A.2.5 Kalibratie (controle meetsysteem)
  - A.2.6 Kalibratiecertificaat
- Paragraaf A.3 Bemonstering
- Paragraaf A.4 Monsterbehandeling
  - A.4.1 Algemeen
  - A.4.2 Conservering en maximale bewaartermijn

B. Analysevoorschriften Paragraaf B.1 Algemeen

- Paragraaf B.2 Analyse

C. Berekeningsvoorschriften

- Paragraaf C.1 Berekeningswijze van het aantal vervuilingseenheden
- Paragraaf C.2 Berekeningswijze van het aantal etmalen
- Paragraaf C.3 Correctie ingenomen oppervlaktewater

D. Hoedanigheidscorrectie (artikel 7)

- Paragraaf D.1 De aanvraag
- Paragraaf D.2 Het onderzoek
- Paragraaf D.3 De berekening
  - D.3.1 Toxiciteit
- Paragraaf D.4 De frequentie

Definitiebepalingen

In deze bijlage wordt verstaan onder:

a. aantoonbaarheidsgrens: de laagste concentratie van een component in het monster waarvan de aanwezigheid nog met een bepaalde betrouwbaarheid kan worden vastgesteld, zijnde driemaal de spreiding van binnen laboratoriumreproduceerbaarheid;
b. bewaartermijn: de periode tussen het einde van het etmaal en het nemen van het etmaalverzamelmonster en de conserveringstermijn;
c. conserveringstermijn: de periode tussen het nemen van het monster en het zekerstellen van het gehalte, zijnde het begin van de voorbehandeling ten behoeve van de uitvoering van de analyse;
d. debiet: de hoeveelheid volume afgevoerd afvalwater gedurende het etmaal;
e. debietmeter: vloeistofmeter waarmee (bijvoorbeeld met magnetische inductie) het debiet gemeten wordt;
f. etmaal: een aaneengesloten periode van 24 uur;
g. etmaalverzamelmonster: een verzamelmonster dat wordt samengesteld in een etmaal;
h. gesloten meetsysteem: systeem dat het debiet meet in een gesloten (druk)leiding waarbij het afvalwater niet in contact staat met de buitenlucht;
i. ingesteld meetbereik: het meetbereik waarop een debietmeter is ingesteld;
j. in-situ kalibratie: een kalibratie in ingebouwde toestand in het bestaande meetsysteem;
k. justeren: het softwarematig aanpassen van (een) correctiefactor(en)/meterconstante(n)/het nulpunt;
l. kalibreren: bepalen van de afwijking van een debietmeter ten opzichte van de van toepassing zijnde standaard waarbij een nauwkeurig bekende hoeveelheid vloeistof door de debietmeter/het meetsysteem wordt geleid;
m. meetbereik: totale bereik van de debietmeter (zoals opgegeven door de fabrikant);
n. meetcyclus: de specifieke opstelling en procedure die wordt gebruikt om nauwkeurige metingen te verrichten, met inbegrip van de fysieke opstelling van de meetapparatuur, de kalibratie van de instrumenten en het verzamelen en analyseren van de gemeten data;
o. momentaan debiet: de actuele hoeveelheid water;
p. normale bedrijfsomstandigheden: de operationele omgeving waarbij sprake is van omstandigheden waaronder de debietmeter normaal functioneert;
q. open meetsysteem: meetsysteem waarbij het oppervlak van het stromende afvalwater in contact staat met de buitenlucht;
r. referentiemeter: debietmeter, waarvan de installatie kan worden herleid naar de nationale volumestandaard van een aangewezen instantie als bedoeld in artikel 12 van de Metrologiewet;
s. verificatie: het controleren van een debietmeter door het elektronisch nabootsen van het meetsignaal;
t. verzamelmonster: monster dat is samengesteld in een vooraf vastgestelde periode dat wordt verkregen door (deel)monsters die op basis van volume of tijd zijn genomen;
u. werkgebied: het meetbereik van de te verifiëren en/of te kalibreren debietmeter onder normale bedrijfsomstandigheden.

A. Wijze van meting, bemonstering en monsterbehandeling

Paragraaf A.1 Algemeen

In deze paragraaf worden enkele voorschriften gegeven die gelden bij de wijze van meting, de wijze van monstername en -behandeling. Hierbij gelden de volgende algemene eisen:

- De meet- en bemonsteringsvoorzieningen verkeren in een goede staat, worden regelmatig schoongemaakt en zijn altijd goed en veilig toegankelijk.

- De meet- en monsternemingstoestellen en hulpmiddelen worden volgens onderstaande bepalingen respectievelijk NEN 6600-1:2019 nl geïnstalleerd en onderhouden.
- Een afvalwaterstroom kan zowel in een open als in een gesloten meetsysteem worden gemeten en bemonsterd. Voor het bepalen van de hoeveelheid afvalwater is meting met een gesloten meetsysteem in beginsel de toe te passen methode.

In paragraaf A.2 wordt nader ingegaan op de meting en in paragraaf A.3 op de bemonstering. In paragraaf A.4 wordt nader ingegaan op de monsterbehandeling.

Paragraaf A.2 Meting

Meting heeft tot doel de hoeveelheid afvalwater per etmaal (het debiet) vast te stellen. Het debiet wordt in de afvalwaterstroom gemeten. Als het niet mogelijk is om het debiet in de afvalwaterstroom te meten kan het debiet in plaats daarvan worden bepaald op basis van meting van de hoeveelheid water in het watertoevoersysteem van de bedrijfsruimte of een onderdeel daarvan. In het laatstbedoelde geval mag de per etmaal afgevoerde hoeveelheid afvalwater niet groter zijn dan de in dezelfde periode toegevoerde hoeveelheid water. Afvalwater kan zowel onder druk (met pompen) of onder vrij verval worden afgevoerd.

De totaalteller waarmee registratie plaatsvindt mag niet worden gereset. Registratie van momentane meetgegevens en etmaalgegevens vindt plaats met een printer of datalogger of andere vorm van geautomatiseerd registratiesysteem. Het meetsignaal van het registratiesysteem moet overeenkomen met het meetsignaal van de debietmeter.

A.2.1 Doorstroomsnelheid

Voor een betrouwbare meting in een gesloten meetsysteem is de doorstroomsnelheid van het afvalwater van belang.
Voor het bepalen van de geschiktheid van de debietmeter moet het debiet (als groter dan nul) van de te meten stroom in 95% van de tijd (etmaal) binnen het minimale en maximale debiet van de debietmeter liggen.

A.2.2 Inbouw en instellingen debietmeter

Bij nieuwe debietmeters wordt een ‘af fabriek’ kalibratiecertificaat meegeleverd waarop de meterspecifieke kalibratiefactoren zoals diameter, nulpunt, kalibratiefactor(en) en/of meterconstante(s) staat aangegeven. Kalibratie van het meetsysteem vindt zo snel mogelijk plaats na inwerkingstelling van de debietmeter.

Voor het uitvoeren van een representatieve meting verkeert de debietmeter en het meetsysteem in goede staat en wordt het meetsysteem goed onderhouden.

Het is niet toegestaan om (meet)apparatuur zo in te stellen, instellingen te veranderen of te corrigeren zodat feitelijke onjuistheden kunnen ontstaan in de verkregen (meet)gegevens.

Aan de inbouw van een debietmeter in een gesloten systeem worden de volgende eisen gesteld:

a. De debietmeter wordt volgens de voorschriften van de fabrikant geïnstalleerd.
b. Bij het inbouwen wordt rekening gehouden met de mogelijkheid tot het uitvoeren van een kalibratie in ingebouwde toestand op de locatie waar de debietmeter wordt ingezet. c. De debietmeter is zo geïnstalleerd dat terugstroming wordt voorkomen.
d. Luchtinsluiting in de afvalwaterstroom vanuit de atmosfeer moet worden voorkomen.

e. Onder normale bedrijfsomstandigheden staat de 'low-flow' of 'max-flow' cutoff van een debietmeter 'uit'. Als het noodzakelijk is dergelijke instellingen te wijzigen moet dit voorafgaand aan de aanpassingen gemotiveerd aan de heffingsambtenaar kenbaar worden gemaakt.
f. Het meetbereik van de debietmeter moet afgestemd zijn op het afgevoerde debiet onder normale bedrijfsomstandigheden.
g. Als er sprake is van een defect aan de debietmeter en/of het meetsysteem wordt deze in goede staat gebracht waarna er opnieuw een in-situ kalibratie van de debietmeter plaatsvindt.

A.2.3 Verificatie (controle debietmeter)

Ten minste éénmaal per jaar wordt de debietmeter geverifieerd, tenzij in dat jaar een kalibratie (A.2.5) plaatsvindt.

Aan de verificatie worden de volgende eisen gesteld:
a. Bij een verificatie wordt de weerstand tussen de elektroden en ten opzichte van aarde gemeten.
b. Bij de verificatie wordt ook de werking van randapparatuur, voor zover die betrokken is bij de registratie van de meetgegevens, op een juiste werking gecontroleerd.
c. Als uit de verificatie blijkt dat de meetbuis (mogelijk) vervuild is, wordt deze gereinigd. Na reiniging wordt de verificatie opnieuw uitgevoerd.
d. Als de debietmeter voor de reiniging moet worden uitgebouwd en/of als uit de verificatie blijkt dat het aannemelijk is dat de afwijking groter is dan ± 5% wordt de debietmeter direct opnieuw in ingebouwde toestand gekalibreerd.

A.2.4 Verificatierapport

Van een debietmeter moet het meest recente rapport van een verificatie worden overlegd.
Dit rapport bevat:
- datum en tijdstip waarop de verificatie is uitgevoerd;
- de controlebevindingen van de verificatie, inclusief de ruwe meetdata;
- de specificaties en instellingen van de debietmeter en randapparatuur voor zover die betrokken is bij de registratie van de meetgegevens;
- de 'as-found' en 'as-left' rapportage (met meetwaarde(n) en afwijking(en) voor en na eventuele aanpassing).

A.2.5 Kalibratie (controle meetsysteem)

Voor referentiemeters en mobiele meetsets (waaronder meetwagens) vindt de kalibratie jaarlijks plaats in ingebouwde toestand bij minimaal de volgende meetpunten: 10%, 25%, 50%, 75% en 100% van het maximale meetbereik bij een voor vloeistofmeters RvA-geaccrediteerde instantie, waarvan de installatie kan worden herleid naar de nationale volumestandaard van een aangewezen instantie als bedoeld in artikel 12 van de Metrologiewet.

Verder worden de volgende eisen gesteld aan de kalibratie van de referentiemeter:
a. De kalibratie van de referentiemeter vindt plaats op een installatie van een voor vloeistofmeters RvA-geaccrediteerde instantie. Ook wanneer de referentiemeter nieuw is, wordt deze gekalibreerd, waarbij de meter is ingebouwd in de meetset of meetwagen waarin deze in de praktijk zal worden ingezet.
b. Het minimale debiet waarop de referentiemeter gekalibreerd is, is kleiner dan het minimale debiet van de te kalibreren debietmeter waarbij deze de opgegeven precisie haalt.
c. Het maximale debiet waarop de referentiemeter gekalibreerd is, is groter dan het maximale debiet van het ingestelde meetbereik van de te kalibreren debietmeter.

d. Het kalibratiecertificaat van de referentiemeter, waaruit het onder d bepaalde moet blijken, mag niet ouder zijn dan 12 maanden. Dit kalibratiecertificaat wordt bij die van het gekalibreerde meetsysteem bewaard.

Verder worden aan de te kalibreren debietmeter de volgende eisen gesteld:

e. Minimaal éénmaal per drie jaar worden gesloten meetsystemen in ingebouwde toestand gekalibreerd op een door de heffingsambtenaar vooraf goedgekeurde methode. Hiertoe wordt uiterlijk 6 weken voor de kalibratie een voorstel tot uitvoering van kalibratie (kalibratieplan) ter goedkeuring bij de heffingsambtenaar ingediend. Dit kalibratieplan bevat in elk geval:

- gegevens over de wijze van afvoer en de aanwezige voorzieningen en randapparatuur;
- gegevens over de minimale en maximale afvoer en de afvoer onder normale bedrijfsomstandigheden;
- specificaties van de te kalibreren debietmeter en de toe te passen referentiemeter;
- kalibratiecertificaat van de referentiemeter;
- een omschrijving/overzicht van de wijze van uitvoer van kalibratie inclusief datum en tijdstip(pen) waarop de kalibratie wordt uitgevoerd en vermelding van eventuele aanpassingen aan de debietmeter en/of het meetsysteem;
- de manier waarop rapportage plaatsvindt.

f. In het jaar van kalibratie hoeft niet ook een verificatie te worden uitgevoerd.

g. De kalibratie vindt plaats in het werkgebied waarin de te kalibreren debietmeter onder normale bedrijfsomstandigheden functioneert.

h. De kalibratie vindt plaats door:

- een vooraf nauwkeurig bepaalde hoeveelheid (afval)water door de te kalibreren debietmeter te leiden (waarbij deze hoeveelheid is vastgesteld bij een voor vloeistofmeters RvA-geaccrediteerde instantie), of;
- een tweede, bij voorkeur op hetzelfde meetprincipe gebaseerd meetsysteem in serie te plaatsen die fungeert als referentiemeter, of;
- op een andere, door de heffingsambtenaar goedgekeurde methode.

i. Tijdens de kalibratie(s) wordt zoveel (afval)water door het te kalibreren meetsysteem geleid, dat minimaal 2.000 waarnemingen worden bereikt, waarbij de tijdsduur van de kalibratie minimaal 25 minuten bedraagt. Wanneer nodig kan hiertoe – in overleg met de heffingsambtenaar – voor de kalibratieperiode de pulsinstelling tijdelijk aangepast worden.

j. Om te kunnen vaststellen of de debietmeter binnen het werkgebied goed functioneert, wordt bij kalibratie op één of meerdere vaste meetbereiken de herhaalbaarheid van de meter aangetoond. Als sprake is van afvoer van afvalwater met een constant debiet (bijvoorbeeld pomp aan/uit) vindt dit plaats door het uitvoeren van 3 meetcycli op elk gekozen meetbereik. Elke meetcyclus is gedefinieerd als een kalibratie en voldoet aan de onder h gestelde voorwaarden. De afwijking per meetcyclus mag niet groter zijn dan ± 5%.

k. Bij het gebruik van een referentiemeter kunnen de normale bedrijfsomstandigheden worden beïnvloed. Hierbij wordt een maximaal verschil van 10% ten opzichte van het maximaal momentane debiet onder “normale bedrijfsomstandigheden” toegestaan.

l. Tijdens de kalibratie worden de gemeten hoeveelheden (afval)water van de te kalibreren debietmeter (én van de referentiemeter, wanneer daarvan sprake is) met printers of dataloggers continu het kalibratiecertificaat gevoegd.

m. Bij de kalibratie wordt ook de randapparatuur, voor zover die betrokken is bij de registratie van de meetgegevens, op een juiste werking gecontroleerd.
n. Als blijkt dat de gemeten hoeveelheid (afval)water meer dan 5% afwijkt van de werkelijke hoeveelheid (afval)water, zoals gesteld in artikel 5, derde lid onder a van deze verordening, vindt nader onderzoek plaats naar de oorzaak van de afwijking. Eventuele justering van de debietmeter vindt plaats na uitbouw van de meter op een installatie van een voor vloeistofmeters RvAgeaccrediteerde instantie, waarna (opnieuw) een in-situ kalibratie plaatsvindt ("as left"). Een rapportage van het justeren wordt bij het kalibratiecertificaat gevoegd.

A.2.6 Kalibratiecertificaat

Van een debietmeter moet het meest recente kalibratiecertificaat kunnen worden overgelegd. Bij een kalibratie in ingebouwde toestand (dat wil zeggen: ter plekke op het bedrijf, of als complete mobiele meetset op een testbank van een voor vloeistofmeters RvA-geaccrediteerde instantie), worden de volgende aspecten vastgesteld én gerapporteerd op het kalibratiecertificaat: datum en tijdstip waarop de kalibratie is uitgevoerd;

- de controlebevindingen van de kalibratie, inclusief ruwe meetdata;
- de specificaties en instellingen van de debietmeter en randapparatuur voor zover die betrokken is bij
- de registratie van de meetgegevens;
- de instellingen van de referentiemeter;
- de 'as-found' meetafwijking (de gevonden meetwaarde(n) en afwijking(en) vóor aanpassing);
- eventuele soft- en/of hardwarematige aanpassingen die hebben plaatsgevonden aan de debietmeter, het meetsysteem en/of de registratie;
- als justering heeft plaatsgevonden: de nieuwe correctiefactor/meterconstante;
- de 'as-left' meetafwijking (de meetwaarde(n) en afwijking(en) na eventuele aanpassing).

Paragraaf A.3 Bemonstering

De bemonstering vindt plaats met behulp van automatische monsternameapparatuur. De bemonstering vindt plaats volgens NEN 6600-1:2019 nl, met dien verstande dat bemonstering door steekbemonstering niet is toegestaan, tenzij anders is bepaald door de heffingsambtenaar.

Paragraaf A.4 Monsterbehandeling

A.4.1 Algemeen

De monsterbehandeling vindt plaats volgens NEN 6600-1:2019 nl. Conform paragraaf 9 van deze norm worden de monsters direct na bemonstering geconserveerd, verpakt en getransporteerd volgens NEN-EN-ISO 5667-3:2024 en. De monsters worden gekoeld en in het donker bewaard tussen 1° en 5° C.

Na vullen van de monsterflessen wordt van het verzameld etmaalmonster een representatief deel gedurende 24 uur in een goed gesloten vat/fles in het donker bewaard tussen 1° en 5° C voor contraanalyse door de heffingsambtenaar. De monsterflessen bestemd voor analyse door de heffingplichtige en voor contra-analyse door de heffingsambtenaar worden om en om gevuld. Op deze wijze wordt bewerkstelligd dat het monster voor de analyse op een heffingsparameter door de heffingplichtige en voor de contra-analyse waarom het gaat door de heffingsambtenaar zoveel mogelijk identiek zijn.

A.4.2 Conservering en maximale bewaartermijn

De verkregen monsters worden tot en met het einde van de bewaartermijn gekoeld zoals aangegeven in tabel A onder omgevingstemperatuur en geconserveerd op de wijze zoals is aangegeven in tabel A. Als een monster uit het etmaalverzamelmonster wordt ingevroren of chemisch geconserveerd, geschiedt dit binnen twaalf uur na monstername. De eventuele voorschriften over chemische conservering gelden in aanvulling op de voorschriften over de conserveringstemperatuur gedurende de bewaartermijn.

In tabel A zijn tevens de maximale conserveringstermijnen opgenomen die gelden voor de onderscheidenlijk uit te voeren analyses. De voorbehandeling ten behoeve van een analyse vangt na monstername uit het verzamelvat aan, binnen de maximale conserveringstermijn die bij de desbetreffende analyse in tabel A is vermeld. De voorbehandeling van het monster bestemd voor de analyse, waaronder onder meer wordt begrepen het ontdooien van bevroren monsters, wordt uitgevoerd op een wijze en binnen een termijn dat daardoor de representativiteit van het monster niet wordt verstoord. Een monster dat op één van de in tabel A aangegeven wijzen chemisch is geconserveerd wordt niet gebruikt voor één van de in tabel A opgenomen wijzen van analyse, waarvoor op basis van tabel A geen of andere voorschriften op het vlak van de chemische conservering gelden.

Tabel A

Voor analyse op	**Omgevingstemperatuur**		**Methode conservering**	**Maximale conserveringstermijn**
	tijdens transport	**tot einde bewaartermijn**		
totaal organisch koolstof (TOC)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen en aanzuren tot pH < 2	8 dagen
		<-18 °C	Invriezen binnen 12 uur	1 maand
totaal gebonden stikstof (TNb)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen en aanzuren tot pH < 2	8 dagen
		<-18 °C	Invriezen binnen 12 uur	1 maand
som nitriet- en nitraatstikstof (TON)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Filtreren	4 dagen
som totaal gebonden stikstof verminderd met nitriet- en nitraatstikstof (TNb-TON)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 oC	Koelen en aanzuren met H2S04 tot pH < 2	8 dagen
		<-18 °C	Invriezen binnen 12 uur	1 maand
chemisch zuurstofverbruik (CZV)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen en aanzuren met H_2S0_4 tot pH < 2	6 maanden
		<-18 °C	Invriezen binnen 12 uur	6 maanden
biochemisch zuurstofverbruik (BZV)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen onder uitsluiting van licht	1 dag
		<-18 °C	Invriezen binnen 12 uur	1 maand (als BZV ≤ 50 mg/L) 6 maanden (als BZV >50 mg/L)

cadmium (Cd), chroom (Cr), koper (Cu), lood (Pb), nikkel (Ni), zilver (Ag), zink (Zn)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen en aanzuren met $HN0_3$ tot pH < 2	6 maanden
arseen (As)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen en aanzuren met $HN0_3$ tot pH < 2 Als hydride techniek wordt gebruikt aanzuren met HCl tot pH < 2	6 maanden
kwik (Hg)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen en aanzuren met $HN0_3$ tot pH < 2	1 maand
			Koelen en aanzuren met HCl, 1 mL/100 mL	2 dagen
chloride (Cl)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen	1 maand
sulfaat (SO4)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Koelen	1 maand
fosfor (totaal)	tussen 2 en 8 °C	tussen 1 en 5 °C	Aanzuren met $HN0_3$ of H_2S0_4 tot pH < 2	1 maand

Het biochemisch zuurstofverbruik is weliswaar geen heffingsparameter voor de zuiveringsheffing, maar wordt aangewend bij toepassing van berekeningsvoorschrift D.3 van onderdeel D van deze bijlage. Op grond van dit berekeningsvoorschrift wordt de methode van het biochemisch zuurstofverbruik toegepast voor de bepaling van het percentage chemisch zuurstofverbruik van de biologisch niet of nagenoeg niet afbreekbare stoffen.

B. Analysevoorschriften

Paragraaf B.1 Algemeen

De analyses worden uitgevoerd in het representatieve monster, dat is verkregen op de in onderdeel A van deze bijlage vermelde wijze. Het onderzoek wordt in het water uitgevoerd zonder dat daaruit bezinkbare of opdrijvende bestanddelen zijn verwijderd.

Er is in dit onderdeel verwezen naar normbladen, uitgegeven door het Nederlands Normalisatie Instituut (NEN). Bij wijziging in/van een normblad gedurende het kalenderjaar wordt voor de toepassing van deze verordening deze wijziging eerst van kracht op 1 januari van het jaar volgende op de wijziging.

De in tabel B vermelde aantoonbaarheidsgrenzen zijn de concentraties van de stoffen waarom het gaat die bij de analyse ten minste aangetoond moeten kunnen worden.

Paragraaf B.2 Analyse

De analyse van het monster vindt plaats op de wijze zoals die is aangegeven in tabel B.

Tabel B

Parameter/stof/methode/test	Ontsluiting volgens normblad	Meting volgens normblad	Aantoonbaarheidsgrens [1)]
totaal organisch koolstof (TOC)		NEN-EN-ISO 20236:2024 en	1 mg/L
totaal gebonden stikstof (TNb)		NEN-EN-ISO 20236:2024 en	1 mg/L
som nitriet- en nitraatstikstof (TON)		NEN-EN-ISO 13395:1997 nl; of NEN-EN-ISO 15923-1:2024 en	0,1 mg/L
som totaal gebonden stikstof verminderd met nitriet- en nitraatstikstof (TN_b-TON)	NEN 6645:2005 nl [2)]	NEN-EN-ISO 15923-1:2024	0,5 mg/L
		NEN 6646+C1:2015 nl	
		NEN-EN-ISO 11732:2005 en	
opgelost organisch koolstof (DOC)		NEN-EN-ISO 20236:2024 en	1 mg/L
chemisch zuurstofverbruik (CZV)		NEN 6633:2006 nl of NEN-ISO 15705:2003 en [3)]	5 mg/L [4)]
biochemisch zuurstofverbruik (BZV)		NEN-EN-ISO 58151:2019 en	volgens norm; 1 mg/L
onopgeloste stoffen		NEN-EN 872:2005 en	2 mg/L

elektrisch geleidingsvermogen		NEN-ISO 7888:1994 en	volgens norm
cadmium (Cd), chroom (Cr), koper (Cu), lood (Pb),	NEN-EN-ISO 15587-1:2002 en	NEN-EN-ISO 11885:2009 en	Cd: 0,3 µg/L Cr: 2 µg/L Cu: 10 µg/L Pb: 10 µg/L
		NEN-EN-ISO 172942:2023 en	
nikkel (Ni), zilver (Ag), zink (Zn)	NEN 6953:2017 nl, hoofdstuk 5.3.3.3 [5])	NEN-EN-ISO 11885:2009 en	Ni: 7 µg/L Ag: 10 µg/L Zn: 40 µg/L
		NEN-EN-ISO 172942:2023 en	
arseen (As)	NEN-EN-ISO 11969:1997 nl	NEN-EN-ISO 11969:1997 nl	2 µg/L
	NEN-EN-ISO 15587-1:2002 en	NEN-EN-ISO 11885:2009 en	
	NEN-EN-ISO 15587-1:2002 en	NEN-EN-ISO 172942:2023 en	
kwik (Hg)	NEN-EN-ISO 15587-1:2002 en	NEN-EN-ISO 12846:2012 en	0,25 µg/L
		NEN-EN-ISO 17852:2008 en	
		NEN-EN-ISO 11885:2009 en	
		NEN-EN-ISO 172942:2023 en	
chloride (Cl)		NEN-EN-ISO 159231:2024 en	5 mg/L
		NEN 6476:1981/A1:2010 nl	
		NEN-EN-ISO 103041:2009 en	
		NEN-EN-ISO 15682:2001 en	
sulfaat (SO4)		NEN-EN-ISO 159231:2024 en	volgens norm
		NEN-EN-ISO 103041:2009 en	
		NEN-ISO 22743:2006 en	
fosfor (totaal)	NEN 6645:2005 nl	NEN-EN-ISO 159231:2024 en	0,1 mg/L
		NEN-EN-ISO 156811:2005 en	
		NEN-EN-ISO 156812:2018 en	

	NEN-EN-ISO 15681-1:2005 en	NEN-EN-ISO 156811:2005 en	
	NEN-EN-ISO 15681-2:2018 en	NEN-EN-ISO 156812:2018 en	
	NEN-EN-ISO 6878:2004 en	NEN-EN-ISO 6878:2004 en	
		NEN-EN-ISO 156811:2005 en	
		NEN-EN-ISO 156812:2018 en	
	NEN-EN-ISO 15587-1:2002 en	NEN-EN-ISO 11885:2009 en	
		NEN-EN-ISO 172942:2023 en	
Zahn-Wellens test	NEN-EN-ISO 9888:1999 en	NEN-EN-ISO 9888:1999 en	volgens norm
Respiratieremmingstest (toxiciteitstest)	NEN-EN-ISO 8192:2007 en	NEN-EN-ISO 8192:2007 en	volgens norm

1) De aantoonbaarheidsgrenzen voor zware metalen zijn gebaseerd op een afvalwatermonster met een soortelijke geleiding tot 1500 µS/cm en bij onopgeloste stoffen tot een gehalte van 100 mg/L. Bij afvalwatermonsters met een matrix die groter is dan genoemde waarden voor elektrisch geleidingsvermogen en onopgeloste stoffen kan een hogere aantoonbaarheidsgrens gelden.

2) Voor het bepalen van de som totaal gebonden stikstof verminderd met nitriet- en nitraatstikstof (TN_b-TON) mag de analyse alleen volgens normblad NEN 6645:2005 nl plaatsvinden als TN_b groter is dan 10 mg N/L en voor meer dan 30% bestaat uit TON.

3) De analyse volgens normblad NEN-ISO 15705:2003 en is toepasbaar voor onverdunde monsters met een gehalte aan zuurstofverbruik tot aan 1.000 mg/L en chlorideconcentratie die lager zijn dan 1.000 mg/L. De heffingsambtenaar kan verder de methode niet toepasbaar verklaren als naar zijn oordeel andere omstandigheden daartoe aanleiding geven.

4) De analyse volgens normblad NEN-ISO 15705:2003 en heeft een aantoonbaarheidsgrens van 6 mg/L voor fotometrische detectie bij 600nm en 15 mg/L voor titrimetrische detectie (gebaseerd op één enkelvoudige meting van één laboratorium) wanneer cuvetten worden gebruikt met een bereik van maximaal 1.000 mg/L.

5) NEN 6953:2017 nl, hoofdstuk 5.3.3.3 mag alleen worden toegepast op afvalwatermonsters met een soortelijke geleiding tot 1500 µS/cm en bij onopgeloste stoffen tot een gehalte van 100 mg/L.

C. Berekeningsvoorschriften

Paragraaf C.1 Berekeningswijze van het aantal vervuilingseenheden

Het aantal vervuilingseenheden voor het zuurstofverbruik wordt berekend door het totale aantal kilogrammen zuurstofverbruik van de in het kalenderjaar afgevoerde zuurstofbindende stoffen te delen door 54,8 kilogram.

Het aantal kilogrammen zuurstofverbruik van de gedurende een etmaal afgevoerde zuurstofbindende stoffen wordt berekend volgens de formule:

$$\frac{Q \times (3 \times TOC + 4{,}57 \times (TN_b - TON))}{1000}$$

Met dien verstande dat als op grond van artikel 4 de verhouding tussen het chemisch zuurstofverbruik en het gehalte totaal organisch koolstof in de afgevoerde stoffen op een afwijkende factor dan 3 is vastgesteld, in bovenstaande formule de factor 3 wordt vervangen door deze vastgestelde factor.

In deze formule wordt verstaan onder:
Q: het aantal m³ afgevoerd afvalwater per etmaal;
TOC: het totaal organisch koolstof bepaald volgens de in onderdeel B van deze bijlage vermelde analysevoorschriften, in mg/L;
TN_b: het totaal gebonden stikstof volgens de in onderdeel B van de in deze bijlage vermelde analysevoorschriften, in mg/L;
TON: de som van nitriet-stikstof en nitraat-stikstof volgens de in onderdeel B van de in deze bijlage vermelde analysevoorschriften, in mg/L.

Paragraaf C.2 Berekeningswijze van het aantal etmalen

Bij de bepaling van het aantal etmalen in artikel 6, wordt gebruik gemaakt van de volgende formule:

$$n = \frac{\left(\frac{2 \times \sigma_n}{tso}\right)^2 \times N}{\left(\frac{2 \times \sigma_n}{tso}\right)^2 + N}$$

In deze formule wordt verstaan onder: n:
het berekende aantal meetdagen;
N: het aantal dagen per jaar waarop wordt afgevoerd;
σ_n: spreidingspercentage in de meetwaarden, uitgedrukt ten opzichte van de gemiddelde hoeveelheid zuurstofverbruik van de onderzoeksresultaten gedurende het heffingsjaar; tso: toelaatbare statistische onnauwkeurigheid = 35/e 0,000175*VeO, waarbij: VeO: vervuilingswaarde van de afgevoerde zuurstofbindende stoffen.

Paragraaf C.3 Correctie ingenomen oppervlaktewater

Als door een bedrijf water wordt onttrokken uit een oppervlaktewaterlichaam in beheer bij het waterschap en dit water vervolgens weer wordt geloosd in een oppervlaktewaterlichaam in beheer bij het waterschap, worden voor de berekening van de vervuilingswaarde de hoeveelheden

verontreinigende stoffen, aanwezig in het onttrokken water en vervolgens weer geloosde water, in mindering gebracht op de hoeveelheden van die stoffen in het geloosde water, met dien verstande dat deze vermindering niet mag leiden tot een negatieve waarde.

D. Hoedanigheidscorrectie (artikel 7)

Paragraaf D.1 De aanvraag

De hoedanigheidscorrectie (hierna: T-correctie) vindt plaats op aanvraag van de heffingplichtige. Deze aanvraag bevat in elk geval de volgende onderdelen:

a. een omschrijving van de afvalwaterstromen waarvoor hoedanigheidscorrectie wordt aangevraagd;
b. de wijze van meten, bemonsteren en analyseren;
c. de frequentie van meten, bemonsteren en analyseren;
d. de naam van de partij of personen die het onderzoek uitvoeren met een verklaring dat deze partij of personen geaccrediteerd zijn voor het uitvoeren van de gevraagde handelingen of aantoonbare ervaring heeft met de proeven die worden aangevraagd.
e. het type uit te voeren toxiciteitstesten, biodegradatieonderzoeken en te volgen methodieken, zoals eventuele voorbehandelingsmethoden;
f. het aantal uit te voeren biodegradatieonderzoeken waarbij de f-factor wordt bepaald;
g. de herkomst van het entmateriaal ten behoeve van de biodegradatieonderzoeken van welke zuiveringsinstallatie entslib of effluent wordt gebruikt, dat te gebruiken is in een onderzoek naar het biologisch zuurstofverbruik en bijbehorende toxiciteitstest.

Paragraaf D.2 Het onderzoek

Er zijn twee typen biodegradatieonderzoeken met bijbehorende toxiciteitstesten. De keuze tussen deze twee wordt bepaald op basis van de grenswaarde voor de totale hoeveelheid organische koolstof (TOC) in het te onderzoeken afvalwater. Deze grenswaarde is 33 mg/L.

- Bij een TOC kleiner dan deze grenswaarde wordt het biodegradatieonderzoek BZV_{19} toegepast.
- Bij een TOC gelijk aan of groter dan 33 mg/L wordt de Zahn-Wellens test toegepast.

In beide gevallen vindt onderzoek plaats op het gefiltreerde deel van het monster. Filtratie vindt plaats over een 0,45 µm filter. Als de frequentie van het onderzoek naar de T-correctie afwijkt van de frequentie als bedoeld in artikel 5, tweede lid, of de frequentie die met toepassing van artikel 6 is bepaald, moet ook op de etmalen die zijn voorgeschreven in de beschikking als bedoeld in voornoemde artikelen de TOC van het afvalwater geanalyseerd worden in zowel het ongefiltreerde als het gefiltreerde monster (0,45 µm). Hiermee wordt de factor bepaald voor welk deel van het monster de T-correctie kan worden toegepast.

BZV_{19} onderzoek

Bij een BZV_{19} onderzoek gelden de volgende meetdagen: 0, 5, 7, 9, 12, 15, 19.

Als entwater bij het onderzoek wordt effluent van de ontvangende rioolwaterzuiveringsinstallatie gebruikt. De voorwaarde is dat hetzelfde entmateriaal gebruikt wordt als bij de toxiciteitstest (zie onderdeel D.3.1).

Er wordt geen gebruik gemaakt van entwater afkomstig van een eventueel aanwezige eigen biologische zuivering van de heffingplichtige. De reden hiervoor is dat de restverontreiniging in het effluent niet of zeer moeilijk biologisch afbreekbaar kan zijn. De aanwezige bacteriën van de eigen biologische zuivering zijn volledig ingesteld op het aanbod van bedrijfsspecifieke stoffen dit in tegenstelling tot een rioolwaterzuiveringsinstallatie.

De biochemische afbraak van organisch materiaal wordt als volgt beschreven.

Bij de afleiding van BZV_{19} dient altijd uitgegaan te worden van een eerste orde reactie. In de praktijk kan echter een afwijking ontstaan waardoor een pseudo eerste orde reactielijn ontstaat.
De snelheid waarmee zuurstof door bacteriën wordt gebruikt (de snelheid waarmee het gemeten BZV toeneemt in de tijd) is evenredig aan de hoeveelheid nog in het water aanwezige organisch materiaal. De afbraaksnelheid neemt namelijk af in de tijd.

Dit betekent dat de afbraak verloopt volgens de reactievergelijking:

$$\frac{dBZV}{dt} = -k \times BZV$$

Stel dat de BZV_5 het BZV is op het tijdstip t=0, dus bij het begin van de BZV_{19} bepaling. Het BZV op het tijdstip t=n dagen op BZV_{19}. De toename van de BZV gedurende de tijd n is $BZV_{19} - BZV_5$. De evenredigheidsconstante k is te vergelijken met een snelheidsconstante bij chemische reacties. De dimensie van k = $tijd^{-1}$.

Hieruit volgt:

$$\frac{dBZV}{BZV} = -k \times dt$$

of

$$\int_{BZV_5}^{BZV_n} \frac{1}{BZV} dBZV = \int_{5}^{n} -k dt$$

of

$$Ln\frac{BZV_n}{BZV_5} = -k \times t$$

Door nu grafisch de $Ln(BZV_n/BZV_5)$ uit te zetten tegen 1/t kan de $Ln(BZV_{19}/BZV_5)$ worden afgelezen op het snijpunt van de y-as, en daarmee BZV_{19} worden berekend. Door middel van lineaire regressie is het snijpunt op de y-as te berekenen. De regressie wordt uitgevoerd op de analyseresultaten vanaf BZV_5 tot en met BZV_{19}.

Triplo en duplo metingen van de verschillende BZV verdunningen dienen gemiddeld te worden, tenzij blijkt dat een meting aantoonbaar onjuist is.

Als de BZV_{19} is bepaald, is het mogelijk om de T-correctie te bepalen. Het onafbreekbaarheidspercentage T wordt bepaald met:

$$\frac{3 \times TOC - BZV_{19}}{3 \times TOC}$$

Als de TOC-waarde voor ten minste 25% afkomstig is van biologisch niet of nagenoeg niet afbreekbare stoffen in het afvalwater, wordt op die waarde een correctie toegepast door deze te vermenigvuldigen met de breuk:

$$\frac{100 - T}{75}$$

T = het percentage TOC afkomstig van biologisch niet of nagenoeg niet afbreekbare stoffen, hierna het onafbreekbaarheidspercentage genoemd.

Zahn-Wellens test

Er wordt actief slib gebruikt van de rioolwaterzuiveringsinstallatie waarop het afvalwater wordt afgevoerd. De voorwaarde is dat hetzelfde actief slib gebruikt wordt als bij de toxiciteitstest (zie onderdeel D.3.1). Er mag geen gebruik gemaakt worden van actief slib afkomstig van een eventueel aanwezige eigen biologische zuivering van de heffingplichtige. De reden hiervoor is dat de restverontreinigingen in het effluent niet of zeer moeilijk biologisch afbreekbaar kunnen zijn. De aanwezige bacteriën in het actief slib van de eigen biologische zuivering zijn volledig ingesteld op het aanbod van bedrijfsspecifieke stoffen dit in tegenstelling tot een rioolwaterzuiveringsinstallatie.

Het onafbreekbaarheidspercentage T wordt met een Zahn-Wellens test berekend met:

$$\frac{3 \times TOC_{t=eind}}{3 \times TOC_{t=0}}$$

Het onafbreekbaarheidspercentage T wordt met een Zahn-Wellens test berekend met:

$$\frac{3 \times TOC_{t=eind}}{3 \times TOC_{t=0}}$$

Het gaat hierbij om de opgeloste organische koolstof (DOC).

Toepassing f-factor

Als niet gedurende elk etmaal, of elk etmaal volgens de beschikking op grond van artikel 6, analyse plaatsvindt kan niet van elke analyse nauwkeurig bepaald worden hoe de uitkomst van de methode tot bepaling van het chemisch zuurstofverbruik gecorrigeerd moet worden. In dat geval kan alleen een correctie worden toegepast op analyses tot een (boven)grenswaarde voor de TOC. Deze bovengrens zal na afloop van het heffingsjaar, op basis van alle TOC analyses die voor de T-correctie bepaling in het heffingsjaar zijn uitgevoerd, worden vastgesteld. De hoogst gemeten waarde van de TOC ter bepaling van de f-factor in deze monsters is de bovengrenswaarde voor TOC. De TOC-waarde (gefiltreerd) wordt vervolgens vermenigvuldigd met de f-factor.

Paragraaf D.3 De berekening

De berekende f-factor (f) uit het BZV19 onderzoek of de Zahn-Wellens test wordt als volgt in de heffingsformule toegepast ter bepaling van het aantal kg zuurstofverbruik:

$$\frac{\mathrm{Q} \times (3 \times ((TOC - DOC) + (DOC \times f)) + 4{,}57 \times (TN_b - TON))}{1000}$$

D.3.1 Toxiciteit

Als blijkt dat het water in een periode toxisch is, kan geen betrouwbaar onderzoek in deze periode plaatsvinden en kan voor deze periode ook geen correctie worden bepaald. De factor voor correctie van de TOC wordt dan voor deze onderzoeksperiode op 1 gesteld.

In aanvulling op NEN-EN-ISO 5815-1:2019 bepaalt de bij deze methode behorende toxiciteitstest de acute toxiciteit voor aerobe bacteriën door na vijf dagen de respiratie te meten. De toxiciteit wordt vastgesteld in hetzelfde etmaalverzamelmonster als voor het BZV_{19}-onderzoek, door aan het te onderzoeken monster een glucose-/glutaminezuuroplossing toe te voegen, die overeenkomt met een BZV_5 van 200 mg O_2/L. Als deze concentratie na vijf dagen onveranderd blijft, kan worden geconcludeerd dat het water niet toxisch is voor de aerobe bacteriën.

Bij het BZV_{19} onderzoek wordt als entwater effluent van de ontvangende rioolwaterzuiveringsinstallatie gebruikt. Bij de Zahn-Wellens test wordt actief slib gebruikt van de rioolwaterzuiveringsinstallatie waarop het afvalwater wordt afgevoerd.

De resultaten worden uitgedrukt als percentage van het rendement van de standaard, oftewel het percentage van de glucose-/glutaminezuuroplossing dat na vijf dagen wordt teruggemeten. Voor de beoordeling van toxiciteit geldt: als meer dan 75% van de glucose-/glutaminezuuroplossing wordt teruggemeten, is er geen sprake van toxiciteit.

Paragraaf D.4 De frequentie

De heffingplichtige maakt aannemelijk dat de uitkomst van de methode tot bepaling van het chemisch zuurstofverbruik als bedoeld in artikel 3, vierde lid, in belangrijke mate wordt beïnvloed door biologisch niet of nagenoeg niet afbreekbare stoffen, door in beginsel onderzoek uit te voeren met inachtneming van de frequentie als bedoeld in artikel 5, tweede lid, of de frequentie die met toepassing van artikel 6 is bepaald.

In afwijking van het voorgaande kan de heffingsambtenaar bepalen dat de frequentie wordt bepaald aan de hand van het, op basis van onderzoek in het voorgaande jaar voor aanvraag van de T-correctie, geschatte verschil in vervuilingswaarde tussen toepassing van de T-correctie en zonder toepassing van de T-correctie, inhoudende:

- bij een verschil kleiner dan 100 vervuilingseenheden: 4 onderzoeken;
- bij een verschil tussen de 100 en 200 vervuilingseenheden: 5 onderzoeken;
- bij een verschil tussen de 200 en 300 vervuilingseenheden: 6 onderzoeken;
- bij een verschil tussen de 300 en 400 vervuilingseenheden: 7 onderzoeken;
- bij een verschil tussen de 400 en 500 vervuilingseenheden: 8 onderzoeken;
- bij een verschil tussen de 500 en 600 vervuilingseenheden: 9 onderzoeken;
- bij een verschil tussen de 600 en 700 vervuilingseenheden: 10 onderzoeken;
- bij een verschil tussen de 700 en 800 vervuilingseenheden: 11 onderzoeken; - bij een verschil groter dan 800 vervuilingseenheden: 12 onderzoeken.

Als in het voorgaande jaar geen onderzoek naar de T-correctie is uitgevoerd, dan bepaalt de heffingsambtenaar de frequentie op 12 onderzoeken. Het aantal onderzoeken als hiervoor bedoeld wordt evenredig over het heffingsjaar verdeeld. De onderzoeken moeten gezamenlijk representatief zijn voor het heffingsjaar.

Bijlage 2 behorende bij de Verordening Verontreinigingsheffing waterschap De Dommel 2027

(tabel afvalwatercoëfficiënten)

De onderstaande tabel is ontleend aan artikel 122k, derde lid, van de Waterschapswet en bevat klassen met bijbehorende klassegrenzen en afvalwatercoëfficiënten:

Klasse	Klassegrenzen uitgedrukt in aantal vervuilingseenheden voor het zuurstofverbruik per m3 ingenomen water		Afvalwatercoëfficiënt uitgedrukt in aantal vervuilingseenheden per m3 ingenomen water in het heffingsjaar
	Ondergrens	Bovengrens	
1	> 0	0,0013	0,0010
2	> 0,0013	0,0020	0,0016
3	> 0,0020	0,0031	0,0025
4	> 0,0031	0,0048	0,0039
5	> 0,0048	0,0075	0,0060
6	> 0,0075	0,012	0,0094
7	> 0,012	0,018	0,015
8	> 0,018	0,029	0,023
9	> 0,029	0,045	0,036
10	> 0,045	0,070	0,056
11	> 0,070	0,11	0,088
12	> 0,11	0,17	0,14
13	> 0,17	0,27	0,21
14	> 0,27	0,42	0,33
15	> 0,42		0,5